

John Cranford,

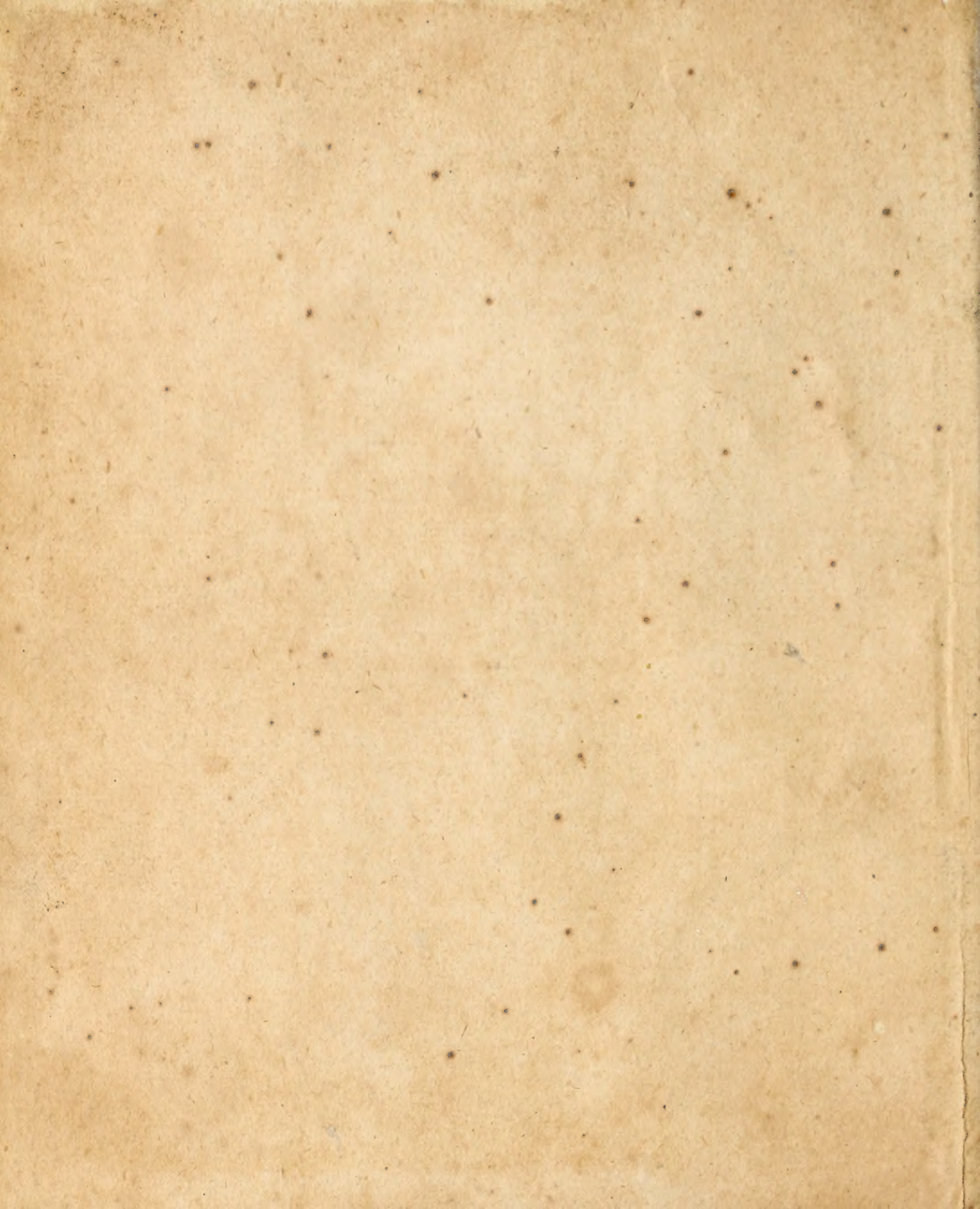
M. D.

Digitized by the Internet Archive
in 2014

ACTA
PHYSICO - MEDICA
ACADEMIAE CAESAREAE
LEOPOLDINO - CAROLINAE
NATURAE CURIOSORUM
EXHIBENTIA
EPHEMERIDES

SIVE
OBSERVATIONES HISTORIAS
ET EXPERIMENTA
^A
CELEBERRIMIS GERMANIAE
ET EXTERARUM REGIONUM
VIRIS

HABITA ET COMMUNICATA
SINGULARI STUDIO COLLECTA
VOLUMEN SEXTUM
CUM APPENDICE.

CUM PRIVILEGIO SACRAE CAESAR. MAJESTATIS

NORIMBERGAE

Impensis B. W. M. ENDTERI CONSORTIUM,
ET VID. B. JUL. ARNOLD. ENGELBRECHTI,
TYPIS FLEISCHMANNIANIS ANNO MDCCXLII,

14493

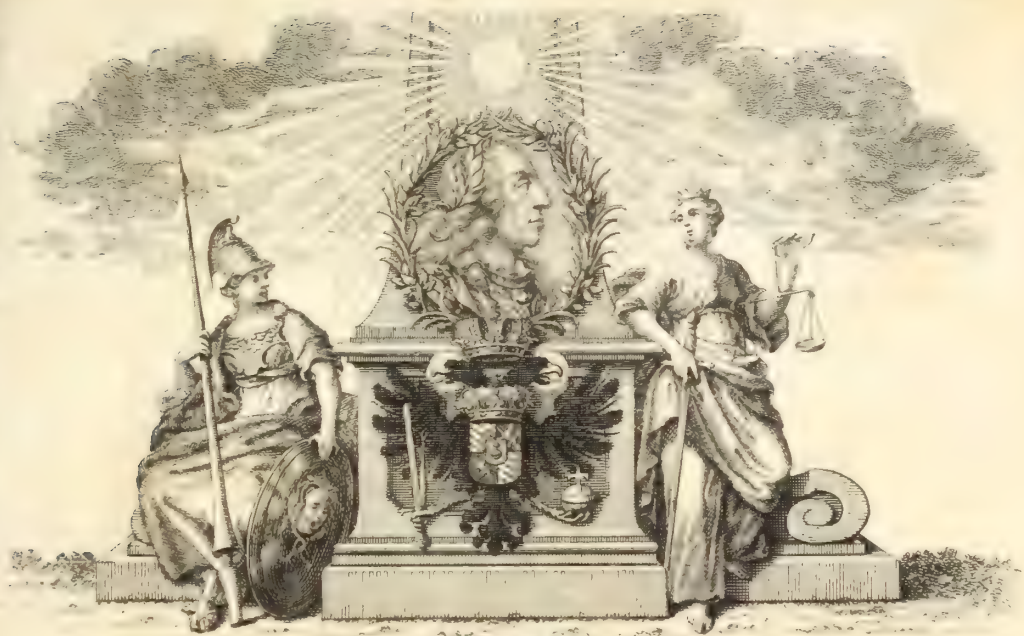
Pergament-Bund

1742

PHYSICO - MEDICA
ACADEMIAE CAESARAE
LEOPOLDINO - CAROLINAE
PRAESIDIUM
PRAEFATIO

Crawford

SACRATISSIMO
POTENTISSIMO AC INVICTISSIMO
PRINCIPI AC DOMINO
DOMINO
CAROLO VII
ELECTO
ROMANORVM
IMPERATORI
PIO FELICI SEMPER AVGVSTO

GERMANIAE AC BOHEMIAE
REGI

BAVARIAE SUPERIORIS ET INFERIORIS
UT ET PALATINATUS SUPERIORIS

DUCI

COMITI PALATINO AD RHENVUM,
ARCHIDUCI AUSTRIAE
SACRI ROMANO - GERMANICI IMPERII
ELECTORI

LANDGRAVIO LEUCHTENBERGICO

CETERA

IMPERATORI, REGI
ET DOMINO SUO

DOMINO LONGE OMNIUM CLEMENTISSIMO.

AUGUSTISSIME IMPERATOR.

In tam lætissimo votivarum
acclamationum concentu,
quo univèrsa Germania per-
fonat, *CAPITE*, ut *AUGUSTIS-*
SIMO sic *EXOPTATISSI-*

) (3

MO

MO condecorata in tam arcta pietatis, spei & lætitiæ confessione, in quam diu expectatus de *AUGUSTALI TVA ELECTIONE* nuncius omnium animos traduxit ab angoribus & sollicitudinibus; in tam inusitata denique ciuium, & hospitem frequentia, quam ex omnibus ferme cultioris orbis angulis excelsi animi *TVI* & summæ sapientiæ fama coëgit: Muses quoque, votis pariter ac plausibus exultantes folii *TVI* limina adire, *AUGSTALES VULTUS TVOS* suspicere, *TVO-*
que

DEDICATIO

---

que patrocínio se fortem-
que suam committere, ea, qua
par est, animi submissione au-
dent.

Quod si nemo unquam abs
TE, qui *Titum, orbis delictum*
& *generis humani amorem* vere
refers et exprimis, tristis nec si-
ne largo gratiæ TUÆ sensu dif-
cesserit, non erit profecto, cur
Musis, castissimis bonarum litte-
rarum sacerdotibus, in TUO
conspectu sit erubescendum.

Quemadmodum enim TE,
IMPERATOR MAXIME

)((

ciues

DEDICATIO

ciues TVI tamquam verum
Patriæ Patrem venerantur ac
 laetis prosequuntur omnibus ;
 quemadmodum exteri TE
 suspiciunt tamquam *Genium*
quendam tutelarem totius Germa-
 niæ, cuius sub auspiciis salua sa-
 cra, factæ leges, ac ciuilis socie-
 tas perstat illibata; sic bona-
 rum artium studia TE, tam-
 quam *alterum Herculem Musagetam*,
 cui æque curæ sunt munia bel-
 li ac pacis ornamenta, mirantur.
Augusto Stemmati TVO hæc laus
 videtur propria & auita heredi-
 tate per longam annorum seri-
 em

em relicta, ut inter gravissimo-
rum negotiorum concatenatam
multitudinem, artium liberali-
um amorem & promovendæ
eruditionis sapientissimam nun-
quam deposuerint curam, adeo,
ut æquis rerum censoribus op-
tio adpareat ambigua, judicium-
que difficile, utrum *Bavariæ Du-
ces* rectius dixeris *belli fulmina*, *ju-
stitiæ oracula*, an *litterarum statores ac
lumina*. Quanta munificentia *Im-
perator* re & nomine *magnus*, *Lu-
douicus Bavarus*, omnium ordi-
num eruditos exceperit, aluerit,
fouerit, annalium monumenta

fatis superque loquuntur, nec
ulla posteritas principis hujus,
immortalitate dignissimi, sem-
piternam obscurabit gloriam.

Cui ignotum videri potest,
illud augustum sapientiæ sacra-
rium, *Angelostadii* providentia
Ludouici, Bauariæ Ducis, con-
ditum, liberalitate *Ernesti* mirifi-
ce auctum, regiis denique sum-
tibus ad invidiam usque exor-
natum *Georgii divitis*, qui recte
Historicis dicitur Academiae &
Collegii Georgiani, inque eo
diversorum stipendiorum con-
ditor & auctor.

Ex

Ex hac bonarum mentium officina per trium saeculorum, & quod excurrit, decursum, velut ex equo Troiano laetissimo prodire proventu tot Themidos cultores, qui summis tribunalibus admoti juris aequabilitatem, resectis litium calumniis, summa servant religione, tot Æsculapii filii, quorum ars salutaris corporis humani vitiis & morbis medetur, tot sapientiae alumni, recte sentiendi & bene agendi scientia egregie nutriti, qui omnia referunt ad artem vitae, & qui verae doctrinae

)( )(3   usum

usum in Palatia , in Curias , in
forum , in conuentus Proce-
rum, in castra tandem dedu-
cunt. Quis est , qui , cum se-
dem TVAM Electoralem in-
grediatur, non statim *Bibliothecae*
Palatinae & huic adjuncti pretio-
sissimi rerum arte & natura sin-
gularium thesaurifelici conspe-
ctu in admirationem , immo in
stuporem rapiatur ? *Serenissimo-*
rum Majorum TVORUM excel-
sis vestigiis sic , ut multum ea
superes , semper, CÆSAR SA-
CRATISSIME, laudabiliter in-
sistis, cuius prolixae voluntatis
ac

ac singularis in sapientiae & doctrinarum studia benignitatis fons est unicus TVA diuina sapientia & eruditio. Nisi enim IPSE litterarum pulchritudinem intima nosse experientia, nisi illarum usum in republica sapienter administranda haberes expertum; profecto non tam liberali eas foveres manu, nec tantum earum doctoribus haberes honorem. Verum enim vero laudibus TVIS non dicemus exornandis, sed tantum enarrandis longe impar habetur orationis nostræ infantia,

DEDICATIO

---

tia, quæ supplici tantum voce
MAJESTATEM TVAM
SANCTISSIMAM cupit exo-
ratam, ut societatis, quæ sem-
per audit *Cæsarea*, in quam tu-
tandam & exornandam *diui*
TVI Antecessores gloriosissimæ
memoriæ æterna largissimæ
gratiæ contulerunt monumen-
ta, societatis, quæ ultra de-
cem lustra scientiarum latifun-
diis amplificantis haud prorsus
inutilem consecrat operam,
augustum in TE æquus pro-
pitiusque suscipias patrocinium,
ac sub sacris Imperii TVI auspi-
ciis,

DEDICATIO

---

ciis, hancce variarum ex adparatu physico & medico depromptarum observationum collectionem, ceu cultus devotissimi primitias, ceu obsequii de-ditissimi tesseram, ceu industriæ qualecunque specimen, more TVO, id est, sereno vultu, adspicere haud dedigneris. Sic nostræ Societati novum, idque auspiciatissimum, exorietur, optima quævis sperandi, fidus; sic omnibus illius mem-

) ( ) ( ) (

bris

DEDICATIO

---

bris novi subdentur stimuli,
pro virium valore bene de lit-
terarum studiis merendi. Con-
jungimus læti pari consensu
pietatis voces & votorum su-
spira, **DEVM** Ter Optimum
Maximum devotissime precati,
ut **TE, AVGVSTISSIME**
IMPERATOR, quam diu-
tissime rebus humanis, humani
generis bono, interesse iubeat:
vt quam primum composito
bellorum impetu, armorum-
que

DEDICATIO

---

que strepitu sedato , Germania
noſtrae opima & dura-
bilis pax adfulgeat, ac TE du-
ce & auspice aurea Auguſti
reducantur tempora , palmis
foecunda , bonorum ubertate
repleta, & ſcientiarum lumini-
nibus illuſtria. Sic ſemper ho-
nos, nomenque TUUM, lau-
desque manebunt; ſic utique
Domus Auguſta , novis ſubin-
de incrementis aueta , ſaeculis
florebit & imperabit innume-
ra-

DEDICATIO

---

rabilibus ; sic dulcia cum plausu semper decantabunt gaudia.

SACRAE CAESAREAE
MAJESTATIS VESTRAE

humillimo obsequio devotissimi
Praeses , Director , Adjuncti
& Collegae Academiae Naturae
Curiosorum.

PRAE-

PRAEFATIO.

Dum universa Germania, dulcissima patria nostra faustis auspiciis AUGUSTISSIMO CAPITE condecorata, ad certissimam melioris sortis spem sese erigit, lætioresque temporum expectat vices; Musæ quoque, velut signo quodam ad bene sperandum elato, suavissimo hujus voluptatis sensu captæ novas vires colligunt, collectasque in scientiarum augmenta laudabili prorsus consilio intendunt. Inprimis vero nostra Societas, quæ per decem lustra & quod excurrit, præter divinam adspirantem gratiam, ex solo AUGUSTALI CÆSAREO NOMINE felicitatis & splendoris sui ducit stamina pariter atque lumina, jure meritoque

PRAEFATIO

---

roque lætatur, hujusque lætitiæ publicum consecrare monumentum constituit. Nulla autem ratio, erectam spem rite declarandi visa est potior præstantiorque, quam si novum variarum observationum, quibus rei physicæ & medicæ limites dilatantur, facta collectione, **VOLUMEN** cum erudito orbe communicemus, & usui publico exponamus. **VOLUMEN**, inquam, haud mole & magnitudine, sed rerum contentarum pretio & selectu æstimandum,

Omni enim dedimus operam, ut ex largo doctissimarum observationum apparatu, quarum quæque luce publica videtur digna, rariores & quæ maximam pollicentur utilitatem, exciperemus, **TUISQUE** oculis **LECTOR BENEVOLE** debita modestia subjiceremus. Quod si conatus nostri qualescunque judicio & calculo doctissimi cujusque non plane habentur indigni; utique novus nobis addetur stimulus, fervente inprimis **HONOR. COMMILITONVM NOSTR.** industria, ut in condendo novo volumine nostra sese exerceat cura; multis enim jam sæculis compertum est, sacra ista medica nullis aliis ful-

PRAEFATIO

fulcris quam assidua observatione, & iusta experientiarum fide niti & stare. Ad quem scopum rite assequendum conjunctas multorum doctorum vires, operas, manus, oculos permultum facere, quid? quod omne ferre punctum jam recte monuit acutissimus Verulamius, ille felix omnium scientiarum Restaurator. Collectores harum observationum itaque non solum id sibi dari negotii existimabunt, ut pro virili parte rei medicæ incrementa variis accessionibus locupletata promoveant, verum etiam, cum ipsi in ordine Collectionis hucusque recepto & constanter servato, nonnulla jure meritoque desiderent, novam ingredientur viam, his incommodis medelam adhibendi, & melioris ordinis electione operi novum conciliandi decus. Præfenti volumini conspiciuntur annexæ memoriæ Virorum fato placide defunctorum de litteris orbe docto & Societate nostra bene meritorum, quorum nomina nulla unquam posteritas ingrata obscurabit oblivione. Quemadmodum omnes flebili desiderio sui grati lubentesque prosequimur; ita inprimis insignem illam graviter dolemus jacturam, quam Respublica litteraria

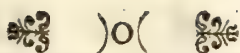
haud

PRAEFATIO

---

haud ita pridem est passa in acerbo funere eruditi præcocis, magni Patris magni filii Heisteri Junioris, omnino, cui magnus MOSHEMIUS virtutum suarum contingeret præco, dignissimi. Id unice in votis habemus, ut DEUS TER OPTIMUS MAXIMUS pro gratiæ suæ abundantia mœstissimum parentem cœlesti suo recreet solatio, vitæque annos ad seram mortalitatis metam extentos meritorum exæquet magnitudini. Tu vero, Lector Benevole, bene vale, & imposterum quoque conatibus nostris fave,

I.

Continuatio
CATALOGI

Dnn. Collegarum Academiae Caesareae
Leopoldino-Carolinae Naturae Curio-
forum,

*ab anno 1740. usque ad annum 1741. in ean-
dem receptorum.*

1740.

Ordo
Receptionis

497. Dn. D. *Joannes* BURMANN, Prof. Botanices in Horto
medico Amstelædamensi. *Dioscorides III.*
498. Dn. D. *Gottlieb Henricus* KANNEGIESER, Medicinæ
Prof. Publ. in Academia Kiloniensi. *Telamon II.*
499. Dn. *Carolus Fridericus* HUNDERTMARK, Philos. &
Medic. Doct. & Pract. Lipsiensis. *Hesperus II.*
500. Dn. *Joannes Daniel* SCHLICHTING, Medic. &
Chirurg. Doct. & Practicus Amstelædamensis. *Nym-
phodorus II.*
501. Dn. *Joannes* ALBRICHIUS, Medic. Doct. & Adfes-
sor Senatus Coronensis in Transylvania. *Chrysep-
pus III.*
502. Dn. D. *Joannes Jacobus* RITTER, Anatomicus quon-
dam apud Bernates celeberrimus, jam Archiater Se-
reniff. Landgravii Hasso-Homburgensis, & Physicus
ibidem. *Mundinus II.*

)( )( )( )

503.

Ordo
Receptionis:

503. Dn. D. *Joannes Georgius* HOFFMANN, Regio - Electoralis Collegii metallici Freybergenf. Adfelfor. *Cafius.*
504. Dn. *Albertus* RITTER, Gymnafii Regio - Ilfeldiaci Pro - Rector. *Chryfermus II.*
505. Dn. D. *Joannes Jacobus* KIRSTEN, Physiolog. & Chymiaë Prof. Publ. in Academia Altorfina. *Hermes II*
506. Dn. M. *Samuel Gotthold* LANGE, Verbi Divini apud Laublingenfes Minifter, rerumque naturalium fcrutator folertiffimus. *Apollonius Pergaus II.*
507. Dn. D. *Joannes Sebastianus* EDLEBER, Reverendiff. & Celfiffimi Principis & Epifcopi Bambergenfis & Würceburgenfis Confil. & Inffitut. Medic. in Academia Würceburgenfis Prof. Publ. Ordinar. *Eudemus II.*
508. Dn. *Joannes* GRASHUIS, Med. Doct. & Praet. Amftelædamenfis. *Mantias II.*
509. Dn. D. *Joannes Jacobus* HUBER, in Academ. Georg. Auguft. Anatomiaë Profeftor & Medic. Prof. Publ. Extraord. *Aretaus II.*
510. Dn. M. *Bonifacius Henricus* EHRENBERGER, in Illuftri Gymnafio Coburgenfis Mathef. & Metaphyf. Prof. Publ. & Alumnorum Inftector. *Euclides III.*
511. Dn. D. *Tobias Henricus* HAEHNE, Physicus Leobergenfis in Silefia. *Hygienus II.*
512. Dn. *Jacobus Jofephus* MORONSKI, Philofoph. & Medic. Doct. & Practicus Leopoli in Polonia. *Mentrodorus II.*

II.

CATALOGUS

Dominorum Collegarum hujus Academiæ,
hactenus, quousque quidem nobis con-
stat, demortuorum.

Ordo
Receptionis.

215. Dn. D. *Christianus de* HELWICH, diversor. Silesiæ
Ducum & Magnatum Consiliar. & Archiater, Pra-
cticus Wratislaviens. & Academ. Natur. Curiosor.
Adjunctus, † d. 20. Septembr. 1740. ann. ætat.
74.

267. Dn. D. *Carolus Nicolaus* LANGE, Practicus Lucer-
nensis, & Academ. Senensis Physico - criticæ Colle-
lega, † sub initium circa anni 1741. ann. ætat.
71.

299. Dn. D. *Hermann. Wernerus Engelbertus de* WEST-
HOFEN, S. R. I. Eques, Comes Palatin. Cæsar.
Consul Reipubl. Hammonens. & Adjunctus Colleg.
Med. Berolinens. per Comitatum Marcanum, † d. 3.
Aug. 1732. ann. 47.

Hujus mors justo tardius nobis annunciata fuit.

359. Dn. D. *Petrus Antonius* MICHELOTTI, Medicus Ve-
netus præstantissimus, † d. 1. Febr. 1740. ann.
ætat. 60.

Ordo
Receptionis

372. Dn. D. *Carolus Fridericus* LOEW, Practicus Soproniensis in Hungaria & Academ. Nat. Curios. Adjunctus, † d. 6. Novembr. 1741. ann. ætat.
447. Dn. *Joannes Theophilus* MICHAELIS, Potentiss. Polon. Regis & Saxonæ Electoris Officialis cubiculi intimior, Instrumentorum mathematicorum & rerum fossilium nec non artificialium Cimeliarcha, † d. 9. Decembr. 1740. anno ætat. 36. & 6. mens.
481. Dn. D. *Samuel de* DRAUTH, Practicus Medicinæ Corona-Transylvanus, † Mens. Septembr. 1739. dum fornicata domus suæ camera ipsum ruina sua sepelivit.
486. Dn. D. *Elias Fridericus* HEISTER, Sereniss. Ducis Brunsvico-Lüneburg. Consiliar. & Medicinæ in Academia Helmstadiensi designatus Professor, † d. 11. Novembr. 1740. Lugdun. Batavorum; ætat. ann. 26.
- Memoria Ejus extat in Append. hujus Volum. pag. 191. sqq.*
507. Dn. D. *Joannes Sebastianus* EDLEBER, Institutio Medic. in Academia Würceburgensi Prof. Publ. Ordinar. † Mens. Mart. 1742.

III.

CATALOGUS

alphabeticus

Excellentissimorum Virorum, qui pro Vito
hoc Volumine Observationes Physico - me-
dicas communicaverunt.

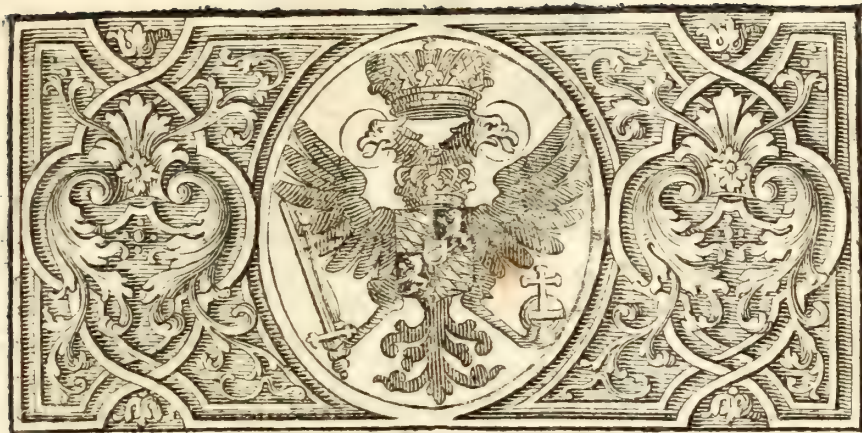
- Dn. D. *Joann. Sebastian.* ALBRECHT, Philos. natur. Prof.
publ. & Physicus Provincial. Coburgens. A. N. C.
Panthemus pag. 116. 404
- Dn. D. *Georg. Henricus* BEHR, Celsiss. Comitis Josephi ab
Hohenlohe - Waldenburg Archiater & Practicus Ar-
gentinensis. A. N. C. *Glaucias II.* 295
- Dn. D. *Nicolaus* BOERNER, Practicus Neostadii ad Orilam,
A. N. C. *Asterion II.* 350
- Dn. D. *Joannes Gottlieb* BOETTICHER, Med. Pract. Haf-
nienfis, A. N. C. *Gorgias II.* 147
- Dn. D. *Joann. Martin.* BREHM, Reg. Suec. & Hassiacus,
itemque Ducalis Hildburghufanus Med. resp. auli-
cus & Provincialis, Practicus Smalkaldens. A. N. C.
Sethus II. 330
- Dn. D. *Andreas Elias* BUCHNERUS, Sacr. Cæsar. Majest.
Archiater, Comes Palatinus, S. R. I. Nobilis, Chy-
miæ in Academ. Erfordiensis Prof. Publ. & Facultat.
Med. Adseffor ordinar. A. N. C. PRÆSES. 187
- Dn. *Joan. Godofredus* BUCHNERUS, Illustrissim. Comitum
( ) ( ) ( ) ( ) 3 Ru-

	Ruthenorum Consiliar. A. N. C. ADJUNCTUS, d. <i>Columella</i>	282
Dn. D.	<i>Joann. Philippus</i> BURGGRAF, jun. Practicus Fran- cofurtens. ad Mœnum.	435
D. D.	<i>Joannes Samuel</i> CARL, Sereniff. ac Potentiff. Daniæ Regis Archiater, A. N. C. <i>Asclepiodorus</i> . p. 53. App.	100
Dn. D.	<i>Valentinus Ernest. Eugenius</i> COHAUSEN, Archi- diœcef. Trevirens. Proto - Physicus, Præsidii Electo- ral. Medicus & Poliater Confluentinus.	353
Dn. D.	<i>Joannes Hartm.</i> DEGNER, Archiater Civitat. Neo- magenfis, A. N. C. <i>Argonauta IV.</i> 35. sqq. 313. Ap- pend. I. sqq.	
Dn. M.	<i>Bonifacius Henricus</i> EHRENBERGER, in Gymnas. Illustr. Coburgens. Mathes. & Metaphys. Prof. Publ. & Alumnor. Inspector, A. N. C. <i>Euclides III.</i> 128. sqq.	
Dn. D.	<i>Joannes Jacobus</i> FRIED, Med. Pract. Argentoraten- fis, A. N. C. <i>Philomusus II.</i>	422
Dn. D.	<i>Joannes Hermannus</i> FURSTENAU, Prof. Medicinæ Primarius & Oeconomix Ordinari. in Academia Rin- telensi, A. N. C.	20. 371
Dn. D.	<i>Joannes</i> GRASHUIS, Practicus Amstelædamensis, A. N. C. <i>Mantias II.</i>	265
Dn. D.	<i>Franciscus Josephus</i> GRUNWALD, Circuli Mona- censis Physicus Provincialis, A. N. C. <i>Polybius II.</i>	App. 37
Dn. D.	<i>Benedictus</i> GULMANN, Physicus Augustanus Sen. A. N. C. ADJUNCTUS d. <i>Alcinous.</i>	452
Dn. D.	<i>Georgius Fridericus</i> GUTERMANN, Physicus Au- gustanus A. N. C. <i>Agapetus.</i>	227
Dn. D.	<i>Joan. Godofr.</i> HAHN, Practic. Wratislaviens. A. N. <i>C. Dexius.</i>	489

- Dn. D. *Tobias Henr.* HÆHNE, Physicus Leoberg. Siles. A.
N. C. *Hygienus II.* App. 149. fqq.
- Dn. D. *Joan. Georg.* HASENEST, Consiliar. & Archiater Bran-
denburg. Onoldinus & Culmbacens. Phys. Onoldin.
Metropol. Ordin. A. N. C. *Ajclapon.* 31. fq.
- Dn. D. *Daniel* HOFFMANN, Medic. in Academ. Tübingens.
Prof. Publ. Ordin. A. N. C. *Niceratus.* 425
- Dn. D. *Joan. Jacobus* HUBER, in Academ. Georg. August.
Anatom. Professor, & Medic. Prof. Publ. Extraord.
A. N. C. *Arctæus II.* 278
- Dn. D. *Joan. Adolph.* JAUCHIUS, Civitat. Torgav. Physicus
& Nosocomii Med. ordinar. 204
- Dn. D. *Gottlieb. Henric.* KANNNEGIESER, Medic. Prof.
Publ. in Academia Kiloniensi, A. N. C. *Telamon II.*
245. 307. 486
- Dn. D. *Joan. Christoph.* KUHNST, Practicus Ronneburgens.
A. N. C. *Zosimus II.* 464. fqq.
- Dn. M. *Samuel. Theophil.* LANGE, Pastor Laublingeniium
in Ducatu Magdeburgico, A. N. C. *Apollonius Per-
geus II.* App. 131
- Dn. M. *Albertus Daniel* MERCKLEIN, Pastor Mœnestock-
heimensis in Francon. A. N. C. *Euclides II.*
- Dn. D. *Paul. Gerard. Henr.* MOEHRING, Med. Pract. Jever-
ræ Frisiorum, A. N. C. *Diocles II.* 298: 384. 482
- Dn. D. *Godofr. Guilielm.* MULLERUS, Med. Pract. Francof.
ad Mœnum, A. N. C. *Mundinus I.* 246
- Dn. D. *Rüdiger. Frider.* OVELGUN Comes Palatin. Cæsar.
Med. Provincial. Moguntin. & Archiater Waldec-
cens. Pract. Fritzlarieni. A. N. C. *Diophantus II.* 255.
303
- Dn. *Joan. Adam.* RAYMANN. Physicus Eperiesinus in Hun-
garia, A. N. C. *Aristophanes.* I. 427
- Dn. D. *Joan. Jacobus* RITTER, Anatomicus quondam apud
Ber-

- Bernates celeberrimus, jam Archiater Sereniff. Land-
gravii Haffo - Homburgensis, & Physicus ibidem, A.
N. C. *Mundinus II.* 43. fq.
- Dn. *Albertus* RITTER, Gymnafii Regio-Ilfeldiaci Pro - Re-
ctor & Senior, A. N. C. *Chryfermus II.* App. 19
- Dn. D. *Joann. Daniel* SCLICHTING, Med. Praët. Amftelæ-
damenf. A. N. C. *Nymphodorus II.* 104
- Dn. Lic. *Joann. Jacob.* SCHLIERBACH, Phyf. Provincial.
Haffo - Darmftad. Med. Abbatix Waldecco - Scha-
ckenfis, Praëticus Battenbergæ. 215
- Dn. D. *Gottvvald* SCHUSTER, Physicus Provincial. Chem-
nicenf. A. N. C. *Sabinus II.* 165
- Dn. D. *Marianus* SEGUER, Regix Academ. quæ Madriti
eft, Sodalif. App. 89. fq.
- Dn. D. *Chriftoph. Jacob.* TREW, Seren. Marchionif Branden-
burgico - Onoldini Confiliar. Aulicus & Archiater,
Reipubl. Norib. Phyf. Ord. A. N. C. *Heracelianus.*
458
- Dn. D. *Joann. Conrad.* TRUMPHIUS, Praët. Goslarienf. &
Metallicolar. Sylvæ Hercyn. inferior. Med. Ordinar.
A. N. C. *Rufus II.* 417. App. 71
- Dn. D. *Joann. Guilielm.* WIDMANNUS, Sacr. Cæf. Majest.
Arch. Comes Palatinus, S. R. I. Nobilis, Reip. Nor.
Phyf. Ord. A. N. C. Ephemerid. DIRECTOR. 493. fq.
- Dn. D. *Joannes van* WOENSEL, Med. Praët. Harlemenfis,
A. N. C. *Varro II.* 243
- Dn. D. *Joann. Philipp.* WOLFF, Illuftriff. Comit. de Caftell
& Rüdendaufen Archiat. & Phyf. Provincial. A. N. C.
Cleon. 271. 334
- Dn. D. *Joann. Martin.* WOLFF, Med. Praët. Svinfurtenfis.
201

ACTORUM
PHYSICO-MEDICORUM
ACADEMIAE CAESARAE
NATURAE CURIOSORUM
VOLUMEN SEXTUM.

OBSERVATIO I.

Dn. D. JOAN. ADAMI RAYMANNI.

De

Aphonia Ebriorum.

Cum inter consueta crapulosorum symptomata maxime ominosa haud postremum maximeque fonticum sit *aphonia*, ideo operæ pretium esse duxi, quædam circa prognosin ejus, ex-

Act. Med. Vol. VI,

A

perien-

perientia duce ac magistra, ad mentem Principis nostri HIPPOCRATIS, commentari. Sic autem ille Sect. V. Aph. 5. *Si ebrius, inquit, repente obmutuerit, convulsus moritur, nisi febrī corripiatur aut ubi ad horam pervenerit, qua solvantur crapula, vocem receperit.* Ridiculum foret, quid per ebrium velit, multis describere verbis, quid enim, postquam potatio, in morem jam & consuetudinem, non hominis, sed gentis, immo gentium, neque id exigui temporis spatium, sed seculorum, abiit, proh dolor! frequentius est, quam cum ratione & voluntarie insanire, præcipue cum sicut poculis certare magnificum, ita vincere, o tempora! o mores! gloriosum sit. Dispiciendum potius erit, quid per *repentinam aphoniam* intelligat. Datur enim lenta & successive invalescens, quando nempe, prout Poeta canit,

Hominem vini vis penetravit
Acris, & in venas discessit diditus ardor,
Consequitur gravitas membrorum, præpediuntur
Crura vacillanti, tardescit lingua, madet mens:

donec aucta temulentia, omnem libere progrediendi & loquendi potentiam amittat, truncique inertis instar, apoplectico modo soporatus & prostratus jaceat. Huic vero opponitur repentina & subitanea obmutescencia, ubi vino si, quos fœcundi prius pro more calices, disertos, dicaces, corniceque loquaciores reddiderunt, quoniam subsideute vino, supernatant verba, ut est in proverbio, ex templo ipsis piscibus magis muti evadunt. Prior illa species, nempe lenta, non lethalis est, experimur enim in dies, popinones, vino somnoque sepultos & obrutos, discussa tempestive crapula, vocem non solum recipere, sed & incolumes evadere, nec facile in convulsivos motus, sed apo-

apoplexiam potius vehementem, quod athletici corporis habitus maturiorisque ætatis helluonibus, si præcipue supini jaceant, nec hinc revomere ingesta valeant, nonnunquam contigisse novimus, opinione citius lethalem, terminatur, vel in leviori malo in paralyfin definit: Et quamvis, sicut in omni graviore apoplexia, ita & hac ebriosorum, ubi ad incitas res devenit, convulsiones ceu extremi naturæ conatus succedere soleant, tamen, cum nullus amplius hoc in casu sit remedio locus, non de hac, sed de altera, *repentina* scilicet, intelligendam esse prognosin Cœi nostri, manifestum est. Ipsa quippe cum jam sit spasmodica & convulsoria, ex nimia scilicet vasorum plenitudine, turgenteque, Encephali præcipue meninges plus justo distendente vicinosque primum nervos cum linguæ vocisque organis hinc stringente, plethora oriunda, facilis inde non conjectura, sed consequentia est, strictura hac in remotiores meningum propagines continuata, utpote quæ nervos ad omnes minimas usque partes comitantur, conspicuas magis & universaliores convulsiones consequi debere.

Aegros autem ita convulsos non statim prognostico relinquendos esse monet, quia primum quidem, quod inexpertis maxime mirum videri posset, febris præsidio esse solet: solvit quippe convulsiones succedens febris juxta *Sect. IV. Aphor. 57. & 354. Pranot. Coac. Edit. Foes.* & ex his repentinas, a proprio scilicet principio sine prophasi aliqua (quod ex repletionem oriundis proprium est,) emergentes potissimum, *358. Coac. Pranot.* quales cum sint ebriosorum, consumtis, per febrem onerosis humoribus, cum sanitate in gratiam redire posse, in aprico est. Sit autem oportet febris acuta, quæ prius non aderat, aut si adfuit ingravescens, quæ scilicet non vehementer saltem,

sed & continenter moveatur, sicque æqualem humorum turbulentium distributionem, eorumque per sua excernicula remotionem & consumptionem perficere, ac deperditum inter vires cordis & meningum æquilíbium, postliminio reparare valeat; lenta enim febris, aut mitior, dum humores quidem commovet, sed non dissipat, nec exhaurit, gravioribus malis onerat ægros, diuturniorque esse solet, cum e contrario altera, vel celeriter movet & simul excretionem promovet, salutaris sit, & eodem, aut altero vel tertio die cessat, vid. HIPPOCRAT. *de locis in homine pag. 420.* Oportet etiam porro, ut si quis ex temulentia voce deficiat, confestim eum febris corripiat, alias intra tertium diem talis moritur, 2. *de Morbis pag. 468.* quo scilicet natura valens & in robore suo existens, salutare, efficaciter suscipere possit motus: qui enim fractis morbo & elanguidis succedunt viribus, vi morbi potius, quam naturæ energia, adeoque symptomatice contingunt, & hinc occidunt; inde etiam in apoplecticis, lentæ & tardantes tales febres 480. *Coac. & 82. Prof.* damnantur.

Deinde vindicat se ab interitu, & feliciter sæpius ex his eluctatur natura angustiis, dum somno & quiete contemperatis humoribus, molestam sibi pleonexiam per insensibilem eliminat transpirationem. Terminum equidem certum, quo temporis intervallo scilicet, id conficere, crapulasque ita solvere solent, statuere difficile est, pro natura enim hominis, ebriaminis item qualitate & quantitate, hincque consequente majori vel minori tumulentia, multum is variat. Constat tamen experientia, plurimos postridie, aliquos sequenti demum nocte, vel qui terminus remotissimus & extremus est, tertio die expirare crapulam. Convalescere hinc aphonos ex ebrietate, 3. *de Morb. p. 420.* docet HIPPOCRATES, si eodem, aut postero,

stero, aut tertio die vox eruperit, ominosum tamen & suspectum est, si ebrii alteram noctem aphony transigant, intra tertiam enim morituros; 2. de Morb. p. 468. prædixit. Est autem vocis hæc eruptio certissimum restauratæ rursus œconomiae naturalis, sublatique, bona fortuna, ex plenitudine Encephali oriundi, & hætenus durantis spasmi & convulsionis, indicium, quæ, quo celerior, eo aptabilior & securior est. Loquendi enim impotentia in convulsionibus diu durans mala est, quæ vero parum durat linguæ siderationem, aut brachii, denunciat, 359. Coac. unde etiam huc absque dubio respexit Cœsus noster, dum 2. Epid. 6. p. 1050. inquit: *Convulsis, si vox die impari libera restituitur, a magno morbo immunitatem præstat.*

Liceat jam hæc, quæ dicta sunt, exemplo illustrare & confirmare; Vir spectatæ nobilitatis, athletici & robusti corporis habitus, quinquagenario major, hospitalissimus & a multis retro annis lautiori vitæ generi adsuetus, cum sub exordium hujus anni Bacchanalia pro more celebrare cuperet, totoque die certatim hauriret spumantes pateras, plenoque se prolueret ore, vespertinis insuper horis sodalium vino abstemium nactus, spirituofo potu, qui olim *Aqua Vita*, nunc specioso nomine *Rossoli* artificibus dici consuevit, corpus vino satis madens in seram usque noctem protracto convivio, repletet & obrueret, ira præterea vehementius, inopportune excandescens, insomnem ageret noctem, altera die circa meridiem adhuc dum crapulosus & jurgiosus, repente titubare, mox ruere voceque privati incipit. Desertur equidem, vel potius rapitur in lectum, ut sub somno crapulam amitteret, sed illo haud subsequente, per vices retracto in latus sinistrum capite, leviter convellitur. Dissimulatur interim, vel

negligitur hucusque ignotus morbus, sed cum suo se proderet, tamquam forex, judicio, increbescerentque & vehementiores, raptis simul in consortium mali utrisque jam brachiis, involuntarii hi motus redirent, concurrunt anxio & ancipiti metu familiares; præcepsque urgent & quærent artis auxilium. Vocatus adsum, ægrumque facie turgida, oculis prominentibus æstuantem & anxie se jactantem conspicio dumque originem geniumque mali solertius indagare & ab adstantibus (æger enim nutu saltem ad interrogata respondebat,) expiscari contendere, ecce retracto rursus fortiter in latus sinistrum capite, concussisque brachiis, immo &, levius licet, pedibus, inopinato convellitur. Urget ergo præsens periculum, & quisque adversissimo morbo celerem facere optat medicinam; hic scilicet phlebotomiam, ille specificum antepilepticum & cordiale, alter opiatum & nescio quid, quisque pro suo ingenio consulit. Ego vero, cognita morbi causa, cum halitus per os ægri erumpentes, hesternam potationem proderent, & ille ipse crapulam oleret, superato post pauca momenta paroxysmo, ægro sibi non satis constanti, præmissò Clysmate, exhibeo emeticum liquido-spirituosum, quod primum quidem reliquias saltem ebriaminis, sed paulo post bilis meracæ & amarissimæ etiam insignem vomitu excutit copiam, similemque operationem per inferius guttur exferit. Bis interea momentaneè, redeunte paroxysmo, cum æger fortiter æstualet & intra horas quinque septies jam convulsus fuisset, pro imminuenda capitis plethora & fervore mitigando, venæ sectionem impero. Depletis venis sanguineque spisso & feri experte, qualis in alteram etiam diem persistit, extracto, inducias cum morbo obtineo, immunitatemque ab ulteriori recursum præsto, ægro interim, cum infusum Thee,

ob

ob nauseam & vomitiones perpeffas, forbillare recusaret, decoctum Citri largiter, invito etiam, offerri jubeo, unde circa mediam noctem demum, infomnum delapfus, ita reficiebatur, ut mane evigilans, immemor licet omnium actorum, totus sibi refstitutus esse videretur, vocemque simul ex integro reciperet. Cum ergo de nullo alio, excepta fiti & lassitudine, æger conqueretur incommodo, destitimus hac die ab ulteriori medicatione, solumque concessimus forbillationem jusculi cum Cremore Tartari acidulati & pro potu decoctum supra notatum. Exacta vero satis tranquille subsequente nocte, quarto die mane evigilans & vomiturire incipiens, hausit, pro eliminandis crapulæ & bilis reliquiis, solutam in Aqu. Cichor. Anglici salis unciam, quam cum mox præter intentionem revomisset, & paulo post, repetito vehementi vomitus impetu, magnam bilis meracæ copiam, aluo tamen adhuc clausa manente, rejecisset, successerunt spasmi & dolores cardialgico - colici graves, quos dum lenire simulque alvum sollicitare repetita olei Amygdal. dulcium exhibitione frustra conaremur, rursus ventrem clysmate proluere jussimus, sicque optatam symptomatum molestorum mitigationem consequuti sumus. Cum vero multum adhuc cum linguæ fauciumque ariditate, æstualet æger, urinaque biliosa & saturate rubens esset, pro fervore humorum temperando, circa noctem pulverem nitroso - cinnabarinum sumfit, qua satis quiete exacta, nisi quod bis bono omine alvum deposuerit, fiti remittente æstuque detepescente, ultro ferocire cessat morbus, etsi doloris alicujus in hypochondriis sensus, ob proxime perpeffos spasmos ac vomituritiones impetus, remanserit, fastidiumque carniū, omnisque ebriaminis, quod alias in maximis deliciis habuit tædium & averfatio tanta, ut odore nauseam moveret, continuaverit. Cum
deira

dein nocturnis horis idem repitiisset medicamen, circa tertiam surgentis diei horam inopinato rigore & horrore febrili per bihorium, ex opinione sua, durante, concutitur, cui æstus nec vehemens, nec admodum diuturnus, sudor vero, qui hætenus nullum sui adhuc dederat indicium, maxima cum euphoria successit largissimus; consumpta enim & depleta hoc modo humorum pleonexia, continuantibus, licet parcius, sudoribus matutinis, non febricitare saltem desit, sed reparatis etiam paulo post, sub usu stomachico - tonicorum, viribus, ex integro cum sanitate in gratiam rediit. Utinam vero proprio sui periculo, qui alieno sapere noluit, edoctus, ebrietatem, unius horæ hilarem insaniam, ut eleganter SENECA inquit, longi temporis pensare tædio, cautius mercari, sobriamque vivere vitam pergat, alias vereor, ne, quas modo prospera fortuna effugit casses, in eas incidat gravius, sicque se irretiat, ut nullus amplius elabendi superstit modus.

Cæterum, si quis forte simplicem hanc medendi methodum carpere, altoque despiciere vellet supercilio, immo nos, quod morbo huic fontico pauca tantum, eaque facile parabilia, non pretiosa, gemmea, solaria, aut secretiori arte parata antepileptica in tam illustri præcipue ægro, (quod hominum genus prout præ plebjs lautius pasci, ita & speciosius medicari vult, salutemque suam vel majori & tædio, & impensis redimere, vel morte pretiosa mori consuevit,) adposuerimus, negligentiae, si non inscitiae argueret & insimularet is sciat velim, primum nos nolle fabulam GEDEONIS HARVÆI agere, qui inutilem superfluitatem medicaminum perstringere intendens, simium, captato pediculo, catenam ad ejus ligandos pedes, asciam, ferram, cultrum, malleum, & multa alia instrumenta ad detruncandum illius caput, adduxisse fingit: Deinde, nos nec fumos vendere, nec
verba

verba dare consueſſe, dum enim nobis, ſublata morbi, per emeſin & phlebotomiam, cauſa, in qua curationis methodicæ cardo vertitur, tollere etiam effectum, contigit, quare ad inania hæc opinionum commenta, quorum vanitatem etſi plusquam theatriali rhetorica paſſim adhuc commendentur, fatiſ perſpectam habemus, niſi, ſi forte opinioni & conſuetudini litando, obtrudere palpum ægroque fucum facere e re noſtra fuiſſet, condeſcendere, ſicque officioſe nugari oportuiſſet non video. Cur autem emeſin ante phlebotomiam imperaverimus, ille nobis tacentibus etiam cognoſcet, cauſam, qui, quantum mala ſtomachi diatheſis ejuſque cacochylia ad fovendas non modo, ſed & cauſandas vertiginoſas apoplecticaque capitiſ adfectioneſ, conferat, novit, experientiaque didicerit, quantum in hiſ caſibus in opportuna & prudenti emeſi præſidii & auxilii ſit. Ipſa certe natura, optima morborum medicatrix, hæc ſibi conſulit methodo, crapulaeque incommodiſ per vomituſ feliciter mederi adſolet, quam proinde fidiffimus ejuſ interpreſ *HIPPOCRATES*, 3. de Morb. p. 490. jam commendavit & præſcripſit.

OBSERVATIO II.

Dn. D. JOH. ADAMI RAYMANNI

De

Subſidiaria eaque tutiſſima Lochiorum per
alvum evacuatione.

Non male *HIPPOCRATES* lib. de flatibus p. 296. Medicinam eorum, quæ deficiunt, additionem, & eorum, quæ exſuperant, ſubtractionem eſſe dixit, ſententiamque hanc ſuam confirmat exemplo famiſ, cujuſ remedium eſt cibuſ, ſitiſque, quam ſedat potio, plenitudiniſ

Acta. Med. P. Vol. VI.

B

item,

item, quam evacuatio, prout e contrario evacuationem plenitudo, laborem otium & otium labor sanat, hincque contrariorum contraria remedia esse concludit. Cum enim sanitas in proportionata humorum ad vasa quantitate, hincque oriundo harmonico fluidorum & solidorum æquilibrio, tam in toto corpore, quam in singulis ejus partibus consistat cujus scilicet virtute æqualis humorum per minimas partes distributio, non solum, sed eorum etiam debita se - & excretio constanter durare debet, ut hoc modo corpus vivum a putredine, in quam alias ratione constitutionis suæ maxime proclive est, conservetur: necessarium hinc est: morbos, sublato hoc æquilibrio, succedere, nec eosdem aliter, quam per illius restitutionem, rursus profligari. Ideo etiam pro conservanda integritate sanitatis *HIPPOCRATES 3. de Viētus rat. p. 369.* commendat, ut inquiratur, utrum cibi labores, an vero hi cibos exasperent, aut an moderate se habeant erga se invicem: quodcunque enim superatur, ex eo morbi contingunt, ex mutua vero inter se æquabilitate sanitas, inquit, adest; hinc qui a repletionem nascuntur morbi, vacuatione sanescunt, qui autem ex vacuatione gignuntur, eos sanat repletio, *Seēt. II. Aphor. 22.* In dies experimur, naturam humanam, quam sapientiosem quovis Medico magisque utilitatis suæ & damni, quam cuncta scholarum ingenia, gnaram esse, dixit HELMONTIUS, morbis feliciter hac potissimum mederi methodo, dum vel confertim, motus ministerio (nec enim præter hunc quidquam præsidii in sua habet potestate,) superflua & œconomia suæ onerosa rejicit, morbosque ita in prima, ut ajunt, herba suffocat & subigit, vel si forte ob meatum & viarum angustiam, aut humorum etiam spissitudinem, vel utrorumque vitio finem suum obtinere non potest, tunc mora hac contractam Cacochymiam maturat, digerit, & per vias convenientes & opportunas successive e corpore præscribit.

De subsidiaria eaque tu tissima Loch. per alv. evacuat. II

bit. Longum & ab instituto nostro alienum nimis foret, veritatem hanc per omnia morborum explanare genera, dabimus tamen in deficientium, vel suppressorum etiam Lochiorum curatione exemplum.

Quamvis equidem quorumvis humorum excretiones solennes, si deficient, tardentur : vel penitus supprimantur, maxime autem hæmorrhagicæ, admodum graves & difficiles esse soleant, inter has tamen plurimum sibi lochiales vindicare periculi, hospes sit oportet in Medicina, qui dubitaret, non quod sanguis hic lochialis venenosæ (prout olim somniabat superstitiosa antiquitas,) sit qualitatis, siquidem, si mulier sana fuerit & futura est, tunc puerperii purgamenta adparent, velut sanguis a victima, ut verbis utar *HIPPOCRATIS*, *I. de morb. mulier. p. 619.* adeoque omnis malignitatis expers sit oportet, (licet de reliquo inficias ire nolim, interdum ob restagnantes & lentescentes humores circa uterum morbidum, per lochia excerni sanguinem, quem si suppressi contingat, fonticas magis turbas dare, quilibet fatebitur,) sed quod tanta ejus sit copia, ut vires resistentiamque vasorum, quam eadem, contrahente se & peracto partu subsidente uteri mole, iterum acquirunt, multum superet, mutuumque hinc tollat æquilibrium. Uterus namque gravidarum non simpliciter ut vesica expansa, pro gradu dilatationis suæ extenuatur, sed substantia ejus a sanguine pro foetus nutritione & augmento adfluente, potius successive spongiæ instar ita intumescit, ut dilatatus licet, pro ratione incrementi foetus eandem tamen fere, quam ante imprægnationem habuit, retineat crassitiem, qua de re et si Gallorum nonnulli dubitarint, post *DEVENTERII* tamen & Neotericorum industriam, & autopsiam nulla amplius hodie superest quæstio. Conferatur quæ Excellentiss. *Heisterus* notavit in *Actis nostris phys. med. Vol. I. Obs. 183.* Sicque non saltem quoad diame-

trum, ultimis præsertim graviditatis mensibus, sanguifera ita crescunt vasa, ut *Regnero de Graaf* teste, majora ex his digitum in cavitatem suam admittant, sed substantiæ insuper uteri tantum molis accedit, ut cum virgineus rarissime unciarum duarum, nunc pondus libræ unius ac alterius, ex relatione *BOHNII*, excedat. Quanta ergo humorum copia ad vasa corporis reliqua, redeunte ad pristinum virginitatis statum utero, redundet, facile nunc concludere licet. Vera hinc est prognosis *HIPOCRATIS de Nat. Paeri p. 239.* difficilia esse, si subsistant, quæ ex partu & abortu copiosa celeriter & cum impetu feruntur; nisi enim mulier a partu purgamentis repurgetur, magno tentabitur morbo, vitæque periculum incurret, nisi quis celeri adhibita curatione convenientem purgationem promoveat, succedunt scilicet febres acutæ inflammatoriæ, primum quidem circa uterum & vicina abdominis viscera, dein facta humorum, in subjectis junioribus præcipue, metastasi ad superiora, pleuriticæ, anginossæ, phreniticæ, malignæ item, purpuracæ & cito lethales, ut morbos alios tardantes & chronicos, quos *HIPPOCRATES de morb. mulier.* fufe fatis delineat, taceam, rarissimum quippe est, partum absque lochiis innoxium contingere, quod tamen præter *SALMUTHUM Cent. III. Obs. 89.* *HAGENDORNIUM Hist. Med. Cent. III. Obs. 9.* *Ephemerid. Nat. Cur. Dec. II. An. I. Obs. 41.* & alios, recentissime in *Commerc. litterar. Norimberg. An MDCCXXXIV. Hebd. XXVI.* doctissimus adnotavit *WERLHOFFIUS*.

Hac humorum mole pressa per subsidiarias & vicarias hæmorrhagias locaque aliena sibi consulere adfæta natura, ambiguo & dubio licet Marte, ex his angustiis, qua scilicet via datur, per nares, pectus, vel pulmones, stomachumque eluctari tentat quidem, sed, ob viarum inconvenientem conditionem, funesto plerumque, excepta saltem narium hæmorrhagia, quam speciatim *SALMUTHUS*

Cent,

De subsidiaria eaque tutissima Loch. per alv. evacuat. 13

Cent. IV. Obs. 89. & AMMANNUS *Ephemer. Nat. Curios. Dec. I. Ann. II. Obs. 184.* minus formidandam esse censent. Felicius vero succedit negotium, si ad intestina vergant humores, & vel actualis sanguinis per hæmorrhoides, vel etiam facta in serum sanguinis resolutione, per diarrhœas, aquosa, carniû loturæ similis, aut quasi dyfenterica contingat excretio: Sunt enim intestina, si sudores universales & *γινωίς* (siquidem ex imbecillitate virium resolutorii, symptomatici & lethales dantur,) excepero, maxime opportunum feri excerniculum, commendatque hujus excretionis opportunitatem tum loci vicinitas, dum morbi per eam partem educendi sunt, cui maxime vicini esse solent, & ubi singulis quam proximus est exitus, juxta HIPPOCRATEM, *de Loc. in homine p. 422.* tum etiam consensus & communio per vasa, loci quippe alterius noxios humores loca quædam excipiunt, propter communitatem, quam habent, & liberant, Idem *6. Epid. 3. Aph. 29.* Cum uteri vero cervicæ & vagina intestinis intercedere per aliquot ramos venæ portæ commercium, ex anatomicis constat, propter quod etiam insignis inter menstruum & hæmorrhoidalem fluxum observatur consensus, ut gravidarum silentio transeam dyfenterias, quas subsequente terminari partu sæpius HIPPOCRATES jam *2. Prædiction. p. 104.* indicavit, prout vice versa per crebriores diarrhœas, menses & lochia supprimi, aliunde constat. De innoxio successu, immo salubritate vicariæ hujus excretionis præter ea, quæ nuper Illustris noster Præses, *Actor. phys. med. Vol. IV. obs. 2. in Scholio* docte, pro more suo, commentatus est, testantur BARTHOLINUS *Cent. III. Hist. Anst. 19.* dum non raro Lochia salutariter per alvum expurgata fuisse, sibi observatione constare scribit, itemque BAGLIVIVS *Oper. p. 110.* *Dyfenteria, in Puerperis non est mala, nam lochiorum materiam per vicina loca optime minuit, cave igitur, ne stringas, nam per*

eam lochia evacuantur, quod duobus firmat ibidem exemplis, ERNDELIUS in sua *Warsavia illustrata* p. 246. & nos iterata experientia convicti sumus. *Non diffitemur interim, vix dari morbum*, sunt verba RODERICI a CASTRO, *in quo magis hesitare soleant Medici & plus periclitentur fœmina, quam Puerperio junctum alvi fluorem; si enim hunc sistas, detinentur Lochia, si sinas, grave per se malum est. ideo vix quidquam tutum.* Adeo scilicet dura, aspera, difficilisque contigit Puerperis vitæ fors, ut dum vix confecto Lucina felici partu Charybdim evasisse lætantur præter opinionem in Scyllam incidant. Sunt autem alvi fluores suspecti primis præcipue puerperii diebus, utpote per quos, non saltem purgamenta puerperii in occulto, magno cum vitæ discrimine, delitescunt sed ipsi etiam ita ferocire solent, ut eorum reprimere ferociam raro in artis sit potestate, nec hinc, priusquam ægrum jugulaverint, mansuescere & cessare sciant: hi sunt, quos HIPPOCRATES ceu malos maturæ lochiorum suppressionis fructus indigitare, nigroque simul calculo 516. *Pranot. Coac.* notare voluit; dum nempe, quæ ex partu & abortu copiosa celeriter & cum impetu feruntur, si subsistant, molesta esse, ac insuper hujusmodi mulieribus, rigorem inimicum fore, & alvi perturbationem, præcipue vero, si præcordiorum dolore vexentur, adseveravit: Difficiles scilicet, juxta nostram metaphrasin, lochiorum inter primos tres, vel quatuor puerperii dies contingentes suppressiones esse, docere vult, hoc enim tempore purgamenta hæc, propter meatuum amplitudinem sanguinis circa uterum collecti, exitumque adfectantis, orgasmum, uterique, dum ad pristinam figuram & molem redire summa vi nititur, contentionem, copiosa sunt, celeriterque & cum impetu feruntur, post quartum vero circiter diem, diminuta humorum jam copia, utero item & vasis restrictis, partius & moderatius fluere adsolent;

lent ; (hinc nec lac in mammis maturius præsentia suæ notas dare experimur ,) quo maturius ergo subsistunt , eo præsentius & gravius nocent , redundante enim majori humorum , ex partus laboribus adhuc turgescentium , copia , æquilibrium solida inter & fluida gravius turbatur , & ægrius simul restituitur . In tardioribus vero lochiorum suppressionibus , prout levior redundantia humorum in corpus adest , ita hanc natura facilius ferre & vincere potest ; & hoc est , quod *r. de morb. mulier.* innuere voluit noster senex , si inquit : *Puerperii purgatio primis quidem aut quatuor diebus si prodierit , deinde vero repente perdatur , in similes sed minores , quam ubi statim perierant , adfectiones incidet , eandemque morbus subibit commutationem , diuturnus tamen & priore lenior erit.* Alvi fluores autem præmaturis lochiorum suppressionibus infauste succedere non tam energia naturæ , sed vi potius morbi , adeoque inflammationis præcordiorum symptoma esse , cujus indicium partim prægressus rigor , partim horum dolor est , sicque exitio magis , quam saluti fore , laudata prædictione inprimis demonstrare voluit , unde RIVERIUS nec fallit , nec fallitur , dum *Prax. Med. Lib. XV. C. 24.* mulieres purgamentorum suppressione laborantes , si post septimum aut nonum diem alvi fluxu corripiantur ; ut plurimum liberari , si vero primis diebus , secunda scilicet , 3. vel 4. diarrhoea acciderit , ut plurimum interire scribit , ferocientes enim humores in principio habenas non admittunt , pepasmo vero mitigati & cicurati magis obedientes evadunt & promptius mansuescunt .

Interim , prout omnes alias excretiones , ita & has alvinas ex utilitate & facili tolerantia juxta *Sect. I. Aph. 25.* æstimare convenit , & licet non sint optimæ notæ , præstat tamen eas convenienti potius victus ratione , vitando potentia fermentescentia , inebriativa , & in specie quævis
actu

actu frigida, conjunctis simul spumidam humorum turgescientiam & organum resistantibus, nitrosis, (de quorum usu polychreito in puerperis etiam verissima scripserit in *Opusc. phys. Chym. med. M. Martio* Illustr. STAHLIUM, expertus testor,) absorbentibus item & ipsos solidorum demulcentibus cum prudenti expectatione tolerare, quam easdem directe sistentibus, & positive adstringentibus, prout passim vulgus medicantium facere solet, cum funesto plerumque eventu, curare & suppressere. Fugienti sane hosti & hic, prout in artis militaris præceptis traditur, argenteum pontem sternere consultius est, quam omnem eidem intercludere fugam: Medicus certe plus proficit, nihil, quam male agendo, & dum prodesse nequit, cavere saltem debet ne noceat.

Cum itaque hæc sit Naturæ methodus, quæ omnis therapie artificialis norma & cynosura esse debet, maxime hinc conveniens est, in suppressionibus lochiorum, alvina potissimum respicere excretiones, ventremque potius prudenti cum moderatione, vitando omnia drastica, lenioribus solutivis sollicitare, quam fortioribus & volatilibus emmenagogis non frustra saltem, sed ægrorum etiam cum pernicie invita scilicet natura, quidquam moliri. Ex hoc fundamento non laudare saltem, sed iterata etiam doctus experientia commendare possum, prudentem in lochiorum, tam præsentibus, quam & pertimescendis vitis Pularum Becheriano - Stahlianarum usum: Hæ enim partim fibras uteri & vasorum vi sua, propter Extracta amara scilicet, tonica, roborando, partim humoribus lentescentibus per temperata resinosa - gummatosa facilem conciliando permeabilitatem lochialis fluxus non moderantur saltem, sed & in ordinem securissime reducant, dumque viam humoribus per alvum simul sternunt, unde etiam nonnunquam illam innoxie & salutariter solvunt, quasvis eorum
ad

ad superiora metastases, junctis præcipue febrilem exæstuationem contemperantibus, optime præcauent: immo, quamvis etiam non semper, nec in instanti eadem suppressa revocent Lochia, (quod enim de illis non absque figura rhetorica jactari solet, quasi menses & Lochia in sua haberent potestate, illud inter *credenda medica*, ut HARVÆI phrasin meam faciam, merito refertur,) pericula tamen Puerperii noxasque inde facile emergentes feliciter præcauent breviorisque & simul tutiorem morbo decursum conciliant.

OBSERVATIO III.

Dn. D. JOANN. ADAMI RAYMANNI

DE

Hæmorrhagia penis periodica.

Inter hæmorrhagias periodicas, quas Natura stasis interdum temporum vicissitudinibus salutariter molitur & perficit, non postremum sibi vindicari locum hæmorrhoides & mictum cruentum, vel tyrunculis etiam Medicinæ notissimum est: esse vero ex harum censu quoque *hæmorrhagiam penis* quamquam solertiores itidem si non lateat Artis Magistros, non est tamen æque obvium. Contigit mihi hanc nuper in Viro peregrino, ex Tyrolia oriundo, observasse, qui pro more suæ gentis nundinatorem peripateticum agens, mercesque suas bajulando venum differre adsolens, ad mercatum hujus loci annum & solennem, suis cum lociis, quadragenario major, cum comparuisset, emanente sibi familiari hæmorrhoidum fluxu, floridissimum sanguinem, non quidem micturiendo reddebat, sed eundem indolenter tenui, eaque interdum æque ac noctu perenni scaturigine emicare, & per penem propullu-

lare animadvertibat. Neglexit autem, malo huic statim facere medicinam, bene scilicet memor, quod ante annum circiter parem paucorum dierum hæmorrhagiam innoxiam habuerit, cum autem eundem plus ultra increbescere cerneret, metuque majoris forsitan successuræ noxæ angeretur, medicam tandem implorare voluit opem.

Inciderat vero in Medicum, qui discrimen activas inter & passivas hæmorrhagias nullum esse ratus, præmissa Venæsectione revulsoria, auxiliis diversis hæmostaticis, non neglectis urethræ quoque syringationibus, cito eidem, et si incassum, modum satagebat. Inanem ergo medentis esse operam per triam hebdomadarum decursum, dum æger experiretur, conclamatum de sua esse salute, seque mediis versari in undis persuasus, ut manum naufrago absque mora, nec enim sibi ad ægrotandum superesse etiam cum fabro PLATONIS ingeminans, porrigerem, anxius rogat, precatur, immo urget.

Mirabar prima fronte, nondum mihi in praxi visum adfectum, dubiusque de eventu pendeat animus; sed postquam facto examine originem & causam ejusdem intimius perspexissem, facile convincebar, procul abesse tam fonticum, quale sibi æger imminere metuebat, periculum, præsertim dum omnis actionum, (si pallorem vultus, viriumque al quem languorum excepero,) intemperate perstaret integritas, tranquille proinde eundem esse iussi animo, datisque pulveribus, nonnullis tonico-antispasticis, & præscripto Decocto Equiseti & Millefolii, scaturiginem hanc cruoris paucos intra dies ex voto suppressi, aut, ne fucum faciam, perperamque Arti, quod naturæ fuit, vin licem, sicque laudem curationis aucupari velle, qui morbus medentum fere epidemicus est, videar, ipsi potius consumpta jam humcrum pleonexia sponte exaruit & per se sub-

substitit. Postquam ergo ex integro cum sanitate in gratiam rediisset, patriæ & nobis simul supremum dixit vale, hilarisque ad suos remigravit lares; male interim priori suo precabatur Medico, non quod sanitatem prompte non reduxerit, quam potius, quod ipsum argento, cujus semper potioem, quam salutis, curam & rationem habere solitus erat, emunxerit. Abiturientis vero firmavi in ulteriora pericula animum, auctorque fui, ut restitente parco hæmorrhoidali fluxu, nisi in idem rursus vertente anno discrimen venire velit, vel Venæsectionibus vicariis, vel hirudinibus sibi consulat, quid postea contigerit, cum abhinc non amplius nobis visus sit, prorsus ignoro.

Sanguinem fundere solita ora venarum ani, si suppressa fuerint, facta humorum ad venas vesicæ palindrome, degenerare in hæmorrhoides vesicæ, sanguinisque interdum mictu solvi, docte inter alios, pro more suo, ex Veterum, propriaque HELWIGIUS *Ephemer. Nat. Cur. Dec. III. Ann. X. obs. 119.* demonstrat experientia, succedere autem metastasin in penis etiam quandoque hæmorrhagiam, cur disputari debeat, non video: Possibilitatem sane a priori vicinia loci, & opportunitatem vasorum communio, dum ab hypogastrica vena & hæmorrhoidalis externa & ipsius penis originem ducit, evidenter probat, omnem autem a posteriori dubitationem experientia Illustr. HOFFMANNI *Med. System. Tom. IV. Part. 2. Sect. I. Cap. 6.* & quem pro teste vocat, *Stalparti van der WIEL*, tollit. Vidit insuper similem penis cruentationem HANNÆUS *Ephem. Nat. Cur. Dec. II. Ann. III. Obs. 215.* quæ post sesqui horam eadem, qua proruperat, ne levissimi quidem tristioris cujusdam symptomatis relicto vestigio, cessavit indolentia, analogam autem prorsus fere huic nostræ observationi historiam industriæ popularis quondam & amici, dum viveret, nostri, GENSELII debemus, quam, cui volupe est,

in *Ephem. Cent. III. Obs. 51.* relegere licet, immo nec olim, sicut quidem non satis peritis videri posset, admodum raram hanc fuisse penis hæmorrhagiam, vel ex eo confidenter hariolari licet, quod COELIUS AURELIANUS, sectæ Methodicæ scriptor vetustissimus, (GALENO enim si non prior, certe coævus fuit,) pro sua, qua fuit in concinnanda morborum historia *αυριβεια*, discriminis ab aliis partium confinium hæmorrhagiis in *Tr. de morb. chronic. Lib. V. cap. 4.* has dederit notas, quod scilicet jugis ac intercapedinata, sic sanguinis puri emissio, hoc est, sanguis paucus, sincerus, absque commixtione urinæ, sine intermissione, non mingendo, per vices redditur, sed involuntarie continuo profluit.

(*Eperieso Erfordiam transmissæ
d. 12. Junii 1739.*)

OBSERVATIO IV.

Dn. D. JOANN. HERMANN. FURSTENAU.

Hæmorrhoides cœcæ internæ exulceratæ.

VIr generosus 50. annorum, temperamenti cholericomelancholici, cujus diurnam valetudinem sub hæmorrhoidum vesica elogio alibi delineavi, thermis Aquigranensibus anno superiore interne & externe methodicè usurpatis, notabile, quoad dira, quibuscum hætenus conflictatus est, symptomata, dysuriam nempe, tenesimum, mictum cruentum, levamen expertus est, ita tamen, ut nifus quidam spasmodicus vesicam versus in ipso actu, & adsumto vix uno alteroque jusculi cochleari, aut cyato primo vini, aut cerevisiæ, calido, an frigido, perinde est,
vix

vix deglutito, aliquam diu notatus nondum profus remitteret. Circa æquinoctium autumnale anni proxime elapsi Venæsectionem, hætenus in pede administratam, in brachio celebrari curavit. M. Februario & Martio anni præteriti hæmorrhoides, quarum hætenus non nisi molimina, cæcas quippe, albasque pluries expetitus est, nunc primum apertas, & per plusculos dies ex ordine fluentes, cum insigni symptomatum fere omnium, nondum plane cessantium, sed subinde repullulantium, levamine vidit. Circa æquinoctium vernum Venæsectionem iterum in brachio admisit, & M. Aprili, Majo Junioque mediocriter degit, medicamentorum certè usui impune caruit. M. Julio autem incommoda quædam in abdomine & intestino recto perferentiscens, clysteren domesticum ex aqua, s. lacte, furfuribusque triticeis, addito paucò sale & roparum oleo, admisit, sed Chirurgus in adplicatione ejus obstaculum quoddam offendens, vix dimidiam clysmatis partem injecit, qua brevi iterum excreta, notabilis simul sanguinis sinceri copia profusa fuit. Repetitus postridie clysteris usus non parum equidem materiæ feculentæ & saniosæ eduxit; sed tertio iterum die adplicatus aliquamdiu intus substitit, & horripilationem ægroto induxit, cum æstu & anxietate præcordiali alterantem. Adiit simul perpetuus ad vomendum egerendumque conatus, quin & alvus præter voluntatem contenta, accedente vel levissimo stimulo, reddidit, & in natibus perpetuus mador, facta brevi post oculari inspectione, una cum rubore inflammatorio, & vesiculis sero acri plenis itidemque madidis, observabatur, quarum una, facta mediante specillo exploratione, in ulcus satis profundum & sinuosum terminata est, metumque fistulæ ani fecit, qui tamen repetito, ecque sollicito instituto examine, manu stiloque Chirurgi factò, & nulla cum intestino recto connexionione reperta, ipsoque ulcere ad consolidationem pro-

perante, brevi evanuit. Intestinum vero rectum digito Chirurghi tactum haud exiguam quantitatem materiae purulentae profudit, quin & concrementa carnea & membranacea in notabili copia, cum & sine faecibus alvinis prodierunt. Cumque omnia in vado esse viderentur, prolapsus ani usque perseverans, & haemorrhoides caecae in orificio ani, paulisper inverso, denso agmine propullulantes inflammatae, hinc exulceratae, ac dysuria denuo molesta, multum in medendo negotii facefferunt, quae tamen omnia lege artis & topicis magis blandis, ex Ungu. de Linar. addito Sacch. Saturni & Camphorae momento, itemque Ol. ovor. Mell. Rosar. injectionibus ex decocto Scord. Millefol. c. Elixir. P. P. &c. quam acrioribus, quae urgebat Chirurgus, v. g. Ungu. Aegypt. fusco. Fel. W. & non sine noxa vix tentatis, tractata, & ut par est, mundificata, pristinam sanitatem aegro brevi promittere videntur, febre praesertim lenta, siti, ciborum fastidio, vigiliis, aliisque symptomatibus haecenus molestis, convenientium usu remediorum fere in totum sublatis.

OBSERVATIO V.

Dn. D. JOAN. HERMANN. FURSTENAU.

Ulcus ani apostematodes cum variis
symptomatibus.

Ulceris intestini recti, perinaei & vicinarum partium laeta tristiaque jam olim alia occasione notavi exempla, qualia plura ab aliis haecenus, meque ipso sunt observata, ut fere in suspicionem venerim, aeri per plusculos non dies, non septimanas, sed menses constanter sicco & plerumque simul horrido, qualis priori dimidio anni elapsi passim notatus fuit, in plethoricis, succulentis, haemorrhoi-

rhoidariis, vel vitio diætæ, imprimis otiosæ & vinolentæ, ad mala ejusmodi dispositis, illa in acceptis esse referenda. Idem hoc vir juvenis quidam suo amplius exemplo confirmare videtur, siquidem is in cœlibatu hæctenus non adeo casto vivens, ad crapulam usque interdum vino indulgens, de variis hæctenus symptomatibus conquestus est: Modo enim difficultatem in reddenda urina causatus, haud obscure simul Gonorrhœæ benignæ, a Chirurgo tractatæ adesse reliquias, confessus est; modo vero & præ reliquis ventriculi in digerendis cibis debilitatem accusavit, nuper quoque miram saporis depravationem, & brevi post plenariam gustu res sapidas non tantum, sed & tactu objecta discernendi impotentiam, rarissimo exemplo expertus, blandioris vero emetici usu, additis paucis stomachicis, tonicis & nervinis, ab utroque molestissimo symptomate brevi liberatus est. Sub ipis novi anni auspiciis, prævio insigni in diætâ errore, adsumta nempe mustelæ piscis nimia quantitate, & vino ejusque spiritu ultra modum superingestis, dolore & pruritu, tumoreque in ano corripitur, cum alvi duritie, & striis sanguineis in indusio conspicuis. Vocatus & de his certior factus, mox eorum recordatus sum, quæ celeberr. WERLHOFFIUS *Obs. de Febr. p. 296. in not.* de hæmorrhoidum & feminalis excretionis consensione satis adposite monuit. Et ad alvum quidem referendam cum falsi Sedlicensis unciam dimidiam eodem die frustra adsumisset, potiunculum catharticam Sydenhamii, ex Manna, Tamarinis, fol. fenn. & Rhabarb. constantem eodem & sequ. tempore nec sine effectu commendavi, non omittis Clysteribus, ac præterea infusa theiformia & Essent. Scordii, Millefol. Pimpinell. alb. Cascarill. &c. nec non pulveres salino-digestivos exhibui, non omittis topicis emollientibus, facculorum & Cataplasmatum forma lege artis applicatis. Sed postquam æger singulis horis pomeridianis miro

lan-

languore & febricula lenta adficeretur, rupto tandem sponte abscessu, & notabilem copiam puris laudabilis fundente, omnia fere symptomata sponte evanere. Eo deinde lege artis tractato & diligenter a Chirurgo injectionum ope mundificato remediisque supra enumeratis assidue continuatis, ac regimine simul congruo adhibito, æger sensim cum valetudine in gratiam rediit.

OBSERVATIO VI.

Dn. D. JOAN. HEAMANN, FÜRSTENAU,
Adfectus ructuosus spasmodicus, Phthiæos
veræ pulmonalis speciei incedens.

Juvenis 20. fere annorum, ex utroque parente ad Phthisin proclivis, torosus ipse atque robustus, præviis variis diætæ erroribus in aëre, cibo, pectore, motu & quiete, ipsisque animi pathematibus admittis, languere coepit, & tussi primum sicca, mox humida, cum doloribus laterum sub & supra hypochondria atque anxietatibus præcordialibus laborare. Hisce sapor oris peregrinus, & ructus inprimis frequentes & sonori, similiaque primæ digestionis læsæ sensim junguntur symptomata, impetu modo majore, modo minore molesta, & tædium tanto majus parantia, quo minus levamen a varii generis auxiliis, sedulo usurpatis, adfulgeret. Et emetica quidem, blandeque laxantia plane ferre non potuit, angustiis præcordialibus & doloribus variis inde auctis. A venæsectione diu abhorruit, nec nisi coactus illam tandem, neque sine fructu, admisit. Reliqua auxilia, pectoralia nempe temperata similisque indolis carminativa, temperantia absorbentia, salina, varia infusorum theiformium Essentiarum, pulverum, pilularum & potionum forma
per

per notabile temporis spatium frustra sunt usurpari visa. Quo ipso & metus veræ Phthiseos tanto magis auctus est, quod simul innotesceret id, quod ab ægro hæcenus aut non observatum, aut studio dissimulatum fuit, hæmoptysin nempe, semel atque iterum adfuisse, & reliquis symptomatibus postea molestis ansam forte dedisse. Cruditates tamen nidorosæ & similes ructus manifesto præsentibus, cum appetitus viriumque aliquali constantia, animum medentis in ancipiti hærentem, subinde confirmarunt, hisce imprimis malis, convenienti auxiliorum usu obviam ut iret. Serum ergo lactis Aprili mense & acidulæ Driburgenses Majo adulto methodice usurpata, non parum quidem levaminis attulerunt, & diluendo viam medelæ straverunt, illius vero gloriam, D. O. M. consiliis benedicente, pulveribus absorbentibus & temperantibus nitosis, cum citri, aurantium, cinnamomi aut Cascarillæ cortice, vel & Cinnabari, aliisque nervinis & roborantibus mixtis, salique cathartico per vices interposito, tribuere nulli dubitamus, utpote quibus & insultus dolorifico - Spasmodicus, erroribus diætæ contractus, & parum ab epileptico distinctus, sublati, ægerque excreto tandem a sale cathartico muco viscido, in globuli formam compacto, pristinae alacritati, viriumque robori restitutus est.

Scholion,

Quot & quantis tædiis ructus medentum animos implicent, illi demum norunt, quibus ejusmodi mala hysteriæ imprimis, hypochondriacis, spasmodicis, aliisque symptomatibus complicata, unquam curanda, obtigere. Cum tussi vero, hæmoptysi indeque metuenda Phthisi rarius eosdem alere videas commercium, idque a motu sanguinis in præcordiis & per venam portæ impedito indeque prima turbata digestionem, & accedente diætæ vitio, flatibus

hinc generatis reputandum videtur. His vero principiis fundamenti loco positis, non alia, quam prædicta eligenda videbatur medendi methodus, quam & optatus confirmavit eventus. Pluribus hanc in rem consuli merentur Illustr. b. m. WEDELII Diff. de *Ructu*, A. O. GOELICKE Diff. de *morbo ructuoso Hippocratis*, & Illustr. b. m. STAHLII Diff. de *Flatulentia*.

OBSERVATIO VII.

Dn. D. JOAN. HERMANN. FÜRSTENAU,
Mercurius dulcis loco Mercurii vitæ
impetratus.

Quid *mercurii dulcis*, & *mercurii vitæ* nomine veniat, & quomodo alter ab altero differat, & qua ratione quilibet parandus sit, res est in chemicis notissima, fatisque constat, utrumque toto cælo ab invicem differre & mercurium vitæ nihil minus quam mercurialem originem agnoscere, hanc vero adpellationem ipsi per abutium tantum, ignorantia factum, ex saniorum sententia Chemicorum, inditam fuisse. Ideoque referre juvabit, quid mihi circa hanc rem observare licuerit. Accidit enim, in Cinnabari antimonii lege artis paranda occupato, ut butyro antimonii s. q. collecto, igneque hinc ad eliciendam Cinnabarim aucto, vitrum butyro recipiendo dicatum, quod angulosum forte erat, loco rotundi adsumtum, neque maturæ satis amotum eo, qui ignis dirigendi curam susceperat, avocato, cum impetu & bombo quasi sonoro frangeretur, cumque eo omne butyrum, simul & omnis spes mercurii vitæ inde parandi profunderetur. Labore autem reliquo deinceps continuato, & retorta sequenti mane, post refrigerationem exenta, præter Cinnabarim, in

in collo ejus conspicuam, in extremitate ejus colli notabilis albi cujusdam concreti quantitas conspicua fuit, quæ initio quidem mercurii vitæ, sponte forsâ ex butyro coagulato concreti, suspensionem fecit; fracto vero vitro vera mercurii dulcis & crystallina facies indolesque adparuit, qui & sapore & effectu laxante & resolvente neutiquam emetico, exhibitus, omnem dubii suspensionem abstulit.

Scholion.

παραδοξον, si quod aliud, prima videbitur fronte, hoc quidquid est observationis; enim vero pluribus id rerum peritis chemicarum in familiari sermone relatum, & ænigmatis loco propositum memini, quorum tamen nemo vel divinare veras rei gestæ circumstantias, vel hariolari valuit, quid ætiologiæ loco adferendum veniat. Mirari vero desinet, quisquis noverit, Cinnabarim antimonii, quæ & ipsa nihil est aliud, quam mercurius antimonii sulphure tinctus, eoque ipso certa ratione dulcificatus, h. l. ad mentem *STAHLII Mat. med. p. 114.* ex parte una antimonii & quatuor mercurii sublimati partibus confectam esse; quo factum sine dubio est, ut, copia minori sulphuris tingentis præsentem, pars ejus non tincta ex vinculis totius massæ, ignis ope liberata in rostro retortæ crystallorum albicantium forma adfixa fuerit. Omnis vero ut tollatur æquivocatio, mercurium vitæ, seu ejus potius elementa in casu præsentem perdita esse, patet, illius que in locum mercurium dulcem impetratum, adeoque experimentum non facile imitandum constituere. Quod tandem ipsam mercurii vitæ profapiam attinet, illa quidem non mercurialis, sed antimonialis, unanimi intelligentium consensu, adferitur. Quod si tamen rem propius intueri placeat, non prætermittendum videtur id, quod in viro nobili, harum rerum apprime perito, ante plusculos annos, in itinere forte dubii loco propositum memini, anti-

monium nempe duplici cum constet substantia, sulphurea & regulina, hæc vero cum & mercurialis, nec inepte, appellari solet, nihil forsan impedit, quo minus butyrum antimonii, quod nemo pro sulphurea antimonii substantia venditabit, & ejusdem producta, ipsumque adeo vitæ mercurium regulinæ, & hoc intuitu mercurialis esse profapiæ adfirmemus liceat.

OBSERVATIO VIII.

Dn. D. JOAN. HERMANN. FÜRSTENAU,
Febris biliosa, cum pessimæ notæ symptomatibus, feliciter decurrens.

Febrium acutarum non omnino certas esse prædictiones, neque, ad salutem, neque ad mortem, tum *HIPPOCRATIS* effato constat, tum plures inter alios suo confirmat exemplo vir 55. annorum, qui diu causarius, & tussi humida, noctu inprimis molesta, cum ciborum fastidio, vigiliis, siti matutina & similibus symptomatibus non sine Phthiseos metu, afflictus, præteritam hiemem varias inter ærumnas domesticas & lites forenses, a quibus abhorret, indeque obortas frequentes iracundiæ, quam plerumque suppressit, occasiones, transfegerat, sed & animi, ut sperabat, exhilarandi causa, frequentius, quam alias consueverat, liquorum ardentium abusui indulserat. Adpropinquante vere anni præteriti, tussi ultra modum molestæ congrua opponere remedia consultum duxit, lassitudine & ciborum fastidio fere omnigeno impulsus. Hisce vero vix degustatis, mox notabile symptomatum omnium levamen & tussis decrementum expertus, sed brevi in pristinam relapsus imbecillitatem, & hætenus plerumque *ἡσθησάδιος*, subito clinicus factus, & diarrhœa inprimis perpetua vexatus,

Febris biliosa, cum pessima & nota symptom. felicit. decur. 29

tus, suspicionem Phthiseos hactenus dubiam confirmare visus est, dum aucta sensim virium prostratione, accedente quoque sopore gravi & mentis quadam veluti emotione, quin & alvi & urinæ in voluntaria excretionem, extrema expectarentur, pulsu interea imbecilli, tremulo & convulsivo interdum, urina vero per totum morbi decursum parum a sana abludente, cum nubecula, animadversis. Posteaquam vero æger ultra tres septimanas cum gravissimo hoc morbo conflictatus erat, diarrhœa per magnam hiemis partem molesta sensim remittere ejusque in locum copiosum urinæ profluvium, criseos loco succedere, ægerque præter omnem spem ac expectationem vires atque adpetitum sensim recuperare cœpit, quibus tandem confirmatis cum valetudine in gratiam rediit. Hic certe, si non, omnem & solam, potiore saltem *αποκαταστάσις* naturæ adfuisse energiam, intelligentibus constat, neque vero aliam, quam a natura monstratam, sequi viam, consultum duxit, qui curam ægroti habuit, Medicus. Is enim vero inter initia morbi, Ipecacuanhæ radicem iusta dosi exhibere neutiquam dubitavit; quantumnis autem aliquot & blandi quidem vomitus pone sequerentur, non tamen diarrhœa, ut solet, inde vel tantillum remisit, quin per totum morbi decursum maxima copia, nec minori vehementia urgeret. Hac vero durante, folis plerumque potiunculis temperantibus, abstergentibus & roborantibus nervinis, ac inprimis cinabarinis, additis paucissimis tonicis, est pugnatum nullis vel adstringentibus, vel expectorantibus in usum vocatis, cum & tussis & diarrhœa sensim remitterent, ægerque a morbo gravissimo surgens, diætam lacteam sponte sua eligendo, indeque sensim iterum adolescendo, omnem atrophiam ipsiusque Phthiseos metum sibi aliisque adimeret.

OBSERVATIO IX.

Dn. D. JOAN. HERMANN FÜRSTENAU,
Abscessus circa genua.

Hujusmodi abscessus frequentius tanto in praxi occurrunt, quanto rarius eorum apud scriptores Medicos & Chirurgicos fit mentio. Et solent plerumque feliciter terminari successu; modo peritum Chirurgetum & sequacem offendant agrotum, sed diuturniorem paulo moram in curando postulare, cujus quidem ratio difficultatis ex partium situ reputanda videtur. Nam & musculus rectus & vastus internus & vastus externus, & crureus in unum communem & robustum tendinem desinunt, qui primo rotulam amplexus, eamque deinde supergressus, inferitur ossis tibiæ principio, eidemque ligamenti loco inservit. Hic vero ille ipse locus est, rotula inquam, seu patella, circa quam purulenta illa materia in musculorum prædictorum interstitiis, qualibet ex causa hærens, aut collecta, confluit, exitumque quærit, & vel sponte sua, vel accedente artis opera invenit. Puellam vidi plusculos ante annos. quæ absque causa manifesta, nisi quod frequentem genuum ad fellam adfrictum, petulantibus puellis puerisque familiarem, permiserint adstantes, abscessum circa genu diu gessit apertum; Hæc lege artis aliquam diu internis externisque mediis tractata, abscessu vero ad consolidationem properante in empiricorum manus delapsa, & variam inde fortunam experta, virgo nunc adulta eundem abscessum apertum & ultra tria lustra fonticuli naturalis vices gerentem alit. Præter hanc tres novi virgines adultas modo cum, modo sine mensum vitio, hoc malo, absque causa fere manifesta, nisi quod spina forsan infixæ, aut foris illapsæ accusari communiter soleat, aliquamdiu adflitas, & brevi omnes per
sana-

sanatas, inque cura præter congruum internorum præfidiorum, multum omnino injectionibus ex decoctis vulnerariis, amaris & putredini resistentibus, vulgo balsamicis dictis, Myrrhæ & Succini tincturæ, Elixirio proprietatis, balsamo Peruviano, ipsique aquæ phagedœnicæ tribuendum esse deprehendi. Nuper vero Juvenis viginti aliquot annorum, opilionis focius noxiorum abundantia humorum scaters, & præter spinam forte infixam nullam allegare causam occasionalem valens, simili malo tentatus, & post varia remedia interna & externa, ipsamque sectionem, ad detegendos mundandosque puris cuniculos sub cute delitescentes, frequenter factam, multum equidem tædii Chirurgo & adstantibus peperit, tandem tamen, quatuor mensium spatio confecto, sanitati pristinæ est restitutus. Moræ vero tam diuturnæ causam cum nemo facile augurari valeret, variique diætæ errores frustra accusari viderentur relatum forte est, ægrum in medio curationis cursu petulantibus corporis commotionibus, & frequentibus colluctationibus subinde indulgisse, indeque & curationem propria culpa protraxisse forte, & malo omni occasionem dedisse, innotuit.

(*Rintelio Erfordiam misse*
d. 26. Jun. 1739.)

OBSERVATIO X.

Dn. D. JOAN. GEORG. HASENEST,
Fœtus monstrosi ex imaginatione detur-
pati.

Lis inter Medicos & Physicos agitur, num vel simpliciter mechanice, ex staminibus ovuli evolvatur vel ab anima ipsa formetur & struatur embryo in utero.
Meam

Fig. 2

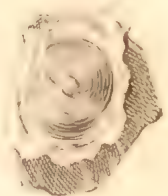

*ad Observat. X.
pag. 31.*

Fig. 2

*ad observ. XIII. pag. 48.
Fig. 5*

Fig. 4.

Meamequidem jam non facio litem istam, in hisce autem me convictum esse profiteor, nævos & formationes monstrosas fœtus, ex terrore vel imaginatione matris contingentes, neutiquam unice mechanismo, sed potius animæ adscribi debere. Mechanismus in corpore humano non nisi ad certum ipsi præfixum finem obtinendum operatur. in alienum finem autem agere aut detorqueri per se nequit, nec unquam ad figuram fœtus secundum ideam objectorum, sicut sensibus & animæ offeruntur, immutandam est dispositus; quando enim hic errat, confuse saltem errat, & ad oblata objecta semel formatum fœtum, præcipue jam ultimo mense, mutare quidem potest, sed eandem objecti formam illi imprimere nequit, ni anima, ex facta impressione ab objecto viso, illum in simillimam formam transmutet.

Metamorphoses ad ideam externorum objectorum adeo regulares & secundum omnes circumstantias, proportionales, &c. factæ, profecto non sunt effectus mechanismi corporei, sed potius agentis animæ rationalis. Obstupesco sane, quando in memoriam mihi revoco casum sequentem: Cum Schillingsfürstii apud Illustrissimum Comitem Hohenloicum munere Archiatri fungerer, anno reparatæ salutis, nostræ æternæ MDCCXXI. miles vagabundus, labiis leporinis deformatus ante fores pistoris aulici mendicabunda prece stipem rogabat: uxor pistoris, ultimo mense gravida illum conspiciens, & observatis labiis leporinis perterrita, brevi post subsequente partu filium peperit, in labio superiori duas fissuras, in ipsam usque maxillam penetrantes, & inferiori labio unam, leporinis militis labiis etiam ad dimensionem usque simillimas gerentem. Quis quæso mechanismo hanc adeo exactam imitationem in corpore fœtus adscribet? nonne potius rationi magis consentaneum est, statuere, quod anima a prægressa fortiori imaginatione

ne excitata, formam, antea sibi oblatae simillimam foetui im-
prefferit?

Huic observationi jungere lubet aliam prorsus novif-
simam : Primo die anni currentis vocabar ad puerperam,
quae foetum infelicem mortuum monstrosum obstetricis
auxilio exclusit, in quo singula abdominis viscera, unacum
intestinis, peculiari membranæ pellucidæ involuta, extra
abdomen quasi in sacco propendebant, factaque hujus mem-
branæ, sub partu inopinato, primo exigua, postmodum
vero plenaria apertione, pro exactiori instituenda investi-
gatione, talem monstrabant situm, qualem *Tab. 1. Fig. 1.*
& *2.* monstrant, ubi etiam reliquæ partes præter naturam
constitutæ simul delineatæ adparent. Mater ipsa, duos su-
pra viginti annos nata, primo graviditatis mense ex volatu
vespertilionum, arborem denso agmine occupantium, & per
milites exinde dissipatorum, gravi primum terrore percel-
lebatur, dein singulis septimanis aliquoties Triesdorffium
mittebatur, ubi in culina aulica ut plurimum commora-
batur, in eaque continuo fere corpora volatilium anima-
lium deplumata & exenterata, cum partibus intestinis ad-
huc adnexis, conspexit, ac tandem iterum proxime ante
partum, lapsu viri ebrii terrore percussa, infantem hunc,
præcedentibus natibus, in lucem edidit, qui a capite ad um-
bilicum usque figuram perfectam humani foetus monstrabat,
hoc unico excepto, quod in dextro latere tam faciei, quam
thoracis, brevior & compressior adparuerit.

Figuræ Imæ explicatio.

Hæc offert infantem dorso incumbentem, & simul ad
dextrum latus magis inclinantem.

a a. Pectus & hypochondrium, magis, quam in sinistro late-
re, depressa.

b. Funiculus umbilicalis, ex femoris externa parte propen-
dens.

- c. c. c. c.* Ventriculus, intestina & viscera infimi ventris prolapsa.
d. Ventriculus.
e. e. Hepar.
f. Femur ex fede naturali sua distortum.
g. Pes medius.
h. Pes infimus.
i. i. i. Cutis satis quidem firma, admodum tamen extensa, qua mediante femur cum pede connexum & contractum, instar alæ deplumatae galli Indici, vel alæ vespertilionis, adparebat.

Fig. II. de descriptio.

Hæc ostendit infantem lateri dextro, abdomen versus, impositum.

- a.* Digitus pedis sextus inversus.
b. Pedis infimi metatarsus.
c. c. Pes medius.
d. d. d. Femur.
e. e. e. Caro spongiosa, superiori femoris parti superstructa, nates repræsentans.
f. f. f. Cutis extensa, sicut in *Fig. I. Litt. i. i. i.* jam notata fuit.
k. Foramen in externa femoris parte, loco orificii ani, ex quo fæces prodierant, unde ope siphonis intestina inflari potuerunt.
l. l. l. Cutis corrugata, coloris subfusci & in altera regione albi, parumper distincta, scrotum simulans.
m. Mentula incisione prædictæ cutis corrugatæ demum in conspectum veniens.
 (Onoldo Norimbergam missa
 d. 28. Jun. 1739.)

OBSERVATIO XI.

Dn. D. JOAN. HARTMANN. DEGNERI.

Historia puellæ pilosæ.

Militi præfidiario Vesaliensi, sub cohorte Domini *de Finck* stipendia merenti, anno MDCCXXXII. secundo ante bacchanalia die nata est in pago *Banen*, territorii Hammonensis, sana formosaque (testantibus multis incolis vicinisque,) filia, quæ ad tertium usqueætatis annum colorem in facie pallidum, habitumque corporis gracilem monstrabat, ac parum insuper cibi & potulentorum capiebat, unde parentes, brevi post subsequuturum morbum atrophicum metuentes, vitam ejus haud diuturnam fore sibi præfagiebant. Ast, transacto circiter tertio isto anno, fames fitisque sensim sensimque redierunt, & eodem tempore striam, in dorso adparentem, ac cervice nates versus excurrentem, pilosamque tractu temporis evadentem, observarunt agnati & consanguinei, quæ successive magis magisque se se expandebat, ut tandem totum etiam dorsum una cum abdomine omnibusque extremitatibus ad digitos usque pilis plenarie tecta & obsita adparuerint. Hirsutum illud integumentum successive accrescendo pullique equini cutim jam quasi repræsentando, plures etiam solito in pedum manuumque digitis monstravit crines, hique omnes forma & colore simiæ comis quoad maximam partem adsimilabantur; pudenda autem plane nigris, & subaxillaria loca rufis tegebantur pilis, ad instar virginis duodeviginti, vel triginta annorum; frons desuper adeo densis longisque supercilliis, sicuti in homine viginti annorum, superbiebat, capilli denique, ad pedes fere usque extensi, longitudine ulnam unam cum tribus ejus quadrantibus æquabant. In mento proinde ac genis, maxime versus tempora,

subcrispi pili, seniorum quasi describentes, minimumque digitum transversum fere quoad longitudinem excedentes, conspiciebantur, una cum barba in cute quadantenus delitescente. Calvaria quoque magnitudine pene duo alia hujus ætatis exsuperabat capita, ac genæ colore coccineo perfusæ sufflatæque, instar buccarum, cernebantur, tota vero externa corporis superficies Cingarorum cuti asperitate coloreque simillima erat, quemadmodum facies ratione magnitudinis pumilionem triginta annorum referebat: aut mammæ, earumque papillæ iis saltem, quas decem vel duodecim annorum puella gerere solet, pares erant, cum e contrario in dorso & utrisque scapulis sat magnus tumor, duos circiter pugnos magnitudine exæquans, totusque pinguedine intus repletus, offenderetur.

Cæterum sano valebat ingenio mentisque dotibus satis egregiis, in effundendis etiam precibus alios, natu majores, corrigebat infantes, si forsitan minus recte quandoque orarent; vox ei erat gravis atque virilis, aut, peregrinorum in præsentia vix quidquam loquebatur; gulæ insuper revera implacabilis erat, siquidem quolibet die tres ad minimum haurire poterat: cerevisiæ cantharos, hinc etiam (quod absque veritatis præjudicio adseverari potest,) centum ad minimum ponderabat libras; ultimis temporibus, quæ moles in incedendo vel ambulando aliquam ipsi molestiam creabat, atque dubio procul in causa fuit, quod aliquando infausto casu in terram prolaberetur, inde primum de continuis doloribus in dorso conquerebatur, quibus respiratio brevis atque difficilis superveniebat, quæ tandem, elapso abhinc quadrimestri circiter spatio, mortem ipsam accelerabat. Interim hoc unicum adhuc restat adjiciendum, quod intra anni dimidium tota cutis undique ita pilosa reddita fuerit, quodque mater, cæteroquin sana & honesta, nequaquam recordari potuerit, se durante graviditatis tempore unquam terrore aliquo graviori

viori percussam fuisse, aut Simiam vidisse, vel de quocunque alio piloso animali, quod forsitan oculis suis tunc temporis obvenerit, singularem quandam aut firmiorem impressionem & imaginationem sibi formasse.

(*Noviomago Erfordiam missa*
d. 7. Jul. 1739.)

Scholion.

Notatu maxime dignæ huic Observationi cogitationes aliquas, ad ætiologiam mirandi & copiosissimi illius proventus pilorum potissimum spectantes, subjungere, ipsamque similibus aliis exemplis illustrare ac confirmare jam jam decreveram, cum inopinato deprehenderem, idem hoc negotii jam suscepisse & feliciter peregisse Dn. *Joan. Jacob. Schilling*, in *Relationibus hebdomadariis politico-literariis Duisburgensibus*, Num. XXVII. Ann. 1737. occasione adducti & descripti ibidem haud adeo vulgaris hujus casus. Minime ergo injuste me facturum arbitratus sum, si ea, quæ germanico idiomate ibidem declarata prostant, in latinum translata heic loci repetam, inprimis cum quoad causam ipsam admodum probabilem, eandem cum Clariss. illo Viro sententiam foveam, utpote quam sequentibus profert:

Perquam diversæ formæ admodumque variæ speciei esse ita dicta monstra, neminem fere latet. Hoc tamen non obstante singula illa in quatuor classes commodissime redigi possunt, dum nempe alia *defectum* hujus vel illius partis, tam internæ, quam externæ, alia *excessum* & p. n. *multiplicationem* membrorum; alia in iis *figuram* & *situm* prorsus *insolitam* monstrant; alia denique respectu certarum corporis sui partium *humana forma destituta*, certisque *brutis* similia deprehenduntur. Præterea etiam interdum contingit, ut qui plane perfecti & absque ullo quodam vitio in

lucem editi sunt, variis tamen casibus, in prima æque, ac adultiori ætate deformentur ac monstrosi reddantur, cujusmodi exemplum inter alia quoque puella ista pilosa, superius descripta, præbet, de cujus tamen extraordinariis accidentibus antequam mentem nostram declarabimus, operæ pretium fore judicamus, ut observationes quasdam, de variis similibus monstrosarum deformationum speciebus & causis, præmittamus.

Quod ergo primo jam olim in mundo extiterint homines, quoad externum corporis habitum ita deturpati, per se jam satis constat, pluribusque exemplis facile demonstrari & confirmari potest. Sic enim de Esavo sacrae testantur litteræ, *Genes. XXV. 25.* quod *rufus totus & villosi centonis instar* fuerit. Deinde etiam mentionem facit puellæ cujusdam THOMAS FIENUS, *de viribus imaginat. p. 224.* quæ tota hirsuta setisque quasi obsita in lucem prodiit, quoniam mater ejus tempore imprægnationis imaginem S. Johannis Baptistæ, veste ex camelinis pilis confecta induti, quæ non procul a lecto suspensa erat, nimis attentis oculis consideraverat. Pariter quoque Nicolai III. Romani Pontificis consobrina, similem foetum propterea enixa fuisse fertur, quoniam ursum in armis gentilitiis depictum frequentius intueri ejusque effigiem menti fortius impressam tenere suevit, prout fusius hoc refert CAMERARIUS, *Horar. subcesiv. Cent. I. cap. 54.* Porro etiam CASP. PEUCERUS *Comment. de Divinat. pag. 329.* adseverat, se similia monstra, urforum ad instar per dorsum undique hirsuta, sæpius vidisse. Non minus quoque in *Annal. med. phys. Wratislaviens. Tentam. XII. M. Jun. Class. IV. Artic. X. p. 672.* mentio fit puellæ cujusdam Ann. MDCCXIX. in Lusatia superiori nactæ, cujus facies tota crinita, seu pilis densis ex fusco flavescen-

vescentibus tecta fuit. (*) Confer. pluribus FORTUN. LICETUS, *Tr. de Monstris Lib. II. cap. 45.* SCHOTTUS in *Phys. curiosa, pag. 601.* & BORELLUS *Observat. med. phys. Cent. I. Observ. 10. & 58.*

Quod vero etiam secundo similis monstrosa deformatio habitus corporis in adultis, ex variis aliis causis, & quidem potissimum vitæ genere horrido, asperiori, sordido & quasi bestiali, produci & oriri queat, id pariter per experientiam abunde liquet. Ex sacris iterum constat, quod Regi Nabuehodonosori, postquam *ex hominibus depulsus, herbas more bouum comedit, ejusque corpus cælesti rore tinctum fuit, tandem pili ut aquilis plumæ, & ungues ut alitibus increverint.* Similem fere historiam quoque refert *Bernh. Connor in Evangel. Medici pag. 133.* de puero sylvatico, decem circiter annos nato, qui, adspectu horridus, & *pilis hirsutus* Anno MDCXCIV. in nemoribus, ad Lithuaniam & Russiam confinia sitis, a venantibus Sylviculis captus fuit inter gregem urforum, nihilque cum homine commune habebat, præter externam corporis figuram, de quo id circo suspicio erat, quod (sicuti ibidem locorum sæpissime contingere solet,) in ætate infantili a lactante urfa captatus, ad urfile delatus, & inter urfulos, tamquam inter germanos fraterculos, materno quodam amore porrectis uberibus, nutritus fuerit.

Proinde quoque constat, quod mensium suppressio in foeminis similem deformationem externi habitus quandoque inducere queat, id quod vel unico HIPPOCRATIS testimonio, *Epidem. Lib. VI Sect. VIII. p. 823. Edit. Linden.* sufficienter corroborari potest, cujus verba, versione latina hæc sunt :

(*) De puella trienni, elegantis formæ, totoque corpore hirsuta & barbata, vid. ZACUTUS *Lustanus, Prax. med. admir. Lib. III, Observ. 91.*

sunt : *Abderis Phatusa*, *Pythea* uxor, priore quidem tempore fecunda erat ; cum autem maritus ipsius in exilium abiisset, menses multo tempore suppressi sunt ; postea dolores & rubores ad articulos oborti sunt. Hac autem ubi contigissent, & corpus virile factum est, & hirsuta penitus evasit, & barbam produxit, & vox aspera facta est. Et cum nos omnia tentassemus, quæ ad menses detrahendos conferre visa essent, non prodierunt, sed mortua est, cum non ita multo tempore postea vixisset. Idem hoc contigit etiam *Namysia*, *Gorgippi* uxori, in *Thaso*. Pariter etiam refert *JOH. RHODIUS Observat. med. Cent. III. Obs. 40.* Patavii visam fuisse Ann. MDCXXVII. mulierem Neapolitanam, quinquaginta annorum, cui decimo sexto hinc mense deficiente fluxu menstruo, barba erupit nigra, densa, mediocriter promissa, vox insuper reddebatur virilis, & mammæ, moderatæ magnitudinis, satis hirsutæ erant. Hinc etiam non omni prorsus fundamento destituitur suspicio, quod fœmellæ, virili hocce ornamento condecoratæ, (quarum complura exempla hinc inde in Observatorum libris occurrunt,) diuturniori mensium suppressione antea laboraverint, & exinde ad extraordinariam talem pilorum eruptionem dispositæ fuerint. Has inter dubio procul potissimum eminuit Augustana illa mulier barbata & hirsuta, *Barbara Urslerin* dicta, quæ, prout *SEGERUS* in *Ephemerid. Academ. nostræ Decur. I. Ann. IX. Observ. 95.* refert, per totum corpus ipsamque faciem pilis crispis, flavescens & instar lanæ mollissimis obsita erat, barbam insuper alebat prolixam, cingulum contingentem, nec non cirrhos longiores similiter flavescens, ex auribus propendentes, monstrabat. (*)

Quod

(*) Referrî etiam huc meretur non solum mulier ista barbata, annorum 50. quam *CASP. a REIES* in *Camp. Elys. jucund.* qua-

Quod ergo nunc ad pilosam in supra adducta observatione descriptam attinet puellam, prorsus equidem impossibile non esset, quod mensium quoque suppressio eadem ratione, sicuti in adultioribus fœmellis, causam peculiaris ejusmodi deformationis habitus corporis constituerit, siquidem, licet omnino rarius ante decimum quartum ætatis annum erumpere soleant menstrua, nequaquam tamen deficiunt, sed quandoque ad minimum occurrunt exempla puellarum, tertio, quarto, quinto, octavo & nono a natiuitate anno regularem & ordinatum menstruum fluxum perpeffarum, qualia inprimis extant in TULPII *Observat. med. Lib. II. cap. 36. pag. 242.* & VALLISNERII *Opere fisico-medicæ Tom. II. fol. 79.* Ast, si circumstantias omnes in historia recensitas attentiori mente debitoque cum judicio ponderamus, aliam facile, eamque probabiliorem & reliquis omnibus prævalentem, absque ullo miraculi augmento, suppeditare possumus causam. Contingit nempe, quod sub cute quandoque singularis quidam tumor cysticus, materia quadam pingui, intermixtis simul pilorum fasciculis, refertus, formetur, quem Medici *Atheromatis* titulo insignire, stulti autem & stupidi plebeji communiter adfectibus per *incantationem magicam* productis accenseri solent. Ejusmodi perquam notabilis observatio occurrit in *Historia Academ. Reg. Parisens. Scientiar. Anno 1729. pag. 579.* quam Argentoratensis quidam Medicus cum Dn. MORAND com-
Actor. *Med. Vol. VI.* F muni-

question. p. 712. se vidisse & ab ea intellexisse refert, quod nunquam menstruas experta fuerit purgationes, nec mammæ tumefactas habuerit; sed & virgo Dresdensis Anno MDCCXXXI. demortua, cujus mentionem facit Dn. MICHAELIS in *Actis nostris phys. med. Volum. III. Observ. 127.* quod in utroque menti latere barbam satis densam, ex pilis instar massæ niveæ albis, tresque pollices longitudine æquantibus, constantem, habuerit.

municavit. Erat nempe in dicta hac urbe foemina, cui duo tales tumores, post perpeſſum graviorem & chronicum morbum in abdomine eruperunt, ex quorum uno, facta apertione chirurgica, primo eximia quantitas materiae ſpiſſae & pinguis prodiit, menſtruoque poſtmodum ſpatio etiam crines ſimul in conſpectum veniebant, & ita ad mortem uſque indefinenter continuabant. Inſtituta dein ſectiōe anatomica, in abdomine detegebantur alii duo conſimiles tumores, pilis proſus repleti, quorum quidam vlnæ dimidium longitudine excedebant. Similium quoque exemplorum biga occurrit in celeberr. MALPIGHII *Oper poſt-hum. pag. 127.* ne dicam de iis, quæ a RUYSCHIO, *Stat. parto van der WIEL*, aliisque fide dignis Auctoribus conſignata proſtant, ſatisque exacte docent, quod poſſimum in & ex pinguedine generentur & producantur pili. Admodum ergo probabile & veritati conſentaneum videtur, quod morbus puellæ iſtius pilosæ unam eandemque originem cum Atheromate agnoverit, ita quidem, ut pili, in partibus corporis pinguioribus a ſuperabundante nutritio humore formati, per poros cutis tenellæ tandem proruperint, inprimis cum ſæpe nominatus iſte infans non ſolum admodum craſſus obefuſque fuerit, ſed etiam ipſe *morbus pilaris* cum tumore quodam per dorſum excurrente, qualis etiam ſatis inſignis in utraque ſcapula deprehendebatur, initium ſuum ſumſerit, quæ ſingulæ circumſtantiæ cum ſuppeditata jam explicatione & eſſentialibus qualitibus Atheromatis exquiſite conſpirant.

(A. E. BUCHNERUS.)

OBSERVATIO XII.

Dn. D. JOAN. JACOBI RITTERI Jun.

DE

Foetu exomphalodæo puerili.

Epistola anatomica ad celeberr. virum, ALB. HALLER, Med. D. & in Georg. Augusta, quæ Gœttingæ floret, Anatom. Botan. & Chirurg. P. P. O. Reg. Soc. Svec. Sodalem, & Augustiss. Regis GEORGII II. Archiatrum.

PAtere Vir Clariss. ut Adnotata in sectionem hujus foetus integra Tibi perscribam, cui quidem interfuisti, sed negotiorum copia distractus, illam ad finem mecum perducere nequivisti, reliqua perficienda adnotandaque mihi contulisti, mentem Tuam circa ea Te aperturum pollicitus. (*)

Fœtus ille legitimo thoro in lucem edebatur d. V. Januar. MDCCXXXVI. mortuus; quem mater octo ante diebus partus persensit vivum: Cum enim hæc septimo graviditatis mense curru veheretur, ob concussionem ventris nimiam improvisa corripiebatur doloribus, quos in curru ipso sequebatur partus satis facilis; bene se dein gerente matre.

F 2

Ex

(*) Hæc Observatio jam sub VII. Januar. MDCCXXXVI. conscripta, & in forma epistolæ ad *Celeb. Hallerum*, cum temporis Biblioth. Bernens. Præfectum, data fuit, ad quam etiam respondit simili epistolari forma; sed ob itinera mea academica inexasata jacuit. Interea *Celeb. Hallerus* Gœttingam vocatus fuit; spero tamen nihilominus L. B. haud ingratham ejus promulgationem fore, novitatis quamquam pretium non habeat.

Examinandus ad me deferebatur eo, quo in lucem edebatur, die, mortuus fœtus; qui erat pro temporis ratione fatis magnus; in toto corpore nil præternaturale occurrebat, nisi in superficie abdominis faccus pugni magnitudine, totum abdomen obtegens, seseque a crista ilei, symphisi ossium pubis ad primas usque costas veras extendens; erat autem pertenuis & transparens, ita ut circumvolutiones intestinorum facile conspicerentur; triplici involucro constans, pinguedine nempe, musculis abdominis & Peritonæo. Hepar, Ventriculum, adnexumque lienem, nec non humoris atro-bruni unciam circiter unam continens.

Apertura, per quam viscera erant egressa, erat ellipticæ figuræ; incipiebat a cartilagine Xiphioidea, & occupabat totam umbilicalem regionem. Longitudo ejus a cartilagine modo dicta ad regionem pubis $1\frac{1}{2}$ poll. latitudo vero in regione umbilicali I. poll. erat; junctura hujus sacci cum apertura abdominis callum albescentem efformavit. Ex ejus parte inferiore dextra, funiculus umbilicalis prominens, venam umbilicalem, cum unica saltem arteria continens, quod rarius observatur. Diameter ejus paulo minor adparebat diametro venæ umbilicalis. Hæc arteria sine ulla divisione oriebatur e dextra iliaca, ita ut ramus videretur arteriæ iliacæ, quæ etiam ad vesicam & pelvim dimittebat ramulos.

In modo dicto funiculo arteria & vena umbilicalis communi membrana obvolatæ ad abdomen ferebantur; vena vero cum illud intraret, ab arteria discedens, angulum cum ea constituebat acutum, vergebat inde deorsum, & per fissuram magnam Hepatis, substantiam ejus intrabat, truncoque venæ portæ hepaticæ more solito jungebatur. In toto reliquo vasorum systemate nil præternaturale occurrebat.

Hepar erat tantæ molis, ut $\frac{7}{8}$ partes sacci occuparet; sub-

substantia ejus tota parenchymatosa & friabilis ; injectio per venam umbilicalem facta omnia ejus vasa penetravit. In duos lobos illud erat divisum , dextrum nempe & sinistrum ; in parte inferiore lobi sinistri erat transversus lobus parvus, seu potius substantiæ sinistri prolongatio, sacco firmiter adhærens, longitudinis $\frac{1}{4}$. poll. Omnes vero, sacco ligamenti suis adnexi. Hepatis situs plane inversus ; superficies inferior, quæ in statu naturali concava est & inæqualis, in nostro erat anterior & satis æqualis ; superficies in corporibus solitæ structuræ anterior & superior, heic erat postica & inferior, & vesicula fellea, bile turgens, singularis figuræ ; ad latus ejus utrumque duæ in hepate fissuræ transversales exiguæ.

Remotis paulisper intestinis, ventriculus adparebat justæ magnitudinis, meconium continens ; vasa gastrica cum coronariis eleganter se conspectui offerebant.

Lien transversim adhærebat arctissime ventriculo & duodeno, figuræ vero erat pyriformis ; superficies superior valde convexa ; extremitas dextra, quæ ventriculo incumbat, acuminata ; inferior & sinistra semicircularis, coloris atro-brunni, uti liquor, qui ex aperto effluerat sacco. Intestina reliqua nihil observatu dignum offerebant ; sed nullum & ne minimum quidem Omenti vestigium nec in Ventriculi fundo, nec duodeno aut Liene cerni dabatur ; Nonne absentia omenti ejus usum dubium reddit ? Ab hujus sacci membrana interna ad duodenum, ventriculum & vicinum colon ligamentum validum abibat, modo dicta intestina sustinens. Aperto thorace, glandula thymus adparebat solito minor ; in collo glandulæ thyroideæ duæ distinctæ aderant ; id quod contra Tabulas EUSTACHII 25. & 26. & Clariff. HEISTERI *Tract. special. de Glandulis* §. 385. pugnare videtur.

Quamquam hic casus non omnium rarissimus ; (mentionem

tionem enim similis facit *Stalpart van der WIEL*, *part. prior. Centur. II. Observ. 33. p. m. 363.* foetus exomphalodæi, sed non adeo ingentis; sola enim dilatatio funiculi umbilicalis, & non defectus musculorum abdominalium aut hiatus in linea alba regionis umbilicalis erat, ut in nostro casu, ubi funiculus minime dilatatus existerat; similem etiam foetum in Theatro anatomico Argentinenſi inter multa egregie præparata, in spiritu vini adſervatum vidi, cujus interiora, quia integer, inſpicere non licuit.) præſtat tamen eos adnotare, ne immerita raritate nos in admirationem rapiant, ſed ut iis adſueſcamus, & illimitatam poteſtatem Creatoris variæ figuræ homines creandi admiremur, ſicque figuram ordinariam non absolute neceſſariam, ſed arbitrariam remur, Etſi tales obſervationes exigui in Medicina ſint uſus, non negabis tamen, Vir celeberrime, ex plurium obſervationum collectione, (Aſtronomorum more) Corollaria deduci poſſe, rationem horum caſuum aliquando ſubminiſtrantia; cum multi rationum potius, quam obſervationum avidi ſint. Forſitan tales obſervationes, remedia, futuros ſi non præcavendi, præſentes tamen ſublevandi, ſuppeditare poſſunt? Vale vir celeberrime & me amare perge. Dabam Bernæ Helvetior. d. VII. Januar. MDCCXXXVI.

ALBERTI HALLERI

P. P. O.

ad Epistolam anatomicam Clarissimi JOAN. JAC. RITTERI
Med. D.

Responsio.

NON vulgarem mortis causam, in nupero foetu, quem
Tegum secui, sane deteximus. Otium non suppetit,
ut

ut parallelos casus investigare liceat per scripta variorum. Similis tamen occurrit observatio RUYSSCHII, qui in frequentissima urbe, ipse diligentissimus, plures ad mortem vias primus detexit. Observatione enim in Centuria numero LXXII. tradit historiam foetus vivi & maturi, in quo viscera abdominis tegumentis nuda motum peristalticum, egregio certe experimento, demonstraverunt oculis. In sequente LXXIII. eadem viscera solo peritonæo obtecta vidit, vita aliquamdiu superstite. Non recedit observatio AMYANDI, *Philos. Transact. No. 422.* cujus figuræ respondet noster foetus.

Adeone validum robur musculorum abdominis materni, ut compresso foetus tenero ventre elidere potuerint per hiatum umbilicalem contenta viscera. Quare qui tanta valeant musculi, ad concoctionem, distributionem alimenti, & chyli iter, patens auxilium conferent; ungues pili-que foetus 200. dierum jam perfecti fuerunt. Arteriam umbilicalem unicam visam, id rarum omnino. Erat autem fere æqualis venæ umbilicali. Nonne inde deducitur, sanguinem foetus arteriosum vi Pulmonum non compingi, quare & arterias requirere venis magis æquales, quam in adulto? Adulti enim sanguis arteriosus eodem volumine haud paulo plus materiæ continet, mihi que perpetuo visum, arterias foetus majorem rationem habere ad venas, quam in provecta ætate. Plane ergo demonstrata efficacia pulmonis in compingendo sanguine primum prodita a BOERHAAVIO, quem clanculum imitati sunt Galli. Vesicula fellea peculiari figura fuit, & fundo quasi bicorni; Meconium in ventriculo, rarum. Potuit autem eadem violentia, quæ abdomen tenelli effregit, retro egisse materiem intestinorum; pylori enim claustrum debile, & valvula imperfecta: arguit id frequens in ventriculo bilis.

Omentum vi illa, quæ musculos abdominis pueri
lace-

laceravit, destructum fuisse videtur, uti non raro in tabidis & hydropicis fere nullum vidi. Contrario plane modo Basileæ, in tabido a calcis ictu, Omentum convolutum, puerili capiti æquale, carnosum & cavernosis fistulis perforatum, apprehendi.

Ligamentum duodeni, frequens, sed hic amplius & robustius. Annon firmitati adeo necessariæ pylori & duodeni prospiciatur hoc ligamento, ne a flatibus ciborumque copia passim vagentur, eludantque vim septi & musculorum abdominis. Thyroidearum admodum varia figura; frequentissime vidi Isthmum Eustachianum, aliquando vero, sicuti & hic, deficere observavi. Superest, ut Te, ad urgendum porro labores promptum, prius excitem magis; sperne dicta eorum, qui quod ipsi ignorant, alios non ignorare dolent. Crede mihi, qui anatomica, qui botanica Medicum perspexisse nolunt, alios accusando, se excusant. Tu verò perge & ad veri cognitionem perge per naturæ viam. Placita aliorum, non nisi ad opinionem ducunt. Vale. Dabam Bernæ die 31. Januar. MDCCXXXVI.

OBSERVATIO XIII.

Dn. D. JOAN. JACOBI RITTERI jun.

de

Patellite minimo & cucullato, cucullo brevissimo.

Lapillus a Clariss. LANGIO plane missus, a Cel. SCHEUCHZERO autem inter rarissimos recensitus, nec tamen in stratis lapidum figuratorum Ei occurrit unquam, sed in Birsâ flumine, cujus figura extat *Specim. Lith. Helvet. fig. 69.* descriptio vero in *Histor. nat. Helv. T. VI.*

VI. p. 288. meo non conveniens. Primus me litteris, secundus lectione Operum suorum hoc edocuit. In descriptione celeberr. SCHEUCHZERUS *Specim. Lith. Hebr. l. c. p. 48.* dubitat, an lapis ejus ad patellas referendus sit? meum autem cum Patellis maximis convenire, descriptionem cum analogo marino collaturus facile judicabit.

Lapillus constat argilla coerulea indurata. Diameter ejus poll. I. Paris. basis elliptica, ad circulum adpropinquat. Ad altitudinem lin. I. supra basin sensim sensimque in fastigium elevatur. Apex obtusus, in medio positus, papillæ ad instar, Stria spiralis unica ab apice semiconvolutione ad oram baseos excurrit albicans, pulverulenta; reliquæ conchæ, seu analogi ipsius. Adest & operculum sive pars concava *Fig. 4.* Patellites ipse, seu pars convexa *Fig. 3. Tab. 1.* arte se se excipientes. Stria albicans in utraque parte conspicua. Patellites noster lævis, SCHEUCHZERI striatus. Superficies convexa quam maxime cum superficie interna Patellæ marinæ, quæ ad manus est, congruit, delineata a RUMPHIO *Amboin. Rar. Tab. XL. Lit. B.*

Alium Patellitem absque operculo possideo; haud dissimilem *Patella Rumphii* l. c. Lit. M. absconditur uterque inter Conchitas leves & striatas; & haud aliter, nisi diffractis malleo, detegendus.

Inventi sunt in monte ad pagum *Belp*, duabus a Berna leucis distantem, Conchitarum striatorum, lævium, Pectinitum, Ostreorum, Turbinitarum, Cochlitarum terrestrium uberrimo strato, supra *Bernam* ultra 300. pedes Paris. elevato: Parallelum horizonti, altitudinis seu crassitiei 10. ped. Paris. Lapides tanta quantitate ibi inveniuntur figurati, ut arte quasi seorsim argillæ cœruleæ intrusos diceres. Strato huic incumbit aliud ex lapide arenario duro, ejusdem fere altitudinis, sed albicantis coloris. Stra-

to ex arena fluviatili, grysea, margæ cœruleæ intermixta decidua, 4. ped. crassitiei, impositum nostrum; unumquodque ab altero distinctum & separatum materia diversi coloris.

Montem istum a fluctibus diluvii universalis ortum fuisse, arguit variorum stratorum ejus situs parallelus horizonti; strati conchiferi altitudo, differentia materiæ stratorum; gravitas specifica materiæ varia. Initium ejus ab oriente, & progressus occidentem versus, ubi prope pagum montis quasi ex abrupto fit finis, in planum terminatus, angulum rectum cum montis facie versus occasum efficiens, exhausti undæ impetus signum & terminus.

Miror, quomodo iste mons celeberr. SCHEUCHZERO, reliquiarum diluvianarum alias ruspatori diligentissimo ac felicissimo, Bernam pluries transmigranti ignotus manserit, saltem ad annum MDCCXVIII. quo ultimus Tomus Histor. Nat. Helv. prodiit? malo tamen credere, Illi postmodum eum innotuisse, & in Opere mihi adhuc incognito descriptum fuisse quam imminuti feruoris in perquirenda Histor. naturali Helvetiæ accusare tantum virum optime de Historia illa meritum, utpote Cujus exemplo & scriptis omnia in hac scientia debeo.

OBSERVATIO XIV.

Dn. D. JOAN. JACOBI RITTERI jun.

Empyema lethale cum sectione cadaveris.

Juvenis 24. annorum, staturæ proceræ, colli longioris, temperamenti sanguinei, Mense Majo MDCCXXXVII. Pleuritide vera corripiebatur ex causa ipsi incognita, diutius, quam par erat, durante. Reconvalescens persensit dolorem gravativum in dextro latere, cum tussi sicca & diffi-

difficili in latere sinistro decubitu ; quæ symptomata vero non impediabant, quo minus laboribus rusticis incumbere. Anni spatio dolor gravativus augebatur, exsurgebat in latere sinistro, supra costam octavam veram, tumor, absque inflammatione, tactu dolens ; respiratio difficilis reddebatur, & sputum purulentum albicans prodibat. Ordinatur A. MDCCXXXVIII. usus lactis vaccini, nullum vero levamen attulit, sed potius morbum exacerbavit. In Nosocomium nostrum mense Novembre ejusdem anni delatus, varia decocta adhibita fuerunt, sed incassum ; exacerbata semper symptomata ; orta febris lenta, adpetitu tamen integro permanente ; alvus respondens ; respiratio difficilis ; singulis ternis diebus expuebat materiam purulentam, foetidam, reliquis duobus intermediis nihil rejiciebat ; quo magis expuebat, eo majus levamen in pectore sentiebat ; decubitus supinus impossibilis, ob imminentem suffocationem & intolerabilem oppressionem, erat ; videns, nullos remedia sequi effectus, operationem efflagitabat, quam spe felicitis eventus, ægroti animi corporisque viribus integris, suscepi d. 25. Jan. ann. curr. Apertura inter sextam & septimam costam veram, sub scapula incipiendo a supremi dorsi costa, facta fuit ; ipso operationis die nulla, sequente vero die materiæ albæ, seu puris bonæ notæ libra circiter semis effluebat, cum subsequente levamine, decubitu supino, respiratione faciliori, tussis & excreatione cessantibus, febre mitiore. Injectum primis diebus decoctum hordei simplex, additum dein Millefolium & Scordium. Intus propinatum decoctum pectorale & vulnerarium, detergendi & consolidandi scopo, quo mox puro, mox cum lacte remixto, paucis ante mortem exceptis diebus, usus fuit continuo. Materia primis diebus nullum sed paulatim spirabat cadaverosum odorem. Die 25. Febr. pedes intumescebant ; ordinatum fuit lac vaccinum, quo per 14.

dies usus, sed ob molestiam stomachi suspendere eum oportebat: febris d. 24. augebatur, junctis circa vesperam horribus, respiratione difficili; carnem bubulam, qua avidè & sine molestia hucusque vescébatur, amplius perferre non potuit; materia quovis die semper in eadem quantitate effluebat, ita, ut proventum ejus miratus fuerim, usque ad 28. diem, quo materia quantitate diminuebatur, simulque crassior evaluit. Injunctio decocti hordei cum Tinctura Myrrhæ amarorem oris contraxit, unde dein de ea abstinui. Die I. Martii anxietates præcordiorum auctæ, pedes tumefacti; adpetitus dejectus, prostratio virium summa instantem nuntiavere mortem, quæ die 4. Martii hujus anni accidit. Sectio Cadaveris obtulit sequentia memorabilia: Aperto pectore adparuit lobus pulmonis sinister totus fere consumtus; cavitas pectoris eadem ad partem dimidiam materia repleta; oscula vasorum lobi aperta; in interstitiis musculorum intercostalium 5. 6. 7. costæ veræ, ex cavationes; costæ ipsæ cariosæ, pleura erosa & consumpta. Dexter pulmonis lobus integer, niger, tuberculis adspersus induratis; cavitas pectoris eadem lymphâ repleta subflava; vasa bronchialia indurata; omentum fere nullum; glandulæ mesaraicæ induratae omnes; Pancreas solito durius. In reliquis ventris infimi visceribus nil præternaturale aderat; in cavitate Pelvis urina copiosa, integra existente vesica. Facta dissectione cerebri, ventriculi anteriores multa colluvie serosa, carnei coloris, repleti erant, ut & cavitas fornicis. An consensus ventriculorum cerebri cum pectore? Plexus choroideus multis hydatidibus refertus, & sanguine tinctus erat; in glandula pineali lapillos inveni duos, granum milii superantes magnitudine, quos inter rariora mea adservo exhibenda demonstranda omnibus; an harmonia indurati Pulmonis & tuberculorum ejus cum lapidescente glandula pineali? Caterum nec in ventriculo tertio & quarto, nec reliquis

liquis Cerebri partibus quidquam, nisi substantia ejus duriuscula, adfectionem aptissima, notanda fuere.

(*Berna Erfordiam misse*
d. 19. Jul. 1739.

Tessera

MEDICINÆ CLINICÆ

per analysin

CASUUM CLINICORUM,

ad habitum morborum generalem dogmatico-
experimentalem directam,

oblata

Academiæ Leopoldino - Carolinæ

Naturæ Curiosorum.

a

D. JOANNE SAMUEL CARL,

Sereniss. ac Potentiss. Regis Daniæ Archiatro,
dictæque Academiæ ASCLEPIODORO.

Cum scientiæ naturalis æqui aestimatores, immo prudentes censores, ad indaginem rerum intimiorem perveniendi historicam phænomenorum notitiam inter prima requisita merito ponenda judicant; hinc sane nemo rei gnarus ibit inficias, hoc desideratum in evolutione scientifica œconomiae vitalis, inprimis attem morbidæ (facta non sensu crudo, sed rationali attentione, comparatione & evolutione exactiori,) summæ necessitatis esse, dum ex circumstantiarum, in morbis occurrentium, essentialium & extra essentialium, collectione ac collatione non solum per se ætiologicus actionum ac passionum nexus clarius ac certius patefecit, quam ullæ supposititiæ hypotheses, fabularum naniis ac tricis similiores, quam veritatum evolutionibus,

fœnerari valebunt, sed etiam inde ex actuum internorum, tamquam luctarum contra exsurgentes & invalescentes corruptiones directionibus, magis hodegetica manu ductio ministerio medico innotescere deprehendetur, quorsum ductus therapeuticus dirigi ac cum synergia interna medica combinari debeat. Etenim monitum Ciceronianum, a mystis Naturæ in perscrutatione rerum naturalium in genere hanc ob causam ita frequenter inculcari solet, quod *opera natura dies confirmet, opinionum vero commenta deleat*, ne hoc hodego præmuniti in variis hypothesium in dies & horas, in modum morum, vestimentorum, gestuum, consuetudinum, &c. variantium, cum & a phantasiæ ludicris irretiri ac obnubilari nos patiamur, & ita in summum detrimentum delabamur, negligendo facta naturæ, fingendo phænomena facti, sicque declinando ab omni via recti, in innumeros errorum labyrinthos delabamur. Quamobrem scrutatores œconomix vitalis, maxime illi, qui auxiliatricem manum defectibus naturæ porrigere volunt ac debent, id potissimum sibi semper curæ cordique habuere, ut œconomiam totam vitalitatis, tum integræ, tum labefactatæ, in historica solum *επιβουλα* probe evolvant, siquidem non solum antiquitatis monumenta hoc satis declarant, sed etiam moderni ævi revolutiones contra artificiorum ac opinionum commenta de novo inculcant, ut ita regiam naturæ viam loco phantasiæ fili iterum inveniamus.

Ast cum hoc observandi studium, ob immensas ambages, in diffusissimam profunditatem descendat, nectamen abyssus penitus attingi & exhauriri queat; ideo haud iniquo animo ferri debet, si alii perscrutatores in structuræ animalis indole ac habitu ad morbos; alii in externorum efficacia & concursu ad excitandos morbos; alii in animi, astrorum, rerum non-naturalium ac remediorum operatione; alii denique in aliis specialibus objectis exquisi-

tius enucleandis omnem collocant operam. Est enim ejusmodi scientia œconomiae vitalis, in cognoscendo naturali ac præternaturali corporis statu occupata, tantæ necessitatis ac utilitatis, & ita consequenter etiam tantæ profunditatis, ut haud unus oculus unaque dies sufficiat pro toto complexu, inprimis ad obtinendum, artis ope, dextrum scopum necessario, debite adprehendendo; sed requiritur, dum dies diem docet, ut animi omnem nervum impendant, & ita ex mutuo labore, tandem in amplissimum centri ambitum, qui tamen nil curiosi, vel alieni, admittit, aditus aperiatur.

Quamobrem uti cuivis observandi methodo suus competit locus, utpote ad unam certitudinis & utilitatis metam ducenti, & unicuique instrumento ac hodiego liberum exercitium in activitatis exercitio est reliquendum; ita & illi eandem libertatis veniam servant, qui magis in simplicissimo naturæ tramite ordinem ipsius, prout morbo se se opponere solet, ejusque speciales ac individuales recessus solum attendere laborant, ut ita solam illam a Veteribus jam electam viam, determinationum scilicet & operationum autocraticarum, attendere, & ad eum ministerii scopum dirigere queant.

Hæc methodus observandi cum primis in chronicis morbis cognoscendis utilis maxime propterea judicatur, quoniam in acutis lucta valde aperta ac repentina existit, adeoque omnibus, etiam uno quasi oculo videntibus, facile manifesta redditur, & hinc sola expectatione, raro autem promotione, sublevatione multa & excitatione multa ac laboriosa salutaris ejus eventus accelerari debet; in chronicis vero materia peccans morbosus est copiosior & manifestior, activitas eluctatoria magis detassata, viscera ac colatoria, tamquam instrumenta luctæ, diuturno usu destructa; quare tunc artis ministerium absolute fere requiritur, ut majori cum diligentia

tia ad vias, defectus & difficultates medicinæ internæ attendatur, atque ita locus, tempus, modusque adnotetur, ubi commode negotio vitali obstetrices manus porrigere possit.

Intentio hæc, chronicos adfectus attentius ac intimius cognoscendi atque in & ad habitum pathologicum ac therapeuticum deducendi, fuit revera præcipuum objectum in Schola medica didactico - experimentalis, adeoque etiam Societatum & Academiarum variarum, ut ita necessaria acutilia semper feligere clariusque demonstrare, atque a nudo speciosorum, curiosorum & incertorum titulo liberata, veluti supellectilem pretiosam, ærario medico pro futuro perpetuo usu, inferere valeant.

Quam ob rem, cum Germania hoc mercaturæ genere præ aliis terris ac regionibus magis abundet, merito utique non *ἀρπαγή* vel *ἀπόρρητος* agitur, si nil novi aut alieni proferendo, sed solum illum scopum præfixum omni modo adjuvando, quivis suum doliolum per urbem volutet, ac congerat, quidquid ipsi utile, etiam in simplicitate summa, hinc & inde occurrit, quo doctiores viri epicrises tales leviores in aptiores & perfectiores deducere, salutaria evolvere ac colligere, manca vero semovere valeant.

Hic est scopus, hæc meta, simplicissimarum harum observatiuncularum, ac tentaminum, eorundemque dogmaticæ evolutionis, quas, ne plane otiosus videar, aliorum usui & contemplationi sistere placuit, cum voluntas pariter ac facultas omnis, ad curiosa & sublimia adscendendi, me deficiant.

OBSERVATIO XV.

Dn. D. JOAN. SAMUEL CARL,

Hydrops ascites.

Vir 73. annorum, sanguineo - melancholici temperamenti; habitus corporis alias robusti athletici animi quidem activioris & sensibilibioris, sedati tamen, prout ex moribus adparuit, vitam inter varias corporis & animi turbas transigit, minime vero aularum vitiiis diæteticis reliquisque vitæ erroribus succubuit. Jam per aliquot annos in senectute vegeta vitæ sedentariæ negotisque processum juris turbulentis, immo extero æternitati minus faventi climati sese exposuit. Inde elapso paucorum mensium spatio, œdemate pedum, somnolentia insolita & respirandi difficultate laborare cœpit. Post solstitium æstivum subito dicta hæc symptomata increbescunt, & abeunt in plenariam ascitem. Abdomen cum pedibus intumescere pergunt. Respirandi angustia augetur: Urina parca lixiviosa prodit: Alvi successus deficit: Pulsus etiam mature inæqualis redditur. Æger hinc sponte, absque Medici consilio, ob plethoram, ad Venæsectionem properat, immo ob hæmorrhoidum emanationem etiam hirudinum adplicationem & acidularum usum in auxilium vocat. Pro leni laxatione solum Pilulæ polichr. nec non potiunculæ ex Rhab. Fol Senn. & Manna adhibentur. Pro resolutione ac diuretica excretionem promovenda Decocta & juscula ex Radd. aper. Vincet. Pimpin. alb. Pareir. brav. Elixiria amara & similia adsumit, sed nullum remedium tolerabilis erat energix, quin potius malum festinante gressu properabat in sphacelum pedum & febrem inflammatoriam, lethali exitu se se terminantem. Secto cadavere deprehenditur abdomen ichore repletum, Hepar ac glandulæ meseraicæ nigredine

duræ corruptæ, pulmones itidem nigræ: flaccidæ & corrugatæ.

Epicrisis.

Casus hic unicus loco paradigmatis status morbi ascitici inservire potest, ex quo simul facile notas clinicas aliis observationibus pathologico-therapeuticis adjicere possumus.

Quotquot unquam asciticos observare licuit, eorum omnium morbus ut plurimum hoc modo se se manifestavit, eorumque status viscerum post mortem ita manibus oculisque deprehenditur; id quod & aliorum observata testantur per omnem temporum seriem.

Quamobrem ad viscerum & organorum colatoriorum vitalis œconomix corruptionem, quod & quomodo in ortu ac progressu ad excitandum gravem huncce morbum ea conferat, primarius respectus est dirigendus.

Maxime vero Hepatis, visceris tam magni, tam molli & adeo indispensabilis necessitatis ac utilitatis, quod & quomodo longinquo temporum tractu sub vario humorum abundantium & vitiosorum transitu, tantisque animi turbis, ad ejus labefactionem omni impetu tendentibus, tandem hoc colatorium serum biliosum non rite separare, sed potius in texturæ teneritudine obstructionem scirrhosam suscipere ac perferre valeat ac debeat, paulo exactius ratio habenda erit.

Inde enim absoluta quasi necessitate regressus lymphæ per sua vasa, intra Hepatis substantiam abundantissime dispersa sufflaminatur, atque humor iste in motu perpendiculari suspenditur, immo ruptis vasis tenuioribus effunditur ac in partibus inferioribus pedum & abdominis pro stasi & insequente plenaria corruptione colligitur.

Difficultas in constituendo ordine causarum sæpius
hic

hic obtingit, num visceris labes sit causa prima corruptionis humorum, velnum humorum impuritas viscera contaminet, obruat, infarciat, atque ita instrumentorum vitalium structuram corrumpat ac destruat.

In Hydrope a febribus corruptis & suppressis, scabiei, cacochymiae vel cachexiae retropulsione, similibusque causis oborto, depravationes fluidarum partium, tandem solidarum, & organorum vitalium destructiones post se trahere solent. Ast plures casus asciticorum occurrunt, praecipue consistentis & senescentis aetatis, in quibus quidem abundantiae & mixtionis vitia observantur, sed qualitatis impurae vestigia nulla adparent.

Unde magis ex viscerum diuturno usu labefactio talis ingruit, maxime vero ex abundantiae ac consistentiae spissioris vitio, immo ex motu perpendiculari tam sub aetate ac vita sedentaria, quam ab animi turbis, magis impedito, hoc parenchyma glandulosum tandem obstruitur & ejus textura mollis induratur.

Prout vero hic status, modus ac ordo fiendi in generis ascitica se se facile oculis mentis ac corporis cognoscendum fitit, ut pateat ratio, cur in hanc praecipue aetatem cadat & ab hisce certis causis procatarteticis promoveatur ac fuscitetur; sic magis ad tractationis therapeuticae epicrisin nunc progredi debemus, ut innotescat, quid de ordinariis indicationibus ac indicatis rationis ac experientiae iudicatio spondeat.

Ante omnia, cum morbus sit aetatis consistentioris ac senescentis, id quam maxime a priori & posteriori notandum

dum & observandum est, quod, præsentè communiter virium imbecillitate, in genere impetus methodi ac medicamenta consueta drastica minime conducant, si vires vitæ cadentis jam deperditas præ- ac immaturo ausu non penitus destruere velimus. Haud enim illa excusatio, illaque animi bona intentio, & mala inventio hic habet locum, in gravi casu tentandum aliquid esse, experimentum novum methodi ac medicamenti, maxime heroici, esse capessendum, quoniam morbus nihilominus ad mortem vergere solet. Ast rationalis therapia non bruto impetu grassatur in vitalem corporis humani œconomiam, ætate ac morbo jam turbatam, nec per mortes experimenta captare gestit. Quodsi status vitalitatis depravatus medicina in- & externa profus non potest reparari, tum præstat, immo naturæ lex exigit, prognosi vera id explanare, sicque scientiæ integritatem in artis imbecillitate conservare, therapiam vero ita dirigere, ut symptomata nulla violenta temerarie excitentur, morbusque cæteroquin insanabilis ad minimum placide ad mortem decurrat.

Hæc animadversio præscindit conamina ac tentamina varia, in primis quæ ex Chymiciæ fonte hauriri ac desumi solent pro latice hydropico expurgando immo pro novo balsamo sanguineæ massæ suppeditando. Quodsi enim in Hydrope a corruptis intermittentibus febribus prognato, simile chymicum conducit remedium, tum certe illud in eodem morbo, ex graviori viscerum depravatione oborto, salutariter applicari haud potest. Hinc lenitas methodi ac medicamenti hic potissimum commendari meretur, contra solennes impetus, theoriæ illi fallaci superstructos, quod
 hyd. o-

hydropicorum vitalis status a phlegmatica saburra debilitatus sit, adeoque absolute drastica purgantia, diuretica, &c. exigat.

Missiones sanguinis tempestive institutæ infarctus humorum tandem in obstructions degenerantes in visceribus præcauent, nec in senescente ætate sunt omittendæ, immo magis, quam in juniore, continuandæ, quoniam mobile vitæ genus tunc abit in sedentarium, diæta cruda in mollem, animus liber in sollicitum.

Maxime vero hæmorrhoidalis ac menstrua evacuatio est respicienda, ut ad promotionem & conservationem harum excretionum ministerium artis dirigatur, imprimis si menstrua cessent, ut Venæsectio derivatoria substituatur; si hæmorrhoides emaneant, aut turbentur, ut vicaria hircudinum applicatio suscipiatur, & quidem debito ac convenienti tempore.

Sicuti vero præservatoria missionum sanguinis commendatio summæ necessitatis ac utilitatis est; ita nimis tarda protractio earundem, quando erumpens adfectus hydropicus viscerum labem jam radicatam monstrat, immo quando febrilia pathemata accedunt, nullius plane usus est, sicque vulgi dicterium confirmatur, quod ventilationes sanguinis, curatorio scopo in paroxysmorum ac symptomatum initiis aut augmentis institutæ, malum magis accelerent ac confirment, vires vero pro ulteriori resistentia necessarias præmature dejiciant.

Evacuaciones hydragogæ, etiam leniores, pro temperamenti diversitate selectæ ac institutæ, ejusdem census sunt. Celebris quidam Medicus usum Gummi guttæ, deflagratione cum Spir. Junip. correctæ, tantû habuit, ut ad gr. X. & XV. pro sero hydropicorum jamdum extravasato ac in cavitatem abdominis collecto, eam adhibere se posse cum summo effectu, gloriaretur, quoniam instar spongiæ

extravasatum ferum porositas intestinorum imbiberet, sicque commode illud evacuari posse. Ipsa etiam radix Jalapæ in pulvere & Essentia, itemque ejus resina ad gr. V. X. XII. satis efficax robustis est hydragogum atque præsentē adhuc viscerum permeabilitate saburram serosam feliciter ac blande eliminat. Quodsi vero gravior qualiscunque jam adsit viscerum labes, tunc & morbum facile auget, & mortem ipsam accelerat. Malim ergo minister naturæ esse in mortis languore, quam magister morbi in naturæ ruinam. Idem & de aliis purgantibus sentiendum. Nam & rhabarbarina & Sennata ac mannata flatulentias excitant, hepatisque & reliquorum viscerum tonum labefactatum plus debilitant & enervant, quam quidem vel in genere de quibuscunque impuritatibus, vel in specie de seroso latice exterminant.

Sic quoque alia purgantia magis specifica, velut oleum ex arillis Samb. Rad. Ir. nostr. Colocynth. corr. &c. minus conveniunt ratione causæ materialis, scilicet viscerum corruptionis. Et sane, sublata feri hydropica extravasatione copiosaque collectione, ægri in hedicam delabuntur consumptionem, manente tamen causa prima, visceris nempe labe. Proinde irritum plane est, si in cura Hydropis de feri colluvie removenda tantopere solliciti esse velimus, cum facili negotio tantum semper restituatur, quantum antea excretum fuit.

Quodsi vero quispiam pro anoterica & emetica evacuatione feri ideo pugnare velit, quoniam concussio talis fortior indirecte pectoris & abdominis languescentem tonum excitet, & ita infarctus, obstructions scirrhusas minitantes, dissolvat; tum profecto suscepta talia molimina rarissime experientia salutari effectu confirmabit ac corroborabit.

Diureticam evacuationem per lixiviosa, catarrhalia, speci-

specifica, Rad. Vincet. Pimpin. alb. Ari, Pareir. brav. Armorac. pulv. bufon. &c. neque a priori, neque a posteriori scopum attingere, facile intelligi potest: Non enim serum in sanguine fluctuans, vel quantitate excedens, vel qualitate corruptum ac noxium evacuari debet; sed humores ex colatoriorum organorum destructione depravati, necessariam sui correctionem & evacuationem exposcunt.

Trepanatio in capitis læsionibus uti sæpissime erronea ac frustranea in chirurgicis deprehenditur, sic & paracentesis asciticis breve ac leve solamen adferre solet. Ipsi operatores post prægressam aut admissam levem refrigerationem successurum prædicant internum ardorem ac præcipientem transitum in sphacelum in- & externum.

Acidularum usus nullo prorsus modo convenit cum viscerum asciticorum constitutione: Humiditas enim relaxat & tonum viscerum, tam sub morbo, quam sub ætate senili labefactatum, tanto magis destruit; Vitriolico - martiale autem principium simul viscera obstructa ulterius constringit, unde vel parvus earum usus morbum auget, mortemque accelerat, id quod ipsam quoque plebem haud fugit, a qua idcirco hac prognosi acidularum consilia communiter coronantur: *Nun wirds bald zu Ende gehen, die Inneweide sind angegriffen, und Brunnen erfordern starcke und innerlich noch gesunde Leute.*

Ex eodem fundamento virtutis constrictoriæ etiam martialia remedia nullius sunt securitatis: Infarciunt magis & constipant viscera & colatoria jamdum condensata, id quod etiam salia volatilia efficiunt. Nunquam ergo conditio depravata sanguinis & viscerum per martis sulphur balsamicum corrigitur, uti fautores similium remediorum audacter promittunt, sed hydrops cum hæctica citius conjungitur, & ad supremum fastigium deducitur.

Mercurialia & Antimonialia, communi ac sublimi arte

te præparata, nullius fidei sunt. In morbis sanguineis ubi obex coaguli ac corruptionis lymphaticæ deest, humores jamjam attenuatos nimium resolvunt, ac colliquationes corruptivas inducunt. Recens est casus, qui ad medicinam forensam, politicam ac theologiam spectat, ubi hydropticus pro mitiganda dyspnœa Electuarium ex Conservis & Syrupis aliisque pectoralibus cum mercurio dulci remixtum, adsumsit, indeque in vehementem salivationem, cum totius oris exulceratione, incidit. Tincturæ antimoniales non ex sulphure Antimonii, sed ex tenui salsedine constantes, uti aliæ alcalinæ ac tartaræ, lenem absterfivam ac resolutoriam diuresin excitant ac promovent.

Inter alterantia præstant inprimis amara catarrhalia aliis stimulantibus, quacunque forma adhibeantur, nova tamen viscera non producant. Quorsum natura ipsa non tendit, eo adhuc minus pervenire potest ars: Hinc juniorum Hæctica & annosiorum Hydrops, dum eidem fundamento sunt superstructa, etiam pari difficultate medendi, & pari prognosi ad mortem usque gaudent. Quodsi Hydrops a febribus vel aliis morbis lymphaticis corruptis productus fuit, adeoque viscerum integritas adhuc præsto est, tunc omnino utilitatem præ aliis majorem præstant amara illa balsamica: Ubi vero viscerum status scirrhusus, unacum pulsu febrili ac superiorum contabescencia jam observantur, ibi sane balsamica aromatica & resinosa amarities magis commovet & hæcticam exacerbationem inducit, quam states scirrhusas emollit ac resolvit. Interea præ reliquis omnibus aliis medicamentis magis profunt Essentiæ, Pilulæ & Infusa amara, catarrhalia resolventia, quæ etiam cum salibus digestivis in sicca & fluida forma, referandi scopo, adhibitis, commisceri possunt.

Si itaque ascitem cum hæctica complicatam, ob simile fundamentum, similemque lentam indolem, non tam curan-

curandi, sed saltem mitigandi scopo, una eademque mendedi methodo tractare cuidam placeat, & quidem abstergendo inquinamenta ulcerosa, & discutiendo stasin invalescentem, ille facile deprehendere poterit, num certius & blandius ad metam tendat atque deducat naturam labascentem.

Externa saturnina pro ardoris ac gangrænæ incremento avertendo exiguum quidem, non tamen minus promittunt auxilium, quam ab aliis chirurgicis expectare licet. De reliquo sufficit diæta puerperarum: Modicum cibare & reliquum naturæ committere.

OBSERVATIO XVI.

Dn. D. JOAN. SAMUEL CARL,

Scabies climacterica.

VIr 49. annorum, cholericus - sanguinei temperamenti, a juventute valetudinarii status, tenerioris animi corporisque habitus, sæpius pectoris adfectibus (unde perpetua quasi tussi laborabat,) & nephriticis infestabatur doloribus, eaque propter diætæ ac animi morum ordinem & temperiem inde observare didicit ac statuit. Hic corripitur scabie humida, adfectu etiam in pueritia nunquam sibi familiari, quæ brevi tanta capebat incrementa, ut in die bis indusum mutare coactus fuerit, quoniam illud semper madore putrilaginoso ita repletum erat, ac si in pus sincerum fuisset immersum. Ob teneriorem ac sensibiliorem ægri constitutionem haud consultum erat, ut scabies ista more aliarum impuritatum humorum tractaretur, præsertim cum levissimum frigus admissum illico retropulsionem & pustularum exsiccationem induxerit, cum halitu ex ore foetidissimi nidoris.

peratissima mundificantia, ex Tinct. antim. tartar. Ess. alexiph. temper. pulveres absorbentes, & juscula medicata ex Herb. Chæref. Hed. terrestr. Nummul. Urtic. Rad. Cichor. &c. Continuat sic scabies per dimidium, & quod excurrit, annum, tum per se successive exsiccat, & ope exiguæ quantitatis vngt. mercurial. ad carpos manuum applicati, tota corporis peripheria iterum mundificata fuit. Superata hac scabie æger valetudinarium statum ita veluti amisisse deprehendebatur, ut sexagenario major perfectiori valetudine trueretur, quam olim in juventute. Quamobrem ipse sibi sæpius de crisi hac climacterica gratulabatur.

Alius magis sanguineo - melancholici temperamenti eandem crisin scabiosam expertus fuit sub septimo ætatis septenario. Scabies vero ita humida & purulenta erat, immo multis ulceribus quoque aucta, ac si madore sanioso in dies totum corpus difflueret. Adhibebantur statim laxantia & mundificantia interna, omnia autem validiora purgantia & commoventia sedulo evitabantur, inprimis cum jam constabat, scabiem hacce non ut recentem quandam impuritatem ab extra humoribus communicatam, sed tamquam chronicam, & ab intra ratione ætatis successive genitam, hac crisi lenta expurgari debere, id quod etiam adeo felici contingebat eventu, ut æger summam, immo firmiorem orthostadium nactus fuerit, quam antea in junioribus annis possederat.

Alius magis melancholico - cholericus habitus, sedentariæ pariter vitæ, & ratione animi morum in æquali placido statu constitutus, sub periodo climacterica illa magna ac prima, simili, sed magis sicciore scabie corripitur, magisque ardente, rodente ac mordente, quam humida prurigine molesta. Petit hinc anxie profligationem hospitis in negotiis suis adeo sibi adversi. Recusatur pet tum, cum morbo gravius sit futurum. Mundificatio catarrhalis per
Ess.

Eff. alexiph. fuccin. tentabatur, & externe solutio Sacchari Saturni pro temperando ardore in manibus admittitur. Durat adfectus per annum fere; tandem cessat, ægerque integram valetudinem recuperat, succedente simul majori firmitate ac aliquali obesitate, qualem antea non habuerat.

Nullam sane mentionem injicerem sub recensione horum scabiei casuum, criseos climactericæ, etiamsi valetudo firma inde prodiisset, utpote quam generali mundificationi humorum tribuerem, nisi in alio quodam subjecto crisis talis male cadens attentionem suafisset. Aliquis agnatorum petit per litteras consilium pro uxore, in periodo climacterica ætatis suæ constituta, scabie vero foedissima per totum caput obsessa, ut etiam in luis venereæ turpissimam suspicionem apud plebem, immo & ipsum Chirurgum incurrerit. Rescribo eidem, unice esse eo adlaborandum, ut temperatissime mundificetur massa humorum & crisis lenissima promoveatur. Chirurgus vero adgreditur scabiem ut veneream per consueta varia interna & externa heroica remedia. Brevi post adveniunt litteræ obitum scabiosæ repentinum nunciantes. Exitus hic funestus multos in admirationem traxit, cur scabies simplex tam malignæ fuerit indolis. Non immerito vero a malignitate materiali recedimus ad turbationem depurationis spontaneæ climactericæ, immo criseos chronicæ, quæ sæpe per exanthematicam excretionem beneficio transpirationis, aut etiam diarrhæam quandam contingere suevit.

Pro confirmatione hujus observationis & ulteriori ejus explicatione reminiscor adhuc casus cujusdam, ubi vir 81. annorum cholericæ-melancholici temperamenti, juventutem morbide, virilitatem vivide transigens, in senio vero duris cibus pro jentaculo, halecibus nempe, cucumeribus, &c. indulgens, pfora corripitur, squalore furfuraceo faciem

per integrum annum obsidente. Transiit per se malum, postquam jentaculum haustulo vini absynthiaci obfignare fœvit, ut senex decennium adhuc ad impleverit.

Epicriferis.

Antiquitatis mos erat, naturæ facta sollicitè observare, & in occultis factorum modis ac viis magis intellectus, vel potius ratiocinationis defectum, sub titulo *qualitatum occultarum*, profiteri, quam rem experientiæ evidētis pernegare. Inde vero in eam inciderunt Charybdim, ut nimis superstitiose sæpe phænomenorum perscrutationem evolverint. At recentiores in profundiorē delabuntur Scyllam, dum facta naturæ, experimenta atque phænomena perpetuæ ac constantis observationis tanquam dubia, incerta & fallacia negare, damnare, rejicere, non verentur, ut saltem in dies renovandæ philosophiæ colores tanto aptius factis naturæ inducere valeant.

In hunc censum duci meretur observatio, ne dicam doctrina, de motu naturæ critico ac climacterico, immo quidquid ad historiam hujus phænomeni pertinet. Media ac regia via est via virtutis, sapientiæ ac veritatis, a qua in utrumque latus deflectere idem est, ac in errorum sentinam labi.

Actus vero criticus & climactericus habet fundamentum in œconomia cœlesti, immo divina, unde a sola ratione alienam doctrinam crifum repetere non valebimus. Prout enim substantiæ visibiles ipsarum quoque creaturarum terrestrium, numero ternario in unitates compinguntur, ita attributa unitatum ternariarum septenario absolvuntur. Hic est iconismus & parallelismus invisibilium in visibilibus, in quibus explanandis ulterius jam non desudabo, utpote contentus rei actu existentis veritate.

Actus

Actus criticus etiam in numero dierum, septimanarum, mensium, & annorum, medicis observationibus ita confirmatus est, ut qui generaliter de eo dubitant, ad minimum fundamentum rei in dubium vocare nolint, sed unice causam status periodici in peculiari materiæ conditione, motusque certa inde subsequente alteratione ponant, vel secundum recentissimæ opinionis chimæram in harmonia præstabilita quærendam ducant.

Quis vero amplius in dubium vocabit Naturæ factum, cum opinionum ac explicationum commenta plura jam circa hoc objectum dies deleverit? Quis non cognoscit, qualem annus septimus, ut criticus primus ætati humanæ adferat in vitalibus alterationem. Quis non attendit anni critici secundi effectus in utroque sexu, pro conservatione speciei & inde dependente negotii generationis adparatu? Quis contingentem circa dimidium septenarii septimi, anno nempe 24. negabit mutationem, intuitu incrementi corporis quoad longitudinem tunc cessantis, itemque illam, quæ plenarie absoluto septimo septenario, respectu evanescentis tunc potentiæ generandi? siquidem tunc, quando etiam non amplius in latitudinem crescunt fæminæ, cum mensium cessatione etiam sterilitas ingruit.

Ratione criticorum vero dierum in praxi clinica attentior commendatur observatio, ut ita manuductionem obtineamus, quomodo non solum ad actum vitalem eluctatorium respicere, sed & præcipue eidem prudenter subvenire ac ipsum debite adjuvare, artis ope, conveniat. In acutis periodus criseos septenariæ omni sedulitate observari debet, quia turbæ etiam fortuitæ, plerumque damna irreparabilia post se relinquere solent. Brevissima crisis in peste est, utpote quæ intra periodum dimidii septenarii primi contingit, adeoque communiter tertio vel quarto die ægri luctam bene vel male absolvunt. Mitiores crises ma-

lignarum, continuarum & continentium expectant complementum septenarii primi & secundi. Qui vero motus eluctatorii in hisce februm speciebus ex peculiari vel individi, vel materiæ conditione periculosiores sunt, illi pariter dimidiatis septenariis absolvuntur, unde inflammationes internæ & externæ discussionem ultra dimidium septenarii primi non admittunt. Variolarum ac morbillorum periodus critica duplicem septenarium comprehendit, scilicet tempus ebullitionis separatoriæ, tempus excretionis, suppurationis, ac tandem exsiccationis. Quævis periodus particularis habet dimidium septenarium. Hac ergo ratione in quatuor periodis universum schema hujus morbi absolvitur, ita tamen, ut actus, qui intra unam periodum absolvi debuit, in altera difficulter, immo plane non contingat & succedat, id quod cum dolore ac nausea sæpissime experiuntur medentes, indeque prudenter cognoscunt, quomodo naturæ ductum prudenter sequi & in casu necessitatis salutarem ejus intentionem adjuvare debeant.

Actus criticus in numero ac mensura temporis pariter notari, immo intimius cognosci posset, nisi frequentissimi errores in pharmaceutico ac diætetico regimine committi soliti, ordinatum cursum naturæ in debellandis morbis æque, ac in sanitate conservanda certam ac statam periodum servantis, ut plurimum destruerent & inverterent. Exempli loco etiam sit menstruus fluxus, cujus periodicus recursus an secundum mensem aut phases Lunæ, an vero potius secundum periodum tertii septenarii dierum sit mensurandus, cuilibet facile innotescit, dum crises minus soniticæ plerumque sunt languidæ & ad tertium septenarium dierum facile protrahuntur, in quo initium, ad quartum usque septenarium sese extendens, sub ulteriori progressu ambitum menstruum absolvit. In febribus intermittentibus similis actus talisque numerus ac mensura critica exqui-
site

site observantur, immo adhuc clarius notari ab omnibus possunt, nisi ut jam dictum errores in meliendo & regimine ordinem huncce Naturæ contra morbum pugnantis intempestive turbent.

Stat itaque hæc veritas, ab experientia desumpta, firmo prorsus talo, actus principii corporis nostri rationalis tam ad sanitatem restituendam, quam conservandam necessarios, intra limites certi ordinis, mensuræ ac numeri esse comprehensos, & eodem prorsus modo in statu hocce diverso eosdem perpetrari & absolvi. Adeoque etiam negari non potest, quod elapsa qualibet fere periodo septenaria singularis itidem actio despumatoria, separatoria & excretoria magis promoveri soleat. Hinc; cum septimus annorum septenarius in corpore humano insignem alterationem quoad vitalia negotia inferat, prout jam dictum fuit, nemo utique propterea mirabitur, quod critico hoc tempore, pro conservanda ulteriori corporis integritate, adhuc separationem & eliminationem aliquam impuritatum in eodem hætenus genitarum, vel ab extra eo delatarum moliatur, immo actu sollicito & attento languide exequatur activum illud principium.

Quodsi vero scabiosam efflorescentiam in hunc censum criticæ ac climactericæ depurationis minime referendam esse quis judicare velit, cum saltem sit malum a speciali ac individuali dispositione subnatum, paucisque obveniens, is saltem perpendat & in memoriam revocet alias hisce non absimiles magisque frequentes & solennes eidem ætati excretiones salutare spontaneas & activas. Nonne enim exempla prostant satis copiosa, quod sub iisdem periodis climactericis sudores ac diarrhœæ chronicæ evenerint, iisque crisibus orthostadia successerint, si bene, placide ac æqualiter decurrerunt; itemque quod tales, si turbatæ, inordinatæ

natae aut fortuitae fuerunt, certissima ac evidentissima saepiusque funesta damna induxerint.

Ut autem sit, scabiei tamen in periodo climacterici magni evenienti, titulum criseos chronicæ ac climactericæ, sive actus naturæ destinato quodam tempore expurgantis, non dabimus; est experientia etiam duplici locum non denegabimus, post scabiem nempe talem placide decurrentem firmam adhuc, contra morem senii incipientis, fanitatem infecutam; & contra, ex impedita hac depuratione, subito valetudinis detrimentum, immo interitum plane acceleratum fuisse.

Quodsi itaque scabies in juniore ætate (in qua etiam annorum septenarios hæc crisis observat, scilicet primum & secundum, uti sedula observatio sæpe docuit,) absolute postulat prudentem medicam tractationem, ne excretionum molestias dolorosas ardentisque illico sopientibus reprimamus; ita certe in senii initiis hanc cautelam tanto magis observare debemus, ne contra intentionem Naturæ, maxime in ejus necessario ac utili, immo inevitabili, molimine, quidpiam tentemus.

Scabies ergo juniorum (qui pro corporis augmento largiore lymphæ collectione indigent, & ubi tamen laudabilis iste humor facile in crasi sua gelatinosa per diætam crudam acidamque coagulari & corrumpi potest, adeoque frequentiori depuratione non opus habet,) requirit ministerium actui naturæ adpropriatum, ut vel depuratio interna spontanea toleretur, ac sub legitima diætâ saltim adjuvetur ac promoveatur, vel materia corrupta corrigatur atque ad evacuationem faciliorem disponatur. Experientia tunc jubet catarrhalia, resolventia diuretica, lignosa in usum vocare, iisque purgantia interponere & specifica corrigentia, sulphurata, mercurialia in - & externe debito tempore subjungere.

Quodsi

Quodsi juniorum vigor hunc ordinem ac modum postulat, tum tanto magis adultiorum fervor, immixtioni incipiens, stimulum quendam, non vero remoram, requirit, ut lucta chronica cum languida expeditione ad metam speratam tendat. Quaecunque enim methodus in omni morbo securitate alteram superat, ea & necessitate & certitudine excellit. Ita in scabie adultiorum, uti & juniorum praestat, si temperata mundificatione & materiae peccantis correctione motum excretorium, si etiam specialis crisis non subsit, potius adjuvare, quam symptomata molesta statim suppressere.

Nemo itaque risum ac lusum Harvæanum moveat, si in scabie tali chronica adultiorum, quam pro crisi climacterica ex sollicitudine aliqua reputandam esse sustineo, methodum medendi per expectationem omnibus stimulis ac evacuationibus heroicis mercurialibus, antimonialibus, lignosis praeram. Natura enim in lucta peculiari atque sollicita, qualis est critica talis, admodum sensibilis est in semel susceptis moliminibus, adeoque facili in turbas, non ita repente iterum placandas, conjici poterit. Unde sola diæta simplex sub anno climacterico, consistens in temperantia, victu tenui, animi libertate, potu ac motu adpropriato conjunctis, plus valebit, quam ingens mundificantium specificorum farrago.

Medicina si quæ in auxilium vocari debet, non tam opus est, ut talis unice ex pharmaceutica desumatur penu, siquidem praeter dolorum molestiam reliqua sanitas in omnibus actibus vitalibus integra permanere solet; sed sufficit prudens ægrotorum regimen quoad animi pathemata ipsamque diætam, & tunc medicina in alimentis optima est, si scilicet mundificantia anticatarrhalia & diuretica lenia, veluti Rad. Cichor. Scorzon. Petrosel. Herb. Chærefol. Fumar. Urtic. Hed. terr. Acetos. Nasturt. Sem. Anis. Fœnic. Junip.

&c. jusculis, carnibus, aliisque cibis adjiciantur, utpote qua ratione salutares horum virtutes commodissime ad M. S. deferri valebunt.

Ex pharmacia autem speciali prodeant Essentiæ ac Tincturæ aperientes, anticatarrhal. alexipharm. Succin. Tart. Lignor. Pilulæ polychr. &c. quibus remediis nunc & tunc, ut vulgo dicitur, æger optimo cum effectu, observatis simul hætenus recensitis regulis, uti potest. Acidulæ ac thermæ absint; commovent enim ac reprimunt violento impetu, ac insuper qualitas vitiosa lymphæ aquoso-vitriolico robore non subigitur.

Mercurialia sunt tonforum heroica fulmina, ad quæ interdum nimis mature confugiunt: Turbant autem certe motum depuratorium. Peregrinum illud fermentum magis in sanguinea massa, quam solis lymphaticis humoribus hæret, hincque magis antiscorbutica, quam antivenerica correctio requiritur. Martialia communiter viscera constringunt, quæ pro secretorio actu absolvendo pervia esse debent. Commentum illud de sulphure martis balsamico aperitivo exolevit hodie, insuperque experientiæ solidæ, immo fundamento analytico a priori contrarium est.

Sulphur simplex adsumtum impuritates scabiosas ab interioribus corporis partibus ad exteriores pellit, uti externe adhibitum ad interiora easdem reprimat. Pulveribus absorbentibus & temperantibus hinc admisceri solet; potest vero etiam absque damno omitti. Sulphurata reliqua vel sunt a menstruo oleoso, uti e.g. Ol. Junip. magis exaltata, vel sunt sulphure destituta, ut Tincturæ Antimon. & Sulph. quæ sunt Tincturæ saltem salinæ alcalinæ; unde hoc scopo pro diuresi leni adhiberi poterunt. Externa quævis, maxime sub initio & incremento, sunt suspectæ notæ. Sulphur cum Rad. Helleb. alb. effertur tamquam specificum in linimentis, varioque usu, præmissis internis. Mercurius vi-

vus in Unguento ad carpos & tarfos securius adhiberi potest. Solutio Sach. Saturni temperat ardorem æstuantem in artubus.

Epilogi loco jam adhuc quædam pro cognoscendis fundamentis ætiologicis hujus mali adducam, ut quomodo causa continens se se habeat ad antecedentes omniumque harum conditio ad crisin climactericam, patefcatur. Adfectus hic præcipue observatur in subjectis diætæ lautæ, vitæ otiosæ, animi magis mobilis. Quando vigor ætatis in subsistentiam vergit, hinc & secretionum succellus segnius contingit, & inde serositates remanentes magis aciores evadunt, sicuti ipsa urina spiffior & falfuginosa magis redditur. Sub his ergo circumstantiis fieri aliter haud potest, quin serum istud fallum lympham, veluti acetum lac, in coagulum & congrumescentiam deducat. Corrupta itaque lymphæ eo tempore, quo natura generalem œconomiam vitalis alterationem subit, exposcit etiam universalem depurationem, ne ab eadem stagnante & retenta colatoria organa aliaque viscera obstruuntur, sicque phthifici & ascitici adfectus subsequantur.

Hæc consideratio pathologica a priori, uti fundamento rationali non destituitur, ita tanto magis confirmat epicrises clinicas circa methodum ac medicamenta proposita. Ante omnia igitur actui tali depuratorio liberum progressum in universali distributione per omnes partes, in quibus diapnoica solennis sanguinis despumatio contingit, procurare, immo expando eundem promovere debemus, cum & particulares apostases ad loca specialia, teste pedum œdemate, tolerantiam ac prudentem tractationem postulent.

Tandem etiam de Scabie quadam particulari pauca, occasione observationis cujusdam, adjicere lubet, & quidem de illa specie, quæ in membro externo erumpens vix thaleri

leri peripheriam superat, & tamen per longum temporis spatium, immo totius ætatis cursum ita durat ac tolerari debet, quoniam manente aut revertente hac excretione sanitas illibata manet, facta vero ejus retropulsione subito fermentatio febrilis morbida periculosa succedit. E multis exemplis quotidie fere obvenientibus, unum de universali, & unum de particulari recensebo. Fœmina quædam a prima statim nativitate per totam corporis peripheriam gestabat albam, cuticulæ, instar Lepræ, deturpationem, exceptis iis saltem partibus, quæ aëri libero erant expositæ. Squamæ furnaceæ sæpe decidebant; cæterum sanitas erat integra. Tentabatur discutio per lignosa anticatarrhalia interna, sed absque effectu, siquidem motus febrius hectici supervenire videbantur. Linimenta maxime alias celebrata adplicabantur, sed ob retropulsam inde efflorescentiam convulsiones superveniebant. Variolæ succedentes dein per integrum annum connatam hanc deturpationem cutis tollebant. Postmodum sudor ille salutaris & copiosus, qui antea successerat, (ad diapnoëm enim ordinariam natura haud inclinabat,) iterum cessabat, priorque siccitas revertebatur. Menses, graviditas, balnea, parum erroneam hanc expulsiõnem alterabant, quin potius constans sanitas, vigor & pinguedo corporis constans adhuc robur naturæ designabant. Quid ergo hic sentiendum & agendum erat? Tolerare crisiñ extraordinariam & ferre sudorem siccum præstabat utique, docente ac confirmante experientia, quam excretionem salutarem, ut morbidam, opprimere. Alterum exemplum in sequentibus consistit: Vir 26. annorum, sanguineo-cholericus, vegetus animo, diætæ & corpore alacris, in nucha ejusmodi scabiosam efflorescentiam sæpius sentiens, consulit Medicum, qui tandem ipsi præscribit Linimentum quoddam consolidans. Adplicatur illud, speratumque exerit effectum, sed convulsiones succedunt. Rediens.

diens scabies Epilepsiam sustulit, postmodumque solum laxatione rhabarbarina mitigabatur. Sic alius vir, & quædam fœmina in manu talem efflorescentiam per longum fatis tempus gestarunt tamquam crisin ac indicium sanitatis vegetæ. Exsiccatio ejusdem morbum imminentem febrilem ordinarie adnunciavit; recursus autem crisin salutarem sistebat. Utraque hæc subjecta in vegeta virili ætate obierunt febre acuta, non vero constat, an salus hæc morbida fuerit neglecta. Sic ergo & hæc observatio de scabie critica, nostram supra adductam, de climacterica, illustrat, dum non minus errat activum & rationale corporis nostri principium, quando impurum fermentum ex universo corporis ambitu in exiguum aliquod spatium cogit, quam si miasma pestilentielle ex tota massa humorum in bubonem colligit. Prout vero natura medicina quadam interna hac methodo ac via sibi consulit, ita medicina externa salutarem hanc metastasin invertere ac destruere haud debet,

OBSERVATIO XVII.

Dn. D JOAN. SAMUEL. CARL.

Morbi convulsivi, indolis prorsus extraordinariæ.

Varii utique generis occurrunt in pathologicis convulsivi motus, hosque inter quidam adfligunt sensibilia subjecta sine sensu doloris, immo sine sensu memoriæ interno, & quidem sub vario phænomenorum ac symptomatum schemate, ut multi existiment, novam nervorum turbatorum tragoediam repræsentari, immo necesse esse, ut prorsus extraordinarii tales morbi novum in systematibus medicis locum considerationis theoreticæ ac practicæ obtineant. Hujus commatis exempla quædam jam proferam, eum potissimum in finem, ut tandem intimior perscrutatio præter-

naturalis hujus actus vitalis patefcatur, immo œconomia medicinæ internæ, falutaris atque erroneæ, eruatur ac difcernatur.

Fœmina 30. annorum, fanguineo melancholici habitus, animi de reliquo temperati diætæ ordinatæ, vitæ generis tranquillæ & nullis peregrinis turbationibus obnoxii, (nifi quod œconomica anguftiæ clandestinas animi follicitudines forte attulerint,) femper quoties gravida erat, peculiari motu convulfivo adfciebat, qui ignotum plane motuum fpasticorum fchema referebat, infuperque adeo extraordinarias mentis alienationes producebat, ac fi fascinatio quædam, aut, cum id ob piam ægræ mentem conjicere haud licuerit, fupernaturalis æthæris, cœleftis influentia in culpa fuiffet. Ingruente enim proxymio, qui mox tetanum, mox alium corporis univerfalem & particularem fpastico-convulfivum adfectum fiftibat, multæ mentis, aut, ut aliter exprimam, animæ ac animi plane extraordinariæ alterationes observabantur, dum nempe fœmina hæc alias temperatiffimorum animi & corporis morum, fubito fuma cum agilitate altiora inaccessa loca confcendit, anguftiffima pariter fine remora petiit, infolitas cantilenas cecinit, immo & peregrinas linguas locuta fuit. Finito paroxymio nullus rei memor erat, neque fenfu molefto dolorum fe adfectam effe aut fuiffe, conquerebatur. Fœtui interea in utero detento nullum damnum illatum fuit, fed facile ac feliciter eundem in lucem edidit, multorum postmodum liberorum mater. Cum vero revertente ingravidatione tota hæc morborum convulfivorum, immo raptuum fpiritualium, fena iterum aperiretur, fieri aliter non potuit, quin etiam confilia atque auxilia medica, pro eradicando hoc malo, ex omni climate ac fonte conquirentur & adplicarentur. Irritis vero omnibus conclusum fuit tentare, annon per falivationem mercurialem nervorum obftructions ac inquinaciones fpecificæ & profundæ

De Morbis convulsivis, indolis prorsus extraordinar. 79

fundæ referari ac tolli possint. Hac feliciter absoluta abiit statim, excessit, evasit, erupit gravissimum hoc malum convulsivum & ecstaticum, quod tam longa annorum series, totque pharmaceutica & chymiatrica validissima instrumenta destruere non valuerunt. Summis ergo laudibus extollebatur tum temporis undique curatio ista salivatoria, ut hinc non solum inconsiderate & indistincte usurparetur, sed & mercurialium medicamentorum ingens numerus produceretur & excogitaretur, ex inani potissimum persuasione, ac si fortissimo hoc præsidio omnes morborum chronicorum ferociorum caterva, uti inquinamenta lymphæ venerea, illico debellari & profigari possint. Ast mature desiit præmatura admiratio, postquam deprehensum fuit, morbos sanguineos non ita salutariter ferre & admittere stimulos mercuriales, uti quidem de lymphaticis ac serosis notum est. Immo in casu speciali tandem cognoscebatur fallacia causæ, dum cessatio mensium post salivationem absolutam legitimo termino eveniebat, quæ iterato largo fluxu uterino ultimam clausulam huic excretioni imposuit, ac ita hac pariter ac ipsa ingravidatione non amplius continuante etiam turbæ istæ insigniores hystericae simul conquieverunt.

Filii hujus matris ab eadem motus arthriticos, cephalgicos & hypochondriacos in hæreditatem susceperunt, sed nil de nova hac morbosa nervorum adfectione experti sunt. At filia miris turbarum convulsivarum, licet longe alterius indolis, schematibus obnoxia redditæ fuerunt. Nam statim ut juvenulae, vegetæ licet ac floridae, sanitateque integram monstrantes, corripiebantur sæpe paroxysmis convulsivis, nunc totum corpus concutientibus, nunc partes ac membra specialia repente exagitantibus, ac si ventus nerves perflaret, nunc vocis interceptione, nunc ejus irritatione clamante, ridente, flente.

Variationes actio-
num

num vitalium, animalium, rationalium tot erant, ut in dies nova quasi tragœdiæ cena aperiretur; sanitatis tamen ac vitalitatis labes tam eximia inde non subsecuta fuit. Medicamenta omnis generis adhibita nil solaminis attulerunt pro eradicatione mali. Major natu ex illis, se saltem ex usu pulveris nitrosi levamen aliquod perferentem, profitebatur, & ita in ætatem proveciorem, sub ægritudinum convulsivarum turba, pervenit. Minor in hæcticam juvenilem incidit, inconvenienti methodo medendi forte provocatum, dum usu martialium ferociam spasticorum motuum mitigari deprehendebatur, sicque successivus eorum abusus viscera adstrictione induravit.

Triples hic casus morbi convulsivi originem & finem, immo transitum hæreditarium ejusdem indicare ac illustrare valebit, maxime quomodo naturali ac artificiali medicatio-
ne turbatio hæc spirituum vitalium tandem auferri queat. Cum vero ex singulis casibus individualibus semper aliquid novi pro pathologiæ ac therapix incremento pateat, hinc & alios adhuc brevibus subnectere placet.

Virgo tertiana laborans, ad nuptias invitata, solennitates has miro desiderio ambit, & ita febris suppressionem per chinata admittit. Incidit hinc in turbas varias spasticas, quæ simul creberrimas sternutationes, inter alia symptomata, excitarunt, mature tamen temperantium, maxime Spir. Vitrioli dulcis usu sopitæ fuerunt.

Alia, sed nondum menstruata, 17. annorum, teneri habitus animi pariter ac corporis, corripitur pari caterva motuum convulsivorum, non tamen epilepticorum concussionum, sed solum tetanicarum, gyrosarum ac rigidarum artuum tractionum. Laxantia & Venæsectiones adhibebantur, maxime vero pulveres temperantes cum Lumbricis terrestribus, sicque malum inter 3. vel 4. menses evanuit.

Ado-

De Morbis convulsivis, indolis prorsus extraordinar. 81

Adolescens 15. annorum motibus talibus spasticis corripitur, ac per plures menses eosdem tolerat, qui specialibus abdominis murmurantibus turbis sese præ aliis schematibus distinxerunt. Balneo tandem levamen obtinuit hic æger.

Alius ejusdem ætatis, phlegmatici temperamenti, habitus vero sanguineo-plethorici, catarrhis adfuetus, incidit media hieme in morbum convulsivum, qui quotidie peculiarem paroxysmum & schema novum motuum tetanicorum, ecstaticorum, delirorum, &c. produxit. Cum per aliquot septimanas singulis diebus hæc comoedia durasset & omnium fere fontium therapeuticonum rivuli essent degustati ac fere exhausti, in memoriam tandem incidit consuetudo annui catarrhi, sicque emesis turbam mirificam motuum feliciter sustulit.

Virgo 22. annorum, sanguinea animo & corpore, leviter menstruata, non satis ordinatæ diætæ, in similem convulsivorum motuum labyrinthum devolvitur, in qua in dies per aliquot horas excruciatâ fuit, immo sæpius rigore synoptico afflicta ita immobilis jacuit, ac si morti jam proxima esset. Medicamenta universalia & particularia satis sollicitè fuerunt conquisita & adhibita. Emesis per sulphur antimon. tertiæ præcipitationis excitata paroxysmi furorem ita mitigavit, ut per plures dies non redierit. Specificum ex pulv. stercor. gallin. etiam levamen aliquod notabile attulit. Per integrum tamen annum molestissimi hi motus erronei duraverant, insimulque varia vitalia incommoda ac pericula induxerant, ac medentem satis anxium sæpius reddiderant.

Aliæ duæ virgines eodem tempore in similes pathematum hystericonum furores, ab uterino tamen illo furore plane alienos, incidebant. Causæ internæ erant ignotæ, immo & causæ procatarticiæ externæ, ne quidem per con-

jecturam poterant indagari : Erant enim agrestis vitæ generis ac diætæ ratione plane alienæ a priori illa, animo ac conditione nobiliori. Specificum stercoreum supra adlegatum odore pariter ac sapore erranti ac turbato principio vitali nauseam creavit forte, ut a motibus istis extraordinariis destiterit.

Hac occasione quoque recordor contagii cujusdam convulsivi, ejusdem fere cum eo, quod hæctenus descripsimus, energiæ, adeo, ut etiam *morbum astralem*, immo *magicum* multi hoc endemium totius aulæ malum nuncupare non erubuerint, præcipue cum ipse Medicus eodem fuerit correptus. Aegrotantes erant diversi temperamenti variæque ætatis & vitæ generis, ut ab interna dispositione non potuerit adfectus ille proficisci. Immo & ipse vitalis habitus de cætero erat integer, ut nulla actionum internarum detrimentum aliquod monstraret. Disparuit vero motuum in nervis, vel spirituum turbatio erronea, usu dicti specifici stercorei.

Puer 10. annorum, animi corporisque alacritate vegeta præditus, sanusque, nisi quod ex primis ætatis annis ozænæ aliquem fluxum passus fuerit, quo exsiccato statim in febrem acutam incidit; corripitur per plures jam septimanas, immo menses, semper circa mediam noctem jactabundis artuum motibus, qui intra horæ spatium desinunt, ut iterum obdormiscat, nec ullum sensum ullamque memoriam passionis hujus retineat. Exhibetur eidem sæpe nominatum specificum stercoreum, sed absque effectu; subjungebantur anthelmintica, cum aliquo levamine, tandem reversa ozænæ crisis malum penitus sustulit.

Nolo plures accumulare casus. Duos saltem adhuc addam, ex duplici fundamento prodeuntes, nempe a Tineæ

nae retropulsione, & mercurialium usu in sanguineis ficcis temperamentis.

Puella 10. annor. post scabiosarum capitis impuritatam subitanam exsiccationem incidit in ejusmodi adfectum convulsivum, quo saepe inter alia negotia corripitur, ut attonita quasi & stupida evadat. Subito tamen semper iterum iste oculorum, capitis & corporis stupor evanescit. Remedia anticatarrhalia & juniperina exhibita malum mitigabant, sed non penitus eradicabant, sub mensium eruptione forsitan plenarie sopiendum.

Foemina 47. annorum, sanguinea, turbas spasticas mensium cessantium cum pertinaci alvi adstrictione patitur: Cum vero mercurius dulc. iterato pro solutione alvi adhiberetur, tandem turbæ spasticæ abdominales in artus devolvebantur, brevique post in concussiones plenarias epilepticas transibant. Mature vero iterum disparuere usu lumbricorum terrestrium, & olei animalis, quo & alii motus hysterici erronei saepe sopiuntur.

Epicrisis.

Recensui jam aliquot exempla turbarum convulsivarum, sine sensus, immo actus vitalis aut animalis peculiari læsione ac destructione. Feci id saltem perfunctorie, quoniam si actuum ejusmodi diversa ac innumera schemata graphice depingere susciperem, certe tempus & spatium deficeret. Nulli medentium deerit occasio spectandi quasdam scenas spirituum convulsivo motu exagitatorum. Ipsæ mulierculæ, præsertim aulicæ, enarrare norunt historias peculiarium morborum nervos adfligentium. Saltim scaturigo mali pervestiganda jam est, num causa materialis principaliter subsit, quæ expurganda, & ita labores naturæ medentis, uti in aliis morbis, adjuvandi & expediendi; vel num potius malum ab errore ac impetuosa commotione principii

vitalis, a turbis spirituum animalium, ab influentis astralibus, similibusque intemperie, sine materia, pendeat. Quodsi vero connexionem ac qualitatem causæ non perscrutari valeamus, tamen e re erit, ut in causas procatarticas inquiramus, earumque efficaciam invertamus.

Quamquam ergo in alteratione hac vitali, quæ sub ejusmodi actu convulsivo contingit, præ aliis vitalitatis læsionibus morbidis, sive per intensiorem motus progressivi, pulforii ac febrilis, sive per alterationem motus tonici eveniant, purum errorem naturæ aut animæ vitaliter agentis, agnoscam, quæ citra ullam proportionem materialis objecti, vitalitati noxii, in ejusmodi enthusiasinum convulsivum sese præcipitari patitur; nihilo tamen minus experientia specialis quemvis observatorem docet, semper aliquod objectum noxium ac peregrinum quidpiam subesse, quæ anxie & trepidanti animæ occasionem primam suppeditant, quamve activum hoc principium non statim augmento ac validiori directione motuum ordinariorum adgredi valuit.

Notum est illi, qui œconomiam actus vitalis in morbis intimius perscrutari didicit, quod mutatio hujus actus in statum ac gradum præternaturalem atque extraordinarium fiat ob materiam aliquam noxiam, ex latifundio humorum eliminandam. Quando ergo hæc excitatio æqualiter fieri potest, tunc nil aliud fit, & actus in morbis nil aliud est, quam actus vitalis naturalis progressivus ac tonicus auctior. Quando vero uterque actus ad supremum usque gradum intenditur, tunc ratione motus progressivi oritur febris intensissima, æstus gangrænosus, pulsusque admodum celer, ratione motus tonici aucti vero eveniunt convulsiones epilepticæ, sub quibus etiam in acutis morbis ægri, reliquis moliminibus irritis, tamquam sub extremis conaminibus naturæ, expirant.

Quem-

Quemadmodum itaque motuum convulsivorum gradum extremum constituunt epileptici, hique nullum adæquatum scopum intendunt ac consequuntur, sed saltem sunt actus erronei; ita primi & leniores gradus cujuscunque motus convulsivi saltem sunt aberrationes motus tonici, & irritati agentis titubationes quasi, quæ nullum regularem & salutarem excretorium effectum post se trahunt. Hinc etiam non possunt hi motus tam respectu causarum, quam ipsius finis, quidquam aliud quoad theoreticam considerationem indicare, quam quod ab aliis alienæ hypotheseos fautoribus supponitur, spiritus nempe animales & vitales, in furorem quasi raptos, singulares tales aberrationes inducere.

Interea, uti animæ, in moralibus facile ad iram proclivi, objecta irritantia sedulo sunt subtrahenda; ita in vitalibus probe quoque attendendum, eoque potissimum respiciendum est, ut, dum ex sensibilitate, trepidatione & dispositione hæreditaria facile frequentissimæ motuum turbationes oriuntur, similiter quælibet objecta etiam levia submoveantur, id quod maxime in consideratione pathologica ac therapevtica locum habet, quoniam ad hoc genus morborum præcipue sexus fœmininus, animo ac corpore debilis ac sensibilis, inclinare deprehenditur, atque insuper ex indoctæ etiam plebis testimonio, per experientiam confirmato, abunde constat, quod parentes iracundi animique sensibilibioris communiter progenerent liberos, qui ex leviori quacunque alteratione actuum vitalium, ob dentitionem difficilem, refrigerationem, scabiem retropulsam, lumbricorum copiam, &c. inmo & sine tali causa, solum ob moralem aliquam irritationem, facile convulsiones, & quidem vehementissimas, experiuntur.

Horum itaque convulsivorum actuum exempla satis nota sunt, & speciatim, quod ad scopum ordinarium salu-

tarem excretorium directe non tendant, ac raro scabies, lumbrici, variolæ, aut dentes concussorio tali motu expellantur. Hinc facile quilibet intelligit, quod convulsiones hujus vel illius generis non nisi erronei motus sint, hoc tamen non obstante objecta irritantia debite indagari ac removeri debeant. Propterea etiam, si procatartica illæ non negliguntur causæ, facile quoad diagnosin concludi potest, ad qualem speciem convulsiones sint referendæ, immo & ipsa inde facilior redditur, ne in turbarum istarum chimæris panicum, ratione periculi & lethalitytis, concipiamus terrorem, cum certe plura & hic reperiantur, quæ terreant, quam quæ perimant. Raro enim tanta quoad mixtionem humorum ac structuram viscerum occurrit læsio, quæ periculum mortis inferat. Plures convulsiones varii schematis per se evanescent, uti iracundi motus, verbis, gestibus, factis non ulterius excitati. Quando vero per heroicæ methodos & activiora pharmaca exagitantur, tunc certe gravius turbantur ac pertinacius durare solent.

Proinde indicationes rationalis therapie in ejusmodi casibus non injuste primario eo tendunt, ut universalia præmittantur, & quidem saburram primarum viarum removendo, quantitatem sanguinis imminuendo, impuritates corrigendo, &c. Ita descendit curatio convulsionum commode in causas procatarticas, ut, quæ conjecturalis, vel vera indagatio eruit, in specie removeantur.

Noti itaque sunt casus, in quibus vermes miras convulsionum species excitarunt, & ubi generalibus ac specificis anthelminticis tales nervorum tractiones spasticæ mitigatæ fuerunt, siquidem tunc mercurialia, amara, & Lumbrici terrestres inigne levamen adferunt. In scabiosorum exanthematum retrocessione anticatarrhalia, succinata, tartarea, immo etiam contagium alterius scabiosi, impurita-

res lymphaticas iterum proliciunt, prout plura exempla convulsionum ita sublatarum testantur.

Emerica non solum mucositates ventricali ac pectoris, tenacius ibi hærentes, immo copiosius collectas, remouent; sed & insuper turbatum principium agens a motu erroneo auocant, & ad ordinatam excretionem disponunt. Sic salivatio, veluti turbatio gravior leuiorem non raro opprefit, sicuti arsenicum motum febrilem pertinaciorum sub venenoso furore delet ac cohibet. Specifica in hoc genere morborum quam maxime habent locum, atque merito hinc quærenda sunt. Intemperies enim ut plurimum est sine materia. Habent ergo stercoracea aliquod specificum fermentum, quod agentis turbationem obliterare valet, uti stercus suillum hæmorrhagarum quarundam impetum mitigat, teste ubique experientia. Sic etiam, quando a terrore malum exortum fuit, uti in fœminis non raro contingit, tunc gemmata locum ac usum præ aliis habent.

Rejicio vero eas methodos omniaque remedia, quæ materiam ac motum vitalem ordinarium quovis modo turbant ac lædunt, quale exemplum dedi in curatione per martialia. Constipant talia plerumque organa excretoria, quæ in subjectis, convulsionibus obnoxiiis, communiter sunt teneriora, insuperque sensibilis animi status facillime talem toni alterationem periculosam suscipit. Illa vero, quæ vel generaliter, vel specificè his adfectibus opponuntur, nec de reliquo humoribus ac motui obsunt, absque ulla formidine possunt exhiberi. Profecto stercoracei pulveres, Lumbrici terrestres & alia ex animalibus parata, imo & ipsum oleum animale, omni periculo carent, etiamsi optato interdum effectu frustrentur. Antimagica & sympathetica adhibere communiter suadent agyræ & vetulæ; sed alia inde & quidem longe perniciosior impressio in agens turbatum infertur, quam quidem prior extitit. Interitum

vero & periculum retardatio ac medicina per expectationem non infert, immo diuturnior ac pertinacior duratio non ex convulsionibus sibi relictis, sed ex incongrua turbatione vitalium actionum per infinita & multifaria remedia, potissimum sequitur.

Ut autem nunc paucis ea, quæ fufius hætenus dicta sunt, comprehendam, eo potissimum mea vergit sententia, morbos ejusmodi convulsivos esse motus naturæ erroneos, qui interdum quidem pro objecto habent excernendorum aliquam retentionem, sed actum esse inadæquatum, nec ad scopum rite tendere. Inde etiam prognosis ita periculosa non est formanda, cum vitia viscerum & humorum ita gravia non subsint. Interim motus turbatus optime corrigitur temperatione antispasmodica & specifica. Absint vero impetus materiam & motum vitalem lædentes. Abstinencia præstat. Peragit tranquilla potestas, quod violenta nequit.

OBSERVATIO XV^{III}.

Dn. D. JOAN. SAMUEL CARL.

Quartana suppressa.

Fœmina 26. annorum, sanguineo melancholici temperamenti, habitus corporis robusti, animi satis tranquillæ, diætæ etiam minus exquisitæ, post primum puerperium iter ingreditur ad agnatos, quo absoluto domum rediens, versus autumnum febre quartana corripitur, quæ satis quidem ordinata erat, attamen, cum sub usu digestivorum & resolventium amarorum usque ad solstitium hibernum protraheretur, indignationem concipiens super chronicam ejus indolem & inprimis formatam sibi prognosin, febrem nempe hanc ad vernale tempus usque duraturam esse, suppressionem anxie urget. Exhibentur ergo ipsi aliquot
doses

doses pulveris Cort. Chin. sistitur inde febris intermittens, sed brevi post succedit acuta intensissima, & quasi inflammatoria, cum delirio, quæ tamen usui remediorum ordinariorum temperantium, præcipitantium, diaphoreticorum fixorum & volatilium feliciter cedit. Tandem etiam pro febris intermittens revocatione ordinantur doses aliquot pulveris balsamici, unde quartana in ordinem redit. Jubetur hinc usum eorum continuare, quem tamen recusat, quia febrem resuscitassent. Dantur ergo Pilulæ, Elixirium & Infusum vinosum resolvens, quibus adhibitis, adpropinquante vere febris sponte cessat & ægra ad pristinum sanitatis statum revertitur.

Epicrisis.

Sufficit unicum attulisse exemplum Quartanæ turbatæ ac revocatæ, cum infiniti casus undique occurrunt, intermittens summe corruptarum, immo in immedicabiles aberrationes hæcticas, cachecticas, hydropicas, &c. deductarum, qualia exempla illis in locis, ubi solennior chinatorum remediorum usus, immo abusus viget, abundantissime conspiciere & observare licet.

Quartana intermittens quidem pertinacissima maximeque rebellis est, sed lenissimi ac lentissimi depuratorii ac resolutorii actus præ tertiana & quotidiana, ita ut in essentiali sui habitu extra individuales subjectorum turbas tam præcipitem actuum febrilium exacerbationem ac impetum in frigore, æstu motibusque excretoriis non exerat.

Melancholici temperamenti prædominium in subjectis hujus febris sese ut plurimum manifestat, unde causa continens, ex habitu hoc individui primum vestigium monstrat, quod visciditas aliqua in & circa primas vias tenacius obhærescens potissimum concurrat, motumque febrilem chronicum reddat.

Est hæc febris ut plurimum autumnalis, uti tertiana & quotidiana magis vernaes sunt, quoniam saburra primæ concoctionis successive collecta tum in motum suscitatur, quando scilicet temporis ac tempestatis habitus ad visciditates humorum magis inspissandas & ad stases ac infarctus circa vias primas, immo colatoria abdominis organa, producendos aptior est, imprimis si loca habitationis magis aëri crasso humido & uliginoso fuerint exposita.

Quando subjecta tali tempore præcipue diætæ lautæ, vel crudæ, vitæque sedentariæ indulgent, immo inderobur corporis unacum pinguedine naturali auctum esse opinantur, tunc vel ipsius vulgi prognosis iisdem morbidam colliquationem indicat: **Diejenigen, so gar zu schnell fett und stark werden, müssen es mit einem Fieber verfranken und ausschweizen; oder können gar in einen Steckfluß verfallen.**

Febris hæc paroxysmum suum versus occasum solis ut plurimum inchoat, uti tertiana versus prandium, ob recordationem errorum, in prima digestionem commissorum, ut ita tenebræ, aër crassus & melancholici temperamenti augmenta ac incitamenta multum omnino conferant, pro causa viscida in motum excretorium deducenda. Horror concussorius sensum frigoris non adeo auget, uti in tertiana, sed saltem rigor delassans & fatigatioris urget, **ein heftiges langes Ziehen in den Gliedern**; quoniam materia tenax, firmiter impacta vel intestinorum tunicis, vel glandularum compagi, impetui spastico & vehementiori non cedit, sed potius lento & simul continuo impulsu opus habet. Hinc etiam nullæ a natura, uti in tertiana, commotiones evacuationum emeticarum ac purgationum catarcticarum suscitantur ordinarie in quartana, nisi specialis individui dispositio, aut symptomatum tertianæ propriorum qualiscunque complicatio accedat. Hanc igitur ob causam
cum

cum natura ad hos excretionum impetus non vergat, merito quoque ars eo non ducit; si vero ab imperitis inconful-
to tales excitantur, tunc motus facile vacui anxii, cum febris
exacerbatione, subsequuntur.

Quodsi febris hæc sibi relicta toleretur, nec diæ-
teticis arbitrariis turbis, maxime cruda & larga cibo-
rum ingestione, qualis polyphagorum est, irritetur, ut ex-
inde singularis illa species, quam vocant *die Fress, Fieber, Zehr-Fieber*, oboriatur, tunc, si inprimis abstinencia potius
ac tranquillitas observatur, facile per se, nisi viscerum ab-
dominis obstructions subsint, ineunte vere remittit, immo
sponte evanescit, ut nullum inde damnum metuendum sit.
Inde dicteria vulgi prognostica enata sunt: *Man muß es,
biß die Bäume wieder ausschlagen / dulden, weil mit dem
Blätterabfallen das Fieber seinen Anfang genommen.
Wenn es zu früh ausbleibet, oder gar gestillet wird, so
siehet die Sache nicht sicher.*

Alius est status ætiologiæ, immo prognoseos, in quar-
tana, quem etiam plebs edocere valet, quando subjecta
provectoris ætatis, & majori humorum spissitudine & in-
farctibus viscerum abdominis laborantia, hac febre corri-
piuntur: Ibi enim non solum profundius hæret malum,
exactioremque concursum naturæ & artis exigit, tar-
diorem sui mitigationem febris postulat, & præma-
turam suppressionem ægrius tolerat, immo facilius &
frequentius recurrit, ut metuendi ac subsecuturi alias icte-
rici, hydropici & hectici adfectus avertantur. Inde vulgi
dicteria cum experientia & ratione perfecte conveniunt:
*Bei kränklichen Naturen, wo es innerlich nicht sicher ste-
het, ist das Fieber noch eine Hülffe und Hoffnung. Man
muß es gehen lassen, ja gar unterstützen. Bleibt das Sie-
ber zu bald aus, so nimmt Geschwulst, Auszehrung, und
d. gl. noch mehr zu.*

Ex ejusmodi statu quartanæ simplicis & magis complicatæ, facile cum plebe credere ac intelligere valemus, febris hujus principaliora symptomata, frigus nempe & æstum, esse quoque necessaria ac utilia molimina, ad aliquam materiam noxiam eliminandam, cumque materia tenax sit, eam idcirco non nisi per lentam absterfionem ac emollitionem a viscerum compage femovendam esse. Nemo ergo adeo necessaria incommoda febris, æstus nempe, doloris, inquietudinis, &c. imprudenter statim profligabit, aut suppressere adlaborabit, quoniam pro conservanda vita ac sanitate absolute necesse est, ut molestia brevis tolleretur. Bruta merito adpello ægrorum & medentium molimina, qui nexum phenomenorum, actuum & passionum nec ab experientia capeffere, nec manifesto ratiocinio ac sensu intelligere volunt, eaque omnia idcirco audacter oppugnant. Provoco ad experientiam quotidianam, quæ de hac febre, pariter ac tertiana, copiosissima exempla subministrat illorum, qui, uti jam dictum, sola tolerantia & debita diætæ observatione, sine multis medicamentis, ad orthostadium plenam, immo firmiorem, quam antea, iterum deducta fuerunt. E contrario fertilissima quoque seges horrendorum eventuum in campo medico conspiciendam se sistit, quando hæc febris per artificia oppressoria in lethales metastases desit, & quidem tales ac tantos successus adfectuum introduxit, ad quos neque genius morbi, nec individui per se ante vergebat.

Exinde in summam formidinem indicationum ac indicatorum suppressionem positivam hujus febris respicientium, sum delapsus, ut sub diuturno satis praxeos meæ ambitu vix unicas paucas Cort. Chinæ consumserim, nullum insimul vero etiam ægrum reliquerim, qui corruptæ febris curationem novam desiderasset, qualem tamen sub aliis methodis uberrime deprehendi. Immo, si etiam ali-

quis

quis optatus successus fortuna duce fuerit impetratus, tamen dein oculi manusque trepidi post mensem, annum & annos quidpiam detrimenti conspiciendum monstrandumque invenere. Hinc in simplici pariter ac complicato quartanæ statu mihi eadem methodus semper, tam a priori, quam a posteriori convenientissima visa fuit, quam quoque in reliquis intermittentibus, mitiori saltem gradu, retinui, exhibendo nempe in ipso die febrili, ante paroxysmum unam vel alteram dosin pulveris digestivi, ex Tart. vitriol. & exigua portione Lapid. Cancr. parati; proximo vero die ante paroxysmum præbendo dosin Pilular. balsamicarum, & die intercalari remedia amara, stomachica & abstergentia, in forma Essentiar. Elixirior. Infusor. vinos. ex Herb. Card. ben. Trifol. fibr. Cent. minor. Absynth. Rad. Gent. rubr. Cort. aurant. &c. Intentio sub hac methodo eo vergit, ut versus paroxysmum absterfio saburræ mucidæ promoveatur, ante paroxysmum vero leni laxatione illa jam jam liberata removeatur, & tandem die vacuo per stomachica, aliaque similia, cruditates in primis viis & in compage viscerum adhuc hærentes incidantur, resolvantur & ad evacuationem præparentur.

Emetica, purgantia, sudorifera & V. Snes nunquam in febrium intermittentium, multo minus in quartanæ curatione in auxilium vocantur. Turbant hæc remedia, sicut id in aliis deprehendi, in propriis vero casibus nunquam imitatus sum, universum ordinem ac æqualem decursum febris. Spissitudo enim & tenacitas impetui motus excretorii, maxime præmaturo, antequam resoluta ac emollita sit, non auscultat; correctæ vero levi stimulo obtemperat. Ventilationem sanguinis curative in nullo fero morbi genere commendare soleo, sed saltim præservative. Speciatim autem febres per V. Snem magis turbari, atque in acutas & hecticas facile mutari deprehendi. Sudorifera

colliquationem hecticam pariter promovent, nec materiam viscidam, poris organorum colatoriorum firmiter impactam, resolvunt & liberant, quin potius magis eandem inspissant. Chinata, etiam parcius exhibita, in febris hujus *z z n*, vel etiam proxime circa solstitium, motus salutare suppressunt, ac materiam febrilem in subjecto cæteroquin sano magis adhuc viscidam reddunt, unde facile patet, cujusnam consequentiæ, si non sume periculosa, attamen maxime dubiæ, fuerit usus chinatorum remediorum, in statu quartanæ magis complicato.

Interim tamen omnem iis usum derogare nolo, commendans solum ut ad ordinem naturæ circumspedum probe semper attendatur. Omnis namque actus in quartana, uti & in singulis aliis morbis, est propter materiam: Hæc itaque debet removeri, si motum tollere velimus. Materia non potest secerni, nisi sit prius mobilis facta, adeoque tum demum evacuatio, ipsiusque motus cessatio expectari, immo salutariter promoveri potest. Hac ergo ratione in tertiana, remota materiali causa, ægroque appetitum & vires recuperante, una alterave Corticis Chinæ dosis, dummodo non adeo magna fuerit, habituales paroxyfmi indolem emendat ac tollit, id quod etiam anodyna præstant, ipsaque martialia: Sic in quartana adpropinquante vernali tempore, vel quando corpus iterum satis repurgatum est, juxta plebejum loquendi modum, etiam una vel altera dosis erroneum nimiumque motum cohibet, sicque metus iste tollitur, quod febris justo diutius tolerata in consuetudinem abeat, immo totam humorum massam corrumpat ac destruat.

Interim febrem qualemcunque suppressere longe minoris difficultatis est artificium, quam revocare, noxas turbatæ emendare, ac totum actum in ordinem reducere. Regula mechanicorum hic quoque valet: Facilius est movere quietum, quam ad quietem reducere commotum. Utrique

que sane casui aptum hoc dictum est, scilicet violentæ commotioni ac prudenti sedationi. Quantæ difficultatis opus sit febrem, dysenteriam, hæmorrhagiam, Podagram, catarhum, dolorem præ- ac immature cohibita & suppressa revocare, aut emendare, experientia tristissima abunde edocet.

Suppressio talium febrium satis raro tempestitiva, imo etiam raro præmatura, sæpissime autem immatura prorsus contingit, præsertim, quoniam in iis sæpe, intuitu constitutionis, subjectorum, materiæ peccantis, ac viscerum abdominis corruptio major pertimescenda est. Quando vero non solum virium, adpetitus & somni, prostratio subsequitur, sed & ulterius cachectici, icterici, hectici effectus succedunt, tunc arrigunt aures Pamphili, tunc concurrunt Thraones, tunc Davi convocant Oedipos, & herculeæ febrium arma Chinata variis laxantibus, corrigentibus, salinis, balsamicis acuere nituntur, raro autem exoptatum effectum consequuntur, adeo, ut potius viscerum induratio incipiens per novos martialium, volatilium, mercurialium, aliorumque stimulos ad plenariam scirrhotatem deducatur, & lethali tandem hecticæ ingruenti via sternatur.

Inter omnia autem subsidia, quæ quartanæ, per medicinæ ac diætæ errorem turbatæ ac suppressæ, opponi solent, insimulque speratum aliquem effectum non raro exferunt, nullum blandius atque certius deprehendi, quam Pilulas genuinas Stahlianas. Amarities balsamica, aperiens & resolvens, adhibitis etiam paucis dosibus, stricturam relaxavit, & motum naturæ autocraticum reduxit, ut febris revertens ipsi ægro spem revocaverit, de viribus naturæ suppressis iterum exsurgentibus, pro materia febrili adhuc residua subigenda. Ita febris recurrens prudenter & juxta ordinem denuo tractatur per digestiva, salina & amara, pro mucis resolutione, & toni roboratione, usque dum perio-

periodus certa transierit, morbike subactio perpetrata fuerit.

OBSERVATIO XIX.

Dn. D. JOAN. SAMUEL CARL.

Variolæ adultorum

cum peculiaribus symptomatibus.

Vir juvenis 24. annorum, sanguinei temperamenti, floridi, succulenti, athletici habitus, corripitur pathematibus febrilibus, æstu, dolore capitis, dorfi, aliisque symptomatibus, adventum variolarum denunciante. Die tertio prorumpit sanguis e naribus, & diarrhœa cholericopituitosa succedit. Quarto variolæ ordinatæ ac largæ erumpunt. Dantur primis ebullitionis diebus pulveres absorbentes & temperantes, Suppurationis diebus Ess. alexiph. parca dosi. Ebullitionis, eruptionis, suppurationis & desiccationis actus ita placide, uti in pluribus aliis, succedit. Alvi siccitas negligitur usque in & post tempus desiccationis, ubi Pilulæ polychr. sufficiebant: raro enim in aliis subjectis primis diebus laxatio & Venæsectio celebrabitur. Multo minus externa quædam in subsidium vocabantur, præter regimen summe placidum, & Camphoræ usum.

Alius, ejusdem ætatis, ex contagio fratris corripitur pariter variolis copiosis, sed pedetentim succedentibus, ut die quarto ubertim prorumpentes, die sexto jam in suppurationem abierint, & die 7. 8. 9. semper novæ prodierint. Die 11. & 12. symptomata febrilia subito augete, ægrumque, variolis inæqualiter ita succedentibus, maturantibus & desiccantibus, deficit energia vitalis.

Alius 28. annorum, sanguineus pariter, succulentus,
sum-

summo vere incidit in variolas confluentes, ubertim ac cætervatim prorumpentes, ut quinto die omnes viderentur palam adesse. Anxietas præcordialis, ex summo motu corporis ac refrigeratione increbescens, indicabat simul pectoris ac pulmonum infarctum. Absorbentia, colliquantia, alexipharmaca adhibentur. Aequaliter omnia procedunt, nisi quod ubertas, minusque sufficiens suppuratio octavo & nono die malam indolem variolarum indicarent. Die II. ac 12. æstus subito increbescerebat, cum anxietate, pulsu trepidante, variolis pallefcentibus, aqueis, paucis in suppurationem tendentibus exsiccatoriam, unde die 12. mors subsequēbatur. Secto cadavere pulmones infarctu sanguinis gangrænofo turgebant, variolis per totum corpus nondum maturatis. Erat itaque perineumonia a variolis confluentibus.

Fœmina 24. annor. summe plethorica, sanguinea, fuculenta, corripitur insultibus ac turbis febrilibus, variolas minitantibus. Datur laxans rhabarbarinum & vena secatur in brachio. Prodeunt variolæ fatis copiosæ. Exhibentur pulveres absorbentes, temperantes, interpositis alexipharmacis in parca dosi. Die II. omnibus bene constitutis adstantes & agnatæ consilia conferunt, de forma aulica conservanda. Suadetur Decoctum ex Myrrha, Lithargyr. cum aceto & vino. Admittit ægre Medicus ejus adplicationem in fronte. Suppuratio hinc non legitime succedit, sed variolæ subtus magis serpunt, *sie geschworen unter sich*. Eveniunt in variis partibus, fronte maxime, profundiores abscessus, ossa nudantes. Adhibentur extus balsamica, ex Eff. Succin. Myrrh. bals. Peruv. Interne Eff. alexiph. largius exhibetur. Omnia tandem cum molestia ac labore multo in ordinem redacta fuere.

Puer pariter variolis confluentibus laborans, calidum potum respuit, nec quidquam, quam cerevisiam admittit.

Adstantes ex indulgentia hanc porrigunt, sed variolæ per totum ambitum aquosæ manent. Non suppurantur, sed diarrhœa accedit. Status pro deplorato habitus tractatur interne alexipharmacis, externe panno, cum cera & Camphora obducto, involvitur quasi totum corpus. Redit hinc tandem præter opinionem ad pristinam sanitatem.

Alii oculorum panno, alii tussi lenta, alia diarrhœa post variolas adfiguntur, plures Eff. alexiph. Pimpin. alb. & abstergentibus nitrosis intermixtis tractati, iterum convaluerunt.

Chymiatrorum nonnulli variolas emetico antimoniali præoccupare, invertere & exturbare aliquando nitebantur, uti alios morbos chronicos, sed magna ægrotantium pars periit, manifesto iudicio, quod excitatio emeseos lenis cum laxatione mannata cautione indigeat.

Alius Spiritu Vitrioli dulci, vel saltem cum aqua diluto, miasma variolosum corrigere studuit ac promisit, sed pariter infelici successu. In tempore ebullitionis Tinct. Aquileg. Waldschm. usum habet pro mitigando motu orgasmico & secretionem adjuvanda; sed in progressu actum excretorium sufflammat.

In discretis, immo & confluentibus variolis constans methodus ac temperata salutari exitu confirmata fuit, quæ in eo consistit, ut 1.) in contagio lene laxans ex Rhabarb. Mercur. dulc. fol. Senn. &c. exhibeatur; 2.) in plethoricis Venæsectio instituat; 3.) tempore ebullitionis pulveres temperant. & absorbent. vel bezoard. itemque potiones diaphnoicæ ordinentur; 4.) tempore eruptionis pauca vel nulla medicamenta adhibeantur, & saltem regimen temperatum conservetur, ne lenis successus nimium præcipitetur; 5.) in subsidentibus, aut retrocedentibus Eff. alexipharm. Stahl. parciorebus, sed paulo frequentius repetitis dosibus in subsidium vocatur, quæ etiam 6.) tempore sup-
pura-

purationis ac desiccationis conducit. 7.) Regimen semper sit summe temperatum ; 8.) Infusum Thee , itemque Decoctum Hord. aut Lent. pro lubitu concedatur , & tandem 9.) externe nil , præter Camphoram , adplicetur. Sic variolæ adutorum , uti juniorum , placide & salutariter decurrebant , sub diæta insimul temperata ac moderata ; larga enim ciborum ingurgitatio , in mitiori etiam statu , facile copiosorem purulentam materiam pro maturatione fuggeriebant , ut non solum magis elevatæ fuerint variolæ , sed & profundius penetraverint & notabiliores foveas post se reliquerint.

Inoculatio variolarum , ab Anglis primo susceptam , imitari permittebant quidam Germanorum Magnates , sed conamen istud infelici exitu suspectum mature reddebatur , eaque propter statim iterum omittebatur.

Morbilli eundem in omnibus ordinem servabant , etiam quoad ministerium medicum. Omnia , etiam fontica alias symptomata , erant mitiora ; sub initio æstus nimius & sub fine frigidum regimen pessime cefferunt.

Epicrisis.

Non immerito multi neotericorum theoreticam ac therapevticam Variolarum considerationem in SYDENHAMIO quærendam commendant , utpote qui non solum admodum exquisitè indolem , ordinem & progressum hujus morbi descripsit , sed etiam autocratix ministerium aptum , maxime sola continentia & quiete observandum , subjunxit. Proinde potissimum observationem quatuor temporum in periodo critica duorum septenariorum , scilicet *temporis ebullitionis* , a primo usque in quartum diem ; *temporis eruptionis* , a quarto ad septimum ; *temporis maturationis* , a septimo ad undecimum ; tandemque *temporis desiccationis* , ab undecimo ad decimum quartum , sedulo respiciendam

commendant. Ita enim hæc febris exanthematica non solum accurate periodum criticam duorum septenariorum ostendit, sed etiam ministerio medico hodieque suppeditat, quid intra quolibet terminum agatur, & iterum agendum indicetur.

Profecto invertere tunc naturæ ordinem, immo solum negligere, summæ temeritatis ac inscitæ signum esset, sive ductum diagnosticum, sive prognosticum, sive therapeuticum adprehendere velinus. Id ipsum ii in primis sæpius cum damno experti sunt, qui inconsiderate tertio vel quarto die laxans demum exhibere ausi fuerunt; vel quando tertio, vel etiam septimo die expulsionem præmaturius, aut serius promovere voluerunt. Semper enim, quo & quando natura vergit, eo & tum est ducenda.

Quotquot vero, durantibus iis quinque vel sex seculis, postquam hoc speciale contagium ab Africanis ad Europæos est translatum, methodi tum spontaneæ, tum artificialis expulsionis innotuere, illæ omnes salutariter eo vergebant, ut tempestive ac placide ad superficiem cutis, partesque præcipue exsanguis illud deferretur. Inde natura ipsa ordinarie interna colatoria & excretoria organa adstrictione activa obstruere solet, ne fermentum variolosum ad interiora regurgitet, id quod alvi adstrictio, urinæ suppressio, &c. satis evidenter demonstrant.

Quodsi itaque medicinæ internæ directio tendat versus superficiem, tum vel maxime omnes methodi & qualiacunque regimina, huic viæ ac motui contraria ab arte ministrante abesse debent. Ita GUNDELSHEIMERI methodus, alternis diebus lene emetico-catharticum, ex syr. emet. cum Manna adhibendi, paucos non nisi dies duravit, paucioribusque eam imitari placuit. Tanto magis ex inoculationis historia deprehensum est, plures æque periisse contagio violento, nec ab infectione ordinaria defendisse hoc

arca-

arcanum. Admirationem vero summam excitavit illa experientia, quod plures sola autocratia naturæ facilius emergant, quam arte; plures ex plebe, quam ex magnatum ac divitum familiis; plures juniorum, quam adultiorum. Aetiologia horum phænomenorum plana quidem est, sed artificii abstrusior censetur.

Cum agrestis vitæ homines liberos suos variolis obsessos, libere per hypocausta discurrere patiantur, nec æstuosis lectulis includant, didicerunt inde ditiores suos ægros in temperatiore regimine conservare, sicque mitiorem ac securiorem morbi decursum promovere. Præterea cum plurimi plebeiorum nulla fere medicamenta adsumant, inde didicere magnates & magnatum archiatri, paucis ac lenissimis uti pharmacis, ut æqualis successus excretionis nullo stimulo acceleretur, aut perturbetur. Ita ubique felices sunt pauperes, qui divitibus eleemosynas consiliorum & auxiliorum, opum ac vitæ elargiuntur.

In adultis Venæsectionem præservatoriam admodum utilem & necessariam, in primo autem ebullitionis insultu institutam ad minimum non plane noxiam esse, monstrat quotidiana experientia, immo ipsius naturæ motus hæmorrhagicus. Ita enim imminuta plethora reliquam tanto securius moliri valet excretionem. Sic & laxatio matura, non autem fero nimis excitata, cruditates primarum viarum tollit, ac ita præcavet, ne tales sub diuturna adstrictione alvi colligantur ac coacerventur, sicque dein diarrhœa in variolis fatis periculosa oboriatur. Sufficit vero laxatio rhabarbarina: Purgatio vehementior absit.

Quantum fieri potest, tempus ebullitionis ac eruptionis primæ, æqualis & ordinatæ, si ita procedit, sola continentia, sub quieto & temperatissimo regimine transigatur. Sufficit lenissimum absorbens, diaphoreticum fixum ex Conch. ppt. Antimon. diaphor. paucis Nitro & Aquæ

diapnoicæ. Reliqua sæpe pro gratia magis in medicina aulica adhibentur, quam pro necessitate medica. Actus æqualis facile levissimo stimulo conunditur.

Quodsi vero variolæ sessiles manent, vel depressæ fiunt, indeque ægri turbantur, tunc *Ess. alex. pharm.* & *Scord.* sufficit in retracta ac iterata dosi adhibita. Tempore suppurationis ac desiccationis tutius diaphoreticorum quadantenus usum ad - & subjungo, ut natura delassata erigatur ac ita despumatio promoveatur, maxime vero ne quidpiam in pectore ac visceribus residuum maneat. Omnium externorum usus summa cum circumspeditione admitti debet, ne motus a centro versus peripheriam vergens facile turbetur. Præstat omittere, aut trepida non nisi manu adhibere fovearum præservatoriam curationem. Camphora pro colli & oculorum defensione sufficit, sive de collo suspendatur, sive lintea, spiritu ejus leviter imbuta, admoveantur. Reliqua artificia contra foveas cuncta damnanda ac rejicienda sunt. Primis enim temporibus internam separationem & huic succedentem eruptionem turbant; ultimis vero ansam præbent, ut intimius penetret partesque adrodat materia purulenta, & sic profundiores foveas post se relinquat.

In legitimo progressu, durante suppuratione, ingluvie minime indulgendum est, cum per se liqueat, quod variolæ ita quoad magnitudinem augeantur. Pauculum vini tum temporis non nocet, & quidem minus, quam cerevisia, quæ facile laxitatem alvi præmaturam inducit, id quod de usu & abusu jusculorum pinguium quoque est notandum, contra matrum ac adstantium nimiam sollicitudinem.

Variolæ confluentes, nimisque copiose prodeuntes, immo, uti adpellantur, succedaneæ, nec non complicatæ cum aliis morbis, v. g. *Peripneumonia*, &c. sunt certe admodum

modum periculosi ominis, adeoque majori cum prudentia tractanda, ne in motu æquali & constante nimium præcipitentur. Variolarum reliquæ in pectore, oculis, &c. pariter admodum difficulter removeri possunt. Si Effent. alexipharm. & Cascarill. usu continuato lenis ac assidua miasmatis noxii remotio obtineri non potest, tum profecto imperus alii remediorum chymicorum nodos non solvent. Hinc, quo magis iusto in ordine succedit totum negotium, eo attentiores debet se monstrare ipse naturæ minister. Securitas enim ægri & medentium sæpe maximam infert noxam. Diætæ, aeris, quietis & caloris vitia hic quam maxime sunt vitanda.

Accedente diarrhœa pulveres absorbentes nitrosi, interposito usu alexipharmacorum, omnibus aliis adstringentibus præferendi sunt. Nec etiam unquam anodyna, theriacalia & stomachica securum aliquem præstabunt usum.

Contagium avertere velle per laxantia, est impedimenta futuri actus excretorii remove: Invitari vero ac quasi coëmendo advocare illud velle, si mitioris fuerit indolis, est conatus plane temerarius. Hinc magnates ex contagii metu in adultiore ætate periculosius plerumque decumbunt; e contrario autem pauperum infantes maturius infestantur & facilius succumbunt.

Convulsiones tempore eruptionis nil periculi communiter adferunt; promovet enim eam motus hic impetuosior, præsertim si intimius in massa sanguinea hæret miasma. Optima tunc remedia sunt antispasmodica, Lumbrici terrestres & præcipitantia. Quando vero in declinatione accedunt convulsiones, tunc parum auxilii admittunt, & lethali ut plurimum eventu terminantur.

Apostheses febriles versus artus, quæ non raro tumores ipsamque spinam ventosam inferunt, communiter eveniunt

niunt ex insufficiente ac regurgitante metu varioloso. Interne tunc alexipharmaca, externe vero saponacea, & imprimis saponēs chymici conducunt. Quando vero corruptio cariōsa emergit, tunc parum consilii superest, quia fermentum feri acre retentum reliquam lymphæ massam in coagulum ac congrumescentiam deducit, unde ossium substantia successive absumitur, cum hæctica lethali insequente.

Lacticiniorum usus multis, immo plurimis perniciosus fuit deprehensus: In febribus enim lac nec potum, nec cibum securum præbet. Imprudentia hominum frigidum potum, si cerevisiæ usum formidant, in lacte quærit ac admittit. Vitium id est pauperum, non facile autem divitum.

Morbilli, uti in omnibus symptomatibus ac circumstantiis mitiorem progressum servant, ita si negligantur quoad regimen aut medicationem, damna æque periculosa post se trahunt. Ex refrigeratione particulari pedum, tempore eruptionis admittitur, intensissimus oritur dolor, diæpnoe revocata facile remittens.

(*Hafnia Erfordiam misse*
d. 20. Sept. 1739.)

OBSERVATIO XX.

Dn. D. JOAN. DAN. SCHLICHTING.

Alcohol vini enormem narium hæmorrhagiam extemplo compescens.

Puellæ novem annorum, teneræ admodum, nuperrimè subito intra duas horas floridus sanguis, ad libras quinque circiter, e naribus profuebat, junctis pulsu celebri,

ri, calore, siti, aliisque fymptomatibus, cui interea & in- & externa varia, præfertim Hippopotami dens, frustra fue- runt adhibita. Quare illico accerfitus ego, alcohol vini parce, ac fenfim fenfimque naribus attrahendum, juffi. Poft hac præfcribendam Spiritum Vitrioli, juncto Laudano liquido, cum frigido potu, præfertim aqua pluviæ, refracta in dofi adfumendum. Vix vero elapsis ita viginti qua- tuor horis, fanguis ad integram ufque libram fubito iterum prorumpbat, prævia levi fternutatione, ufu tamen fpiri- tus vini, naribus attracti, ftatim iterum cohibita hæc im- petuofa excretio fubftitit, penitusque convaluit poft hac pin- guefacta puella.

Hoc igitur alcohol, specifici inftar, a me & ab alio Medico hic feliciter femper adhibitum fuiſſe, reticere non potui, tamquam ſtypticum pharmacum, non minus in hac, quam in paſſivis vulnerum hæmorrhagiis, efficac.

Periculum etiam feciſſe Chirurgum cum Therebinthinæ fpiritu, mihi conſtat, quem tepidum in utrumque narium foramen lente ſiphone injecit, quo pacto fanguinis proflu- vium momento fuit fuſſaminatum, neque, quamvis æger illico fæpius ſternutaret, poſtmodum rediit.

OBSERVATIO XXI.

Dn. D. JOAN. SAMUEL. SCHLICHTING.

Ilei inteſtini præternaturalis proceſſus, novi inſtar cæci, in bubonocæle obortus.

CUm hujus anni menſe Julio, cadaver juvenis viginti annorum, aqua ſubmerſi, anatomicæ ſubjicerem ſecti- oni, obviuſ factus eſt peculiaris ileo inteſtino adna- tus proceſſus, quinque ſpithamarum longitudine a cæco communi remotus, qui ſacci inſtar inde propendens, am-

B

Fig. 1.

ad observat. XXI
p. 103

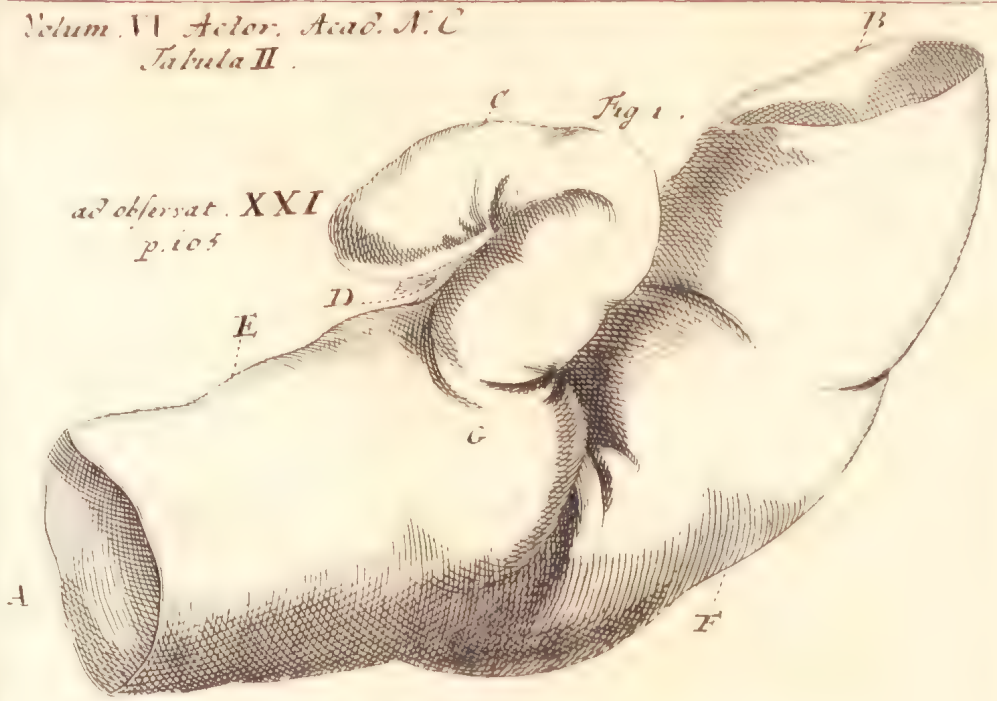
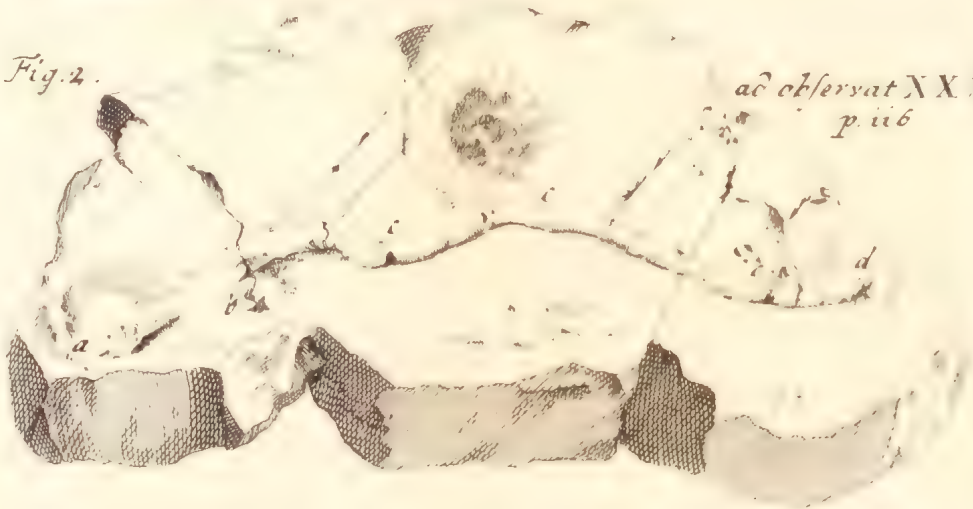

Fig. 2.

ad observat. XXX
p. 116

plitudine ileum ipsum, longitudine vero duos æquabat pollices, parumper incurvus, intus cavus, sed flatu saltem distentus. Spectatores mirabantur, quid esset novi. Ego judicabam, bubonocalem præcessisse in juventute, ubi prolapsum intestinum e latere expansum fuerat, dilatatum, & peritonæi exemplo in saccum transmutatum.

In hernia igitur incarcerata, ubi ejusmodi saccum solum, non vero reliquum intestinum, clausum deprehendimus, liber ciborum, potulentorum, pharmacorum & clysmatum per intestina transitus animadvertitur, & bis a me observatus fuit. An vero, præter PALFYNIUM, quispiam ejus mentionem fecerit, plane ignoro.

En ergo effigiem & situm Tab. II. Fig. I.

- A. Intestinum præcisum superius.
- B. Idem inferius.
- C. Processum curvatum, flatu distentum.
- D. Ligamentum, quo ejus arcus intestino junctus est, parum hic incisum.
- E. Intestini curvaturam, ubi mesaræum adnectitur.
- F. Curvaturam oppositam.
- G. Intestini latus dilatatum, expansum & tandem in saccum mutatum.

OBSERVATIO XXII.

Dn. D. JOAN. DAN. SCHLICHTING.

Vulnus ventriculi, intestinorum & abdominis, quomodo rite consuendum?

Variis dum inter se dissident sententiis & Medici & Chirurghi, in consuendo ejusmodi vulnere, ac de vita & morte ferendo judicio, (sæpius jam alias instituto experimento,) mense Julio nuper præterlapso litem istam rursus

fus dirimere suscepi. Cani nempe Molosso, sub umbilico integumentis per lineam albam transuersim dissectis, ileum intestinum transuersim quoque præscidi, ut partes difficillæ mesenterium versus parum modo inter se adhuc cohererent. Quatuor dein futuris nodosis a se invicem proportionate distantibus fauciarum intestinum conjunxi, omenti partem ligatam refecans, externum ventris vulnus amplum gastroraphia, sex futuris nodosis (ubique per peritonæum, musculos, pinguedinem ac cutim acu simul tracta,) constante, adduxi, atque tum alterum consuti ilei, alterumque ligati omenti filium una cum partibus hisce, ad externum vulnus jam consutum attraxi, ibidemque firmavi.

Ingruente nocte canis lac dulce, cum aqua remixtum, lambere renuebat fere, ast die sequente illud adpetebat acriter, sed non nisi sex ejus unicas per totum diem exhibui. Tertio die ossa rodebat, quartoque jam crasso cibo inhiabat, quem tamen prohibebam. Quinto lambebat omnia exhibita auide. Hucusque dies noctesque febricitantis instar horuit, ast non nisi unica vice vomuit, nimio ex improvise porrecto cibo. Sexto die fuit alacris, in circumferentia vero vulneris durus adparuit tumor. Quotidie semel Tincturam Myrrhæ vulneri instillavi, nullo, nisi primo die, vinculi adparatu instituto; nam ligaturæ consuetæ loco, cani vulnus lambendum reliqui. A septimo ad undecimum usque diem bene valebat; duodecimo omnes futuras, quæ præsto erant, dissolvi; siquidem vulnus tunc ferme erat coalitum, atque porro reliquam curam cani ipsi commisi, jam sanitati reddito. Præsentibus 14. Chirurgis discipulis experimentum illud institutum fuit.

Mense Augusto sequente, die vigesimo nono, in cane prægrandi, ex Dania adducto, idem experimentum eadem encheiresi, felici æque cum successu, suscepi, jejuno inte-

stino haud ita graviter, at tamen transversim quoque vulnerato, ac una saltem futura nodosa iterum conjuncto.

Jam dicto huic ultimo cani, die decimo Augusti, in ventriculi anteriori latere, prope fundum, vulnus, duorum pollicum longitudine, infiximus, per quod chymus statim profluebat, hocque dein quatuor futuris nodosis sicuti antea intestinum, conjunximus, attracto postmodum, ad externum vulnus, gastroraphia simili jam unitum, ventriculo, ibidemque adligato, præcisa prius parte omenti subligata, quæ digiti longitudinem æquabat.

Sauciato cani similiter, ut priori, per vices porre-ctum est lac dulce, aqua dilutum, ad unciam unam vel plures; habuit se ut prædictus ille; horruit vehementer primis diebus; nil vomitu reddidit, nisi nimium exhibitum alimentum; tertio die jam ossa adrodere cœpit; gradiebatur post primum diatriton, ut prior; post diem duodecimum, gastroraphia soluta, martyr reconvalescens nobis adparuit, vulnere posthac lambendo solum intra perbreve tempus coalito, ita, ut die vigesimo nono mensis ejusdem, canis idem ad novum aliud experimentum sustinendum jam satis aptus & capax visus fuerit. Eundem, confido ac scio, fore prosperum hominibus eventum, quum illos ita sauciatos eadem encheiresi, meo jussu, adjutos, facile, cito ac feliciter ad pristinam sanitatem esse redactos, & vidi & novi.

OBSERVATIO XXIII.

Dn. D. JOAN. DANIEL. SCHLICHTING.

Vulnera, in utramque pectoris cavitatem penetrantia, haud lethalia.

Quod communi Medicorum consensu adstruitur, vulnera nempe utramque thoracis cavitatem perforantia, esse lethalia, hoc iisdem mensibus, Julio nempe &

pe & Augusto ipsemet experiri volui, nactus duos canes prægrandes (experimenta in præced. observ. descripta passos,) quorum latus utrumque cultro pertudi, inter secundam & tertiam, ac inter tertiam atque quartam costam, in loco paracentheseos consueto. Aër tum libere in - & egrediebatur per vulnus, digito stilove illud ubi diducebatur, denegato subito ori naribusque aëris in - & egressu. Quamprimum vero digitus stilusve extrahebatur, statim & muscoli & cutis super vulnus (licet fat. amplum & longum,) colapsam, sub in - & expiratione inturgescere & constringi observabantur, illudque una cum sanguine concreto illico obturabant, ut ne hilum quidem aëris in pectoris cavum amplius intraret, restituta tum subito naribus atque ori respiratione, idque fiebat, quoties digitis, vel stilo, vulneris labia diduximus in latere utroque simul, aut ab opere cessavimus. Martyr uterque per semihoram circiter id sustulit adhuc superstes, eique vulnera, alcohole vini elota, ac nodosis futuris iterum unita, lambenda reliqui, bis terve Myrrhæ Tinctura iis modo instillata, nullo sequente vel asthma, vel tussi, vel ullo alio pectoris malo.

OBSERVATIO XXIV.

Dn. D. JOAN. DANIEL. SCHLICHTING.

Tendo ex parte discissus, nullius mali symptomatis causa.

Posteaquam diu nimis vulgi errore immerfus fueram, tendinem, aut nervum, quoad dimidiam sui partem discissum, disruptumve, ingentium symptomatum, phlegmones præsertim, abscessus, gangrænæ, &c. causam & originem esse. Ecce! casu obvenit anno elapso quidam, cui tendines carpi, una cum arteria radiæa, pulsus ubi ex-
plora-

ploramus, quoad magnam partem, erant hostili cultro rescissi, ut insigniter hiarent. Chirurgus linteo carpto Therebinthinæ spiritu madido vulnus opplet, arctasque circumdat fascias, neque nisi post quintum diem easdem solvit, quando carne recenti vulnus jam erat omnino repletum, inducta demum intra tres hebdomadas arida cicatrice, nullo interea animadverso eju nodi pravo symptomate. Plures etiam consimiles ejusmodi historias ab hujus urbis Chirurgis communicatas, referre possem, nisi tempus deficeret.

Ut autem exactius adhuc veritatem istam experirer, canes iterum in subsidium sumsi, quorum tendines plus minusve incisione læsi, ut interdum vix amplius cohærerent, vulnere Therebinthina pura, aut vini spiritu, aut nullo pharmaco diligate, observato interim nullo symptomate, quod ullo modo confectarium ejusmodi mali ominis præbere valeret.

OBSERVATIO XXV.

Dn. D. JOAN. DANIEL. SCHLICHTING.

Singularis rupti tendinis notitia.

Tendines rumpi ac dilacerari, eosque futura & vinculo jungi, non solum pluribus notum est, sed & ipse ego vidi ac præsertim penes homines pariter atque bestias. Ast tendinem illum crassum & robustum musculorum, qui tibiam extendunt, levi corporis lapsu in solium, supra rotulam dirumpi penitus, haud ita cunctis innotuit. Seni Medico, Dn. G. eadem causa, quinque ante annos circiter, id contigisse, cute tamen integra, memini. multique norunt, absque subsequente magno dolore, vel inflammatione. Nulla vero ab imperi-

Epiglottidis rara elevatio, ligamento ejus abbreviat. III

---

to Chirurgo facta διαπλασει, etiamnum tibiā extendendi impotentia relicta est.

OBSERVATIO XXVI.

Dn. D. JOAN. DANIEL. SCHLICHTING.

Epiglottidis rara elevatio , ligamento ejus abbreviato.

Biennium elapsū nunc est, cum me consultum conveniret rusticus Frisius, diu pridem catarrhis obnoxius, qui angina laborantis instar loquebatur, atque per sex circiter annos se ita afflicto fuisse conquerebatur. Indagaturus mali causam præsente Chirurgo, conspexi, post apertionem oris, epiglottidem, ratione apicis multum elevatam & ad linguæ radicem sursum & antrorsum nimis attractam, ubi insuper etiam ligamentum ejus, linguæ junctum, atque ab EUSTACHIO nitide depictum, & visui & tactui contractum ac multum abbreviatum adparuit. Hanc ob causam epiglottis, quæ pontis instar glottidem alias tegit, officio suo fungi nequibat, atque alimentum deglutiendum quodvis, nisi consulto multum caveret miser, ita in laryngem facile delabebatur, junctis tussi, anxietate, aliisque molestis symptomatibus. Ligamentum quidem illud abbreviatum forcice discindendum fuasi, sed factum an id sit, nec ne, ignoro, rusticus siquidem haud reversus est.

OBSER-

OBSERVATIO XXVII.

Dn. D. JOAN. DANIEL. SCHLICHTING.

Menstrua protheiformia.

Puellæ 7. annorum sanguinis fluxus per genitalia prorupit, qui quovis mense, usque ad annum ætatis decimum quintum, modo alias naturæ consueto, recurrit, sanitate illæsa subsistente. Ast tum subito suppressa hæc excretio, virgine terrore percussa, aliarum protheiformium hæmorrhagiarum atque Epilepsiæ demum causa extitit. Siquidem a terrore mox sanguis profluxit, nunc ex tibiis genibusque, nunc ex umbilico, ex mammaram papilla alterutra vel utraque, nunc ex mento, ex genis, ex nasi pinna, ex oculorum canthis, ipsaque fronte; immo denique, quod omnes mirabantur, qui id conspiciebant, ex apicibus quinque digitorum sinistræ manus guttatim stillavit sanguis per intervalla, copia satis notabili. Neque, deterso eodem, in locis enumeratis, præter angusta admodum foramina, quæ demum fluxu deficiente sponte disparebant, vel quidquam conspici potuit. Contingebat autem hoc semper tam consueto tempore menstruo, quam reliquo intermedio, cessante interim penitus excretionem cruenta per genitalia. Cessante vero dein anno ætatis 16., hæc quoque fere habituali protheiformi hæmorrhagia, & quidem ex novo terrore, ejus in locum successit gravis Epilepsia, & quolibet mense circa terminum eruptionis consuetæ pristini fluxus exacerbata fuit, virginemque sic per integrum annum misere excruciauit, permanente aliquando iterum guttatim ac parce in declinatione paroxysmi, (qui plerumque per viginti horas magna cum vehementia durabat,) florido sanguine hinc illinc ex partibus jam nominatis, imprimis vero e quinque digitorum

rum apicibus manus sinistrae, quæ tamen excretio interdum etiam sponte imminuebatur, aut prorsus emanabat.

Multa interea temporis fuerant frustra adhibita pharmaca, atque cum primis phlebotomia, undecies intra anni spatium, in undecim Epilepsiæ accessionibus, tam in brachio, quam in pede, instituta, absque tamen ullo subsecuto levamine. Sub his ergo circumstantiis accersitus ego, atque rei portentum, cæterorum Medicorum instar, miratus, miseram efficaci methodo sublevare adgressus sum, proscriptis omnibus calefacientibus & phlebotomia. E contrario autem 1.) ut quotidie matutinis ac vespertinis horis pediluvio ex aqua calida & sale communi uteretur, suasi; 2.) pulverem temperantem, ex Tart. vitriol. Tachen. Nitri crystallis. succin. ppt. & Cinnab. nativ. ana drachm. 2. constantem, & quater de die ad Scrup. 1. adhibendum præscripsi. 3.) Pilulas sequentes ordinavi: Rec. Afæ foetid. Gumm. Ammoniac. Extr. Absynth. drachm. 1. Pilul. Ruff. drachm. 3. Castor. Scrup. 2. Salis volat. Succini drachm. dimid. Terebinth. Venet. q. s. ut f. Pilulæ No. LXXX. de quibus mane ac vesperi 3. aut 4. adsumsit, unde alvus, semper antea adstricta, quam lenissime quotidie soluta fuit.

Sic misera demum horum usu intra mensis spatium plenarie convaluit, redeunte tum menstruo fluxu, ac evanescente Epilepsia motuque omni hysterico, neque unquam postea revertente fluxu illo protheiformi, nisi anno ventente, ubi eidem rursus perterrefactæ semel e mammis, ut antea, sanguis stillabat, menstruo fluxu imminuto, id quod tamen methodo jam descripta intra breve iterum sublatum fuit, ut ita virgo ista nunc per quinque annos ab omni incommodo liberata, vitam adhuc degat sanam vegetamque.

OBSERVATIO XXVIII.

Dn. D. JOAN. DANIEL. SCHLICHTING.

Ruptura vesicæ a *δυσουρία*, prodeunte demum
per genitalia contrito vesicæ cal-
culo.

Mulierī 40. annorum, per 5. dies, quum *δυσουρία* labo-
rasset, post partum illa invita urina perpetim ac
guttatim prodibat, erosio multum partibus obscœ-
nis. Elapso bimestri spatio ad illam, febre continua, ex
genere fere intermittentium, dolore, macie, debilitate
summa, aepsia, siti, &c. pene confectam, vocatus, cor-
ticem Peruvianum confestim in usum vocabam. Tertio die
post excrevit ægra difficulter admodum per vaginam mul-
tas calculi lamellas, juncto crasso ejusdem pulvere, in co-
pia satis magna, per dies tres, ita ut maritus eas sæpe e va-
gina digito extrahere coactus fuerit. Hanc ob causam ju-
dicare aliter haud potui, quam quod in *δυσουρία* vesica uri-
naria calculo turgida & quadantenus distensa, una cum
uteri vagina, eadem arte adnata, fuerit attrita, compressa
lacerata, ac denique rupta, postea inflammata, ulcerata,
in loco vaginæ proximo, atque calculus ipse, vi partus do-
lorum fractus & contritus, ac postmodum per vesicæ &
vaginæ uteri partem ulceratam, magisque tum demum
apertam, roborantis medicamenti usu, Corticis nempe
Peruviani, successe expulsi. Contigit illud ipso hoc anno
MDCCLXXIX. atque ejusmodi casus sæpius accidere, vix ta-
men semper debite attendi, existimo, pro ut etiam doctus Dn.
ROONHUYSE iam pridem in scriptis suis notavit. De
reliquo scem nã ista adhuc superstes, satisque vegeta ac sana
est, nisi quod urinae incontinentia adhuc laboret, forsitan ob-
ulcus nondum plenarie consolidatum.

OBSERVATIO XXIX.

Dn. D. JOAN. DAN. SCHLICHTING.

DE

Injectionum, ex Essentia Myrrhæ paratarum, insigni utilitate in Empyemate & Hepatis abscessibus.

CUm nunquam juraverim in verba Magistri, tanto facilius idcirco a me impetrare potui, ut, viso sæpius infelici vulgari injectionum successu, Myrrhæ Essentiam cum alcohole vini paratam, loco illarum, in pectus empyicum post paracentesin injiciendam curaverim, id quod penes quinque jam homines felicissime successit, neque eorum ullus inde sensit vel tussim, dyspnœam, dolorem, anxietatem, vel aliud quodcunque incommodum, aut mali ominis symptoma, quod vulgo falso fingitur; sed potius, percepit quilibet levem titillationem, qualem ab hausto vini spiritu, in ore, faucibus & ventriculo persentimus, puris quantitate quotidie simul imminuta, illoque in crassum coctumque mutato atque ulcere demum ipso brevi post siccato. Spiritum etiam vini simplicem & rectificatum subinde solum injecimus, eodem cum effectu, evitatis ubique turundis. Sic etiam nautæ cuidam ex casu ab alto hepar contusum in suppurationem abiit cum vulnere externo, ex quo prima vice ad duas fere libras pus album prodiit. Suadebam tunc illico, ut notabilis portio Essentiæ Myrrhæ ad uncias circiter octo injicerentur. Apostema dein circumcirca linteis convolutis & fasciis compressum, arte deligabatur, quolibet quinto die vinculum solvebatur, & decimo quarto post factam aperturam, omne intus & extus ruptum fuit omnino consolidatum, ut brevi post æger, de

cujus restitutione antea non immerito dubitabatur, perfecte sanus ad Indos trajiceret.

(*Amsterodamo Erfordiam missæ*
d. 20. Sept. 1741.)

OBSERVATIO XXX.

Dn. D. JOAN. SEBASTIANI ALBRECHT.

DE

Lumbricite elegantissimo.

AN corpora texturæ mollioris etiam ex animali regno in minerale transgredi possint, i. e. in lapideam substantiam converti, merito quis posset dubitare varias ob causas, nisi exempla hoc ipsum probarent luculentissime. Ipse ego *Lumbricites minores* inter se complicatos, uti frigido tempore hiemali sub terra se abscondere solent Lumbrici, in lapide fissili albo ex *Latomia Ubermanshofiana* prope Pappenheim possideo, ex benevola communicatione Dni. Coniliarii & Archiatri WAGNERI, viri in inquirendis rebus naturalibus perindustrii & in commercio literario humanissimi. Meminit insectorum plurium, dives olim his thesauris SCHEUCHZERUS, passim in suis scriptis. BUTTNERUS quoque in *Ruders. auluvii testibus* pag. 226. §. 136. refert, se Querfurthi inter conchitas etiam observasse *Lumbricitem*. Sed cum vix elegantius exemplum repererim figura ab aliquo Auctore expressum, quam illud, quod ego inter alia in museo adservo, operæ pretium esse duxi, ut illud accurate delineatum sisterem. Reperi id ipsum ante aliquot annos, cum auditoribus meis excurrans in agros,

ut colligeremus herbas & lapides, prope *Lauteram* (*) in agris ibidem proximis circa torrentem, quem vocant *den Ortaß Graben*, qui olim dives fuit copiosis & elegantissimis variorum conchitarum speciminibus. Lapis ejus est coloris & substantiæ, ut quisque facile videat, limosam olim fuisse terram, quam ingredi facile potuit *lumbricus*. Figura ipsa monstrat, quomodo ille anteriori sui aliqua parte se se abscondat, capite vero iterum prodire conatus sit. Anterior quoque pars latior est, tunc corpus varie flexum demum in caudam magis teretem & acutam terminatur.

Explicatio Fig. 2, Tab. II.

- a. Caput Lumbrici.
- b. Locus ubi se abscondit.
- c. Flexuræ in arcus.
- d. Cauda.

(*Coburgo E-fordiam missa d. 15.
Septembr. 1739.*)

OBSERVATIO XXXI.

Dn. M. ALBERT. DANIEL. MERCKLEIN.

DE

Refractionis ratione in unoquoque frusto vitreo facillime invenienda.

Nosse rationem refractionis in omni massa vitrea, ad dioptricos usus adaptanda, magnum utique, sit venia verbo, mysterium est. Vitra non sunt omnia ejusdem soliditatis, id quod a variante ingredientium com-

P 3

posi-

( ) Conf. NEICKELII *Museograph.* Dr. Joh. Kanolds Anhang zum I. Theil von *Museis* p. 145. Coburg.

positione potissimum dependet, in cujus causam inquirere Physicis incumbit, non Opticis. Declinatio radiorum, oblique in diaphana hæcce incidentium, variat focum verum, seu punctum concursus multum, & in sphaericis pro diversitate consistentiæ in massa vitrea. Hæc si non exacte Optico nota sunt, nunquam de vera Tubi perfectioris longitudine certus esse poterit, multo minus de ratione amplificationis, quoties nempe Tubus objecta majora, quam nudo oculo contemplata, sistat. Sit e. g. Tubus astronomicus, cujus lens objectiva ex scutella 24. pedum, in radio sphaeræ considerata, efformabatur, ocularis vero ex trium digitorum scutella terebatur utrinque æqualiter. Quodsi Hugeniana ratio refractionis ut 2. ad 3. universalis est, constans in omnibus vitris cujuscunque compositionis, respectu massæ, esset, tunc focus cum radio scutellæ 24000. & 300. æqualis esset, adeoque Tubi longitudo, addito oculari, 24300. maneret. Ast nec objectivæ, nec ocularis Lentis focus coincidit tali modo in nostro Tubo cum radiis scutellarum, licet hæc exactissime, secundum manuductionem *Leutmanni*, sint excavatæ, istæ vero omni diligentia cum triplici motu machinæ simul teræ, lævigatæ & politæ. Quodsi juxta methodum hujus observationis examineris focos, deprehendes istum in objectiva 21280. in oculari 266. adeoque $27\frac{2}{3}\%$ in ista, $\frac{1}{10}\frac{4}{5}$ in hac abbreviatum. Hujus variationis causam qui nescit, juraret, scutellam ad radium 24. pedum excavatam, forte erroneam esse, & saltem 21280. revera cavam, pariterque scutellam 300. modo mentientem, tantum 266. habere. Ast, si refractionis rationem hujus massæ vitreæ, ex qua Lentes efformatæ sunt, investigaveris, videbis eam non esse ut 2. ad 3. sed prorsus aliam, nimirum ut 532. ad 832. vel ut 133. ad 208. Hac Lentium talium ratione refractionis inventa, magna cum animi voluptate verum illarum focum, adeoque ve-

ram

ram Tubi longitudinem, calculo arithmetico invenire licet. Sunt nimirum Tubi hujus longitudinis in se, non sine incommodo respectu distractionis, & veri foci inventionis, laboriosi toties, quoties cœlestia mundi corpora totalia contemplari debent, nisi machina illorum unacum fulcro firmiter, methodo præsertim mea, fuerit adaptata. Hoc naturale horum Tuborum incommodum, superveniente incertitudine de vera longitudine Tubi, & mihi in instituendis primis hujus 24. pedes longi Tubi observationibus, molestiam non unam suppeditabat. Inhærebam hæctenus huic errori, inter Opticos pro Axiomate recepto: *In sphericis rationem refractionis adeo religiose non esse examinandam, sufficere adsumpsisse Hugenianam ut 2. ad 3.* Secundum quam foci vitrorum cum radiis scutellarum coincidunt. Hic error manucebat me ad alium, extrahebam nempe Tubum ad longitudinem 24300. quam juxta communem calculum habere debuisset, sed objecta prorsus nulla per Tubum adparebant, contrahebam, distrahebam ad aliquot digitos Tubum, sed frustra. Hærebam dubius, de Lentium perfectione convictus, & longitudini 24. pedum (quæ tamen erat falsa) absolute insitens, usque dum, exento oculari, in rationem refractionis ejus inquirebam. Hac cognita, quæ simul verum hujus Lentis focum indicat, procedebam ad veram totius Tubi longitudinem inveniendam, rejecto nunc præjudicio de universali ratione ut 2. ad 3. in sphericis sufficiente. Modus inveniendi rationem refractionis, & focum verum, adeoque & veram Tubi longitudinem sequens est:

Operatio I.

Pro invenienda refractionis ratione.

- I. Teratur ex frusto quodam massæ tuæ vitreæ Lens aliqua convexo-plana, e. g. trium digitorum, ita ut scutella sit

exactissimum sphaeræ suæ segmentum, ipsaque Lens methodo Leutmanniana, ceu omnium in sphaericis perfectissima, triplici motu simul sit tersa, lævigata & polita.

II. Imponatur Lens hæc Cameræ obscuræ, & apertura ejus sit $\frac{3}{10}$ radii, id quod in vitro e. g. trium digitorum erit 30. & obvertatur superficies plana Objectis, dein extrahatur atque contrahatur paullulum Camera obscura, donec objecta distita in opposita Charta alba adpareant nitidissima.

III. Metiatur hæc distantia chartæ albæ usque ad axem superficiei convexæ Lentis tuæ ope circini, observato omni rigore possibili mathematico, ducaturque deinde in pedem nostrum, in Opticis nobis usitatum, ubi omnes operationes similium observationum perfectissime dimetiri poteris. Sit e. g. hæc distantia 532. & erit hæc sinus anguli inclinationis.

IV. Ad hunc sinum 532. addatur radius sphaeræ, qui est 300. & summa 832. erit sinus anguli refracti, qui ambo, si in formam fractionis componentur, $\frac{532}{832}$ rationem refractionis Lentis tuæ in se comprehendent, nempe ut 532. ad 832. vel, si ad minimam reducatur fractionem, ut 133. ad 208.

Hac via jam omnium massarum vitrearum rationes refractionum jucundissime certe investigare licebit. Qui animo, pari curiositate mecum imbuto, præditus est, is omnium suarum Lentium, quas possidet vel in Tubis, vel Microscopiis, vel aliis machinis, rationem refractionis methodo hac jam examinare & focos & longitudes istarum secundum hanc metiri poterit. Quare ad secundam operationem, nempe ad inventionem focorum verorum, accedam.

Operatio II.

Pro inveniendo uniuscujusque Lentis sphaericae vero foco.

I. Inventa ratione refractionis , juxta Operationem I. quae hic loci sit ut 133. ad 208. omnium reliquarum , ex eadem massa , hanc rationem refractionis habente , tersarum Lentium verus focus ita invenitur : Subtrahatur denominator fractionis 208. a Numeratore illius 133. residuum 75. ponatur pro termino primo in regula de tribus. Secundum terminum constituat Numerator fractionis tuae 133. Tertius terminus sit semper radius sphaerae istius , ex qua Lens efformata. Quarta proportionalis sic inventa indicabit numerice verum Lentis focum.

II. Sit ex. gr. Lens objectiva ejusdem massae 12. vel 24. pedum : Infer itaque , ut differentia rationis 75. ad Numeratorem rationis 133. ita radius Lentis objectivae 12000. vel 24000. ad verum focum , & sic quotus determinabit istum. Ponamus , majoris perspicuitatis gratia , exempla haec numeris suis calculata , ut ad normam horum in reliquis omnibus Dioptrices studiosus facilius procedere queat.

<i>Differentia.</i>	<i>Numerator.</i>	<i>Radius Lentis objectivae.</i>
75.	133.	12000.
	12000.	
	266000.	
	133.	
	1596000.	

$$\begin{array}{r}
 \phi \\
 2x \\
 75 \cdot \left| \begin{array}{l} x50\phi\phi\phi\phi \\ x50 \\ \phi\phi \\ x50 \\ \phi\phi \end{array} \right.
 \end{array}
 \left(\begin{array}{l} 21280. \text{ Focus verus Lentis convexo - plana.} \\ 10640. \text{ Focus verus Lentis convexo - convexa —} \end{array} \right.$$

Differentia.	Numerator.	Radius.
75.	133.	24000.
	24000.	
	532000.	
	266.	
	3192000.	

$$\begin{array}{r}
 44\phi \\
 75 \cdot \left| \begin{array}{l} 300\phi\phi\phi \\ 300 \\ x50 \\ 37\phi \\ 45\phi \end{array} \right.
 \end{array}
 \left(\begin{array}{l} 42560. \text{ Focus verus Lentis convexo - plana.} \\ 21280. \text{ Focus verus Lentis utrinque convexa —} \end{array} \right.$$

III. Potest etiam verus focus, seu hæc quarta proportionalis, ita inveniri, ut radius lentis, per quam ratio refractionis inventa fuit, ex. gr. 300. ad verum hujus Lentis focus, qui est 266. si utrinque convexa, vel 532. si convexo - plana, ita radius Lentis objectivæ 12000. vel 24000. &c. ad focus Lentis objectivæ.

Jam ex cognita ratione refractionis, secundum verum per eam inventum focus, etiam vera totius Tubi longitudo facile determinari potest, quod sequens tertia Operatio indicabit.

Operatio III.

Pro invenienda vera totius Tubi longitudine.

- I. In Tubo unoquoque, si fuerit astronomicus, ex duabus convexis conflatus, quærat^{ur} secundum præcedentia, ex inventa ratione refractionis duarum Lentium focus verus, ex. gr. sit Lentis ocularis focus verus 266. quæ ex 300. terfa, & Lentis objectivæ ex 24000. utrinque æqualiter convexæ, focus verus 21280.
- II. Addantur foci duarum Lentium, & summa, ex. gr. 21546. determinabit longitudinem totius Tubi, ex qua objecta visa adparebunt vivacia, unico hoc adhuc prænotamine supposito, quod, pro diversitate Myopum atque Presbytarum, Tubus semper parum diduci, vel contrahi debeat, id quod tamen raró duos vel tres superat digitos.

His omnibus bene sic observatis, Tuborum meliorum constructio facili^{or} reddetur, certitudo distantium a se invicem Lentium statim indicabitur, (quam alias ex mero mechanismo, si Tubi præsertim longiores sunt, non sine summa molestia determinare poteris,) & simul amplificatio istorum, quoties scilicet aucta videantur objecta, per istos visa, reperietur, secundum modum in sequente operatione describendum.

Operatio IV.

Pro invenienda ratione amplificationis, quoties nempe objecta per Tubum visa adpareant majora.

Dividatur focus verus Lentis objectivæ, ex. gr. 21280. per focum verum Lentis ocularis, ex. gr. 266. Quotus, qui hic erit 80. indicabit rationem amplificationis, adeoque

objecta per hunc Tubum visa, ad eadem objecta nudo oculo contemplata, sunt in ratione ut 80. ad 1. Manet ergo amplificatio eadem hujus Tubi in ratione refractionis, ut 133. ad 208. cum ea, quam habuisset, si ratio refractionis ut 2. ad 3. fuisset. Lens enim objectiva, ex 24000. tersa, focum etiam in 24000. invenisset, sicut Lens ocularis in 300. si ratio refractionis ut 2. ad 3. mansisset. Divide 24000. per 300. quotus itidem erit 80. En! quæ legum naturalium & in opticis constantia! quæ perfectio! Quem egregium usum Observatio hæc habeat, unacum methodo hac facillima atque jucundissima, a nemine Opticorum hætenus publicata, & tamen in componendis Tubis elaborandisque perspicillis pro myopibus atque presbytis summe necessaria, reperient ii, quorum interest vitra omnibus numeris perfecta, & spherica, & potissimum hyperbolica elaborare. Liceat itaque perspicuitatis gratia unum atque alterum adhuc addere exemplum.

Adportantur exempli gratia mihi ex alia officina vitriaria frustra vitrorum, vel tabulæ vitreæ densiores. Ex una harum Tubum quatuor convexis lentibus armatum 6. pedum, ut Optici loquuntur, denominatione ab objectiva facta, construere mens est. Corrigatur massa igne, juxta Observationem meam primam Volumini IV. Actorum Academiae pag. 507. sqq. insertam. Dein eiformentur tria ocularia, ex scutellis radiorum 100. 200. 400. ita ut oculare I. sit utrinque unius, oculare II. duorum, oculare III. quatuor digitorum. Lens objectiva utrinque æqualiter ex 6000. tersa. Elaboratis sic quatuor his convexis, quæritur dein de vero harum Lentium foco? Quærat ergo juxta operationem I. hujus Observationis ratio refractionis, quæ verbi gratia sit $\frac{2}{3}$ & cum hac inventa ratione simul focus verus ocularis tertii invenitur, quod sit 374. si nempe hæc ocularis tertia ex 200. convexo - plana, Camerae obscuræ præ-

prædicto modo inferitur, & focus verus, ceu sinus anguli inclinationis, quæritur. Si jam dimidium hujus foci 374. nimirum 187. sumatur, habebis focum verum ocularis secundi, & si hoc dimidium 187. iterum per 2. divides, quotus $93\frac{1}{2}$. erit focus verus ocularis.

Ad inveniendum objectivæ Lentis focum verum infer ita : Ut differentia rationis 200. ad Numeratorem rationis 374. sic radius 3000. ad focum verum, & sic quarta proportionalis erit 5610. si objectiva convexo-plana. Enucleata sic jam ratione refractionis & inventis per eam veris quatuor convexarum Lentium focus, longitudo totius Tubi facile prodibit, Addantur foci trium ocularium, summa ducatur in 2. Producto addatur focus verus Lentis objectivæ, & summa indicabit Tubum hunc terrestrem 6. pedos 9. digitos 2. grana & o scrupulum longum esse.

Ocularis I. ex 100. utrinque = convexi focus verus = $93\frac{1}{2}$.

Ocularis II. ex 200. utrinque = convexifocus verus = 187.

Ocularis III. ex 200. convexo-plani focus verus = 374.

Summa = 655.
2

Productum = 1310.

Objectiva Lentis ex 3000. convexo-planæ focus verus = 5610.

Summa = 6920.

Longitudo
totius Tubi.

Ponamus jam, focum verum ocularis I. debere manere 100. præsupposita hac ratione refractionis, ut 374. ad 574. Et focum ocularis II. 200. & ocularis III. 400. una

cum Lentis objectivæ foco vero 6000. Quæritur ex quibus radiis sphaerarum, vel ex quibus scutellis terenda erunt vitra? Respondetur: Inferatur: Ut focus verus ocularis III. 374. ad radium ocularis III. 400. sic focus futurus 400. ad radium scutellæ futurum. Et sic cum duabus reliquis ocularibus & Lente objectiva. Quoti indicabunt quartas proportionales, vel radios aliarum scutellarum.

<i>Focus verus.</i>	<i>Radius</i>	<i>Focus novus.</i>
374. —————	400. —————	400.
3	400.	
280	160000.	
374 10422	(427. <i>Radius scutella pro oculari III.</i> 213½. <i>Radius scutella pro oculari II.</i> 106¼. <i>Radius scutella pro oculari I.</i>	
374 80000		
374 40000		
374 20000		
<i>Focus verus Lent. object.</i>	<i>Radius.</i>	<i>Focus novus</i>
5610. —————	6000. —————	6000.
	6000.	
	36000000.	
561 234893	(6417. <i>Radius scutella.</i>	
561 3000000		
561 300000		
561 30000		

Si igitur oculare I. ex 106¼. vel ex 107. oculare II. ex 213½. oculare III. ex 427. utrinque convexum & objectivum vitrum ex 6417. æqualiter convexum efformatur, foci veri manebunt 100. 200. 400. 6000. & longitudo Tubi erit 7. pedes 4. digitos. Quod rationem amplificationis attinet, manet ista in utroque casu eadem, nempe ut I. ad 30. Dividatur focus Lentis objectivæ 6000. per 200. ceu focum

focum ocularis medii, itidem focus verus objectivæ 5610. dividatur per focum verum 187. ocularis medii, in utroque casu quotus erit 30.

$$200 \left| \begin{array}{l} 5610 \\ 30 \end{array} \right. (30$$

$$187 \left| \begin{array}{l} 5610 \\ 30 \end{array} \right. (30$$

Liceat alterum adhuc addere Exemplum: Presbyta desideraret a me auxilium ope specilli, ut propiora, quæ alias non sine molestia justo plus remove debet ab oculis, videat in justa atque commoda distantia. Calculo arithmetico invenissem futuri specilli focum verum 1560. quam methodum inveniendi segmentum sphaeræ, pro uniuscujusque Presbytæ oculo indoneum, alio tempore communicabo, cum Hugeniana vel studio, vel vitio typographico, sit vitiata. Quodsi jam ex scutella, cujus radius 1560. specilla utrinque æqualiter elaborarem, & ratio retractionis esset ut 2. ad 3. tunc effectum præstarent desideratum. Posito autem, rationem refractionis, juxta modum superius indicatum, esse ut 133. ad 208. vel ut 374. ad 574. focus certe plane arius, nullum Presbytæ auxilium ferens, prodiret. Infer modo, si placuerit: Ut 75. ad 133. ita 1560. ad focum verum, & quotus foret 1383. adeoque 177. justo brevior; (si quotum nempe per 2. divides, quia objectiva convexo-convexa intelligitur;) Vel infer ita: Ut 200. ad 374. ita 1560. ad focum verum 1458. ceu dimidium quoti 2917. & in hoc casu esset 102. justo brevior. Jam quaeritur, si focus verus necessario debeat esse 1560. & ratio refractionis tamen esset ut 133. ad 208. ex qua ergo scutella specillum terendum? Respondetur: Infer: ut focus verus 1383. ad radium 1560. ita focus novus 1560. ad radium novum 1766. adeoque ex scutella unius pedis septem digitorum 6. granorum & 6. scrupulorum specillum utrinque convexum, vel ex 883.

convexo - planum elaboratum, Presbytæ dabit auxilium. De his omnibus, hac observatione indicatis, nihil certe reperiet Lector in scriptis Opticorum hætenus evulgatis. Loquuntur quidem de ratione refractionis, & ostendunt etiam modum inveniendi istam, sed quanto cum discrimine, intelligent isti, qui Auctores Opticos perlustrarunt, & jam hanc meam methodum juxta istam ponunt. De adplicatione rationis refractionis ad Tubos & specilla, altum penitus apud omnes est silentium.

(Fröbstockhemio Erfordiam missa
d. 12. Octobr. 1739.)

OBSERVATIO XXXII.

Dn. M. BONIFACII HENR. EHRENBERGERI.

de

Speculis quibusdam vitreis causticis.

Quamquam rerum visibilium qua talium scientia, quam *Opticam* vocamus, inde a prima ejus origine multas successu temporis consecuta est accessiones, ut tandem in maxima excreverit volumina: non tamen dubitandum, quin studio huic gnaviter incumbentes, nova subinde inventa sive quoad theoriam, sive quoad praxin, sint offensuri. Quis tantum olim primæ solum partis & theoreticæ quidem, sperasset augmentum, quantum jam suo tempore relinquit *Franciscus AGUILONIUS*? Cujus tamen propositiones attenta mente perlectæ, altiusque inspectæ, Lectorem, ut in plures etiam incidat, haud raro disponent. Id quod fecerunt quoque multi opticarum rerum gnari, nec in prima solum parte, sed in reliquis etiam, Caoptrica & Dioptrica, diem docuit dies, ut & harum insignem jam habeamus accessionem, quæ tamen ad id perfectionis cumen jam pervenisse, quod plura additamenta respuere videat-

videatur adferere non audemus ; ut potius, si quis catoptrica & dioptrica fundamenta conjunctim considerare & combinare vellet, novam plane partem Catoptrico - dioptricam, nec eam exiguam, posset, adstruere. Cujus in una alterave demonstratione, quæ haud contemnendæ erit utilitatis, hac occasione dabimus exemplum, supponentes ea, quæ vel in Dioptrica circa tabularum Sturmianarum explicationem dedimus fundamenta; quæ strictim hic attingere sufficiat; nimirum: Angulum reflexionis angulo incidentiæ; & : Radium oblique vitrum ingredientem frangi tertia circiter (a) parte ad perpendiculum, & egredientem, dimidia parte a perpendiculo.

Cum præter alia speculorum quoque concavorum haud exiguus sit usus, ut ea non modo adhibeamus ad experimenta, quibus radiorum collectorum solis, lunæ, ignis culinaris, vis urendi, liquefaciendi, ac calefaciendi, demonstratur: sed & iisdem opus habeamus in laternis, ad lumen fortius excitandum, ac speciatim in laterna magica, item ad construenda telescopia & microscopia Newtoniana, ad telescopia quoque catoptrico - dioptrica Hugeniana, atque polemoscopia, præsertim, quæ sunt recentioris inventionis, (b) itemque ad faciem nostram multo majorem repræ-

a) Etsi enim cel. *Isaacus NEWTON* angulorum horum inter se rationem accuratius, at majoribus numeris determinavit, scilicet anguli inclinationis in ingressu sinum refractionis esse ut 300. ad 107. & refracti ut 193. in egressu autem sinus angulorum, inclinationis, refractionis & refracti se habere ut 193. 107. & 300. (conf. *Acta Erud. Lips. ad ann. 1693. pag. 1.* Tamen quia viri crassities varia hanc *ratio* hic non admittit; sufficiat nobis ratio numeris minimis expressa.

b) Cujus exemplum videri potest in Clar. C. G. *HERTELS* *Anweisung zum Glas-Schleiffen pag. 99. & Tab. XII. fig. 3.*

ad Observat. XXXII. pag. 128.

Vol. VI. Act. Acad. N. C.
ad Observat. XXXIII. Tab. III. pag. 135.

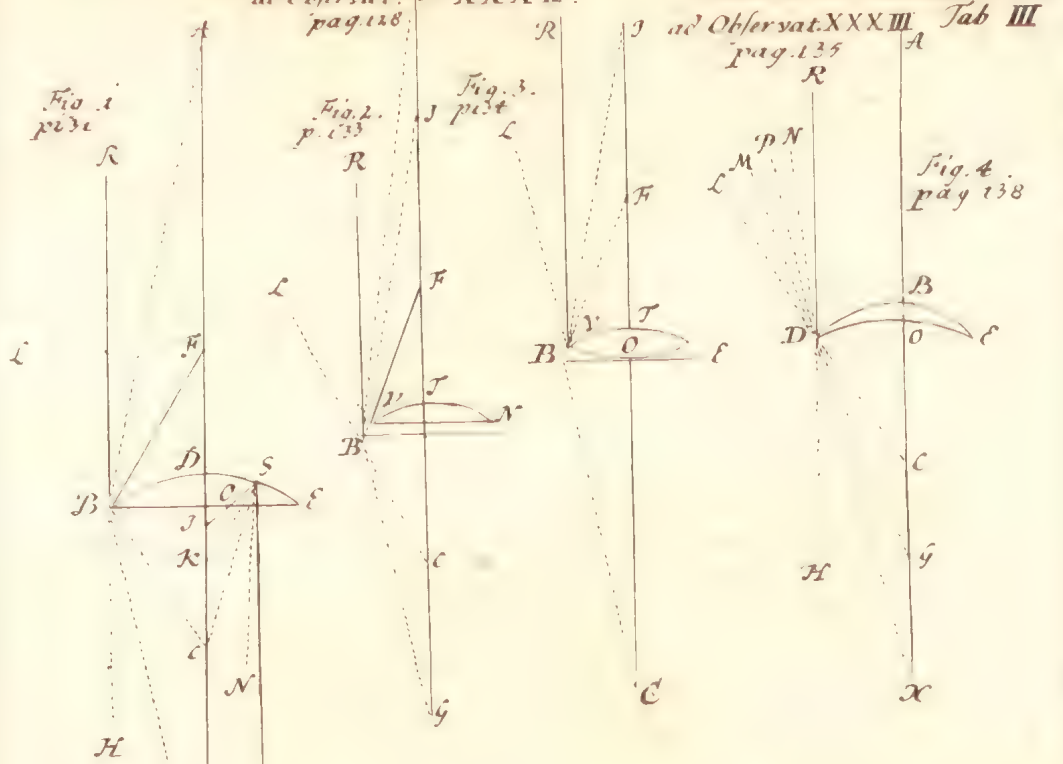

Fig. 1. p. 131.

Fig. 2. p. 133.

Fig. 3. p. 134.

Fig. 4. pag. 138.

X G. Fig. 6.

ad Observat. LXVIII. pag. 246.

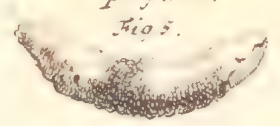

Fig. 5.

ad Observat. LXVIII. pag. 248. Fig. 7.

ad Observat. LXVI. p. 282. Fig. 8.

repræsentandam, aliaque phænomena catoptrica exhibenda; ea autem, quæ ex chalybe aut ære efficiuntur, quamvis non prorsus rejicienda, tamen sint & pretiosiora, & paratu difficiliora. Non desunt Opticorum recentiorum quidam, qui speculis vitreis illorum loco utuntur, ex lentibus sive utrinque, sive plano - convexis una, & quidem convexa, parte stanno obductis. Quamquam non negandum, vitrea ista specula concaua initio adhibita non caruisse quoque suis incommodis: maxime, quod ob duplicem reflexionem, unam scilicet in prima vitri superficie, alteram in secunda, sive profunditate & termino, ubi folium stanneum adplicatum est, etiam duplices sæpe imagines remittunt, prout conqueritur ZAHNIUS. (c) Cui quidem incommodo medelam adhibiturus cel. DAVID GREGORIUS in *Catoptrica & Dioptrica Sphærica Elementis*, Oxoniæ Anno 1695. foras datis, speculum ex vitro convexo - concauo construendum, convexa parte terminato, excogitavit, quod efficiat, ut radiantis longinqui imagines binæ a binis superficiebus speculi effectæ, coincidant, quodque adeo optimum sit vel ad comburendum, vel ad longinquorum imagines efformandas: (d) At vero, quoniam hoc speculorum genus adhuc rerum propiorum imagines duplicat, & folium stanneum in superficie convexa firmiter adplicatum requirit, cujus tamen justa adplicatio, fatente TRABERRO, (e) difficilior factus est: quia juxta convexitatem prius typus ex cera, argilla, aut gypso est conficiendus, ut stannum superinduci possit; etiam chartæ folium, quo in operatione utuntur, ut stannum firmiter adhæreat, sine omni ranga est adplicandum: Igitur ejusmodi specula vitrea par-

cius

c) Telescopii fundam. III. Synt. III. Cap. X. pag. 633.

d) Conf. Acta Erud. Lipsf. ad ann. 1696. pag. 338.

e) Nervo Opt. Lib. II. Cap. XVIII. pag. 136.

cuis adhibuerunt. Quod si vero lentium vitrearum convexo-planarum superficiem planam obduxissent stanno, tot ac tantas difficultates offendissent minime, quin potius animadvertissent, talia specula vicem speculorum concavorum commode posse subire. Hinc operæ pretium fore putavi, leges radiorum in his speculis paulo penitius considerare. Sit igitur sequens

Propositio I.

Radii paralleli in speculum vitreum, cujus superficies anterior spherice convexa, posterior plana & probe terminata est, uniuntur ante illud in distantia circiter semidiametri ejusdem convexitatis.

Demonstratio.

Sit speculum BESDB. *Fig. 1. Tab. III.* cujus superficies plana BE. stanno terminata. Incidat radius RB. axi AX. parallelus, qui in superficie convexa fractus tenderet, si posset, versus G. ac uniretur in distantia sesqui diametri: sed vero in superficie plana repulsus, reflecti cogeretur antroorsum in eadem distantia, in A., ac uniretur cum axe. At dum rursus per convexam, superficiem transire necesse habet, frangitur dimidia parte a perpendicularo L. B. hincque tendit in F. ita ut B. F. sit æqualis radio C. B. Tribuamus enim angulo BCD = alterno CBH = verticali RBL, tres partes, & habebit angulus reflexionis in ingressu, HBG = alterno BGC, I.; cui angulus reflexionis RBA conveniat necesse est, adeoque angulus inclinationis in egressu LBA erit 4. Hinc ABF, tamquam angulus refractionis a perpendicularo, 2. & sic angulus BFC, tamquam alternus anguli RBF, qui ex angulis reflexionis & refractionis componitur, obtinebit partes 3. ut itaque triangulum FBC. sit æquicrum, sicque BF = BC. q. e. d.

Confectarium I. Omnes igitur radii cum axe paralleli, in distantia semidiametri concurrent, & ibi adplicatæ materiæ combustibilis excitabunt incendium.

Confectar. II. E contrario candela in F. posita, radii in speculum illapsi, tamquam e foco divergentes, reddentur paralleli.

Scholion. Supponimus hic omnia, quæ alias circa specula concava metallica postulantur, aut demonstrantur, uno hoc excepto, quod de foci distantia hic videmus demonstratum. Cumque tale speculum in laternis, speciatim magicis, usum suum præstet: tale adhibendum est, cujus focus non nimis brevis, ne si admoveatur candela, hæc illud dirumpi faciat. Id quod in illis speculis vitreis causticis, quæ sunt ej. sd. in sectionis cum priori, timendum magis est, si superficiem convexam habent terminatam. Talium enim speculorum focus multo est brevior: Id quod clarius reddet.

Propositio II.

Radii paralleli in speculum vitreum convexo-planum, cujus convexitas terminata est, haud procul ab axe illapsi, cum hoc uniuntur ita, ut radius reflexus sit tertia circiter pars semidiametri.

Demonstratio.

Sit eadem lens vitrea BESDB. sed cujus convexitas BDSE. extrinsecus terminata speculum referat. Incidat radius MS. cum axe XD. parallelus; qui superficiem planam perpendicularis ingrediens nullam refractionem patitur, sed in S. reflectitur, ut angulo incidentiæ MSC. sit æqualis angulus reflexionis CSK, & sic DK fere dimidium semidiametri. Sed vero radius iste reflexus in egressu ad O. a perpendicularo frangitur parte dimidia, ut si angulus inclinationis KON. esset partium 2.; angulus refractionis KOI. obti-

obtineret I. & JKO, tamquam alternus cum KON itidem
 2. DIO vero 3. Ut autem angulus DIO 3, ad semidiametrum CS. (nam vitri crassities hic non attenditur,) ita se habet ICS aut ICO, qui est I. ad IO, hoc est tertiam partem semidiametri CS. q. e. d.

Confectarium I. Quia igitur focus I. nimis abbreviatur, non nisi lentes majoris sphaeræ huic speculorum generi accommodantur.

Confectarium II. Hincque specula vitrea, quorum lentis planities radios repellit, ex hoc etiam capite præferuntur.

Propositio III.

Lens plano-convexa, ad speculum planum planitie sua quam proxime admota, eundem fere focum gignit, quem speculum vitreum, cujus plana superficies terminata est, nimirum lentis semidiametrum.

Demonstratio.

Sit speculum planum BE. *Fig. 2. Tab. III.* imponatur lens plano-convexa VTN. cujus sit radius VC. Incidat radius RV. cum axe DG. parallelus, qui ita refringitur, ut, nisi speculum BE obesset, cum axe concurreret in distantia diametri, in G. sed vero in speculo reflexus prorsum uniri cogeretur in eadem circiter diametri distantia, in J. : nisi de novo lentem vitream ingredi necesse haberet, & regressus in superficiem planam tertia parte ad perpendicularum VR, (crassities enim vitri habetur pro nulla, & sic radius VR. perpendiculari vicem subire potest) fractus tenderet versus D. Ast vero in egressu per convexitatem, ubi angulus inclinationis est LVD, iterum refractionem patitur, dimidia parte a perpendicularo VL; itaque deflectit in F. Demus igitur angulo VCT. partes 6, erit angulus GVC = VGC, 3. & similiter VIT : quia triangulum IVG habetur pro æqui-

cruro. Ergo etiam alternus RVI erit 3. & refractionis angulus, in ingressu, DVI, 1. RVD vero 2. Cumque LVR æqualis sit opposito VCT, erit etiam 6, & LVD, tamquam angulus inclinationis in egressu, 8; sicque angulus refractionis DVF, 4. & hinc IVF 3. cui & VIF = IVR conveniunt; adeoque VFT, 6. obtinebit. Ut itaque triangulum FVC sit æquicrurum, & VF = VC semidiameter. q. e. d.

Propositio IV.

Lens utrinque equaliter convexa speculo plano proxime admotâ focum retro projicit in distantia circiter dimidia semidiametri convexitatis,

Demonstratio.

Sit lens VTNO, Fig. 3. Tab. III. cujus semidiametri CV, CT & IV, IO. Admoveatur ista speculo plano BE. ducatur axis IC, huicque radius parallelus RV. qui in V duplicem refractionem passus tendet versus C. & a speculo exceptus in B. repellitur versus I. denuo autem circa V. lentem ingressus tamquam perpendicularis irrefracte ad superficiem lentis superiorem pervenit, ibique dimidia parte a perpendiculari VL. refractus, cum axe conjungitur in E. Sint igitur anguli acuti C. & I, 1. & erit quoque angulus LVR cum C. oppositus I. similiter RVI, cum I. alternus, I. adeoque angulus inclinationis in egressu retro facto, LVI, 2. hincque angulus refractionis IVF etiam 1. & VFT, tamquam alternus cum RVF, 2. Jam: in triangulo VFC angulo F, qui est duarum partium, opponitur semidiameter VC; ergo angulo C. qui est unius, opposita sit oportet dimidia semidiameter VF. q. e. d.

Conseſtarium I. Hac ergo speculorum planorum cum lentibus, sive plano-, sive utrinque convexis, adplicatione

ne conjuncta, eadem plane phænomena exhibere licet, quæ speculis concavis exhibentur. Nisi quod per reflexionem & iteratam refractionem radii paulisper debilitentur ac imaginem tam vividam gignere haud valeant.

Conjectarium II. Quodsi lens, five plano - convexa, five convexa utrinque cum speculo concavo, aut vitreo convexo plano jungatur, magnitudo imaginis multo reddetur major, attamen etiam propter refractionem crebrius factam, obscurior.

OBSERVATIO XXXIII.

Dn. M. BONIF. HENR. EHRENBERGERI.

DE

Speculis ex menisco parandis.

Archimedes, veterum Mathematicorum facile princeps, inter alia excellentissimi ingenii ac vastæ profundæque rerum mathematicarum cognitionis indicia, quibus nominis sui memoriam tradidit posteritati, hoc quoque edidisse fertur: quod speculo quodam ustorio classem Romanorum, Syracusam obsidione cingentem, in flammam dederit. Confirmatur hoc GALENI, ZONARÆ, TZETZIS, CARDANI & aliorum complurium scriptorum effatis & consensu; nec de aliis ejus ingenii monumentis ullum inter eruditos movetur dubium: Attamen de hujus historiæ veritate dubitarunt & adhuc dubitant non pauci. Immo non desunt, qui inter nugas & aniles fabulas meraque mendacia eam referre haud hæsitant: Quos inter nominare liceat GABRIEL. NAUDÆUM, Gallum doctissimum (a) &

(a) *In Syntagm. de studio milit. Lib. II. p. 658.* Ubi plures adducit rationes dubitantes, vel negantes.

& JULIUM REICHELUM, Mathem. Professore[m] Argentoratensem celeberrimum, cum ejus Respondente auctore, *Jo. Weigero*, Argent. (b)

Credo equidem, si ratio speculi ejusmodi aliquatenus fuisset detecta, non facile fuisse inventum, qui historiam istam in dubium vocasset. Ast, quoniam viri docti nullo modo sibi poterant concipere, quomodo in tantam distantiam, qua classis Romana abfuisse creditur, focus speculo alicui conciliare valuisset Archimedes; inciderunt citius in dubitandi rationes, quam ut, qua arte ustionis punctum longius comparetur speculo, inquirerent. Illarum vero rationum, non quidem prorsus contemnendarum, (c) potior redit ad silentium scriptorum coævorum, aut ætati Archimedis proximorum, v. g. *Polybii, Dionis, Diodori Siculi, Livii, Plutarchi*. Id quod tamen celeb. D. LIEBKNECHT, in sua de *Speculis causticis* dissertatione, (d) multorum librorum veterum interitu factum esse, pluribus comprobat. Reliquæ rationes, utpote de GALENI loco aliter intelligendo, ac de auctoritatis TZETZIS exiguitate, exigui videntur esse momenti. At potissima omnium, quæ non paucos tenuit suspensos, quo minus fidem haberent huic historiæ, procul dubio est hæc, quod ratio latuit hætenus comparandi speculi, cujus focus in tantam, quanta requirebatur, distan-

-
- (b) *In Sylloge thesium ex disciplinis mathematicis* anno 1707. publice defensa, cujus thesis ultima est hæc: *Non est credibile, Archimedem Romanorum naves speculorum ustiorum subsidio combussisse*. Vidd. *Nova litt. Germaniæ, Hamburgi* 1708. collecta p. 220.
- (c) Quas PASCHIUS collegit, in *Inventis nov - antiquis cap. VII. pag. 730.* ubi ipsemet inclinare ad partem dubitantium videtur.
- (d) Jenæ 1704. habita & in forma, quæ dicitur octava, typis excusa p. 24. sqq.

distantiam projiceretur. Nam extra teli jactum classis romana constituta dicitur demum ope speculi incendio consumpta.

JOANNES BAPTISTA PORTA, quidem machinam promisit, sed non præstitit, quæ ad infinitam distantiam comburat; (e) & HIERONYMUS CARDANUS etiam, (f) speculum se constructurum jactavit, quo ad mille passus ignem accenderet. Utrique autem KIRCHERUS nimiam tribuit arrogantiam, & addit: Germaniam, Galliam & Italiam se peragrantem non majorem speculi ustorii focum invenisse, quam tandem Mediolani apud illustres Septalas, quorum speculum, ex metallo a *Manfredo Septala*, confectum, passuum focum quindecim habere deprehensum esset. Quæ quidem foci longitudo, aut potius brevitudo, ad hoc opus minime suffecisset.

Annon autem vel casu aliquo, vel arte, speculum haberi queat, cui longior focus concilietur, hoc dubitamus minime. Quod enim ad specula vitrea ex lentibus formata attinet, de quibus in antecedente Observatione quædam attulimus: adparuit, jam focum haberi semidiametro convexitatis æqualem. Forte autem inveniemus, divina gratia adjuti, speculum, quod habeat focum adhuc majoris longitudinis, vel cujus certe focus brevior, alius ope, reddi possit longior. Hinc animus est, meditationes semel susceptas de Speculis ex lentibus confectis prosequi longius, quousque paginæ angustia permittet.

Propositio I.

Speculum vitreum ex menisco ita paratum, ut ejus terminata stanno liquato cavitas spherica semidiametrum habeat, convexita-
Actor. Med. Vol. VI. S *xita-*

(e) Vid. PASCHIUS l. c. p. 731.

(f) De Subtilitate Lib. IV. p. 158.

xitatis pellucidæ diametro æqualem, radios parallelos illapsos retro dispergit, ita ut prorsum ducti concurrant post speculum in distantia diametri convexitatis, aut semidiametri cavitatis terminata.

Demonstratio.

Sit meniscus DOEB. Fig. 4. Tab. III. cujus cavitas DOE fit terminata modo consueto. Sit semidiameter convexitatis DC. & semidiameter cavitatis terminatæ DG. dupla. Incidat radius RD axi AX. parallelus, qui ingrediens superficiem pellucidam non versus H. perget, sed ita frangetur, ut continuatus in distantia sesquidiametri cum axe concurreret in X. ut angulus refractionis HDX ad angulum refractum XDC. esset ut 1. ad 2. Sed vero in superficie interiore DOE, ad quam oblique incidit, reflectitur, ita ut angulo incidentiæ NDP (= XDG, tamquam verticali,) fiat æqualis angulus reflexionis PMD. Tenderet igitur repulsus versus M, nisi iterum convexam superficiem pertransire necesse haberet, ut itaque novus angulus refractionis in regressu egressuque MDP. fit dimidium anguli inclinationis LDM. & refractionis radii reflexi fiat a perpendicularo, quod est DL. Coincidet igitur radius reflexus & refractus cum DP. quæ linea est perpendiculari DG. continuatio; adeoque retroducta cum axi concurrent in G. sive semidiametro cavitatis DOE. Sit enim angulus HDC, = verticali RDL, = opposito DCO, 6. erit HDX, = vertic. RDN. 2. & XDC, = NDL, 4; CDG vero = CGD, quibus semidiametri opponuntur, & PDL. verticalis, habebunt 3. Erit angulus GDH. qui angulo incidentiæ PDN tamquam verticalis, æqualis est, 1. Cui angulus reflexionis PDM. conveniat necesse est, & sic angulus inclinationis in regressu, MDL. est 2. hincque refractionis reflexæ angulus iterum

fit.

fit I. adeoque MDP; & radius repulsus erit PD. hoc est semidiameter DG. continuata. q. e. d.

Corollarium I. Talismodi igitur speculum non infervit radiis parallelis colligendis, sed dispergendis, ac vicem subire potest speculi convexi vulgaris, cujus semidiameter est semidiametro concavitatis menisci hujus æqualis.

Corollarium II. Quodsi radii paralleli hic reflectuntur divergentes, multo magis divergentes illapsi, verbi gratia, ex A, post reflexionem a se invicem digredientur, ac lucis in A positæ radios speculum tale latissime disperget.

Corollarium III. Et quoniam radiorum regressio eandem servat viam, quam ingressio: sequitur, radios ita convergentes illapsos, ut in puncto dispersionis, vel centro talismodi speculi, concurrant, post reflexionem refractam fieri parallelos: Nimirum, si radius incidens esset PD. repulsus fore DR.

Corollarium IV. Ergo radii ita convergentes hoc speculo excepti, ut, si producerentur, ante semidiametrum concavitatis terminatæ concurrerent: in longissima tandem distantia unientur. Id quod per vulgaria quoque specula convexa effectui dari potest.

Propositio II.

Radii paralleli illapsi in speculum ex tali menisco confectum, cujus concavitatis terminata semidiameter sit triplo major semidiametro convexitatis transparentis, reflectuntur in se ipsos & fiunt rursus paralleli.

Demonstratio.

Sit pars speculi ex menisco, BOEB, Fig. 1. Tab. IV. & BO sit superficies terminata concava, cujus semidiameter sit BG, aut OG, convexitatis autem BE. semidiameter sit BC. aut EC. Incidat radius RB. cum axe AE parallelus,

lelus, qui semel fractus tertia parte ad perpendicularum, cum axe continuato concurreret in distantia sesquidiametri convexitatis, nimirum in G. Quia vero ex eodem puncto G, tamquam centro, concavitas BO supponitur ducta, erit ille radius semel fractus nunc ad inferiorem superficiem terminatam perpendicularis, sicque in se ipsum reflectetur, ut nisi demum frangeretur in superficie superiore, retro pergeret in M, tamquam semidiametrum concavitas continuatam. At vero in egressu retro iterum frangitur dimidia parte a perpendicularo, quod nunc est BL: tendet ergo in R. & repetet viam suam. Sit enim angulus BCE partium 3. erit hujus alternus VBC. & oppositus LBR etiam 3. & angulus refractionis in ingressu VBG. I. refractusque GBC = LBM, 2; sed radius ad superficiem BO tendens repellitur in BM & denique frangitur in R, ut MBR sit I. adeoque verticalis cum VBG, sicque tendit in se ipsum. q. e. d.

Corollarium I. Talismodi igitur speculum vicem subire potest speculorum planorum.

Corollarium II. Quodsi itaque, semidiametro superfici terminatæ existente dupla semidiametri convexitatis transparentis, radii repelluntur divergentes; & semidiametro illa hujus tripla, radii fiunt paralleli: adparet, si major adhuc terminatæ concavitas semidiameter sit, quam triplum convexitatis pellucidæ, radios parallelos refractionem & reflexionem retro passos, concurrere cum axe in longiori distantia, & talia specula habere focus multo longiorem, quam reliqua caustica. Id quod ex reliquis hujus schematismi lineis demonstrabitur in sequente Observatione.

OBSERVATIO XXXIV.

Dn. M. BONIFAC. HENR. EHRENBERGERI.

DE

Speculis majori foco præditis.

Cum de Archimedis speculis Historici & Mathematici in diversas abierint partes, mirandum sane est, de PRO-CLO, Philosopho quoque gentilium & multo quidem isto juniore, qui specula ustoria fabricasse, immo aliquibus primus invenisse, dicitur, eaque e regione hostilium navium, Bizantium oppugnantium, de muro suspendisse; tantam controversiam non esse ortam: etsi Historici hæc referentes eodem JOANNE ZONARA, sex sæculis Proclo juniore, nitantur, & speculorum horum constructio æque ac illorum etiamnum lateat Philosophos. Ut itaque inquirendi causam habuerint, qua forma specula ista non tam fuerint, quam potuerint esse, prædita.

ATHANASIVS KIRCHERUS quidem, quem & celeb. LIEBKNECHTUS adducit, (*) autumat: multa fuisse plana specula de muro ita suspensa, ut cujuslibet radii solis excepti ad idem punctum reflexi concurrissent. De quo tamen machinamento, an effectui dari potuerit, laudatus *Liebknechtus*, merito se dubitare, dicit: quia radii per specula plana reflexi & longius protracti, aut plane infirmi reddantur, aut nihil præter exiguum splendorem retineant.

Pace autem hujus viri, crederem equidem, non esse absolum, multa specula plana ad idem punctum probe directa (& quo plura, eo creditu est facilius,) tantæ esse virtutis ac roboris, ut ad magnum spatium incendium excita-

S 3

re

(*) *Dissertat. de Speculis causivis pag. 43.*

ad Observat. XXXIII et
 XXXIV.
 pag 139. 144.
 145.

volum. VI. Actor. A.N.C. Tab. IV.

A
 H

Fig. 1

M R

Q NJK

K

F

B

S O

C

V

G
 J
 P

X

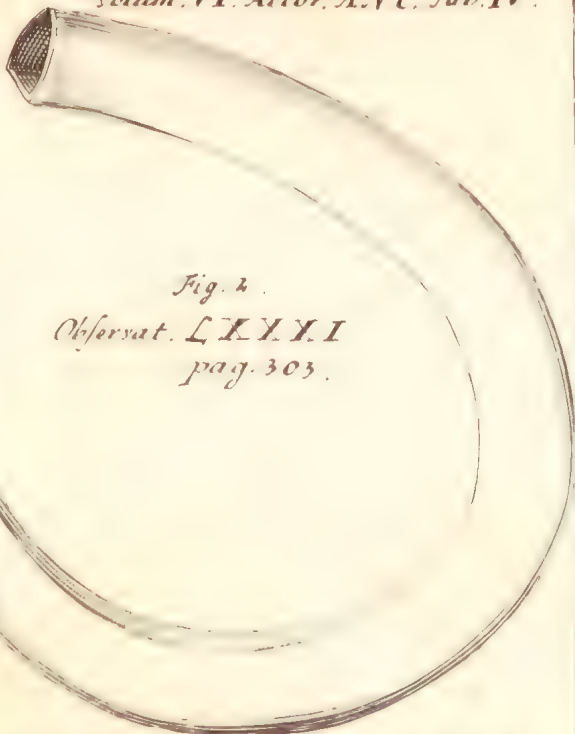

Fig. 2

Observat. LXXVI
 pag. 303.

ad Observat. LXXVI. pag. 293.   ad Observat. LXXVII
 pag. 295.

Fig. 3.

Fig. 4.

re valeant, illius præsertim ligni ac materiæ, quæ, quod pix & oleum illinita sunt, facilius ignem capiunt; cum & multitudo speculorum debilitatam quoque radiorum efficaciam intensiorem reddere, immo denique ignis vulgaris calorem superare queat.

Interim tamen viri docti non destiterunt modum inquirere, quo majoris radii arcus duci, sicque etiam major foci distantia speculis causticis induci queat; cumque nullius arboris longitudo sufficiat ad semidiametrum, aut ad circumum ex pertica longissima compositum, cujus ope forma describi possit, ad quam ea cavitas speculi paretur, quæ focum vel centum pedum projiciat: alia ratione rem adgredi tentarunt. Excogitavit nimirum PERAULTIUS, doctissimus Gallus, machinam aliquam, eamque ipse descripsit in *Vitruvio suo*, gallice translato: atque ex hoc germanice reddidit JO. GABR. DOPPELMAYER, Professor. Mathem. Noribergicus celeberrimus, in *Bione continuato*, (*) cujus constructio potissimum huc redit: Axi ferreo probe complanato adplicantur duæ rotulæ, dentibus acutis instructæ; atque harum rotarum altera in extremitate axis est firmata, altera vero, quæ paululum minor, in axe mobilis, ut vel propius ad alteram adduci, vel longius amoveri ac cochlea muniri possit, prout major aut minor arcus majoris rotulæ auxilio est ducendus. Nam quo magis rotas a se removeas, eo majorum arcum rota major rotando describet, & tanto quidem majorem, quanto minor est rotarum inter se differentia, quantoque major a se invicem distantia. Utque innotescat penitius, quantum a se rotæ removeri debeant pro data arcus semidiametro, ita instituitur operatio: Nempe ad semidiametrum rotæ majoris, semidiametrorum rotarum dif-

---

(*) Cui tit. *Weitere Eröffnung der neuen Mathematischen Werckshule Nicolai Bions*, pag. 1.

differentiam, & radium five semidiametrum arcus describendi, invenitur quarta proportionalis, quæ est rotarum distantia quæsitæ. Atque hæc inventa rotarum distantia ad diversos radios arcuum in axe probe est notanda ad futuros hujus instrumenti usus. Ubi tamen summa cautela opus est, quia etiam pili latitudine error commissus longam a vero aberrationem gignere potest. Ad talismodi igitur arcum inventa rotarum distantia ope majoris rotæ fiat sectio vel in lamina ænea, vel in charta spissiori, juxta quam speculum metallicum exacte est formandum.

Aliam rationem delineandi arcum majoris radii, sine circino, offendimus descriptam in cl. HERTELII *Anvveijung zum Glas-Schleiffen*, (*) per triangulum valde obtusum, ex ligno duriore sectum & in margine probe politum. Quod dum ad duos clavos utrinque in tabula fixos adplicatum movetur, angulo suo obtuso arcum eo majoris semidiametri describet, quo angulus est obtusior. Sed de hoc instrumento melius adornando plura alia occasione, dicere animus est.

Hic vero, ubi de speculis causticis majori foco instruendis agere nobis propositum est, circinis etiam minori apertura, aut crurum cuspidumve distantia præditis, uti licet quam commodissime. Id quod nunc patebit dilucidius, ubi *Fig. 1. Tab. IV.* observationis antecedentis alteram partem explicare adgredimur sequentibus.

Propositio I.

Radii paralleli illabentes in meniscum, cujus concava superficie terminata semidiameter ad convexa anteriorisve superficiesi pellucida semidiametrum habet rationem quadruplam, refle-
ctun-

(*) Part. I, cap. I. §. 2, pag. 8. & Tab. II, Fig. 1, num. 3.

Etuntur ac franguntur ita, ut ante speculum concurrant in distantia semidiametri minoris sive convexitatis quadrupla.

Demonstratio.

Sit pars ejusmodi speculi EDS. *Fig. 1. Tab. IV.* cujus convexitatis transparentis ED semidiameter sit CD, concavitate autem SD, semidiameter, DX, quadruplum semidiametri CD. Incidat radius QD cum axe AX parallelus, qui in ingressu ita frangitur, ut collineet versus G. ita ut GE sit triplum semidiametri EC. aut CD. At, quia XDI est perpendicularum, radius illapsus, cujus retro facta continuatio est DK, habebit angulum incidentiæ KDI, cujus reflexionis angulus respondens erit IDN. Quoniam autem radius sic reflexus per convexam & transparentem superficiem retropellitur, & frangitur dimidia parte a perpendicularo, quod jam est DH; declinabit ab N. versus F, ut angulus NDF sit dimidium anguli NDH. Sit igitur angulus ECD, = opposito, QDH, 12. partium: faciet radius semel in ingressu tractus, angulum refractum CDG, = verticali RDH, 8; & CGD (= opposito QDK,) erit 4. cui opponitur latus DX, quadruplum semidiametri minoris. Ergo lateri GX, quod hujus est pars quarta, oppositus erit angulus GDX = IDK, qui est angulus incidentiæ, cui convenit angulus reflexionis IDN. ut igitur angulus inclinationis in regressu egressuque sit NDH = 10. adeoque refractionis NDF = 5. Sed quia subtracto angulo NDH = 10. a QDH, = 12, remanet QDN = 2. erit adhuc EDQ = 3; cui = alternus EFD. Jam in triangulo CDF. semidiameter minor, sive convexitatis, opponitur angulo CFD, = 3; ergo angulus FCD = 12, qui illius est quadruplum, opponitur quoque quadruplo semidiametri minoris, DF. q. e. d.

Scholion.

Supponimus hic ea omnia, quæ alias in demonstrationibus dioptricis postulatur. 1.) Ut vitri crassities habeatur pro nulla, ne turbetur demonstratio. 2.) Ut latera triangulorum valde acutorum se invicem habeant fere ut eorum anguli oppositi acuti. 3.) Ut hic loci in demonstratione non petatur summa a nobis *ακριβεια*, sed ea, quæ tiro-nibus sufficiat & parum aberret. Accuratiores enim plures adhuc, & radiorum illabentium, & crassities speculorum circumstantias prærequirit, quæ autem inquirere, hujus loci non est.

Propositio II.

Speculum ex menisco ita paratum, ut ejus cavitatis terminata semidiameter ad convexitatis pellucida semidiametrum sit ut $3\frac{1}{2}$. ad 1. aut ut 7. ad 2. repellit & refringit retro radios parallelos ita, ut uniantur in distantia semidiametri convexitatis septupla.

Demonstratio.

Ne novo schematismo opus habeamus, concipiam uobis in Fig. 1. Tab. IV. centrum X. esse in P. aut partem GX non esse majorem dimidia GP. Demus vero angulo acuto C, = QDH, partes 21. erit CDG, = KDH, 14., & CGD = QDK, 7. Sit CD, 2. erit CG, 4; & DG. 6. DP vero (sive DX ex hypothesi) 7. & GP. seu GX, 1. ideoque ang. GDX = IDK, 1. & IDN etiam, 1; NDH vero. 16, ut relinquatur angulo NDQ. 5. Quia vero angulus refractionis in regressu FDN, est dimidium inclinationis NDH, adeoque 8, igitur ablato NDQ, remanet pro angulo FDQ ac ejus alterno CFD 3. Jam ut angulus F, = 3 ad CD: ita angulus C, = 21. ad DF, hoc est septuplum CD.

Propositio III.

Si in speculo menisco semidiameter cavitatis terminata ad semidiametrum convexitatis est ut $3\frac{1}{2}$. ad 1. sive ut 13. ad 14. radii paralleli unientur in distantia circiter tredecupla semidiametri convexitatis.

Demonstratio.

Adsumatur semidiameter concavitatis terminatæ DT, ut GT sit quarta pars semidiametri CD, vel habeatur pro 1. & sic DT, loco DX adsumta, acquirat partes 13, quarum CD habet 4. Demus angulo acuto C = QDH, partes 39; erit angulus CDG, = KDH 16. & CGD = QDK, 13: angulus vero GDT = IDK, tanquam angulo incidentiæ, = IDN, angulo reflexionis, itidem 1. sicque NDQ 11.; NDH autem 28: adeoque ejus dimidium NDF, 14; a qua angulus QDN, 11. subtractus relinquit angulo QDF & sic quoque ejus alterno DFC, 3. Jam: ut angulus F, 3. est ad angulum C, 39. ita CD ad DF, At 3. est ad 39, ut 1. ad 13, ergo etiam CD ad DF eandem habebit rationem. q. e. d.

Corollarium. Quo propius igitur semidiameter concavitatis accedit ad sesquidiametrum convexitatis menisci specularis, eo longior fit ejus foci distantia.

Scholion.

Plures propositiones ut formemus, opus esse non duco. Qui enim eadem demonstrandi methodo processerit, facile invenerit, intelligi posse non modo, quam rationem semidiametri requirant ad focum quinquaginta vel centum pedum; sed & si ad mille pluriumve pedum, immo passuum focum desideres. Nimirum ad focum 50. pedum, si minor semidiameter habeat unum pedem, convenit major semidiameter $3\frac{7}{10}$. pedum; ad focum 100. pedum, si minor, sive convexitatis semidiameter unius pedis mensuram retineat,

Paraplegia perfecta, a mœr. & terrore subort. & cur. I 47

neat, requirimus semidiametrum concavitatis $3\frac{1}{3}$. pedum; ad 1000. vero pedes speculum radios parallelos uniens, concavitatis semidiametrum habebit $3\frac{1}{3}$. pedum, si convexitas ex semidiametro unius pedis fuerit parata. Id quod alia forte occasione reddituri sumus clarius.

(*Coburgo Erfordiam missa*
d. 8, Novembr. 1739.)

OBSERVATIO XXXV.

Dn. D. JOAN. GOTTLIEB BOETTICHER,
Paraplegia perfecta, a mœrore & terrore
suborta, feliciterque curata.

Centurionis status marini uxor, annos 58. nata, temperamenti cholero - sanguinei, ad iræ incandescen-
tiam valde prona, parva corporis statura & ante mor-
bi insultum obesa, ultra semestre spatium priusquam malo
gravi paralytico corripere, lassitudinem totius corporis
insignem & tensivos in toto dorso tractu, præprimis circa
ejus spinam, nec non in lumbis, pedibus, persensit dolores,
& mœrori posthac gravi ex variis ærumnis, fortunaque in-
primis adversa tot in navi, insigne nomenque Leonis se-
ptentrionalis gerente, in qua ipsius maritus Præfecti offi-
cio fungebatur, per naufragium factum deperditorum bo-
norum (ex quo infortunio ipse Centurio, quasi in ecstasi
raptus, magnum memoriæ suæ dispendium patiebatur)
prognato, nimium dein dedita, cui paulo post improvi-
sus terror panicus, ex incendio molæ, oleum ad sinagma
conficiendum suppeditantis, & non procul ab ejus ædibus
distantis, corpus universonum cum gravissimo sanitatis de-
trimento percellens, supervenit; e vestigio quasi icu &
fulmine tacta, Paraplegia, seu totius corporis resolutione,
T 2 solo

solo tantum capite excepto, adsciebatur. Ut hujus morbi fontici & perquam notabilis historiam graphice atque dilucide descriptam sistam, ante omnia qua ratione symptomatum, sub primo accessu mox obviorum, cohors sese gesserit, indicandum esse duxi. Omnibus nimirum in membris motus & sensus plane deficiebant, ut instar statuæ, excepto capite, quod antrorsum & retrorsum, nec non ad latera movere poterat, cum omnium adstantium dolore & compactione, erecta vel extensa jacuerit. Per multas hebdomades inquietas transegerat noctes, unde in capite tam exquisitus obortus fuit dolor, ut nullo modo vocem qualemcunque sonoram, absque ingenti illius augmento perferre potuerit, illæsa tamen memoria & linguæ salvaremanente quoad loquelam potentia. Sub primo Paraplegiæ insultu frigoris tam immanis sensus in omnibus corporis extremitatibus observabatur, ut eadem gelu rigido quasi emortuæ & penitus constrictæ viderentur. Excrementa alvina pariter ac urina absque ullo sensu prodibant; ciborum, præprimis liquidiorum, deglutitio non solum absque ulla difficultate succedebat, sed quod adhuc magis mirandum erat nullum plane sensum in œsophago abinde percipiebat, ut hinc omnia potulenta & alimenta, licet & hæc forbilia essent, in dilatatum veluti saccum, sine ullo saporis & titillationis sensu, dilabi viderentur. Pulsus in utroque carpo semper, usque ad morbi decrementum, inæqualis & debilis, immo quandoque intermittens, observabatur. In dextræ manus superficie uno die major, quam altero, erat conspicuus tumor œdematosus, ejusque digiti incurvati inflexiles & rigidi deprehendebantur, manus vero læva a tumore tali libera erat, ejusque digiti flexiliores & calidiores manebant. Quamvis etiam in erecto, vel horizontali situ constituta esset, semper tamen incurvato quasi corpore se decumbere putabat. Cordis palpitationibus

nibus & frequentibus & vehementioribus in principio cum pulsu celeri, inæquali & depresso molestabatur. Alvina excretio non singulis diebus, sed tertio saltem, vel quarto succedebat. In artubus inferioribus aridura manifesta adparebat, superiores vero ab ea immunes & salvi erant. Urina tandem absque ullo sedimento in principio emittebatur.

In tali statu ægram deprehendi sub prima visitatione; jma ista sequuntur phænomena, quæ sub ulteriori quotidiana ejus continuatione & a medicamentorum præscriptionum convenientium sedula adplicatione observavi & consignavi. Postquam ergo in tantum aliqualis mitigatio obtenta fuit, ut vigilæ nimix imminutæ essent, (minime tamen narcoticis, ut Medicus antecessor fecit,) & noctes dehinc quietiores habent, aliusque liberior responderet & excrementa alvina, urinaque iterum cum aliquo sensu excernerentur, 1.) in linguæ totius tractu, loco amissi saporis, exquisitissimum sensum 2.) salivæ spumantis exspuitionem per integros duos menses, 3.) in ossis sacri et coxendicis regione dolores auctos & tantum non intolerabiles percipiebat, nec non 4.) quando brachia & pedes ab aliis elevabantur, dolores in juncturis graves persentiscebant, 5. quo magis membrorum, juncturarum, quin etiam dorsi, dolores increbescebant, eo magis excretio salivæ spumescentis decrescebat, 6.) superatis decem a primo accessus mei die septimanis, cum pulsus paulo magis æqualis existeret, & esculenta majori cum adpetitu, exactiorique saporis sensu in lingua & œsophago, capere pariter ac deglutire posset, urinam cum sedimento crasso majori in copia emitteret, in superiori ventriculi orificio aliqua observabatur durities per tres menses & ultra locum ibidem fixum tenens & ægrotanti anxiiis & constrictoriis doloribus non levem incutiens metum, multum mihi negotii faceſſebat,

quæ autem medicamentis nervinis & antispasmodicis tam internis, quam externis, ita discutiebatur, ut a loco descripto infra unilicium se primo latitudinem unius spithamæ extendens, tandemque usque ad pubem in fasciculum, funis instar crassi, collecta, a strictura hac spastica plane remitteret, evanesceretque. Elapsis sic quatuor mensibus, cum a continuato medicamentorum usu sanitatis spes paulo major adfulgere iterum inciperet, dolores primo in dorsi regione, cumprimis circa os sacrum, innominatum & coccygis, itemque femorum articulationes, atrociter sæviebant, ut ob eorum vehementiam aliquamdiu omnem iterum amiserit quietem, nec non secundo insignem fornicationis & frigoris sensum, cum molestissima pressione gravatoria in scapularum, humerorum, cubitorum, itemque carpi & metacarpi juncturis, persentiscebat, quibus omnibus autem intra spatium duarum circiter septimanarum, successit fornicatio gravior, tremor levis, dolorque distendens & lancinans, ac tandem cum sensus frigoris decremento, exiguus naturalis sensus & dictarum partium motus levis, præsertim a pollicibus manuum ad cæteros digitos, & a digitis ad cubitos & a cubitis ad humeros feliciter infecutus est, qui a prima hac salutaris mutatione, vel potius emendatione, intra octiduum tam evidens capiebat incrementum, ut non solum pollices & digitos, antea contractos planeque incurvatos, denuo aliquantulum extendere, sed & cubitos liberius movere posset, ita ut, absolutis quinque mensibus, superiorum horum membrorum vigorem, sensum & motum plenarie restitutum deprehenderemus.

Ad inferiora dein respiciens membra, sequentia circa illa adnotavi. Cum dorsi, inprimis vertebrarum spinæ & lumborum dolores increverent, & per universum pedum tractum usque ad digitorum apices se extenderent abdomen non
modo,

Paraplegia perfecta, a moer. & terrore subort. & cur. 151

modo, fulcati instar agri; multis diversæ magnitudinis protuberantiis, a tendinum & nervorum spastica strictura subortis, obsideri incipiebat, sed & puncturæ dein, cum aliquali sensus & motus molestia, in pedum digitis animadvertentur, quæ postmodum, spatio sex hebdomadum, per pedes & lumbos ad femora usque se extendebant, circa genu autem & tibiæ frigus usque ad sensus & motus plenariam restitutionem perseverabat, hisque redeuntibus plenarie cessabat, pedesque tunc circa malleolos œdematoso tumore obsiti adparebant, quem vero pro signo restitutionis salutari habui. Notatu dignum porro erat, quod, quo magis membra pristino sensus & motus vigore frui incipiebant, eo magis inferiorum partium aridura quoque decreceret, donec tandem ista in obesitatem pristinam mutaretur. Neque minus & hoc observatu quoque dignum erit, quod incipiente sensu & motu, partibus in inferioribus passim per totam lumborum & pedum circumferentiam, nervosæ partes, instar arvi aratro discissi, in forma tuberculorum multorum elevatae quoque fuerint, & quo magis morbus decrefcebat, vel a sua vicleteria desinebat, eo magis pulsus quoque in vigore & naturali æqualitate increfceret. Interim, licet membra pristino fruerentur robore, erecto tamen corpore, ob exquisitos dolores, in dorso & lumbis in euphoriam ejus aliquamdiu continuantes, sine fulcrorum subaxillarium adjumento, ultra sex hebdomadum spatium, progredi haud poterat, continuato tamen medicamentorum internorum & balneorum, ex formicis, a sordibus terrestribus liberatis, & herbis nervino - aromaticis præparatorum usu, grave quoque hoc incommodum tollebatur, & sic, cooperante divino auxilio, in gratiam cum sanitate pristina redibat, ut jam vegeta sanaque vivat, & omnibus suis rebus domesticis præesse queat, obambulet libere, & ædes iterum frequentet sacras, mensium fluxu debite & ordinate

dinate ad annum usque quinquagesimum primum continuante.

Pro hoc autem morbo feliciter tollendo I.) insignem tulerunt opem Decocta ex Cortic. Lign. Guajac. Sassafr. Winteran. Rafur. Lign. Aloes resinof. Radic. Bryon. alb. Chelidon. maj. Valerian. Serpent. Virgin. Cichor. Sylv. Herb. Chamædr. Chamæpit. Betonic. Salu. Fumar. Flor. Stœchad. Arab. Serpill. Origar. Cret. Semin. Pœon. mar. Dauc. Cret. parata, & cum Tinct. Rhabarb. tartaris. ac Liquore meo aperitivo debita dosi remixta, addendo Syrup. Stœchad. Arabic. & flor. Pœon. compos. sicque usum eorum per aliquot hebdomadas continuando, ita tamen, ut quandoque loco Tinct. Rhabarb. Elixir. aperitiv. Claud. c. Tart. tartarifat. parat. adhibitum fuerit. His subjunctæ fuerunt pilulæ balsam. aperient. & abstergentes, quas singulis septimanis primi mensis exhibui, unde non modo cruditates in primis viis, a Decocto attenuatæ & præparatæ, leniter educatæ, sed & subinde excretio alvina cum euphoria quotidie subsecuta est. Dein etiam 2.) multum pariter ad curationis felicem successum contulit Tinct. anti-paralyt. m. d. cum Liqu. C. C. succin. remixtæ, & cum Infuso theeformi, ex Rad. & Herb. aperient. & nervin. parato, adsumta, cui interdum substituta fuit Essent. quædam nervino-balsam. adgutt. XXX. vel XL. pro dosi, quin etiam tempore vespertino & circa noctem pulveres nervini cum Lumbric. terr. præpar. & exigua portione Extract. Castor. remixti, in convenientibus exhibebantur vehiculis. Inter externa eximiam inprimis opem tulerunt Emplastrum nervin. spinæ dorsi impositum, nec non Spiritus nervini cum antiparalytico quodam juncti, quibus & membra, & quandoque spina dorsi, prægressa frictione cum linteis calidis, quotidie bis & aliquando ter lavabantur, vel potius illinebantur. Abdomen, lumbi & pedum

dum plantæ, nec non superius ventriculi orificium, Balsam Peruvian. nigro, per vices quoque, prægressa leni frictione, oblinebantur. Denique balnea ex Formicis & herbis fragrantibus nervinis, in aqua fervida maceratis, frequenter in usum vocata fuerunt. Nec salutari effectu vesicatoria, quibusdam imposita partibus, erant destituta. Nimis prolixum foret, totam curationis methodum, secundum formatas indicationes curatorias adornatam recensere, unde ea saltem remedia, quæ præ omnibus reliquis maximam tulerunt opem, quibusque sanitatis pristinae restitutionem maxime adscribendam esse autumo, commemorare sustinui, subjungere autem non pigebit, quod per vices analeptica, jussu meo sumta, & ὑπέπτα ex panatellis, avenaceis & hordeaceis parata, conjuncta rasura Cornucervi, Cortic. Citri rec. & Passulis min. nec non ex jusculis concentratis caponum, pullorum, carnis vitulinæ & herbis nervin. constantia, addita gelatina Cornu Cervi, ab ægra frequenter tribus postremis curationis mensibus adsumta, eximie & salutaris fuerint efficaciam.

Unicum denique hoc scitu & observatu, ex descripti morbi historia, dignum esse duco, quod nimirum plerisque iis, ejusmodi morbo paralytico adfectis, primisque morbi mensibus copiosam exspuentibus salivam, illæsa insuper gaudentibus memoria, nec non urinam crassam, cum symptomatum remissione, per tempus notabile emittentibus, doloresque membrorum, spinæ dorsi, femorum & lumborum, usque ad morbi evidens decrementum perseverantes, sustinentibus, itemque iis, in quibus aridura partium denuo evanescit, partesque illæ succulentiores manifeste evadere incipiunt, ac denique quorum membra, præsertim inferiora, in morbi declinatione oedematoso obfidetur tumore, pulsusque magis æqualis fortior evadit, faustum omnino hariolari liceat eventum. E contrario au-

tem, quod symptoma admodum fonticum & periculosum constituat, atrophia partibus paralyticis superveniens, & quod eo periculosior sit illa, quo ætate provectior est æger, mecum omnes uno ore Medici consententur experti; hinc & vicissim quin cuncti ægram nostram, ob pristinam valetudinem, sub gravioribus his circumstantiis recuperatam, inter filias albæ recenseant gallinæ, nullus dubito. Quid jam terror improvisus & gravis, imprimis in provectioris ætatis subjectis, sanguinem ad interiora, præsertim ad caput restringendo, ibidemque vel levissimam etiam causando congestionem, & hac ratione systemati corporis vasculoso pariter ac nervino præ omnibus constrictionem inducendo, ac ita fluidi nervei in illud influxum plus minusve impediendo; quin etiam, quid tristitia diuturnior, fibris partium motricibus robur & vires subtrahendo, fluidorum progressum per canales vasculosos languidiorem, eaque spissiora tandem reddendo, excretiones denique sufflaminando, atque obstructions, immo infarctus vasorum & viscerum producendo valeant, ex hacce historia quilibet facile intelliget.

OBSERVATIO XXXVI.

Dn. D. JOAN. GOTTL. BOETTICHER.

Gravis Memoriae læsio, ex vehementi terrore, feliciter sublata.

Centurio status marini, de cujus uxoris morbo paralytico fati periculoso in præcedenti historia mentionem uberiores feci, 49. annorum, temperamentum sanguineo-cholerici, qui ob naufragium, quod in littore insulæ Ferroæ navis Regiæ, cujus Præfectus erat, passus, & ob
mag-

magnum suorum bonorum dispendium simul factum, primo in ecstasin aliquam delapsus, pauloque post memoriae maxima privatus parte, & domum sic, præterlapsis paucis septimanis, reversus, meam implorabat opem & auxilium. Vix nominis sui in principio recordari poterat, sed instar Euripi fluctuantis oberrabat, nescius quæ quærere, nescius quæ respondere vellet, hinc quoque quando sciscitari aliqua desiderabat, quævis quæstio, quam proferebat, viginti circiter indigebat responsionibus, antequam responsi sensum memoria tenere & capere valebat. Nec tamen ideo responsi sensum memoria diu recondebat, quin uno vel duobus momentis elapsis denuo responsum excideret, ut dehinc integros dies in quæstionibus subinde movendis consumeret. Cum etiam insuper charissima ejus conjux, eodem tempore, calamitoso paraplegiæ morbo decumberet, isteque statum ejus tantum non deploratum quotidie summo cum animi dolore intueretur, mirum non erat, quod ex mœrore graviore inde suborto malum diutius perseveraret, & ad finem usque morbi illius continuaret, ita ut non nisi postquam illa reconvalescere incipiebat, æger etiam magis magisque ad pristinam redire sanitatem, mentisque suæ compos fieri deprehenderetur. A quotidiano spiritus vini usu, cui strenue indulgebat, admodum quoque memoriam debilitatam & simul exinde anorexiam inductam fuisse, hac occasione notari adhuc meretur. De reliquo sub continuato convenientium remediorum usu, observato debito regimine quoad diætam, plenariam iterum adeptus est sanitatem, ut adhuc dum incolumis & sanus vivat.

OBSERVATIO XXXVII.

Dn. D. JOAN. GOTTL. BOETTICHER.

Iracundia vehemens in senibus, causa morborum admodum fonticorum.

VIdua b. Archidiaconi Roskildensis, 82. annorum, parvi & obesi corporis, ad iracundiam summe prona, temperamenti sanguineo - cholericis, postquam anno MDCCXXXII. occasione hæreditatis distribuendæ ira gravissima accensa fuerat, paroxysmo primo apoplectico corripiebatur, qui autem convenientibus tempestive adhibitis medicamentis sublatus, in Epilepsiam terminabatur horrendam, hæcque denuo intra nycthemeri spatium in Hemiplexiam sinistri lateris degenerabat, quod motu in totum, sensu vero in tantum saltem destituebatur, cum linguæ paralyti & deglutiendi difficultate, oculorum, oris, narium & extremorum convulsionibus subinde intercurrentibus. Corpus instar trunci immotum jacebat, caput vero dolebat, quod exinde judicabatur, quoniam alteram adhuc sanam manum eidem frequentissime imponebat. In principio erat soporosa, postea insomnes ducebat noctes, & tamquam delira, varia incondita balbutiendo continuo fere mussitabat. Erecta a domesticis in altum, ponderis plumbei instar statim declinans propendebat; cum manu sana iracundiæ continuantem adhuc fervorem indicans, pulvinaria, spondam parietemque concutiebat, dentibus stridebat, frontem in rugas plicabat. Urinam sæpius sponte in principio emittebat, concurrentibus vehementioribus cordis palpitationibus summaque respirandi difficultate, quam ab aliquot jam annis solennem ipsi fuisse cognati referebant. Artus inferiores resoluti, atrophia emaricidi ad-

pare-

Iracundia vehemens in senibus, causa morbor. fontic. 157

parebant ; superiores vero ab ea immunes, exsangues, motu tamen privati & flaccidi observabantur. Pulsus erat debilis & in læsa parte inæqualis, ac nonnunquam intermittens. Valde sitiebat, sed sitim, ob deglutitionis difficultatem, in principio extinguere nequibat. Atrocibus sæpe numero quoque tormentis hysteris, cum cardialgia & gulæ dira constrictione conjunctis, in sano statu jam dudum adflicta fuit. Interim tamen intra spatium octo dierum, cum eodem tempore, quo Phthisico civi & mercenario Roskildensi, cujus jussu eo profectus fueram, medicamenta porrigebam, ipsa illa meum quoque imploraret auxilium, omnia, adjuvante gratia divina, in melius adeo vergere incipiebant, ut verba rursus distinctius proferre, medicamenta & alimenta facilius adsumere & deglutire, atque digitos manus cum restitutione motus aliquali iterum erigere inchoaret. Elapsis dein 18. diebus non solum pedis digitos, sed & ipsum totum pedem, ad coxam usque cum decremento atrophix & motus sensusque restitutione, erigere & movere poterat. Hebdomadibus quinque vel sex superatis, status morbi, antea ab omnibus pro deplorato & conclamato habitus, medicamentorum efficacia, & continuo usu ita erat immutatus, ut fulcris subaxillaribus rejectis, ad progrediendum non modo in cubiculo, sed & ex eo ad alia loca domestica, pedibus, cum omnium familiarium admiratione & gaudio quodammodo uti posset, siquidem brachii, nec non manus digitorumque motu ac vigore eoque denuo potita tum temporis erat, ut pro esculentis & potulentis adprehendendis & ad os admovendis, iisdem libere uti potuerit. De reliquo a tertiæ septimanæ fine usque ad terminum plenariæ restitutionis longorum filamentorum, in frustula discerptorum, ex substantia mucida & glutinosa tenaci coalitorum, intermixto simul sanguine congrumato & atro, mox majorem, mox minorem, cum

metu suffocationis, graviter tussiendo, expectorabat quantitatem. Hoc phaenomenon sicuti notatu non prorsus indignum est, ita & hanc circumstantiam non minorem quemlibet rapere posse in admirationem arbitror, quod remittente interdum ad aliquot horas peculiari hac excretionem, statim per renes cum urina similis materia, qualis tussiendo ejiciebatur, insigni in copia, cum sensibilibus doloribus, dysuriae & stranguriae alias familiaribus, pariter per aliquot horas emitteretur, & sic cessante denuo per hanc viam materiae istius evacuatione, expectoratio dicta alternatim cum respiratione summe difficili, & gravissima tussi recurreret, sicque binae hae singulares & crebrius repetitae variationes fere eccentricae, mutuam inter se commercium in aegrotantis euphoriam & ad salutarem usque morbi eventum, mirum in modum sustinuerint. Septimo tandem mense finito cunctis suis domesticis officiis iterum praesse inchoabat, adpetebat, comedebat, potabat, ut sana, & cum pristina plenarie in gratiam redibat valetudine. Superatis vero novem mensibus, inconstans, lubrica & mutabilis fortuna huic annosae matronae adeo infida iterum erat, ut cum familiarium quidam altercando ei rursus bilem & stomachum immodeste & graviter moverint, ex improvise & expectatione citius, apoplexia correpta, subito vivere desierit.

OBSERVATIO XXXVIII.

Dn. D. JOAN. GOTTL. BOETTICHER.

Vertigo satis vehemens, a nimio potu
Coffee, aliisque in diæta commissis
erroribus.

Mercenarius & civis Hafniensis 38. annorum, temperamenti cholericum-melancholici, a prima statim juventute iracundiae admodum deditus, quotidiano
tan-

tandem usui Decocto fabarum Coffee, admodum saturato, usque adeo adfuescebat, ut & continua inter jurgia cum emtoribus suis illud indefinenter forbillaret, unde primo somnolentia fere continua, deinde, elapsis duobus mensibus, vertigine corripiebatur tenebricosa, tam atroci, ut neque in publicum prodire, neque cum aliquo citra intercurrentem soporem, colloqui, vel rem aliquam habere potuerit. Quamquam autem satis jam vehemens & periculosum fuerit hoc malum; majora tamen illud & fere stupenda, ex comestione improvida & copiosa, immo vix non quotidiana, halecum sale conditorum, coepit incrementa, ut inde lecto prorsus adfixus fuerit. Quotiescunque se ex uno latere in alterum devolvere, vel a pulvinari se erigere & caput attollere nitebatur, toties vertigine, dolore capitis gravativo, distensivo & spastico comitata, corripiebatur. Vertigo hæc descripta, cum somnolentia ab initio statim occurrente, indissolubili quasi vinculo connexa manebat, & hinc utraque hæc symptomata, omnino indicia instantis Cari, vel Apoplexiæ potius imminentis haud levia præbebant, quæ tanto certiora videbantur, postquam etiam de visus obscuratione, de coruscatione, & ante eorum aciem hinc inde obvolitantibus imagunculis variis, nec non de memoriæ læsione, de tinnitu, susurru aurium & obauditione æger conquerebatur. Neque etiam hæc satis jam periculosa calamitas sola mansit, sed & alia parum eidem absimilis, brevi post successit, dum nempe in tantam, cum febre lenta, incidit maciem, ut intra spatium exiguum magis sceleton, quam hominem repræsentaverit vivum, cum tamen torosus & mediocriter obesus antea fuerit. Nulla adpetebat esculenta, quin potius nauseam habebat gravem, sitiebat vero enormius, borborygmi audiebantur multi, & tantum non continui. Cardialgia flatulenta, nec non ventriculi & intestinorum tormina ipsum excruciabant frequenter

& graviter. Cordis palpitatione fere continua, nec non capitis doloribus, circa tempora & frontem potissimum sævientibus, atque alvo pertinacissime adstricta, insuper dive-xabatur. Pulsus erat tardus, debilis, contractus sæpeque intermittens, & quidem tunc præcipue, quando Cardialgia flatulenta majora capiebat incrementa, quo tempore etiam vomendi conatibus inanibus valdeque anxiiis plerumque torquebatur. Urina ut plurimum erat saturata, seu ex brunno rubra & crassa. Curatio ipsa tandem, divino Numine opitulante, sequentibus absolvebatur remediis: 1.) Digestivis, aperientibus & attenuantibus, tam in forma sicca, quam liquida; 2.) Enematibus; 3.) laxantibus per vices lenibus repetitis; 4.) Decocto pro potu ordinario, ex anticatarrhalibus, cephalicis, aperientibus & diureticis parato; 5.) Venæsectione in pedibus; 6.) antispasmodicis cum salibus neutris & debitis vehiculis; 7.) balsamicis & roborantibus, quæ colophonem imponebant, & nunc incolumis sanusque vivat & multorum liberorum pater evaserit.

OBSERVATIO XXXIX.

Dn. D. JOAN. GOTTL. BOETTICHER.

Epilepsia terrificæ, a lue pestifera neglecta & præpostere tractata.

Anno MDCCXI. mens. Novembr. miles gregarius ex classe regia ad Nosodochium præsidii militaris defer-tur, qui, superata lue pestifera, cum qua in nave quadam graviter conflictatus fuerat, paulo post ex nefanda tempestivæ medicationis procrastinatione & sordida negli-gentia, morbo correptus erat comitiali truculento. Etenim cum is, qui debitam valetudinis curam ibi gerere debebat, ei & compluribus aliis, lue ista infectis, neque medicami-

na exhiberi convenientia curaverit, neque etiam necessitate ita exigente tempeſtively & ſatis perite morbum ipſum infringere adlaboraverit, factum hinc eſt, ut beneficio naturæ adhuc robuſtæ, ſub primo febris peſtentialis acceſſu eruperit bubo circa parotides, qui autem, cum ad ſuppurationem non pervenerit, vehementiſſimos capitis dolores, agrypnias, diraque & atrocia deliria induxit, & ſub vehementiſſimo horum ſymptomatum gradu retroceſſit, ejuſque in locum brevi poſt, per ſingularem procul dubio meſtaſin, alii duo in inguinibus ſucceſſerunt, qui vero pariter neglecti nullamque ad maturitatem redacti, ob ſimilem ſalutaris ſuppurationis defectum, evanuerunt, ac ſtatim adeo atroces in omnibus membris excitarunt dolores, ut inſtar totidem arcuum contracta adparuerint. Hiſce omnibus quoque neglectis tandem ſontico iſto morbo correptus fuit æger, & ſic ut epilepticus ex claſſe regia in noſocomium delatus, mææque curæ concreditus fuit. Obſervavi tunc, quod quolibet die duobus paroxyſmibus epilepticis periodice infeſtaretur. Prodromi illorum erant tenebricoſa vertigo, temulentia, agendorum oblivio, tremor & rigor extremarum corporis partium, nec non palpebrarum ſuperiorum & labiorum oris motus tremulus; poſtquam vero ita aliquoties reſuſcitatum ſuum ſervaverant hi paroxyſmi, tunc etiam membrorum rigiditas a doloribus ſuborta, majus incrementum cœpit.

Curacionem quod attinet innotuit mihi multa ab experientia, quod bubones, circa inguina & imprimis parotides erumpentes, nondum ad maturitatem deduſti, ſed a commiſſis erroribus potius retropulſi, non ſolum ſtatim periculofum, ſed ſæpius funeſtum exitum attraxerint: Hinc antequam Epilepſiam proſtigare adnitebar, e re eſſe ducebam, ut initium cum diaphoreticis, bezoardicis & alexipharmacis facerem, quorum uſu ad iſtum ſanitatis gradum

quoque pervenit, ut non solum membra hæcenus contracta iterum extenderentur, & ad pristinum redirent statum, sed etiam Epilepsia semel nonnisi singulo octiduo cum levioribus symptomatibus recurreret. Multis interea in locis elatiora quædam in conspectum prodibant ecchymata, purpuram albam referentia, lymphæ acerrima repleta, & post crepaturam stigmata cœruleo-nigra ad quartum usque diem relinquentia, quæ posthac cutim descalpendo, sine ulteriori aliquo incommodo, evanuerunt. Restitanti & quovis octiduo semel leviter recurrenti Epilepsie specifica antepileptica cum bezoardicis remixta, sedulo opposui, sic per Dei gratiam feliciter a gravissimo hocce morbo liberatus, e nosocomio dimittebatur.

OBSERVATIO XL.

Dn. D. JOAN. GOTTL. BOETTICHER.

Apoplexia levis & pedis dextri Paresis, a fluxu hæmorrhoidali suppresso oborta, tandemque in Apoplexiam funestam terminata.

Vir robustus, quadraginta octo annorum, factor & civis Hafnensis opulentus, temperamenti cholericofanguineo-melancholici, animi morosi, admodum invidi & iracundi, ut a levissimis causis vehementer commoveretur, ex improvise, cum a medicaastro chirurgo Hafnienensi nascitulo, hæmorrhoidum fluxus (quem singulari naturæ beneficio, utpote plethoricus, & per multos annos hypochondriacus, ordinatè hæcenus expertus fuit,) adstringentibus eidem suppressis fuit, Apoplexia satis vehementi, non tamen profus funesta corripiebatur, quæ dein
adhi-

Apoplexia & pedis dextri Paræsis, ex suppr. hamor. 163

adhibitis convenientibus remediis, in dextri pedis Paræsin degeneravit, hacque quoad maximam partem sublata, tanta tendinum istius pedis subsequēbatur rigiditas, ut sine summa molestia incedere & obambulare haud potuerit. Oculi ipsius inde notabiliter minores evaserunt & intro quasi acti adparebant, hincque torvus omnes semper intuebatur obvios. Intemperantiæ admodum erat deditus, ideoque quando vino inebriatus erat, sæpenumero & tantum non, semper Epilepsiæ paroxysmo graviter tentabatur. Acidulis & thermis Pymontanis, suasu b. Dn. D. *Labmii*, Practici Hafniensis, usus quidem fuit, sed magno cum detrimento, siquidem loco speratæ sanitatis, tendinum & nonnullorum muscutorum pedis rigiditas, incrementum non exiguum, cum frequentius recurrente paroxysmo epileptico, postmodum cepit, qui antea, tametsi sæpius merito oneratus fuerit, non adeo vehemens frequensque fuerat. Ad historiam morbi paulo accuratius concipiendam recordari non pigebit, quod priora pathemata hypochondriaca cum augmento mali, potissimum consistere deprehenderim in copiosis doloribus spasticis, circa hypochondrium præcipue sinistrum sese exserentibus, molestissimo flatuum proventu, intumescētiā sæpius renitentem efformante & ad suffocationem usque cum frequenti tussi sicca, urgente, borborygmis multis, tormentis colicis fere similibus. Strictura gulæ atroci & frequenti, cardialgia dira & pertinacissima alvi obstructione, quorum omnium intuitu non solum phlebotomiam in pede sinistro institui curavi, sed & medicamenta adpropriata, ac ad hæmorrhoidalis fluxus revocationem congrua, exhibui, quibus etiam morbi ferocia aliquatenus quidem mitigata fuit, sed hæmorrhoidum beneficium nondum conciliari vel reparari multoque minus morbus tam inveteratus eradicari poterat. Hinc fluidorum dyscrasiam tollere nitebamur remediis alteranti-

bus, Cacochymiam bilioso-acido-crassam, viscidam, in primis viis & mesenterio stabulantem, incidentibus, præcipitantibus, abstergentibus & evacuantibus, vitia hepatis corrigentibus, primarum viarum pariter ac reliquorum abdominis viscerum spasticam stricturam tollentibus, atoniam autem externarum partium auferentibus, easque roborantibus; porro meningum cerebri læsam oscillationem, indeque dependentem totius systematis nervosi & omnium membranarum, fibrarumque motricium partim irregularem contractionem spasmodicam, partim etiam atoniam emendantibus, & quidem in forma Decoctorum, infusorum, essentiarum, pulverum & pilularum, non neglectis externis tonicis congruis, ex spirituosis, oleosis & balsamicis paratis ac subinde adplicatis, hisque omnibus tandem obtinuius, ut pedis rigiditas non modo a pristino suo rigore multum remiserit, ægerque passim in civitate obambulare, suaque officia exequi potuerit, sed & paroxysmus epilepticus mitior evaderet, rariusque recurreret, quin & pathemata hypochondriaca leniora persentiscerentur. Pulsus dextræ manus interim durus, inæqualis, sæpe celer, sæpeque intermittens observabatur.

Quoniam vero dissoluto & inordinato vitæ generi, intemperantiæ gulæ & iracundis commotionibus nimium indulgebat, atque ab hisce vitiis, non obstantibus quotidianis meis dehortationibus, abstinere noluit, Apoplexia tandem, quam illi ante quatuor annos certissime sub his circumstantiis aliquando eventuram prædixi, subito extinguitus fuit. Hoc vero præsagium eo certius confirmare potuit eventus, quo manifestius jam erat, quod ob incrementum contractionis oculorum, dolorumque pedis & occipitis spasticorum, quin etiam ex levi quacunque occasione recurrentem Epilepsiam & pertinaciter continuantem morbum inveteratum abdominalem, depravata denique fluida & pro-

& prostratum solidorum tonum totius machinae ruina proxime jam jam immineat.

(*Hafnia Erfordiam missa*
d. 22. Novembr. 1739.)

OBSERVATIO LXI.

Dn. D. GOTTWALD SCHUSTERI.

De

Lethali baccarum Solani furiosi effectu.

Nuperrime Dn. D. *Dehne*, Poliater meritissimus, sententiam meam de quandam transmissa bacca per litteras rogabat, quas idcirco una cum responforiis meis, majoris illustrationis gratia, communicare placet.

P. P.

Præterita hebdomade tragicus casus, notatu perquam dignus; Franckenbergæ accidit, scilicet vir quidam ex aquilegum ordine ejusdem loci, muneri suo satisfacturus, fontes salientes visitabat, in via autem publica nigras baccas e frutice quodam sibi ignotas decerpebat ac commedebat, ob gratum saporem dulcem numero duodecim earum deglutiens, unde paulo post crebriores admodumque vehementes vomitus, anxietates præcordiorum ac convulsiones subsequuntur. Susu pharmacopæi ibidem adhibentur bezoadica calida & volatilia, hinc circulatio sanguinis non solum turbatur, sed etiam gravis orgasmus excitatur, concurrentibus pluribus aliis perquam sordidicis symptomatibus, e. g. deliriis maniacis, obstructione alui, &c. quæ lethali tandem exitu finiebantur. Hinc queritur non immerito: Annon hæ bacca fuerint a Solano sic dicto furioso desumpta? insuper etiam una earum pro examini transmittitur.

rogito, velis mentem tuam haud gravatim paucis mihi declarare. Interim vale & fave.

T.

D. Dehne

Responsoriae.

P. P.

Baccas, quarum unam ad indagandum mihi misisti. Solani lethiferi & furiosi, alias Bella donna dicti, fructus esse, pro certissimo habere potes. Id enim non tantum ex effectu, quem reliquit, lethali innotescit, sed bacca etiam descriptioni, quam Botanici dare solent, est quam simillima. Describitur vero, quod similis sit cerasis nigris maturis, facile invitet aut pelliceat, at iis vescantur infantuli aliique, qui noxiam ejus indolem non exacte cognitam tenent. Multa a Scriptoribus rei botanica consignata jam prostant exempla eorum, qui ab esu baccarum hujus Solani neci dati sunt. Num autem pharmacopæus ejus loci non in eo deliquerit, quod bezgardica calida & volatilia exhibendo, vim baccarum deleteriam altius in massam sanguineam immiserit? ego adfirmare nullus dubito, existimans, in ejusmodi casu curatiorem oleosis, ad emesin usque sumtis, securius instituendam, primasque vias ab isto veneno vegetabili ante omnia repurgandas esse. Cura, ut iste casus Actis Naturæ Curiosorum inseratur, aut si mavis, ego, rectius de tota re instructus, curabo. Ita sentio.

T.

D. S.

Epicrisis.

Equidem hoc venenum vegetabile, præter deleteriam & causticam acrimoniam, dulci viscedini immixtam, alio quoque principio sulphureo, sensus ligante, & motus
vitalis

vitales turbante, gaudet, ut hinc medicamenta, quæ contra venena mineralia septica alias adhiberi solent, hoc in casu non sufficere videantur; & ego ratione ductus omnino judico, Solani furiosi principio virulento & corrosivo infimul sulphur quoddam narcoticum & mortiferum, Opio, Hyoscyamo, cicutæ aquaticæ, Strammonio, Daturæ Indorum, aliisque plantis ecstatis & divinatoriis, stupori inferendo aptis natis, non absimile, verum potentius, conjunctum esse. Interim tamen etiam observatio quandoque docuit, lac tepidum cum oleo amygdalarum dulcium, sine igne expresso, largiter sumtum, ventriculum ad emelin provocasse, & tali modo deleteriam massam rejectam fuisse, qua remota, brevi post omnis mortis metus evanuit. Ventriculo & intestinorum canali probe purgato, pauxillum Theriacæ vel Mithridatii exhiberi lenisque inde sudor expectari potest, sub quo principium subtilius sulphureum, naturæ & generi nervoso maxime infensum, e massa sanguinea proscibatur. Si enim unquam, post adsumtum venenum minerale, motus spastici & convulsivi oriuntur atque lacteis & oleosis mitigantur; utique omnia ista phænomena, quæ post deglutitionem baccarum Solani furiosi in adducto hoc subjecto observata sunt, non nisi spasticæ strictionis solidarum partium, & ex his imprimis membranarum & nervearum tensioni tribui possunt, & nunquam etiam talia, si modo curationi locus fuerit, certius, quam inviscantibus iterum mitigata sunt; imprimis cum per eadem hæc remedia virulenta simul & peccans causa *α. ω* tollatur, qua sublata, cessat effectus,

OBSERVATIO LXII.

Dn. D. GOTTWALD SCHUSTERI.

De

Innoxio vapore ex maceratione telarum
gossipinarum in officinis fullonicis
Chemnicensibus.

CUM quotannis non tantum tot millia gossipinarum telarum, (quas *Cannefas* & *Parchend* vocant, a nostris textoribus conficiantur, sed etiam in officinis fullonicis & insolatoriis, (quarum duodecim extra urbis nostræ moenia numerantur, idque singulare habent, quod in iis Batavorum linteaminum insolandi ars si non superetur, tamen perfecte exæquetur,) ad futuram insolationem præparentur & disponantur, quæ præcedentem diuturniorem macerationem in fero lactis vaccini requirit, quo cruditates superstitites extrahantur, mirum sane est, a putrido & nauseoso odore, qui sub ista maceratione exhalat, non frequenter inter nostros populares & fullones malignos & pestiferos oriri morbos. A primis enim temporibus existimatum fuit, quod corrupti & putridi vapores, ex maceratione Lini, Cannabis & Spartii provenientes, vi caloris solis aëri immisceantur, respiratione attrahantur, & morbos malignos ac contagiosos postmodum excitent. Jam vero si in officinis nostris fullonicis telæ gossipinæ fero lactis veteri admodum diu immerse & macerate sunt, tandemque ad insolandum in planitie quadam exponuntur, dici haud potest, quam nauseosus & quasi cadaverosus foetor inde exhalet, qui per varios ventorum flatus hinc & inde fertur & dispergitur; nec tamen unquam a nostris Physicis & Medicis observatum est, opifices in hoc labore occupatos, præ aliis hominibus morbis subjectos esse contagiosis. Immo, quæ
singul-

singularis Dei gratia est, Cheminicum nostrum, quantum quidem ego reminiscor, & quousque praxin medicam hic exerceo, nunquam de epidemicis morbis querelam quandam movere necesse habuit, nedum unquam de endemiis, fulonum genti individualiter familiaribus. Quamquam itaque experientia contrarium demonstrat, exhalantes nempe a telis, insolationi exponendis, vapores non adeo noxios esse: tamen me non iniuste facturum spero, si paucis exposuero, quibus ex causis fiat, quod prædictæ exhalationes in nostra regione non tam nocivæ sint, cum in locis extraneis, aliisque mundi plagis, imprimis Italicæ oris, satis pestiferæ animadvertantur. Qui Linum, Cannabem & Spartium in aqua emollita & macerata aërem inficere & corrumpere credunt, id ex ingrato odore, quem pro effectu putredinis habent, demonstrare volunt, eundemque magnam vim morbos excitandi habere statuunt. Equidem non negandum est, quod aër sub inspiratione in pulmones ingressus, ad id potissimum inserviat, ut sanguinis progressum vi sua elastica & expansiva urgeat, adjuvet & spissiore ac motui ineptum hunc humorem resolvat ejusque attenuacionem promoveat, qua ratione idem ille omnino immediate sanguinis massam adficere & alterare potest. Constat enim unicuique jam jam per experientiam, quod respiratio cælo existente sereno totum corpus quam celerrime reficiat; cum e contrario eadem in locis, ubi aër crassior multisque peregrinis halituosis impuritatibus refertus atque corruptus est, non tantum parum reficiat, sed etiam homines imbecilliores reddat. Ita hac quoque ratione aër variis heterogeneis, putridis & corruptis particulis imprægnatus, atque per pulmones sanguini commixtus, tam ejus circulum retardare nimiumque turbare, quam fundamenta successuræ putredinis & dissolutionis in ipsa sanguinis massa ponere valet; unde etiam in corrupta diathesi sanguinis malignorum

& pestiferorum morborum originem & indolem consistere, complures Medicorum autumant, utut etiam ii, qui contrarium evincere conantur, quoque non desint.

Quod itaque ad causas attinet, quarum beneficio incolæ nostri neque tam pestifero cæteroquin vapore inficiuntur, neque ab aliis etiam morbis infestantur; omnino aperte confitemur, id primario ex specialissima divina fieri gratia, quæ benignissime & clementissime avertit, ne miasma malignum in corpora tam facile penetret; secundo vero ad causas naturales præ aliis sequentes referendas esse, nos quidem, salvo doctiorum iudicio, statuimus. Primo flumina, officinas fullonicas præterlabentia, multas noxias particulas ad se trahere, veritati videtur quam maxime consentaneum: Sicuti enim observatio docet, quod patina, aqua frigida repleta & in hypocausto, tabaci fumo referto & cooperto, seorsim posita, illum omnem attrahit, indeque aqua flava, & summe foetida evadit; ita potissimum etiam præterfluentem undam multum ad aëris depurationem conferre, ex physicis abunde demonstrari potest. Deinde urbis situs, ventis septentrionalibus imprimis expositus, secundam causam physicam constituit: ventis enim, præcipue aquilonaribus, inest vis vapores corruptos coercendi & enervandi; & quemadmodum aër calidus & siccus virtute pollet, nubilum cælum expandendi & particulas putridas in motum deducendi; ita ex adverso frigidus expansionem imminuere, motum halituoforum miasmatum cohibere, &, quo ista minus exalcentur, vel venenosam indolem nanciscantur, impedire solet. Tertia causa est, quod ob loci nostri planitiem, venti absque ullo impedimento undique libere permeare, aërem ubique depurare, noxios vapores dissipare, & miasmata jam jam ad putridam corruptionem inducendam aptissima summeque proclivia, celerissime annihilare possunt. Hisce adcedit quar-

to, quodurbs nostra ad radices Sudetorum montium extructa sit; cum vero aër montanus reliquis semper salubrior habeatur, itaque ejusdem usum etiam aliquid ad loci nostri salubritatem conferre posse, non immerito judicandum est. Atque hæc sunt causæ physicæ, quæ probabiliter efficiunt, quo minus dicti pestiferi vapores incolis nostris noxam inferant, morbosque fonticos producant. Quod vero in specie insolatorum gentem concernit, hæc quidem præ cæteris incolis, periculo infectionis subjecta videtur, sed tantum abest, ut ideo singularibus & frequentioribus adficiatur morbis, ut potius optima gaudeat incolumitate. Horum autem sanitati, nostra quidem sententia, fortissimus ille motus, quo semper opus habent, in subsidium venit, dum non raro linreaminâ telasque tundendo rusticos in horreis superant, unde hoc labore eorum corpora & partes solidæ in ordinario suo vigore & elatere magis roborantur, circulus sanguinis optime conservatur, perspirationes & reliquæ se- excretiones promoventur, ut hinc miasma inspiratum, vel deglutitum, aut alio modo corpori insinuatam, per excerniculum conveniens commode satis ac tempestive iterum removeri queat.

OBSERVATIO XLIII.

Dn. D. GOTTWALD SCHUSTERI.

De

Insalubri Thermarum Wolckensteinensium usu.

Thermæ Wolckensteinenses per æstatem an. 1736. insalubres magis, quam salubres extiterunt, in cujus phænomeni rationem in præsentiarum paucis inquirere mecum constitui. Fuit autem contrarii effectus primariâ

causa tempestas humida & frigida, quæ per totam æstatem continuavit & duplici respectu Thermarum virtutem immutavit : 1.) Quoniam ex perpetuis pluviis aquæ sic dictæ sylvestres & ferinæ adcreverunt, quæ partim fluminum instar Thermas inundarunt, partim circulationis lege ad easdem restagnarunt, unde factum est, ut debiliorem monstraverint effectum ; 2.) quia ob eandem illam tempestatem aer simul frigidus & humidus, ideoque ad usum Thermarum plane inutilis & perniciosus redditus fuit. Fibræ enim partium corporis musculosarum, usu thermarum relaxantur, pori ampliores fiunt & motus sanguinis intestinus & progressivus magis acceleratur. Cum vero ægris quibuscunque, usu thermarum finito, maxime conducatur, ut deambulando in aere fereno & calido corpus ad sensibiliores usque transpirationem exerceant & proportionatum fibrarum tonum, qui in aere sicco nimium intenditur, in humido vero magis relaxatur, partibus restituant, quo serosa & salino-acris colluvies, a massa sanguinea, durante balneorum usu separata, tali exercitio plenarie removeatur ; facile hinc concludi potest, quod neque hic etiam summe salutaris & necessarius scopus sub intemperie aëris frigido-humida obtineri possit. Quando enim nec cælum ferenum, nec aër ficcus & purus est, eaque ex causa fibræ debiles ad naturalem tensionem reduci nequeunt ; tunc sane excretio ad sanitatem conservandam adeo necessaria supprimitur, impuritates in corpore retinentur & accumulantur, natura imbecillis redditur, artus lassitudine quadam fatigantur, & ægri ipsi laudabilem alioquin effectum, corporis nempe agilitatem, non obsequuntur, sed potius, prout causa morbifica, antea in actum deducta, circa hoc vel illud viscus denuo obhærescit, novis & interdum gravioribus pathematibus subjiciantur. Quod enim thermæ non tantum partes corporis humani solidas, juxta virtutem suam

suam intrinsicam, confirmando aut emolliendo, adficient; verum etiam cum primis in fluidas agant, & a sanguine varias heterogeneas impuritates liberent atque separent, tam ratio, quam experientia, fidissima rerum magistra, demonstrat. Ipse hoc laudabilis se- & excretionis effectus partim per excitationem motus intestini, qui omnibus fluidis ad præoccupandam plenariam mixtionis dissolutionem, necessarius est, partim per accelerationem motus progressivi obtinetur, quemadmodum etiam hoc similiter in flumine observamus, quod, sicubi celeri cursu ferri incipit, subito semper turbidum redditur & arenam, limum & lapides, motu quodam quasi rotatorio, secum abripit & abducit; omnes vero istas heterogeneas materias, simul ac in cursu citatori deficit, iterum dimittit & rejicit. Hisce fundamenti loco positis, quæstio moveretur: Num ex isthoc perverso thermarum effectu certa & definita morbi species, v. g. Apoplexia, &c. in subjectis iisdem utentibus prædici possit? ad quam vero negative respondeo. Quemadmodum enim materia peccans, aut sanguis serosus, acris & scorbuticus, aut ejusdem, etiam legitime constituti, nimia quantitas adesse potest, atque secundum variam corporis dispositionem, modo hæc, modo alia viscera corporis humani occupat; ita varii generis ægri tudines oriuntur. Quamobrem si causa morbi in pectore hæret, tunc respiratio difficilior evadit & asthma subsequitur; si in artubus nidulatur, dolores arthritici & rheumatici exsurgunt; si vero visceribus abdominis impacta est, tunc facile Hydrops ascites & œdemata superveniunt. Quod si tandem etiam exempla consignata prostant, & ægrorum sub balneorum usu apoplexia corruptorum, id meo quidem judicio in prædispositis subjectis ita evenire solet: Habitus enim corporis ex usu thermarum magis emollitur & relaxatur, tonus vero fibrarum naturalis, ob defectum aëris siccioris non resti-

tuitur, ideo humores a partibus corporis externis magis abforbentur, siquidem solidæ partes, ex causa supra commemorata, dum æquilibrium has inter & fluidas ex parte imminuitur, fluidis debite resiltendi & humores reprimendi energia non amplius pollent. Quando itaque ejusmodi subiecta sub his circumstantiis thermas iterum ingrediuntur, tunc profecto mineralis aqua sanguinem uno impetu ad caput, quod extra balneum liberum est, congerit & restringit, quoniam minerales thermarum aquæ, & inprimis Wolckensteinenses, vim habent, vasa corporis magis premendi. Quo lenior itaque & remissior antea in solidis adesse deprehendebatur motus, eo magis statim in gradu suo augetur strictiorque redditur a vi aquæ pressoria. Sanguine vero a calore thermarum vehementer ad orgasmum usque commoto & copiosius versus capitis vasa interiora & plexum choroideum restricto & accumulato, tandem plus justo vasa illa distenduntur, facileque inde rumpuntur, & sic lethalis ille adfectus, Apoplexia nempe, inducitur. Quodsi vero per poros vasorum serum sanguinis copiose transudat, aut circa nervorum principia restagnat, transitum spirituum impedit, eademque plus justo humectat, tunc nimium quantum relaxantur nervi, & in eodem latere, in quo istiusmodi transudatio vel collectio serosa contingit, Paralysis aut Hemiplexia oriri solet.

OBSERVATIO XLIV.

Dn. D. GOTTWALD SCHUSTERI.

Vulnus sclopetarium in facie feliciter
sanatum.

Rusticus 30. annorum explosione sclopeti, grandine plumbea minori onerati, ex improvise ita vulneratur,

tur, ut maxima nitrati pulveris portio, unacum grandine in latere dextro faciei, penes os malæ ingressa, sub processu zygomatico, usque ad meatum auditorium penetraverit. Vulnus æqualiter rotundum tanta pollebat dimensione, ut digitus minimus facile immitti potuisset. Totâ facies pulvere pyrio undique conspersa, & hinc inde ambustionem passa erat, insimulque ejusdem grana quædam oculum dextrum læserant, præcipue autem unum horum, per tunicam corneam transiens, iridem petierat, ut, effuso aqueo humore, oculi bulbus collaberetur formamque suam amittere videretur. Sub prima deligatione vulnus a stupa & pulvere nitrato, quantum fieri poterat, liberabatur, & granula minora e cute extrahebantur; quoniam vero impossibile erat omnem stupam grandinemque plumbeam una vice absque aliqua incisione, remove-re, hæc vero ab metuendam simul læsionem arteriæ temporalis infecura adhuc videbatur; hinc vulnus interim cum convenienti unguento digestivo deligabatur, & faciei imponebantur sacculi resolventes vinosi, oculo autem læso immediate mucilago Semin. Cydon. leniter camphorata applicabatur. Dicta hac methodo per aliquot dies continuata, suppuratio bene successit, & simul cum pure cocto relicta stupa, & frustulum fracti processus ossis zygomatici prodiit. Præmissis ergo injectionibus balsamicis, deligatio juxta priorem methodum continuata fuit. Paucis diebus interjectis, Chirurgus externe sub cute, in meatu auditorio & in margine auriculæ grana quædam plumbeæ grandinis observat, eorumque prævia incisione, tredecim eximit, & vulnuscum dein lege artis consolidat. Continuatur injectiones, ex Essentiis balsamicis & aqua sclopetaria (*l'eau d'arquebuse*) constantes, minime vero inde ad consolidationem redigi poterat vulnus, sed potius metum successuræ alicujus fistulæ incutiebat. Hanc ob causam,

sam, prævia prudenti deliberatione, incisio per totum tractum, a vulnere usque ad meatum auditorium, ita instituebatur, ut, nullo ramo majori arteriæ vulnerato, hæmorrhagia minorum ramulorum cum spiritu vini & applicatis linteis comprimentibus feliciter cohibita fuerit. Vultus ita ampliatus postea brevi temporis spatio consolidatum & cicatrice obductum fuit. Inflammatio autem oculi curam diutius protraxit, quia exinde continuo serum stillabat, tandem crebriori usu sacculorum tonico-resolventium, & instituta scarificatione palpebrarum, omnis plenarie discussa fuit inflammatio. Proinde etiam læsio tunice corneæ sanata fuit, ob factam autem iridis per ingressum grani pulveris nitrati, vulnerationem, pupilla partim magis dilatata & oblonga, partim ad motum ordinarium minus idonea, effecit, ut æger de reliquo restitutus, non nisi diem & noctem ope hujus oculi distinguere nunc valeret. Interim oculi bulbus, facta iterum spontanea restitutione humoris aquei, figuram & magnitudinem naturalem brevi post recuperavit.

OBSERVATIO XLV.

Dn D. GOTTWALD SCHUSTERI.

Sectio anatomica infantis recens nati, Hydrocephalo defuncti.

Mense Martio anni MDCCXXXVII. in pago *Hilbersdorff*, præfecturæ Chemnicensis, infans recens natus, clandestino partu in lucem editus, & a matre sub scala defossus, legali ritu & more consueto inspiciebatur & anatomice sectioni subiciebatur, in quo sequentia notatu digna observata fuerunt:

Cadaver erat masculini generis, atque una cum ad-

nexis

Sectio anatom. infantis recens nati, Hydroceph. def. 177

nexis secundinis præcinctorio involutum, & ab ordinariis impuritatibus nondum repurgatum. Interim ad legitimam maturitatem usque in utero gestatum fuisse hunc puellum, tam ipsius corporis robur & magnitudo, quam essentiales ejus partes, quales sunt præputium penis, unguiculi perfecti in digitis manuum & pedum, & crines in capite, confirmarunt. Primo autem statim intuitu caput infantis consideratione dignum adparebat, utpote quod non solum nimis grande deprehendebatur, dum tota ejus circumferentia sedecim pollices æquabat, fontanella insimul perquam late dehiscente; sed etiam omnes futuræ ossium cranii, tactui facile cedentes, nimium a se invicem distabant, hacque ratione Hydrocephali præsentiam demonstrabant. Pulmones in pectore collapsi conspiciebantur, atque cum corde exempti, & sufficienti quantitati aquæ in vase proportionato injecti, statim fundum petebant. Pericardium multum aquæ continebat. Vasa coronaria cordis, ut & ventriculus sinister & auricula dextra, cruore turgebant.

Incisis integumentis capitis communibus & ossibus cranii reclinatis, serum flavescens, mensuræ unius quantitatem referens, effluebat, quo remoto interna cavitas, jucundo spectaculo, vacua observabatur, dum loco cerebri, quod alias interiora cranii replere solet, tantummodo in fundo cavitatis parvum cerebellum, insuetæ figuræ conspiciendum erat.

Meninx dura ubique ossibus cranii adhærebat, interquam & prædictum cerebellum, memorata aqua fluctuavit. Ulteriori examine hujus cerebelli instituto, illud membrana tectum observabatur, & universa massa ad pondus sex unciarum accedebat, ex qua per foramen magnum occipitis medulla spinalis egrediebatur. In utroque latere ex eadem massa duo nervi ad oculos excurrerant, illaque simul in latere dextro colorem & substantiam car-

nis referebat. Oculi, diductis palpebris, obscuri, ac si tunica quadam obducti essent, videbantur, adcuratius tamen considerati, pupillam & iridem monstrabant. Humores in suo erant ordine, nervus vero opticus deficiebat, eoque in loco, ubi naturaliter ad oculum ingreditur, particula carnis offendebatur; hinc etiam deficiebat tunica retina, utpote quæ non nisi continuatio & expansio nervi optici esse dicitur.

Quod itaque nostrum, de vita & morte hujus infantis, attinet judicium, omnino statuimus, quoniam ejus pulmones in thorace collapsi reperti fuerunt, & aquæ injecti fundum petierunt, eundem post partum minime respirasse. Interim cum hoc experimentum non ita solidum indicium de morte infantis ante partum præbeat, sicuti de vita ejusmodi fœtus certius ferri potest judicium, quando aquæ innatant pulmones, siquidem priori in casu sanus etiam infans, in & sub partu, antequam respirare incipit, illico suffocari, aut per violentiam ab aliis illatam, aut ob nimiam debilitatem, tam ex proæresi, quam alia ex causa, vita privari potest. Vid. Responsum Facultatis Med. Wittebergenf. ann. MDCLXXXIV. die XXX. Augusti exaratum, apud ZITTMANNUM, in quo quatuor casus possibiles fiſtuntur, secundum quos fieri potest, ut infans, quamquam aquæ injecti ejus pulmones fundum petant, vivus tamen nascatur, & tam in & sub partu, quam post eum, ante respirationem factam, interficiatur: Hinc & de præſenti infante, quam diu circumſtantiæ tantis adhuc dubiis premuntur, neque quoad vitam, neque quoad mortem, certi quid pronunciarı potest. Sequentia enim momenta eundem brevi ante partum adhuc vixiſſe evincunt: 1.) Quoniam maturus & perfectus fuit; & 2.) circa frontem linea rubra observata fuit, ad instar ſuggillationis cujusdam; 3.) quoniam idem ille absque gravioribus doloribus, & expedite ſatis,

tis, unacum secundinis, exclusus fuit ; 4.) quoniam mater partum distimulavit, insimulque 5.) observationes prostant, quod infantes absque cerebro nati, per aliquot horas diesque vixerint. Confer. *Acta Medicor. Berolinens. Dec. I. Vol. III. p. 1.* de abortu septimestri monstroso, sine cerebro & cranio per II. horas vivente ; it. p. 13. in conspectu historiarum notabiliorum, sine cerebro & calvaria natorum. It. p. 20. ubi sequens formatur conclusio : *Omnes sine cerebro natos & vitales, tam intra, quam extra uteri claustra, nunquam caruisse membranis meningais, vel supra cerebri succedanea corpora informia expansis, vel ad minimum basin cranii & spinalem thecam investientibus, licet cerebrum, cerebellum, immo ipsa spinalis medulla defecerit.* Quibus verbis summam necessitatem meningum ad vitam demonstrant, simulque systema BAGLIVII, qui *Specim. de fibra motrice Lib. I. p. 285.* ejusmodi observationibus nititur, ingentemque meningum potestatem in solida æque ac fluida corporis animati aperte comprobat, magis magisque confirmant.

Econtrario autem sequentes circumstantiæ fidem faciunt, infantem mortuum natum esse : 1.) Quoniam pulmones in aqua subsiderunt ; 2.) mater aliquot dies ante partum graviori quodam lapsu debilitata fuit ; 3.) parum etiam sanguinis in partu emisit ; 4.) infans ipse, ob Hydrocephalum jam antea nimis debilis fuit, adeoque morti propinquior ; & tandem 5.) quoniam caput ejusdem in partu, ob futuras dehiscentes, facile cedere potuit, sicque exinde argumentum, a facilitate partus desumptum, pro adstruenda vitalitate, infringitur. His ergo ex causis iudicium in suspenso relinquendum esse censui.

Interim post sententiæ hujus communicationem reacoram Judice confessa est, se triduo ante partum insigne frigus sensisse, & infantem ipsum in partu quoque tactu frigidum fuisse : Hinc ex duobus hisce ultimis momentis Illu-

stris Facultas Medica Lipsiensis secundum probabilitatem conclusit, infantem mortuum in lucem editum esse.

OBSERVATIO XLVI.

Dn. D. GOTTWALD SCHUSTERI.

De

Liquore Pericardii.

Aliquoties, cum infanticidia sectionibus medico-legalibus detegenda nobis obtigerunt, observavimus, pericardium suo nequaquam destitutum fuisse liquore, eaque propter ejusdem praesentiam in statu naturali absolute necessariam esse judicavimus. Cum vero alii Medicorum adfertum hocce impugnare conentur & liquorem istum in praeternaturali statu duntaxat adesse contendant; hinc nostra experientia freti, quid de illo sentiendum sit, in praesenti, praemissis aliquot observationibus, indagare constituimus.

Anno MDCCXXXIV. die XII. Nov. in pago Harlhau, praefecturae Chemnicensis, infans, illico in partu, ab infanticida, incisione venae jugularis internae & vertebrarum colli, enecatus, nostrae inspectioni & anatomiae legali subijciebatur, in cujus pericardio liquorem invenimus.

Anno MDCCXXXV. die XXVI. Octobr. in pago Frankenau infantem, ab avia, mox post partum, suffocatum, secuimus, in cujus pericardio liquor aderat.

Anno MDCCXXXVI. die XVII. Maji Mitweydae infantem, ex intermissa deligatione funiculi umbilicalis & suffocatione interentum secantes, in pericardio multum aquae vidimus.

Anno MDCCXXXVII. die XIII. Martii in pago Hilbersdorff, sub praefectura Chemnicensi, infantem Hydrocephala-

cephalo laborantem , recens natum , cultro anatomico subjecimus , in cujus pericardio itidem liquor observatus fuit.

Alios ut taceamus casus , in quibus istam aquam aut non curatius quæsimus , aut observationem oblivioni dedimus. Quæstio itaque oritur : An liquor pericardii prædictis in casibus naturaliter , an vero præternaturaliter adfuerit ? Equidem si HIPPOCRATEM primo audimus , ille liquoris hujus existentiam secundum naturam statuit , & plurimi scriptorum medicorum ad hoc usque tempus , præsentiam aquæ pericardii in naturali statu adfirmant , ex quibus jam non nisi Illustrem BERGERUM nominasse sufficiet , qui in *Physiolog. med.* p. 242. ita scribit : *Quo minus fortasse de existentia ejus liquoris dubitemus , aut cum plane negandum existimemus cum Cl. BOHNIO Circ. anat. physiol. prog. XX. ac sicubi reperiatur , pro morboſo tantum , aut violenta morte expresso , habeamus , quem quippe in animantibus vivis pariter , ac defunctis , deprehendimus , eum ex collecto prædictorum pororum rore ea copia orientem , qua cordis motui haud officiat.* Sunt tamen nonnulli , qui ejusdem existentiam in statu s. n. negant. Ita enim BOHNIUS l. c. scribit : *Uno verbo , nulla est aqua pericardii , & si reperiatur , aut morbo , aut mortis generi suam scaturiginem debet , si nimirum alterutrum , aut utrumque horum tale extiterit , quod circulationem ad tempus turbet & ejusmodi violentam ac præternaturalem seri transudationem atque congestionem præstet ; unde in decollatis , aut simili velocissimo mortis genere ereptis , alias vero sanis , sæpe ne guttula quidem cernitur.* Huic sententiæ etiam BAGLIVIVS de *Fibra motrice Lib. I. cap. VIII. Propos. IV.* favere videtur his verbis : *Itcirco copiosa lymphæ in mortuis observatur in pericardio , in cavitatibus cerebri , pectoris , abdominis ; quam putant nonnulli fuisse mortis causam , cum revera paucis ante mortem horis ibidem fuit congesta.*

Quod si itaque existentia liquoris pericardii in statu naturali in dubium vocari posset, sane juxta horum Auctorum sententiam necessario sequeretur, ejusdem præsentiam semper statum indicare præternaturalem. Et quamquam iis non adfentiamur, qui de aqua pericardii naturaliter præfente prorsus dubitare solent, & eandem, si forte occurrat, non nisi indicium prægressæ cujusdam violentiæ præbere perhibent, imprimis cum duplex adhuc obstet circumstantia, quod nimirum 1.) ejusmodi humor, maxime in infantibus utero materno adhuc inclusis, a tardiori sanguinis circulo in pericardium transfudare possit, sicuti ex casu primo adparet, utpote in quo fidem superaret, si statuere velimus, quod tam brevi temporis spatio, quo infans a gravi illo vulnere colli expiravit, aquam demum in pericardio collectam fuisse; & 2.) quod memoratus iste liquor, si etiam tamquam effectus in moribundis occurrens respiciendus esset, similiter etiam absque prægressa violentia in quacunque mortis specie, a quolibet morbo dependente, adesse debeat: Tamen potissimum ad stipulamur clariss. ORTIOBIO, eumque in *Historia partium corp. hum. p. 66.* solido inniti veritatis fundamento reputamus, quando sententiam suam de hac materia ita exponit: *Cor vapore quodam seroso continuo irrigatur, ut fibra eo melius motui perpetuo præstando aptiores sint: Is ergo in animali mortuo condensatur, & exigua in quantitate, in breviori mora vitam finientibus, majore in suffocatione pereuntibus colligitur. Atque hac ratione in eo casu, ubi aqua pericardii majori in copia, quam alias naturaliter deprehendi solet, reperitur, suffocationis effectus dici meretur.*

Interea hoc loco nostri non erit, scrupulose indagare, utrum ista aqua ex aliorum sententia a glandulis, per pericardium disseminatis, originem trahat? quia in pericardio, quam diu naturaliter constitutum est, cum exactissimo & perfectissimo etiam microscopio nullæ glandulæ conspicuntur, adeoque etiam sub hoc statu non immerito

merito de præsentia hujus aquæ dubitare liceret : Interim tamen admodum probabile nobis videtur , quod ista humiditas tam ex internis porulis arteriarum pericardii & auricularum cordis provenire , quam ab extremitatibus venarum & vasorum lymphaticorum iterum absorberi possit.

OBSERVATIO XLII.

Dn. D. GOTTWALD SCHVSTERI

De

Aqua verminosa fontis cujusdam Chemnicensis , ejusque usu innoxio.

In fonte quodam urbis Chemnicensis saliente , qui ad instar omnium reliquorum extra mœnia in agris & sylvis scaturiens , per aquæ ductus ad cœmeterium , prope ædem sancti Jacobi , ducitur , & ibidem in craterem publicum fluit , tempore verno , nonnunquam etiam hiberno , quando tempestas magis tepida & humida est , quoddam vermiculorum genus reperitur , quod ideo adspectu curiosum est , quoniam minimorum pisciculorum more in aqua hinc & inde , sursum & deorsum celerrime movetur . Quam diu isti vermiculi in aqua commorantur , tam diu formam & speciem pediculorum , in dorso atra puncta gerentium , præ se ferunt & sunt caudati , qua de causa etiam a nobis *pediculorum aquaticorum* nomine insigniti sunt . Numerus & multitudo horum animalculorum haud raro usque adeo augetur , ut in una aquæ mensura pene quinquaginta numerentur . Interdum vero in eadem aquæ quantitate vix quinque aut decem occurrunt & conspici possunt . Ratione magnitudinis variant valdopere , alia enim sunt majora , alia mediæ magnitudinis , alia minima , ut in republica & civitate variæ staturæ & magnitudinis incolæ degere solent . Majora ta-
men

men nunquam ad eam adcedunt magnitudinem, ut primo statim intuitu in conspectum veniant; sed exactiorem & acutiorem oculi aciem requirunt. Optime conspici possunt, si vitrum, aqua ista repletum, versus lucem directum intuemur. Cantharum unum & alterum hujus aquæ verminosæ per linteum transcolavimus, ubi omnes vermiculi, in linteo collecti, absque ullo motu per aliquot momenta jacebant. Quosdam palpavimus digitis statimque totam vermiculi substantiam profus evanescere deprehendimus. Quamprimum vero eosdem, mediante transcolatione ita collectos & cum cultro caute a linteo separatos, iterum in aquam dimisimus, jucundo sane spectaculo vidimus, vermiculos, antea quasi demortuos & exanimes, resurrexisse & de motus pristini agilitate, sibi adhuc constante, testimonium exhibuisse. Aliqua horum animalculorum aquatiliùm cum aqua calici vitreo infudimus, & orificio charta obducto, observavimus, quæ ita per quatuor fere hebdomadas viva permanserunt. Alii ex his vermiculis fundum petebant, sed, aqua leniter saltem commota, statim ascenderunt & motus pristinos repetierunt: alii vero aquæ semper supernatabant. Adnotavimus quoque eosdem, per fortiorem aquæ commotionem semper insimul citatiorem in motum rapi; e contrario autem remittente aquæ motu, etiam remissiorem istorum fieri motum & tandem cum motu cessare vitam. Postquam enim aqua in vitro per dictum illud temporis spatium immota relicta fuit, deprehendimus vermiculos, magis magisque debilitatos, tandem periisse & duntaxat quædam ramenta fibrosa tenuissimaque vestigia corpusculi, per putredinem resoluti & corrupti reliquisse. Interim aquam istam omnes, circa hunc fontem habitantes, pro usu domestico & culinari adhibent, nec ad præsens usque tempus observatum fuit, insalubrem ejus usum fuisse. Causa horum vermiculorum, num sit univoca, an æquivoca generatio? in præsentem quidem

dem non exactius disquirere placet. Variis tamen ex circumstantiis in eam adducimur opinionem, hæcce animalcula in ligneis canalibus, ad putrescendum, ob longam annorum feriem, facile proclivibus, generari posse. Cum enim hujus fontis scaturigo, ex qua aqua per ligneos canales in urbem fertur, ultra dimidium milliare distet, & proventus universæ istius turbæ vermiculorum vix unquam citius & certius expectandus sit, quam adpropinquante tempestate calida & humida, quæ alias insectorum & animalculorum aquatiliū procreationi aptissima existit: admodum probabile utique videtur, tempestatem prædictam causam efficientem, unam vero & alteram in aquæductibus regionem, ex putredine corruptam, idoneum gremium exclusionis horum animalculorum suppeditare.

OBSERVATIO LXVIII.

Dn. D. GOTTWALD SCHVSTERI.

De

Rosa monstrosa.

Cum Dominus Joh. Godofred. Wormius, Regius & Electoralis Saxonicus Inspector censuum publicorum de rebus, ad victum & amictum pertinentibus præstandorum, meritissimus, & urbis nostræ Consul primarius, mense Julio a. c. in horto suo suburbano obambulet, & in roseto oculos pasceret, alias inter Rosas, adspectu jucundas, & pulchre florentes, incidit in ejus oculos Rosa, merito, ut judicamus, *monstrosa* nuncupanda. Id enim, quod monstri quid alere videtur, singulare animadvertendum præbuit: In floris apice, ubi tenerrima foliola jucundo sese sistunt spectaculo, duo emergebant petioli, qui novas continebant capsulas, hoc tantum cum discrimine, ut altera capsula os sesamoideum majus, altera minus in dimensione caperet. Ista saltem stamina floris, illa vero progermina-

tionem proxima, jam matura & colore naturali roseo tineta foliola in suo fovebat sinu. Non parum sane jucunditatis percepissent adspicientes ex tribus rosis, perbelle, licet contra naturæ consuetudinem, ita protubernantibus, nisi curiosa manus Domini Consulis eam, in admirationem Naturæ naturantis, decerpisset. Interim hoc quoque notatu dignum erat, quod flos ordinarius, ex quo duo petioli egrediebantur, non ita plenus observaretur, sicuti reliqui in isto roseto, certo sane indicio, vim vegetantem & foliorum progerminantium proventum ideo non largiorem obtinuisse florem primarium, quoniam aut errore, aut consilio, aut etiam mechanica ratione, duæ aliæ capsulæ superfœtando quasi substitui debebant. Artificiosissimam hanc Rosæ formam attentioribus lustrans oculis plures detegebam vermiculos minimos, floris folia non adeo tardo cursu perrepantes. His vermiculis minimis causam adscribendam esse judico, cur, si quis odorem Rosæ naribus frequentius excipiat, adeo facile ad sternutandum concitatur. Adfurgunt enim & attrahuntur tunc temporis isti alati vermiculi, instar muscarum non minus ad volitandum, quam currendum, apti atque idonei, communiter usque ad membranam narium pituitariam, & tam motu suo mire flexuoso celerissimo, quam sale urente caustico, quo omnia insecta largius prædita sunt, intertextos tunicæ mucosæ nervulos ad motum excretorium irritant atque stimulant. Gracillimi isti vermiculi sunt cornuti, & quatuor tantum gaudent pedibus, ad motum localem, ob elateris sui potentiam summam, aptissimis, quorum posterioribus sæpius corpusculum scalpere solent, ut muscæ; num hanc forsitan ob causam, quod ab aliis adhuc minoribus & maxime minimis vexentur vermiculis, sicuti in muscarum genere quilibet attentus observator notare poterit, lyncei decernebant oculi. Generantur ex ovulis, intra folia floris latitantibus & adspectu atris,

recens

recens vero nati vermiculi candidum induunt colorem, qui, successive dein, crescente tenerrima licet ætate, in cinereum & nigrum tandem mutari solet.

(*Chemnicio Erfordiam misse*
d. 20. Decembr. 1739.)

OBSERVATIO XLIX.

Dn. D. ANDREÆ ELIÆ BÜCHNERI.

De

Intensissimo dolore ischiadico, febrem quartanam, immoderato Corticis Peruviani usu suppressam, excipiente.

Et natalium splendore, & virtutibus ac dignitate illustris quidam Baro, in nuperrimo contra Turcas gesto bello castra Cæsarea sequutus, ex usu insalubrium ciborum ac potulentorum, quibus, utpote a teneris lautissime educatus, nunquam aduetus fuerat, in quartanam febrem inciderat, & ab ea utcunque liberatus, ad nos, viribus exhaustus & vix ossibus hærens, revertebatur, cum miles Cæsareus in hibernacula secederet. Fomitum febrilem adhuc in corpore latitare in propatulo erat, & facile hinc prævideri poterat, fore brevi, ut scintilla aliqua admota, in flammam denuo exardesceret; id quod etiam ita evenit, postquam frustra conatus esset obsoniis facilis digestionis & dapibus opiparis, moderate sumtis, collapsas corporis vires reparare. Ego firmissime persuasus, ventriculum & intestina itemque corporis vasa, impuris & excrementitiis scaterere humoribus, colatoria viscera infarcta, & emunctoria obstructa esse, die 10. Novembr. præscripsi pulveres, ex salibus digestivis compositos, quorum unum pomeridianis, alterumque vespertinis horis per tres dies adsumsit, quibus

dein lenissimum laxans, salis nempe Anglicani drachmas quinque, optato cum effectu subjunxi, ita ut quater inde alvum exoneraret, absque ullis torminibus, quæ alias per omnem vitam, sumto purgante, expertus fuerat atrocissima, quare etiam quarto abhinc die idem illud remedium, eodem cum effectu, altera vice adsumsit. Anxie interim desiderabat a febre liberari æger, vehementerque illud optabat generosa amantissimi filii mater: ego vero persuasus, adhuc necessariam esse febrem, ut cumulati in corpore vitiosi humores, post præmissam præparationem, & abstersionem aucto tam intestino, quam progressivo sanguinis motu, subigantur & expellantur, elapso iterum octiduo, præscribebam Corticis Peruviani infusum, juxta eum modum paratum, qui describitur in schedula, jussu Regis Ludovici XIV. anno 1683. impressa, sub titulo: *L'usage de Quinquina, ou remede contre toutes sortes des fièvres.* Ast cum illud nec palato ejus satisfaceret, hæc prompte febris impetum refrænaret, substitui aliud magis gratum, nec tamen ita comparatum, ut uno quasi ictu febrem tollere protinus possit, ratus, e re ægri esse, ut vis ipsius febris non nisi paulatim infringatur, nequaquam vero excretiones impetuose supprimantur. Nunquam enim ad hæc aliave remedia, ex Cort. Peruviano parata & jamjam commemorata, sine debite præparato corpore, confugio, nec etiam unquam in praxi vanissimam illam & ægris sæpius perniciosam gloriam, ex celeri & festinata februm curatione, apud imperitam plebem aucupatus sum, quamvis mihi notissima hæctenus fuerit febrifuga virtus Chinæ Chinæ, quin potius semper eam amplexus sum sententiam, quam magnus ille Batavorum Æsculapius, HERMANNUS BOERHAAVE in *Praxi med. Part. III. pag. 448* sequentibus proponit verbis: *Quamdiu corpus non sit debile, credo, quod Cortex Peruvianus non sit dandus, nam febres intermittentes non tam sunt periculosa. Et nisi corpus debilitetur, sine febrim*

febrim per aliquod tempus decurrere, quippe quæ coquere debet iterum crudam materiam sanguinis, ad quam excoquendam nata est hæc febris; quemadmodum memori semper mente tenebo aureum illud monitum Viri hujus, magnis in rem medicam meritis illustris, & quinquagenaria experientia edocti, quod his profert verbis: Cum febris utilem præstet corpori effectum, probe animadvertant Medici, ne statim in ipso limine suppressere aut cohibere quarant insultus febriles, quod in continuis & acutis febribus ipsam mortem inducere solet; in intermittentibus vero tales febres ipsa attestante experientia, in gravissimas viscerum obstructions, & inde resultantes lentas febres, hæcticam, Hydropem, nec non convulsivas spasmodicas affectiones, maximo cum damno agrotantium, desinunt.

Quoniam ergo adeo promptum me ad eradicandam unico statim actu hanc febrem, per Corticis Peruviani usum, mensuram omnem excedentem, non exhibebam; hinc itum est ad alium, cujus Panacea idem ille est, qui etiam singulis binis horis, prout ab adstantibus relatum postea accepi, eundem pondere drachmæ unius, diebus a febre vacuis, exhibuit. Brevi igitur & febricitans & Medicus voti sui redditi fuerunt compotes, sed ita tamen, ut insigne utriusque gaudium haud adeo diuturnum esset, sed paucos post dies in gravissimum mœrorem verteretur. Incidebat enim Generosus æger in acerbissimum ischiadicum dolorem, manifesto satis indicio, quod nimis præmature, ante sufficientem humorum correctionem & præparationem, abusu Corticis Peruviani, febriles motus fuisse sopitos, & materiam peccantem, debite non subactam, metastasi quadam ad coxendicem detrusam. Inopinatus hic eventus Medici animum vehementer afflixit, & somnum per undecim noctes, ut ipse mihi fassus est, excussit. Ex tali ergo labyrintho se se extricare cupiens, sex pilulas, ex Extr. Cort. Calcarill. & Massa pilular. de Cynogl. nisi me omnia fallunt,

formatas, ægrotanti misit, eique certissimam spem fecit, fore, ut dolores ex usu earum mitigarentur, & quidem tanto citius, si pars dolens aqua frigida cum vino mixta ablueretur. Tantum autem abfuit, ut dolor hisce remediis leniretur, ut potius ferocior iisdem redderetur. Neque etiam placabatur medicamentis communi consilio ordinatis, Emulsionibus, Gelatinis, Jusculis, Saccharo Lactis, pulveribus nitrosis, diapnoicis & anodynis. Nihil porro conficiebant externa, discutiendi & leniendi scopo adplicata, Linimenta, Sacculi, Cataplasmata. Rejiciebantur vesicatoria, quæ prodesse potuissent. Postquam ergo ita per mensem fere integrum atrocissimos perpeffus esset dolores, balnea tandem humida, ex fecibus spiritus vini, cum Rad. Lapathi acuti, Herbis Chamædr. Chamæpyth. Salu. & Beton. parata, in usum vocata fuerunt, quæ etiam spem ægrotantis & Medici non plane fefellerunt, siquidem & dolorum ferocia inde sensim remisit, & major pedes movendi successit libertas. At ecce! cum in vado rem esse crederemus, subito magna insequuta est tempesta: sub initium enim mensis Januarii materia peccans, coxendici intimius infixæ, blando balnei fotu & calore resoluta, vehementissimo febrili motu excitato in massam sanguinis resorpta & ad thoracem delata, tum ferinam tussim, tum pleuritidem spuriam excitavit. Febris cum exquisito dolore ultra dies novem fuit protracta, pertinax autem & rebellis tussis diutius duravit, tandemque multo cum labore etiam sedata iterum fuit. Ex his breviter adlatis evidentissime colligere licet, morbos, qui febrem suppressam consequuntur, difficulter, ac fere non, nisi pariter per febrem, sive sponte ortam, sive arte provocatam, iterum sanari. Hinc etiam statim in principio, cum dolor ingravesceret, febrem per purgantia aliaque remedia revocandam esse, plus simplici vice monui, præsertim cum catharsis in coxendicis dolore lo-

cum

cum habeat, quæ sententia etiam peritis placuit, domesticis vero displicuit.

OBSERVATIO L.

Dn. D. ANDR. ELIÆ BÜCHNERI

De

Hydrope pectoris ejusque signis.

COrdis palpitationem, sæpius ex levi causa concitatam, angustias præcordiales, pulsum subinde intermittentem, gravissimorum prodromos esse morborum, Medicis in diuturna Praxi versatis ignotum esse non potest. Mihi certe, quando hæc obvenerunt, polyporum & aneurismatum subnata est suspicio, & animum occupavit metus fecuturi asthmatis vel Hydropis pectoris. Et hic morbus etiam eo nomine est molestissimus, quod plerumque omnistudio sit occultandus. Nam si Medico vel verbum exciderit de illo, id consequitur, ut æger desperabundus, aut medicamentorum usum præfracte rejiciat, aut alios Medicos, immo Medicastrors, Chirurros, vetulas, consulat. Minime autem vanum esse metum nec male fundatum, qui ex phænomenis ante memoratis concipitur de Hydrope pectoris vel præsentem, vel imminente, non uno edoctus sum exemplo, quorum idcirco aliqua saltem adducere hac occasione placet. Vir, temperamenti cholericomelancholici, in officio laborioso constitutus, a malo hypochondriaco per plures annos graviter vexatus, de miris circa præcordia angustis non raro conquerebatur, intercurrentibus simul frequentioribus cordis palpitationibus, quæ alias, notante FERNELIO *Lib. V. Patholog. cap. 12.* iis solenniores sunt, qui *hypochondriaca Melancholia* laborant. Accessit simul cu-

mulumque malorum adauxit magna respirandi difficultas, crebrius recurrens, ægrumque ex improvise primo somni tempore opprimens, ut evigilans anxie aërem captaret & in summo suffocationis periculo se versari crederet. Hinc absque omni hæsitatione non ægro & uxori liberisque, sed adfina & consanguineis, sub fide silentii, denunciabam, hoc asthma esse signum Hydropis pectoris: nam ad hanc usque horam persuasissimus sum de certitudine hujus signi, in qua jam olim me confirmarunt *Observationes practicae de Hydrope pectoris* a Dn. Collegis Wratislaviens. Academ. nostra Imperialis editæ, qui pag. 4. expresse fatentur, non aliud magis certum hac in re sibi occurrisset signum, quam *respirandi difficultatem talem, ut ex improvise primo somni tempore ægrum opprimat, & quietem ejus interpellat, adpropinquante vero luce aliquas iterum inducias concedat.* Corroboravit etiam ulterius sententiam hanc Illustris b. m. Dn. de HELWICH, in *Ephemerid. nostrar. Cent. X. Observ. 32.* referens, sibi hætenus cynosuræ loco, in dignoscendo pectoris Hydrope, fuisse *eam in spirando difficultatem ac crebritatem, quæ primo somni tempore inopinato opprimat.* Dubitat equidem de hujus signi certitudine Celeberr. Dn. D. RAYMANNUS in *Observ. 170. Voluminis I. Actor. Acad. nostræ*, & primo provocat ad asthmaticum a SYLVATICO *Centur. II. Consil. 49.* descriptum, qui singulis noctibus suffocationis periculum sustulit, quod non nisi facta adsumtorum & pituitosæ materiæ per vomitum rejectione remittere solebat, & quærit: *an etiam hic pectoris Hydrope laboraverit?* At magna cum verisimilitudine affirmari potest, pituitam, per cujus rejectionem ægrus iste, suffocationi proximus, singulis fere noctibus fuit sublevatus, per violentiam tussis ex pectore fuisse excussam, eandemque hanc commotionem etiam ventriculum ad ingesta rejicienda concitasse, sicuti hoc ipsum quoque in phthifica tussi sæpius observamus. Credibile est, illud tunc potio-

potiori ex parte fieri, quando pulmonum vesiculæ aqua sunt repletæ, aut etiam unica hydatide magna pulmō, tamquam sacco quodam aqua pleno, obruitur, aut colluvie serosa sive per vasa resorbentia ex cavitate pectoris advecta, sive per pulmonum poros, (siquidem constat, membranam pulmonum multis, iisque dilatabilibus poris, instructam esse,) hausta, inundatur. Responsio autem hæc forsitan vel ex eo non plane insufficiens videbitur doctissimo RAYMANNŌ, quoniam ipse innuit, suffocationis discrimina, nocturno tempore ægro imminencia, non tam per rejectionem contentorum ventriculi, quam per expulsionem pituitæ in pulmonibus, fuisse superata. Non equidem me fugit clarissimum Auctorem *Actor. Medicor. Berolinens. Dec. I. Volum. X. pag. 24.* vix credere, quod ipsa *substantia vesiculosa pulmonum in statu idiopathico sit aqua repleta*; credidit tamen id celeberrimus BOERHAAVE in *Praxi med. Part. V. pag. 153.* Sed hoc obiter. Interim optima fide testari possum, me oculis meis vice plus simplici vidisse, in notabili quantitate humorum serosum lymphaticum, unacum vomitu ingestorum, non sine evidenti asthmatis remissione, ex pectore fuisse expressum, eaque propter tamquam verissima agnoscere verba, in *Actis Medicor. Berolin. Dec. I Volum. X. pag. 30.* occurrentia, quæ hic adscribi idcirco merentur: *In tali casu, ubi tussis & vomitus intime complicantur, vomitus facile imponit spectatori, quasi ipse offerret materiam, quæ tamen, inter vomibundas ventriculi everisiones, cum tussi potius rejicitur.*

Quod ad Presbyterum, asthmate nocturno periodico laborantem, & a celeberr. GOCKELIO curatum, attinet, illum per Nodulum, *Decur. II. Ephemerid. nostrar. Ann. VII. Observ. 128.* descriptum, potuisse sublevari, & ab incipiente pectoris Hydropē liberari, satis est credibile, cum inter ingredientia vini hujus medicati, præter alia, ad hoc ma-

lum tollendum apta, occurat etiam radix squillæ, cujus vis hydragoga his temporibus multis experimentis cognita. Et quis fidem interponere suam poterat, de nunquam amplius reversura ista dyspnœa, crescentibus præsertim annis? si quidem juvenis tunc erat, cum prima vice abinde liberaretur: Subinde enim induciæ morbum hunc per notabile tempus concedere, multiplici experientia compertum habemus. Dein quoque ambabus largimur manibus experientissimo Dn. D. RAYMANNO, quod morbi spasmodici nocturnis habeant exacerbationes; ast, Vir optimus amice recordabitur, quod, dum interceptionem respirationis nocturnam, post WILLISIUM, BAGLIVIVM, RIVERIVM, PISONEM, HELWICHIVM, & alios plures, pro Hydropis pectoralis pathognomonico signo habeo, utique non nisi de illa cum prælaudatis Auctoribus loquar, quæ post unam, duas aut tres horas, a tempore somni vespertini incipit, quod certe tempus alii morbi spasmodici non adeo accurate observant. Provocat dein ad alium D. VICARII ægrum, & ex ejus anatomica sectione indubium se argumentum, pro confirmando suo adserto, (quod nempe hæc modo descripta respirandi difficultas non præbeat certum Hydropis pectoris signum,) necesse posse confidit: Ni mirum curæ suæ commissum habuit Clariss. Dn. VICARIUS virum illustrem, quinquagenario majorem, qui sub paulo vehementiori corporis exagitatione dyspnœa corripiebatur, sed multo graviore post unam, duas aut tres a somno horas, ubi asthma tantopere auctum fuit, *ut lectum deserere, & in sella noctis partem transigere cogeretur.* Hic, ait Dn. RAYMANNUS, *quamvis ab omnibus pro hydropico habitus fuerit, aperto post mortem thorace ne quidem unica drachma aquæ deprehensa est: adeoque hoc morbi genere ipsum periisse quomodo demonstrabit Dn. D. VICARIUS?* Ast salva adhuc res est: Nam in pericardio inveniebatur aqua sat copiosa & nonni-
hil

hil quasi Croco tincta, ut scribit VICARIUS in *Centur. I. Ephemerid. in Scholio Observat. 3. pag. 24.* Negari equidem non potest, quod Hydrops pericardii a pectoris Hydropē differat ; interim tamen & pericardium in pectore est situm. Forsitan etiam in cavitatibus pulmonum vesicularibus offendisset serosam colluviem, si eas insimul attentiori oculo lustrasset VICARIUS. Et nonne etiam medicamenta purgantia & mercurialia pectus a collecto in ejus cavitate sero liberare potuerunt ? Profecto Pilulæ ex Hiera cum Agarico, Magisterio Jalappæ & granis XV. Mercurii dulcis, ad præstandum aliquem in evacuando sero effectum, non plane sunt inutiles, siquidem etiam ex earum usu ægrotus ille largum quoque urinæ profluvium expertus est, teste sæpius nominato Dn. VICARIO, in antea citato Scholio, p. 21. in fine. Nonne etiam insuper fieri potuit, ut serum in thorace stagnans resorptum fuerit a vasculis sanguineis, postmodumque depositum ad partes debiles & declives, pedes nimirum, qui inde tumidi evaserunt. Certe libertatem respirationis, quam brevi ante mortem expertus fuit æger, tam usui Tincturæ bezoardicæ Mich. quam huic metastasi, non inepte quispiam tribuerit. Cur igitur mirabimur, quod in viro illo, pectoris Hydropē extincto, facta brevi ante mortem feri ad pedes derivatione, postmodum sub anatomica sectione nulla in thoracis cavitate adinventā fuerit aqua. De reliquo non solum adstipulamur Clariss. Dn. RAYMANNO, quod non adeo multa nobis cognita sint *σημεία*, seu talia signa, ex quorum præsentia infallibiliter colligi possit, ægrotantem hoc vel illo morbo esse correptum ; sed & optamus, ut tandem adhuc, assidua observatione & comparatione specialiorum quorumcunque inter se invicem, talia eruantur ac demonstrantur.

Missis autem hisce nunc e diverticulo in viam redeundum est, & quidem ad ægrum, in quo nulla febris indi-

cia, ad mortem usque, observare licuit, nec etiam quidquam paralytici in brachiis notavimus, sed saltem intumescientiam quandam. Tumorem scroti excipiebat pedum tumor ad genua usque protensus. In illa parte dorsi, in qua diaphragma mediam & infimam corporis regionem dividit, immanem patiebatur dolorem, qui subinde etiam lugubrem ei extorquebat ejulatum. Præterea quoque operæ pretium erit, breviter ea referre symptomata, quæ nobis spectanda exhibuit nobilissima quædam fœmina. Erat illa tenerri-mæ constitutionis, & in primo puerperio ex febre inflammatoria, cum diarrhœa, gravissime debilitata. Nequæ quî postea sequuti sunt partus multo fuerunt feliciores; anno etiam illo, qui eidem funestus fuit, fœtum edidit mortuum. Postquam ergo hæc sæpius modo atrocissimos capitis dolores, modo anxias pectoris oppressiones, modo molestissimas in hypochondriis stricturas perpessa fuisset, per tres circiter ante mortem menses tanta eam primo somni tempore respirationis difficultas adflixit, ut sese in suffocationis periculo versari & morti proximam esse crederet. Non raro etiam magnas angustias, citra ullam causam manifestam, experiebatur. Pulsus, ut cum BELLINO loquar, *intercissus erat, ac intercalarem, in pulsatione una atque altera intermissionem habebat.* Frequenter sentiebat cordis tremorem & palpitationem; a febre indem non erat immunis, & licet lenta illa esset, tamen debiles ejus vires evidentè atterebat. Superiores corporis partes contabescebant, pedum autem tumor in dies augebatur. De dolore brachiorum, inprimis sinistri, aliquot ante mortem diebus conquerebatur, & proxime ante finem vitæ paralytica debilitas in dicto illo brachio animadvertebatur. Ex improvîso tandem, sumto adhuc in cœna juscûlo, circa mediam noctem, die IX. Septembr. ann. præter. non dum vigesimo nono ætatis anno completo, intercepta penitus respiratione decessit, non

non sine ingenti suorum luctu & dolore omnium, quibus eximiae ejus virtutes, sexum foemininum ornantes, erant cognitæ. Simili modo, præter omnium adfistentium opinionem, noctu extinctus est æger ille, cujus morbus in initio hujus observationis descriptus adparet. Pari fere ratione mortalium rebus est ereptus fenex quidam, qui per integrum fere annum a vehementissimo asthma miserè fatigatus fuerat, quippe qui, suorum brachiis suffultus, obambulans, cum ad lectum reduceretur, subito expiravit.

Præter symptomata hæctenus commemorata, vehementissimi hæmorrhoidum dolores aliis incredibilem creaverunt molestiam. In dissecto cadavere primi nostri ægri, deprehensa fuit in thorace magna copia putridi & graveolentis humoris ferofi, cujus præsentia Medico ordinario & hæredibus defuncti fidem fecit, me in diagnosi morbi non errasse. Præter medicamenta a Dnn. Collegis Wratislaviens. Academ. nostræ in *Observation. pract. de Hydrope pectoris* laudata, subinde Extractum asthmaticum liquidum Illustr. STAHLII, ex meris Gummatibus constans, (cujus descriptionem ex BLAZERO suppeditat celeberr. NENTERUS *Tom. II. Fundamentor. Medicin. pract. p. 50. Tab. LXV.*) exhibitum fuit. Nec omni etiam laude defraudanda est Mixtura ex Oleo Amygdal. dulc. Manna depurata, Oxym. squillit. Syrupo de Hysso & Saccharo, quæ olim PATINO asthmatico frequentius in usu fuit. Egregie etiam se in mitigando asthma commendavit Infusum, ex rad. Doronici & rasuræ Lign. Junip. drachmis 12. cum vini libris quatuor paratum, cujus unciae 3. matutinis horis adsumebantur, quæ periculum suffocationis, noctu satis crebro recurrens, minuebant, & ingentem pedum scrotique tumorem penitus fere discutiebant, neque etiam unquam tantam ab aliis diureticis, in urinæ excretionem promovenda, me observasse

efficaciam recordor, quantam quidem illud Infusum exferuit. Ingenuè autem fateor, morbum hoc remedio sublatum non fuisse, quia, ut ex pluribus circumstantiis divinare licuit, a polypo ille dependebat. De reliquo etiam Pilulæ ex Gummi Ammon. partibus tribus, Extracti Cascarill. aquosi, Tabaci, florum salis ammon. tartaris. & styracis ana parte una, cum Essent. Pimpin. alb. paratæ, aliquam adferunt utilitatem, præcipue si tussis impetuosa cum respirationis difficultate conjuncta est.

OBSERVATIO LI.

Dn. D. ANDREÆ ELIÆ BÜCHNERI.

De

Septuagenarii senis ab omni cibo potuque per plures ante mortem dies, post grægressum diuturnum morbum, abstinentia.

Longæ, per multos non solum dies & menses, sed & annos, abstinentiæ ab alimentis exempla, ab Auctoribus non pauca adnotata sunt. Præter autem illa, quæ a WOLFFIO, in *Lectio. memorabil.* SMETIO, in *Miscellaneis*, MARCELLO DONATO, SALMUTHO, BORELLO, RHODIO, TULPIO, aliisque in *Libris Observationum* referuntur, non pauca diligentissime congeffit industrius multaque in lectione versatus CASPARUS a REIES, in *Elysiis jucundar. questio. campo, Quest. 58.* illam tamen simul cautelam & prudentiæ normam p. 732. commendans, ut *non statim negentur illa, quæ impossibilia videntur, nec vera existimentur omnia, quæ vana quadam scribendi licentia ad ostentationem usque admiranda a pluribus traduntur, cum dolus & deceptio in multis non desint, commentisque pleraque scateant, quibus*

bus non raro etiam perspicacissimos hallucinari contingit. Illud ergo abstinentiæ a cibo potuque exemplum, quod hic adducam, ita comparatum est, ut non adeo magnam quidem excitare possit admirationem, neque tamen ita vulgare adparebit, ut ei simile frequenter in praxi observetur, quamvis me non fugiat, a BRASSAVOLA, HERCULANO, aliisque ad posteritatem transmissam fuisse memoriam quorundam infirmorum, qui sine cibo & potu per plures ante mortem dies fuerunt superstites. Aeger autem ille de quo nunc sermo mihi est, septuagesimum ætatis annum compleverat, & diu jam iam passioni hypochondriacæ vixerat obnoxius, variasque in corpore turbas a moliminibus hæmorrhoidalibus fuerat expertus. Adulto jam autumnos sub inclementiori aëre, cum ad piscinam per horas aliquot esset commoratus, piscaturamque suorum subditorum observasset, postero die male habere, & de gravibus intestinorum torminibus conqueri cœpit. Durarunt illa per multas hebdomadas, quo tempore insimul magnam in reddenda urina difficultatem cum variis cruciatibus, sensit. Vigiliis fere perpetuis insigniter debilitabatur, omnium autem maxime fastidium ciborum tantum, ut etiam ægerrime ferret, mentionem de iis fieri, cognatæ animum percellerat & commovebat, ut & ego ad consultandum de reparanda sanitate cum Medico ejus ordinario invitarer. Primo statim intuitu ad nodum mihi suspecta videbatur sublata illa per tres, immo quatuor fere menses ciborum adpetentia, quam *perpetuo esse malam omniumque pessimam, qua prorsus perit*, recte judicat PROSPER ALPINUS, *Lib. V. de prasag. vita & morte aqvotant. cap. 12.* innixus non tam auctoritati HIPPOCRATIS & GALENI, quam tot seculorum experientia. Stranguria quoque frequenter recurrens, cumque pertinaci obstructione & vomendi conatu conjuncta, metum passionis iliacæ inferebat, siquidem non semper & absolute dubi-

dubitavi de veritate *Aphorismi 44. Sect. VI. HIPPOCRATIS*, qui tamquam certum supponit, stranguriæ volvulum succedere posse, quidquid etiam *GALENUS* in expositione hujus Aphorismi in contrarium dicat; qua de re meretur legi doctissimi *J. Antonid. van der LINDEN Dissertat. VI. in Selectis medicis.*

Licet autem Deo clementer nostris consiliis benedicente, a stranguria, intestinorum doloribus, alvi obstructione & vigiliis ita liberatus fuerit, ut noctes haberet multo quietiores, nulla tamen arte, nullisque etiam exquisitissimis remediis appetitum penitus abolitum restituere valuimus; cumque per tot septimanas corpus jusculi paucissimis cochlearibus, non sine magna aversione & nausea sumtis, ægre sustentasset, ita tandem crevit anorexia, ut per ultimos decem vitæ dies ne unicum quidem jusculi cochlear forberet, (sola oris cum frigida aqua collutione contentus,) & ab omni cibo & potu ita abhorreret, ut cum maxima indignatione fercula illa, quæ quondam palato erant gratissima & potum suavissimum offerentes a se repelleret, quin immo adstantes & agnatos inprimis anxie rogaret, ut crebris interpellationibus de corpore reficiendo sibi molesti esse desinerent. En igitur septuagenarium, jam a longo tempore languidum, diuturno morbo, doloribus, inedia & vigiliis prorsus exhaustum, nihilo minus sine omni cibo & potu per tot dies spiritum trahentem & superstitem, atque usu rationis non penitus destitutum. Id quod multo magis admiratione dignum, quam quod de *Democrito* Philosopho narrant *DIOGENES LAERTIUS* & *ATHENÆUS*, ille quidem *Lib. IX. de vitis, dogmat. & apophtegmat. claror. viror.* his verbis: *Cum jam ex senio deficeret & propinquus videretur morti, mærentem sororem, quod illa in celebritate Cereris ipsa Dea vota exsolvere nequirit, bono animo esse jussit, panesque calidos sibi quotidie adferre; eos igitur cum naribus*

admo

De Febre acuta cum purpura alba ex retent. secund. 201

admovisset, vivum se, donec ea celebritas transfret, servavit, per tres nempe dies. Hic vero, nempe ATHENÆUS, Lib. II. Dipnosophistar. refert, quod mellis vas sibi jusserit propius adnoveri, atque sic in multos dies vitam sibi conservavit solo mellis odore & halitu continuato.

*(Erfordia Norimbergam missa
d. 18. Februar. 1740.)*

OBSERVATIO LII.

Dn. D. JOAN. MARTINI WOLFFII.

De

Febre acuta, cum purpura alba, in puerpera ex retentis & corruptis secundinis.

EX retentione lochiorum & secundinarum inflammationem uteri, cum febre acuta, in puerperis sæpissime funesta, originem trahere, complures Practicorum adnotarunt, & quidem non absque omni ratione, remanentibus enim secundinis uterus debito modo iterum contrahi non potest, neque etiam lochia rite succedunt, unde sanguis subsistit, & cum placenta abit in corruptionem, exinde vero tam inflammatio, quam febris acuta subsequuntur, quæ plerumque debilioribus fœminis funestæ sunt, a robustioribus autem quandoque, licet rarius, superantur, prout sequens monstrabit casus: Triginta duorum annorum fœmina gravida, habitus corporis athletici, circa finem temporis gestationis ex improvise in cellam delabatur, inde tamen nullum patitur damnum præter terrorem, contra quem statim medicamenta quædam adsumsit, & ita ad diem tertium usque bene valuit. Hoc ipso autem die sentiebat co-

que propter obstetricem vocari jubet, quæ absque ulla prævia exploratione, an infans ad egressum rite sit dispositus, statim scœminam ad novos conatus urget, sub quibus brevi post aquarum profluvium successit, atque cum his brachium infantis prodit. Hoc vero obstetrix ob crassam ignorantiam, tempestive & convenienter non reduxit, quin potius ut parturiens jam defatigata, in loco frigido, inverso corpore & capite inclinato, per scalam detraheretur, temerario ausu præcepit, sperans, fore, ut hac methodo brachium debitum in locum sponte rediret, quæ tamen spes irrita erat. Hinc, opem ferentibus aliis mulierculis mortuum foetum vi extraxit, ita quidem, ut secundinæ abruptæ remanserint. Incidit hinc puerpera in febrem valde acutam, gravissimo dolore lumborum & imi ventris, præsertim lateris dextri, summaque anxietate præcordiorum stipatam. Sub his ergo circumstantiis tertio post partum die parens meus dilectissimus vocabatur, ejusque auxilium implorabatur, qui primo statim ex obstetrice quæsit, an secundinæ cum lochiis debite prodiissent? & ab ea adfirmativam obtinuit responsionem. Cum vero pessima jam præsentia symptomata haud adeo magnam futuri felicitatis eventus spem concipere permitterent, illico convenientia præscripta & exhibita fuerunt medicamenta, sub quorum usu quinto post partum die purpura alba erupit, & septimo sanies alba foetida ex utero copiosius promanare cœpit. Tandem decimo tertio die portio funiculi umbilicalis & membranarum frustula, quæ simul excernebantur, manifestum præbebant testimonium de falsa obstetricis responsione ad quæstionem a Medico propositam. Ab eo tempore imminui deprehendebatur profluvium foetidæ illius saniei, tandemque continuatis congruis remediis penitus cessavit, pristinaque sanitas præter spem & opinionem puerperæ huic, in limine mortis jam constitutæ, per Dei gratiam restituta fuit.

OBSEKVATIO LIII.

Dn. D. JOAN. MARTINI WOLFFII.

De

Calculi vesicæ extractione cum terebra
torculata.

Methodus vesicæ & urethræ calculos absque sectione extrahendi quam maxime variat & differt: Alii enim tentant extractionem mediante inflatione urethræ, ut Ægyptii, notante PROSPERO ALPINO; alii cum Dn. SOLINGEN laudant dilatationem urethræ ope turundarum; alii juxta commendationem Dn. MUYS fuctione oris calculum extrahere volunt; alii forcipem, ut HILDANUS, TOLETUS, & HEISTERUS, adhibent; alii denique terebram torculatam in usum vocant. Posterius hoc instrumentum nonnullis quidem auctoribus nimis periculosum videtur; sequens tamen historia docebit, illud magno cum fructu nonnunquam posse adhiberi. Biblioepi uxor 58. annorum, temperamenti sanguineo-cholerici, habitus corporis spongiosi, a multis jam annis insultibus hysteris afflicta, præterito anno, mense Augusto, post graviolem prægressam iracundiam, iisdem denuo obnoxia fiebat. Urina tenuis, exigua quidem in quantitate, majori autem cum difficultate reddebatur, pulsus erat debilis & languidus, sudor perpetuus & alvus adstricta. In consilium ergo vocatus itatim, præmissa clysteris emollientis injectione Liquorem anodynum mineral. Hoffmanni cum anatica portione Essent. Castor. & Succini remixtum, ad 30. guttas exhibui, unde notabilis dolorum mitigatio sequebatur; remanente duntaxat, in regione vesicæ, dolore quodam pressorio, ex quo & aliis symptomatibus calculum subesse concludebam; de cujus etiam præsentia obstetrix, facta exploratione, cer-

tiorem me reddebat, referens, in urethra hæere calculum magnitudine juglandis nucis, firmiter ibidem impactum. Quoniam ergo ægrota fere intolerabilibus excruciabatur doloribus, nec ullo modo retropellendus erat calculus; hanc pulverem exhibui annodynum & obstetrix dein terebram torculatam adplicavit, cujus ope calculus valde asper feliciter comprehendebatur, & absque magna difficultate extrahebatur, subsequente larga satis urinæ excretionem, per integram horam interruptis vicibus continuante, ac tandem una cum doloribus cessante, ut nunc integra sanitate foemina ista fruatur.

(*Suinfurto Erfordiam missa*
d. 7. Mart. 1740.)

OBSERVATIO LIV.

Dn. D. JOANN. ADOLPHI JAUCHII.

Fissuræ & contrafissuræ Cranii lethales.

Joannes Michaël Siegel, vir triginta quatuor annorum, qui vix abhinc elapsis 4. hebdomadibus a febre quadam acuta restitutus erat, & idcirco adhuc viribus quadantenus deficiebat, in pago Keyschau, prope Torgaviam d. 18. Octob. a. p. circa vesperam ab equo generoso prætercurrente, in viam, congregatis lapidibus stratam, ita præcipitatur, ut præprimis occiput dextri lateris graviter adlideret, unde syncoticus per semihoræ spatium in terra prostratus jacebat, ut adstantes eum vix excitare potuerint. In lectum hinc delatus statim frequentioribus vomitibus & vertigine corripiebatur, ut pedibus insistere non valeret, succedente inquietudine per totam noctem & altero mane oborientibus deliriis cum æstu vehementissimo, ut continuo caput hinc & inde jactitaret, oculique torvum præ se ferrent

ferrent adsp̄ctum. In hoc tristissimo statu ad decimum usque diem perseverabat, quo ipso tandem sine omni sensu moriebatur. Elapsis ab obitu aliquot horis, sectio anatomica cadaveris, in mea præs̄ntia, per Dn. Listium, Chirurgum exercitatissimum, instituebatur, ubi primo abrasis capillis externe nullum vestigium alicujus læsionis in consp̄ctum veniebat. Integumentis vero remotis, inveniebamus in superficie interna cutis dextrum latus occipitis investientis, maculam cruentam, magnitudine imperialis, atque simul fissuras quinque Cranii consp̄ciebamus, quarum priores duæ in utroque osse temporum occurrebant, adeoque ambæ contrafissuræ erant, & quidem ita constitutæ, ut altera in dextro osse temporis initium caperet, speciatim in infima parte futuræ squamosæ & dehinc adsurgeret usque in mediam hujus ossis partem, ab osse vero petroso pollicis latitudine adhuc distaret; altera vero in sinistro latere etiam inciperet ab infima parte ossis temporis, & quidem a futura squamosa, spatio dimidii pollicis, unde dein adscendens lineam incurvatam repræs̄ntabat, & per adnexum os petrosum transiens, prope orbitam oculi sinistri terminabatur. Tertia ac quarta observabantur in occipitis latere dextro, ita, ut altera harum in futura lambdoidea initium fumeret, & quidem ab officulo quodam Wormiano, atque se extenderet ad vicinum os bregmatis dextrum, longitudine unius uncis, eratque hæc adeo subtilis, ut vix consp̄ci potuerit. Altera vero ab eodem jam nominato officulo deorsum vergebat ad os occipitis, vix tamen dimidii pollicis longitudinem referebat. Ablato dein Cranio, omnes has quatuor fissuras videbamus penetrare per utramque ejus laminam, usque in internam superficiem. Remotis a cerebro meningibus, lobus ejus sinister in superficie suprema putridus adparebat, maxime prope sinum falcatum, ubi coloris erat subflavi, instar purulentæ materiæ. Hæc

corruptio longitudine spatium quatuor pollicum, latitudine vero dimidii pollicis æquabat, et vix ultra culmi straminei crassitiem in profunditatem penetrabat. Circa cerebellum quinque circiter cochlearia feri extravasati, ac sub dura matre lateris dextri occipitis frustulum sanguinis congrumati, aliudque magnitudinem nucis avellanæ referens, prope os petrosum deprehendebantur. Exempto tandem cerebro maxima & periculosissima fissura in occipite detegebatur, in media ejus parte incipiens & prope os petrosum usque ad foramen illud, per quod nervus acusticus transit, excurrens. In tali ergo desperato casu neque consilium, neque remedium aliquod locum habere potuit, siquidem etiam trepanatio, tam propter deliria, quam ob inquietudinem perpetuam nec suadenda, nec instituenda erat.

OBSERVATIO LV.

Dn. D. JOAN. ADOLPHI JAVCHII.

Caries & Spongiæ Cranii.

Vir honestæ conditionis, annorum 57. ante sexennium, amicum quendam visitaturus, equo vectus peregre proficiscitur; rediens autem, unacum equo præcipitem patitur casum, sub quo imprimis caput vehementissime concutitur, unde ab initio molestum in illo sentit dolorem, quem tamen, quoniam brevi post iterum evanuit, parum curavit. Quadriennio sic elapso extraordinariam quandam observat memoriæ debilitatem, adeo in dies invalescentem, ut ne quidem illorum amplius recordari potuerit, quæ paucis antea momentis acta erant, aut effatus fuerat. Excipiunt dein hanc insultus graviores epileptici, satis frequenter recurrentes, qui tamen adhibitis convenientibus remediis, ægrius licet, post dimidium circiter annum, iterum profligantur, succedentibus tamen eorum in locum

Iocum intensissimis capitis doloribus, in desinenter iterum per sex menses continuantibus, ac non nisi cum morte ipsius ægrotantis, tunc subsequuta, desinentibus. Sistebant autem dolores quandam quasi Hemicraniam, siquidem molestissimum inprimis sensum supra orbitam oculi sinistri, circa minorem, seu externum ejus canthum, formabant, & adeo pertinaces atque rebelles erant, ut ab optimis quibuscunque adhibitis remediis ne quidem mitigatio qualiscunque obtineri potuerit, quin potius ultimis sex septimanis ante mortem per spasmodum vehementiam ita detorquebatur & invertebatur dictus hic sinistri oculi bulbus, ut, si eodem in linea recta quidquam intueri voluerit, oculus sursum versus nasum traheretur, dextro inferim illæso, tam quoad figuram, quam actionem, ad mortem usque persistente. Instituta dein, consensu agnatorum, sectioe anatomica, remotis primo capillis, in nucha statim adparebat tumor notabilis, per transversum excurrens, pollicis unius crassitiem, & trium pollicum longitudinem referens, in quo aperto substantia quædam spongiosa ibidem prognata deprehendebatur, citra tamen ullam, sub ea latitantem cariem. Ablatis dein capitis integumentis, in medio ossis bregmatis dextri, magis tamen introrsum versus os frontis, macula quædam alba, magnitudine dimidii floreni comparebat, colorque hic albus, prout in cranio separato postmodum conspici poterat, per utramque ejus laminam penetraverat, atque tam in - quam externe, carioli quidpiam monstrabat. Præter hanc etiam complures aliæ minores maculæ, diversæ magnitudinis, hinc & inde in cranio offendebantur, quæ per totam ejus substantiam similiter sese extendebant, & asperitatem quandam ibidem reliquerant. Interne supra orbitam oculi sinistri, ejusque canthum externum minorem, excrescentia quædam spongiosa in conspectum veniebat, in ambitu dimidium florenum, crassitie
autem

autem calamum referens, & sursum versus os frontis late sese extendens, deorsum vero, circa initium orbitæ oculi, arcum quasi formans, ut ita altera ejus portio dimidia supra alam ossis cribrosi sinistram exporrecta deprehenderetur. Separata dein hac excrescentia in toto ejus ambitu caries sese manifestabat, quæ interiorem ossis frontis laminam cum diploë jam jam adroserat, externa autem adhuc intacta superstite. Sub inferiori autem portione excrescentiæ istius spongiosæ, in ipso nempe osse cribroso tenuis & simplex ejus lamina prorsus erosa erat, ita ut foramen, circumferentia sua quasi fimbriatum, & festucis majoribus & minoribus obsitum, quod facile apicem medii digiti capere poterat ibidem, adpareret. Per hoc foramen transierat portio quædam dictæ istius excrescentiæ, magnitudine minoris nucis avellanæ, intra orbitam oculi, eaque in causa fuerat, quod defunctus nullum objectum in linea recta intueri potuerat, sed semper oculum versus nasum sursum detorquere coactus fuerat. Proinde etiam festuca quædam ossea ab hoc foramine secesserat, quæ admodum acuta & tenuis erat, atque per spongiosam excrescentiæ substantiam ad duram usque meningem penetraverat, in eaque incompacta hærebat. Tota de reliquo Cerebri substantia admodum flaccida, & tam in sinu falcato, quam in reliquis ejus vasculis sanguiferis exigua admodum portio cruoris conspicienda erat. Lobus insuper cerebri sinister, in illa inprimis regione, ubi spongiosa hæserat excrescentia, colore obscuro fusco perfusus erat, unde facile colligere licet, quod, si etiam diutius vixisset defunctus, successive plenaria nobilissimi istius visceris corruptio inducta fuisset. An in pectore & abdomine etiam notabilia quædam latitaverint, non constat, cum agnati anatomicam harum partium perscrutationem non permiserint.

OBSERVATIO LVI.

Dn. D. JOAN. ADOLPHI JAVCHII.

Ulcus sinuosum in abdomine.

Puer annorum 12. ex fenestra tertiæ contignationis ædium, quinto ætatis suæ anno, in aream, cujus solum a prægressa pluvia maceratum & emollitum erat, tanto cum impetu retrorsum prolabitur, ut integram corporis sui figuram terræ impressam reliquerit, nihil tamen inde incommodi sentit, quin potius absque alieno auxilio iterum surgit, scalasque promte ascendit, & per reliquos septem annos integra dein sanitate fruitur. Ante novem autem circiter menses sub ingressu in utrumque latus titubare incipit, ac brevi post nec stare, nec sedere amplius potest, quo tempore tumor quidam durus, magnitudine oui gallinacei, in perinæo erumpit, cujus sedes in ipso collo vesicæ erat, ex quo, post usum remediorum emollientium & maturantium insignis purulentæ materiæ copia, una cum urina prodit, eaque excretio ita alternative continuat, ut modo solum pus modo urina sola, modo etiam ea pure commixta, ad mortem usque emanaverit, siquidem apertura ab ulcere hoc in urethræ principio relicta, nulla arte iterum consolidari potuit, & hinc urina non amplius per ordinariam, sed unice per novam hancce viam, continuo guttatim stillando, eliminabatur. Hæ ergo circumstantiæ suspicionem movebant sat validam, de ulcere forsitan in vesica urinaria latitante, ex quo materia ista purulenta profueret, quam tamen irritam fuisse, sectio anatomica, post obitum pueri instituta, demonstravit, utpote cujus ope ulcus quoddam sinuosum in musculis lumbaribus, supra os sacrum detegebatur, quod quindecim diversos sinus undique spargebat, quorumque

unus, octo pollicum longitudine, prope vesicam urinariam ejusque collum excurrerebat, inque supra descriptam aperturam desinebat, ubi prius collecta materia purulenta ulcers istius tumorem formaverat, ac postmodum continuo exinde promanaverat. Reliqui sinus in tantam nondum exportecti erant longitudinem, sed alii tantum ad duos, alii etiam ad sesqui pollicem sese extendebant. Ulcus vero ipsum primarium in circumferentia solido imperiali simile erat, ex qua undiquaque sinus prædicti proveniebant, quorum etiam unus ad septem usque pollices juxta spinam dorsif, in dextro latere, superiora versus ascendebat. Sub ulcere autem hoc deprehendebatur os sacrum undique cariosum, ita ut absque difficultate, mediante instrumento, frustra ad dimidii floreni magnitudinem accedentia, eximi potuissent, siquidem etiam per erosam ossium horum substantiam sinus quidam usque ad cavitatem spinæ dorsif ascendebat. In pectoris cavitate dexter pulmonem lobus undique nodis scirrhis & ulcerosis obsitus deprehendebatur, sinister vero tantum a suprema usque ad mediam regionem similiter comparatus erat. Singula autem reliqua viscera, unacum vesica urinaria, in qua antea ulcus quoddam latitare credebatur, salva adhuc & integra offendebantur, urethra saltem ex acrimonia puris erosa reperta.

Dereliquo universum corpus adeo emaciatum erat, ut perfectum repræsentaret sceleton, quoniam vix amplius cutis ossibus hærebat. Proinde etiam durante morbo, qui nono demum mense lethali finiebatur exitu, extremitates inferiores adeo contractæ & concretæ erant, ut genua scrobiculo cordis, & calcanei natibus fortissime quasi adnexa viderentur, nec etiam ullam, etiam lenissimam, crura paterentur extensionem, citra intensissimum ab ægrotante statim perceptum dolorem. Hac in forma per sex circiter menses in lecto decubuit, ita ut etiam hinc & inde cutis denudata fuerit. Post mortem, pro evitanda deformitate

situs

situs in sarcophago, violenta pedum tentabatur extensio, ponderaque graviora iisdem imponebantur, absque tamen aliquo notabili cum effectu, siquidem semper iterum sponte retrocedebant, ut imposta inde delaberentur pondera. Interim ulcus ipsum sinuosum a lapsu illo, quem anteseptem annos perpeffus fuerat, primam suam sumfisse originem, perquam probabile procul dubio cuilibet adparebit.

OBSERVATIO LVII.

Dn. D. JOANN. ADOLPHI JAUCHII.

Exulceratio vesicæ urinariæ sanata.

Miles veteranus exauctoratus, annorum 58. circa initium mensis Octobris anni præterlapse conquerebatur de excretionem materiæ purulentæ cum urina, quam ordinarie guttulæ aliquot sanguinis sinceri, aut ad minimum ichor quidam suberuentus, exciperet, conjuncto dolore molesto in glande penis, & continuo fere tenesmo, præcipue sub mictione exacerbato, extra quam nihil plane de purulenta ista prodiret materia, sicuti alias in Gonorrhœa virulenta id contingere solet. Aderat infimul frequens admodum stimulus ad mingendum, ita ut singulis fere horis urinam emittere cogeretur, quæ turbida & albicans erat, brevi tamen temporis intervallo duo vel tria, singulis vicibus, deponebat cochlearia materiæ tenacis mucidæ, unde reliquus liquor dein pellucidus evadebat, citrinumque colorem monstrabat. Causam adfectus hujus satis fontici unice a lapsu quodam gravi, quem ante quatuor hebdomadas in itinere cum equo perpeffus erat, derivabat, sub quo ab anteriori ephippii prominentia regio pectinis & pubis vehementius compressa fuerat, subequentem statim dolore aliquo, qui tamen usu spiritus vini comphorati & impositione sacculorum ex herbis resolventibus paratorum, brevi quidem

dem post evanuerat, sed ob stasin sanguinis ibidem factam, successively in suppurationem transeuntem, verum ulcus vesicæ post se reliquerat.

Quamquam autem ejusmodi ulcera, ob perpetuum urinæ acris adfluxum, ut plurimum pro incurabilibus reputentur, atque hoc imprimis sedem suam magis in fundo vesicæ habuisse videatur, quoniam materia purulenta non prodibat ante urinæ excretionem, sed hæc semper limpida atque clara excernebatur, & dein demum pus, tandemque sanguis subsequeretur, ac inde urina turbida reddebatur: Hic tamen ægrotus, adfistente gratia divina, sequente methodo feliciter restitutus illudque ulcus iterum sanatum fuit. Primo e mediana dextri brachii, derivatorio scopo, uncia septem sanguinis mittebantur, unde & hic obtinebatur effectus, ut stillicidium illud sanguinis, post quamlibet mictionem alias eveniens secundo abhinc die plenarie cessaverit. Dein mixtura quædam balsamica, ex Tinct. antimon. acr. uncia I. & Bals. de Copaiiv. drachma I. ordinabatur, cujus guttulas XL. matutinis & vespertinis horis absolvebat in Decocto quodam vulnerario, cujus unam alteramve scutellam calide superingerebat. Erat autem illud sequenti modo paratum, Rec. Rad. Caryophyllat. Pimpin. alb. Urtic. urent. Gent. rubr. ana drachm. 3. Herb. Sanicul. Alchimill. Millesfol. Vinc. per vinc. Summitat. Virg. aur. ana manip. dimid. Sem. Perfoliat. & Hyper. ana drachm. 2. Incis. & contus. coqu. in aqu. fontan. mensuris 2. ad quartæ partis consumptionem, in fine addendo Mellis rosac. unicas 3. Colat. album. ovi clarif. Dividebatur vero statim tota ejus quantitas in duas partes inque distinctis adservabatur lagenis, postquam cum una parte uncia unica Fol. Senn. leniter iterum ebullierat, quæ dein matutinis, & altera vespertinis horis vehiculi loco inferviebat, unde alvus quotidie bis ad minimum solvebatur, insigni cum ægri levamine. Interpone-

ponebatur dein etiam circa meridiem, & quartam horam pomeridianam sequens pulvis : Rec. Ocul. Cancr. citrat. Lapid. Percar. ana drachm. 2. Nitri depur. Tartar. vitriol. ana drachm. 1. M. de quo scrupulum unum pro dosi cum aqua simpl. fontana capiebat. Continuato sic per bimestre spatium horum medicamentorum usu, sub quo in dies symptomata recensita magis magisque remittebant, tandem finita nona septimana eadem profus evanuisse, omniaque in pristinum sanitatis statum redacta esse deprehendebantur. Ratione diætæ ex potulentis ægroto neque cerevisia, neque vinum, multo minus spirituosa concedebantur, sed sola aqua simplici fontana pro potu ordinario contentus esse debebat; ex alimentis autem omnia salita, nimium aromatizata & acida, item dyspepta fugiebat, & solummodo juscula carnis vitulinæ & bovinæ non admodum pingua, magisque diluta, nec non pulmenta ex hordeo & avena excorticatis, parumque carnis, & id saltem bis in qualibet septimana, adsumebat.

OBSERVATIO LVIII.

Dn. D. JOAN. ADOLPHI JAUCHII.

Morbus gravis ipsaque tandem mors, ex impressione quadam fortiori.

Sub initium Novembris, anni præteriti, morte præmatura, ob dentitionem difficilem, nobilissimo cuidam viro eripiebatur filiolus unicus, tredecim mensium. Hujus corpusculum ante sepulturam undique adhuc molle, membraque omnia flexibilia deprehendebantur, ita, ut a levi digitorum compressione foveæ in partibus carnosis remanerent, unde tristissimus parens, cum id observaret, insolito statim perfundebatur horrore, insimulque sibi firmissime

sime persuadebat, certum id esse indicium mortis suæ propediem infecuturæ, quoniam, juxta inveteratam stolidæ plebis opinionem, si tale quid in cadavere aliquo contingeret, ordinarie unus vel alter ex eadem familia decedere, istumque defunctum sequi deberet, & præterea ob insignem illum amorem, quo filiolum hunc suum in vivis prosequutus fuisset, arctior omnino quædam connexio & intimior harmonia inter ipsos adhuc extaret. Cogitationibus ergo hisce firmiter & continuo inhærens, ad placidum & beatum ex hoc mundo discessum serio se præparabat, nullamque aliam opinionem fovebat, quam quod idem ille proxime jam instaret, unde etiam nec agnati, nec ipse Confessionarius, alique amici, argumentis quibuscunque, tam physicis quam moralibus conceptum istud præjudicium eximere valuerunt. Vix ergo quatuordecim tali modo elapsi erant dies, cum ob immensum mœrorem, de filioli jactura conceptum, & indefinentes istas anxias repræsentationes, adeo & motus humorum, & crasis eorundem turbaretur ut revera tandem febre quadam acuta corripereetur, quæ cum insigni virium prostratione & notabili horrore initium capiebat, succedente dein æstu anxio & continuo, sub quo tertio die purpura rubra satis copiose non solum erumpebat, sed & rite subsistebat, ut inde haud vana adfulgeret spes, de futura felici sanitatis restitutione. Ast, præter opinionem omnium subito hanc evertebant abortivæ copiosæ spontaneæ evacuationes, tam per alvum, quam per secesum, adeo frequenter alternis vicibus recurrentes, ut intra 24. horarum spatium quadragesies repeterent, sicque per integros tres dies continuarent. Durante toto hoc morbi decursu, immo & statim in initio, mihi pariter, ac adstantibus, persuadere semper adnitebatur, irritam fore omnem nostram operam, sibi que moriendum esse, quare etiam noctem ejusque horam prænunciabat, qua certissime
vitam

vitam cum mortē commutaturus esset, id quod etiam eventus exacte confirmavit, ita quidem, ut unica saltem hora serius, quam antea indicaverat, quinta nempe matutina diei 25. Novembr. placide obdormisceret, nondum completo vigesimo octavo ætatis anno.

(*Torgavia Erfordiam missa*
d. 15. Mart. 1740.)

OBSERVATIO LIX.

Dn. Lic. JOAN. JACOBI SCHLIERBACHII,

Morbillorum constitutio epidemica anno MDCCXXXIX.

MOrbilli præterito anno a veris initio in ætatem usque adultam grassantes, & undiquaque locorum pueros æque ac adultos adorientes, hinc inde numerosam stragem fecerunt, multosque e numero vivorum sustulerunt. Quamquam etiam ex vulgi opinione in his præcipue morbis infantum, variolis nempe & morbillis, parum vel nihil valere credatur Medici auxilium, eaque propter illud rarissime a simplicioribus impleretur, prudentiores tamen longe aliam foveant sententiam, & hinc Medici præsentiam tempestive statim efflagitant, immo urgent. Hac ratione & ego occasionem satis opportunam nactus sum, varia phænomena, notatu non plane indigna aut inutilia, observandi & adnotandi. Ne autem prolixus nimis sim, limitesque plus justo transcendam, phænomena hujus morbi essentialia brevibus, extraessentialia vero paulo fusius recensere constitui, quæ idcirco in sequentibus consistunt: Plurimi infantum & adultiorum, utriusque sexus, ante morbi invasionem per unum vel alterum, immo plures interdum dies, artuum lassitudinem gravativam persentiscebant. Quidam antea modo

ala-

alacres & hilares, modo tristes ac morosi erant, quamquam de præfenti nullam aliam manifestam sentirent corporis molestiam. Hanc vero statim excepit capitis dolor, quandoque satis vehemens, unacum vertiginosis insultibus; in quibusdam aderat propensio insolita ad somnum, & oculorum rubor, in aliis vero copiosus lymphæ ferosæ, lacrymarum ad instar, ex iisdem effluxus, itemque gravedo, vel narium stillicidium, itemque tusses plus minus graves, sub quibus facies rubebat, ac leviter intumescibat. Dorsi & artuum dolores plus minus vehementes, modo tensorii, modo etiam lancinatorii concurrebant, succedente nausea, quam sæpius vomitus subinde recurrentes, copiosamque saburram mucosam & interdum biliosam eliminantes, excipiebant. Febris tunc incrementa sensibilibus sumebat, cum summa in plurimis conjuncta inquietudine. Satis variabat, & non in omnibus admodum urgens erat. His ita per bidduum, triduum, vel quadriduum durantibus, maculæ tandem plures vel pauciores in conspectum prodibant, & quidem cum notabili ut plurimum remissione symptomatum. Efflorescentiæ istæ per nycthemerum & ultra subsistentes, postmodum sensim in facie & successive in reliquis corporis partibus evanescebant, ac squamarum instar decidebant, hæcque erat morbillorum benigniorum facies, quæ, quo magis & longius ab hoc schemate recedebant, id quod satis frequenter contingebat, eo periculosiores evadebant. Non pauci interim statim a primo invasionis tempore, videlicet quando nullæ rejectiones saburrae cujusdam per vomitum præcedebant, utpote quæ semper fere insigne levamen attulerunt, adeo vehementi æstu, unacum extraordinaria capitis temulentia & inflatione externa corripiebantur, ut non solum phreniticorum ad instar subinde delirarent, sed & ob impetuosiores talem sanguinis versus caput congestionem, infantium morbillorum eruptio retardaretur,

tur, atque nisi tempestiva sinceri sanguinis excretio e naribus superveniret, (quæ tamen in plurimis fere, præsertim paulo ante morbillorum eruptionem, cum præsentaneo communiter levamine, contingebat,) in ipso morbi incremento quasi suffocaretur. Quando vero talis narium hæmorrhagia, quæ hoc tempore adeo frequens erat, ut vix tertia ægrotantium pars ab ea immunis maneret, in excessum degenerabat, tunc morbillorum eruptio tardius ægriusque succedebat, indeque complura pessima & non raro funesta emergebant symptomata, quemadmodum illud, inter multos alios, in puero quodam 8. annorum, observare licuit, cui, instante morbillorum eruptione, adeo excessiva narium hæmorrhagia obtingebat, ut, viribus sic plane exhaustis, nulla fere efflorescentia in cute compareret, ægerque quasi soporosus & immobilis jaceret, qui tamen præter spem & opinionem, adhibitis analepticis, blandis alexipharmacis, ac subjuncto tandem leni laxante, e mortis faucibus eripiebatur. In nonnullis autem, ubi quidem narium hæmorrhagia, sed parcius & insufficienti, eruptionem præcessit, vel etiam in nudis moliminibus substitit, facies vero admodum inflata, & oculi rubore perfusi fuerunt, ordinarie & certiora & graviora succedebant deliria, quorum mitigationem qualemcunque quidem largior excipiebat eruptio exanthematum, cum interspersis tamen petechiis, quæ communiter certissimum brevi post imminenti mortis præbebant signum. Pariter quoque, si narium hæmorrhagia tempore eruptionis morbillorum eveniebat, raro illa salutaris erat, sed ut plurimum vel expulsionem ipsam turbabat, vel retrocessionem plenariam eorundem promovebat, cum lethali plerumque eventu. In junioribus infantibus, ubi dentitio difficilis simul concurrebat, non solum epileptico - convulsivi motus atrociores excitabantur, sed & miasmatis morbillosi secessio & eliminatio intercipie-

batur, sicque mortis periculum vix ac ne vix quidem evitari poterat. Sic infans fefqui circiter anni occurrebat, qui sub prima dentitione convulfionibus correptus ac postmodum femper valetudinarius fuerat. Huic, cum morbillis laborare inciperet, ob concurrentem iterum difficilem dentitionem, fimiles convulfivi motus eveniebant, debitamque morbillorum eruptionem impediabant, ut pauciores & iufto pallidiores prodierint, tandemque retrocefferint, unde dein, sub continuo æftu ficco, fpatio trium hebdomadum, cum madore in cute evidenter pingui, beata analysis fequebatur. In quibusdam Natura quidem expulfionem exanthematum, fed vel iufto citius, vel tardius moliebatur, ficque falutaris internus impulfus pofttea deficiebat, quoniam in priori cafu Natura nimis præcipitanter agebat, dum materia peccans nondum ad excretionem fatis apta & præparata erat, quare etiam exanthemata facile retrocedebant; in pofteriori autem cafu eadem nimis languide procedebat, dum miasma morbillofum nec fufficienter, nec tempeftive fatis ad peripheriam corporis deferebat; in utroque autem hoc ftatu pallidiores minusque elevatae adparebant efflorefcentiæ, deficientibus infimul viribus, unde mortem in propinquo effe faciie concludebatur.

Proinde etiam finguli fere ægrotantes multum ftenuabant, manifefto testimonio, quod narium quoque interior tunica morbillis fit obfita. Tuffis tamquam infeparabile fymptoma fub hoc morbo, in quibusdam fubjectis erat tolerabilis & moderata cum aliquali excretionem materiæ muclidæ; in aliis tamen vehementior & pertinacior, præferim circa tempus eruptionis, ubi ficca & clangofa erat, ægrosque eximie fatigabat. In paucis diarrhœa occurrebat, etiam fub eruptione, tuncque fi placida erat, hanc minime impediabant, fed potius promovebant, excedens autem contrarium exerebat effectum, vires nimium abfumebant, re-

trocessionem accelerabat, adeoque absolute pernicioſa erat. Interim tamen puerulum offendi, duorum annorum, qui etiam ſub juſto tardiori, ſexto ſcilicet die, demum contingente eruptione morbillorum, ex incuria parentum, ob inconveniens regimen, dejectiones alvinaſ ſatis copioſas habuit, abſque ullo detrimento, ſed potius cum euphoria, quamquam illæ adhuc continuaverint, cum morbilli evaneſcere inciperent, inſuperque copioſæ ſtriæ ſanguinis floridi in excrementis adparuerint. Erant autem diarrhœa tales ſanguinolentæ haud adeo infrequentes, & tam ante eruptionem, quam ſub deſiccatione eveniebant; præſertim vero obſervabantur in ſubjectis plethoricis, narium hæmorrhagiis antea frequentius obnoxiiſ, nunc vero ſuppreſſione earum laborantibus.

Quod ad morbos conſequentes attinet, hi pariter admodum erant numeroſi, vixque unus & alter ægrotus ſine aliis emergentibus & exinde pullulantibus incommodis, non raro perquam ſonticis, evadebat; immo non pauci talium ægrotantium, poſt plenarie abſolutum morbillorum decurſum, e vivis adhuc erepti fuerunt, ſiquidem tuſſis, ſub morbillis jam oborta, tanta nunc ſumebat incrementa, præſertim ex imprudenti & neglecto regimine, ut pene ſuffocari viderentur, cum gravi raucedine; quemadmodum etiam complures alii occurrebant, qui ex metaſtaſi peccantiſ materiæ, non ſufficienter ad peripheriam corporis delatæ, aſthmate convulſivo, aut catarrho ſuffocativo correpti, de repente eneabantur. Ubi autem debilior jam erat pulmonum conſtitutio, ad ſuſcipiendam ulceroſam corruptionem magis proclivis, ibi facile Phthiſes emergebant, febresque lentæ hecicoideæ, in quibusdam diutius durantes, in aliis vero citius lethali ſeſe exitu terminantes. Tumores parotidum & glandularum inguinalium ſatis quoque frequenter occurrebant, & modo reſolutionem ſalutarem admittebant,

modo etiam in suppurationem degenerabant, & tunc ægrius iterum sanari poterant. Aurium tinnitus gravitasque auditus multam diuturnamque molestiam ægris creabant. Aures subinde materiam foetidam copiose plorabant; quemadmodum etiam ulcera, totam faciem depascentia, cancroidea & deleteria, in puero observavi. Oculorum inflammationes, manationes & palpebrarum erosiones, satis pertinaciter quoque sese gerebant, unde dein frequentes obscuraciones visus, panni, pterygia, immo cœcitates exurgebant. Labiorum oris tumores, eorumque & gingivarum exulceraciones, hinc inde itidem adnotabantur. Scabies rebellis, in aliquibus totum corpus defœdans, satis molesta erat. Tensiones artuum spasticæ, aut eorum semi-paralyticæ relaxationes, hinc inde similiter eveniebant, unde impotentia ambulandi, aliique hujus census pravi & heteroclitii, contumaces ac periculosi adfectus ex translatione, seu metastasi miasmatis morbillofi, aut etiam indigenæ impuritatis tam medicaltrorum, quam ipsorum ægrotantium, perversum regimen admittentium, culpa exorti, hosque diu vexantes, immo interdum enecantes, notabantur.

Curatio ubique similibus nitebatur indicationibus, saltemque diversitas ætatis, temperamentorum, &c. non nisi quoad dosin & remediorum adhibendi modum, variationem quandam exigebat; de reliquo paucis selectis absolvi poterat, & in quam plurimis, præsertim paulo robustioris constitutionis subjectis, raro necessaria erat, quamquam haud diffitendum sit, quod horum imprimis, ex incuria parentum & negligenti, vel plane perverso regimine, plurima pars satis cessërit; ubi vero prudenti consilio, remediis necessariis & decenti ac congruo regimine tempestive succurrebatur, ibi certe multi e faucibus mortis eripiebantur. Medicaltrorum interim impudentia vix erat cohibenda, sicque horum

horum audaci ac nefando ausu ineptisque consiliis, hinc inde haud exiguus ægrotantium numerus e vita migrabat. Methodus ergo indoli morbi conveniens & placida optima & securitissima erat, abstinendo ubique a regimine nimis calido & anxio, itemque a remediis calefacientibus, volatilibus, & sic dictis expellentibus, nec non a narcoticis, aliisque incongruis, communiter opinionibus credularum & stolidarum vetularum magis, quam experientia probatis, mirisque encomiis ab illis deprædicatis specificis. In subjectis itaque floridioribus & sanguinis ebullitionibus p. n. facile expositis, in quibus vel retardebatur, vel etiam præcipitabatur efflorescentia morbillosa, temperantia & alterantia, mixturæ ex aquis diapnoicis, cum antimon. diaph. & Ocul. Cancr. citratis paratæ, exoptatum ut plurimum effectum præstabant. In constitutionibus vero segnioribus, ubi morbilli nimis sero erumpebant, temperati pulveres bezoardici, ad mentem Illustr. Stahlii compositi, quandoque cum paucis Myrrhæ granis commixti, parvis, sed sæpius repetitis dosibus exhibiti, itemque Essentiæ temperatæ alexipharmacæ eruptionem desideratam facile promovebant. Narium hæmorrhagiæ & diarrhœæ, quamdiu adhuc moderatæ erant, nullis indigebant medicamentis; quando vero magis excedebant, temperantia & absorbentia, tandemque lenia tonica, & inprimis Cortex Cascarill. optimum effectum præstabant. Reliquiæ morbillorum, omniaque fere symptomata exinde enata, felicissime tandem tollebantur resolventibus, Essent. Pimpinell. alb. alexipharm. Stahlii temperata, & blandis laxantibus.

OBSERVATIO LX.

Dn. Lic. JOAN. JACOBI SCHLIERBACHII,
 Hæmorrhoidum in Hydrope fluxus
 fatalis.

Vir 40. annorum melancholico - sanguinei temperamenti, aliquamdiu dorsi & ventris ventriculique doloribus, ex congestione sanguinis atque moliminibus hæmorrhoidalibus ortis, laborabat; variis vero hinc inde corrasis & adsumtis calidis carminativis, & sedativis tractatur, unde tandem tumor partium inferiorum, seu Ascites, atque superiorum contabescencia insignis ac in dies majus incrementum sumens, succedebat. Tandem superveniebat quidem hæmorrhoidum fluxus largus, qui primo Hydropem quadantenus imminuere videbatur, nullo tamen cum constanti & salutari effectu, siquidem brevi post omnia reddebantur pejora, ac mors in propinquo erat, immo hac ratione potius accelerabatur. Temerarium sane maximeque perversum est conamen, si in hæmorrhoidariis, de torminibus ventris colicis, cardialgiis atque adpetitus vitiis conquerentibus, statim carminativa, stomachica calida, variæ compositionis præscribuntur; præsentibus enim motus heteroclitos & anomalos magis & facilius turbant, exasperantque. Nullæ enim hæmorrhagiæ ex propria sua indole sensibiliores existunt, quam hæmorrhoides. Hinc HIPPOCRATES *sect. VI. Aphor. 12.* inquit: Si quis hæmorrhoides diuturnas sistere velit, nisi una servata fuerit, hydropis vel tabis metum adfert, quod inprimis quam maxime valet de repentina & simultanea suppressione hæmorrhoidum fluentium, aut quadantenus excedentium, hac enim ratione facillime fieri possunt impetuosiore sanguinis regurgitationes

versus hepar, pectus & alias nobiliores corporis partes, idque tanto facilius in hæmorrhoidibus jam turbatis, ubi inordinatæ jamjam factæ sunt congestiones versus abdominis viscera, adeoque periculum magis magisque ingravescere potest, nisi talis motuum anomalia admodum prudenter per derivantia, resolventia, temperantia, &c. tractetur, omniaque calidiora remedia sedulo evitentur, utpote quæ ordinariæ statum talem deteriorem reddunt. Cæterum Hydropem incipientem ex hæmorrhoidum anomaliis, quandoque sublevari tempestiva harum eruptione testatur Clariss. ALBERTI, *Tract. de Hæmorrhoid. P. I. p. 146. §. XXVI.* antequam scilicet viscera interna obstructa jam indurata sunt; quando enim Hydrops consummatus præsto est, tunc sane nunquam salutaris est hæmorrhoidalis fluxus, sed tantum ultimum Naturæ conamen frustraneum indicat, vid. *Tract. citat. p. 122. §. V.*

OBSERVATIO LXI.

Dn. Lic. JOAN. JAC. SCHLIERBACHII.

Febris tertiana exquisita, septem circuitibus terminata.

Juvenis nobili ex stemmate prognatus XVI. annorum, sanguineo - cholericæ temperamenti, in addiscenda arte venatoria potissimum occupatus, hinc inde in sylvis discurrendo sese aliquando nimium defatigaverat, humores plus justo exagitaverat, unde paulo post in febrem tertianam exquisitam incidit, cum intensiori capitis dolore, siti ingenti, & somno admodum interrupto ac inquieto. Quamquam ergo plethora, per motum intensiorem in venatione admodum commota, venæsectionem indicare & requirere videretur, ea tamen omittebatur ob ætatem junio-

renæ,

rem, statimque ordinabantur pulveres nitroso-absorbentes, interpositis temperatis alexipharmacis. Finitis hac ratione tribus paroxysmis ante quarti initium salutariter profuso omine, spontanea satisque larga narium hæmorrhagia oboritur, & ita quartus, quintus & sextus paroxysmus, sub continuatione prædictorum remedium, decurrunt, septimus vero perquam lenis mitisque evadit, nullusque amplius eidem succedit, sed tantum immediate eundem largi sudores, præsertim nocturni, excipiunt, cum summa euphoria & insequente plenaria sanitate. Exinde facile apparet, quod, si plethorici fuerint febricitantes, nec tamen venæsectionem admittere velint aut possint, optime conducant temperantia & moderata diaphoretica, evitando omnia specifica & antifebrilia, utpote ordinarie in tali statu magis suspecta & noxia. Sic etiam in similibus subjectis, concurrente sub ejusmodi febribus graviore cephalalgia, si venæsectione intermittitur, narium hæmorrhagia larga supplet intentionem Naturæ, intuitu ætus febrilis, atque sic paroxysmos abbreviare & mitiores reddere valet. Proinde etiam, licet *HIERONYMUS MERCURIALIS* & Illustr. *HOFFMANNUS* aliquæ in septentrionalibus humidioribus & frigidioribus nostris regionibus, respectu calidioris patriæ *HIPPOCRATIS* adfertum hujus, quod in *Lib. de indicat. §. 4.* extat, quod nempe *tertiana simplices septenis circuitibus sponte sua sæpissime finiuntur*, haud ubique verum esse deprehenderint, noster tamen casus idem illud certo respectu iterum confirmare videtur. Tandem etiam inde liquet, quod naturaliter in subjectis plethoricis paulo largior succedere debeat sudor, qui inprimis frequentius nocturnis horis prorumpit, unde tunc quam maxime conducunt diluentia & temperantia, quæ dein tanto magis humores disponunt, ut verus criticus sudor cum euphoria superveniat.

OBSERVATIO LXII.

Dn. Lic. JOAN. JACOBI SCHLIERBACHII,
Febris quotidiana intermittens, Arsenico
perperam curata.

Juvenis mercenarius, XXII. circiter annorum, sanguineo-melancholici temperamenti, ante aliquot annos ineunte ætate in tractum illum Rheni, quem superiorem Palatinatum vocant, operas mercenarias exercendi gratia proficiscitur, ibidemque, pro more incolarum, multam aquam præter consuetudinem, ingurgitans, post reditum in patriam incidit in febrem intermittentem quotidianam. Hujus vero statim pertœsus adit Chirurgum temerarium, qui pulvillum ipsi exhibet album mole quidem exiguum, effectus tamen, prout audacter jactitabat, præsentanei, in aquæ frigidæ mensura circiter dimidia adsumendum, unde etiam febris statim quidem cessat & subsistit, sed presso pede eandem insequitur cephalalgia immanis, adpetitus prostratio, corporis extenuatio cum præcordiorum angustia insigni & pedum intumescencia œdematosa, quæ symptomata dein prudenti & diuturna medicatione per laxantia; amara, incidentia ac resolventia admodum difficulter tandem removeri & profligari iterum poterant.

Scholion.

Quod contra consuetudinem est, nocet, dicit CELSUS; a multo tempore consueta, etiamsi deteriora subinde fuerint, præ infuetis minus nocere jam notavit HIPPOCRATES. Quid ergo valeat consueta victus ratio, si illa conservetur, ad sanitatis integritatem, aperte in illis videre licet, qui ab ea subito recedunt: Heic enim locorum, juxta communem vivendi rationem admodum frequenter comeduntur

juscula & alia cocta esculenta cum potu quantumvis levi, tamen cum lupulo sufficienter saturato, cerevisia nempe secundaria. Quando itaque æstivo præsertim tempore sub aëre fervidiori hic vivendi modus & consuetudo mutatur, multaue frigida aqua, jejuno inprimis stomacho, ingeritur, ubi alias jam omne nimium naturæ inimicum existit, necessario hinc ventriculi concoctio admodum læditur, variique primarum viarum morbi, sanguinis depravationes, febres intermittentes, aliaque plura mala enascuntur, prout antea recensitus casus abunde docet.

Quod vero album illud specificum antefebriale nihil aliud fuerit, quam Arsenicum album, nequissimum medicastrosum quorundam febrifugum, de eo tanto minus dubitare licet, ob effectus statim non solum, sed & successu temporis infecutos, quales etiam fufius de eo recenset Illustris STAHLIUS in *Opusc. Chym. phys. med. M. Novembr. p. 430.* Temerarius ille Chirurgus quidem adseverare adnititur, quod Arsenicum illud, ex quo specificum suum febrifugum constat, adeo fixatum atque cum aliis correctum sit, ut nulla deleteria mala inducere possit; ast, effectus ejus pessimus nequissimusque quotidie contrarium docet, quemadmodum etiam Illustris jam nominatus STAHLIUS l. c. satis exacte demonstravit, quod Arsenicum nullis artificiiis Chymicis eo deduci queat, ut securum & verum remedium constituat, quoniam fere semper & ubique venenosam suam indolem adhuc exferere solet. Hujus etiam farinæ est compositio, & correctio Arsenici per commixtionem cum aliis & subjunctam decoctionem, de qua inter alios mentionem facit WEPFFERUS in *Hist. de Cicuta aquatica noxis p. 291.* cum ingenua confessione, se ab ejus tamen usu abhorrere, quantumcunque etiam præparatum, aut quomodocunque fixatum prædicetur. Communicata mihi quoque est ab alio quodam Chirurgo castrensi præparatio & correctio singularis

Arse-

Arſenici, tamquam certiffimum ac ſecuriſſimum, ſi Diis placet! arcanum in febribus intermittentibus æque ac Epilepſia, aliisque motibus convulſivis, infantum præcipue. Hanc vero præparationem ſub titulo arcani ea intentione jam communicare placet, quo peſſimi hujus artificii effectus probe adnotare, deteſtari ac evitare cordatus & ingenuus artifex poſſit.

Rec. Arſenici alb. uncias 3. ſalis Tartari & Abſynth. Ciner. Juniperi & Abſynth. Vini optimi, Acet. vini, Aquæ fontan. ana uncias 2. decoquantur & per filtrum trajiciantur. Doſis in adultis gtt. XV.

*(Battenberga Erfordiam miſſa
d. 10. April. 1740.)*

OBSERVATIO LXIII.

Dn. D. GEORGII FRIDERICI GUTERMANNI,

De

Corde Pericardio atque Mediaſtino in unam
maſſam tunicaceam compactis.

Lindavia in lacu Brigantino accidit, ut in puero ætatis octo annorum inſolita cordis ſtructura a terrore maximeque animi anxietate induc̄ta, atque triennio fere poſt luſtratis corporis ſui exanimis viſceribus ab me viſa re-
pertaque fuerit, qualem inſcriptio hujus obſervationis indicat.

Is ab incunabilis præter ſolennes infantiles ægritudines integra ſemper ſanitate bonaque indole fuerat, aliquando tempore verno, horaque pomeridiana ex oppido in campum eo progreſſus eſt, ut viæ, quæ in urbem reducit, ignarus uſque longius aberraret, tandemque crepuſculo veſpertina tenebrisque nocturnis obrutus, qua in via & quorſum pedem moveret, nesciret, ſed, uti proclive eſt

judicatu de tam teneræ ætatis puello, imprudente, propter vitrici duritiam & verbera metuente, solitario, errabundo, derelicto, ab hominibus remoto, auxilium clamore ploratuque frustra invocante, in via devia, temporeque nocturno, terrore atque pavore supra omnem modum percussus tam veloci, quam pro viribus pollebat, pede aufugere, frutices & caudices transilire, per fossas & paludes vadare non interquiesceret, usquedum lumina procul conspiceret, eorumque ductum sequens tandem in pagum sesqui horam ab oppido distantem, cui nomen est Wasserburg, perveniret.

Ibi id beneficium ei contigit, ut in proximo tugurio probos offenderet homines, iisque & suum & vitrici agnomen appellare nosset, a quibus benevole hospitio exceptus, cibo potuque recreatus, in lectum repositus, & postridie in urbem ad parentes reductus fuit.

Ex hoc vero tempore cordis palpitatione & respirationis difficultate laborare, sive in platea promte incedebat sive scalam ascendebat, nec minus pededentim claudicare, doloreque tensivo atque tumore pallido, duro, lente succrescente in pede extremo, alioque cubitum dextrum occupante affligi cœpit; Accessit etiam sesquiennio post una cum invalescente asthma intumescencia corporis & pedum hydropica; quibus malis ultra annum spatium & Physicorum loci alter curam adhibuit & chirurgus quidam manum admovit, semper absque ullo bono effectu.

Quum ego tandem novus advena accerserer, circa meridiem in commodo sedili mensæ assidentem strangulisque involutum vidi, remque præter superius dicta tam præteritam quam præsentem ita comparatam expertus sum.

Thorax & anteriùs & poſterius , neque minus artus & ſuperiores & inferiores impenſe macebant ; Abdomen una cum hypochondriis uſque ad lumbos valde tumebat , omneſque & ſingulæ venæ tam epigaſtrica quam hypo-gaſtrica in conſpectum veniebant lividæ ; Spina dorſi a naturali ſua flexura ſigmoidea deflexerat in figuram arcuatam , vertebris quippe lumbaribus non intra , ſed extra verſis & ultra modum præ cæteris eminentibus ; Pedes , ahebant , antehac fuiſſe tumidos , tunc circa genua ſtigmata ambuſtionis ab accenſo ſpiritu vini , quo mediante in ſudorem agi debuerat , præ ſe ferebant ; cubitum dextrum occupabat tumor mollis iſque inſignis , ultra ſpithamam longus , & in medio adeo amplius , ut comprehenſum diductis utriuſque meæ manus digitis ſimul undique amplecti non potuerim ; idem cubitus ita rigidus erat , ut non tam flexionis quam extensionis motus neque ſponte exeri , neque per ſubſidium manus fortis alienæ , ſed tantum pronatio & ſupinatio libere fieri poſſet ; Alia , quanquam multo minor intumeſcentia ſupra os tarſi , quod ultimum metatarſi ſuſtinet , prominebat ; Sub maxilla inferiore ſiniſtri lateris glandula quædam tumefacta magnitudine nucem juglandem æquabat ; Appetitus & cibi & potus ægrotum jamdum deſtituerat ; Reſpirationis & difficilis & brevis valde erat ; Pulſus debilis & frequens ; Facies Hippocratica ; Urina tamen citrina ; In complementum peſſimorum ſignorum ab aliquot diebus diarrhœa ingruerat .

Itaque res conclamatas , omneque conſilium & auxilium fruſtraneum , atque ægrotum propediem moriturum eſſe prædixi , id quod prognœſticon tertio die poſt , leni obrepente deliquio & ſyncope cum eventu lethali reſpondit , quo factò parentibus perſuaſi , operæ pretium fore , ſi non abdomen , ſaltem magnum cubiti tumorem poſt obitum luſtrare .

Consilio annuentes occasionem præbuerunt sequentem in modum inveniendi atque recensendi.

Extispicia.

Tumor cubiti leviter incisus ingentem liquidi purulenti quantitatem effudit; Stylus adactus penetrabat ad partem lateralem eamque superiorem olecrani, quod periosteo denudatum erat, uti clare ex ejus resonitu a stylo apulso atque apertius remotis ligamentis, & quæ inibi deprehendebatur, excrescentia glandulosa apparuit; Color dicti ossis plumbeus etiam subter periosteum reliquam ossis partem investiens propagabatur; Cavitas evacuato tumoris pure, undique per interstitia musculorum, tendinum & ligamentorum repleta fuit partim dicta excrescentia glanduliformi, partim materia sebacea, sive pure condensato, sive succo ossis nutritio, extra ossis lamellas, quia arrosa erant, deposito, inspissato, corrupto.

Tuberculum occupans tarsi ossiculum, quod quintum metatarsi secum conjungit, itidem pus album & spissum continebat, atque ossiculum ipsum periosteo privatum decolorque erat.

Abdomen quindecim feri extra vasa fluctuantis libras comprehendebat.

Omentum, uti fieri solet hoc in morbi genere, ad superiora retractum, adipe pauper, & corruptum.

Intestina penitus fere collapsa, seu potius contracta, nullibique inflata; io jejuno lumbricus hospitabatur.

Ventriculus ab assumtis liquidis haud ita multum expansus.

Hepar & Lien a naturali statu parum deflectebant, nisi quod utriusque visceris superficiem feri hydropici acrimonia salina leviusculum excoarivisse videretur.

Fellis vesicula corrugata fuit, parumque bilis continuit.

Thorax apertus in latere sinistro latice seroso, quantum capere potuit expletus; Lobus pulmonis duplex in parte postica per fibras præter naturam pleuræ annexus, ejusque substantia colore atrob-runo, compage crassa & ponderosa fuit.

In dextro latere altera pulmonum pars pleuræ undiquaque firmissime accreverat, itidem ex livido nigricans, spissa, gravis & corrupta.

Mediastinum & Cor unacum Pericardio præter expectationem profus insolitæ & secum invicem confusæ erant texturæ, Nam id, quod videbatur imo debeat esse mediastinum & pericardium, membrana fuit quatuor lineas crassa, quæ cum confusa fuit ipsa cordis substantia, quam non carneam, sed penitus tunicaceam inveni. Cultellus enim non nisi in ipso cavo demum cordis hujusque superficie intima fibras musculosas, (intelligat B. L. velim, præter columnas carneas) detexit, primum in ventriculo dextro, similiter dein quoque in sinistro, ita ut mediastinum, pericardium, & cordis substantiam ab invicem recte distinguere, nedum separare, aut perspicuum quoddam pericardii ejusve reliquiarum signum, notam vel indicium reperire, nullo modo callerem, sed tres istas notabiles corporis humani partes, quæ alias notissime disjunctæ sunt, in unam massam & globum e firma tunica compositum confusa & compacta fuisse, vera fide asseverare possim. Intrinsicis equidem, in cavitatibus cordis, ventriculi & auriculæ, trabes, columnæ & valvulæ, haud immutata fuerant, verum extrinsecus plane alium induerant habitum, qui nihil minus, quam muscularem substantiam exhibuit, sed ex unica eaque robusta tunica, at tamen graciliori, quam moles cordis musculosa esse

confuevit, constructa; Vasaque sanguinea præter modum angusta, gracilia, minusque capacia fuerunt.

Mirare atque celebra prius, Lector Benevole, mecum, quam rationem postules de hoc insolito phænomeno, impensam DEI Optimi Maximi bonitatem, qua pusillum huncce puerum insciis atque invitis parentibus non solum domo sed & oppido, quod circumcirca undis maris sic dicti Suevici alluitur, & tantum per pontum ligneum, eumque bis centum & triginta passus longum cum terna continente iungitur, temerario ausu egressum, ideoque in peccato puerili versantem, in via sua erronea comitatus est, ab omni casu infausito custodivit, tandemque in satis commodum hospitium duxit, & altero mane parentibus de filio suo sollicitis vivum salvumque reddidit. Eademque divini Numinis bonitas puerum huncce immisso in perenne imprudentis excessus monumentum morbo lentissimo & placidissima morte affectum ab innumeris aliis, quibus mortales tota die per omnem vitam premuntur, casibus adversis clementissime liberavit.

Actiologiam autem, si desideras, hujus status præternaturalis ita mente concipio; Terror iste metusque plusquam Panicus, quem defunctus triennio fere ante beatam suam analysin perpeffus fuerat in solitudine & tenebris, locisque ignotis deviisque haud ita procul a Lacu, per paludes, trans fossas, extra urbis mœnia errabundus, copiosam circa pulmones & cordis vasa sanguinis congestionem eo magis, quo concitatori cursu ad sese periculo eripiendum omnes intenderat nervos, induxerunt, partiumque constrictionem plane extraordinariam, unde principium palpitationis cordis, laboriosæ respirationis, obstructionis vasorum pulmonalium, & cohæisionis, imo successive factæ coalitionis non solum pulmonis dextri cum pleura, sed etiam cordis ipsius cum pericardio (quod ipsum prorsus defuisse haud

haud injuria dixerō) atque cum mediastino. Ex hac informi constrictione, compactione, immutatione, & respective obstructione horum viscerum atque vasorum sanguinis motui vitali inprimis inservientium, successu temporis deficienteque congrua medela, usque magis impeditus fuit sanguinis liber progressus & circuitus; hinc non potuit non fieri secessio partis serosæ, ruptio vasorum lymphaticorum, effusio feri, ceu ratio formalis hydropis ascitis, ultimato plenaria sanguinis stasis in pulmonibus & corde, cum subsequa defectione animi & morte.

Accretionem viscerum p. n. contingere ab acrimonia feri, superficies parenchymatum primum arrodentis, excoeriantis, deinde excoerianta mediante purulenta sanie elicitæ conglutinantis, eo minus licet in dubium vocare, quia datur coalitio digitorum & labiorum pari modo contingens.

Terror, angor, metus, cura, sollicitudo, idem efficit, quod senectus; nimirum motum sanguinis retardat, circulationem inæqualem reddit, partes nobiliores facit exsanguis, obstruit, exsiccat, indurat, tandem ossificat. Propterea fit, ut os reperiat in corde cervi quanquam minus adulti, dummodo vero a venatoribus sæpe exagitati; Contrario modo res se habet, ut homines, qui sine terrore, metu aut curis vivunt, perdit, leves, nauci, incurii, securi, acedia morali laborantes, les sans souci, les nonchalans, les indifferens, die Lumpen-Leute, sæpenumero Nestoris annos attingant.

Quam fallax de statu hominis sano & morbofo urina perhibeat testimonium, patet ex relatione, juxta quam candidatus mortis emisit lotium sic dictum cirrinum, quale uroscopi docent sanitatem, significare incolumen.

Quod reliquum est, in puero isto dubio procul cum in brachio tum in pede principium adfuit spinæ ventosæ, quam

L. B. a Brunn asserit frustra alibi amputatione fuisse curatam, cum eadem ulcera mox alia occuparent atque excederent ossa ; quoniam nempe neque Medicus, neque Chirurgus discrasiam sanguinis atque efficaciam cordis emendare, moderari, meliorari, dirigere valebat. Verum enim vero de spinoso isto spinæ ventosæ malo, ulcerumque cariosorum lue & malitie plures meas qualescunque observationes pathologico - semiotico - therapevticas alio in medium proferam tempore.

OBSERVATIO LXIV.

Dn. D. GEORGII FRIDER. GUTERMANNI.

De

Vomitu, aquæ ex gulæ, cardialgia & colica spasmodica chronica, crebrisque evomitionibus blennæ acidæ nigrae, atque alvi segnitie pertinacissima, cum relatione extispiciorum & iudicio pathologico.

Senex sexagenario major, temperamenti sanguineo-melancholici, duris a pueritiæ laboribus aduetus, cauponis & aurigæ vitæ genere subinde inordinato usus, munus tandem obiit præfecturæ, vitæque genus iniit per se satis quidem commodum atque otiosum, sed & tædii ab aliis excitati uberrimum. Quum nihil minus, quam sana sobriaque d'œta, ab adolescentia suæ curæ esset, id ineptiæ non minus in novo otioso, quam pristino laborioso vivendi modo committere perrexit, ut quotidie horis antemeridianis jentaculi loco cerevisiam brunam potaret, maximisque in deliciis haberet, ceu potum, uti opinabatur, cum
ad

ad sitim restingendam, tum ad famem satiandam idoneum, ventriculoque apprime proficuum, potissimum, quia appetitus in prandio & coena ipsum deficere cœperat.

Neque vinum spreuit, quippe cujus mercaturam per multos annos fecerat, idque vesperi ad satietatem bibere consuevit. Cum morbis olim raro conflictatus fuerat, bis tamen ex febris acuta, atque aliquoties ex colica in itinere ipsi infesta evaserat.

Quoniam novum officium creberrimam irascendi occasionem præbebat, atque consuetudo matutini potus omni die continuabatur, ideo præter incommodum, quod jam antehac familiare ei fuit, vomitum nempe matutinum aquæ ex gula, incidit in cardialgiam spasmodicam a remedio purgante, quod ab empirico acceperat, valde exasperatam, cui accessit colica per vices innumeras ægrotum pessime crucians, cum alvi segnitie, atque invalescente constipatione tam pertinaci, ut per tres menses & ultra non nisi mediante adminiculis medicinæ aperitivæ, vel clysteris scybala siccissima atque durissima reddi potuerint. Equidem quandoque nunquam tamen sponte, serosa deiciebantur una cum, alias quoque sine induratis scybalis, sed talis excretio ægrotum æque parum alleviabat, quam vomitio saburæ, pituitosæ, serosæ, nigræ, faucis arrodentis fere & dentes stupefacientis.

Brevitatis studio supersedeo enumerare remedia, quæ unus alterque medicus ordinaverunt. Sufficiat, rem ad ultimum usque vitæ halitum eodem modo processisse, donec æger doloribus, agrypnia, vomitibus, siti, labæ, tussique, phthifica consumptus animam efflasset.

Relatio Extispiciorum.

Post obitum inspecta sunt, intestina tenuia leviter inflammata; crassa a valvula coli ad recti finem usque scybalis

balis induratis atque exsiccatis magnitudine ovi columbini inter arctissimas contractiones spasmodicas tunicarum intestinalium subsistentibus, interspersis flatibus, obfessa;

Ventriculus late distentus, copiosa blenna ferrei sive subnigricantis coloris refertus;

Pancreas succo ejusdem fere coloris scatens, qualis etiam in duodeno reperiabatur;

Lien admodum parvus, corrugatus, membranam a levi tactu deponens, exsuccus, friabilis.

Hepar cum vesicula fellea, quadantenus sanum & integrum;

Pulmones collapsi, aliquod tuberculis exulceratis occupati;

Cor flaccidum, ex sanguine;

Judicium pathologicum.

Non obstat a pueritia sanum atque a morbis immunem, durisque laboribus aduetum fuisse, quo minus posthabito recto vivendi ordine invincibiles morbi ingruant. Robur juventutis, laboriosum & mobile vitæ genus diætæ erroribus tam diu ferendis superandisque par fuit, donec in vita magis sedentaria atque ætate senili constitutus, crebrisque animi commotionibus iracundis perturbatus pristinum valorem amiserit. Tum temporis decuisset sana diætâ ab imminente morbo sese munire. Bibonum morbis haud injuria implicatur, qui antemeridiano tempore potum facile inebriantem, qualis est cerevisia bruna impense lupulata, quamvis ~~hanc~~ ita larga in mensura, ingurgitat.

Hoc etenim modo ventriculi facultas victum solidum appetendi, probeque concoquendi labefit, potus ingestus in fermentationem suam acescentem abit, & primas vias humore foeculento acido onerat, cujus spicula & vapores
stoma-

stomachum jenum atque œsophagum ad spasmum, nauseam, & liquidi ex glandulis expressionem vellicant, hujusque evomitionem e gula provocant. Incongrue appellant **das Gallen Wasser**, scilicet, quia nimis vehementes gulæ constrictiones & eructationes humoris limpidi haud raro comitatur, vomitus bilis, e vesicula fellea per consensum protrusæ in duodenum & ventriculum.

Stultissima talium bibonum consuetudo est, stricturam hanc œsophagi, quæ prima, postquam e lecto surrexerunt, semihora inveni solet, prævenire recens epota cerevisia, vino vel vini aut frumenti aut cerasorum spiritu, quia causa spasmum irritans non tollitur, sed effectus modo suspenditur, acidum in primis viis stabulans, diluendo & ventriculum ab ejus irritatione utcunque defendendo. Ita vero malum subinde pejus atque insanabile evadit, maxime cum in errore suo ante meridiem potum sorbendi perseverent, adeoque fidelissimi medici operam & consilia, remediorumque certissimorum efficaciam eludant. Res denique eo devenit, ut isti bibaculi, quales etiam in sexu sequiori novi, mero potu alantur, omnemque cibum fastidiant, vel captum mox vomitu reddant. Eventus ultimus est, ut plerique labe symptomatibusque hypochondriacis confecti, alii hydropo moriantur.

Defunctus noster male sanæ diætæ suæ pœnias dedit non solum vomitu quotidiano matutino liquoris limpidi ex œsophago, sed etiam cardialgicis colicisque doloribus chronicis intensissimis, alvi que obstipatione contumacissima. Namque acidum ponticum, quod in ventriculo, duodeno atque Pancreate collegerant, tunicam viliosam, quæ nervam stomachi quam intestinorum tunicam ab acrimonia præmunire solet, successively exedit, ita ut denudata nervea sensibillissima nunquam non rosioni & spasmodicis doloribus fuerit exposita. Idem acidum austerum cibum, quemcun-

que assumfit, ejusve reliquias adeo compegit atque constrinxit, ut excrementa per intestinorum tubum transire eo minus potuerint, quo magis labefactatus atque impeditus fuerat facultas & motus peristalticus intestinorum, sed mora sua usque magis exsiccata, indurata, atque scybalorum ovillorum instar conglobata fuerint, rarissime pariter & difficillime sive per remedia aperitiva, lubricantia, laxantia, martialia, sive per clysteres emolientes, stimulantibus educenda. Propter læsum imo sublatum chylicationis negotium desisse nutritionem corporis totius omniumque viscerum & partium, facile est augurari.

Liquidum istud subnigrum, quod in ventriculo & duodeno latuit, quale etiam vivus haud raro tam per os superius quam inferius rejecit, ex bile inerte cum acido humore conjuncta compositum.

Splenis vero parvitatem, corrugationem & corruptionem, item pulmonum labem atque exulcerationem, cordisque flacciditatem & sanguinis penuriam a plenario defectu lymphæ nutritiæ succorumque vitalium inductam fuisse, non dubito.

OBSERVATIO LXV.

Dn. D. GEORGII FRIDER. GUTERMANNI.

De

Extispiciis puellæ adultæ iisdem dolorum diuturnis afflictionibus atque intestini recti laceratione extinctæ longe aliter se habentibus.

IN observatione superiori senis cardialgia & colica, cum crebro vomitu blennæ atrabiliaris alvique tarditate pertinac-

tinacissima demortui viscera descripsi, in præsentem referam statum viscerum puellæ anno ætatis vigesimo iisdem plane doloribus, symptomatis & paroxysmis æque diu, crebro & vehementer exagitata, quæ vero longe aliter comparata fuerunt a me reperta.

Hæc cholericæ temperamenti, humilis teneræque staturæ, a biennio tributum lunare stato solvere tempore cœperat, in suppressionem autem repentinam hujus menstrui fluxus incidit, quum hoc manante gravi ira concitaretur.

Satis mature quidem mater auxilium medicum petiverat, sed neque constantes paroxysmorum induciæ impetrari, neque mensium negotium expediri unquam contigit. Quinimo doloris cardialgici & colici, undiquaque per omnes abdominis regiones multo ferocius, quam in dicto sæne diutioribusque paroxysmis, atque postremis vitæ hebdomadibus indefinenter sævierunt. Quidquid cibi vel potus, quin etiam medicamenti assumsit, ventris dolores refuscitavit.

Neque minus umbilicus & abdomen introrsum retractum, & alvus semper adstricta, clysteribus aliisque ad officium stimulanda, ultimis tribus fere septimanis plane nihil præter pura clysmata injecta reddidit. Tutis etiam accessit, sed sicca sine notabili ejectione, a cujus concussione abdominis dolorum vehementia ad ejulatum usque intensa fuit. Accerbis hisce cum malis posteaquam ultra tres menses conflictata fuerat, pari fato, uti senex, a doloribus cardialgicis & colicis spasmodico-convulsivis interfecta est.

Extispicia.

Corpus exanime adeo emaciatum, ut non nisi cutis ossa tegeret, idemque foetore totum conclave inficiente naribus

ribus & vel his talibus putidis effluviis non infuetis fumme molestum.

Oculi hiantes, palpebras enim, ajebat mater, primo statim post obitum momento omni adhibita opera clausuram non admisisse, atque defunctam ad ultimum usque spiritum vehementissimis torminibus excruciatam, consuetam fuisse in maximo dolorum furore oculos defigere quendam in locum, itaque etiam in ipso mortis articulo eosdem immotos atque apertos retinuisse.

Remotis tegumentis communibus abdominis muscoli fiderati sive nigredine infecti, quales etiam Psoas & Iliacus comparuere.

Peritonæi facies interna pariter atque intestina undique obducta & conspurcata magmate lutofo, obscure cineritio, fædissimo, tenacissimo, spongiæ neque aqua calida ebriæ neque expressæ lituram ne vix quidem admittente. Hujus putidissimi glutinis tanta adfuit copia, ut non solum omentum atque intestina ei immerfa primum aspectum fugerent, neque ventriculi paries externa ab eo immaculata, sed & pelvis atque regio iliaca utraque ad usque hypochondria eodem referta esset, haud secus, quemadmodum serum asciticorum viscera undique lambit, sic in hac defuncta gluten stercoreum interaneis abdominis ubique adhæsit.

Omentum non modo & vel tantillo adipis destitutum, sed etiam sphacelofum, simul tamen intestinis subjacentibus ope fibrarum p. n. annexum, quas nisi sphacellus reddidisset friabiles, ab intestinis avelli vix potuisset epiploon;

Intestina, quæ alias tantum non fluctuantia in abdomine continentur, hoc in corpore prorsus immobilia, quia non solum secum invicem atque cum mesenterio, verum etiam cum omento, cum peritonæo, cum hepate, cum fellis vesicula ductibusque biliferis, cum splene, cum ven-

triculo, cum vesica urinaria intercurrentibus præter dictam materiam fæculentam glutinosam compluribus ligamentis fibrosis ubique locorum firmissime conglutinata erant.

Eadem, expurgato luto adhærente, undiquaque contracta atque indice putrore, & friabilitate, item colore ex viridi nigricante, sphacelo corrupta.

Crassa intestina, quia non inania esse digitorum attactu cognoscebatur, facta incisione parile lutum putidum atque tenax cineritium intus recondebant, potissimum Rectum.

Idem rectum, caute dissolutis ope scalpelli hebetis & digitorum præternaturalibus istis vinculis fibrosis, palmæ fere latitudine supra suam extremitatem inventum fuit lacrum, e quo hiatus fæces istas lutulentas haud ita brevi ante mortem prodivisse & successive infimi ventris cavitatem viscerumque ambitum explevisse negari nequit;

Vesica urinam sature ruffam fudit.

Uterus cum ovario utroque ilibatam testabatur virginitatem;

Ventriculus insigni rubedine imbutus, atque ita contractus, ut mensuram quinque circiter unciarum non caperet;

Hepar p. n. fuscum, densum, durum, atque acinis, quasi grandinibus, majusculis innumeris turgens;

Vesicula fellea bile onusta;

Lien adeo corrugatus & collapsus, ut vix linguam hominis mole superaret, insimulque emarcidus & facile friabilis;

Diaphragma non minus, quam de intestinis supra dictum est, cum stomacho, hepate ac liene concretum, in parte sua musculoia æque ac in tendinea gangræna sphacelosa correptum;

Pulmones collapsi , salva tamen a labe eorum substantia;

Cor admodum parvum ;

In sinistra pectoris cavitate feri unciae circiter duae , in dextra vix duae drachmae stagnerunt.

Epicrisis.

Tam extraordinariam intestinorum omnium destructionem & disruptionem faecumque inusitatarum in abdominis abdita emissionem quis ante mortem absque brevissima crepatura sonora audita , qualem disruptionem e. gr. Cel. WEDELIUS in diff. de morte Judae, Arii intestinis ab ileo ruptis , vid. *Miscell. Cur. Dec. II. An. II. p. 449. seqq.* arguit, vel lynceis oculis praevidere , vel ulla probabili conjunctura hariolari potuisset ? Ecquid mirum est , defunctam propter bilem nimis commotam & protinus subsistentem sanguinis menstrui effluxum ventriculi atque intestinorum spasmis , inflammatione & fideratione , lento quidem progressu per abdominis viscera grassante correptam , at vero neque per autocratiam naturae , neque ulla sane arte sanandam fuisse ? Et quamvis ratione morbi , hujusque ex iracundia originis , dolorum , omniumque & fere singulorum symptomatum concomitantium & subsequen-
tium , inter hanc puellam & superius descriptum senem magna intercesserit paritas , edocet tamen utriusque extispiciorum ingens disparitas , quam circumspicte nec nisi trutinatis omnibus singulisque circumstantiis per analogiam concludendum sit , ab uno subjecto ad alterum. Duo enim cum faciunt aut patiuntur idem , non est idem.

*Augusta Vindelicorum
Noribergam miß*

OBSERVATIO LXVI.

Dn. D. JOANNIS van WOENSEL.

De

Vitiosa digitorum conformatione ex prægnantis matris terrore.

Cum nuper Actorum nostrorum Volumen quintum evoluerem incidi in Dn. D. ACOLUTHI observationem, de insigni digitorum deformitate ex terrore matris gravidæ p. 181. quæ aliam huic valde analogam, de quadam mea cognata, historiam in mentem revocavit, hæcque in sequentibus consistit.

Viri plurimum reverendi D. *van der Vliet*, verbi divini præconis, uxor, per sex menses gravida, ante triginta, & quod excurrit, annos, tempore autumnali in domo laniationis maxime fuit perterrita, dum in usus familiæ hibernos mactatus ante biduum bos jussu suo in frustra cæderetur. Causa vero terroris haud erat levis, festinans namque laniatio bubulam intercifurus, adjuvantis famuli manum, in ligneum truncum impositam, securi uno ictu imprudentissime amputat. Inde tota cohorrescens domum deducitur anxia valde, ne foetui suo ab antegresso terrore malum immineret, vel ne forsitan nasceretur *dyelo*, de qua re plurima in Medicorum monumentis prostant exempla. vid. *Miscellanea nostra Dec. III. Ann. VI. & VII. obs. 56. Dec. II. Ann. VI. obs. 30. Acta Hafniens. Vol II. obs. 1. & obs. 82. P. SPINDLER obs. 96. Schol. pag. 171; LENTILIUS Miscellan. Med. pract. Part. I. pag. 3. HILDANUS Obs. Chir. Centur. VI. obs. 66.* In continuo hinc metu constituta adhuc trimestre transigebat prægnans, attamen res eventum nacta est non adeo infaultum, siquidem post elapsam graviditatis tempus

puerum peperit omnibus membris (exceptis manum digitis,) perfectum, dextra manus pollice erat destituta, sed loco hujus quinque instructa digitis; in sinistra vero manu pollex aderat, sed cum digito indice coalitus; satis commode tamen manibus suis utitur & hodie in Russia mercatorem agit.

OBSERVATIO LXVII.

Dn. D. JOANNIS van WOENSEL.

De

Cane, Podagræ Magnete.

Podagram contagiosam esse, pluribus argumentis & exemplis quondam evici in mea de hoc morbo Dissertatione academica, multis in locis nostræ illud confirmant Ephemerides, sequens exemplum rem ulterius illustrabit.

Nobilissimus vis C. V. W. quinquagenario major, per Iustrum & amplius singulis annis semel podagricis doloribus affligi consueverat, animo heroico summos placide tolerans cruciatus, nec malum propria indole sævum perversa medicandi ratione, (ut plerisque mos est,) peius reddere adlaborans. Octo vel decem plerumque transibant dies, priusquam paroxysmus deserbuerat, solito nunc tempore de novo podagricus insultus rursus ingruit, lecto hinc adfixus canem juniorem domesticum supra pedes suos ponit, qui blando calore & fotu suo acerbissimum heri dolorem in tantum mitigat & demulcet, ut intra paucas horas de lecto surgere, & tertio ab accessu die hilaris domo egredi & publica sibi demandata negotia obire valuerit. Dicitur autem canis antea sanus, nunc excruciatu doloribus, brevi domum clamore & ejulatu implet. Merito hinc canis ab excellentissimo *HANNEMANNO Podagra Magnes* voca-

vocatur, teste C. F. PAULINI, in *Cynographia Sect. III. cap. 1.*
In Chiragra, Podagra omnique Arthritide nihil presentius, in-
 quit Levinus LEMNIUS, de occultis Naturæ miraculis Lib.
 II. cap. XIII. *ad consopiosos mitigandosque cruciatus, quam-*
libet acerbos, quam catelli membris adfectis adhibiti; suavi enim
calentique effluxu nativum hominis calorem languidum atque
evanescentem exsuscitant, ac frotu continuo humorem, qui do-
lores infert, vel attractione ad se rapiunt eliciuntque, vel dia-
phoresi, hoc est, digerenti vi ac discussoria incidunt ac dissipant.
 Plura de canum in Podagra usu habet P. Borellus, in *Obser-*
vationibus medico-physicis Cent. III. obs. 28. CAMERARIUS
 in *Syloge Memorabilium Medicina Centur. XVI. part. 95.* ut &
 D. Andreas CNOEFFELIUS, in *Miscellaneis Nat. Curios. Dec.*
I. Ann. IV. & V. obs. 51.

(Harlemo Erfordiam missæ
 de 4. Maji 1740.)

OBSERVATIO LXVIII.

Dn. D. GOTTLIEB HENR. KANNEGIESSERI.

De

Calculo in principio œsophagi concreto,
 solis tandem digitis extracto.

Vir celebritate conspicuus, Consul Oldenburgensis Dn.
Flohr, ætate fera confectus, de reliquo tamen sanus,
 vegetus pariter ac gulæ indulgentissimus, doloribus
 interdum nephriticis, indeque parciore urinæ profluvio in-
 festatus per biennium, salvo manente respirationis negotio;
 de mox ingravescente deglutitionis conqueritur difficultate,
 quam demum circa faucium confinia longa doloris insequen-
 bantur tormenta. Horum igitur pertæsus, Chirurghi petit
 auxilium, adseritque simul, se in ipso deglutitionis actu per-

Hh 3

senti-

sentiscere repagulum, ventriculi penitus præcludens infundibulum. Curis doloribusque distractus, & cum optima quoque auxilia, malo accrescenti ne minimum quidem adferrent levaminis omnibus omnino subsidiis sese cernens destitutum propriis viribus & manibus nodum divellere tentat. In omnium ergo admirationem, digitis obstetricantibus, obicem extrahit faxeam, qua remota, libera iterum evasit deglutitio, neque insuper quid relictum fuit incommodi. Ægrotus quidem factam inde partium metuit diæresin, non tamen sanguine madens, neque sanie stillante obductum gorgoneum monstrum *Tab. III Fig. 5. & 6.* delineatum, genetricis reliquit alvum.

Quemadmodum juxta tritum illud: Ex ungue leonem; ita & in hoc ægrotō ex symptomatum adumbratione gulæ superioris lithiasin facile cognoscimus, atque habemus perspectam. Morbi hujus indoles, quamquam in ipsis ejus primordiis omnino fuerit abstrusa & cognitu perquam difficilis, vix tamen ac ne vix cœcis amplius committi potuit latebris, cum dehinc liberiori omnino se manifestaverit ratione, & ipsa calculi exclusio de tali ambigere non permittat.

(*Kilonio Helfatorum Erfordiam missa
d. 19. Maji 1740.*)

OBSERVATIO LXIX.

Dn. D. GODOFREDI GUILIELMI MÜLLERI,

De

Calculis felleis, ex ulcere dextri hypochondri productis, sanatoque vulnere cystidis felleæ & ventriculi.

Fœmina XXXIX. annos nata, temperamenti sanguineocholerici, habitus gracilioris, trium liberorum mater,

ter, ex ultimo partu, qui erat difficilis, valetudinaria facta, inter multa alia incommoda, mensium irregularem, nimium & fere continuum, fluxum experitur. Successu temporis singulari in hypochondrio dextro adfcitur dolore, accedunt vomitus frequentes, aliusque sæpius per octo & plures dies clausa tenetur. Nimiitunc cessarunt menses, & tandem ordinarius eorum fluxus plenarie fuit interceptus. Exinde non solum, ut facile credendum, dicta symptomata exacerbata sunt, sed & brevi post tumor amplus durus, scirrhusus, totum fere hypochondrium ejusdem lateris occupans, ortus. Hæcce misera nostra per semestre sustinens, nullumque a Medicis auxilium complures licet idcirco convocaverit, obtinens, tandem medicastrosum semet subjecit curæ, compluriumque ex istis stolidæ & absurda sustinuit tentamina. Ex horum classe vetula multis execrationibus pollicetur sanitatem, quæ & post varia adplicata, tumorem in dies crescentem ita emollivit, ut denique trium digitorum supra umbilicum, totidemque a linea alba, intervallo, rumperetur. Sat magis effluxit copia cocti sanguineque permixti puris, simul vero nonnulli pisorum majorum magnitudinis lapilluli, rotundæ, triangularis & quadrangularis formæ, ex abscessu prodierunt. Hujus consolidationem tandem anus ista per mensem & ultra tentavit, nullo vero modo perficere potuit; dimissa ergo eadem, accersitus fuit Chirurgus in artis felici versans exercitio, varia ulceri phagadænico accommodata adplicavit, donec novis iisque atrocissimis abortis doloribus a me petitum est consilium. Adii miseram, mense Septembris, anni præter. quæ præmissa historiæ morbi relatione, mihi statim viginti istorum per ulcus ejectorum calculorum exhibuit, simul adferens, in præsentem unum ejusdem conditionis in progressu suo detineri, seundemque, ulceris parietes atterentem, lancinantes gignere cruciatus. Inspiciens vulnus, aper-

turam

turam exiguam, & vix fabam minorem admittentem, deprehendi, solerti vero investigatione tres canaliculos detexi, in uno orificio cum se invicem communicantes, quorum unus trium digitorum longitudine ad umbilicum tendebat; alter rectus, brevis, obstructus erat a corpore quodam duro, per sonitum a concussione instrumenti ferrei se prodente; tertius oblique & profunde adscendebat versus sinistram regionem epigastricam. Hisce igitur perlustratis, de dilatando recto, sede dolorum, statim cepi consilium, illumque, cum per ordinaria in cassum tentata id præstari non potuerit, incisionem tandem ut suaderem necessitas urgebat. Exsecti hoc modo fuere præter opinionem duo calculi, ibi hærentes canalemque obstruentes. Prior ex flavo rubeus, interspersis albis maculis, castaneæ adæquavit magnitudinem, ut & figuram, durioris etiam erat consistentiæ præ altero, magis flavescente colore imbuto, paulo minori, friabili & facile per lenem contactum confracto. Discrepantes illico oriebantur opiniones, ad quam classem jam producti & antea excreti referendi sint calculi? eorum genesis bili in vesicula fellea adscribendam esse contendit, addens, viam quidem pro excretionem esse præternaturalem, molem eorum tamen vel numerum accumulatum, vesiculam felleam, ob valvulas spirales in exitu exclusionem illorum prohibentes, vel etiam hisce deficientibus ductum choledochum ad rupturam usque extendere potuisse, illosque inter duplicaturam peritonæi elapsos & collectos, exitum per viam hancce extraordinariam quærere debuisse. Enarravi, pro confirmanda mea sententia, casum notabilem, quem Parens venerandus, Consiliarius & Archiater Serenissimi Principis Saxo - Vinariensis, Numburgi, cum olim Praxin ibidem exerceret, observavit, ubi a viro hæmorrhoidibus simul vexato, per alvum calculus talis felleus excretus iuit, forma & magnitudine cum majori ex subere con-

confecto operculo conveniens. Idem ille est, qui *Tab. III. Fig. 7.* delineatus conspicitur, quemque ob raritatem adhuc adser-vo. Sed, ut revertar ad ægrotam meam, evanuisse dolores gravissimos post hanc operationem, ipsa pronunciabat, hisce tamen non contenta, ulteriorem opem a nobis & plenariam desiderabat sanationem, reliqui ut etiam exciderentur calculi efflagitans, quo fons mali exactius attingeretur, simulque adfirmans, se malle vitam sub hac operatione perdere, quam illam sub aliis, Cachexiam præsentem comitantibus & adhuc infrequentibus ærumnis, diutius protrahere. Chirurgus precibus & persuasionibus tandem motus secat canalem ad umbilici regionem vergentem, ejusdemque intra breve tempus felicem promovet consolidationem. Spes restitutionis in integrum non potuit non quin inde in ægra & Chirurgus augeretur, illaque præsertim incisionem duorum reliquorum canaliculorum postularet. Horum vero profunditas non integumenta solum, sed & forsan subjacentes partes nobiliores penetrans, ulteriorem operationem dis-suadere, & curationem potius palliativam commendare me commovit; tam diu verò misera precibus & efflagitationibus suis insistit, donec ab eodem Chirurgo hi duo fistulosi ductus etiam inciderentur. Certe nunc fons & origo erat detecta; alter enim canalis, ut conjecimus, cystidem felleam, alter oblique ascendens, ventriculum penetravit. Ex hoc enim post aperturam factam chymus, & ex illo bilis flava effluxit. Lipothymia, vomitus cruenti, vehemensque febris operationem infrequentes vix felicem promittebant eventum. Accessit, quod post curatiorem investigationem, cavitatem cystidis felleæ omnem replens calculus detegeretur. Ultra spem & expectationem tamen, symptomatibus illis post septiduum remittentibus, omnia in melius vergebant, vulnusque non evidens amplius minabatur periculum. Chirurgus solertissimus omnem interea na-

vavit operam, ut consolidationi & vesiculæ felleæ & ventriculi prospiceret. Prioris optime judicans sanationem, antequam a suo hospite purgaretur, nunquam posse perfici, illud prius variis modis tentavit, &, ut ampliorem pro exitu pararet viam, cum spongia pressa frustoque Gentianæ radicis fecit periculum; tandem vero, cum dilatantia hæc, ob calculi molem, non sufficerent, per forcipem eundem confringere & in frustis extrahere per tempus aliquod nitebatur, quod feliciter quoque successit, ut consideratu digna fragmenta & strata, striis & circulis albis distincta, duritie vero lapidem Bezoar Occidentalem adæquantia, extraheret. Insuper melior in dies consolidatio vulneris ventriculi observabatur, cujus labia vicinis partibus sponte adgludinata, successu temporis magis magisque chymi prohibuerunt effluxum. Eadem quoque ratione vesiculæ felleæ plaga tegebatur, ut mox per integumenta communia integrum vulnus clausum citatrice conspiceretur, aperto solummodo manente canali minori, tenuem, flavum & chymosum plorante liquorem.

Hæc dum scribo, intrat museum nostra muliercula, referens, e canali isto parvulo, elapsis aliquot diebus, vivum lumbricum, spithamarum duarum longitudinis, exitum invenisse, de reliquo in pristino se versari statu, ratione stillicidii, quod semper ventriculo nimis repleto, vel sub corporis motu validiori, augeri deprehenderet, ceteroquin viribus valentem, riteque menstruatam pristinos peragere labores.

OBSERVATIO LXX.

Dn. D. GODOFREDI GUILIELMI MÜLLERI.

De

Herniis incarceratis & exulceratis.

Magna sane cum delectatione perlegi Dissertationem inauguralem Dn. D. *Gladbachii*, sub Præsidio Excell. Dni *Laur. Heisteri*, de *Hernia incarcerata*, Helmstadii 1738. ventilatam, optimeque adferti in proœmio contenti, quod hæc species herniæ incarceratæ frequentius occurrat, quam hæctenus creditum, aut ab Auctoribus relatum sit, agnovi veritatem. Diversis enim vicibus eandem observandi mihi, praxin Medicam ab aliquot jam annis exercenti, obvenit occasio. Tres præsertim casus merentur descriptionem.

I.

Fœmina paupercula septuaginta annorum ob pudorem intempestivum herniam incarceratam tam diu celavit, donec in gangrænam versa & suppurata fuerit. Medicus & Chirurgus tandem accersiti in miserrimo hoc statu, quo dextra regio inguinalis ad pugni magnitudinem externe sphacelo corrupta, ex eademque, clausa ordinaria via, fæcum alinarum excretio observabatur, omnem spem curationis miseræ abstulerant, illamque pro deplorata & insanabili dereliquerunt. Duabus abhinc septimanis, cum illius vicinam ægotantem visitarem, hujus status miserrimi fit mentio. Adii eam, & ut mihi relatum erat invenio. Portio scilicet intestini ilei, duorum fere pedum longitudinis, extra cavum abdominis elapsa, nuda statim in oculos incurbat. Mirandum merito, quod intestinum, durante hoc non exiguo temporis spatio non citius in putredinem abierit, præsertim cum non satis a liberioris aëris aditu defendere-

tur. Interim per oſtiduum ægra adhuc ſervavit vitam, tandem vere gangræna maximam reliquorum inteſtinorum partem,, vicinasque regiones, trifti ſpectaculo ſucceſſive deſtruxit. Aliis dijudicandum relinquo, num, ſi in principio ſtatim expertus in conſilium vocatus fuiſſet Chirurgus, qui vel alteram jejuno contiguam inteſtini portionem per futuram cum integumentis junxiſſet, & ſtercora per hanc profluere permiſiſſet, vel methodum (vid. §. XXV. Diſſertat. laudatæ) *Randhovii*, Chirurgi primarii Ser. Brunſvic. & Lüneb. Ducis, qua, abſciſſis ſphacelofiſis fruſtis, & uno alteri ejus immiſſo extremo, inteſtinum in cavum abdominis reponi jubetur, imitatus fuiſſet, diutius miſera ſuperſtes inter vivos retineri potuiſſet.

II.

Ruſtica, annos quinquaginta nata, diu jam libera hernia in inguine ſiniſtro, ſine notabili tamen incommodo, adſiſta, nunc ſimul & ſemel eandem poſt graves labores & perfrigerationes incarceratam, cum alvo per ſex dies obſtructa, anxietatibus & doloribus magis magisque increſcentibus, experitur. Ejus maritus d. 19. Nov. 1738. anxie meum expetit conſilium. Ordinatis debiteque adplicatis externis & internis idoneis remediis, exoptatam attuli opem, qua non ſolum alvus bis laxata, ſed etiam tumor minor & mollior, doloresque remiſſiores reddebantur. Ab hoc autem tempore, per quatuor ſeptimanas nulla amplius de illa data fuit relatio, ſed ad morem vulgi, ſi ad primam præſcriptionem non omnia cedant mala, varios medicatores & medicaſtras in auxilium vocarunt. Die 20. Decembr. tantem nuncius meam præſentiam efflagitat ſimul referens, me valde in diagnoſi peccaſſe, tractando malum hoc pto hernia incarcerata; tumorem enim illum a foſoſo Empyrico ſuppuratum in gangrænoſum ulcus verſum eſſe. Potiſſimum vero eam ob

causam propriam inspectionem ægram desiderare, quod rupto tumore, insignis, nucleorum fructuum pruni sylvestris, numerus, per aperturam, cum multis aliis, intolerabilis fœtoris, quisquiliis, excretus fuerit, quos tamen fructus in hoc semestri se comedisse non recordetur. Propria corporis valetudo minus firma iter dissuadebat, Chirurgum tamen a me satis instructum mittebam, qui altero die reversus, sat valentem adhuc viribus ægram, de nulloque magis, quam de fœtore materiæ ichorosæ effluentis, acutissimoque, quando alvum deponeret, dolore, conqueri, ceterum adpetere, digerere & dormire, fufius referebat. Ulcus præterea, partibus sphacelosis jam separatis, vix digitum admittere, ex eoque ichorem flavum, fere continuum, destillare, proximam vero glutinationem promittere: Commendatam se statim exhibuisse Tincturam Croci, ut certior fieret, an intestinum læsum in causa sit, & elapsis horæ aliquot minutis, materiam tinctam eandem produisse. Chirurgus methodo, cum ipso communicatæ, insistens, non solum sanavit vulnus, sed & ægram intra mensis spatium in totum feliciter restitutam, nulla amplius hernia libera superstite, ad me reduxit. Diverticulum in intestino, quod RUYSCHIUS & Auctor Dissertationis laudatæ, sæpius pro causa herniæ agnoverunt, sine dubio eandem in nostro subjecto quoque effecit, hinc regressus nucleorum, sensim illapsorum, vel impeditus, vel plenarie suspensus videtur.

III.

Tertium notabilem casum sequens exhibet historia: Mulier 39. annorum, rudibus laboribus aduefacta, simul ac semel, cum grave tolleret pondus, violentissimos cruciatus in inguine dextro percepit, alvus per XI. dies clausa, nullaque medicina referanda, permansit, vehemens insequutus febrilis æstus, & insignis ibidem tumor adparuit,

indies sensibilibior, tandemque nigrum induens colorem. Accersitus, inspiciensque tumorem in sphacelum degenerantem, statim de hernia incarcerata cogitavi, miseræque cogitationes has meas aperui. Illa se nunquam antea hernia afflictam, fluore albo vero per aliquot annos divexatam fuisse, regerit, sed hunc, hæcenus resistantem, putare se tumoris incrementis causam esse. Hæcce tamen ego non curans, ad progressum præsentis gangrænæ inhibendum, ordinavi aquam calcis vivæ, spiritu falis ammoniaci, & sacchari Saturni iusta dosi remixtam, partemque adfectam, linteis hisce imbutis, diligenter foveri jussi, clysteribus stimulantibus continuatis simul, ac feбри vulnerariæ aptis remediis oppositis. Ex tumore, sequenti die rupto, effluerunt cum ichorosa materia biliosæ fæces, inter quas multa frustra pomorum, quæ ante morbi invasionem adsumserat, adhuc integra conspiciebantur. Nunc confirmatus de hernia incarcerata suppurata, omnem intendi nervum, ad auferendam portionem a sphacelo corruptam, quæ pugni adæquabat magnitudinem, & ad præservandam, a simili corruptione, viciniam, quod & adplicato unguento digestivo, cum balsamo Peruviano remixto, nec non super impositis calidis adhuc linteis, aqua supra dicta madefactis, intra breve tempus fuit peractum. Quo facto, cum balsamo vulnerario consueto ad plenariam consolidationem properavi, sed eam non tam cito obtinere potui, remanentibus duntaxat tribus canaliculis, glutinationem absolute spernentibus. Hi canales fistulosi continuo stillabant serum flavum, atque excrementa, ingruente alvi depositionis tempore, quotidie foras dimittebant. Successu temporis tamen, adplicatis bacillis minoribus, ex pulvere balsamico & melle Rosarum confectis, plenariam admiserunt sanatiorem. Præter diætam parcam, pro potu ordinario commendatæ fuere species, ex radicibus Symphyt. Alth. Poly-

Polypod. Herb. Agrim. Scord. C. B. Flor. Cham. Millefol. Arnic. ver. summitat. Pini, paratæ, & adsumtæ, extincto omni febrili æstu, bis vel ter de die Ess. bals. Peruv. de Copaiu. Liquam. Myrrhæ, tantæ fuere efficaciæ, ut redeuntibus successive viribus, sanitas pristina restituta fuerit. Colli pars, ossi ilei, dextri lateris arctius adhærens, sine dubio herniam subito ortam produxit, quæ ob annuli angustiam incarcerata, & ob ingressum frustulorum pomi nullo modo reducenda, tandem, continuata stasi in compressis vasis, ob sufflaminatum sanguinis circulum, inflammationem & sphacelum necessario experiri debuit.

(*Francofurto ad Mœn. Erfordiam missæ
d. 30. Jun. 1740.*)

OBSE RVATIO LXXI.

Dn. D. RÜDIGERI FRIDER. OVELGÜN.

Epilepticus ex sinistra curatione sermonis usu destitutus.

Cum in ea inciderem, quæ celeberr. Dn. D. BRUCKMANNUS, (quo, quod nunquam non lætus recorder, per biennium Jenæ familiarissime olim usum,) Volumini quinto Actorum Academiae nostræ, p. 264. de *Epileptico singulis sub paroxysmis cantante*, inseruit, statim in memoriam mihi rediit adolescentulus XII. annorum, Epilepsia correptus, qui anno MDCCXV. Hammam Westphalorum delatus, & sedulo ac judiciose examinatus ab Avo materno Dn. D. *de Westhoven*, magni nominis, multæ lectionis quondam Practico, inter alia quoque sentire se, referebat, ex pollice manus ascendere aliquid, quod ad caput delatum, sensum adimeret, paroxysmo tum
epi-

epileptica, ceu mater adseverabat, extemplo succedente; præscribebat ergo dictus ille celeberr. Medicus externe vesicatorium, pollicis adplicandum, ex Cantharid. Scrup. 2. Myrrh. Scrup. dimid. Camphor. gran. 3. butyr. recent. Theribinth. & Ser. citrin. ana Scrup. 1. M. induc. alut. pollic. lat. & 2. digit. long. Interne exhiberi iussit oleum Ligni Corylini, quod palmam aliis ant-epilepticis reddere dubiam existimabat, deinde mixturam ex Aqu. Ceras. nigr. epilept. Lang. ana Unc. 3. Tinct. flor. Pœon. Drachm. 6. Ess. fuccin. Drachm. 2. Spir. Vitrioli philos. gutt. XV. Syrup. flor. Pœon. Unc. 1. cui junxerat laxans ex Diagryd. cum Sem. Pœon. Denique, quod biliosi æger esset temperamenti, pulverem ordinabat ex Crystall. mont. præp. Corall. r. præp. ana Drachm. 3. Cinnab. nativ. Scrup. 4. in 14. dof. dividendum, quæ remedia magnum attulere levamen. Eam ob causam parentes, novi itineris impatientes, firmiter sibi persuadebant, reliquias hujus mali, facili negotio a Medico loci dilti posse, qui, cum ægri valetudini præesset, cerebrum pro unica mali sede reputans, summis brachii, circa claviculæ confinia, adplicat vesicatorium. Ea nempe opinione imbutus erat, id ipsum heic loci citius & felicius, ob viciniam cerebri, quam in pollice, optatum præstiturum esse effectum. Ast, judicium hoc de sede mali perversum, maximo erat detrimento, siquidem reliquiæ mali, quas, haud dubie, ex pollice ad superiora invitaverat, vesicatorium, ita omnem abstulere sermonem adolescentulo, antea optime loquenti, ut mutum eundem natum credidisses. Tum vero parentes, non quidem cum epileptico, sed cum muto Hammonam iter faciunt, denuo Dn. Avum consultaturi. Curatus est, at ægre, & post satis longum demum temporis spatium, instillatis vertici oleis destillatis cephalicis, & variis interne exhibitis. Tanti interest lectioni Medicæ, non empyriæ se dare. Sane JOH. FERNELIUS, quem prima

mæ notæ Historicus, THUANUS, libris suis veram gloriam tota Europa adeptum prædicat, & quorum lectionem, ipse trium Imperatorum Archiater, JOH. CRATO a CRAFFTHEIM, sibi utilem fuisse profitetur, addens, hunc in Medicina profecisse, cui Ferneliana non displicerent; is ipse, inquam, *Pathol. Lib. V. cap. 3. de morbis cerebri non minus vere, quam eleganter: Tres Epilepsia differentia sunt, una cerebro adsignatur, altera est, quæ ventriculi, tertia quæ alterius cujusvis partis consensu fit. Qua in cerebro sit Epilepsia, capitis gravitas, aut etiam dolor atrox, sensuum mentisque stupor, aut tarditas, faciei pallor, turbulenta insomnia ostendunt, & quod accessio repente hominem adoritur, nulla symptomatum præfensione.* Postquam dein signa Epilepsiæ ab ore ventriculi enarravit, ita ulterius pergit: *Tertia species sæpe a manuum pedumve digitis, vel a crure, interdum ab utero suspiratur, præsertim cum fœtus gestatur, cum quo & putria multa coerceri solent - - - omnium manifestissime hæc species apprehenditur. Ex ea quippe sede, in qua mali fomes delitescit, prehendente accessione, velut aura quadam frigidior, per continuatas partes, in cerebrum effervi percipitur, cujus etiam impetus incipiens, injecto arctiore vinculo, si pars id commode ferat, intercludi cohiberique potest.* Hæc FERNELIUS. Pariter quoque JODOCUS LOMMIUS, in aureo opusculo *Observat. medicinal. Libr. I.* egregie scribit: *Si a ventriculo hujus mali vitium est, mordetur is ante, magisque per inediam, idemque palpitatur & fluctuat, quumque in propinquo accessio est, nausea oritur & stomachi dolor, aut animi defectio, qua finita, vomitus incidit, modo pituitam, modo bilem trahens, inter quæ frequens sibilus aurium est. Porro si ab aliquo loco corporis exteriori malum oritur, inde fieri raptus, velut auræ cujusdam frigidioris, per continuatas partes ad caput sentitur. Spem curationis aliquam facit, maxime si morbus non ita diu traxit, & vitæ solummodo sequutus intemperantiam est: aut si ab una par-*

te corporis, sensus venientis accessionis incipit, idque a naribus, vel a pedibus potius, quam a lateribus, aut ab ipso, quod pessimum est, capite. Tacitus prætereo MICH. ETTMULLERUM, in Praxi, magnæ diligentiae virum in adlegendis Auctoribus; mitto ex recentioribus alios, qui ad unum omnes, huic in tenebris versanti, & cæcutienti Medico facem præferre potuissent. Unicum THOMAM BARTHOLINUM, Anatomicorum & observatorum quondam ocellum, adlegasse sufficiat, qui similem fere casum, omissa tamen curatione, in *Histor. anatom. ravior. Centur. I. observ. 82.* his verbis recenset: *Præfecto prædiorum, imminente novilunio digitus minimus dextri pedis intumuit, manifesto rubore, qui ascendebat per internum cruris latus, ad inguina, eaque ingenti dolore adflicta, in parem tumorem elevabat. Huic tumori paroxysmus epilepticus successit e vestigio, prioribus partibus detumescens & sanis, quam vicissitudinem singulis mensibus stata luna phasi servavit convulso. Advocatus Paulus Moth, Regius Medicus, tumido digito pedis cauterium potentiale applicavit. Vix quinque transierant horula, quum in circumferentia caustici, ichorosa materia per poros extillaret, ubertim mox sequentibus diebus effluens. Escharam quarto die excidentem copiosissimus ichoris sequutus est fluxus, tumque & tumor in pede, & inguine, consuetis vicibus remisit, & deinceps paroxysmus emanavit.* Hæc ille. Noster non de tumore pollicis, nec alius partis, quod equidem meminerim, conquestus est, quoad hæc ergo in simili casu dissimilis fuit. Interim nemo non videbit, quanto fuerit adjumento escharoticum in loco & foco mali applicatum, & contra, quantum noxæ attulerit, in nostro casu, vesicatorium, alii parti adpositum, ob minus sedulam probatorum Auctorum lectionem. Vel unus TRALLIANUS, suo Lepidio cum successu hunc in finem usurpato, integritatem curationis *Dn. D. de Westhoven* edocere potuisset, ut HENRICUS AB HEER, *Paulo*

lo Moth, butyro antimonii in usum tracto, elegantissima historia præluxisse videtur.

OBSERVATIO LXXII.

Dn. D. RÜDIGERI FRIDER. OVELGÜN.

Gonorrhœa vera trium, & quod excurrit, annorum, post Gonorrhœam virulentam, ab omnibus incurabilis habita, curata.

An te biennium litteras a Chirurgo ex Episcopatu Paderbornensi ad me datas, obtulit alius regionis vir procerus. Vinculis epistolæ laxatis, latorem harum litterarum eadem Gonorrhœæ specie laborare, is me certior fecit, qua olim vir primarius adfectus & curatus, illo ipso, ceu adfirmabat, tum temporis, remedia a me præscripta, administrante. Majorem in modum petebat, ut & huic auxilio essem, qui æque per triennium, ut prior per sex annorum decursum, tot variarum regionum Medicos, in primis vero Chirugos, in auxilium, sine ullo auxilio, vocasset. In memoriam revocanti mihi, me tum temporis, semel atque iterum detrectasse curationem, viri nobilissimo genere nati, quod non essem nescius, aliquot exemplis, & HENRICUM AB HEER, Medicum quondam & Poëtam haud humillimi spiritus, *Observat. oppido rar. X.* impotentiam curando, spe sua excidisse: nihil profecto gratius accidere potuisset, quam per has litteras audire, illum tum temporis curatum, haud ita multo post matrimonium iniisse, & nunc multorum liberorum patrem salutari. Id quod & nostro in votis erat, qui firma antea valetudine usus, per diuturnum, trium annorum, feminis profluvium, vix ossibus hærebat, eo tamen audaciæ, an vesaniæ dicam? processerat, ut illo ipso narrante, matrimonio sibi propediem

diem jungere, jam desponsatus, venustam octodecim annorum virginem, in animo haberet. Major hujus rei me cepit admiratio, cum perciperem, quod in Suecia ante triennium Gonorrhœa virulenta correptus, solo dolore excepto, per tot remedia, nihil levaminis acceperit, semine semper tere, & cum urina, & post quamvis alvinam excretionem, & si sponsam liberius tangeret, & sepe transiturus, si pedes diduceret, & erigente se membro virili, ab omni eo tempore prodeunte. Adfirmabat unanimem omnium Chirurgorum consensum fuisse, illum nunquam liberis operam navare posse. Nemo non fatius animum despondisset, quam sponsalia, hoc in rerum statu celebrasset. Hanc interim eandemque *variores Gonorrhœa speciem*, ceu Excellent. JUNCKERO, Professore Medico, *Conspect. Med. theoret. practic. Tab. LXXI.* audit, longioris adhuc durationis, a me curatam audiens, adgredior & hanc curationem. Quantumvis autem, ceu alias in Gonorrhœa virulenta fieri adsolet, color prodeuntis feminis a naturali non recederet, nec ardor circa radicem penis sub emissionem urinæ, nec quidquam mali in membro ipso, tum quidem, deprehenderetur, nihilo minus tamen, serio perpendens, per varias variorum tractationes, adstringentium usu, virulenti quid sanguini adflari potuisse, quod ex œconomia animali sub initium non eliminatum, efficaciam aliorum remediorum eludat, præscripsi pilulas ex Extract. panchym. Croll. Mercur. dulc. &c. quarto quovis die, per trium septimanarum spatium sumendas, simul parari decoctum jussi, ex Rad. Sarsapar. Chin. Bardan. cum Antimon. crud. in pet. ligat. additis circa finem Herb. Veronic. Heder. terr. & Flor. Hyperic. cum Sem. Fœnic. diebus intermediis, ad lenissimum continuum sudorem eliciendum. Ea ratione, cum acrimoniæ, tum ferosiori sanguini, simul prospectum iri, persuasum habebam, ut præscripta antecedente causa, vel

vesiculas feminales irritante, vel de tono deturbante, eo facilius voti compos fierem. Eum in finem, non minus Auctor fui, ut & per omnem curationem, & ea feliciter absoluta, nunquam non sedulus abstineret ab iis rebus, quæ vel fovere malum, vel denuo in apricum deducere possent. Ad quam classẽm, videor mihi, vere retulisse omnia acida, acria, vinum, (excepto uno & genuino illo, quod *Pontac* vocatur,) spiritum vini, decubitus in dorsum, motum fortiozem, aromata, inprimis Zingiber & Piper, non æque Cinnamomum & nucem Moschatam, omnes cibos medicamentosos, pellentes, Petroselinum, Dracunculum, Thy-mum, Majoranam, folia Lauri, Chærefolium, reliqua. Non minus abominabilem masturbationem, hujus mali subinde a me observatam causam, itemque venerem, roboratis in tantum forte vesiculis feminalibus, sub usu remediorum, tantum non omnem, post id tempus petulantiozem & nimiam, quam in scenam produxisse hoc malum non minus vidi. Mitto nocivam heic lectionem librorum Veneri litantium, & formosarum virginum accessum. Contra lenissimum motum, ut primum per usum remediorum licuit, semel atque iterum commendavi, qui hunc ipsum in Gonorrhœa vera, simplici, seu benigna, multi usus fuisse, roborando tonum vesicularum feminalium, cognitum exploratumque habebam. Tum vero sequentia præscripsi: I. Rec. Rad. Liquirit. Alth. Consolid. maj. ana Unc. dimid. Herb. Veronic. manip. 2. Flor. Rosar. rubr. Hyperic. ana manip. 1. Semin. Anis. Unc. dimid. Cort. Cinnamom. drachm. 2. Inc. cont. M. D. de quibus speciebus auctor eram, ut omni mane, quo alvo laxandæ non vacabat, non minus quinque horis a prandio, & cubitum iturus cochlear. plenum libræ I. aquæ ferventis per quadrantem horæ infundi curaret, & decoctum hoc instar Theæ forberet. II. Rec. bals. de Capaiu. Unc. dimid. cujus guttæ 7. mane, post

meridiem, & vesperi, cum primo haustu dicti infusi theeformis adsumere jubebam. III. Rec. Magnes. alb. optim. Rad. Jalapp. ana Scrup. I. M. F. Pulvis, præp. 4. seorsim. horum primo, & quarto quovis die, dosin, cum regimine adsumebat. IV. Rec. Ebor. sin. ign. præp. Unc. dimid. Cardam. min. exort. Mastich. in gran. elect. ana drachm. 2. M. F. Pulvis, cujus scrupulus unus pro dosi hora ante prandium & cœnam cum quocunque vehiculo præbebatur. Quum etiam me non fugeret, SEVERINUM Neapoli in dissectis eorum corporibus, qui Gonorrhœa virulenta laboraverant, inflammationem & abscessum in parastatis invenisse, & omnem fidem superet, semen solum evacuari, quandoquidem multorum, quin decem & plurium annorum observatæ sint Gonorrhœæ virulentæ; & vero heic Gonorrhœa vera presso pede successerat virulentæ, e re fore duxi, præmissis antecedentibus non statim ea præscribere, (quod alias fieri debet,) quæ laxitati vesicularum seminalium prospiciunt, sed prius, quæ læsioni, vel erosioni fibrillarum conducunt, quæ ambiunt ostiola cum glandularum prostatarum, tum vesicularum seminalium, quin ipsam harum substantiam. Cui indicationi cum antecedentia dicasssem, auctor suasorque eram, ut tum demum acidulas Wildungenses, at tantum sic dictas urbanas, potaret scopo tónico, idque eo magis, quod arenulas lateribus matulæ adhærentes deprehendisssem. Dosin pilularum tantum circa initium, circa medium & post finem potus præscripsi, juxta cum sequenti pulvere: Rec. Off. Sep. unc. dimid. Mastich. in gran. el. Terr. Catech. Sangu. Dracon. Succin. alb. præp. Gummi Arabic. Tragacanth. Corall. rubr. præp. ana drachm. 2. jubens, ut drachm. dimid. & hor. 5. post prandium & sub introitum lecti, cum liquido pauciori adsumeret. Non equidem me latet, quod HENRICUS AB HEER, *Spadacren. c. 8. p. m. 62.* non dubitet scribere: *Gonorrhœa*
viru-

virulenta quidquid alii dubitent, certo auxiliantur Spadana.
At vero non minus mihi cognita sunt, quæ DODONÆUS
Observ. Medicin. exempl. cap. XXVI. habet, de viro generoso,
decem & octo annis Gonorrhœa virulenta laborante,
qui ex usu remediorum nullum fructum sentiens, ad fontes
Spadanas profectus, sub potu melius se habuit, & melius
vixit, quam multis antea annis; at iter ingressus, Mechlina
subistere eum vehementia symptomatum coëgit, ubi
vitam cum morte commutavit. Sectionem vide sis l. c.
Ego certe nunquam induci potui, ut sub initium Gonorrhœæ
virulentæ remedium morbo ipso magis fere insensum,
si quis dolores spectet, acidulas nempe, præscriberem,
quantumvis miasma virulentum tum temporis materiam
magis feminalem, quam purulentam, prolicere videatur.
At ubi Gonorrhœa virulenta radices egit, & proinde ulce-
rosæ læsionis justam suspicionem injicit, acidulas & doloro-
fas, & nocivas tunc fore mihi usque persuasi, qui nunquam
has ipsas in læsionibus internis, vel ulcerosis, vel aliis pro-
ficuas, & ratione & aliorum exemplo, deprehendi. Atque
hanc ob causam noster ea de re tantum non securus, præ-
scriptis hunc in finem prius remediis, cum effectu acidulis
urbanis Wildungensibus curavit. Iis enim per decem tan-
tum dies adsumtis, quod negotiis obrutus diutius non pos-
set, adseverabat, se bene inde habere; alvum quidem ex-
oneranti & sepem transeunti, adhuc profluere semen, at
multo parcius; latici urinoso autem, vitro non immisso,
eadem adhuc quantitate misceri, pulvere, quem sub acidu-
larum usu ordinaveram penitus consumpto, præscripsi de-
nuo pilulas sub initium, & quovis sexto die sumendas, si-
mul vero sequens vinum medicatum, atque pulverem:
Rec. Rad. Alth. Consolid. maj. ana Unc. I. Cortic. Cascarill.
Unc. dimid. Herb. Veronic. manip. 2. Flor. Rosar. Hyperic.
ana manip. I. Millefol. alb. manip. dimid. Limat. Mart. finiff.

in pet. legat. Unc. I. Cinnam. Unc. dimid. Inc. & cont. M. D. in syndon. rubr. cui mensuram unam & dimidiam primum, dein sensim adhuc mensuram vini Pontac curabam adfundi, de quo dein sub prandio vitrum plenum adsumsit. Rec. Off. Sep. Unc. I. Mastich. in gran. el. drachm. 6. Terr. Catech. Gumm. Arabic. Tragacanth. ana Unc. dimid. Corall. rubr. præp. drachm. 3. M. F. Pulvis mane ac vesperi drachmæ dimidiæ pondere cum vino Pontac fumendus. Horum remediorum ope, ita cum valetudine in gratiam rediit, ut die XXI. April. hujus anni his verbis, germanico idiomate ad me scripserit, quæ latio donata, ita se habent: *Non ex voto solum curatus sum, sed & haud ita multo post matrimonio mihi junxi virginem, cum qua sponsalia jam celebraveram, te mirante, cum miserrime adflactus te convenirem. Illa pulcro filio me fecit parentem. Ad unum omnes magnum errarunt errerem, qui me nec valetudini restitui, nec generare posse, edixere. Jam ad secunda vota transeo, quod uxor mea in vivis esse desit. Gratias ago, quas possum, amplissimas, &c.* Cum Chirurghi & tantum non barbitonsores, hac tempestate variis in locis elatius se gerant, Medicos fusque deque, his præcipue in rebus, habeant, & nescio quibus ampullis & sesquipedalibus verbis, curationes in Gonorrhœis peractas, vel ad sidera extollunt, e re medica esse duxi, casum huic rarius obvium cum publico communicare, novellis medicis, nisi me conjectura fallit, usui futurum. Critas tandem aliquando deponet hoc genus hominum, ubi videbit Medicis cedere morbos, tamquam incurabiles ab illis relictos. Qua de re alias.

(*Fritzlaria Erfordiam misse*
d. 12. Jun. 1749.)

OBSERVATIO LXXIII.

Dn. D. JOANNIS GRASHUIS.

Morbus œsophagi ciborum transitum ad
Ventriculum impediens, sectione cadaveris
illustratus.

Virgo quædam ultra triginta annos nata, melancholica, rixationibus duræ & immodestæ matris multum vexata, post morbum catarrhalem in principio anni 1733. subinde conqueri cœpit de dolore pectoris vel dorsi, sub inferiore scapulæ sinistræ angulo. A longo quidem tempore se hunc dolorem sensitse, non tamen continuum aut valde molestum fuisse adferebat, atque jam dudum non nisi sinistro lateri incumbere potuisse addebat. Dolor, licet valde auctus, nondum perpetuus erat, sed per intervalla rediens abiensque; maxime urgebat sub adsumptione ciborum, post prandium vero iterum minuebatur. Cum aliquando esset vehemens, etiam in anteriori corporis parte anxietatem & intumescenciam, veluti a flatibus natam, experiebatur.

Mense Junio ejusdem anni dolor valde increbescebat, & a tergo juxta sinistrum latus, ad anteriorem pectoris partem se extendebat. Adpetitus minuebatur aliquando, interdum etiam denuo vigebat. Circa hoc tempus ad eam accersitus fui, in eoque statu versantem ipsam deprehendi.

Causas perquirenti respondit, meminisse se percepti semel ante aliquod tempus, subitanei frigoris post intentum calorem. Cæteroquin nihil, quod malo occasionem dedisset, indicare potuit, eratque de reliquo fatis sana. Mœnstrua ex voto procedebant semper & processerant huc

usque, immo vero, ultimis periodis nimia, ratione virium corporis habita, & consueti moris in abundantia fluxerant. Morbi passionem explicatura, dixit, se flatibus in thorace, vel profundis faucibus quasi interceptis, qui nec sursum, vel deorsum versus erumpere possent, maxime angi ac intensissimo inde dolore adfici. Alvus plerumque erat obstipata. Cæterum nulla alia symptomata notatu digna adfuerunt.

Pro mitigandis & leniendis hisce dictis anxietatibus carminativa & blande laxantia primo exhibita fuerunt. Sublevata quidem videbatur ab his per intervalla, sed eadem continuo rediere molestiæ.

Tandem circa finem *Augusti* magna in deglutiendis cibus & potulentis difficultas accessit. Accuratori tunc examine rem perpendens, dorsales dictas glandulas tumentes & obstructas esse, atque œsophagum inde pro parte saltem occludi reputavi. Harum etenim indurationem pro communi deglutitionis impedimenti, vel transitus ciborum ad ventriculum denegati causa vulgo haberi, ex multiplici Observationum auctoritate natum tritumque est. Carminativis itaque & stomachicis huc usque datis, deobstruentia & resolventia ex Gummatibus temperate calidis & salinis stimulantibus adjunxi. Dolores vero anodynus interea temporis sopire non dubitavi, præcipue, cum in longum protractum morbum prævidebam.

Hisce autem parum adjuvantibus, suasor fui, ut eximios, & in arte medica consummatos viros, Clariss. Dn. OOSTERDYK SCHACHT, & celeberr. Dn. BOERHAAVIUM, super hoc obscuro simul & difficili morbo confuleret, eorumque medicationi se totam traderet. Eandem perfecte hi viri morbi efformarunt ideam, eadem ferme ingressi sunt via, immo & eodem plane successu, ut ante, h. e. nullo cum levamine.

Dolor & impedita deglutitio se invicem tunc comitabantur. Quæ adsumferat, aliquando statim, alio tempore post aliquot horas evomebat iterum, vix, nisi manducatione, permutata. Alio demum tempore omnia deglutiebat absque ulla molestia, facilisque erat in ventriculum descensus, neque vomitu quidquam rejiciebatur; alio iterum, quod valde mirabile, immutatos fere cibos, magna cum viscidæ tenacisque salivæ copia, duodecim & pluribus horis integris præterlapsis, iterum eructabat. Post ejusmodi vomituritiones peractas, sæpe quidquam quasi deorsum descendere se sentire dicebat, tunc libera evadebat via Oesophagi, & pro tempore omnia facile ad ventriculum deferbantur. Brevi autem post anxietates & omnia alia recrudescabant ut ante. Quum molestissimo & per longum tempus sine intermissione continuato dolore jam jam erat valde debilitata & fracta quasi, facile quæcunque adsumpta deglutiebat, quod vero dein, postquam ex ingestis parum recreata fuerat, ipsi denuo omnino erat impossibile. Dolores jam notatos haud raro lipothymiaë insequiebantur. Alvus fere semper erat constipata; quæ cum clysmate solveretur, aliquid solatii aliquando attulit.

Hæcce generalis morbi historia est; paulo nunc specialius, paucis licet, ejus finem indicabo. Circa *Novembris* exitum sævissima ac diuturna doloris accessione ad summam, immo & extremam fere imbecillitatem fuit redacta, ut instantem mortem metuerent adstantes. Nihilominus iterum levata fuit, ut domesticis negotiis quoque interesse potuerit. Per integros nunc quatuordecim dies cibos quoscunque facile deglutiebat, si modo bolos non nimis magnos adsumeret, neque nimia cum festinatione ingereret; hos enim antequam ad ventriculum usque devenerant, cum pauxillo mucij ejicere cogebatur. Lenta sensim dehinc ac-

crecebat febricula, noctu maxime infestans. Accedebant genæ rubentes, præcordia tumida & inflata, pedes œdematosi. Vigesimo primo *Decembris* tria vel quatuor frustula coagulati sanguinis per os ejecit, & dein parum sanguinis floridi. Post hanc evacuationem omnia deglutita facile ad ventriculum descendebant, ante hanc nihil omnino. Imminutum nunc menstruum fluxum experta, hunc istius sanguinis sursum propulsi causam existimavit ægra: Interim propter alui constipationem Conditum laxans cum fructu usurpavit.

Die 25. *Decembris* nauseabunda fere continuo, odorem foetidum valde ex ore eructabat. Pedes parum erant tumidi. Die 28. raucedinem in faucibus sentiebat. Tussis quædam sicca, a longo jam tempore rara quidem, nunc frequentior erat, quo mediante sanguinolentum phlegma excreavit; postea alia cum striis sanguineis, immo etiam mucum in œsophago cum striis sanguinolentis permixtum ejecit. Die 29. dolor semper in sinistro latere hærens, nunc etiam ad dextrum pertingebat. Inflatio præcordiorum & pectoris summa, respiratio brevis & molesta; dolor etiam caput infestabat. Phlegmatis sanguinolenti fere nulla, mucici tamen sat magna copia ejiciebatur. Deglutitio satis facilis persistebat. Menstrua adhuc patitur, sed parce.

Circa initium *Januarii* anni insequentis a quocunque adsumto tussis admodum molesta oriebatur. Sexto die valde debilitatam eam reperi. Pulsus erat tremulus, extrema frigeant. Noctu autem placide quievit; tussis & dolor paululum erant imminuti. Octavo die menstrua per intervalla quidem abrupta, adhuc tamen fluxere. Hora autem circiter quarta pomeridiana uncias quatuor vel quinque floridi & parum spumantis sanguinis, leviori tussi; immo absque tussi, eodem modo, ut cibos & potus antea ejicere solita erat, excreavit, vel ejecit; postea tustiendo serum mucosum

cosum cum intermixto sanguine. Facies nunc pallida, sicuti in moribundis, adparebat, Duabus, tribusve horis præterlapsis, iterum de ingenti anxietate conquesta, sanguinem denuo excrevit. Vinum Hispanicum expetit cum Rhenano mixtum, ea spe, ut grumum, quem in faucibus hærentem sentiebat, & foras educere potens non erat, eo provocaret, id quod etiam cum hoc pluribusve aliis subsequenter factum est, sicque inter exscreandum, eodem octavo *Januarii* die placide expiravit.

Undecimo *Januarii* in cadaver inquisivi. Extrinsicis nihil omnino, quod præternaturale erat, conspiciendum se præbuit, ne quidem sub ipso sinistrae Omoplatæ angulo, ubi dolor fixus maxime semper sævierat; totum vero corpus penitus emaciatum erat. Integumentis dissectis & pectoris osse elevato, pulmones omnino naturales conspiciantur, nisi quod hinc vel inde maculæ quædam purpureæ adparerent, quasi sanguine congrumato infarctæ, nusquam pleuræ adhærebant, vel ullo modo erant adnatæ. Cor sanum erat, & naturali simile. Pulmone lateris sinistris sublevato, digitis examinabam qua potui exactitudine, an ullibi circa Spinam corpus quoddam induratum locum haberet. In medio pectoris aliqua quidem induratio sentiebatur, ad latus & dorsum tendens juxta corpora vertebrarum, nondum autem peculiare corpus intumescens. Pulmonem sinistram paulo magis ab ejus vasis & partibus contiguis separabam, simul cum aspera arteria, ubi œsophago incumbit, ut hic oculo nudus adpareret. Hactenus autem nihil observare poteram, nisi quod œsophagus circa medietatem pectoris præternaturaliter amplificatus videbatur, & quoad tactum durus, maxime versus latus sinistram. *Nullum autem Glandularum dorsalium vestigium adparebat.* Ipsum tandem œsophagum parva incisione aperui, quo factò statim sanguis coagulatus exiit, huncque re-

motum statim sanguinolenta & ichorosa quædam materia excipiebat, magna in copia, adeo ut spongia hanc abstergere sæpius coactus fuerim. Oesophagi membranas nunc instar digiti minoris crassas esse videbam. Digitum intra factum foramen immittens *durum quoddam carnosum tuberculum me sentire putabam, posteriori internæ Oesophagi parti adnexusum*, non solum, sed ut postea clarius patebat, ipsis vertebrarum corporibus adfixum. A latere hujus & paulo inferius alterum aderat, priori simile. Digitum meum circumquaque convertens, a dextro Oesophagi latere magnam quasi speluncam inveni, immo *cavitatem lateralem & quadrantenus rotundam*, adeo magnam, ut *ovum anserinum in ea abscondi posse crediderim*. Oesophagi tunicæ ibidem loci valde tenues erant. Quando digitum immissum inferiora versus & ad ventriculum dimovebam, naturalis erat ibi magnitudinis & capacitatis. Idem ille magis dissectus ad longitudinem quatuor circiter pollicum, ejus erat crassitie ut antea dictum; durus insuper, callosus fere, albicantis coloris. Immo & hæcce durities oblique juxta corpora vertebrarum ad earundem partem posticam pergebat. Eodem tempore patebat, carunculas carneas revere adesse, ex quibus frustulatim aliæ procul dubio successivo tempore fuerant abruptæ. Ipsum oesophagum cultello a vertebris separavi, quibus valide hic loci erat adnexus, *nihil tamen de Glandulis dorsalibus in conspectum prodiebat*. Vix autem dissectio fieri potuit, quin aliquid ex carunculis vertebrarum corporibus adfixum maneret, quasi ex ipso peristio, vel ossa demum substantia, cujus tamen nulla corruptionis nota a me detecta fuit, exorta fuisset. An hæcce fungosa excrementa ipsæ fuerint degeneratæ glandulæ, non ausus sum confirmare. Interim multum sanguinolentæ materiæ ex vulnerato oesophago perpetuo effluebat; præsertim cum digitum intrudens eundem versus ventriculum propellebam,

bam, qui hacce vel simili omnino plenus videbatur; verum quia non licebat ulterius instituire examen, ideo, invitus licet, ab aliis abstinere debui.

Multa interim & varia, ni fallor, antea obscura patescunt, v. g. immedicabile fuisse malum, a principio licet cognitum perspectumve. Deglutita per duodecim & ultra horas *in sacco laterali, quasi ventriculo succenturiato*, abscondi potuisse, & nihilominus immutata rejici. Caruncularum majorem minoremve intumescentiam, vel frustulorum quorundam secessum, œsophagi viam nunc occlusisse penitus, nunc liberam reliquisse; simul quoque *undenam sanguis floridus* æque ac congrumatus originem traxerit, & plura alia ex ante dictis facile deducenda.

(*Amstelodamo Erfordiam missa*
d. 19. Jun. 1740.)

OBSERVATIO LXXIV.

Dn. D. JOH. PHILIPPI WOLFFII.

De

Mola mature & provide exclusâ.

Omnia in corpore nostro fragili, multis tantisque ærumnis obnoxio præter naturam contingentia, majori periculo secundum naturam contingentibus exposita esse, hoc in sexu sequiori, cui nobilissima functio foetui toto gestationis tempore universam alimoniam subministrandi, solum competit, & præcipue circa partum fatis superque observare licet.

Termino quippe gravidatis legitimo ad finem perducto, foetus in situ naturali constitutus, partum ipsum admodum faciliat, cum econtra præternaturalis situs, matri parturiendi negotium perquam faceffat & tam sibi ipsi

quam

quam matri atrocia sæpius pericula paret. Quemadmodum vero tempore partus instantis & foetu in situ vitioso constituto, de mutando ac corrigendo foetus situ præternaturali sollicitum oportet esse Medicum, antequam pellentia seu partum promoventia præscribit, ne motibus spasmodicis uteri adauctis foetus vitiose situs ad ossa pelvim constituentia vel uteri latera adhuc firmitus compellatur, sicque foetus & mater in magnum periculum præcipiteuntur, ita pariter imo majoris periculi plena res est, si gravida quinto graviditatis mense nondum transacto, doloribus parturientibus familiaribus corripiatur, siquidem hoc tempore haud raro difficile cognoscitur, utrum conceptio & graviditas sit naturalis, an præternaturalis. Lynceis itaque oculis instructus debet esse Medicus tali in casu in consilium vocatus, ne in diagnosi, prognosi & indicatione curatoria hallucinetur, conscientiaque & famæ suæ labem aliquam affricet. Idcirco solers Medicus curæ cordique habeat exacte perscrutandi, an foetus adhuc vivus, an mortuus sit, utrum tantum obstructio mensium sanguisve grumosus in utero collectus graviditatem mentita fuerit, an mola hætenus in utero delituerit; omnia itaque signa concurrentia singulatim & dein conjunctim probe perpendat, ut, quid faciendum, quidve omittendum sit, perspicuum habeat. Certissimum quidem signum vitalitatis foetus in utero ex ejus motu desumitur, aut ante quintum mensem graviditatis, motus foetus vivi quidem, adhuc autem tenerioris propter densitatem uteri & crassitiam integumentorum abdominis, percipi nondum potest, quam ob rem omnes circumstantias a conceptione, seu ut dicunt: ab ovo, usque ad præsens tempus repetere & evolvere decet. Quodsi itaque post concubitum foecundum fluxus menstrui obstructionem passa foemina, reliqua etiam imprægnationis signa senserit, nullumque errorem in diætâ pataverit, venæsectionem mature

ture instituerit, nihilque mali multo minus dolores hæc-
 tenus senserit, subito autem doloribus lumborum ad ute-
 rum ejusque orificium sese extendentibus sensimque cumu-
 latim inferiora, abdomine contenta, sollicitantibus, corripia-
 tus, hosce horror & tremor partium inferiorum excipiat,
 serum insuper sanguine pollutum, paulo post vero sanguis
 floridus & sincerus majori quidem in quantitate ex utero
 erumpat, animi anxietates & ipsa animi deliquia oborian-
 tur, stimulus desidendi vel mingendi frequentior modo
 dictis symptomatibus superveniat, moles quoque seu pon-
 dus onustum in abdomine utro citroque mobile sentiat,
 omnino concludendum est, nullam vitam præsentem, sed
 potius in utero adhuc contento exitum mature parandum
 esse sive sit foetus mortuus, sive sit mola. Quemadmo-
 dum vero tam foetus mortuus, quam mola, se non move-
 re potest, ita etiam exclusio talis, difficilior est, qua de re
 Illuistris Dn. D. *Hermann. Paul.* JUCHIUS Archiater & Con-
 siliarius Aulicus Serenissimorum Ducum Saxoniae & Profes-
 sor Med. Primarius Erfordiensis Collega nostrae Academiae
 dignissimus, Hospes olim meus perquam colendus in Di-
 sput. de Molarum generatione & curatione §. 14. ita dif-
 ferit. Mola semper partum operosiores & periculosiores,
 minatur; foetus enim membra flexibilia & motus cona-
 tibus matris succurunt, & successive exitum quaerunt, dum,
 Mola ut plurimum in unum quasi globum coacervata uno,
 impetu, & unice auxilio matris debeat excerni. Adde &,
 hoc quod placenta foetus, ob definitum gestationis tempus,
 consumptum, & ad debitam magnitudinem evecta cotyledo-
 num nexum sensim sensimque dimittat, & facilius ergastu-
 lum relinquat; Mola autem funiculo & placenta carens im-
 mediate & in majori area utero adhæreat difficilimeque sal-
 vatur.,

Hæc præmissis casum de Mola mature ac proinde ex-

clusa, sequentibus subnectere Actisique nostris communicare volui:

Anno nimirum 1737. die 3. Decembris Fœmina 21. annorum vegeta & sana temperamenti sanguinei, nuptiis cum viro juveni celebratis per quatuordecim hebdomades obstructione mensium laborans, nauseam nullam, appetitum vero vagum in acida præcipue & salsa inclinantem sensit, (siquidem haleces perquam avide comedebat), gravidam se esse putavit, universo hujus temporis spatio semper fecunda valetudine gavisa est, heri vero nempe 2. Decembr. die post terrorem, quem ira excepit, corpus per elevationem & gestationem ponderis nimium movebat, ex quo tempore atrocibus doloribus dorsi, lumborum & abdominis afflicta conatum urinam excernendi frequentiore sensit, quæ symptomata hodie non solum continuant, sed & sanguis pallidioris coloris loturæ carniū instar e genitalibus effluit, insuper magna virium prostratio adest, horrores quoque intercurrent & perquam anxie respirat. Rebus sic se habentibus, omnino de abortu instante cogitavi, quem in finem & ut rem secure provideque aggrediar diluculo sequentia præscripsi:

Rec. Balsami seu Aquæ Embryonum,

Aquæ Carbunculi ana unciam semissem M. crusta panis excipiatur & abdomini imponatur.

Rec. Aquæ chamomilli, hircin. c. castoreo ana uncias duas, Essent. carminat. Wedel. Ess. Castorei ana drachm. semis, pulv. lumbricor. terrestr. scrupulum unum, cinnabaris nativæ depuratæ scrupul. semis,

Syrup. papavar. rhœad. drachmas duas M. & D. sæpius aliquot cochlearia.

versus meridiem dolores per duarum horarum spatium remiserunt, postea vero denuo recruderunt & simul sanguis sincerus ex utero profluxit, hinc ne cunctando fœmina hæc

in majus adhuc virium dispendium incideret, sequentia medicamenta in usum vocavi:

Rec. Aquæ menthæ, melissæ ana uncias duas,
cinnamomi cydoniatæ unciam semissem,

borracis Venetæ drachm. unam, Syr. Cort. aurant. drachm. duas M. & D. sæpius aliquot cochlearia.

Rec. Aquæ melissæ c. vino, spiritus lilior. convall. ana drachmas tres M. & sæpius naribus attrahatur.

Pomeridie hora primâ molam polyporum instar fibrosam carneam pugni mediocris magnitudinem accedentem feliciter exclusit. Die 4. huj. viribus paulo collectis in largum sudorem conjecta, versus crepusculum in universo ambitu corporis præcipue abdomine maculis rubicundis obsessa fuit, sanguis vero post exclusionem molæ parce fluxit, pulsus fuit celer sed debilis, hinc ne inflammatio uteri oboriretur, pulverem antispasmodicum Hallensium cum conchis citratis remixtum versus noctem præbui. Die 5. huj. me certiore reddidit, præteritam noctem perquam inquietam & insomnem transegisse, insimul de magna anxietate præcordiorum conquesta fuit, pulsus adhuc celerem & debilem deprehendi, quamobrem sequentem potiunculam ordinaui:

Rec. Aquæ scordii, sambuci ana unicas duas, elixir. Camphoræ scrupul. semis, cinnabar. nativæ, depuratæ, nitri depurati ana grana XV. Syr. capillor. Veneris drachm. duas. M. & D. omni bihorio cochlearia duo.

Post usum hujus potiunculæ fudor large manavit non solum, sed & maculæ rubræ cum levamine patientis disparuerunt, ita, ut die 6. huj. propter alvum per tres dies obstructam, Pilularum balsamicarum Stahlî scrupulum unum sumere potuerit, quarum usum tres dies continuavit & ex voto sanitati pristinæ restituta fuit, postea utero concepit & prolem

felicitè peperit, quæ quoque cum matre, (dum hæc scribo) adhuc inter vivos est.

OBSERVATIO LXXV.

Dn. D. JOH. PHILIPPI WOLFFII.

De

Orthopnoëa, a spissitudine mucii in bronchiis, a frigore producta.

Illustrissimus quidam Comes 40. annorum, temperamenti cholericò-fanguinei, proceritate & eximiis plane dotibus corporis ac animi præditus hætenus illibata sanitate gavifus fuit.

Medio autem Mensis Decembris Anno 1739. venationi sub cælo frigido humido sæpius vacans, transpirationem per cutis poros non solum impedivit, sed & frigore externo sanguis a partibus exterioribus minoribusque vasis ad interiores partes majoraque vasa retro pulsus, majorem sitim excitavit, quam potu gelido extinxit; à venatione redux factus in conclave calefactum se contulit, vestibisque a nive & nebula madidis cum aliis mutatis, prandioque peracto, iterum aëri frigido sese exposuit, ita, ut fere integras dies sub tali aëris inclementia commoratus fuerit, ex quo regimine primo tutissimè ferinam expertus est, quæ præcipue noctu somnum interrumpendo Illustrissimum perquam infestavit, excretio propter mucii spissitudinem admodum laboriosa & difficilis succedebat, sed mucus potius in bronchiis indies auctus ab aëre frigido liberaliori modo admisso viscosior adhuc redditus majorem respirationis difficultatem produxit. Licet quidem nullum mucum excreare valuerit, irritatio tamen bronchiorum fere perpetua adfuit, ita, ut noctes, (quo tempore symptomata exasperata semper fuerunt,)

runt), fere integras federe & erecto corpore spiritum trahere. Illustrissimus coactus fuerit, appetitus interim integer & vires constantes fuerunt, in prandio & cœna mediocritatem observavit & pro potu ordinario vino generoso temperanter fructus est, conclavia calefacta ordinarie perægre tulit, sed temperata & frigida illis prætulit. Ut igitur transpiratio per cutis poros iterum libere perficeretur & cordis arteriarumque motus diastolicus & systolicus æquilibrium nancisceretur, ante omnia conclave calefactum & potum calidum, infusum nempe herbæ scordii frequentem commendavi, insuper quoque omni trihorio solutionem gummatiss ammoniaci in aqua hyssopi factam ad duo cochlearia præbui, vesperi vero cubitum eundi tempore pulverem e Radice Ireos Florentinæ, spermate ceti, floribus benzoës & cinnabari nativa conflatum balsamoque sulphuris anisato irroratum in infuso scordii porrexi, in mensa omnia acria, acida & aromatica proscripserunt. Medicamentis hisce adhibitis regulisque diæteticis exacte observatis, Illustrissimus permittum mucii tenacissimi primo, postea vero dilutioris facillime ejecit, tussis mitior & respiratio liberior reddida fuit, noctu quoque supinus somnum capessere potuit. Demum Pilulis laxantibus ex Extracto panchymag. Crollii, massa pilul. de succino Cratonis & resina jalappæ confectis, curæ huic, exoptato cum effectu colophonem imposui, siquidem tussis reliquaque symptomata in totum cessarunt, ita quidem, ut Illustrissimus hic ferias Salvatoris nostri natalitias in æde sacra celebrare dieque has proxime subsequente iter ultra octoginta milliaria sanus & vegetus subire illudque citra ullum sanitatis dispendium ad finem perducere valuerit, siquidem etiam adhucdam inter sanos ad votum vitam degit.

Rüdenbusa Noribergam

missa.

OBSERVATIO LXXVI.

Dn. D. JOAN. JACOBI HUBERI.

De

Hymene singulari.

Non plane nullius usus fore speravi, quando heic paucis tradidero, quæ se mihi, sæpius ac sedulo in mulierum partes generationi dicatas, inquirenti, nupera hieme singularia de Hymene observanda obtulerunt. Observatio talis est, quæ nos non modo de variante & a vulgari recedente structura Hymenis instruat, sed & insuper nobis exemplo esse possit, quo modo tali, vel utcumque simili in casu, naturæ vitio, quo non raro menstruarum purgationum effluxus impeditur, ipsaque interdum sterilitas, ab impotentia coeundi oritur; vel interdum foetui, peculiari ratione in utero suscepto, exactisque temporibus exitum molienti, insuperabile obstaculum objicitur, occurrere pro rei necessitate possit ac debeat.

Disputationi longæ, a præcipuis Anatomicis jam diu agitatæ, de Hymenis præsentia, vel defectu, in statu maxime naturali virginis, scilicet castissimæ, virum æque ac omnem aliam lascivam ac petulantem contractionem nondum expertæ, me modo immiscere nolo, nec observationes, vel argumenta rem probantia, vel contra facientia, proferre ac perpendere. De hoc autem dubitare mihi non licet, esse membranam, *Eugion* veteribus, sive *Hymenem* dictam, ad primum a pudendo externo ad vaginam uteri aditum positum. Etenim frequentissima inspectione edoctus atque convictus Hymenis, illum verum naturalemque membranam agnosco, intactis virginibus familiarem & propriam, satisque in iis conspicuam; quæ a MORGAGNIO quo-

quoque, SANTORINO, WINSLOWIO, HEISTERO & innumeris aliis probata est. Locus hic exigit, ut ulteriori probatione, vel exemplorum allegatione superfedeam, Lectoremque in praesentia modo breviter moneam, de decantatae illius membranæ natura & constanti praesentia in vere intactis fidem tot oculatis testibus habeat: quod ex parte etiam nunc recensenda observatio, de singulari quamvis Hymene agens, suadet & ulterius confirmat.

Hymen ipse, nimirum in exemplo hocce, quoad partem suam membranaceam, se habet, prout frequentissime conspicitur in statu quoque maxime naturali; sola scilicet columella carnea singulare illud in hocce est, quod nos ad scribendum commovit, & observationem nostram commendare Curiosis naturæ potest. In genere autem Hymenis natura plurimum variat, pro diversis corporibus, nec semper, quamquam maxime naturaliter constitutus Hymen, eandem habet figuram. In aliis enim fere, ut figura nostra exhibet, ex ipsa fossula naviculari lata exsurgit membrana, binis lateribus, vaginæ adplicata, quæ, ad medium ejus ostium ubi pervenit, utrimque in limite vaginæ altius adhuc paulo ascendit, cornutaque seu falcata ibi desinit, hiatus inter bina cornua relinquens, cujus cavitas sursum spectat: ut ita integra membrana Lunæ crescentis figuram exacte referat. Non raro contra a tali figura cornuta recedit, integrum circulum membranaceum circumscribens, relicto in medio ostio rotundo. Hæc descriptio veterum Anatomicorum sententiæ favet; illa vero recentiorum observationi magis convenit. Utramque structuram non semel observavi, eamque (& in Theatro nostro anatomico & Basileæ) jam dum ita variantem adnotavi. MORGAGNIUS vero cum VALSALVA testatur, se Hymenem in modum columnæ, anulum in duo segmenta dividens, constructum vidisse. Et BASSIUS quoque similem fere colum-

nam,

nam, duobus cruribus constantem, a perinæo late exortam, & ascendendo inde sensim arctatam, describit, & figuram, prout eam in recens natis vidit, exhibet. Ea, quæ MORGAGNIUS cum VALSALVA de Hymene adfert, aliquo modo ad nostram observationem accedunt; longe vero utraque, uti & BASSII observatio, a statu naturali recedunt.

Nunc igitur ea expediam, in quorum gratiam, quidquid id est, de Hymene, a naturali statu aliquantum aberrante, dicere suscepi. Nupera hieme ex puella septem annorum Uterum, cum partibus ad illum facientibus, tam externis, quam internis, exemi, quo inter privatos parietes otiosæ, variarum partium causa, contemplationi eum subjicerem. Incipiendo ab externis partibus, omnem statim attentionem sibi vindicavit elegans Hymenis adparatus; lucentis instar membranæ, omne fere vaginæ uteri ostium occludens, nec quidquam vitiosi primo intuitu exhibens, sed fere instar aliorum, sæpius perspectorum, Hymenum, leniter cornutorum, se habens, naturalem tamen magnitudinem aliquantum excedens. Attentius vero considerata membrana, illam columnæ ope superiori vaginæ parti adfixam esse perspexi. Exsurgebat scilicet ex fossicula, sive ex infima vaginæ sede, membrana fere musculosa, lucens tamen, non pellucens, lævis, atque continua cum vicina cute, lata, ab uno vaginæ latere ad alterum porrecta. Limiti vaginæ ita adnata erat, ut ultra ejus median partem integra ascenderet; sicque minimum bessum ostii vaginæ plane obvelaret; latera ejus, paulo altius porrecta, in bina cornua desinebant, quæ limbum Hymenis seu arcum, parte concava sursum spectantem, coercerent. Ostii vaginæ reliqua portio, sublimis, inter limbum Hymenis atque urethræ orificium intercepta, *hiatus* dicenda, exilis admodum est, & omni membranoso margine caret. Hunc deinde
hia-

hiatum in duas partes inæquales dividebat columna carnea, duas lineas crassa, quæ ex ipsius portionis carneæ, urethræ orificium cingentis, parte infima, paululum tamen magis sinistra exibat, libere per hiatum descendens, oblique sinistrorsum, laterali & quidem sinistra Hymenis parti ad internam faciem inferebatur ; quoad ortum ita dictarum papillarum myrtiformium supremum locum tenebat, non tamen extrinsecus inspicienti partes, distincte se exhibebat ; nisi omnia paulum distenderentur. Rescissa dein ab interna parte vagina, columnam illam pro natura sua integram propexi, uti ab eminente, in superiori vaginæ parte, portione carnea, plicas dimittente, secedebat, & facta ad Hymenis internam faciem arcuata adhæsiōne, ad inferiorem, similem superiori, lineam eminentem carneam usque porrigebatur. Tanti roboris erat columna illa, Hymenem fulciens, ut, quemadmodum arbitror, suo tempore non potuisset virili virga dilacerari ; minus adhuc menstrualis sanguinis vi, nec ejusdem ibidem corrupti mora & acrimonia consumi, quo liber ad vaginam aditus efficeretur. Talis ergo puella, ad pubertatis annos profecta, non prius concubitum admittere posset, quam operationem atretarum perpeffa fuisset : nec omnem curam simplex Hymenis rescissio longitudinalis, vel decussata, absolveret, sed singularem adhuc columna rescissionem postularet, qua tota ipsa columna extirparetur ; quo præcaveretur, ne propendens pars illius, atque in molem excrescens, de novo ad vaginam aditum præcluderet, vel etiam facta conceptione fœtui exitum vel denegaret, vel saltem maxime difficilem redderet. Quo vero modo omnis operatio peragi debeat, malo Chirurgum, cui unquam contigerit, tales virgines curare, ad opus, omnibus numeris absolutum, celeberrimi scilicet HEISTERI Chirurgiam magnam, ablegare, quam hic de operatione prolixè agere.

Hæc, quæ de Hymene ejusque columna dicta sunt, quo melius intelligantur ac percipiantur, volui hic figuram, quam ipse delineavi, *Tab. III. Fig. 8.* subjungere, cujus explicatio hæc esto:

- A. Clitoris.
- BB. Ejus Crenæ sive Nymphæ.
- C. Præputium Clitoridis.
- D. Hymen.
- E. Columna carnea hymeni inserta.
- F. Urethræ apertura.
- G. G. Duæ lacunæ, seu plicæ, ad latera urethræ in vestibulo vaginæ positæ, constanter ibi conspicuæ.
- H. H. Introitus in vaginam.
  - a. Fossula.
  - b. Frenulum.
  - c. c. Lacunulæ, ad latera Hymenis locatæ.
  - d. Anus.

(*Gættinga Erfordiam missa*
d. 28. Jun. 1740.)

OBSERVATIO LXXVII.

Dn. JOAN. GODOFRED. BÜCHNERI.

De

Auro fluviatili in Voigtlandia.

AB antiquis jamdum temporibus Itali quidam solertissimi totam nostram peragrando exactissime explorarunt Voigtlandiam, indeque non raro haud spernendas exportarunt divitias. Testantur id imprimis Libri eorum, vulgo *Wahlenbüchlein* dicti, in quibus speciatim confinia urbium *Greitz, Schleiz, Reichenbach, Elsterberg, Gera, Weida, Hof,*

Hof, Saalburg, &c. nominantur, ubi in primis auri quædam latere dicuntur mineræ. (a)

Quamquam vero non omnia extra dubitationis aleam videantur esse posita, certum tamen, immo certissimum omnino est, fluvios ac rivos quosdam in Voigtlandia dari auriferos, ex quibus olim arte quadam, quam *Goldseifen* adpellant, auri nonnulla grana sunt exempta, licet inventum hoc curiositate magis, quam sumtuum infumendorum compensatione hactenus sese commendaverit.

Sic de *Weida* fluvio *PLANERUS* refert : (b) *Idem vero fluvius aurum vehit Hungarico super.* Et de *Goletio* notavit : *Huic aurum fertur conciliaffe nomen, cujusmodi arenas Goletium ducit.* (c) Porro de rivo *Seiffenbach* hæcce monet : *Is per partem suburbii Reichenbacensis transit, ubi nomen accipit a Seiffen, i. e. a lotione arenarum auriferarum, quas vehit.* (d) *Ceterum auri ex arenis eliquati copiam fecit consultissimus Dn. Dan. Veissenbornius, Præfectus Judiciorum Metshianorum.* Ac tandem addit : *Graslitium rivus, iisdem arenis dives. - - - In rivo Tribesienfi arena aurifera inest copiosa.*

Paria de flumine *Mulda* memorat *ALBINUS* (e) *Gera* quoque & *Grætzii* ex *Elistro* aurum pariter olim lotum, exindeque catenas fuisse confectas aureas, Acta comprobant

N n 2

inter

(a) Vid. *Anon. Beschreibung des Sichelberges.*

(b) *In Histor. Varisc.*

(c) Conf. etiam *Commerc. Litterar. Norimberg.*

(d) Vid. etiam Dn. *Olischer Reichenbach Chronica*, ubi hanc urbem olim die *Goldwäsch* und *Bergstadt* nominatam fuisse tradit. Conf. *Siedler Lengefeld Ehren- und Gedächtniß-Säule*, MSt. Dn. D. *BRUCKMANN* Epist. Itiner. LXXXI.

(e) *Meißn. Chron. p. 124.* it. *MATHESIUS in Præfat. Septæ.*

inter Dn. *Henricum Seniores*, item Dn. *Henricum Medium* & Dn. *Henricum Juniores*, Ruthenos ac Dominos de Plauen An. MDLXV. habita, quæ adhuc in Tabulario adfervantur Græitzenfi. Nec minus & *Siala* fluvius ejusdem auri est ferax, uti hoc experientia confirmat GEORG. ADAM. STRUVE. (f) Taceo præterea *Steinheyda* & *Kutenheyda*, *Keschizii*, item Montis, *Goldberg* dicti, auri mineras; (g) ex quibus omnibus clare satis patet, divites omnino Terræ nostræ sinum ubique fovere thesauros, nobis nonnisi ex incuria ac negligentia absconditos.

Cæterum aurum hoc in ipsis fluviis Solis maturari calore, nec ex montium huc advehi visceribus, variis ex rationibus quotidie edocemur, (h) unde nonnulli laud vane quoque arbitrantur, in istis imprimis fluminibus, quibus lignorum sæpius inest copia, particularum sulphurearum ac resinolarum ablutione & frictione quam maxime hancce in arena promoveri generationem. (i)

Tandem & granorum ejusmodi auri qui accuratius cognoscere desiderat conditionem, quomodoque ex fluminibus commode sint colligenda, uberiolem inveniet notitiam in den aufgefundenen Briesen, 205. Correspond. Erlaut. Voigt. P. II. it. Nachr. von den Gold, Kupffer- und Eisensteinen, welche bey und um Jena gefunden werden. Usus vero terræ hujus Solaris quod attinet, a Medicis etiam in cura Pestis imprimis commendari novimus. Vid. Breshl. Sammlung. An. 1721, p. 537.

OBSER-

(f) Diff. de Auro *fluviatili*.

(g) Vid. Dn. D. BRUCKMANN. *Magual. Dei in loc. subterræn. it. AGRICOLA de veter. & nov. Metall.*

(h) Vid. Anon. *Ausführliche Beschreibung des Sichelberges.*

(i) Cont. *Huistr. STAHLII Specim. Becher. Lib. I. Sect. II. p. 162. it. HERON. CARDANUS de Subtilit. Lib. VI. p. 147.*

OBSERVATIO LXXVIII.

Dn. D. JOAN. GODOFR. BÜCHNERI.

De

Vortice Tiffendorfiano in Voigtlandia.

Die XXII. Jun. An. MDCCXXXIX. post meridiem hora tertia *Tiffendorfium*, ab urbe *Curia* milliare fere Germanicum distans a procella quadam inopinata insignem accepit calamitatem. Nullum tonitru, nullum fulmen, nullus imber, nullusque terræ motus antecessit. Attamen IO. domicilia cum plerisque adjunctis horreis, nubilariis & stabulis, multisque contignationibus, unacum ædificiis secundariis Signiferi, Domini a Reitzenstein, illæsa domo intra 5. minuta prima adflucta sunt, atque in struem lignorum illico conversa. Multæ scandulæ, & quæ in agro Reitzensteiniano posita fuere, hordeum, stramen & pabula, partim in finitimam piscinam, partim in procul distitum montem sunt translata. Immo promoti in eundem sunt currus, atque opilioni infans anniculus, in cunis jacens, ad dictam piscinam simul translatus est, ibique vivus absque cunis inventus.

Prope viam Gefellianam habitans, & ad globi tormentarii jactum a loco calamitoso remotus tabernarius sub dictum tempus observasse dicitur nubem turritam, ad terram fere dependentem, quæ centum plus minus passus lata instar vorticis commota, atque ab altiore & nigricante nube quasi demissa pirum prope Tiffendorfium, ad quam delapsa sit, statim ex terra eruerit, atque 20. & plures passus præjecerit, eoque facto opposita ædificia simili modo demolita sit, tanquamque in mente objacente evanuerit. Quæ vero a destructis ædificiis 50. passus ad dextrum la-

tus absunt, ex eorum tectis ne una quidem scandula fuit dejecta. (a)

Scholion.

Haud vane hunc ventum maxime miratus est D^{ns}. WINCKLERUS, Philosophiæ Professor in Academia Lipsiensi celeberrimus, hincque eum in peculiari, de *Vortice Tiffendorffiano*, Dissertatione, An. MDCCXXXIX. habita, accuratius examinavit. Ex nube autem in gyrum sine fragore & fulmine acta detrusaque concludit, ventum istum inter *Vortices* esse referendum, ejusque originem inde maxime derivandum, quando ventus obstacula offendit, quæ non modo impetum sustinent, sed & aërem recta impulsum oblique reflectunt. Repercussæ enim hoc modo partes aëreæ versus latera prorumpunt, irruentemque ventum a via detorquent. Atque hic pari ratione ex alto descendit, si certa aëris portio delabi incipiat.

Postquam igitur impetum declaravit, quo ventus pro certa celeritate terrestria percutere valeat, explicationem hujus Vorticis ipsam adgreditur. Perspecturus vero modum, quo tam mirabiles editi sint effectus, tria expendere necesse duxit. Primo ad calculum revocavit vires ad tantam rerum everisionem necessarias. Tum in delapsi aëris naturam inquisivit, unde intelligatur, eundem tantum valuisse. Ac postremo investigavit originem, unde aër nactus sit tantum ponderis, tantamque vehementiam, quæ omnia latius ac solidissime deduxit.

Tandem etiam Vorticem hunc multis mirabilium ventorum exemplis, quæ antiqui pariter ac recentiores memoriæ

(a) Vid. Litteræ publicæ Lipsi. ubi ex Epistola Byruthi d. 10. Jul. scripta adfirmatur, jussu publico emissos contemplatores spectaculi veritatem esse contestatos.

riæ prodiderunt Historici, eruditissimus Ratisbonæ Ecclesiastes, Dn. J.M. BARTHIUS, scripto in lucem edito Germanico illustravit.

Cæterum ex relatione circumstantiarum Vorticis hujus patet, quam magna inter notitiam & dijudicationem Philosophi ac rudis plebis rerum naturalium sit differentia. Exigua sane aëris respectu materiæ ponderisque ac virium ejus, quæ moventur, est copia; at violentos tamen, immo creditu nonnunquam difficiles ista producit effectus. Hinc stupet modo vulgus hæretque animo immobilis, talia oculis videns. Sed peregrina hæc quidem non videntur Philosopho ac Mathematico, velocitatem simul aliasque causas effectus hujus consideranti, (b) quin potius omnipotentiam & sapientiam; maxime vero providentiam Creatoris eo magis admiratur ubivis omnino obviam. Factum enim & hic est, ut neque homines, neque pecudes in stabulis sub convulsis lignis & domibus sepultæ, & quibusdam locis projectæ, perierint. Neque aliam noxam subire, nisi quod fatori, cujus domus omnino diruta est, excepta mensa, quæ in hypocausto infimo cum super impositis libris haud fuit loco dimota; a collapsa janua alterum crus fractum sit. Quod idem infortunium inter pecudes accedit bovi. Equis ergo non exclamaret: *Ventus ac mare obediunt Domino.*

OBSERVATIO LXXIX.

Dn. JOAN. GODOFREDI BÜCHNERI.

De

Fonte quodam in Voigtlandia, colore suo tempestates præfagiente.

Fontium utique peculiare admodum nonnunquam sunt quæ-

(b) Vid. Dn. WOLFFII *Phys.* §. 134 & 215.

qualitates. (a) Hinc Consiliarius Seyfried (b) inter alia refert : Bey Volterra, auch in Toscana zeigt sich eine starke Wasserquelle, die im Hervorquellen jederzeit bey 16. Schuh sich in die Höhe wirft. Je höher sie nun über sich steigt, je näher ist Regen und Ungewitter vorhanden. Da hingegen, wenn sie kaum zur Helffte so hoch springet, und gleichsam nur fließet, bedeutet es helles und klares Wetter. (c) Et p. 332. pariter ex MAJOLO l. c. hæcce excerptit : In Hispanien, bey der Stadt Beyara zeigt man denen Reisenden einen See, welcher die künftigen Sturmwinde und Regen dergestalt vorher verkündigt, daß sein Wasser durch ein dermassen grosses Getöse und gleichsam brüllend auf etliche 1000. Schritt weit sich hören läßt. Sic quoque hic notari meretur, quando p. 276. *ibid.* sequentia leguntur : In Palæstina unfern der alten Stadt Sichem ist der bekannte Jacobs : Brunn, welcher alle 3. Monat das Wasser in mancherley Farben ändert, dann solches bald klar, bald trüb, bald blaulicht, roth, grün, und anderer gemischten Farben gefunden wird.

Absit autem, solos hosce mirari fontes peregrinos; Voigtlandiam enim nostram qui diligenter perscrutabitur, facili negotio & similem hisce in vicinitate quoque inveniet, scilicet *Thierbachii*, in vico quodam, non procul ab urbe *Schleiz*, fons quidam oritur, cujus aqua 12. vel 16. horis ante infecuturas pluvias lacteum induit colorem, imminentibus vero tempestatibus, Iridis mentitur colores; atque hoc præfigium eo minus fallit, quando pisces simul capita in eo attollunt.

Dn.

(a) Vid. Dn. D. KELLNER. Synopsis Ephemer. Natur. Curios. voc. *Fons*.

(b) In Medall. Mirabil. Natur. p. 257.

(c) Vid. MAJOLI Dies canicul.

Dn. SEYFRIED l. c. ejusmodi phaenomena quidem inter qualitates refert occultas atque praeternaturales. Sed meo judicio probabilis variationis hujus in propatulo est causa. Vapores nimirum, ceu Physica nos docet, radiorum Solis ope rarefacti, ac in mediam aëris regionem delati, nubes formant, atque deinceps per pluviam iterum destillant. (d) Cumque per exhalationem terræ circa hunc fontem isti congregati atque invicem uniti fuerint, pluviae materiam utique praebent primam. Suppone igitur, non procul a scaturigine terram quandam albam ac lutosam, vel quascunque alias particulas sulphureas, spirituofas aut vitriolicas, cum vaporibus hisce sese miscentes, (de quibus effectus abunde satis omnino testatur,) tunc harum mutationum facilis statim dabitur ratio. Exhalationes enim terræ pluvias ordinarie praecedunt, hincque aqua fontis coloris sui mutatione tunc praesentiam eorum, atque sic futuram pluviam certissime indicat. Hocque eo magis pisces confirmant capita attollentes, utpote qui mutationem istam facilius, quam nos, sensu percipiunt.

OBSERVATIO LXXX.

Dn. D. JOAN. GODOFREDI BÜCHNERI.

De

Prodigio vulgo credito sanguinis, in Civitate Plauen.

Anno MDCLXXII. sanguis in domo Leonhardi Werckerlini, Civis Plaviensis, ac in platea Judæorum degentis, ex cubiculo scaturire visus est. Johannes
Astor. Med. P. Vol. VI. O o Friden-

(d) Vid. Celeberr. Dn. WOLFFII Würckungen der natürlichen Dinge Cap. V, VI.

Fridericus Braunius igitur, ex ordine Senatorio ibidem, ad testandam rei veritatem vocatus, prope fornacem statim guttulas quasdam minores, roris inftar, ex tabulato fudare quasi animadvercit, quæ verò postea magnitudine crescentes auctæ integram tandem constituerunt paludem. Immo quibusdam in locis ex parietibus etiam & fellarum pedibus, baculis item ad purandam lanam idoneis ac penna quadam scriptoria, ex ardesia confecta, eundem profluxisse, Judicii confirmarunt Adseffores, quare linteis non modo variis, sed & papyro illas exceperunt, & verum ac genuinum esse, non sine stupore, observarunt sanguinem, secumque in Curiam, in perpetuam, ad poenitentiam homines revocandi causa, adportarunt memoriam. (a.)

Scholion.

Permulta in hacce relatione mihi non sine causa videntur suspecta & maxime superstitiosa. Cum vero non minima Physices genuinæ hæcce sit utilitas, ut rerum naturalium, quantum fieri potest, investigatione, a superstitione abducamur, aliosque simul ab ea dimoveamus, incongruum haud erit, pauca quædam majoris evidentia causa hicce subnectere.

I. Per *sanguinis* vulgo sic dicta *prodigia*, accidentia plerumque intelligi, ubi variis in rebus sanguis extraordinarie conspici creditur, notum est, quidquod notissimum. Simplices vero, ac rerum naturalium ignari homines id omne, quod rubrum mentitur colorem, sanguinis nomine statim indigere nimis præcipitanter solent, quamquam præter colorem nil minus cum sanguine commune habeat, (b.)
id

(a) Vid. Theatr Europ. P. XI. p. 333.

(b) Conf. *Ephem. Academ. Natur. Curiosor. Cent. VIII. App. p. 4.* vbi sistitur Fons, certis horis foetidum & rubicundum liquorem, a vulgo pro sanguine habitum, proferens.

quod solutione chymica optime probari potest. Hinc ergo patet, effectus hosce causis ut plurimum tribuendos esse naturalibus, adeoque bella, sanguinis profusionem, dysenteriam, ac nescio quid adhuc aliud, ut quidam vane sibi persuadent, neutiquam ominari, siquidem his omnibus eventus præterea quam sæpissime nequaquam respondit. (c.) Constat nempe II.) in terra hinc inde quasdam contineri materias, ad inducendum rubicundum colorem aptas. Cum ergo de novo scaturigo, ejusmodi colorem referens, exoriatur, probabile omnino est, aquam ab ista tinctam fuisse, quare etiam rubedo talis plerumque non ita diu durat, donec nimirum materia ista per aquam fuerit soluta atque eluta.

III.) Denique a Physicis variæ adducuntur causæ, prodigia ejusmodi ita dicta sanguinis producere valentes, herbæ nimirum atque arbores in vicinia positæ, radices item, folia, insecta, piscium ovula atque vermes, putrefactione sua aquam tingentes, inprimis vero ferri ac cupri mineræ aut alia terra ferruminosa, ubi nimirum tempestate calida partes istæ ferruminosæ ac cupreæ nitrosis ac vitriolicis attolluntur ebullitionibus, inque aqua coagulantur, atque sic visui tandem se se offerunt. (d.) Hinc pulchre admodum BARTHOLINUS scribit: (e.) *Fervidis aestatibus piscina quadam non procul a ferri venis repente rubent, postea cum colorem amittunt, ex hisce vulgus, causarum inscius, multa pro-*

O o 2

pro-

(c) vid. *MENCKEN, de Charlataneria Erud. p. m. 382.*

(d) vid. *Bresl. Samml. An. 1719. 1720. Schauplatz vieler unge-
reimten Meynungen P. IV. it. Dn. D. KELLNERI Synopsis Ephe-
merid Acad. Nat. Cur. sub tit. Aqua rubicunda facta.*

(e) In *Institut. Phys. de Aère, Terra ac igne, p. 10.*

prodigiis habet. (f.) Quem vero quæso latet, permulta in ejusmodi casibus quotidie non obviis variis aut ex terrore, aut superstitione ampliari accessionibus, in primis cum superstiosi utcunque simplices sint ac maxime creduli, quare etiam mirari haud licet, idem hac vice simul etiam apud nos accidisse. Cæterum hæc animo mihi circa significationem harum rerum fedet sententia: *Habent Moses & Prophetas, audiunt eos.*

Tandem vero coronidis loco huc adponam, quod in Novellis publicis Dresdæ haud ita pridem de falso jactato tali quoque, his verbis relatum est, prodigio: Am Heil. Christ. Abend ward das Röhr. Wasser in dem Judens. Hause auf der Pirnaischen Gasse blutroth gefunden. Der Pöbel / der nicht selten eine Sache vor ein Wunderwerck halt, welche nichts weniæer als dasselbe ist / drang mit solchem Ungestümm in das Haus, dieses vermeynte Wunderwerck zu sehen, daß die Wache den Zulauf hemmen mußte. Die ganze Kurzweil war indes, als man die Sache bey dem Lichte besah, ein Werck des Röhrmeisters, der das Wasser gefärbet, um zu sehen, wie er auf Befragen die Ursach angegeben, wo der Lauf desselben hingienge, welcher Schertz ihm aber vermuthlich einen wohlverdienten Verweiß gekostet haben wird.

OBSER-

(f) vid. FRÉSNEL. Disp. de causis corporum cruentorum. BECMAN. Disp. de prodigiis sanguinis. SCHMIDT. Diff. de prodigiis sanguinis vulgo creditis.

OBSERVATIO LXXXI.

Dn. JOAN. GODOFREDI BÜCHNERI.

De

Ovo gallinaceo insolitæ figuræ in Voigtlandia excluso.

Anno 1736. Schoeneckii in Voigtlandia gallina quædam ovum exclusit mire formatum, tuberculis nempe nonnullis in posteriori parte, sculpturæ instar elevatæ, notatum, punctisque rubicundis ornatum, ceu fig. 3. Tab. IV. clarius ostendit.

Scholion.

Notissimum omnino est, ab animalibus irrationabilibus, præsertim vero plumosis, monstra interdum per graviolem progenerari impressionem, (a.) quorum in primis ovum istud pertinet, Cometam in testa repræsentans, quod ideo non leve ad probationem hujus adfertionis adfert pondus, dum præterito sedulo tempore in cælo adparentis Cometa fuit exclusum. (b.) Addi quoque huic meretur Ovum ecclipsi lunari insignitum (c.) nec non littera M. notatum, (d.) itemque cum imagine serpentis in testa, & alia ova Sole,

---

(a) vid. VALETINI in Museo Museor. p. 15. *Fortun.* LICETUS. de Monstr. p. 15. it. Miscellan. Nat. Cur. Ann. II. & VI. Observ. 43. & 185.

(b) vid. du BLEGNÝ in Zodiaco Medico Gallico p. 30. it. D. BRANDER. Diff. de Ovo Cometico.

(c) vid. Dn. D. KELLNER. Synopsi, Ephem. Natur. Cur. voc. *Ovum*

(d) vid. du BLEGNÝ l. c.

le, vel etiam figura hepatis Lucii signata, (e.) hincque in eorum classem referre non dubito prænominatum, quamquam erroris hujus tam lucide non pateat causa.

Similiter quoque his accenseri poterit ovum gallinaeum, formam capitis humani referens, (f.) aliudque figuram Lacertæ exhibens, itemque cum duplici cauda. Error autem conformationis hujus posterioris ex eo maxime oriri videbatur, quod Natura albumen in processu peculiari, vitellum vero in alio posuerat, cui difformitati forsitan presilio quædam tunc temporis præcipue ansam dedit, quando gallina tangendo fuit examinata, an ova proxime exclusura sit? Taceo alia ovorum monstroforum exempla, quorum catalogum congeffit Dn. D. KELLNER l. c. Frater meus germanus, modernus Academ. nostræ Præses, in *Indice universali Annalium med. phys. Uratistaviensium* nec non Dn. D. KUNDMANN in *Rarior. Natur. & art. Aët. phys. med. Academ. nostræ Volum. I. Observ. 117. p. 243.* Item Dn. D. BRÜCKMANNI *Epist. Itin. VI.* ubi inprimis repræsentatur ovum a Gallina quadam in Tæxa ad S. Mariæ Stellam in Bavaria partum, in cujus putamine benedicta mater Dei hominum Salvatorem infantem brachio dextro sustinens videnda, insimulque mirandi istius pariter meminit ovi, in quo conspiciebatur acinaces vagina denudatus, crux & virga, ac alterius quoque figurati, cujus apex turritum muliebri ornamentum (vulgo Fontange) & huic incumbentem parvum pusionem exhibet. Atque hinc firmiter omnino exinde tandem concludit: Habent animalia ovipara æque ac vivipara, sui generis phantasiam, & imaginationem, sed omnimode diversam & ab humana plane distinctam, cum hæc

---

(e) vid. Dn. D. KELLNER *Synops. Ephem. Nat. Cur.* voc.

Ovum.

(f) *Ibid.*

hæc fit longe excellentior, multo nobilior, variisque modis præstantior. Generant & pariunt ex hac imaginatione, quando corrupta, aliisque visis objectis tempore coitus & graviditatis imbuta existunt, non fecus ac homines, monstra & fœtus a suo genere diversos, aberrantes, corruptos, mutilatos, incompletos, aliter ac genus, sexus & propagatio a sua divinitus indita natura postulat, figuratos & formatos.

(Greiza Varoscorum Esfordiam missæ.
d. 5. Jul. 1740.)

OBSERVATIO LXXXII.

Dn. D. GEORG. HENR. BEHR.

De

Ovo gemello minori in alio majori
incluso.

Varia quidem hinc & inde prostant exempla de *Ovis praternaturaliter constitutis*; v. g. de *Ovis monstrosis* apud GOCKELIUM in *Consil. Observat. & Curat. Cent. I. Conf. 38.* RIEDLINUM, in *Lin. Med. Ann. VI. Mens. Jun. Obs. 19. pag. 672. & Annal. med. phys. Vratislaviens. Tentam. XXXV. p. 350.* de *Ovis diversis figuris condecoratis*, in *Ephem. N. C. Dec. I. Ann. IV. pag. 282. & Dec. II. Ann. I. Obs. 16.* BLEGNY *Zodiac. Gall. Ann. 1681. Mens. Sept. Obs. 1.* de *Ovo quadrato* in *Ephem. allegatis Dec. III. Ann. IX. Obs. 53.* De *Ovo duplici cortice prædito*, apud BARTHOLINUM in *Histor. anatom. rarior. Cent. V. Hist. 65.* De *Ovo cum duplici vitello* in *Eph. N. C. Dec. I. Ann. II. Observ. 241. & Ann. III. Obs. 188.* De *Ovo gemello*, *ibid. Dec. II. Ann. IV. Obs. 115.* De *Ovo in ovo*, apud BARTHOLINUM in *Histor. anatom. Cent. IV. Hist. 14. & Cent. V. Histor. 95*, ut & in
ejus-

ejusdem *Epistol. Med. Cent. III. Epist. 42. & Cent. IV. Epist. 63.* nec non in *Actis Hafniensibus, Vol. V. Observ. 17. p. m. 72.* item apud *Stalp. van der WIEL, in Observ. rar. Cent. II. Obs. 49. Guil. HARVEUM, de Generat. Animal. Exercit. XI. p. 86. Francum a Franckenau in Satyr. Med. Sat. IV. pag. 79. Act. Erud. Lipsiens. An. 1713. mens. Octobr. p. 442. & Ann. 1721. Mens. April. p. 150. Annal. med. phys. Wratislau. Tentam. XXI. p. 173. & Tent. XXII. p. 414.* passimque in *Decuriis & Centuriis Ephemer. Academ. nostræ.* Nuspiam verò quidquam adhuc deprehendi de *Ovo gemello, seu duplici, in alio Ovo contento*, quare ante dictis notatu dignis exemplis, præsentem etiam hanc observationem de tali ovo adijcere lubet.

Cum ante aliquot annos Clarissimus Dn. *Joannes Jacobus Witterus, Logices atque Metaphysices apud Argentoratenses Prof. Publ. Ordinarius celeberrimus,* levi quodam morbo tentatus, suafu meo, circa vesperam ovum forbile adfumere vellet, hincque ancilla ovum recens gallinæ domesticæ adportaret, en! diffractum illud vitellum quidem naturale cum albumine continebat, sed simul inclusum aliud ovum, firma ac propria testa septum, monstrabat. Hinc modo nominatus vir celeberr. curiositate ductus, totum illud e majori ambiente ovo eximebat, & sub accuratori perlustratione deprehendebat, non simplex, sed duplex, seu gemellum id esse; aliud enim minus alteri majori firmiter erat adcretum, ipsique continuum. Postero deinde die, gemello hoc ovo etiam aperto, superior æque ac inferior ejusdem cavitas proprio vitello proprioque albumine erat repleta. Hinc in unico hoc ovo tria peculiariora ac distinctissima vitella & albumina recondita latitabant. Rarissimi hujus ovi testa, unacum multis aliis præternaturalium ovorum generibus, adservatur nun in instructissima Pinacotheca Generosi ac curiosissimi Dni *Samsonis a Rathsamhausen.*

OBSERVATIO LXXXIII.

Dn. D. JOAN. GEORG. BEHR.

De

Passione iliaca Clystere tabacino curata.

Vera Praxis medica cum multum incrementi capiat ex Observationibus sæpius reiteratis, atque idcirco experientia non inepte alterum Medicinæ fulcrum nuncupetur, non possum non, quin sequentem hic sistam Casum : Doctissimus atque experientiss. hujus urbis Practicus, & Xenodochii civilis Medicus vicarius Dn. D. *Joan. Christian. Ehrmann*, Fautor, Collega atque amicus, inter paucos charissimus, præterlapso mense Januario a. c. vocabatur ad fœminam quandam, pertinacissima alvi constipatione laborantem. Huic, per tres integras hebdomadas, contra rebellem hunc adfectum varia, eaque convenientissima, præscripsit remedia, tam interna scilicet, quam externa, sed omnia incassum. Nec enim laxantia, nec lubricantia, nec humectantia, nec oleosa, nec nitrosa, nec antispasmodica, nec aperientia, nec salina, nec unguinosa externa, ullum ediderunt effectum, quin potius malum de die in diem majora capiebat incrementa, adeo ut etiam vomitus crebriores jamjam ingruerent. Hinc, ille perterritus, in desperatissimo hoc morbo, ultimum illud, plebi alias admodum terrificum, adhuc ebat medicamentum, Mercurium scilicet vivum, optime deperatum, ac cum oleo Amygdalarum dulcium remixtum, irrito vero pariter cum effectu, unde ægra pariter ac adstantes, mortem jam fores pulsare, non sine ratione credebant. Tandem laudatus Dn. D. *Ehrmannus* me, ex improvise in platea obviam sibi venientem, super hac, pro deplorata jam habita, ægrota consuluit, cui

statim meum, in tali statu jam aliquoties probatum, suasi remedium, nimirum Clyisma illud siccum, e fumo Nicotianæ paratum, cujus mentionem jam feci in *Actorum nostrorum physico-medicor. Volum. V. observat. 46. pag. 174.* cujus usu & adplicatione quoque dira hæc iliaca constipatio felicissime referata, ægrotaque ab omnibus fere jam derelicta, pristinae insperatæque integritati restituta fuit.

*Argentorato Erfordiam missa
d. 13. Jul. 1740.)*

OBSERVATIO LXXXIV.

Dn. D. PAUL. GERAR. HENR. MOEHRINGII.

De

Cotula, foliis lanceolato-linearibus pinnatifidis amplexicaulibus.

Quum æstate novissime elapsa iter *Embdam*, Frisicæ orientalis metropolin, facerem, uno alterove ab urbe dicta lapide, prope pagos *Bankstede, Ochtelbuhr & Riepe*. latis cespitibus vias & pascua arenosa subhumida, ubi hieme aquæ dulces, marina permistæ, stagnarunt, obtegebat flavo colore plantula, quæ examinata certo adparuit **COTULA foliis lanceolato-linearibus amplexicaulibus inferne dentatis**, LINNÆI *Hort. Cliff. p. 417.* ROYEN *Flor. Leyd. Prodr. p. 173.* testibus Africanis in vaporario plantis, quarum semina humanissimus Lugdunentium in Belgio Botanicus, Ceieb. ADRIAN. van ROYEN, communicaverat, & subsequente descriptione specifica, invicem nudo ac armato oculo collatis.

Hinc in Europa septentrionali adeo late crescere, nullum meminisse Botanicum recorder; hinc fere in id senten-

De Cotula, foliis lanceolato-linearib. pinnatif. ampl. 299

tentiæ delapsus essem, ut credidissem, latere sub eadem specie *Matricariam maritimam* BAUH. Pin. p. 134. demto tantum corollarum radio, nisi amicissimus nuper ALB. HAL-LERUS, novæ Georgiæ Augustæ decus insigne, suavi, ut solet, calamo me docuisset, se ex *C. Bauhinianis* possidere siccam illam *Matricariam*, a mea descriptione, ipsi transmissa, diversam & genere & specie.

Sufficiat ergo paucis tradenda plantulæ amœnæ descriptio, quæ in flosculis foemineis quædam habebit ab optimo meo LINNÆO non enarrata, & claro ostendet exemplo, quam superflue regionum & loci natalis mentio fiat in nominibus specificis. Conf. LINNÆI *Critic. botan.* §. 264. p. 165. sqq. Disceptandum namque adhuc foret, an Cotulam nostram Europæam, aut Friscam, an vero Africanam adpellaremus.

En eam :

Planta palmaris, annua, integris plerumque cespitibus coadunata. In vaporario parum altior excrescit. Odor herbæ, & in primis florum debilis matricariæ, aut chamæmeli.

Radix fibrosa, tenuis, lactea.

Caulis nunc simplex, nunc uno alterove ramo donatus, glaber, teres, nunc herbaceus, nunc rufescens, modoque erectus, modo declinatus.

Folia 3. 4. 5. (in vaporario 6. 7. 8.) in caule primario laxo alternoque situ, lanceolato-linearia, pinnatifida, subacuta, glabra, succulenta, amplexicaulia (supremum in caule interdum femiamplexicaule observatur,) inferne nunc dentata, nunc integra. *Caulinum summum* sæpe lineare, integerrimum existit.

Flores solitarii, non radiati, in rami cujuslibet summitate, modo nutantes, modoque erecti.

Calix communis convexus, imbricatus, divisus in viginti-circiter partes lanceolatas, obtusas, quarum quinque exteriores, & interioribus fere majores.

COROLL. *Composita*, ut LINNÆUS *gen.* 657. *Fæmine* in ambitu 18. ad 22. *Propria Hermaphroditis* tubulosa, tubo erecto, in summo ampliata, gibboso; basi parum arctata & insidens germi, altitudine calicis; *limbo* quadrifido, triangulari, acuto, æquali, initio connivente, post reclinato, plano, luteo. *Fæminis* ampullata, oblongo-ovata, compressa, albide herbaceo colore distincta, *pedunculo* proprio filiformi, germen longitudine & altitudine adæquante, insidentia, a calicinis obtecta squamis, extus convexo-incurva, sulcata: intus in medio longitudinaliter elevata: *limbo* bifido, opposito, minimo, erecto, subalato fere, luteo.

STAMINA *Filamenta hermaphroditorum* una cum *antheris*, longitudine tubi, subtilissima; cætera, ut LINNÆUS l. c.

PISTILL. *Hermaphroditis* *Germen* ovatum, levissime tetragonum, utrinque detruncatum, ad latus utrumque angulatum, longitudine corollulæ, infra eandem. *Stilus* parum corollula longior, vel ei æqualis, filiformis. *Stigmata* duo, plano-compressa, utrinque recurva, corollula parum longiora.

Fæminis, ut LINNÆUS l. c. *Germen cylindraceum*, oblongum, utrinque obtusum, pellucidum, magnum, intra corollulam. *Stilus* parum corollula brevior. *Stigmata*, ut in hermaphroditis, at paulo tenuiora.

PERICARPIUM *commune* nullum. *Calix* immutatus, introrsum inflexus, persistens.

Proprium Hermaphroditis nullum.

Fæminis corollula marcescens, persistens.

SEMINA *Hermaphroditis* solitaria, ovato - trigona, utrimque detruncata, angulo interiore parumper absolet.

Fœminis solitaria, ejusdem fere magnitudinis, ovata, basi obtusa, apice subacuto.

Observ. 1. Examen lente *Muschenbræckiana* tertia aliquoties institutum; comparatis floribus Africanis e vaporario cum iis, quas dicto loco inventas, effossasque domum recentes reportaveram.

2. Vetus planta Europæa, a nullo, quantum memini, observata descriptave, obscura permansit; donec tandem ex Africano bonæ Spei promontorio adlata, nostrosque in hortos inuenta, magnaque cum solertia exculta, nova planta describeretur ab indefesso quondam JAC. BREYNIO, &c.

3. Floret tota æstate & autumno, adeoque florifera & seminifera ab initio Julii deprehenditur.

4. Non immutarem *Linneæanum* ante memoratum nomen plantæ nostræ specificum, nisi amicus ille integerrimus foliorum inferne semper dentatorum mentionem fecisset, quod non perpetuo obtinere supra docui. Hinc ne tiro, aut novus herbæ spectator erret, specificam ac perpetuam differentiam in nomine meo, tituli loco posito, retinui.

OBSERVATIO LXXXV.

Dn. D. PAULI GERAR. HENR. MOEHRINGII,

De

Valerianis cornucopioidibus vulgo dictis.

α. Valerianella cornucopioides Mauritanica, flore purpureo long' ore. *Walth. Hort.* 2, 169. conf. *Barrel. icon.*

β. Valeriana foliis ovatis sessilibus, floribus diandris rin-

gentibus. *Linn. Hort. Cliff. 15. Virid. Cliff. 4. Royen. Flor. Leyd. Prodr. 235.*

Utraque planta annua, altitudine, foliis, caule, ramis, pedunculis squamatis, &c. sibi similis; in his præcipue differens:

- COROLL.** *α.* *Tubus* longissimus, cylindræceus, tertiam partem longior tubo floris *β*; quater vel quinque squamas calicinas exsuperans.
- β.* *Tubus* longus conico-cylindroides, tertiam partem brevior tubo floris *α*; squamis calicinis longitudine æqualis, aut raro iisdem duplo longior.
- α.* *Labium inferius* superiori duplo longius, inæquale, lacinia infima longiore, lateralibus aliis deorsum deflexis. *Labium superius* subtiliter ciliatum.
- β.* *Labium inferius* superiori æqualis longitudinis, vix longius, lacinia infima itidem longiore, aliis lateralibus negligenter declinatis. *Labium superius* margine glabro gaudet.

- PISTILL.** *α.* *Stilus* trifidus, staminibus longior tandem evadit.
- β.* *Stilus* trifidus, staminibus brevior, tandem æqualis.

Differentia a proportione desumpta, innuit diversas species. Ergo vocabitur:

- α.* VALERIANA foliis ovatis sessilibus, floribus diandris ringentibus: tubo squamas calicinas multoties exsuperante.
- β.* VALERIANA foliis ovatis sessilibus, floribus diandris ringentibus; tubo squamas calicinas parum exsuperante.

Utraque floret Julio & Augusto, semen perficit Augusto & Septembri.

(*Fevera Frisiorum Erfordiam missæ*
d. 13. Jul. 1740.)

OBSERVATIO LXXXVI.

Dn. D. RÜDIGERI FRIDER. OVELGÜN.

Dens Apri miræ formæ & magnitudinis.

Ad Serenissimum Landgravium Hassiacum, Principem gratioso humanitatis affectu nulli secundum, Rotenburgum haud ita pridem vocatus, vir nobili genere natus, inter alios me in consilium adhibuit. Venatores apris insidiantes magnum occiderant, cujus solum caput 39. lb. civil. æquabat. Ille, quem innui, quique primo loco venatui ibi loci præerat, dum sermo esset de apri dicti magnitudine, protulit dentem alius cujusdam apri, per quindecim, & quod excurrit, annos, studiose adservatum, miræ formæ & magnitudinis. Prioris illius bestię maximus dens, quantumvis trium annorum illa fuerit, (*ein dreijähriger Keiler*) huic magnitudinis ratione habita, non erat æquiparandus. Formam miram, ab omnibus & bene multis, aprinis dentibus a me visis prorsus differentem, cum genuina magnitudine, rudi penicillo adumbravi, chartæ dente imposito, quam hic saltem dimidiatam, ob spatii defectum, *Tab. IV. Fig. 2.* sisto. Dens inferiori maxillæ insertus, structura incurva superiori parte, ipsam maxillam superiorem ita attigit, ut quoties aper maxillas clauderet, toties comedens cutem feriret, & ita secum quasi perpetuum bellum gereret, quod tum jucundo spectaculo visum fuit.

OBSERVATIO LXXXVII.

Dn. D. RÜDIGERI FRIDER. OVELGÜN.

Candela cerea, vesicalis Ischuriæ remedium.

Vir primarius, a teneris militiae deditus, corrumpitur Luxenburgi adfectibus pulmonalibus. Medicus loci factis exercitatus, qui & huic & alii militari viro, morbo pulmonali non minus adfecto, a consiliis medicis erat, & huic & illi loci mutationem imperat, adjiciens, nisi huic monito morem gererent, prognosi facta, intra breve tempus vitam cum morte commutaturos esse. Alter ex illis se huc ad me deferri curat, quod, ceu dein adveniens adseverabat, certior factus esset, me cuidam fuisse auxilio, qui cum summa hæmoptysi, varias particulas pulmonales, quarum una alteraque aquæ imposita, ex more, natasset, rejecisset id quod ita se habebat. Alter se committit curæ Medici, ut ipse volebat, nominatissimi, mihi ignoti, civitatis abhinc longissime sitæ. Dum omnia ex voto heic loci succedunt, per litteras, meus ille accipit, hunc ex Phthisi diem obiisse supremum. Ego ægrum meum bono animo esse jubeo, tristi hoc nuntio turbatum. Dum interea temporis semel atque iterum quæro, cur illos tam serio ablegaverit Medicus Luxenburgicus; ille mihi semper responsi loco dedit, aërem ibi esse nimis subtilem, & hinc Medicos illius loci, experientia edoctos, constanter adseverare, neminem morbo pulmonali, imprimis phthisico, correptum, ibi loci curari posse. An illa aëris vel subtilitas, vel alia singularis dispositio, loco in editis sito, vel exhalationibus pulmonibus forte nocivis, vel aliis causis sit adscribenda, meum non est disquirere. Certe fumum lithanthracum

cum, tetro sulphureo odore hypocauſta hominum infimæ plebis, ob fornacum conditionem, ut omnes plateas tempore frigido, in civitate patria Hattinga, inſcientem, & inſpiratum eſſe in cauſa, quod pulmoniaci morbi, ut ibi ſunt frequentiores, ita ad Phthiſin diſpoſiti, vel ea correpti, rarius & difficilius, vel proſus non, curationem admittant, adſerere nullus dubito, & rationis & experientiæ filo ductus, dum ibi praxi vacarem. Sed redeo unde digreſſus ſum: Dum meus ille, ceu innui, per multarum ſeptimanarum ſpatium, ſic ſatis bene ſe habet, quum

vix clarum mane fenestras

intrat, & anguſtas diducit lumine rimas

me convenit, tremens, & ſudore fere diſfluens. Quid cauſæ & morbi eſſet, quærenti mihi, ſe veſperi præcedente plus ſolito bibiſſe, nihil urinæ autem excreviſſe, nec vel guttulam excernere poſſe, reſpondet, veſica valde diſtenta. Quæro ulterius, an hoc malo? an calculo ante laboraverit? ille negat. Præſcribo diuretica, veſicæ adplicari jubeo cataplaſmata, & nihil non molior, at proſus incaluſum, ſiquidem nec guttula urinæ prodibat. Nullum remediorum effectum videns, quod ille ſe propediem moriturum, cætera ſanum, doleret, niſi ſero urinoſo exitus pateat, catheteris uſum propoſui. Ille ſe nec poſſe, nec velle in uſum trahere remedium, quod viſu, & auribus ipſe percepit, in viris ſe ipſo longe robuſtioribus, doloroſiſſimum eſſe, conſtanter adfirmat. Ego vero nihilo minus, quod Chirurgorum nemo heic loci cathetere inſtructus eſſet, celeri equo nuntium iter alioſum ingredi jubeo, ubi degit Chirurgus, hujus operationis ſatis delicatæ gnarus. Cum vero dictus ille nuntius vix ſe dediſſet in viam, æger ſe non viſurum Chirurgum, quod imminere mortem ſentiat, edicit. Hinc ſuccedaneum catheteris menti ſuccurrit, candela nempe cerea. Hac a Chirurgo ſtanti, me non præſen-

te, adplicata, una tantum alterave urinæ guttula prodit. Rediens, ac videns, tremorem artuum, ad convulsiones fere auctum, & totum corpus sudoris imbre velut inundatum, vitima veritus, capiti pulvinaria subtrahi curo, & magnam illorum copiam, natibus ita supponi, ut iis valde elevatis, & capite, quantum fieri poterat, declinato, æger decumberet. Tum uxori demonstro, quod cum catheter virili sexui inserviens, sit instrumentum, altera parte recurvum, candelam ceream lente quidem adplicandam, non autem desistendum esse, si forte quid in via impedimento esse videretur, ut factum memini, sed lenta ratione continuandum, sic fore, ut cera in itinere incurvata debitum in locum penetret. Hoc cum factum fuisset, retracta cerea candela, magna copia magnoque impetu prorupit latex urinosus, tanto cum ægri gaudio, ut se alium diceret hominem, & vel in cœlum delatum crederet. Eundem, quem dixi, vitum, per aliquot dies servandum commendavi, eundemque operationem, si forsitan sibi necessitatem impositam videret, repetendam id quod etiam illi proficuum fuit. Primis namque diebus, stanti urina non abiit, illico tamen, dicta ratione denuo decumbenti, sine ulla adplicatione candelæ cereæ. Data sunt dein vulgaria tantum, infusum nempe theeforme, ex Rad. Alth. Liquir. Herb. Veronic. Malv. Flor. Chamomill. aliisque cum Lap. Cancr. sub quorum usu urina nihil, quam pituitæ fa multa, oculis obtulit. Paucis diebus dehinc elapsis, & stante & decumbente ægro urina excernebatur sine ullo impedimento. Interfuit ex eo tempore per biennium expeditioni Hungaricæ, quæ tantum hominum, etiam robustorum, numerum letho dedit, illo, ceu nuperrime ad me delatum est, se optime habente, ita ut nec pectoris, nec urinæ malum, unquam per id tempus passus sit. Ex his interim videre est, quantum rei momentum attulerit decubitus. Chirurgus namque, qui stanti catheterem cereum

ad-

adplicaverat, id non ex voto, ceu dictum, peregit. Usus is erat præterea candela cerea tenuiori quidem, at vulgari ibique venali, quæ in ætate seniore, ubi ductus urethræ angustior fieri adsuevit, crassior erat, quam ut commode adplicari potuisset. Hinc commendavi & substitui multum tenuiorem, heic loci vix habendam. Ceterum meminisse juvat, quondam catheterem argenteum, ex more, a rei perito, at multo cum clamore ægri & incassum adplicatum fuisse. Sectio anatomica administrata edocuit, in causa fuisse vesiculas feminales & prostatas ulceratas ac tumefactas; viis proinde ita angustatis catheter per vesicæ collum penetrare non potit. In tali causa, vel casu inflammatorio, nolle candelam ceream, minus quantumvis dolentem si quis catheterem artificialem spectet, fortiori manu, sed ex arte alia adhiberi.

(*Fritzlaria Erfordiam missa*
d. 20. Jul. 1740.)

OBSERVATIO LXXXVIII.

Dn. D. GOTTLIEB. HENR. KANNEGIESSERI.

Concrementum carnosum, uteri orificium
externum claudens, menstruique sanguinis
transitum & matrimonialem con-
gressum impediens.

Puella viri honesti J. K. cauponis, in vico Dænischha-
gen, Kilia nostra duo circiter milliaria distante, mox a
primis pubertatis unguiculis, de gravissima anxietate
præcordiali, crurum ac artuum dolore conqueritur tensivo,
cui demum dorsi ac infimi ventris adsociantur cruciatus.

Optimi parentes de filiolæ folliciti salute imminensque arguentes lunare debitum, crocata, myrrhata, & nescio quæ alia hujus committis largiter, studio tamen porrigunt inani. Ad ætatem dein accedente paulo provec-tiorem, cum adpetitus deperditione, pulsu debili ac notabili virium lapsu, omnia symptomata ingravescent magis atque sæviunt vehementius, corporisque totius habitus in pallorem & livorem mutatus. In hypogastrico tumor, pugni superans magnitudinem ac interdum evanescent pariter, cum sensu ponderis huc vel illuc se se provolventis, percipitur. Parentes hujus rei pertæsi curisque vehementer acti, medicam petunt opem. Symptomata urgentia unanimi fere Medicorum consensu præternaturali adscribuntur mensium emansioni. Hac igitur ducti sententia, ut emmenagogorum, multitudine malum abigerent vires huc vertunt omnes, vano tamen conamine, & nihil nisi propriam causæ adducunt ignorantiam. Medicis itaque ac medicastris frustra plane & in cassum laborantibus res unice, eventu haud infelici, committitur fato: mox enim a medicamentorum abstinentes farragine, non parum perferentis levaminis, ac tormentorum absque ferocia jam multos transegit annos, superstite tamen manente tumore illo in regione hypogastrica, sensum ponderis comitem habente. Annum cum jam attigerit vigesimum quartum, parentes, filiæ sanitatem thalami foedere optime recuperandam opinantes, tori deligere constituunt socium. Adinvenerunt, quod desideravere, hominem videlicet, qui filiam thalami fumeret confortem; ast eheu! filiæ ineptitudinem ad socialia lecti jura simul ac latentem hæctenus mensium emansionis rationem, ipsi sponso reclusam, non sine animi intelligunt moerore. Meum petitur consilium, &, quid factu opus sit, quæritur. Obicem nimirum, ut paucis me expediam, uteri orificio externo moles posuerat carnea, fex-

sextantem fere crassitie adæquans, & non nisi lotium guttatim transmittens. Me igitur suafore ac duce manualis admittitur operatio, nec possum quin laudibus hic extollam dexteritatem *J. Mülleri*, viri in operationibus chirurgicis omnino expertissimi. Medio namque discisso hoc corpore carnosum, simul pariter plus libr. IV. sanguinis promanabat crassi, ac ægre olentis. Chirurgus vulnus rite curavit, & adfectæ, cunctis mox evanescentibus symptomatibus, ac mensibus omni lunari tempore debite fluentibus, jam in præsentem integra constat valetudo. Malum sine dubio fuit nativum; optimi enim parentes rimam magnam, ac labia videntes bene conformata, monstri hoc subesse minime fuerunt rati. Proinde ætate provectori sanguis menstruus, per haud exiguum temporis spatium circa uterum congestus, tumorem in hypogastrio & pariter sensum excitavit ponderis quaquaversum labentis.

Tanti interest, quæstiones circa uteri & mensium incommoda institui. Equidem mulierculæ rubore subrustico sustusæ, propriamque mollitiem pudori sibi ducentes, minime volunt interrogari, sed vel celant, vel alium potius fingunt morbum: ita & ipsi Medici, sciscitari, quid patiantur, grave sæpius opinantur crimen. Pendet tamen ab interrogatione Medici, & ipsius morbi & partis adfectæ salutaris cognitio: immo adfectiones dantur multæ, quæ non nisi prolixioribus quæstionibus possunt investigari, nec viarum ambage decipimur, ubi & hanc nostram talium comprehendimus numero. Puella enim ipsa consitens, hujus rei penitus fuit ignara, & quatenus Medici haud percontati illam, morbi indolem, immo causam latentem, minime potuit eam detegere.

OBSERVATIO LXXXIX.

Dn. D. GOTTLIEB. HENR. KANNEGIESSERI.

Tumor abdominis insignis, copiosa hydatidum exclusione ex Utero curatus.

Firmis argumentis quam valeat dexterrimi istius quondam Lipsiensium Medici, Dn. D. NABOTH, de Ovario duplici opinio, modo illos inter constat, qui non præjudiciis obcæcari, sed ad veritatis amussim singula adamant perquirere. Laudatus auctor in Dissert. de *Sterilitate*, de novo ovario publice jactitans, dotesque ostentans suas, eruditos inter quantas pariter excitaverit rixas, neminem fore, quem fugiat, certe confiteor. Et quamquam sententiæ ejus suffragari quidam videntur, conf. ETTNÜLLER *Epist. probl. de novo ovario 1715.* ad Dn. RUYSCHIUM data, item HENRICI Dissert. de *Vesiculis seminalibus*; tamen non pauci dantur, qui huic dirimendæ liti haud vano insudavere conamine. Hoc alios inter contra KERKRINGIUM inficiatus ELSHOLTZ, & celeberrimus Dn. LISCHWIZIUS, decus certe Academiæ nostræ Kiloniensis, in Dissert. de *ortu & propogatiene hominis*, contra Nabothum insurrexit, atque ex re ipsa argumenta ejus solida refellit. Corpora sic ita Nabothi, tantorum juxta virorum placitum, non vera ova, sed hydatides, id est, vesiculæ aquosæ sunt, genuinorum Ovulorum species mentientes, hydropicis familiares, in hepate, ovario, utero aliisque visceribus reperiundæ. Ejusmodi vesiculæ, quæ procul dubio circumvenere NABOTHUM, utero observantur adnatæ a BLEGNY *Zod. Gall. 1682.* item a PECHLINO *Lib. I. obs. 19.* Placentæ uterinæ in hydatides degenerationem notat RUYSCHIUS *observ. 33.* Reliquorum infimi ventris viscerum hydatides, itemque hyda-

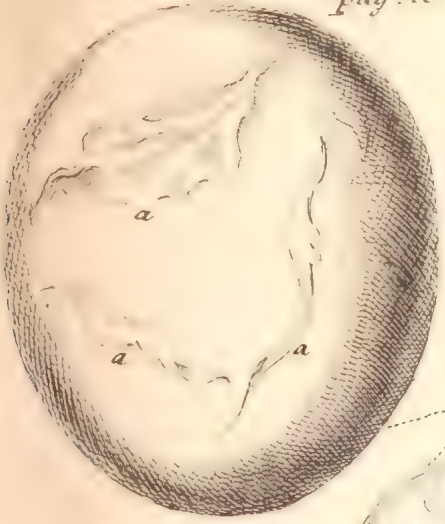

Fig. 1

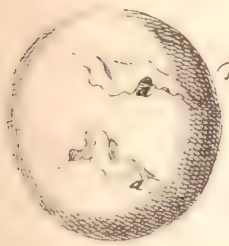

Fig. 3

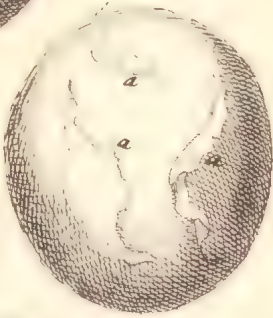
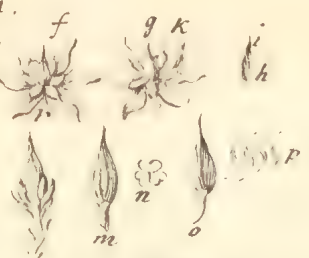

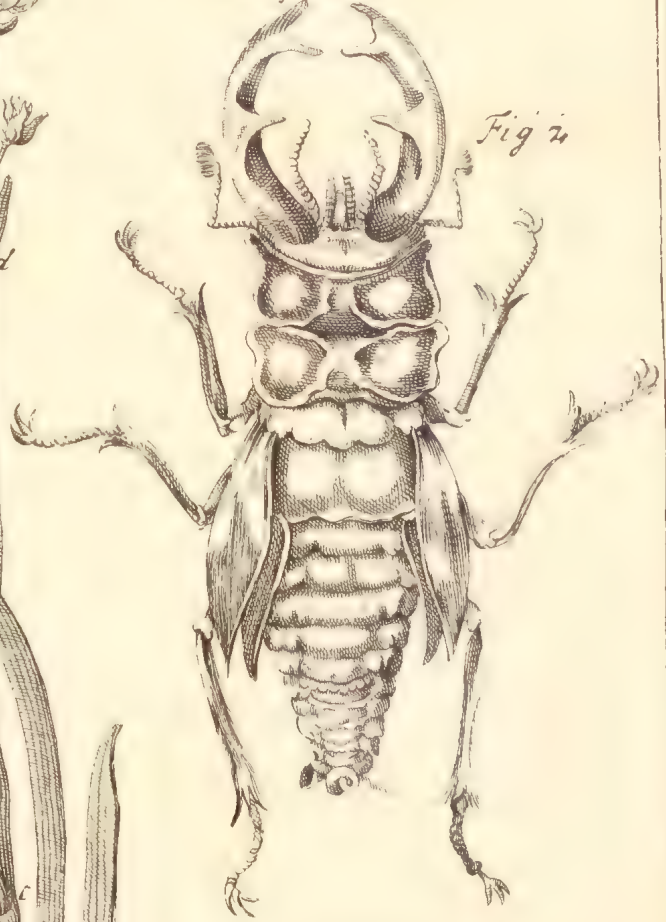
Fig. 2

Fig. 1.
pag. 384.

ad Observat.

pag. 404

Fig. 3

D
I

I

pr
m
de
er
fo
ju
de
C
tu
m
El
ce
pr
re
th
hy
lo
te
m
T
I
in
R

hydatidum ortum & species vid. in Act. Erudit. Lips. 1708. M. Jul. p. 311. 312. ann. 1725. M. Jul. p. 269. Sic etiam in *Annalibus med. phys. Wratislau. Tentam. XXIX. 212.* partus describitur hydaticus, cui & alium subjungo hic Kiliæ in vetula nuperrime deprehensum, qui in sequentibus consistit: Vetula quædam septuaginta circiter annorum, in Xenodochio nostro sancti Georgii degens, multosque per annos ventrem gerens tumidum atque hydropis metu perculsa, jam varia frustra Medicorum petivit consilia, quos inter nescio quæ hydragoga eidem haud ita pridem porrexerat Dn. D. *Franck*, Utinensis Archiater Ducalis longe meritissimus, unde non absque eximio ægrotantis levamine, hydatidum emittitur partus. Septimanas perdurabat excretio variæ magnitudinis vesicularum, *Tab. V. fig. 1. 2. 3.* delineatarum, excretio; atque plus centum depositis talibus corporibus hydaticis formam ovorum inanium, (quæ vulgo *Wind, Eyer* dicuntur,) exacte referentibus, omnis evanuit tumor, & adstricta, studio atque consilio laudati Medici, pristina restituta est sanitati. Non reconvaleuit modo, sed per triennium quoque, vix recrudescente pristino malo, vitam protraxit suam. Doleo vero, immo doleo graviter, quod post obitum ejus cadaveris recusaverint sectionem. Uteri enim explorata conditio, hydatidum historiæ haud parum adfundere potuisset lucis.

Explicatio Figurarum.

Tab. V. Fig. 1. Hydatides sistit majores.

Fig. 2. — — — minores.

Fig. 3. — — — mediæ formæ.

a. a. a. &c. Membranularum repræsentat particulas.

OBSERVATIO XC.

Dn. D. GOTTLIEB. HENR. KANNEGIESSERI.

Angina ex levi processuum cartilaginis scutiformis dimotione oborta, repositione digitis facta feliciter curata.

Si quæ dantur corporis adfectiones, tactu, id est sola manus adprehensione sanandæ, illas inter Anginam quoque referendam esse, exemplum quoddam suadet fallere nescium. Vir quadragenarius, vegetus atque de reliquo medicis non egens herbis, per triennium gravi faucium inflammatione cum partium vicinarum tumore infestatur frequenter. Optima etiamsi semper adhibita fuerint remedia, nequaquam tamen prohiberi potuit, quo minus sese adsociaverit inflammatoria febris, mortis aliquo modo comminans inclementiam. Adficius varia non ita pridem hæmorrhoidum perpeffus erat molimina; hinc Medicus talia in ipsis faucium confinis arguens, pro hæmorrhoidum reperatione instituit medelam. Plurima tamen frustra tentantur, atque morbi sævities medicando non potest demulceri. Adficius demum præter opinionem pristinae restitutus sanitati, & biennium jam sospes atque ab aliis morbonæ injuriis immunis degens, malum se plus vice simplici sola manus adprehensione profligasse declarat. Ruborem atque faucium dolorem persentiscens, intolerantia magis quam consilio, digitis quaquaversum dimovisse laryngis caput, atque ita mox subsequente aliquali strepitu perceptione, omnem penitus abactam fuisse faucium obfectionem, mihi in hujus rei conditionem intimius paululum inquirenti retulit valde exhilaratus. Hicce noster ægrotus jam ad hunc usque diem tali sæpius tentatus morbo; nimium tamen

men hac sua autocratia confusus, vix unquam medicam admittit opem. Sic morbi hac medela in aliis, a me ipso aliquoties pertentata feliciter, non illum solum non longe a vero abesse reperi, sed relatu quoque non omnino indignam judicavi. Multum tamen erraret devius, qui medendi hanc methodum universalem censere, & ad illam in aginodis adfectibus, a fero præcipue, vel sanguine restagnante originem trahentibus, velit fumere perfugium, procul enim dubio, quod ad præsentem & alios attinet adfectos, in quibus tale hætenus cepimus experimentum a citata & inæquali cervicis in sua terga retorsione, ac hinc inde facta levi processuum scutiformis cartilaginis dimotione, gutturis tumorem & doloris sensum habens comitem, suborta est inflammatio, palam hoc ostendente strepitus perceptione post repositionem digitis factam simul ac mox omnia cum evanuerint symptomata.

(*Kilonio Holstatorum Erfordiam misse*

d. 10. Aug. 1740.)

OBSERVATIO XCI.

Dn. D. JOAN. HARTMANNI DEGNERI.

De

Hydrophobia, ex morfu canis irati, non rabidi nata, lethali.

Hydrophobia, morfum canis, felis, lupi, hominis, &c. rabidi vulgo insequens, sicuti acutissimus, atrocissimus, & tam quoad causas, quam effectus physicos, abstrusissimus inter Medicos habetur morbus; ita etiam per Dei clementium sane rarissimus, in comparatione cæterorum, observatur adfectus. Licet enim haud plane infrequenter inter homines inveniantur ab animalibus rabidis

Aor. Medic, Vol. VI.

Rr

demor-

demorſi, multi tamen in integrum reſtituuntur, nulla relicta noxa. Si vero eorum, qui ab animali rabido hydrophobi facti ſunt, rariora occurrunt exempla, omnium ſane ſunt rariſſima eorum, qui a beſtia non rabida malum hoc lethale contraxerunt, quale in viro noſtræ civitatis contigiffe, relatio ſequens docebit.

Anno nimirum 1737. duodevigefimo Junii circa veſperam ad me accedit futor quidam cui res anguſta domi erat, nomine *Jacobus Otten*, cum glorie ſua ipſum comitante. Homo hic natus erat annos circiter 40. temperamenti cholericomelancholici, habitus corporis ſicci, robuſti. Is querebatur, ſe hoc ipſo mane, cum in foro piſcatorio eſſet emendorum piſcium cauſa inopinato correptum fuiſſe adfectu quodam inſolito, ſibi que ignoto, nimirum ſe, cum optime valere ſibi videretur, ſubito correptum eſſe horrore corporis quaſi febrili, ex quo totus contremuerit, hinc ſe cauſonam proximam intraſſe, cereviſiæ poculum potandi gratia, quo hanc depelleret moleſtiam; cum vero vitrum ori admoveſcere vellet, ita attonitum ſe fuiſſe, ut manus trementes & fere convuſas non auderet propius admoveſcere, ſibi que viſum eſſe, ac ſi quis vitrum retineret, aut potius vi a ſe removeret. Exinde etiamnum ſe tanta potulentorum, ut & eſculentorum hauriendorum impotentia laborare, ut præ nauſea nihil quidquam deglutire poſſit, quantumcunque etiam conatu id facere niteretur. Cæterum ſe ſibi ſatis ſanum videri, nec ullum aliud malum ſentire atque id ſolum optare, ut aliquid potus aut cibi adſumere valeret. Phænomenon hoc ſingulare ipſe ego miratus, ſtatim tamen anguem ſub herba, ut loquuntur, latere ſuſpicatus ſum; ne tamen ægro terrorem incuterem, per multas ambages & quæſtiones remotiores in rei cauſam inquiſivi. Cum vero ſe ſibi nullius cauſæ conſcium eſſe conſtanter adſeveraret, tandem interrogavi, num nam fortasſe cum
homi-

homine quodam pugnasset, aut a bestia quadam, e. g. bove, fele, cane, vulneratus esset? Ad quæ cum primum iterum negative responderet, glos ejus adstans alta voce exclamabat: Hac tua, Domine, quæstione corpus meum gelida perfunditur aqua, sororius enim meus utique elapsis aliquot hebdomadibus a cane suo demorsus est. Hoc dicto æger respondit: Hoc quidem verum esse, sed id jam pridem factum, seque nihil mali inde passum esse, vulneribus, quæ monstrabat, rite clausis. Historiam itaque facti, me jubente, sequenti modo exposuit: Magni semper cum fecerit canes & gallinas, accidisse, ut ante sex hebdomadas, septimo nimirum Maji, canis suus morfu necaret gallinam, sibi inprimis in delitiis habitam, eaque propter ipse ea de re vehementer iratus, canem manu prehensum fustibus atrociter & ad necem fere usque percuteret. Tum vero canem, quem jam pro mortuo habuerit, inopinato brachium sibi dextrum dentibus adprehendisse, eique, fortissime contracto ore, adeo tenaciter adhæsisse, ut vix avelli potuerit. Hoc morfu tria sibi inflicta fuisse vulnera, in ea regione, ubi pulsus explorari solet, sed illa impositis extemplo pilis e cane avulsis, ad sistendam gravem, quam passus esset, hæmorrhagiam, obturata, deinde spiritu frumenti elota adfiniti suo, hujus civitatis carnifici, tractanda commisisse, qui & intra breve temporis spatium illa consolidaverit, recte clausis adhuc dum plagis, seque nihil sinistri inde experto & cane etiamnum bene valente.

His auditis de mali natura nullus amplius dubitans statim venæsectionem largam in brachio vulnerato administrandam præcipio, partim ut orgasmus sanguinis quoad tenus reprimi, aut faucium constrictione, si adit, non nihil relaxari possit, partim etiam, ut satisfaceret opinioni vulgi, omissioni illius plerumque mortis causam tribuentis. Dein potionem ex Scarabæis, melle conditis, hauriendam præ-

scripsi. At patiens domum reversus, atque impossibilitatem ut hoc vocabulo utar, quidquam deglutiendi magis magisque sentiens, certo sibi pereundum esse jam statuit, & quædam de liberorum suorum cura ordinavit.

Insequenti mane cum ægrum inviserem, malum valde exacerbatum vidi, de magnis enim nunc angustiis præcordiorum conquerebatur; vultus erat torvus, anxius, pulsus durus, celer, non tamen eo gradu, quo in febribus acutis, ardentibus, esse solet: lingua & fauces aridæ, siccæ, adparebant, nihil tamen tumidi, inflammati, anginosi in iis conspiciendum erat. Urina rubra, crassa, lixivii instar. Liquida, quæ pridie adhuc adspicere poterat, averfatione nunc extrema horrebat, adeo, ut ex solo eorum adspectu inhorresceret, contremesceret, & miris gestibus clamitaret, se illa præ summo animi dolore ne quidem adspicere, multo minus adsumere valere. Cæterum nullus in ægro furor, mens utcunque sana videbatur, miseramque suam conditionem ipse æger lacrymis deplorabat, nemini quidquam mali inferens. In tristi hoc statu & deficiente jam spe quidquam remediorum sub quacunque forma propinandi, ad externa, vel si mavis, ad extrema confugiendum erat. Hinc ægrum ligatum aqua frigida perfundendum curavi, id quod tamen horribili cum clamore & summis precibus declinare studuit, adn̄ mans, malle se mori, nullum enim suppliciorum genus atrocius sibi videri, mihi que speciatim, vitrum aquæ in faciem ejus effundenti, regessit: O vellem potius, Domine, gladio tuo cor meum perforares, quam tantopere me miserum torqueri patereris, decem enim gladii, per intima viscera adacti, tantos mihi dolores & cruciatus creare non possunt, ac solus hujus aquæ sensus & adpectus. Hinc ab adstantibus enixe petit, ut modo quis ipsius misertus, eum occidere velit, gratias se
illi

illi relaturum esse, qui hac miseria eum liberaturus esset, seque nihil magis, quam mortem citissimam expetere.

In hac calamitate, quæ fane homini durissimo lacrymas exprimere potuisset, nisi consilium servandi ægrum prævaluisset, accidit phænomenon fane maxime mirandum & memorabile; nimirum vulnera a cane inflicta, & jam diu plenarie consolidata, obducta scilicet cicatrice, nulloque inflammationis, doloris, aut molestiæ signo relicto, sicuti hoc in aliis casibus morbum præcessisse scriptores observarunt, jam sua sponte recruduerunt, multumque sanguinis fuderunt, adeo, ut arcessito Chirurgo ad sistendam hæmorrhagiam, deligari debuerint.

Morbo singulis momentis porro invalescente, ægrum jam ligatum, sub vesperam ad flumen duci, & in illud proijci suasi. Sub primum aquæ adspæctum anxie se torfit, ulteriusque progredi recusavit, ut manibus portari debuerit, flumini vero adpropinquans sponte intravit, sperans se suffocatum iri. Egressus deinde e flumine aquam sine ullo incommodo haurit, paulo vero post, oblata iterum aqua, illam respuit, post habitis persuasionibus quibuscunque. Domum reverso ut ad adsumentam potionem pridie præscriptam disponderetur, omnibus adlaboravimus viribus, sed frustra, semper enim summam animi aversionem & dolorem prætexebat: Tandem ipse proponit, se, si ipsi dare vellem pharmacum, quo citius interiret, ultima esse connisurum, quo ingereret, modo finis imponeretur miseriæ ipsius. Anni quidem dicto, sed joco, statimque potionem e Scarabæis factam, de qua nihil adhuc adsuserat, tradidi, quam etiam sub anxiiis totius corporis tremoribus quasi convulsivus avidè hauriens, pronus in lectum prolapsus est, ac mirum in modum se volutavit. Tandem ad se rediens, DEO gratias egit, quod nunc, ut opinabatur, brevi moriturus esset. Interea per totam noctem miserime angebatur,

tur, vinculisque clam solutis, custodibus suis se subducere tentabat, duosque milites desultorios (*Dragoner*) jussu Magistratus illum custodientes, in terram coniectos vicisset, nisi his alii auxilio adcurrissent, impedivissentque, ne aufugeret, aut sibi ipse forsan manus inferret. Tandem miserando hoc statu eadem adhuc nocte, seu potius horis matutinis vigesimo Junii placide & cum adstantibus ratiocinans, morbo hoc extinctus est, altero ab invasione mali die nondum plane elapso.

Hoc facto vestes, lectus, omniaque utensilia, quæ saliva ægri conspurcata esse suspicabamur, auctoritate Magistratus igne cremata sunt. Insuper etiam canis, tragœdiæ auctor morti traditus a lictoribus occisus est.

Scholion.

Ut morbum hunc ejusque indolem paulo accuratius cognoscemus, placet recensitæ huic ejusdem historiæ sequentia elucidationis gratia subnectere. Est nimirum Hydrophobia species quædam Maniæ, seu delirii melancholici, acuti, omnium liquidorum averfationem summam, corporisque humani destructionem promptissimam inferens; estque morbus ut plurimum symptomaticus, ex morfu animalis, e. g. canis, felis, lupi rabidi, eique analogo contagio ortus & propagatus. Sunt, qui illam Cynanches speciem esse autumant, sed differunt quam maxime inter se hi adfectus. Nam in Cynanche adest inflammatoria faucium constrictio anginosa, quæ potulentorum deglutionem impedit, ita, ut eadem vel ad nares regurgitent, vel ægri suffocationis periculo inde exponantur, quare etiam isti ut anginosi & suffocati plerumque moriuntur, nulla tamen adest liquidorum averfatio aut odium. In Hydrophobia autem, quamvis faucium siccitas, vel si mavis, constrictio præsens, adsit, ea tamen non est istius conditionis, ac si
præ

præ metu suffocationis deglutire non possint ægri, sunt enim momenta, ubi sine incommodo, vel potius sine fædore deglutiant, ut in nostro vidimus subjecto; sed adest inprimis phantasiæ in opinione circa liquidam læsionem adeo peculiaris & specifica, ut ad ipsum adspectum, aut nominis etiam mentionem quasi convulsi & epileptici evadant; hæcque animi averfio & nausea gravis, horrida, dolorifica, tremebunda, convulsiva Hydrophobiæ veræ signum est pathognomonicum, totiusque scenæ maximum malum, eo quod omne artis & remediorum eludit auxilium; hinc & omnes hoc morbo adfecti, nullo excepto, pereunt, non ut anginosi, suffocati, anxii, sed tranquille satis & sine strepitu, manifesto indicio, quod faucium siccitas & constrictio, non ut causa, sed ut effectus morbi, a liquidorum defectu potius, quam ab inflammatione originem ducens, consideranda sit. Alii ad febres acutissimas & ardentissimas hunc referunt morbum; sed & hi minus accurate agunt, cum Hydrophobia sit symptoma specificum morbi specialissimi, febris exquisitæ signa minime præ se ferentis, nulliusque febris curationi cedentis.

Ad causas si respiciamus, sunt, qui hunc adfectum, sine communicatione externa, sponte & idiopathice, ex causis mere domesticis, internis, in homine æque ac in bestiis nasci posse statuunt, cum eadem causæ, quæ in cane, fele, lupo, &c. sine contagio prævio, hunc excitant morbum, etiam in homine existere possint, indeque ad experientiam provocant; cujusmodi exempla leguntur in *Ephemer. Acad. Natur. Curios. Dec. I. Ann. I. obs. 133. Dec. II. Ann. VI. obs. 220. Annal. med. phys. Wratislaviens. Tentam. VII. p. 212.* aliisque. Neque etiam nego, ex variis causis internis in homine oriri posse morbum Hydrophobiæ similem. Si tamen casuum a Scriptoribus relatorum circumstantias essentialia exactius pensitamus, non paucos sæpius defectus, immo

immo errores circa veram mali designationem occurrere, nec semper revera eum ipsum esse morbum, quem titulus indicat,prehendimus. Sic ipsemet vidi mulierem faucium atonia lethali laborantem, omniumque liquidorum & solidorum adsumtionem respuentem, nulla tamen aderat nausea, sed potius deglutitionis defectus, adfectusque ab Hydrophobia valde diversus. Inprimis vero ex animi excandescencia & vehementi ira morbum hunc specificum nasci, prioris sententiae fautores putant. Estque revera ira species insaniae, aut teste SENECA, *furor brevis*, eique in commovendis conturbandisque humoribus magna vis inest, ut non solum multorum & gravissimorum morborum, sed & ipsius mortis causa saepius existat, consentientibus omnibus Medicis: Vix tamen solam iram, tanta quanta est, licet saepe nimis vehementem & ad insaniam usque in multis frequentem, verum hunc morbum specificum produxisse, certo constat, sed ira conjuncta debet esse cum circumstantia gravi, seu illam specificice adgravante, nimirum cum morfu & conspurcatione salivae, corpus ulterius laedente. Ita refertur historia Juvenis, qui post vehementem indignationem proprium sibi momordit digitum, & inde hydrophobus factus est, in *Ephemerid. Nat. Cur. Dec. II. Ann. IX. in Append. p. 249.* Et sane morfus, a quibuscunque animalibus inflicti, etiam simplices ac leviores judicati, non plane vilipendendi sunt, gravia enim inde saepius sequuta fuisse damna, jam plures adnotarunt Medici, ejusque rei exemplum notabile vid. in *Ephemerid. citat. Dec. III. Ann. IX. obs. 3.* Sic etiam CORN. CELSUS *de re medica lib. V. cap. VI.* omnem ferae morsum virus quoddam habere scribit, ejusque rationem facile sentimus; vix enim animalia, nisi irata, mordere, eo autem ipso corpus laesum irata sua saliva conspurcare solent, adeo ut vulnera ab illis facta, pro gradu

du iræ intensioris aut remissioris in illis excitatæ plus minusve periculi pariant.

Si vero morfus animalis irati graves noxas producere potest, eo graviora certe magisque funesta mala insequentur, si animal mordens in actuali constitutum fuerit rabie; saliva enim tunc eo magis corrupta, virulenta, fermentativa & noxia esse debet. Sic notavi casum, ubi a sola conspurcatione externa tibialium per salivam felis rabidæ, in loco infecto inflammatio cum motibus febrilibus orta fuit. vid. *Annales med. phys. Wratislaviens. Tentam. XXIX. pag. 320.* Alii solo osculo illam rabiem propagatam esse observarunt, saliva animalis rabidi sine dubio intus deglutita.

Alii, ut hoc tantum in transitu attingam, esu etiam lactis vaccæ, a morfu animalis rabidi in similem rabiem actæ, hunc illatum esse volunt morbum; sed hoc non perpetuum est. Ipsemet enim memini in pago *Linden*, prope oppidum *Rhennen*, ante aliquot annos vaccam a cane rabido demorsam incio possessore, rabidam factam, ejusque lac incolis quotidie venditam, haustum, comestumque fuisse, nullo malo insequuto.

In iratis vero, & quam maxime in furiosis, saliva vehementissime agitur, spumescit, acrimoniam acquirit morbosam, noxiam, ob bilis ebullitionem, & inde contractam qualitatem vitiosam, venenosam. Et quamvis neque catulos, neque vermiculos illis similes, quos alii, e. g. in saliva canis rabidi latitare putant, microscopiis nostris perspicue satis detectos noverimus, vera tamen & per experientiam multiplicem probata res est, quod per morsum & mediante isto per salivam animalis irati, rabidi, in corpus hominis sani communicetur subtile quoddam miasma contagiosum, quo similis animali mordenti, immo peior, in subiectis læsis producatur morbus; estque illud contagium

mixtioni animali adeo adversum, eique resolutionem putrefactoriam adeo subitanam inducit, ut aliquot vulneratos intra paucissimas, nimirum 20 - 30. a morfu horas mortuos legamus, id quod in acutissima Peste vix contingit; in aliis vero idem virus ad multos annos in corpore occultatum demum erupisse notatur, vid. *Ephemer. Nat. Cur. Dec. I. Ann. IX. & X. pag. 116. & Dec. II. Ann. VII. obs. 203.* Cæterum Medici vulgo novem, alii quadraginta numerant dies, antequam læsus a cane rubido salvus habendus sit. Et in nostro subjecto quadragesimus tertius a morfu canis non rabidi dies fuit, quo malum erupit, antea vero per totum illud temporis spatium nihil plane molestiæ sentiebat, immo ne cogitabat quidem de malo; interea tamen venenum caninum in corpore, immo in loco primum læso, latuisse, unica illa inprimis probat circumstantia, quod vulnera, quæ jam diu rite clausa & consolidata videbantur, secunda Hydrophobiæ die, & sub actu adspersionis aquæ, sponte recruduerint, manifesto indicio, in iisdem firmam in superficie concretam non fuisse cuticulam. Et in eo quidem hoc venenum aliquid commune habet cum veneno luis venereæ, quod in aliis citius, in aliis tardius, se manifestat, immo multos annos in corpore latere potest, antequam vires suas exerat.

Ad ætiologiam ut nunc adcedamus, omniumque supra memoratorum phænomenorum nexum causalem verum, physicum, ex natura specifica istius miasmatis venenosi & contagiosi, exhibeamus, ordo postulat. Quod vero quam maxime in his morbis nobis adhuc hæreat aqua, omnes cordati Medici satis norunt, nec est, quod aliquid apodictice me demonstrare posse putem: Venenorum enim & contagiorum natura & indoles physica in genere, eorumque modus operandi in corpore humano in specie, Medicis in hunc usque diem imperscrutabile extitit mysterium. Sunt qui-

quidem, qui ſpicula ſalina tali ſalivæ ineſſe putant, quæ ceu totidem ſtimulorum ad inſtar membranas vellicando, irritando, inflammationem & gangrænam, ſanguinis vero mixtionem & craſin naturalem diſſociando, deſtruendo, morbum illum ſpecificum inducant. Alii illud ſalivale venenum ſitum globulorum ſanguinis pervertere, & totam maſſam ad ſupra dictas turbas diſponere, hocque modo novam naturam caninam homini ſuperinducere credunt. Alii difficultates harum rationum ſummas expedientes, principii rationalis influxum ejuſque æſtimationem moralem, ac inde formatas ſibi ideas, pro cauſa formali adſumunt, & hinc ad analogiam motuum in animali nocente maxime reſpiciendum eſſe putant. Sed & hæc hypotheſis ſuis premiſuris obſcuritatibus, immo latet in illa, ſecundum meam ſententiam, argumentum contradictionis. Idem enim agens uno eodemque actu ſibi ipſi contrariatur, dum liquida, ardente ſiti excitata, expoſcit, eodemque momento, & ad ſolum eorum adſpectum, adeo atrociter ab iis abhorret, ut domicilium ſuum potius deſerere, quam quidquam admittere velit. Poſſunt enim deglutire ægri, ſi volunt, ſed volunt & nolunt uno momento ſimul. Terrorem & eximiam animi mobilitatem & proclivitatem ad inſaniam, in ſubjectis diſpoſitis etiam incuſant, ſed æger noſter, tamquam homo robuſtus, intrepidus, nullam omnino de ſtatu ſuo habuit ideam, & ne quidem de morſu canis ſui cogitabat, multo minus periculum aliquod inde ſequuturum metuebat, hinc nulla diſpoſitio præſens fuit. Præterea principium vitale nullam omnino poteſtatem habet in venena, & contagia, omniaque ea, quæ per motum fermentationis, aut putrefactionis, in corpore humano agunt, immo potius, notante Ill. HOFFMANNO certæ & perpetuæ eſt obſervationis, corpori communicata venena menti (ſeu principio vitali) vim inferre, eique ſanæ rationis uſum eripere,

immo singula eorum peculiarem insaniam speciem inducere. Idem in contagiis obtinet, quæ singula similem sibi producendi morbum vim habent, reluctante etiam, si vis, quovis modo agente vitali. Habet enim anima, tamquam pars hominis cum corpore intime unita, vi unionis suæ, commercium & contactum immediatum cum corpore, & vice versa; id quod nulla cum ratione negari potest. Ita etiam perdurante hoc contactu omnia agentia corpora, imprimis vero venena & contagia, vim inferunt animæ, seu, si majoribus actibus ejus vitalibus & rationalibus, eosque per virulentiam suam imperferutabilem, specificam, lædendo, depravando, ad insaniam disponendo, totam œconomiam vitalem destruunt.

Ad curationem tandem quod attinet, nec in hac nos feliciores, quam in pathologia profitemur: Uti enim veneni & contagii hujus indolem veram, physicam, ignoramus; ita nec certam methodum, ex artis principiis physicis desumptam, indicare possumus. Ad sola specifica, experientia iterata probata, confugiendum esse putamus, utpote quæ omnem hic absolvere debent paginam. Quod enim de remediis generalibus, ex. gr. de vena sectione larga, alii fabulantur, quasi illa virus salivale e sanguine ducere vellent, aut quod alii per submersionem ægri in mari, vel aqua fluviali, terrore subito excitato, motuque nervorum in genere mutato, impressam a cane rabido ideam horrore aquæ suffocare, extinguere, atque a fixa illa idea abducentes aliam inducere, ac ita venenum expellere tentent, hæc minime tuta esse experientia jam dudum edocuit. Dum vero juxta eandem experientiam, singula venena specialia sua habent antidota; ita venenum hoc singulare animalo, rabiosum, nullo remedio certius & securius corrigi, enervari, aut plane extingui posse videtur, quam antidoto quodam ex animali regno petito; cujus rei exempla jam alia
ani-

animalia venenata nobis præbent. Sic a Scorpione isto pulcherrimum medicamentum præbet Scorpio contritus. Viperæ morfum sanat vipera comesta. Bufonum conspurcationem corrigit bufonis viventis aut exsiccati externa applicatio. Apum ictui solatium est mel, &c. Ex hoc fundamento remedia ex animali lædente, vel eidem analogo defumta, etiam in hoc adfectu maximopere commendant alii, alii vero iisdem, tamquam infidis, minime fidere volunt. Cancros porro fluviatiles combustos alii, haud pauci vero cantharides commendant, & hoc quidem effectu quodam specifico diuretico, venenum salivale unacum fero ab ipsa massa sanguinis segregare, & per urinam expellere credunt, neque hoc ultimum experimentum, si circumspicte adhibeatur, improbamus. Scarabæos tandem majales in melle extinctos subactosque laudant alii, de quibus nunc observationem singularem adnectere lubet.

OBSERVATIO XCII.

Dn. D. JOAN. HARTMANNI DEGNERI

De

Scarabæorum majalium in morfu canis rabidi effectu specifico, salutari.

Adfectus hujus, nempe morfus animalis rabidi, seu potius inde enati symptomatis illius specifici, Hydrophobiæ, nexum causalem physicum a priori nos latere, neque pro extinguendo virulento hoc inquinamento ullam in curatione methodum, morbi indoli congruam, nobis suppetere, in præcedentis observationis Scholio facti sumus. Hinc Empiricorum partes in tractando hoc morbo ut amplectamur, ad sola antidota specifica, experientia

probata, confugientes, nos cogit necessitas, malique summa atrocitas. Omnibus vero illis, quotquot publico hætenus innotuerunt, palmam præripere putamus *Scarabæos majales communes*, unctuosos, fuscos, arboribus adeo nocivos, pueris vero pro lusu & in deliciis habitos, german. *May Käfers* dictos, quos quotannis colligendos, & melle, vel, ut alii volunt, oleo condiendos, usuique adservandos curamus. Præditi quidem illi videntur vi diuretica generali, cantharidum instar, mitius tamen, & non solum tutius his operantur, sed & specifica quadam energia dotati sunt, ad extinguendum & expellendum venenum illud animale rabiosum, teste experientia multiplici, iterata. Plures jam Medici fide digni, imprimis vero WEICKHARDUS in *Thesauro suo pharmaceutico*, illos maximopere hunc in finem commendarunt, tamquam remedium, quod nunquam fefellerit; Ex horum commendatione hoc remedium a pluribus retro annis, data occasione multoties, imprimis etiam duobus elapsis ultimis annis, ultra viginta a canibus rabidis demorsis præscripsi, haud neglectis tamen iis, quæ vulnere externe conveniunt, eo sane effectu, ut nulli omnium, quotquot eo usi sunt, quidquam mali acciderit. Cumque occasione casus præcedentis sermonem haberem cum matrona quadam nobili, ex Ducatu Cliviensi, de remedio in illo adplicato, hæc mihi confitebatur, illud ipsum familiæ suæ esse, & a longis annis semper fuisse remedium & arcanum infallibile, quo innumeros homines & bestias a morfu rabido sanatos noverit, nullo in rabiem adacto, qui modo tempestive eo usus fuerit, hinc etiam adeo famigeratum esse, ut undique ad se advolantes illud expetere soleant. Methodus vero utendi & dictæ matronæ & mihi est sequens: Scarabæi majales melle suffocati numero quinque pro adulto, pro junioribus vero tres, abscissis & abjectis capitibus, in pulpam minutissime contusi exhibentur ægro, cum coch-

cochleari uno mellis, in quo extincti sunt, mane jejuno stomacho, vel prima vice, quacunque diei hora res postulat, hocque magma per tres vel quatuor, immo si placet, & quod communiter majoris securitatis gratia soleo, per septem dies continuos usurpatur, & nullum a morsu timendum habebis periculum. Unica in adplicando est cautela & momentum maximum, ut tempestive fatis, & quamdiu remedii adhuc tempus & locus est, adhibeatur, & hoc quo citius post morsum, eo melius, antequam nimirum venenum rabidos & hydrophobos suos in corpore exferit effectus; morbo enim jam formato & firmato, & aquæ metu jam oppressis, in angusto spes est, omnisque remediorum adplicatio anceps, immo frustranea deprehenditur, consentientibus Scriptoribus omnibus.

(*Neomago Erfordiam missæ
d. 25. Augusti. 1740.*)

OBSERVATIO XCIII.

Dn. D. JOAN. MARTIN. BREHM.

Ulcus intestini coli verminosum, feliciter
fanatum.

Uxor Cotiarii cujusdam, annorum 46. hætenus sana vegetaque, inopinato adficiebatur anxietatibus gravibus præcordiorum, nausea, frequenti sputatione, torminibus abdominis, cum subsequente alvi adstrictione. His per aliquot dies ita continuantibus succedit tumor in hypochondrio dextro, circa regionem hepatis, qui successive magis magisque elevatus & expansus, ad inguinalem usque regionem extenditur. Imponuntur ergo huic statim cataplasmata ex emollientibus parata, quorum assiduo usu intra decendium maturatur, tandemque rumpitur abscessus,

ex

ex quo, cum notabili quantitate materiæ fanioso-purulenta, admodum foetidæ & fere corrosivæ, insimul undecim lumbrici mediocris magnitudinis successive prodeunt. Vix autem dein, ope injectionum mundificantium, balsamicarum & vulnerarium, ad consolidationem iterum ductum erat illud ulcus, cum in opposita regione lumbari ejusdem lateris, novus insurgeret tumor, ex quo similiter tandem emollito & maturato, post apertionem, cum ejusdem indolis materia pravissime olente, iterum quatuor lumbrici egrediebantur, ipsumque tandem ulcus, post aliquot septimanarum decursum, iisdem injectionibus denovo in usum vocatis, ac insuper subjunctis internis abstergentibus anthelminticis, blandis laxantibus aliisque convenientibus remediis, præter spem fere & opinionem, feliciter coaluit, superstitite adhuc & integra iterum sanitate fruente ipsa illa foemina.

Primariam ulceris hujus sedem circa intestinum Colon fuisse, illudque tam a collecta ibidem saburra humorum vitiosorum successive in corruptionem degeneratorum, erosum, quam a vermibus in eodem hospitantibus perforatum fuisse, & quidem in utraque superficie, versus abdomen pariter, ac dorsum spectante, non solum ex circumstantiis modo recensitis, sed & ex loci & regionis conditione, abunde satis patescere arbitror. Licet enim primo iutuitu paradoxum cupiam videri possit, quod facta qualiscunque erosio, aut perforatio alicujus intestini, sine sanitatis & vitæ detrimento, intra paucarum hebdomadam spatium feliciter sanata fuerit, eaque propter magis forsitan adrideat sententia, de generatione æquivoca istorum vermium, ex corruptis illis humoribus, abscessum descriptum efformantibus, derivanda; sequentia tamen nomena non solum contrarium facile evincunt, sed & adcertissimum veritatem magis adhuc confirmant, dum nempe

I.) mul-

I.) multiplici experientia sufficienter jam constat, quod & intestinorum crassorum qualiacunque vulnera etiam transversim facta, cum plenaria eorundem dissectione, modo sponte natura, modo chirurgicæ artis auxilio, consolidata, aut ita sanata fuerint, ut per plures adhuc annos in vivis supersisterent manserint tales homines, testantibus id compluribus exemplis, tam apud alios Auctores; quam speciatim in Ephemeridibus Academiæ nostræ hinc & inde occurrentibus, e quorum numero saltem tria illa notabiliora, quæ in *Decur. I. Ann. III. Obs. 8. Centur. I. Observ. 6. & Centur. X. Observ. 90.* extant, adlegasse sufficit. 2.) Quia vermes illi quindecim, ex utroque abscessu, tam anteriori, quam posteriori prodeuntes, veri fuere *lumbrici*, eorum ex genere, quos ordinarie in intestinis hospitari deprehendimus, qualesque in specie etiam crassa intestina quandoque continere demonstrat *Observ. 61. Ann. V. Decur. II. Ephemerid.* laudatarum; cum quibus vero ratione externæ formæ & figuræ, itemque, quoad magnitudinem, nequaquam conveniunt ulcerosi vermes, *Helicophagi* a celeberr. BIANCHI, in *Hist. de naturali in human. corp. vitiosa morbosaque generatione*, pag. 362. dicti, qui nempe ulcerum, tumorum, variolarum, abscessuum, anthracum, pestilentium alicorumve bubonum, carcinomatum, cariei & gangrænarum sunt incolæ. Tandem quoque 3.) quia similia itidem jam prostant exempla intestinorum a vermibus perforatorum, & tamen citra vitæ jacturam iterum feliciter sanatorum, dum modo læsiones istæ ita comparatæ fuerint, ut artis auxilio debita earundem abstersio & mundificatio, per exterana convenientia adminicula institui & impetrari potuerit, siquidem plures ejusmodi historias jam collegit SCHENCKIUS, *Lib. III. Observ. med. de Vermibus*, pag. 373. sq. quibus etiam adjungendæ sunt illæ, quæ passim in *Ephemerid. Nat. Cur.* imprimis autem *Dec. I. Ann. I. Observ. 145. Dec. II. Ann. I. Obs. 104. pag. 250. & Anno VI. ejusd. Dec. Observ. 191.*

Astor. Med. P. Vol. VI. It occu-

occurunt. Confer. quoque HILDANUS, *Cent. I. Observ. 74.* ubi admodum raram ejusmodi historiam fusius recenset.

OBSERVATIO XCIV.

Dn. D. JOANN. MARTIN. BREHM.

Hydrops saccatus stupendæ magnitudinis.

Claustrarii cujusdam uxor, cum anno ætatis suæ quadragesimo puellam felici enixa esset partu, brevi post, citra manifestam aliquam prægressam causam, abdomen plus justo intumescere observat, absque tamen eximio aliquo sanitatis detrimento, unde etiam parum curat tumorem istum, maxime cum tertio abhinc anno ingravidata iterum, post similem puelli vegeti partum felicem, eundem notabiliter imminui deprehenderet. Vix autem finito lactationis tempore, cum juxta morem antea consuetum menstrua non rediret purgatio, sed potius in totum præmature subsisteret, majora in dies & evidentiora dictus hic tumor de novo sumit incrementa, hacque ratione per integros quatuordecim annos, usque nempe ad quinquagesimum octavum ætatis annum, adeo augetur, ut in stupendam tandem molem expansum fuerit abdomen. Durante hocce tempore non solum æconomicos varios labores, non quidem absque omni molestia, magna tamen cum assiduitate peregit, sed & ipsi marito in officio suo, claves nempe aliaque lima radendo & poliendo, omnem possibilem operam tulit, donec tandem ineunte Aprili anni præter. ab adhibitis copiosissimis, congruis pariter, ac incongruis remediis, nihil plane levaminis perferentiscens, viribusque plane deficiens, lecto prorsus adfixa manere coacta fuerit, sub quo statu etiam, post quatuor hebdomadam decursum, d. 3. Maji placide expiravit.

Instituta dein post mortem sectione anatomica, externe in capite, pectore & brachiis caro omnis adeo absumta erat, ut sola tantum cute tecta adparerent ossa. Abdomen vero intantum expansum adparebat molem, ut quoad longitudinem, a cordis scrobiculo ad pubis usque regionem, duas circiter ulnas, & quoad totum ambitum, seu circumferentiam, tres ulnas cum dimidia æquaret, eratque temporis diuturnitate nimioque pondere ita extensum, ut infra genua propendens, vix spithamæ longitudine, sub ingressu, a terra distaret, quemadmodum etiam umbilicus ita protuberabat, ut anserini ovi magnitudinem referret. Sub cute, a scrobiculo cordis usque ad femora, liquor lymphatico-ferosus coagulatus, instar gelatinæ albicantis, vel lactis inspissati, musculos undique ita tegebat, ut in frustis auferri potuerit, parumque vel nihil inde digiti madescerent. Aperto demum abdomine, viscera ejus singula, in primis autem Hepar & Lien, magna cum admiratione & præter expectationem, prorsus sana & absque ulla labe conspiciantur, indeque suspicabamur, extravasationem & collectionem hanc insignem serosam potissimum a restagnatione sanguinis graviori circa dicta hæc viscera, per mensium præmaturam emanationem adaucta, productam fuisse. Intestina etiam quoad maximam partem adhuc in naturali suo comparebant situ, præterquam quod jejunum, a pondere aquæ collectæ magis versus costas spurias propulsum, sub continua pressione firmiter cum iisdem concreverit. Uterus similiter rite adhuc erat constitutus, tam quoad magnitudinem suam ordinariam, quam quoad substantiam; in fundo autem ejusdem, versus latus sinistrum, adcretus erat, ibidemque variorum ductuum & canalium ope, originem sumfisse videbatur insignis crassiorque saccus, compluribus densioribus cum ligamentis per totum dorsum & in utroque latere, maxime autem in dextro, (in quo durante toto isto

diurno tempore unice decumbere potuit,) arctissime obfirmatus. Hunc, cum tam ob magnitudinem, quam ob exiguum pondus & stupendam aquæ in eo contentæ quantitatem, ita integrum eximere nequaquam, absque metu disruptionis, possemus, incisione prudenti idcirco aperiebamus, & exinde 112. mensuras aquæ turbidæ, ex flavo nigricantis ad instar paludis putidæ, emittebamus, præter illam non exiguam portionem, quæ hinc & inde, ac potissimum inter musculos remorum pedumque satis adhuc tumidorum, remansit. Peractis hæc tandem & ipse sacculus caute ab adjacentibus partibus liberabatur, atque extractus pellem vitulinam crassitie & consistentia, libræ autem impositus octo libras pondere æquare deprehendebatur.

Modo recensitis hæc casus in mentem mihi revocat alium, complures ante annos observatum, parumque vel nihil ab eodem discrepantem, quem idcirco hac occasione quoque subjungere lubet. Vidua quædam pauperissima, sexagesimo ætatis anno absoluto, post varias toleratas ærumnas atque miseras, insolito quodam adficitur dolore abdominis, cum respiratione difficili continua. Intumescit inde successive abdomen, & inprimis umbilicum versus ita turgidum & acuminatum evadit, sicuti in prægnante partuijam proxima, eumque singulis horis expectante. Transactis sic, variis sub molestis, integro biennio, ingravescentibus tandem & ad extremum vehementiæ gradum ascendentibus, insimulque indefinenter urgentibus doloribus, die 6to Novembr. ann. 1721. lectum petere cogitur, vixque sex dies ita decumbens, duodecimo ejusdem mensis die inopinato moritur. Sectio anatomica, a tero die, jussu Magistratus instituta, sequentia docuit: Remoto sternone, ut ordinane fieri solet, pulmonum lobi, seu Cor prægrande, pericardio suo inclusum, statim in conspectum prodibat, inque ventriculo suo sinistro polypum ex albo

flaves-

flavescentem & quadantenus rutilantem, digitum longitudine æquantem, crassitie vero paululum exsuperantem, & figura limacem referentem continebat, qui, facta ventriculi hujus incisione, instar retinaculi adstrictorii, vi quadam elastica profiliebat, qualis etiam in dextro ventriculo, sed minor, duorum circiter pollicum longitudinem & erucæ crassitiem monstrans, deprehendebatur. Ipsi vero pulmones in utroque latere infra cor depressi, ibidemque pariter, ac circa spinam dorsi adeo firmiter cum pleura concreti erant, ut difficillime abinde separari & non nisi in frustis eximi potuerint.

Facta dein apertione infimi ventris illico ex minori adhuc incisione emergebat & quasi impetuose protuberabat vesica quædam aqua repleta, totam abdominis cavitationem undique occupans, ita quidem, ut etiam omentum in medio disruptum fuerit, cujus inferior portio dein cum sphinctere vesicæ urinariæ eum in modum coaluerat, ut figuram bursæ cujusdam inde dependentis repræsentaret. Eadem in regione huic parti etiam adnexus erat dictus ille saccus aquosus, ac unicam quasi membranam in tota anteriori superficie cum eadem formabat. Figuram nactus ille erat exacte pyriformem, seu ad instar insignis cujusdam cucurbitæ, cum superiori, seu latiori sua parte versus diaphragma exporrectæ, a cujus nimia expansione procul dubio e naturali suo situ disturbati magisque dorsum versus adacti erant pulmones, quemadmodum ab eorum atque reliquorum abdominis viscerum compressione, hincque impedito & retardato sanguinis circulo, probabiliter polyposa concrementa in corde suam duxerunt originem. Habebat proinde saccus iste peculiaria sua ligamenta eundem undique obfirmantia, nec non vasa sua advehentia ab utroque latere eidem se se insinuantia, quæ tamen pariter ac priora, tantæ erant laxitatis & teneritatis, ut, dum ex ab-

domine, una cum vesica urinaria, arctissime ipsi adnexa. protrahebatur, singula illa, citra ullam ejus læsionem, facile difrumperentur, quemadmodum etiam ipsa membrana, illum constituens, non ad modum crassa erat, sed saltem cum peritonæo vel pleura, intuitu substantiæ, conveniebat. Ponderus dein ejusdem & contenti in eo feri flavescens, examinantes, illud librarum 17. circiter deprehendimus factaque hujus emissione in fundo lumbricum, spithamam longitudine æquantem, offendimus, quorum aliquot etiam post mortem ex ore defunctæ prodierunt, & complures in ventriculo & intestinis adhuc delituerunt. De reliquo etiam a mole hujus facci tam Hepar unacum ventriculo, quam etiam Lien, ex ordinario suo situ prorsus erant dimota, & ad costas usque veras propulsa; intestina vero adeo vehementer compressa, ut admodum turbatus & fere sufflaminatus fuerit motus peristalticus, indeque procul dubio continui & vehementissimi illi dolores, defunctam per integrum biennium excruciantes, provenerint.

(*Smalcaldia Erfordiam missa*

d. 3. Septembr. 1740.)

OBSERVATIO XCV.

Dn. D. JOANN. PHILIPPI WOLFFII.

De

Dysenteria maligna verminosa, cum pustulis squamosis, crustæ lacteæ similibus, conjuncta.

Anno MDCCXXXVI. d. 4. Septembr. puero 10. annorum diarrhœa torminosa laboranti, Pharmacopœus temerarius species laxantes, pro infuso cum vino, præ-

De Dysenteria maligna verminosa, cum pustulis &c. 335

præbet, unde permultum sanguinis & muci per alvum excernit, tenesmo vexatur, multotiesque secessum, (licet sæpius frustra,) petere cogitur, insuper quoque non solum in capite, sed & abdomine & artubus undique pustulæ squamosæ effloruerunt, æstus, sitis & agrypnia continua, plenariaque adpetitus, nec non summa virium prostratio succedebant, conjunctis simul torminibus gravissimis. In consilium ergo vocatus ab initio laxans rhabarbarinum aquosum præscripsi. post cujus usum quoque æger ratione torminum levamen obtinuit, insuperque secessus non adeo frequentes fuerunt, reliqua vero symptomata in eodem gradu permanferunt. Varia dein an dysenterica, inflammationi resistentia & confortantia ordinavi, absque tamen ullo salutari effectu, siquidem Dysenteria subinde potius augebatur, quam minuebatur, ita ut unica nocte plus, quam centies, partim ob tenesmum partim alvum deponendi causa, lectum deserere coactus fuerit, & excrementa semper mucosa, sanguine inquinata & perquam foetidum odorem spirantia, dejecerit. Vires hinc magis magisque imminuebantur, & emaciatio corporis summa subsequēbatur. Die 14. dicti mensis binos lumbricos, notabilis magnitudinis, per alvum excrevit, quos diebus sequentibus complures alii excipiebant; pustularum quoque supra notatarum proventus in ambitu corporis non tantum in dies augebatur, sed & nunc ad faciem usque eadem progrediebantur. Die 23. respiratio difficilis evadebat, continuante successive lumbricorum excretionē, hæcque tragœdia usque ad 1. Octobr. duravit, quo ipso æger externe mox frigidus, mox calidus adparuit, nec non ventriculi atroces dolores supervenerunt, dubio procul a copia resistantium adhuc vermium eundemque arrodentium, & inflammationem in tunicis ipsius excitantium, dependentes, unde tandem convulsionibus epilepticis correptus vitam cum morte commutavit.

OBSERVATIO XCVI.

Dn. D. JOANN. PHILIPPI WOLFFII.

De

Impenetrabilitate corporis humani falso
jactata.

Per multa superstitiosa remedia injucundissimam scientiam Physicam, nobilissimamque artem Medicam irrepssisse, quilibet praxin medicam cum attentione & ratione exercens, absque ulla contradictione facile fatebitur. Inter hæc quoque, me quidem judice, superstitiosa illa referenda sunt remedia, quibus nonnulli corpus suum impenetrabile reddi posse somniant, cujus commatis homines, qui vel de potentia, vel existentia hujus artis gloriati sunt, multi mihi obvenerunt, nullus vero in cute sua experimentum instituere permisit. Inprimis autem per se jam constat, quod potissimum in castris de nefanda isto artificio agitetur, illudque excoli credatur, cum tamen eventus abunde doceat, id ipsum si non semper, tamen ut plurimum falsum & imaginarium esse. Ad hanc meditationem & observationem ansam mihi dedit casus sequens: An. MDCCXXXVI. die 25. Novembr. in certamine quorundam, vesperi hora septima, arbitrum agere voluit miles 59. annorum, cultro vero admodum acuto, in thorace sub manima dextra tanta violentia ictus fuit, ut retrocedere non solum coactus, sed etiam in terram prostratus fuerit: Strophium hinc & indusium ejus perforatum, sed nullum vulnus corpori inflatum deprehendebatur, cutis enim quasi acu leviter scissâ adparuit, nihilominus tamen tumor haud exiguus in dicto loco prorumpibat, insuper etiam in capite, præcipue sinistro osse bregmatis & temporum varias plagas & contusiones obtinuit, nec non in

in regione costarum spuriarum sinistri lateris pedibus calcitratus fuit. Subsequente die hic miles incedere iterum potuit, de punctoriis tamen doloribus in dicta regione sinistri ossis bregmatis & temporum, nec non thoracis dextro latere conquerebatur, quales etiam in regione costarum spuriarum sinistri lateris sub respiratione fortiori sentiebat, qui corpore incurvato semper vehementiores reddebantur; & Die 27. dicti mensis omnes dolores admodum augebantur, concurrente simul anxietate præcordiorum, nihilo minus de pane lucrando sollicitus, exiit, mox vero rediens, lectum petere coactus fuit: Anxietas quippe præcordiorum adeo increbuit, ut vix respirare valuerit, succedentibus dein, sub dolorum summo augmento, convulsionibus caput retrorsum & os mox versus aurem dextram, mox ad sinistram, instar spasmi cynici, ultro citroque distorquentibus. unde æger, durante hoc paroxysmo, ne verbum quidem proferre poterat, totumque corpus frigidum deprehendebatur. Rebus sic stantibus antispasmodica cum sudoriferis remixta præscripsi & venæsectionem in brachio sinistro institui jussi, adstantes vero uno ore contendebant, cutem ejus impenetrabilem esse, siquidem in prælio prope Schellenbergam commisso nullas læsiones in cute obtinuerit, sed tantum vestibus, globis plumbeis gladiisque illatæ fuerint, quod etiam in cruenta obsidione castelli Philippoburgi ita evenisset. Finitis aliquot paroxysmis paulo quidem magis quietus erat, de summa vero anxietate præcordiorum & doloribus punctoriis conqueri non desinebat, hinc phlebotomiam summe necessariam esse, iterum indicavi, statimque Chirurgus accersitus fuit, cui commilitones ægroti de novo impenetrabilitatem objicebant, ego vero eosdem ita adlocutus sum: vos superstitiosi accedite, tu teneas vas cruorem recipiens, & alius corpus patientis erectum, alius vero brachium sinistrum teneat. Ipse interim ægrotus toto con-

tremuit corpore, præcipue, quoniam nunquam venesectionem admittit, sibi que, ob supra dictas rationes cutem suam esse impenetrabilem, firmiter persuasum habuit, ipse vero nescivit, unde hoc provenerit, atque hanc singularem qualitatem vel a nativitate sua, vel a socio quodam sibi clandestino modo communicatam esse certissime credidit. Brachium ergo sinistrum ipsius manibus meis adprehendi, venamque medianam digitis fricui, dein jussi, ut Chirurgus intrepide phlebotomum suum admoveret venamque secaret. Dictum factum: chirurgus brachium post incisionem direxit versus illum militem, qui audacter in sua præconcepta opinione, cutem hujus aegroti certissime esse impenetrabilem, perseveravit, quoniam testis oculatus esset, quod globi plumbei Philppoburgi vestem quidem ejus, ne utiquam vero cutem, perforaverint, unde hic purpureo istolaticè in facie, pectore & vestibus undique contaminabatur. Altum hinc silentium erat, omnes muti & obtusperacti adsteterunt, tandem vero mussitarunt, me impenetrabilitatem hanc referasse; ego vero fereno animo mentem meam aperui, falsum nempe hoc esse & omnia abominabili ac damnanda quadam superstitione niti, siquidem optima impenetrabilitas non nisi in pugno robusto & agili, ab animo intrepido suffulto, consisteret. Interim præcordiorum anxietas statim post V. Snem cessavit & dolores punctorii sensim remiserunt, paucorumque dierum intervallo æger in integrum restitutus fuit. Ictum vero hunc, cultro acuto patratum, in costam veram, sterno firmiter adhærentem imegisse, non solum ex supra dictis patet, sed & nervum intercostalem ipsumque periosteum læsum convulsiones has excitasse, ex eo constat, quoniam nervi isti cum gustatoriis, abducentibus & vagis connexionem arctam & originem communem agnoscunt, hinc facillime convulsiones tam caput retrorsum, quam os huc illucue trahentes, exinde ob
con-

consensum harum partium provocari potuerunt, insimulque neutiquam impetrabilitas, sed potius costa vera huic ictui obicem posuit. Hac occasione aliquot alii adhuc casus, ejusdem argumenti, in mentem mihi recurrunt, quos sequentibus sisto:

I. Militi cuidam, qui per multos annos præliis & obsidionibus variis interfuit, variaque vulnera accepit, in obsidione dicta Philippoburgensi magna e sclopeto explosa glans plumbea hypochondrium dextrum tanta cum vehementia petiit, ut aliquot passus retro in humum prostratus fuerit; ad se demum rediens, instituta exploratione vestes perforatas & prope gladii cingulum coriaceum densum dictam glandem plumbeam invenit, cutis vero illæsa fuit; paulo post dolorem haud exiguum in hac regione sensit, cui etiam ulcus successit, ex quo multum puris, sanguine permixti, emanavit; ipse vero tam antea, quam sequentibus temporibus sæpius venæsectiones admisit; nulloque modo impenetrabilis fuit, sed dubio procul hæc glans e sclopeto, vel minori bombardâ in loco remotiore explosa fuit, adeoque propter distantiam nimiam inter terminum a quo & ad quem, vis ejus perforandi imminuta fuit, ut tantum per pannum laneum, neutiquam vero cingulum coriaceum, penetrare potuerit, impetus tamen ejusdem, concurrente simul terrore, militem hunc, sine ulteriori læsione prostertere valuerit.

II. Alius miles, olim castra sequutus, periculosissimis sæpius locis, in excubiis, fossis castrensibus fodiendis & defendendis, nec non præliis triculentis, expositus & absque vulneribus redux factus, statim sibi & aliis persuasit, cutem suam impenetrabilitate munitam esse, & hoc, ostentatione captus, undique evulgavit. Data demum occasione, quæsi ex eo, num res hæc ita se haberet? Responsio prompta fuit: Omnino, & neque ferrum neque plum-

plumbum cutem suam perforare posse. Præmium itaque cum hac conditione ei obtuli, ut ego tantum acu exigua, in cute sua, quocunque libuerit loco, experimentum instituerem; denegavit vero hoc his verbis: Me forsitan impenetrabilitatem e cute auferre posse. Respondebam ulterius, hoc non ita se habere, sed pro certo a me reputari, quod traditio hæc sua falsa atque superstitiosa sit; duplicavi etiam insuper promissionem meam ratione præmii, si permetteret, ut acu mediocri tantum cutem suam transfigerem, omnes vero promissiones frustra meæ erant, manifesto sane testimonio, hanc quoque falso creditam impenetrabilitatem non nisi sterilem superstitionem, vel potius vanam ostentationem redolere.

III. Ante 13. annos vir quidam horrore, æstu, cephalalgia & lassitudine spontanea adflictus, meum sibi expetiit consilium, cui, quoniam plethoricus erat, & tunc temporis febres petechiales & miliares epidemice grassabantur, stante pede venæsectionem in brachio commendavi, gemitu vero anxio mentem suam mihi aperuit hunc in modum: Cutem suam, in partibus, quas radii solares non ferirent, impenetrabilem esse; quod si igitur necessitas venæsectionem exigeret, se antea amuletum suum seponere velle, ad quæ tamen respondebam, hoc impossibile quid esse, cumque perseveraret æger in superstitione sibi impressa, Chirurghum accersi iussu, inque ejus præsentia admonui ægrum, ut brachium suum, amuleto suo simul in eo relicto, porrigere vellet, quoniam forsitan, si nullus proveniret sanguis, tempus tunc adhuc superesset illud seponendi. Auscultavit ergo & venæsectio feliciter peracta fuit, nihilominus tamen sanguinem prodeuntem conspiciens, in magnam admirationem deductus confitebatur, se quondam per multas plagas accepisse a milite quodam acinace instructo, ut quoque vestes undique discissæ, prorsus tamen illæsa cu-
te

te sua, sub complurium laciniarum forma deciderint. Plagas vero has in superficie saltem corporis factas fuisse, & acinacem non directe, sed oblique penetrasse, facile e frequenti conjici potest casu.

IV. Vexillifer quidam, noctu aliquando perquam anxie ad me veniens, verbis interruptis & anxiis mihi exposuit, quod hoc ipso momento domicilium suum petere voluisset, bini vero incogniti gladiis instructi, a tergo ex improvise ipsum adgressi fuissent, iisque nudatis caput & humerum ejus graviter percussissent, ut idcirco coactus fuerit propriae defensionis causa stricto gladio iisdem sese opponere, quod etiam eo cum effectu successerit, ut illos retrocedere coegisset. Quoniam vero actio hæc in tenebris evenit, & chirotheca dextra undique dilacerata, tunica manicata in regione humeri, dorsi, præcipue vero manica ipsa, nec non pileus hinc & inde discissæ essent, ideo potissimum se desiderare, ut corpus suum inspicere & visitare vellem, an forsan vulnus sibi inflatum sit. Depositis igitur vestibus undique eundem contemplatus sum, at ne vestigium quidem vulneris, sed tantum maculas quasdam in manu dextra suggillatas inveni. Quæsi hinc ex eo, an credat se cute impenetrabili gaudere? respondit vero: neutiquam, unde & ego, adfero ejus pollicem præmens propter terrorem prægressum, venam in brachio ut statim secare permetteret, suasi, emissaque exinde sufficiente sanguinis quantitate, bene quoddam sudoriferum porrexi, quo adsumto letum petijt. Altero die hilaris & erecto animo me visitavit ac adgressores suos sedulo, sed frustra, expiscari studuit. Ex hisce adlatis uberrime patescit, impenetrabilitatem nil aliud, quam superstitiosam esse traditionem, de qua tamen permulti vaniloqui, præfertim infimæ sortis, plenis buccis gloriantur.

OBSERVATIO XCVII.

Dn. D. JOAN. PHILIPPI WOLFFII.

De

Plenaria & diuturna omnium potulentorum
 averfatione, ex terrore & imaginatione
 hysterica.

FELIX PLATERUS in *Observ. Libr. I. p. m. 85. sqq.* notatu dignum casum foeminae funesta quadam Hydrophobiae specie laborantis, his verbis memoriae tradidit: „*Sutoris uxor, An. MDXCIII. Martii XI. cum corium*
 „*in Birsæ fluviolo, sub concamerato opere, urbem interluente,*
 „*vesperi lavaret, nocteque instante, eam vicini, solam illic*
 „*reliquissent, solitudine perterrita, existimans, se splendens*
 „*aliquem e fornice erumpentem, cernere, torrentemque inun-*
 „*dantem auctumque cum impetu adfluere, eo percussa, domum-*
 „*que reversa, ab eo tempore, neque aquam, neque vinum, nec*
 „*jusculum, nec aliud quidquam liquidum, deglutire potuit, sed*
 „*statim, hisce oblati, magisque ori inditi, interclusum tra-*
 „*hebat, &c. Anno MDCCXXXVI. d. IX. Octobr. similis*
 talis casus mihi obtigit, hoc unico tantum excepto, quod mentis abalienatio defecerit, & aegra per DEI gratiam in pristinam sanitatem brevi post fuerit restituta. Historia morbi itaque haec est: Uxor cinerum clavellatorum coctoris & subditi generosissimi cujusdam Domini, 36. annorum, antea ad votum sana, vegeta & robusta, tempore fluxus menstrui die vigesimo secundo Februar. anni istius, hora sexta matutina per januam domus suae exiens, in reditu unum alterumve manipulum granorum hordei in limine januae offendit, & quoniam hi conjuges in pago isto multos sibi invidos infensosque habuerunt; hinc foemina ista non solum
 mag-

magno terrore & timore ab eo statim momento correpta fuit, sed & suspicionem hac de re aluit, quod hoc dubio procul a malevola quadam venefica, nocendi causa, factum sit, quæ imaginatio eo facilius altiores egit radices, quoniam menses eodem tempore fluxerunt. Statim hinc successit immensus horror, ab hora sexta matutina ad undecimam vespertinam una serie, eodemque gradu continuans, fluxusque menstruus plenarie simul substitit, cum sitis plenaria abolitione & summa virium prostratione, oblato vero dein a marito haustu cerevisiæ, majori adhuc horrore, tremore omnium artuum & motibus convulsivis totius corporis, cum vix delibasset cerevisiam, adeo correpta fuit, ut vi adstantium ægre in lecto retineri potuerit: insimulque anxietas præcordiorum suffocationem eidem minabarur, & hinc vomitu exigua adsumta portio cerevisiæ rejiciebatur. Cum porro maritus vini haustum paulo post, pro reficiendis viribus, offerret, eadem ludebatur tragœdia, quæ etiam post adsumptionem omnium potulentorum, qualiacunque illa fuerint, repetebatur, unde postea in prandio & cœna, ut cibos dilutiores tantum caperet, & pomis, quantum fieri poterat sitim restingueret, coacta fuit. Regula hac circa cibos observata in meliorem statum rediit, & rebus suis œconomicis fungi iterum valuit, obstructio vero menstrui fluxus usque ad primum diem Aprilis continuavit, omniaque potulenta semper plenarie abhorruit: A primo die Aprilis corporis viriumque vigor non solum magis magisque iterum decrevit, sed & propter continuum mœrorem, perseverantem imaginationem fascinationis & vitæ genus summe laboriosum admodum emaciata fuit, interim tamen fluxus menstruus parciori in quantitate rediit, & sanguis excretus spissus & nigricans adparuit, insimulque periodos ordinarias lunares usque ad nonum diem Octobris semper anticipavit. Generosissima matrona, multa gratia

& commiseratione ducta, statim de suspitione fascinationis, quam ægra firmiter sibi impressit, me certiozem reddidit & iudicium meum hoc de casu postulavit, quare omnibus circumstantiis & symptomatibus probe pensatis, mentem meam ita explicavi, quod adfectus hic hystericus sit & passionibus animi natales suos debeat, terrori nempe, mœrori, imaginationi & suspitioni, omnia reliqua vero symptomata ab his dependere & producta esse, ideoque etiam curationem tam moraliter, quam physice suscipiendam esse, neutiquam vero fascinationem hic subesse. Accersitam itaque ægrotam, postquam historiam morbi sui supra descripti mihi exposuit, ut superstitioni ejus de fascinatione aliquo modo, bona tamen intentione, velificarer, blandis verbis ita adlocutus sum : Miseret me tui status mali, aut bono sis animo, omnemque sollicitudinem, timorem & mœrorem prorsus abjicias, si in scrinio tui cordis prope perpendes, DEUM esse omnipotentem & omnia in salutem hominis creasse, Diabolum vero in his, qui in DEO fideli & ardente amore & timore confidunt, eumque pie colunt, umbram esse impotentem, siquidem si DEUS pro nobis, quis contra nos esse poterit? Proinde etiam Nutritorem nostrum summum inter innumerabilia beneficia hordeum, tamquam frumentum ad vitam hominis saluberrimum nobis largitum esse, ope cujus non solum famem, sed & sitim extinguere possemus; cum autem Diabolus pauperrimus ne culicem quidem, ne dum alia procreare posset, hinc ceu astutus seductor generis humani, tantum creaturis, licet alias & per se saluberrimis, abuteretur, & ope harum, quoniam in quotidianum usum necessario adhiberentur, hominibus insidias struere conaretur, præcipue illis, qui omnis precibus matutinis DEO & protectioni Ejus validissimæ se non commendarunt, adeoque quoniam ægra DEO pie inserviando sollicita fuisset, generi humano insensissimum illum

illum hostem, potentiam suam in corpora a DEO, restricto tamen modo, concessam, in eadem, uti in Jobo exercuisse, vim autem hujus impotentis Diaboli adeo arctis inclusam esse limitibus, ut tam precibus, quam remediis naturalibus, ab altissimo DEO benignissime nobis concessis, illam infringere, ejusque malam intentionem destruere possimus. Tandem ægrotæ injunxi, ut contrito spiritu DEUM T. O. M. imploraret, quo gratia sua omnipotente precibus ipsius adistere & omnibus conatibus clementissime benedicere velit, quibus peractis, intrepido animo pulverem fumalem grossum, (qui nihil aliud fuit, quam Asa fœtida, quam in adfectibus uterinis interne & externe optimo cum successu reiteratis vicibus in usum vocavi,) prunis inspergeret, prunasque corpore erecto sibi supponeret, ore vero grana aliquot, (quæ Cubebæ fuerunt,) masticaret, & uno alterove eorum masticato, bona fiducia haustum cerevisiæ superbiberet, quod etiam felicissime successit, ut non solum unum haustum, sed plures optimo cum adpetitu adsumferit, eodemque adhuc die totam mensuram successive consumserit, ac nihil plane alieni, intuitu pristinorum symptomatum atrocium, observaverit. Circa hujus diei vesperam maritus ægrotæ certiozem me reddidit, consilium meum optime successisse, ita, ut conjux sua per DEI gratiam, abjecto omni mœrore, nunc hilaris & sitibunda sit, variaque potentia, cerevisiam nempe, vinum & aquam, pro lubitu & cum adpetitu adsumere possit, hinc si liceret, ipsam crastino die, (quoniam nunc propter largum sudorem, quem fumus prædictus excitavit, lecto se commisitset,) exoptati hujus successus gratia, me visitare velle, quod etiam factum fuit, siquidem altero die fœmina hæc summo mane fores meas pulsans, ob sanitatem pristinam, tamdiu multotiesque anxie, sed frustra, quæsitam, nunc vero prorsus inopinato recuperatam, summo gaudio perfusa, & DEO

& mihi gratias persolvit maximas. Præscripsi ergo adhuc Decoctum quoddam ex aperientibus & uterinis compositum, pro obtinenda vasorum reperatione & sanguinis attenuatione, suadendo simul ut masticationem Cubebærum continet, potumque sufficientem subjungat. Hac ratione fluxus menstruus periodos lunares ordinarias observavit, fœminaque ista in hunc usque diem integra sanitate gaudens, omnia potulenta, absque ulla difficultate iterum adsumere solet.

OBSERVATIO XCVIII.

Dn. D. JOAN. PHILIPPI WOLFFII.

De

Milite bufones per alvum excernente.

Anno MDCCXXXIV. mens. Decembr. miles gregarius 28. annorum in castris prope Rhenum æstate præterita, sitim aqua putrida sæpius extinxit, postea huc in hibernum collocatus, Dysenteria corripiebatur, sub quo morbo unica vice quinque bufones mortuos per alvum excrevit, qui, postquam ab ejus uxore mundati & aqua abluti fuerunt, aliis veris bufonibus in omnibus simillimi deprehendebantur. Ipse vero æger postmodum in dies melius se habens, brevi convaluit & nunc in castris Hungaricis vivit.

OBSERVATIO XCIX.

Dn. D. JOAN. PHILIPPI WOLFFII.

De

Puerō ante nativitatem dente instructo.

Anno MDCCXXIX. d. XVII. Mart. uxor pistoris 36. annorum quarto mense ingravidationis febre continua corripiebatur, hacque intra quatuordecim dierum spatium per DEI gratiam feliciter superata, postmodum tempore gestationis legitime finito, puerum sanum absque difficultate, denteque incisorio in maxilla superiori instructum, exclusit. Puerperæ a mulierculis adstantibus metus injiciebatur, quod præmatura hæc eruptio dentis in foetu, intra uterum adhuc contento, mali quidpiam præfagiat, quod tamen eventus non confirmavit, siquidem elapsis viginti septimanis hic dens iterum excidit, pauloque post alius, ex eodem alveolo erumpens, successit, qui denuo per septem annos substitit, quo tempore etiam hic e sede sua dimotus fuit, ac statim alius tertia nunc vice alveolum hunc explevit, puerō interim in hunc usque diem vegeto & sano superstite, quippe qui etiam omnes dentes suos facile exclusit, variolasque quinto suæ ætatis anno feliciter superavit.

OBSERVATIO C.

Dn. D. JOAN. PHILIPPI WOLFFII.

De

Præcipiti coalitu oculi post variolas.

Anno MDCCXXXI. d. XIII. Maji puer 8. annorum præterita hieme variolas feliciter perpeffus, præmature æ-

ri liberiori frigido sese exposuit, ex quo tempore oculorum, præcipue vero dextri, palpebræ in totum fere coaluerunt, subsequente inflammatione, insigni dolore & totius malæ hujus lateris intumescencia prægrandi, nec non copiosa puris ex ipso illo oculo, inter palpebrarum commissuras succedente excretionē, præscripta ergo prius congrua diæta, in iunctoque debito regimine, sequentia ordinavi : Rec. M. Pilul. de Succino Craton. scrupul. sem. Extract. Helleb. nigr. Mercur. dulc. rite par. ana gr. V. M. F. l. a. Pil. No. XV. consperg. Cinnab. factit. D. pro una dosi. Rec. Pulv. Radic. Liquirit. unciam dimid. Fior. Sambuc. unciam I. Camphoræ drachm. dimid. M. & includantur sacculo, oculo dexto imponendo. Sequenti ergo die oculus iste non solum quoad maximam sui partem reclusus fuit, sed & dolores unacum inflammatione remiserunt, unde sequentem adhuc exhibui Mixturam : Rec. Ess. Succini, Tinctur. antim. acr. ana drachm. 2. Olei destillat. lign. Sassafr. gtt. VI. M. D. ter de die guttæ XX. in vehiculo aquoso. Methodo hac per 14. dies continuata omnia symptomata iterum evanuerunt, puerque ad votum convaluit, absque ullo remanente oculorum vitio.

OBSERVATIO CI.

Dn. D. JOAN. PHILIPPI WOLFFII.

De

Convulsionibus vehementissimis, a vulnere
abdomini infl. &to abortis.

Anno MDCCXXXII. d. 24. Februar. vir juvenis 25. annorum, noctu ex improvise sub diaphragmate in sinistro hypochondrio cultro lato vulnerabatur, unde quidem exigua subsequebatur hæmorrhagia, pulsus vero ad-

admodum languidus statim fuit, supervenientibus simul, erecto inprimis corpore, frequentioribus lipothymiis, quare Chirurgus, cujus curæ concreditus fuit, eadem nocte me in consilium vocavit, cumque tunc ægrøtum in modo dicto statu, anxiis suspiriis anhelantem, deprehenderem, statim sequentia præscripsi: Rec. Aquæ Cinnam. cydon. Bugloss. ana unc. I. Carbunc. unc. sem. antimon. diaphor. drachm. sem. Syr. cort. aurant. drachm. 2. M. D. sæpius cochlear. unum. Rec. Rad. Arnic. veræ unc. dimid. conc. infundatur cum aquæ fervidæ mensura una & successive calide bibatur. Insequente die 25. redeunti paucis exposuit verbis, se præterita nocte permultos vomitus gravissimasque convulsiones in partibus superioribus, brachiis & manibus expertum fuisse, quæ etiam adhuc dum continuabant, ita quidem, ut a vulnere inflictò inciperent & sursum usque ad extremitates digitorum sese extenderent, cum rigida manuum incurvatione, anxietate præcordiorum & respiratione perquam difficili, sub quibus tamen omnibus æger mentis semper compos fuit, atque lipothymia in totum fere cessarunt, unde sequentia subjunxi: Rec. Olei Amygdal. dulc. rec. unc. I. cum dimid. Syr. papav. errat. drachm. 6. M. D. successive cochlearim. Rec. Lap. Cancror. Lumbric. terrestr. ana drachm. I. Nitri anod. Salis ammoniaci, Cinnab. factit. ana scrup. I. Croci orient. gr. iij. M. F. Pulvis, D. singulis femihoris octava pars in jusculeo calido. Rec. Herb. Serpill. Rorismarini, Melissæ, ana manip. 2. Fl. Chamom. manip. I. Conc. M. D. & cum vino calido Cataplasma fiat, scorbiculo cordis imponendum. Die 26. hujus optime sese habuit, convulsiones, vomitus, reliquaque symptomata in totum cessarunt, ita, ut Chirurgus, vulnus inflictum lege artis tractans, tandem optime illud consolidaverit, redeunte simul ex voto integra sanitate.

(*Rüdenhusa Esfordiam missa*

d. 12. Sept. 1740.

OBSERVATIO CII.

Dn. D. NICOLAI BOERNERI,

Sacculus membranaceus insolitus, post partum e pudendis puerperæ propendens, feliciter ablatus.

Fœmina, 30. annorum, quinque antea infantum mater, sexto in puerperio post felicem foetus exclusionem, tunicam sentiebat aliquam, bursulæ ad instar e genitalibus propendentem, in quam sensim sensimque materia colliquebatur sanguineo-ferosa, ita, ut exiguo temporis spatio ad crepaturam fere turgesceret, & moles ejusdem caput infantis trium quatuorve annorum æquaret. Obstetrix, quæ ultra bis mille parturientibus opem præstitit, atque hujus quoque foetus extractioni præfuit, nunquam tale quid se observasse non sine terrore, adseveravit, ideoque parentes cum cognatis & ipsa puerpera meum sibi expetebant consilium & ocularem simul inspectionem, nescientes, an uteri, vel vaginæ prolapsus, vel alius status plane præternaturalis, per sectionem forsitan emendandus, subsit. Cum præterea ab obstetrice perciperem, quod absque ullo impedimento extrahi potuerit placenta uterina, & quidem inter sacculum prædictum & dextrum femur; hinc nullum restabat dubium, quin vel pars membranæ chorii, sinistro in latere profundius vaginæ uteri diversis in locis adhæreat, vel plane peculiaris tunica ab eadem secesserit, sacculum talem formans & purgamenta uterina, seu sanguinem ferofum lochiale excipiens. Abscissionem vero & extirpationem suadere haud volui, quoniam digitorum pressione semper in parte uterum versus spectante portio quædam contenti liquoris eructabat, jussi hinc ut

potius oleis ipsum illinirent coctis, chamæmelino videlicet, rutaceo, aliisque crebrius calefactis, & per reiteratam lenem pressionem contentum humorem imminuere stude-
rent. Tali modo sacculus trium spatiorum dierum plane evacuabatur, ut forsipe abscindi potuerit nullo remanente vestigio, vel alio incommodo, juxta propriam ipsius adfectæ confessionem.

OBSERVATIO CIII.

Dn. D. NICOLAI BOERNERI.

*Intestini ilei corruptio sphacelosa, solitarie
ab internis causis producta.*

Vir 33. annorum, in cœlibatu vivens, temperamentum melancholico - cholericum, habitus corporis macilentum, & faciei pallidioris, vitam agens sedentariam, complures per annos tormina infimi ventris, circa regionem umbilicalem, dorsum versus se exerentia, per intervalla sensit, majora semper incrementa, autumnali præfertim & hiemali tempore, capientia, quod etiam non raro post levissimum in diætâ commissum errorem eveniebat, unde meo non solum, sed & aliorum Medicorum consilio auxilioque subinde usus fuit, perraro tamen ex remediis, contra dolores crebrius recurrentes, adhibitis, levamen quoddam obtinuit, nisi calor externus per fomentationem præmitteretur. Proinde etiam alui profluvio semper fere laborabat, præprimis post comestos fructus horæos & leguminosos, a quibus insimul quoque tormina augebantur & scybala, securi instar, fluida prodibant; non minus quoque tuili nunc sicca, nunc vero humida, affligebatur, simili fere ratione, ut in ipsis phthificis subjectis evenire solet, unde etiam pro tali a quibusdam habebatur, ut ex indicatis,
mihî

mihi oblatis, colligere potui. Tandem circa æstatis principium decumbere cogebatur, ingravescentibus indies singulis modo recensitis symptomatibus, quibus, succedebat spirandi difficultas, cum adpetitu plane prostrato & anxietatibus præcordialibus interdum summis, quibus ructus crebriores jungebantur, nec non sudores copiosiores, vires magis magisque imminuentes, unde tandem pulsus tardior ac debilior redditus fuit, totamque scenam lethali exitu mors clausit. Pro indaganda ergo vera prædictorum symptomatum, funestique eventus causa, per conjecturas artificiosas antea non exacte satis detegenda, altero statim die anatomico cultro subjiciebatur corpus exanimatum, in quo, aperta prius regione mediæ ventris, viscera ejus, cor videlicet cum pulmonibus omni labe destituta, sicuti in homine perfecte sano esse solent, deprehendebantur; ad infimum dein ventrem descendentes, Hepar quidem pariter illæsum sanumque, intestina vero omnia, flatibus ad crepaturam pene usque turgescencia, offendimus, inter quæ speciatim ventriculus, vesicæ instar flatu distensus, eminebat nihilque plane ciborum pariter ac potulentorum continebat, id quod etiam de intestinis tenuibus reliquis confirmari potest. Omentum dein, in parte extrema, circa umbilicum, ad palmæ circiter latitudinem profus nigricans, indagationi exactiori & curiosiori occasionem præbuit; unde reclinatis anterioribus intestinis, in conspectum veniens ileum, quoad maximam sui partem ossibus ilei firmiter adnexum plane corruptum ac sphacelosum deprehendebatur, ita ut ad levissimum rumperet contactum, & flatus inibi contentos emitteret abunde. Hoc pacto fons inveniebatur mali, dictorumque symptomatum, causaque mortis præmaturæ ipsius.

(*Neostadio ad Orilam Eborfordiam missæ*

d. 20. Septembr. 1740.)

OBSERVATIO CIV.

Dn. D. VALENTINI ERNESTI EUGEN.
COHAUSEN.

De

Salutaribus & noxiis quibusdam in adplicatione remediorum commissis erroribus, speciatim vero Aphonia a linguæ Paralyfi, simili errore feliciter sublata.

Cedro omnino digna sunt, quæ Aphorismo I. Sect. I. inculcat Artis nostræ Princeps: *Nec vero satis est, Medicum suum fecisse officium, nisi suum agrotus, suum adstantes faciant, sintque externa rite comparata; nisi enim prudentissime etiam & maxime circumspicte ab expertissimo etiam Medico præscripta debito modo adplicentur, parum proderit ægro doctissimum quodvis consilium; quin sæpius enormia inde enascuntur symptomata. Ante omnia itaque monet HIPPOCRATES, antequam se ad cœtera salutifera præcepta accingat, ut agrotus suum & adstantes faciant officium, id est, prout egregie explicat LIBAUTIUS in Scholio ad Commentarium HOLLERII ad aphorism. I. pag. 8. *Nec solum se comparare debet Medicus ut faciat quod factum est opus, iudicio & experientia occasionem arripiendo, sed & ager obediendo & fideliter referendo: Et illi, qui præsto sunt, ut Pharmacopai, in remediorum electione, preparatione mixtione & exhibitione, Chirurghi conjuncta dividendo, divisa conjungendo & superflua tollendo, clinica mulieres, fide, officio & diligentia, &c.* Clariora hæc quidem sunt, quam ut egeant Commentario, peccatur interim toto die ab ægroto, ab adstantibus, a Pharmacopœis & Chirurgis, qualia exempla non sine funesto sæpius successu quotidiana praxis subministrat,*

Ætor. Med. Ph. Vol. VI. Y y & mi-

& mihimet ipsi sæpius evenerunt. Sic illustri militiæ præfecto viro 88. annorum suasor eram, ut Theæ, cujus infusum quovis mane sorbillabat, immisceret folia Altheæ emolliendi & asperitatem Theæ corrigendi fine, (quippe alui obstructionibus cum dolore, immo ardore urinæ, sæpius laborabat,) ast, loco herbæ Altheæ, Unguenti sic dicti de Althea cochlear unum quotidie sumsit, postmodumque erga me conquerebatur, se illud ob nauseosum pinguem saporem amplius fumere non posse quamvis ab ejus usu nullum detrimentum, quin potius levamen perceperit. Subolsi statim errorem, sed ne venerandus senex inde terreretur sibi que timeret, dissimulando tacui, ex errore hoc id animadvertens & omnes Medicos monens, ne verbotenus tale quid ægrotis suis suadeant, cujus multæ dantur aliæ denominationes fere similes. Cum enim herba & radix Altheæ raro a Pharmacopœis ita in substantia & simpliciter divendantur, Unguentum vero sæpius, quin indies petatur, non erravit Pharmacopœus, sed potius male fuit explicatum a famulis illud exigentibus, quales inconcinnas petitiones & dispensationes non semel in officinis pharmaceuticis observavi, & idcirco fusiores semper signaturas remediis adponere soleo, ne unquam in circumstantia quadam error aliquis committi possit.

Ita ab amico & fautore relatum habeo, quod Rheinbergæ mulier quædam consueverit purgandi scopo drachmam dimid. Extract. Panchymag. Croll. in formam boli radactam, pro una dosi cum euphoria fumere; aliquando ergo mittit ancillam in officinam pharmaceuticam, ut similem purgationem adferat, cumque hæc male explicaret nomen medicamenti, intellectum fuit a Pharmacopœo quasi peteret Emplast. vesicatorium, quod ipsi datum & ab ægrota devoratum fuit, cum subsequuto intolerabili & vix compefcendo ardore tum in ventriculo, tum abdomine. Hinc
 illustris

illustris HOFFMANNUS in *Medic. politic. Part. II. cap. I. Reg. 5.* probe monet, Medicum magis debere scribere, quam dicere, & funestissimum adducit exemplum, loco Nitri antimoniati dati vitri antimonii cum subsequuta morte ægroti: Sic & nuper in aula quadam illustri cuidam personæ præscribebam, ut circa vesperam, absorbendi sine, pulverem Lapid. cancror fumeret. Aderat scatulæ lapid. cancror. repletæ comes scatula cum Alumine, ex qua fumit integrum cochlear pulveris contenti, ob non lectam signaturam, unde evenit ingens adpetitus prostratio, pressio circa regionem stomachi, quibus symptomatibus diversimode mederi adlaboravi, tandem emeticum, octiduo fere elapso, serius licet, ob urgentes circumstantias porrexi, sub cuius operatione fassa est, se aluminosum adhuc saporem percepisse, quo cessante rediit adpetitus & convaluit.

Telonii vicini præfectus, vis crassus & obesus, filiam suam simul scabiosam, consultum mittebat ad Medicum hujatem: Conquerebatur vero ille de asthmate unde etiam Medicus ant-asthmatica convenientia remedia, & scabiosæ virgini unguentum contra scabiem præscribebatur; æger accipiens ollam unguento repletam, hocque pro Electuario pectorali reputans, totum illud deglutivit, absque damno quidem, tandem vero Hydrope pectoris occubuit. Cum Bernenstelli ad Mosellam praxin exercerem medicam, civi ex oppido vicino Grach, præscribebatur pro stomachi confortatione Empl. de crusta panis externe adplicandum, sed errore pharmacopœi, cæterum in arte sua optime versati, datur Empl. vesicatorium, quod totam stomachi regionem excoriavit. Æger sentiens primum ardorem, laudabat effectum, inquires: Illud Emplastrum omnino egregium mihi videtur, calorem enim sentio summum, hinc non dubito quin frigidiorum stomachi mei pituitam resolvat; verum continuante & augescente dolore & ardore intolerabili, urgebat ejus remotionem

quo factò adparabat error & vesica aqua limpida repleta per totam stomachi regionem, cujus consolidatio non parum molestiæ creavit ægro, cessante interim vomitu & anorexia. Infelicioꝝ vero fuit error pharmaceuticus, qui in antiquissima urbe contigit, cum Medicus moniali præscriberet Crocum Martis aperitivum in Electuario, Pharmacopœus autem immiscuit Crocum metallorum, unde eveniebat hypercatharsis, & ægra, optimis licet adhibitis remediis, brevipoꝝ extincta fuit. Caveant igitur pharmacopœi, ne ordine alphabetico pyxides, venenis aut aut periculosis remediis repletas, adponant aliis, hac enim ratione a festinantibus famulis multi possunt committi fontici errores, ut debita cum industria ad signaturas non respicientes, medicaminum loco venena porrigant.

Præ omnibus his vero admodum singularis & simul salutaris fuit error, quem notavi cum in antiquissima urbe, quæ ante Romam mille & trecentis annis condita fuisse fertur, praxeos Professoris munere fungerer. Vocabar celeri nuntio ad Vicarium quendam Monachorum, in Monasterio S. Germani, virum annosum, qui subito de sella prolapsus erat; post erectionem torvum videbat, nec verbum proferre poterat, concurrente brachiorum & pedum relaxatione; aphoniam hanc a paralyſi oriundam conjiciens, inter alia remedia nervina excitatoria præscribebam Emplastrum vesicatorium, informa monetæ imperialis super alutam extensum, cum expressâ signatura, ut nuchæ applicaretur. Post meum discessum ex pharmacia adfertur emplastrum illud rotundum; Monachus ægro inserviens negligit signaturam, & ob figuram rotundam & ægri aphoniam concludit, illud linguæ, tamquam membro adfecto, imponendum esse, quod etiam statim facit. Circa vesperam revisens ægrum meum, video, illum torvis oculis, ore aperto, lingua tumida, totam oris cavitatem implente, & Emplastro

plastro adhuc tecta. Sciscitor, quid hoc rei esset? unde hæc metamorphosis? reponunt ocuis, omnia hæc mala a meo Emplastro linguæ imposito orta esse. Horreo, attonitus stupeo, irascor & simul video inopinatum a me nunquam visum factum; Emplastrum extrahi jubeo, vesicam aperio, mucilaginosam præscribo, sed ecce, detumescente lingua reddit loquela, exactoque regimine præscripto sanus dimissus fuit, vixitque adhuc per septem circiter annos sospes & sanus, dein apoplexia fortissima tactus repente obiit. Experimentum hoc errore factum ansam præbet inquirendi, annon in simili casu, aponia a paralyfi, resolutione nervorum recurrentium &c. orta, simile remedium tentari possit cum utilitate, tanto magis cum in praxi nota sint & jam ab antiquis Medicis commendata apophlegmatizantia, sive masticatoria acra, ex Rad. Pyrethri, Angelicæ, Imperatoricæ, Sem. Sinapi, Staphi dagriæ, quorum usus etiam laude sua non caret, quod ulterioribus experimentis utinam confirmetur; fateor enim me nullum amplius periculum fecisse, quamvis non defuerit crebrior occasio, inprimis autem, quod illud in Monacho secundum regulas S. Bernhardi pie vivente, adplicatum non sit, adhuc dum doleo, quamquam ordinarie dolorifica & insueta remedia ægri recusent. Hic enim tali linguæ paralyfi, aut potius imbecillitate tactus fuit, ut non nisi tria hæc verba: *Schurp & Maria Mgdalena* proferre potuerit, quæ verba citra difficultatem, quod mirum sane auditu, millies repetebat, & quæcunque poscebat, iis indicabat, cæterum nullum aliud monosyllabum, neque proprium nomen, vel solam litteram proferre valebat, siquidem quidquid tentabat dicere, hæc non nisi erant verba, sicque innumeris licet adhibitis remediis per plures annos vixit suumque votum pro electione Abbatis adhuc contulit, tandem annis gravis, apoplecti-

cus discessit. Vid. *Volum. V. Actorum horum Observ. 41. p. 153.* ubi notabilia quædam huc pertinentia occurrunt.

Similis error in adplicatione Vesicatorii, non tamen infelici cum successu, haud ita pridem contigit, ubi mulier scirrhus mammarum per errorem imposuit Emplastrum Vesicatorium, quod pro more mammas excoriavit, scirrhum emolliendo aperuit, sicque ulcus aliis dein adplicatis Emplastris perfecte sanatum fuit.

OBSERVATIO CV.

Dn. D. VALENTINI ERNESTI EUGEN,
COHAUSEN.

Ischuria ob præposteram medicationem
lethalis.

Vere, ni fallor, dicit Plato : *Multum refert in quos homines & in qua tempora quis incidet.* In politicis sæpius proli dolor id comprobant viduarum & orphanorum gemitus, lites injuste decisæ, aut protractæ; in medicis gibbosa cœmeteria, relictæ viduæ & orphani, quale fatum annos ante aliquot perpessus est vir quidam pius, sincerus & generosus, Telonii Luxenburgensis præfectus, vulgo Licent - Meister, præter morem illius gentis, (ex qua complures plerumque instar vulturum & luporum prædæ inhiant, studentque tantum, ut propter privatum tunc lucellum sub speciosæ fidelitatis juratæ prætextu, aliis noceant,) omnibus carus, hinc vita longiore dignissimus, qui in juventute castra sequutus fuit, & ut Marti, ita Veneri strenue litavit, ac ab illa, quæ juxta Poëtam læta venire tristis abire solet, reportavit Gonorrhœam malignam, quæ a Chirurgis castrensibus, (siquidem eo res hodiedum devenit, ut simili in casu plus fiducia in chirurgis temerariis, quam

quam Medicis prudentibus ponatur,) per adstringentia ita tractata fuit, ut feminis quidem profluvium cessaverit, in urethra vero continuo impedimentum aliquod remanserit, unde & urinæ ardor, & difficultas, quin subinde talis suppressio, succedebant. Varia hinc & Medicorum & empiricorum quorumvis obviorum petiit & secutus fuit consilia, inter quos nonnulli erant, qui eum pro calculoso male habuerunt. Tandem & me ad virum quendam illustrem, ei vicinum, vocatum, ut eundem quoque visitarem, rogabant, quo factò, postquam de vita prægressa morbique vera causa certior redditus eram, convenientia varia præscripti medicamenta, quibus etiam multo tempore usus fuit, & licet malum summe radicatam iisdem tollere nequiverim, nunquam tamen non abinde præsens sensit levamen, inprimis quoniam sedulo injunxeram, ut abstineret ab omni diuretico, caveretque ab empiricis; sed nescio quo factò Medicaster Judæus, perquam temerarius & stupidus, cum præsens urinam reddendi difficultas dolorosa magis illum molestaret, in consilium vocatur, qui non ponderatis, aut potius ignoratis, nec examinatis circumstantiis, morbi origine & causa, illico quævis lotium fundentia & pellen-tia, e. g. decoctum Sem. Petroselini, Therebinth. Venet. Milleped. &c. audacter exhibet, non considerans, vesicam, latice urinoso repletam, solitarie distendi, in urethra vero latitare repagulum, solo cathetere flexili Helmontiano, aut alio, removendum, unde dolor & reliqua symptomata indies magis augebantur, succedente febrili ardore summo, siti clamosa, delirio, sopore, ipsaque tandem morte. En, ergo ignorantiam crassam & scelestam, carnificis virgis Hebræo tergo merito inscribendam, qualem etiam alia occasione a simili improbo Judæo me in aliis ægrotis sæpius notasse non sine commiseratione recordor.

Elapso dein exiguo temporis intervālo, alius mihi obtigit casus, priori huic non plane absimilis, salutariter tamen adhuc decurrens, qui in sequentibus consistit: Sutor Confluentinus (cujus uxorem ante biennium, Leucophlegmatia misere decumbentem, præprimis decocto Allij Bartholini a JUNCKERO, in *Consp. Med. theor. pract. Tab. de Hydropse pag 554* commendato, feliciter liberaveram, quæ vero inter eas fuerat, ut ne quidem verbis, multo minus re ipsa gratias pro labore retulerit, hincque me ulterius accedere procul dubio verita fuit,) conquerebatur de urinæ retentione, dolore summo in pectinis regione, & anxietate præcordiorum; vocatur ergo Chirurgus, qui vel ex temeritate, vel crassa ignorantia, statim diuretica, imprimis Tinct. Antimon. tartaris. Millep. & alia diuretica præscribebat, quibus sumtis augebantur symptomata, dolor exasperabatur, unde timida & suspensa mane ædes meas hæc, ingratitude suæ memor, pulsabat uxor, me per omnes sanctos rogans, ut maritum periculosissime decumbentem, & præ dolore fere desperantem, accederem. Oblitus prioris ingratitude, turpe judicans pati aut mori finire minus acceptum ægrotum, ob retardatam olim remunerationem, adcurro celeri pede, & reperio virum summe anxium utroque pede ob dolores e lecto nudum proflientem, nunc in caput, nunc abdomen sese provolventem; examinare eum conabar, sed responsionem interrumpibat dolor, hinc uxor & aditans singultiensque filia fractis verbis feriem rei enarrant. Jussi ergo ut statim amoveantur præscripta remedia venenorum instar ipsi noxia, illorumque in locum dedi demulcens antispasticum, & externe unguenti paregorici & cataplasmatibus anodynæ emollientis impositionem in regionem vesicæ, nec non catheteris applicationem suasi, unde plures grumi sanguinis, cum urina copiosissima prorumpabant, dolor mitigabatur, ægerque
huic

huic insistendo methodo convaluit, fostrum duplex adhuc debens.

Infaustum magis fatum e contrario tulit nauta quinquagenarius, qui de Dysuria, aut potius Stranguria conquestus, ab eodem Chirurgo, simili methodo, pellentibus scilicet acribus & stimulantibus per aliquot dies ita excruciatu s fuit, ut, continuantibus doloribus acerbissimis, praemature debitum naturae persolvere coactus fuerit. Interim ex casibus hifce practicis facile cognosci potest, quantum referat abstinuisse ab empiricorum temerariis & stolidis consiliis, quantaque gens ista nequissima Reipublicae inferat damna, itemque quam caute in Ischuria, Dysuria & Stranguria cum Diureticis acrioribus sit procedendum.

OBSERVATIO CVI.

Dn. D. VALENTINI ERNESTI EUGEN.
COHAUSEN.

Sanguivorus.

Iram furorem brevem esse, funesta eheu! quotidie docent exempla, rari namque sunt qui omnem irae motum generoso animo vincere & comprimere possunt. Pauci sane similis sunt animi ac vir quidam illitteratus, qui uxorem habet saevissimam summeque litigiosam, ipsis lapidibus, quin subinde sibimet ipsi infensam & invisam, cui, utcunque tumultuetur, furat, rixetur, clamet, semper tamen maritus temperamento profus phlegmatico reponit: Nosti me irasci non posse; age quidquid placet! En vere Socraticam patientiam, quam ut summopere quidem laudo, tanto magis in hac muliere extollit insolentiam, ut merito quaestio ventilanda sit: Num tale virorum vere philosophicum animi temperamentum semper bonum sit, de quo tamen

dubito ; mulierum enim ira furorque tanto magis increfceret, ut vel ipsis viris dominari vellent, vel plures funestas luderent tragœdias, qualem non ita pridem in vicinia egit mulier ferociffima, quæ infensa proprio viro, eum dormientem trucidavit, amputatisque cruribus sacco impofuit & in Rhenum fucceffive detulit, detecti tamen fccleris horrendi pœnam promeritam postmodum quoque luit. Verum ergo manet, quod rariffime, immo fere nunquam, vere iracunda emendari poffit mulier, quantumvis diverfa jam a plurimis tentata fuerint remedia. Quod vero inter viros tales quoque interdum occurrant, quorum mentem ita turbare valent vehementiores motus iracundi, ut etiam turpiffima quævis, infanorum inftar fufcipiant, tum per fe jam conftat, tum etiam fequens confirmabit hiftoria : Miles gregarius fub cœhorte Perilluftri & generofi Dni L. B. de Hohenfeldt, nescio ob quam caufam pœnæ fubjiciebatur militari, & adligabatur ad palum ; unde ex compreffo furore quid ageret, quid diceret, ipfe ignorabat, immo per breve aliquod tempus in lypothymiam incidebat, unde a pœna liberabatur. Hoc factô illico proprio aufu accedit ad Chirurgum, venam in brachio fibi aperiri jubet, factaque ejus deligatione pro duobus crucigeris panem cœntum depromit, & cum eo uncias illas octo vel decem detracti proprii fanguinis, furens & fremens avidiffime devorabat, mirantibus omnibus, cum naufea & horrore id confpicientibus, domum hinc redit, & altero die me, defuper modo informatum, convenit, facie pallida, inftar demortui, & de cardialgia, naufea, adpetitu protrato, fummoque languore conqueritur, fuo tamen interim officio fungitur. Exhibui ergo lente rhabarbarinum (cum fanguinem tum non amplius in ventriculo hæere augurarer, atque vomitorium qualecunque, inprimis acre quoddam & ftimulans, durante adhuc iræ paroxyfmo, utpote quæ nondum defer-

ferbuerat, summe semper periculosum, tam experientia teste, quam juxta prudentissimum monitum illustris HOFFMANNI, deprehenderim,) subjunctis temperatis amaris & abstergentibus, sicque lente convaluit, quamvis per plures menses in totum cum sanitate in gratiam redire non potuerit.

OBSERVATIO CVII.

Dn. D. VALENTINI ERNESTI EUGEN.
COHAUSEN.

Uterus inversus feliciter exsectus.

Quam mira de utero veneranda crediderit antiquitas, ut PLATO animal concupiscentiæ particeps, ARISTÆUS viscus prope animatum & velut animal quoddam in animali esse crediderit, prout id a mulieribus & stolidi plebe sæpius mordicus defendi audivi, res est notissima; nam eo fere devenit, ut, quidquid spastici aut torminosi foeminas molestat, statim utero, & non raro quoque a peritis Medicis, adscribitur, adeo ut etiam rustici dolores, quos patiuntur, colicos non raro utero adscribant. Sic ante aliquot annos Præfectus cohortis militaris me conveniebat, conquerens de recurrentibus doloribus flatulentis & colicis, qui, cum ipsi explicarem tam morbum, quam locum adfectum modumque fiendi, illico reponebat, quosdam sibi dixisse, hæc pathemata provenire ab utero, inque suo pago habitare mulierem ita adfectam & hanc similiter esse hystericam, unde se quoque hysteralgia laborare acriter contendebat. Regerenti porro mihi, quod uterus sit pars mulieribus unice duntaxat propria, ac generationi & foetus gestationi unice dicata; qua idcirco viri destituti essent, iterum respondebat: Aperte jam video, Domine, quod morbum meum non cognoscas, nec velis capere, quod ex ute-

ro laborem, hinc & tua adsumere nolo medicamenta, statimque indignabundus abiit. Sicuti autem inprimis foeminarum complures firmiter credunt, suffocationem sic dictam hystericam exinde provenire, quod uterus versus collum adscendat; ita alii sustinere volunt, uterum inverti & prolabi nequaquam posse, quoniam a provida natura satis firmiter adnexus esset partibus ambientibus quatuor scilicet ligamentis, binis latis, a peritonæo oriundis, quas *vespertilionum alas* quidam vocant, binisque rotundis, e lateribus fundi uteri procedentibus, his tamen non obstantibus, docent observationes, uterum omnino interdum prolabi & inverti posse, id quod etiam suo confirmat adsensu REGNERUS de GRAAF, Tr. de mulierum organis Cap. 10. pag. 146. his verbis: *Quantum ad nos attinet existimamus in difficili partu, dum placenta firmitus adharet, & ab imperitis obstetricibus nimium attrahitur, id aliquando contingere posse, rarissime licet eveniat: in virginibus (nisi quandoque incredibilia contigerunt) impossibile judicaremus.* Huic quoque subscribere videtur Clariss. JUNCKERUS in *Consp. Chirurg. Tab. XXVIII. pag. 176.* his verbis: *Nunc inversus est uterus, & tunc instar mole carnea, qua caput majoris infantis refert, intra femora propendet, ac serum cruentum e poris & vasis illius profluit; unde etiam in cautelis practicis prudenter monet: Accedente vero partus tempore quovis modo caveatur, ne ruditer parturiens tractetur, alias descensus in precipitationem, vel plane inversionem transit.* Sic quoque LOMMIUS in *Observ. Med. Lib. II. pag. 241.* ita scribens: *Idem morbus longe gravior reddetur, cum eversus uterus (quod tamen rarius accidit) foras provolvitur. - - - Uteri fundus magnitudine ovi anserini, aut struthio cameli foras prominet, admissa digito obvius.* Nec etiam plenarie dissentire videtur Illustr. HOFFMANNUS, in *Medic. polit. Part. II. cap. 3. regul. 5.* dum ait: *Non concludendum*

dum universaliter, ac si procidentia uteri sit impossibilis, nemo tamen sibi persuadeat totalem uteri everisionem instar mitra fieri, quod plane absurdum foret. Ejusmodi funestum exemplum anno MDCCXXV. Cusæ, in pago ad Mosellam sito, evenit, ubi pauperulæ totum uterum extraxit præstupida obstetrix, illaque repente exclamavit, quod sibi cor extrahatur, & statim extincta fuit. Interim præfatæ sententiæ, de possibilitate totalis prolapsus & inversionis Uteri quoque ad stipulatur Celeberr. HEISTERUS in *Chirurgia sua Cap. 155. pag. 786.* aliosque Auctores, qui eandem observarunt, simul adlegat, unde etiam me non injuste facturum arbitror, si notabilem illam, quæ paucis abhinc annis mihi obtigit, communicavero observationem, in sequentibus consistentem: Anno MDCCXXXVIII. d. I. Decembr. Anna Schaaf, ex Neundorf, pago quodam ad ripam Rheni prope Confluentiam sito, quadraginta sex annorum, mulier honestæ vitæ, in matrimonio suo cæteroquin sterilis, tendens post prandium Confluentiam, in medio viæ vehementissimo corripitur tenesmo, sub quo desidenti & alvum exonerare nitenti, uterus per vulvam prolabitur & invertitur. Domum ergo iterum delata, obstetricem vocari jubet, quæ reponere partem hanc conatur, sed frustra; advocantur chirurgi, qui omni modo repositionem tentant, irrito vero pariter conamine, advocor tandem & ego, remque insolitam miror, & cum inflammatio jam imminere videretur, sacculos statim parari jubeo ex speciebus discutientibus & resolventibus cum vino coctis, tum ad inflammationem, tum ad gangrænam præcavendam, hocque metu evanescente mutatum fuit consilium, applicando sacculos e speciebus emollientibus in lacte coctis; his vero nihil plane proficientibus, cum nullum plane superesse videretur remedium præter extirpationem, hinc mutos meos consulo Doctores, & in Ephemeridibus N^o. Jurios. Dec. II. Ann. V.

observ. 150. a doctiss. WEPFFERO communicatum similem deprehendo casum, insuperque non multum ab hac mea differre recordor observationem, de *prolapsu Uteri inversi*, in peculiari schediasmate ab HENRICO von SANDEN descriptam. Obtenta ergo ex his confirmatione, tandem d. 14. Decembr. ad operationem properatur, mulier resupina, capite reclinato, & elevatis clunibus, collocatur, uterus prolapsus prope vulvam quam arctissime filo stringitur & suspensus tenetur a Chirurgo New Vallendariensi, perque huiatem Chirurgum Dominum Schmitz novacula abscinditur; sanguini effluxus paululum dein relinquitur, ad præpediendam inflammationem, postmodum fungus, quem bovistam, seu crepitum lupi vocant, applicatur, & duplicatis linteis aqua calcis vivæ & sclopetoria, cum lapide medicamentoso Crollii, imponitur, conjuncta simul interne mixtura analeptica, servatoque exacto regimine. Nulla interim suspecta eveniebat hæmorrhagia, adeoque actuali non opus erat cauterio; nulla proinde inflammatio, nullaque febris succedebat, dolorque satis moderatus erat, nec admodum diu durabat, ut ita intra duarum circiter septimanarum spatium plenarie restituta fuerit, quemadmodum jam eam sæpius obviam & valentissimam video, & nisi maxime verecundæ, nec minus castæ & honestæ mulieris obstaret rubor, multas lubentissime eidem proposuissém quæstiones, non minus utiles, quam curiosas, casum hucce magis illustrantes.

OBSERVATIO CVIII.

Dn. D. VALENTINI ERNESTI EUGEN.
COHAUSEN.

Insignes Hydropotæ.

Mos ille inter Germanos inolevit & a fera posteritate nimium adhuc observatur, ut piaculo ducant con- venire, & non bibere. *Mors*, inquit SENECA, *est non esse*, Germanus vero mortem non bibere, esse putat. Hinc sitim ferre Teutoni admodum grave, prout de suo jam tum tempore testatur CORNELIUS TACITUS de moribus Germanorum §. 22. *Diem noctemque continuare potando nulli probrum. Crebra ut inter violentos rixâ raro conviviis, sapius cade & vulneribus transiguntur, sed & de reconciliandis invicem inimicis & jungendis adfinitatibus & adsciscendis principibus de pace denique ac bello plerumque in conviviis consultant, tamquam nullo magis tempore aut ad simplices cogitationes pateat animus, aut ad magnas incalescat; & §. 23. sine adparatu, sine blandimentis expellunt famem, adversus sitim non eadem temperantia.* Hæc sane, si paulo attentiori consideramus animo, vere dici potest: Impleta in nostris hæc est scriptura diebus; tota enim fere die bibitur, & quanto nobiliores & illustriores sunt conventiones, tanto majores & enormiores sunt potationes & vini ingurgitationes.

Anno MDCCXXVI. rogabat me vir quidam præclarus, ut ipsum cum uxore sua comitarer ad Thermas Bertlichianas in superiore Archidiecepsi Trevirensi, duabus leucis a Mosella & una ab Illustri Abbazia Springirschbacensi, inter mera rudera sitas. Annuo votis, ibique inveni non nisi rusticos & pauperes, qui summopere balnei vires ex-

tollebant. Hos inter aderat quoque rustica mulier, ex pago Montzel, quæ de vagis artuum doloribus, & nescio quibus sanguineis impuritatibus conquerebatur, atque absque consilio alicujus Medici, (siquidem singuli illi suo tantum indulgebant genio,) quolibet die, antemeridianis horis bibebat de aquis istis thermalibus viginti ampullas, (quarum centum & octo constituunt duas amphoras, *eine Ohme*) idque per tres integras hebdomadas, sine interruptione ulloque incommodo continuavit. Aqua promptissime per urinam transit, optimus fuit successus & effectus, cumque post annum iterum eandem conspicerem, sciscitabar, quomodo valeret, respondebat : optime, nec satis laudare poterat aquarum istarum effectum summe sibi proficuum. Alius mihi quoque notus vir illustris, si aquis foteriis Antoninianis utitur, ordinarie incipit bibere ampullam unicam ascendendo usque ad novem, sicque iterum descendit, per consequens, si ad supremum usque devenit gradum, tunc etiam quartam circiter totius amphoræ partem quolibet mane capit nec hætenus infeliciter aliquoties id successit, quamvis nulli suafor sim, ut imitatorem agat.

OBSERVATIO CIX.

Dn. D. VALENTINI ERN. EUGEN. COHAUSEN,

Variolæ & morbilli sibi invicem succedentes.

Variolarum & morbillorum origo & causa varie jam exercevit antiquorum ingenia, & haud exigua inter modernos excitavit litigia, cum peculiare illud exanthema soli & omni homini fere proprium sit, siquidem illos si excipias, qui hoc morbo tentati nunquam fuere, aliorum respectu,

respectu considerationem vix merentur & omnino rarissimi sunt. Num Variolæ HIPPOCRATI aliisque antiquioribus notæ atque ab ipsis sub nomine anthracum, ut vult celeberr. HAHNIUS, descriptæ sint fusius demonstravit negavitque doctiss. WERLHOFFIUS in *Disquisitione medica & philologica de Variolis* Unde suos deducant natales, an a sanguine menstruo retento, an vero ut ingeniose satis condendit Illustr. HOFFMANNUS *Med. systemat. Tom. IV. §. 1. cap. 7. pag. 144.* latibulum virulenti hujus miasmatis, variolas producentis, medullæ spinalis tubuli obstructi constituent, exactius inquirendum adhuc restat. Interim curiosa quoque est sententia, quam PATINUS *Tom. I. Epist. ad Sponium Epist. 15.* profert, his verbis: *Inter alia opinionem Arabum falsam credo, quod e sanguine menstruo, hoc enim in casu nemo exemptus foret. Qui nunquam pultem comederunt, illi sunt exempti; credo esse rationem, que me exemptit, cum tantum matris uberibus nutritus; pulticula alimentum grossum est, quod facit magnas viscositates & obstructiones stomachi & infimi ventris, facitque dispositionem ad morbos putredinosos; neque infantes mei subjecti fuere, quia cavi a pulticula usu invitis nutricibus & reclamantibus, sed evici, idque prospero successu.* Idem hoc in adversariis meis curiosis circa Observationes & scripta PATINI suo tempore, volente Deo, fusius indagare non negligam. Sicuti autem de variolarum causa & origine adhucdum disceptatur, ita & alia utilior quæstio adhuc ventilatur, quomodo tam curandæ quam præcavendæ sint? cum in præservatione summum Medici consistat artificium, quod tamen eheu! nimium & ab ægrotis & ab ipsis Medicis negligitur, maxime vero ab iis, qui Archiatri Principum constituti sunt, ut nempe inprimis sibi concreditorum sanitatem tueantur, de qua tamen parum interdum cogitant, donec anxii parentes, si istiusmodi epidemicum grassetur contagium, pro dilectæ prolis conservatione prophylactica exigunt remedia, qualia

vero num promitti tuto possint, valde sane dubito. Vidi quidem data fuisse cathartica, sudorifera, continuatum sic dictorum bezoardicorum usum adplicata vesicatoria, e collo suspensam Camphoram aliaque amuleta, infantes ab omni commercio cum infectis separatos & seclusos, ita quidem, ut nemo variolosos invisens cum illis tantum loqui ausus fuerit, qui infantibus istis sunt a servitiis, sicuti etiam mihi aliquando similem ob causam accessus ad aulam quandam plane interdictus fuit, quam diu variolæ grassarentur; interim tamen omni hoc adhibito studio variolæ præcaveri non potuerant, quarum curatio in illustrissimis his infantibus mihi demandabatur. Vulgus interim pro optimo signo habet, si pueri antea aliis exanthematibus laboraverint, & imprimis si morbilli præcesserint, per hos enim multum de isto miasmate dissipari aut inverti, sibi persuasam habent, cui tamen & constans refragatur experientia. Sic anno 1729 cum Confluentiæ populariter grassarentur variolæ, vocabar ad Consiliarii Cameræ Electoralis filium, quem ex variis signis variolis laboraturum esse conjiciebam, nec fefellit prognosticum, erumpebant enim variolæ, servatoque exacto regimine & paucis medicamentis præscriptis & adhibitis evasit feliciter, vix autem variolæ exsiccatae erant, cum sub consuetis symptomatibus supervenirent morbilli, quibus & alter frater decumbebat, inque hoc iisdem, vix per aliquot dies disparentibus, succedebant variolæ, quod tertio horum & filiolæ eodem modo evenit, hancque variolarum successionem in aliis binis subiectis eodem anno notavi, ut proin hoc ex fundamento confectarium emergat, quod nullum aliud exanthema variolas æque ac morbillos benigniores reddere, aut eorum numerum imminuere queat, cujus tamen contrarium clariff. GOELICKE in *Selectis Francofurtensibus Volum. II. obs. 2. pag. 106.* observasse videtur, dum ita scribit.

Rheumatismus ex sudore pedum retrogrado lethalis. 371

Nec fugere quempiam potest, variolas confluentes & malignas con agiosa indolis esse, id quod in purpura alba & confluyente similiter animadvertere aliquoties mihi contigit, ea tamen cum differentia, quod, qui hoc modo per contagium morbo isto correpti, fuerunt, & mitius eadem laboraverint, & minori quoque periculo expositi inde fuerint. Specificum namque illud est miasma, quod evacuari non potest, nisi per motus certos, específicos & adpropriatos.

(*Confluentia Erfordiam missa
d. 19. Octobr. 1740.*)

OBSERVATIO CX.

Dn. D. JOHAN. HERMAN. FÜRSTENAU.

Rheumatismus ex sudore pedum retrogrado lethalis.

Vir fere quadragenarius, temperamenti sanguineo-cho-
lerici, Medicus & ipse florentissimus, præterea & ma-
themathicis studiis deditus, sudore pedum perpetuo
cum *ευφορία* adfectus, nocturnis non tam computationibus,
quam lucubrationibus nimium indulgens, & non nisi sera
nocte lectum petens, sudores istos pedum, hætenus sibi fa-
miliares, aliquamdiu non expertus, hinc rheumatismo to-
tius, cum oppressione pectoris, correptus, non parum vitæ
suæ metuit. Accidit opportune, ut non tam remediorum
usu, quam naturæ benignitate & congruo adhibito regi-
mine, dolores rheumatici extrema magis occuparent, cum
manifesto respirationis hætenus impeditæ levamine, su-
doribus quoque pedum rursus adparentibus, ut Podagram
sibi imminere per jocum ominaretur ægrotus. Hinc vero
& brevi post aluo simul pertinaciter clausa, neque iteratæ

clysterum injectioni auscultante, æger, vix per quatuordecim dies clinicus, circa noctem insultu apoplectico cum stertore correptus, venæsectione in brachio, in ipso agone administrata, citius expiravit, quam vel Medicus ex vicinia vocatus advolare, vel conveniens ipsi medicina adplicari potuerit,

OBSERVATIO CXI.

Dn. D. JOAN. HERMAN. FURSTENAU.

Ἀυτοχειρίας singularia.

Ἀυτοχειρίας proprie dictæ & violentæ ut passim prostant, ita circa æquinoctia & solstitia frequentius eheu! contingunt paradigmata, a causis sæpe physicis, sæpius moralibus, non raro & utrisque derivanda, quas eo majori industria adnotare & posteritati commendare par est, quo magis in obscuro plerumque delitescunt, & sero nimis, facta quasi per somnium eorum, quæ ante tristem ejusmodi obitum contigerunt, recollectione patefiunt. Lugubris ejusmodi casus, si quis alius, in agro nobis vicino contigit in ipso solstitio hyberno anni proxime elapsi, quo V. D. M. vir ætatem intra trigessimum & quadragesimum annum mediam agens, temperamento melancholico præditus, & de singulari memoriæ debilitate & præcordialibus anxietatibus, maxime post partum, conquestus, & in primis mira mortis violentæ formidine diu agitatus, indeque proximis ante obitum fatalem diebus genibus flexis sub dio ardentibus subinde preces in coelum misit, propinquos & quoslibet obvies, idem ut scernerent, adhortatus, quo nimirum a spectris & latronibus, a quo sibi tantopere metuit, immunis degeret. Is media inter negotia domestica, a rudi, ut fertur, operario, verbis laceffitus, tacite se subducens, in horto ædibus contiguo, ense in propria viscera adacto, brevi vitam cum

cum morte commutavit. Facta in ipsis vigiliis festi Nativitatis Christi cadaveris sectione, vulnus diaphragma & arteriam pulmonalem perforans, & sanguinis extravasati copia in pectoris cavitate occurrens, læsionem absolute lethalem satis arguerunt. Hinc vero suprema & infimima regione illæsis, pulmonum alter lobus flaccidus & collapsus, alter vero pleuræ undique adnatus, & quod caput rei & totius sine dubio scenæ auctor extitit, loco intra cartilaginem ensiformem & ventriculum medio, sub diaphragmate, globulus quidam pinguis, pugni magnitudinem referens, deprehensus fuit. Phænominis hisce singularibus merito jungenda veniunt ea, quæ in alio non minus lugubri, quod circa æquinoctium a. c. contigit, exemplo, obvia fuere. Locus, in quo postremum hoc contigit, vix uno lapide a priori distat, & vitæ quidem genus utriusque diversum fuit, sed causæ antecedentes, & partium internarum situs, ac fluidarum temperies multum inter se invicem commerciū alere deprehendebantur. Erat nimirum vir officio non minus publico, quam maritali per aliquot annos strenue functus, ob perpetuas vero angustias ac præcordiales anxietates aliquamdiu vitæ pertæsus, qui communicato, quod serio ceperat, magnus sibi violentas inferendi, cum propinquis, ipsisque Theologis, consilio, quotidianis ac solemnibus precibus more consueto, in superiori adium contignatione, alta voce ad Deum missis, præter omnem expectatorem globulo a sclopeto exploso frontique immisso, vitæ filum abruptit, posteaquam scalpellum & similia arma lethifera, eundem in finem in lecto subinde occultaverat, sed aliunde impeditus id, quod animo agitavit, effectui dare non potuit. Facta hinc corporis exanimati sectione & sollicita omnium, quæ adparebant, exploratione, præter polypum notabilem in dextro cordis ventriculo conspicuum, & anxietatum perpetuarum causam sine dubio effectricem, alter

pulmonum lobus diaphragmati, rarissimo exemplo, adnatus visus fuit, unde adeo in angustiarum frequentium originem, quæ vitæ attulerunt tædium, penetrare haud difficile fuit. Utrumque certe phænomenon sensum omnem in homine vivente fugiens, omnemque respiciens medelam, brevem certumque vitæ terminum, ominari est visum; an æque violentum & propriis manibus, anticipandum, hæreo, aliisque dirimendum relinquo,

OBSERVATIO CXII.

Dn. D. JOAN. HERMAN. FÜRSTENAU.

Criseos ophthalmicæ latus tristisque
eventus.

Criseos, seu eccriseos potius, in nostris regionibus paulo esse infrequentiores, quotidianus rerum usus docet, sed frequentius occurrunt translationes, congestiones & decubitus humorum ad certum aliquem locum, ubi minorem resistendi vim deprehendunt, qui ultimi modo majori, modo minori & sensum fere omnem fugiente excretionē stipati, criseos subinde vicem sustinent maximumque corpori emolumentum aut spondent, aut refera fœnerantur.

Talem humorum & sanguinis inprimis decubitum ad oculum dextrum in proprio corpore cum maximo valetudinis commodo bis expertus sum. Febre enim catarthali benigna aëris partim humidi an. MDCCXXXIX. partim frigidi nimis & horridi an MDCCXL. vitio contracta, cum symptomatibus consuetis laboranti, die morbi septimo semel atque iterum tumor ruborque oculorum, absque tamen dolore notabili, accessit, & ad diem usque quartum & decimum, remediis duntaxat diapnoicis, cum simili regimine usurpatis, constanter persistit, hinc demum rubore omni
& tu-

& tumore sensim evanescente, pristinam sensim redire corporis alacritatem animadverti. Sed aliam longe fortem expertus est venator mediæ ætatis, liquorum ardentium abufui deditus, qui & ipse occasione frigoris M. Novembri a. p. præmature ingruentis, febre acuta epidemica correptus & paucorum spatio dierum ad se redire visus, aëre sereno, & terra nivibus cooperta, iter faciens, aciemque oculorum, radiis solaribus in adversum sibi nitentibus, intendens, domum hinc redux, aurium, mox oculorum dolore & rubore correptus est, quibus, neglecto regimine conveniente & debitorum præsidiorum usu, mirum quantum aduētis, aliorum suafu, celebris in vicinia Ophthalmiatri, id vero est, Chirurghi castrensis, opem imploravit, qui una cum fociis oculum jam inflammatum tumidumque sacri-
ficationis ibidem institutæ, itemque fetacei trajecti, quin & ipsius lapidis infernalis sæpius adpositi ope, concessa simul, immo imperata diæta rudi & spirituosa, paucisque ac plane incongruis exhibitis internis remediis, id effecit, ut oculus omni sensu successively exutus, pugni magnitudinem fere, horrido adæquaret intuitu, ipse vero æger febre lenta tabidaque sensim confectus extremis vitæ diebus extirpationem oculi admitteret, utpote inutilis, atque ob tunicarum crispaturam humorumque coagulum ad videndum profus inepti, brevique post vita functus fuit.

OBSERVATIO CXIII.

Dn. D. JOAN. HERMAN. FÜRSTENAU.

Miasma venereum sub varia forma morbis aliis, præsertim chronicis, junctum.

Venerum illud virus, pessimis seculi moribus longe lateque dispersum, varias induere formas & morbos sæpe
beni-

benignissimos mentiri, aut innocentium specie adfectuum imperitis sæpe imponere constat. Hanc vero larvam, qua plures fucati incedunt, ut rite detrahamus iis, qui pallio hoc turpitudinem suam velare nituntur, illisque, qui contagio forte admisso infecti sunt, infantum, maritorum maritarumque exemplo, innocentium, congruis ut subveniamus præfidiis, & artis, & ægrotantium interest. Et Lepre quidem fabulam, per tot secula decantatam, qua speciose tectus impune morbus diu incessit pestilentissimus, pridem detectam, exclusamque dedi, *Disq. de Xenedochiis*, inque eo *Guidonem & Carolum PATINOS Gallos, BECKETUM Anglum*, inter Germanos vero *G. W. WEDELIUM & Polycarpum Gottlieb SCHACHERUM*, aliosque consentientes deprehendo. Spasmodica pathemata, hodieque adeo frequentia, annon venereum interdum occultent inque sinu gerant contagium, nuper in hisce Actis, (*) sed non nisi problematis loco, ita nempe, ut ingenuos decet veritatis indagatores, proposui, addito uno alteroque paradigmate, quod conjecturam satis reddit probabilem. Nunc quæ porro hanc in rem notare licuit, addenda duxi. Vir juvenis est, qui trigessimum ætatis annum cœlebs superavit, in otio litterario laute fatis & sibi plerumque vivens, a contagio hujus mundi scelerumque labe prorsus immunis visus. Is variis hætenus pathematibus spasmodicis & hypochondriacis, ut adpellantur, afflictus, & remediis exquisitissimis sollicitè, cum diæta conveniente, adhibitis, ne tantillum quidem adjutus, interea dislocationem partium infimi ventris in regione præsertim inguinali, alia inter perpetuo & a longo retro tempore causatus, neque raro pollutionis cujusdam diurnæ, seu madoris potius in orificio urethræ obvii, mentionem fecit. Is serio tandem rogatus, ingenue mihi

(*) *Vol. V. Observ. LVIII. p. 236.*

mihî confessus est, se plures ante annos Gonorrhœa laborasse, a Pharmacopœi socio, ut ipse autumat, præmature suppressa. Hinc lignorum decoctis & medicamentis antimonialibus rite adhibitis, atque mercurio dulci per vices interpositio non quidem salivandi, cum & lenis salivatio pridem adfuerit nec omni levamine destituta, sed alvum, additis catharticis, subinde subducendi scopo, demum & acidulis Pymontanis methodice usurpatis, non dum quidem malum omne sublatum est, sed mitius tamen urget, & rarius recurrit, idque ventriculi amarum eructantis plerumque vitio, cujus simile per omnia ante aliquot annos feliciter in integrum restitutum memini exemplum. Infantilis quid patiatur ætas tum aliunde constat, tum exemplo quoque Herpetis erysipelatodis in his ipsis actis (*) descripti, patet, ubi lac nutricis tantopere ab aliis accusatum, innocens fuit deprehensum, labe hinc in parentem vel utrumque, vel alterutrum redundante. His ipsis diebus infans puella nondum bimula curæ meæ commissa, quæ inflammatione indicis digiti manus sinistræ & dorsi manus dextræ afflicta, adhibitis congruis præfidiis internis & externis ad purificationem perducta, notabilem puris quantitatem utrobique in quartum usque mensem ploravit, nulla hæcenus vel consolidationis plenariæ, vel restitutionis in integrum spe adfulgente. Accedente hinc dentitione difficili, & oris interioribus follicite hinc examinatis, ulcusculum quoddam in labii utriusque commissura, tuberculum vero nodosum tum in carpo, tum lumbo dextro deprehensum est. De causa tot tantorumque malorum rebellium ante omnia sollicitus, relatum accepi, matrem brevi post puellam hanc in lucem editam Phthisi, ut putant, extinctam esse, patrem vero hodieque superstitem vagæ & impuræ adeo quoque libidinis

Actor. Med. Ph. Vol. VI.

Bbb

suspe.

(*) *Vol. IV. Observ. XLV. pag. 137.*

suspectum esse ; quin & ancillam frequentissimis basiis pustulæ ejulatus demulcentem, lue revera venerea pridem laborasse. Unde etiam dudum frequenti edoctus experientia in eam deveni conjecturam, a nutricibus, foeda infectis labe, infantes, ab his vero totam, quin plures non raro familias scabie correptis, eandem vero refractariam admodum & malignam, indole hac sua primam mali originem haud difficulter indicare.

OBSERVATIO CXIV.

Dn. D. JOAN. HERMANNI FÜRSTENAU.

Hydrops pectoris.

DE hoc adfectu plures, nec inconcinne causarum ferriem enarrando, signa tum diagnostica, tum prognostica indicando, juvenia & nocentia, optimamque adeo medendi methodum ostendendo exposuerunt, quos inter ut Medici quondam Wratislavienses, in appendice, qui ad calcem *Historiæ morborum Wratislaviensium* legitur, reliquis forsitan omnibus palmam reddiderunt dubiam, ita, quæ ante quatuor lustra a M. Simone, Hungaro, conscripta de eodem argumento solemnis Dissertatio, atque in ipsis festivitatibus Academiæ secularibus, meo sub Præsidio, non sine auditorum adplausu, ventilata fuit, iisdem addi meretur. Historiæ ejusdem magno passim numero prestant, majori in praxi occurrunt clinica, licet non autopsia semper anatomica, quam plura impediunt momenta, confirmata. Mihi certe unum itemque alterum occurrit exemplum haud quaquam e trivio petitum, in quo talia notare licuit symptomata, quæ in Historia morbi ab aliis sollicite tradita, iisdem scilicet circumstantiis, non æque occurrunt. In his nuper juvenis fuit Ebræus, 20. annorum, ab ineunte æta-

te gibbosus, cachecticus non-æque asthmaticus. Is vere præterito, aëre frigido & humido peregre profectus, pedibus inprimis nive copiosa perfrigeratis, paroxysmo febrili semel atque iterum correptus est. Nulla, quantum quidem sollicita indagine instituta rescire licuit, adhibuit febrifuga medicamenta, adeoque nec chinata, aut adstringentia, multo minus arsenicalia, opiata, aut similia. Interea a febre constanter immunis mansit, sed pedibus tumere cœpit, quod quidem phænomenon pluribus aliis hoc tempore familiare non modo non noxium. sed & salutare & criticum initio habitum, eidemque præter universalia, purgantia & anti-cachectica, ipsaque pediluvia ex sapone confecta, nisi directe oppositum fuit; ægro per aliquot septimanas, immo menses, bene ingerente, digerente & egerente, nec nisi post partum insolitam quandam dispnoeam & mirum totius corporis languorum accusante, accedente sensim ponderis & fluctuationis in pectore sensu, qui & decubitum in dorso & latere alterutro impediendo, somnum hætenus profundum & sufficientem, noctu diuque impedit. Monstri itaque quidpiam sub hoc schemate delitescere diu hariolari, & pectoris inprimis Hydropem suspicari, consultus cœpit Medicus, ideoque præter purgantia mercurialia, per intervalla, neque sine levamine adsumta, selecta inprimis diuretica, admittis tonicis & roborantibus, ex Tinct. Antimon. cum Spir. Corn. Cerv. asellis, nitro, cinnabari, æthiopo minerali, Cascarilla, ipsoque sapone Veneto, baccis Juniperi, atque arillis Cynosbati, quorum inprimis efficaciam in casibus similibus expertus novit, varia sub forma varioque tempore exhibuit, neque pectoralia & resolventia ex Spermate Ceti, oleo amygdalarum dulc. Spir. Salis ammon. anisato, Croco, & similia prætermisit, eo quidem effectu, ut diu & per plusculos menses miseram æger vitam traaheret & ὁρῶσ' ἀδ'ιος plerumque maneret, donec sub finem M.

Dec. anni elapsi per aliquot dies lecto adfixus & incredibili atque perpetua anxietate, cordisque palpitatione, vigiliis, rhonchis sitique adflctus, circa solstitium hibernum animam efflaret.

Circa hunc, ut & ejusdem commatis ægrotos sequentia inprimis notatu digna sunt visa:

1.) Tumor pedum supra genua interdum adscendens, quin & abdominis regionem occupans, non tamen illam aut constanter, aut vehementer tumidam reddidit, neque in pectore adeo notabilis fuit, huic vero plus incommodi quoad respirationem attulit.

2.) Manuum inprimis tumor, Phthisi & Hydropi, aliisque morbis chronicis ultimo accedens, nunquam hæctenus prognosin funestam, ut nec h. l. fefellit.

3.) Urinæ copiosum, quin doloribus junctum, profluvium, ut in pluribus aliis Hydropis speciebus, ita in Hydrope pectoris & h. l. sigillatim infidum, quin & funestum, cum aliis signis malis, præbere augurium, sollicita docet experientia.

OBSERVATIO CXV.

Dn. D. JOAN. HERMANNI FÜRSTENAU,
Arthritidis indoles varia & singularis infrequentia.

Quod articulis cum exquisito dolore infestum est malum, longe aliam hodie & a pristina diversam refert faciem, posteaquam immortalis opera STAHLII, quam rerum confirmat usus, *pathologia*, quæ vocatur *salta*, e foro medico aut prorsus proscripta, aut dubia saltem reddita, eidemque meliori longe jure, hæmorrhagiæ aut molientes, aut impeditæ, indeque oriundæ humorum metastases

stases & congestiones ad varia loca, surrogatæ fuerunt. Duum vero generum cum id ipsum ab omni retro memoria fuerit observatum, prout vel in uno alteroque manuum, pedum, aut coxæ articulo sedem fuerit nactum fixam, vel in toto articularum systemate, incerto plerumque tramite passim oberraverit, ab una tamen causa tum qui falsæ adhuc pathologiæ favent, tum qui a plethora & impedito hæmorrhagiarum successu eandem repetunt, utrumque derivare solent; illis sal utrobique, varii generis, maxime tartareum, his vero sanguinis & lymphæ varias congestiones & decubitus accusantibus, utrisque & hæreditariam dispositionem, variosque in adsumtis atque excretis, itemque commotionibus corporis & animi commissos errores in subsidium vocantibus. Hæc ut ut sint, notabilem utriusque, fixæ & vagæ, arthritidis differentiam in eo me deprehendisse visus sum, quod illa præter nativam & hæreditariam, quoque aliam quamcunque dispositionem, aëris imprimis, plerumque etiam ex aquarum calcariarum vitio oriatur, adeoque nonnullis in locis endemia sit; hæc vero nullis fere locis, nulli quoque sexui, nec ætati parcat, quin ceu genuina plethoræ soboles, hujus undecunque exagitationæ, aut surgentis occasione in actum erumpat. Hic certe locorum quantum per viginti annorum attentam, non propriam tantum, sed & alienam indagare licuit experientiam, ab omni calculo & podagra, quæ est summa optimi maximi Numinis clementia, immunes degimus, in eo nimirum tractu, qui utroque flumine, Visurgi & Extera aluitur, & montium elliptico tractu includitur, cum, quæ ultra montes sitæ sunt regiones, vix uno licet alteroque lapide hinc distantes, ægros pedagricos aut calculo adfectos haud parco numero alant; cujus quidem phænomeni ratio, ut attentione maxime digna, ita alio forsitan tempore & loco ad liquidum perducetur. Sed alia longe vagæ con-

ditio est arthritidis, utpote cujus in sexu præfertim fœmineo, ipsisque puerperis, mensium & lochiorum minus rite succedentium, quin & hæmorrhoidum vitio, tempestate præfertim gelida humidaque diu molesta, passim notare licet paradigmata, tanto frequentius in uno eodemque subjecto recurrentia, quo major causarum cumulus, plethoram inprimis vel augmentum, vel fœventium, vel exagitantium adesse solet. Quæ si cum Podagra, inprimis nodosa & largo calculorum proventu, alibi satis frequenti, heic loci vero, in oppido nempe Rinteliensi & agro contiguo, fere ignoto, conferantur, evidens utriusque discrimen mali, neque tamen difficilis causarum, utramque fœventium arthritidem, conciliatio erit, cum & morbos endemicos, aëris & aquæ vitio excitatos, non omnibus in universum, qui iisdem fruuntur, sed his tantummodo, quos peculiaris & vel hæreditaria, vel quævis alia dispositio iisdem obnoxios reddit, esse infestos, constat; sicut vicissim plethora in locis, aëris aquarumque conditione Podagræ calculique ignaris, alia longe facie inducere, sæpe & vagam producere solet arthritidem, exemplis passim obviis, & quæ iisdem auxilium promittit opportuna medendi methodo, fidem dictis facientibus. In his fœmina erat fere quadragenaria, aliquot liberorum mater, & ipsa arthritidi per plusculas sæpe septimanas, si non menses obnoxia, quæ M. Martio ab aliquot hebdomadibus puerpera, eadem iterum corripitur, & sævissimis torquetur cruciatibus. Rogatus suasi venæsectionem in pede quantocyus instituendam, & subjuncta potiuncula laxante ex Manna, Tamarindis, Rhabarbaro & similibus, exhibitis porro absorbentibus & temperantibus ex C.C. philos. præpar. Antimon. diaph. Nitro, arcano dupl. Succino, Coralliis, Cinnabari & Cascarilla, additis quoque Emulsionibus papaverinis, gelatinosis & mucilaginosi, ipsisque lignorum aliisque decoctis, regimen exquisite diapho-

phoreticum injunxi. Quo factò paucorum spatío dierum incantamenti instar omnes evanuerè dolores, ægraque præter omnium & propriam quoque spem atque expectationem, opinione citius cum valetudine in gratiam rediit, ejusque rei famam longe lateque diffeminavit. Enimvero plures utriusque sexus mox inter initia morbi, & morigeros nactus ægrotos, hac methodo curavi, quos DEUS sanavit, ut cum HENRICO *ab* HEER loquar. Quodsi vero malum initio sibi relictum, aut minus rite tractatum, per longas aut mediocres saltem invaluerit moras, frustranea fere omnia, aut nullo saltim evidenti effectu conspicua esse, quæcunque tentaveris præsidiorum genera, ut trimestre, quin & semestre & diuturnius spatium eidem non raro sit impendendum, palam est, eo quod coagulum quoddam, seu tenax p tuita, initio per corpus aberrans, temporis tractu sedem in articulis fixam, sicut in membrana musculis induta, albicans & tenax mucida, rheumatismum, fovens, materia, quæ est elegans DRELINCURTII observatio, nacta fuerit, donec vel temporis diuturnitate semet ipsam consumferit, vel in tubercula tophacea degeneraverit.

OBSERVATIO CXVI.

Dn. D. JOAN. HERMAN. FÜRSTENF. U.

Arteria pro vena secta Lypothymix causa.

Varias inter Lypothymix, venæsectioni supervenientis, causas, ab aliis passim indicatas, non vulgarem mihi notasse visus sum in scœma plethorica & succi plena, V.Snibus frequentibus adueta & nunquam hæctenus Lypothymiam experta. Illa enim V.Snem in pede institutura, eumque in finem pedibus in aquam tepidam immisissis, Chirurgi adventum diu, sed frustra, expectans, indeque

que ut & ob alias causas domesticas animo vehementer commota, ab adventante tandem Chirurgo, facto in talo pedis sinistri foramine fatis exiguo, tanto cum impetu sanguis profiluit in faciem & collare Chirurgi, ut cachinnum primo in foemina, sed brevi post Lipothymiam insuetam excitaret, sanguine & in ipso animi deliquio facta ligatura difficulter coërcibili. Hanc vero syncopen plurium deinde dierum excepit languor, qui & ipse cum V.Sni ansam dedisset, ab eodem & lipothymiam derivandam esse, vero fuit simile. Aliquot vero annis interea exactis, facta eodem loco & iisdem phænomenis, in foemina nunc sana & ab animi commotione libera, sanguinis evacuatione, & lipothymia pariter præter opinionem accedente, arteriæ venæ loco incisæ suspicio non incidit tantum, sed & facta in loco iterum consolidato exploratione, pulsus in eodem manifesto deprehensus fuit.

(*Rintelio Erfordiam transmissæ*
d. 20. Novembr. 1740.)

OBSERVATIO CXVII.

Dn. D. PAULI GERARD. HENR. MOEHRINGII.

De

Narthecio, novo plantarum genere.

§. I.

Charactèr specificus.

Planta perennis, e summitate radice aliquot foliorum fasciculos, seorsim positos, protrudens, in ericetis arenosis

noſis palmaris, in humidis graminofis plerumque pedalis circiter.

Rad. corpus minoris pennæ anſerinæ, vel majoris aut quandoque mediocriſ columbinæ craſſitie, nodofum, horizontaliter repens, perpendiculariter ramoſum, teres, ex albo flavescens, longitudine 3. ad 5. digitorum tranſverſorum, antequam foliorum alium faſciculum protrudat. *Radicula* capillares fibroſæ, flexuoſæ, breves, fibrillis breviffimis lateralibus ſparſim cinctæ, denſiffimo agmine e geniculis corporis exeuntes, intervallis nudis.

Faſciculus quilibet in baſi aliquot foliis ſiccis cingitur, cujus diſperſæ fibræ longitudinales ſiccæ radículas mentiuntur. Prodeunt 1. 2. vel 3. quandoque etiam plures foliorum faſciculi ex eodem radiciſ loco, interdum etiam gemma novella adparet ad latus.

Folia radicalia 4. 5. 6. ut plurimum diſtincte poſita, erecta, externa breviora, falciſormiter gladiata, lævia, longitudine 2. 3. 4. digitorum tranſverſorum vel locis graminofis humidis duplo longiora, latitudine $\frac{1}{4}$. ad $\frac{1}{3}$. digiti tranſverſi, acuminata, longitudinaliter nervoſa, ex pallidiſſimo flavescente læte viridia, margine interiori a parte dimidia inferiore perpendiculariter bifido, carinata & proximum folium pariter, ac ſcapum, vaginæ inſtar, amplectente : *caulina*, unius vel alterius pollicis tranſverſi longitudine, rara, ſelliſia, erecta, inferiora amplexicaulia, ſuperiora ſemi-amplexicaulia ſenſimque minora, figuræ & ſubſtantię ut ſupra ; *floralia* vaginula ſpathæ formis, erecta, lineari-concava, acuta, 2. aut 3. linearum longitudine, pedunculis arcte adpreſſa, ac fere eoſdem involvens, ejuſdem cum pedunculo longitudinis : al-

terum adhuc tenuius, planum, lineare, mediæ circiter pedunculis parti adfigitur.

SCAPUS simplicissimus in singulo foliorum fasciculo, quamvis 3. 4. 5. sæpe radicibus suis in uno cespite cohæreant, rarissime ad spicæ florum initium unico ramulo donatus, longitudine palmari, spithamæa, aut parum altiori, teres, vix compressus, interdum infra levissime angulosus, erectus, glaber, e viridi rufescens, aut plane viridis, crassitie circiter pennæ columbinæ.

FLORES in summitate scapi, 8. ad 16. raro 18. rarius 20. in spicam infra laxiusculam, superne vero densam dispositi, e *pedunculis*, corolla duplo circiter longioribus, aut illi æqualibus, filiformibus, crassiusculis, scapo fere adpressis, erecto-parumper patulis, rufescentibus, egrediuntur.

CALIX nullus.

COROLL. *Petala* sex, lanceolato-linearia, concava, obtusa, prorsus uniformia, potentissima, persistentia; longitudine $\frac{1}{4}$. dig. rhen. latitud. $\frac{1}{2}$. dig. rhen. intus citrea, extus flavo-viridia, odorata.

STAM. $\frac{1}{4}$. corolla breviora. *Filamenta* sex, ad basin petalorum enata, adfurgentia, tubulata, circum circa villosa, $\frac{1}{7}$. petalis breviora, citrea: *villi* capillacei, breves, oblique ascendentes, vel quandoque etiam horizontales, citrini. *Antheræ* simplices, oblongæ, compressæ, bifulcæ, cinnabarino-miniatæ, primum erectæ, mox extrorsum recurvæ, obtuse unciatæ, ac prope apicem parum coarctatæ, longitudine $\frac{1}{3}$. filamentorum.

PIST. *Germen* ovato-acuminatum, obtuse trigonum, & sulcatum, (hinc tandem sexangulare,) erectum, simplex,

plex, longitudine filamentorum. *Stilus* nullus. *Stigma* minimum, obtusum, planiusculum.

PERIC. *exterius*. Corolla marcescens, erecto - connivens. *interius & proprium*. Capsula ovato - oblonga, attenuata, acuta, erecta, obtuse sexsulcata, non nisi capsula perfecte sicca, apice trifariam dehiscens, ad $\frac{1}{2}$. corolla longior, glabra, rufescens, interne tribus valvis perpendicularibus prædita, trilocularis. Valvæ hæc infundibulum obtusum prismaticum formant.

SEMINA in quolibet loculo numerosa, parva, oblonga, albida, utrimque capillari & tenuissimo filo setaceo, altitudinem capsulæ attingente, utrimque æque longo, lacteo, parte superiori prope insertionem in semen angulato, prædita, basi loculorum infixâ.

§. 2.

Locus & tempus.

E perennante radice quotannis novos foliorum fasciculos vernis mensibus protrudit. Floret apud nos tota æstate. Semina perficit Septembri & Octobri. Hortorum pingue solum ægre fert. Nec enim plantæ cum cespite effossæ, in hortum aliquoties a me transplantatæ, progerminare; nec fata semina prodire voluerunt.

Crescit prope *Feveram Frisonum*, *varietas minor* in apricis & subhumidis ericetis, tenui gramine vestitis; *major* ad vias subhumidas graminosas in sylva Upieverana. Est præterea in humidis *Flandria* ericetis, DODON.; in subhumidis & paludosis *Anglia & Flandria*, LOBEL.; in ericetis palustribus, *Maldeghemo* vicinis, secundo a Brugarum urbe, in *Flandria*, miliari, CLUS.; in *Dania*, loco *Ved Viborg* dicto, floret Junio, KYLLING.; in bogs in *Surreii Anglia*,

MERRET. ; in *Anglia & Cambria* palustribus, RAJ. ; in variis *Norvegia* regionibus, *Act. Hafniens. Volum. II. p. 126.* in subhumidis *Finmarkia Norvegica*, ad latus septentrionale Alpium Lapponicarum, LINN. ac tandem in parœcia *Stenbrohultensi Smolandia* in *Suecia*, *Idem* ; & si SIM. PAULI fides habenda, prope *Varsoviam*, indicante id Viridario *Varsoviensi*. Ergo plantæ nullum frigus hibernum lethale quum a gradu 52. ad 70. elevationis polaris crescat.

§. 3.

Figura.

Ut omnes fructificationis partes distincte exhiberem ; omnia delineavi nativa magnitudine, *Tab. VII. Fig. 1.*

- a a. Gemma ad geniculos corporis radice.
- bb. Foliorum tuberculi.
- c. Geniculum in scapo.
- dd. Vaginæ spathacæ florales.
- e. Flores nondum aperti.
- f. Corolla recens aperta, antheris erectis.
- g. Corolla adoletior, antheris extrorsum recurvis.
- h. Filamentum unum, seorsim pictum, ut villi explicatius fiantur.
- i. Anthera erecta, bifurca.
- kk. Germen.
- l. Pericarpium utrumque cum pedunculo.
- m. Pericarpium proprium, nudatum a corolla marcida.
- n. Sectio transversa capsulæ, loculorum numerum & figuram offerens.
- o. Sectio longitudinalis, cavum loculorum & columnam intermediam exhibens.
- p. Semina, in fetam utrinque exeuntia.

§. 4.

Nomina.

NARTHECIUM. vid. Tab.

Anthericum scapo folioloso laxè spicato, filamentis villosis.

Linn. Fl. Lapp. § 136. Roy. Prodr. Leyd. 45.

Asphodeliris major palustris lutea odora nostras. *Prim. lin. 14.*

Phalangium Anglicum palustre, iridis folio. *Tourn. Inst. 268.*

Pseudoasphodelus I. *Clus. hist. 1. p. 198. fig. e. Dodon.*

Pseudoasphodelus palustris Anglicus. *Bauh. pin. 29.*

Pseudoasphodelus palustris. *Heist. Helmst. 1731. p. 23.*

Asphodelus minimus acrifolius luteus palustris. *Lob. obs. 47. Fc. 92. fig. utraque e Dodon. ; Lob. advers. 46. descr. steril. Mentz. ind. 38.*

Asphodelus luteus acrifolius palustris Anglicus Lobelii. *Bauh. hist. 2. p. 633. fig. & descr. e Dodon.*

Asphodelus minimus luteus palustris, acori folio. *Mor. hist. 2. p. 332. s. 4. t. 1. f. 7. Herm. Lugdb. 65. Zumb. flor. Lugdb. 121.*

Asphodelus palustris, carinato folio. *Merr. pin. 12.*

Asphodelus luteus palustris. *Dod. pempt. 208. fig. quoad habitum fatis bona, descr. imperf. ; Kyll. Vir. Dan. 12.*

Asphodelus luteus palustris 7. *Tab. Germ. 2. p. 366. fig. mala, quoad bulbum radice falsa.*

Asphodelus palustris. *Dalech. hist. 993. fig. e. Dodon. descr. indidem fere desumpta. Paul. Vir. Warf. indig. 292. & Græning. 605.*

Asphodelus falsus, vel Pseudoasphodelus palustris Anglicus. *Mentz. ind. 28.*

Asphodelus Lancastræ Gerardi. *Raj. Cat. Angl. 33.*

Gramen Norwagicum ossifragum. *Paul. Quadrip. 529. sqq.*
ubi multa fabulosa.

Gramen ossifragum. Bartholin. *Act. Hafniens. Vol. II. p. 126.*
sqq. fig. rudis scapi deflorescentis, & quoad radicem,
ficta.

Gelber Sumpf- Asphodill, *vel* geel Wasser - Asphodill. *Germanis Herbar. veterib.*

Geele Water Asfodillen. *Dod. Belg. 343. fig. & descr. ead.*
c. Pempt.

Lancashire Asphodil, *or* bastard Asphodill. *sec. Rajum, Anglice.*

Small Water Asphodill. *Anglice, sec. Merret.*

Been- Brud. *Danice, ex Kylling.*

Beengræff. *Norvegis, sec. Paul. Quadrip.*

Stur. *Norvegice. Act. Hafniens. Vol. II. p. 232.*

Støerregræf. *Bergis Norvegia. Treubler Act. Hafniens. t. c.*
p. 133.

Ilagræs. *Smolandis. Linn. Lapp. l. c.*

α. Varietas, sola peavitate differens, & scapo subnudo,
quid ? quod interdum plane nudo.

Asphodeliris minor palustris lutea odora nostras. *Prim.*
lin. 14.

Phalangium Scoticum palustre minimum, iridis folio. *Tourn.*
Inst. 369. Dillen. apud Linn. Lapp. §. 136. V.

Pseudoasphodelus palustris Scoticus. *Baub. pin. 29.*

Pseudoasphodelus minor. *Baub. hist. 2. p. 633.*

Asphodelus falsus, *vel* Pseudoasphodelus palustris Scoticus.
C. B. Mentz. ind. 38.

Asphodelus Lancastræ verus. *Ger. emac. ; Raj. Cat. Angl.*
32. Synon. ; Merr. pin. 12.

§. 5.

Derivatio & ratio nominum genericorum.

A DODONÆO ad *Asphodelos* relata planta, quietum in iis locum servavit, donec CLUSIUS, ejusque adseclæ, *Asphodelis adfinem* pseudoasphodeli nomine; declararent; quod MENTZELIUS *Asphodelum falsum* interpretatus est. Majori deinceps jure TOURNEFORTIUS ad *Phalangii* genus herbam nostram retulit, modo nomen, insecto proprium (a) retineri potuisset. Hinc adsumpta ex THEOPHRASTO & DIOSCORIDE *Artherici* voce, LINNÆUS (b) a Phalangiis reliquis, quæ ipsi *Bulbines* nomine veniunt, aliquas species separavit, quas inter nostra. At eodem temporis intervallo, nondum visis operibus *Linnaanis*, penitus, ceu imaginabar, examinato flore & fructu, *Asphodeli-ridis* genus ex ea conficiebam ego, ut similitudinem faciei irinæ cum asphodeli spica jungerem. Jamque tradita erat observatio Illustr. BUCHNERO nostro, quæ *Act. Nat. Cur. Volumini IV. to* infereretur, quemadmodum alibi (c) indigitavi. Læta autem hora non ita multo post missam ab amicissimo LINNÆO Criticam ipsius *botanicam* perlegens, ac visis in nomine hujusmodi composita adversariis, propositis ejus indulgendum satius duxi; quem in finem mox a BUCHNERO nostro humaniter petii, vellet dictam observationem suppressere, aliam paulo plus politam suppeditaturus. Enata hinc ipsa, quam habes, observatio, cui *Narthecii* titulum præfixi. Quo jure? inferius (§. 10.) judicare licet. Ut tamen nominis heic ratio pateat, *ναρθηκία*, & *ναρθηκίον*, Græce *ferulam*, vel *bacillum* denotan-

(a) LINN. *Fl. Lapp. l. c.*(b) *gen. plant. 303.*(c) *Prim. lin. hort. mei, l. c.*

tantia, fuere adhibita a THEOPHRASTO, GAZA, PLINIO, promiscue pro *Ferula* & *Aphodeli* genere denominando. Vagum hoc, & simul antiquum nomen, adprime plantæ nostræ, bacilli vel virgulæ instar simplicis erectæ, conveniens, & in vicino olim genere usitatum, huc transposui.

§. 6.

Historia.

Primus nostram descripsit & depingendam curavit DODONÆUS, unde suas descriptiones hauserunt LOBELIUS in *Obs.* & *Advers.* nec non JO. BAUHINUS, & ex parte CLUSIUS, qui ob habitum scapi foliorum nomen *pseudo* adjecit. Nil fere mutavit TABERNÆMONTANUS, præterquam quod binos scapos, totidemque foliorum fasciculos pingat. Quæ *Sim. PAULI* & *BARTHOLINUS* in *Aff. Hafniens.* l. c. suggerunt, alienæ fidei adeo innituntur, ut ex cognita stirpe, & missis incompletis herbæ frustis *Gramen* fingerent Anthericis jungens LINNÆUS, vix fructum & femina matura ad manus habuisse videtur. Descriptio nulla bona. De figuris judicium amplius fuit §. 4. Mea observatio (§. I.) e curis, per octennium multoties, renovatis, conflata est.

§. 7.

Charaæter genericus.

CAL. nullus.

COROJ L. *Petala* sex, oblonga, concava, obtusa, æqualia, patentissima, persistencia.

STAMINA marcescentia, corolla breviora. *Filamenta* sex, subulata. *Anthera* perpendiculares, compressæ oblongæ, simplices, bifulcæ; mox extrorsum recurvæ.

PIST. *Germen* ovato-acuminatum, e trigono mox sex angulare, simplex, longitudine filamentorum. *Stylus* nullus. *Stigma* minimum, obtusiusculum.

PERIC. *exterius*. *Corolla* marcescens, nonnivens. *interius* & *proprium*. *Capsula* ovato-oblonga, acuminata, obtuse hexagona, trilocularis, apice trifariam tandem dehiscens.

SEMINA numerosa, tenuia oblonga, *feta* capillari utrimque exprorecta.

§. 8.

Anthericorum Linnæi partes fructificationis, per species evoluta.

Inquiram ante paullo curatius in Antheriorum LINNÆI diversas species, quam constare poterit de diversitate Nartheccii nostri (§. I.)

a. ANTHERICUM filamentis lævibus, perianthio trifido.
Linn. Hort. Cliff. 140. descr.

Huic speciei, Virginiae producto, est:

Scapus nudus.

Flores pedunculati, spicati, nunc solitarii, nunc vero bini, & terni fasciculati, ex eodem tuberculo: *pedunculi* squamam basi habent.

CAL. *Perianthium* minimum, semitrilobum.

COROLLA persistens, sexpartita, linearis, &c.

STAM. *Filamenta* sex, glabra, longitudine corollæ. *Antheræ* cordatæ.

PIST. *Germen* ovatum, simplex. *Styli* tres. *Stigmata* totidem.

De pericarpio & feminibus nil addit; forte, quia inspecta exemplaria sicca ad eum maturitatis gradum nondum pervenerant. Eamdem postea GRONOVIVS, a quo suas LINNÆUS plantas habuerat, *Flor. Virgin. 1. p. 39*, a phalangiis

fructu & pistillo simplici; ab omnibus liliaceis, calyce differre pronunciavit.

β. ANTHERICUM scapo nudo capitato, filamentis glabris.

Linn. Fl. Lapp. §. 137. t. 10. f. 3.

Huic speciei Lapponicæ sunt:

Scapus nudus.

Flores sessiles in spica brevissima, in capitulum collecta: bractea nulla.

CALIX nullus.

COROLLA sexpartita, persistens, raro explicata, nivea.

STAM. *Filamenta sex, glabra.*

FRUCTUS subrotundus, obtusus, tripartitus.

Reliqua de *antheris, stylis, stigmatibus & seminibus* non adjecit.

γ. *Phalangium alpinum palustre, iridis folio.* Tourn. Instit. speciei huic, Helvetiæ soboli, est:

Scapus foliis 2. communiter vestitus, multo longioribus, quam in Narthecio nostro (§. I.)

Flores pedunculati, sparsi, nunc arcte, (a) sæpius laxè (b) & alterno situ spicati; squama spathæ formis ad basin pedunculorum, semper solitariorum.

CALIX. *Perianthium parvum, trilobum (c) laciniis obtusissimis.*

COROLLA sexpartita, petalis lanceolatis. (d)

STAM.

(a) Cujusmodi siccum specimen misit optimus meus *Alb. HALLERUS.*

(b) Qualia aliquot exemplaria sicca ab humanissimo *Balth. EHRHARTO*, Meminga habeo,

(c) An plane tripartitum? quod in siccis adeo curate ob fragilitatem investigare nequivi.

(d) In *Halleriano* specimine petala ad ovatam figuram adcedunt.

STAM. *Filamenta* sex, glabra, longitudine corollæ.
Anthera, cordatæ.

PISTILL. longitudine staminum. *Germina* tria, conniventia, acuminata. *Styli* breves. *Stigmata* totidem globosa.

PERIC. *Capsula* tres (e) ovato oblongæ, conniventes.

SEM. - - - -

Seminum nondum maturorum figura e speciminibus meis siccis non patebat.

§. 9.

Iusta determinatio specierum §. precedentis.

E collatione (§. 8. litt. β & γ.) utriusque descriptionis liquet, diversas esse species, atque *Linnaana* (f) quæstioni, de iis jungendis, (g) locum amplius non esse. Quid? quod, commune ejusdem LINNÆI nomen (§. 8. α.) cadere quoque in speciem tertiam (§. 8. γ.) posse constat, Hinc aliis nominibus specificis utraque donanda.

Est ergo species 4. Si anteced.

ANTHERICUM scapo nudo spicato, floribus sæpe fasciculatis.

Species autem γ. ejusd. §i.

ANTHERICUM scapo folioloso spicato, floribus sparsis, pedunculis solitariis.

§. 10.

Generis ratio & character essentialis.

ANTHERICO *Linnaano* spec. α. & γ. (§. 8.) est manifestum *perianthium*, speciei vero β. (ibid.) nullum. Omnibus

Ddd 2 bus

(e) Inde HALLER. *Itin. Helvet. §. 64. pag. 90.* filiquas distinctas nominavit.

(f) *Fl. Lapp. §. 137.*

(g) Quod confirmat HALLER. *Itin. Helvet. l. c. not. h.*

bus tribus $\alpha. \beta. \gamma.$, consentiente LINNÆO *Gen.* 303.
sunt

Petala inæqualia, inferiora minora, persistentia.

Filamenta longitudine corollæ. *Anthera* triangulares.

Germina tria; totidemque styli, ac stigmata & capsulæ.

Semina acuminata (h) angusta.

BULBINE *Linn. Gen.* 269. habet

Calicem nullum;

Petala decidua;

Antheras quadrifulcas;

Stylum longum, simplicem

Capsulam ex ovali subglobofam, vertice obtuso vix apicato, trifulcam, totam dehiscentem; &

Semina angulata, superne truncata.

NARTHECIUM nostrum (§. I. & 7.) gerit

Calicem nullum,

Petala æqualia, persistentia;

Filamenta corolla breviora; *Antheras* compressas, bifulcas.

Germen simplex, e trigono mox sexangulare, staminibus brevius; *Stylum* nullum; *Stigma* minimum;

Capsulam ovatam, sex fulcatam, acumine longius producto, tenui; trilocularem, apice trifariam parum dehiscentem; &

Semina tenuia; corpore oblongo in setam capillarem, ad

(h) Qualia vero, si cum Bulbines genere Anthericum, excluso priori, conjungere velit suavissimus LINNÆUS? quod ex *Syst. Nat. Edit. 2. Class. 6. ord. 1. p. 1.* concludere licet: nisi errore typographico Bulbine omissa sit. Sane alia, diversa longe angulata scilicet, & superne truncata, ut adparet *Gen.* 269. & *TOURNEF. Instit. Tab. 193.*

ad infertionem in corpus feminis utrinque angulum facientem, desinente,

Ergo fatis clara est differentia partium essentialium fructificationis, & insignis diversitas proportionis.

Styli absentia, *capsula* simplex, & *feminum* singularis, faciunt, nisi me omnia fallunt, essentialem NARTHECII characterem.

§. II.

Reductio generis ad omnium Systematum classes.

Pertinet ergo genus nostrum (§. 7.) in Systemate

(a) a Fructu defumto,

1. CAESALPINI ad Classẽm IX. herbacearum, triplici principio, bulbosarum.
2. MORISONI ad Classẽm VII. hexapetalarum tri-capsularium; ord. I. radicibus tuberosis, fusiformibus, nodosis, fibrosis.
3. RAJI (i) ad Classẽm XXIII. ord. 3. graminifoliarum floriferarum, flore hexapetalo, sedi fructus cohærente.
4. KNAUTII (*Christoph.*) ad Classẽm VI. unicapularium hexapetalarum; ord. I. trivalvium, trilocularium.
5. HERMANNI (k) ad classẽm tricapsularium, flore hexapetalo spicato; radice fibrosa fusiformi:
6. BOERHAAVII (l) ad monocotyledones bracteatas, flore hexapetalo, ovarium amplexo, post *Phalangium*.

(b) a Corolla.

7. RIVINI, RUPPII, HEBENSTREITII, (m) LUDWIGII

(i) in *Meth. emend. & aut.*

(k) in ZUMB. *Flora Lugab. Florib.* p. 121. & *adpend. ibid.* p. 249.

(l) *Hort. Lugab.* 2. 133.

(m) HEBENSTREIT. *defin. plant.* §. 8. addit. floribus stelliformibus, in spicam collectis.

- WIGII ad regulares hexapetalas capsula tripartita, KNAUTII. (*Christ.*) ad hexapetalas uniformes, ad capsulas triloculares compositas, floribus fructus subjectis.
9. TOURNEFORTII ad Classem IX, Sect. 4. herbarum, flore liliaceo hexapetalo, cujus pistillum abit in fructum.
10. PONTEDERAF. (n) ad plantas, gemmis carentes, floribus polypetalis liliaceis.
- (c) a Calice
11. MAGNOLII ad herbas, calice interno tantum, bulbosis adfines.
12. LINNÆI ad classem 17. apetalorum, sexfidorum; post *anthericum*.
- (d) a Staminibus
13. LINNÆI ad Hexandriam monogyniam, corollis hexapetalis nudis; post *bulbinem* (o) vel post *anthericum* (p)
- (e) a Fructificatione tota
14. LINNÆI (q) ad ordinem IX. post *bulbinem*.
15. ROYENI (r) ad Lilia, corolla hexapetala; itidem post *bulbinem*.

In his tantum dedi specimen aliquod, redigendi genus quoddam ad locum suum in quolibet excogitato Systemate; licet multæ Auctorum variorum, v. g. *num. 1. 2. 4. &c.* hujus §. classes aliter subdividi deberent.

§. 12.

(n) vid. LINNÆI *Class. plant.* p. 371.

(o) in *System. Sexual.* p. 19.

(p) in *Syst. Nat. edit. 2.* p. 21.

(q) vid. *Fragment. meth. nat.* in *Class. plant.* p. 491.

(r) *Prodr. Flor. Lugdb.* ubi ex ord. IV. Liliorum polygynorum eximatur species nostra, *Anthericis*, præeunte LINNÆO, adscripta.

§. 12.

Vires & superstitiosa rejecta.

Omnes hæcenus Botanici de viribus plantæ nostræ filuerunt, adeo, ut nihil de ea constet, præter hæc LOBELII verba: (s) *Floribus lixivio maceratis puella crinem flavum inficiunt.* Pauca forte alia concludenda forent e verbis D.D. TREUBLERI in *Act. Hafn. Vol. II. Obs. 43. p. 135.* referentis, duos Chirugos, sibi adstantes, & plantam nostram Centaurium minus existimantes, adfirmasse, se diu pro Centaurio minori in usum traxisse nostram, nec exinde mali quidquam profluxisse. Ut adeo vix credi queat, eam ullam pecori noxam conciliare, multo minus ossa illorum emollire posse, qualia credulum rusticorum Norvegicorum vulgus sibi persuadere certo voluit. Unde, licet *Sim. PAULI* in *Quadrip. Bot. & Act. Hafn. l. c. ibidemque* prudens *Thom. BARTHOLINUS* iudicium ob plantam totamque ipsis ignotam rem, suspenderent, TREUBLERUS tamen jam in dubium vocavit, LINNEO (t) *Flor. Lapp. c. l.* plane hæc negante. Nec ulla apud nos experientia, hominumve memoria constat, pecori ac seorsim ovibus morbum ex esu hujusce herbæ attractum esse. Et verum quidem est, in nostrarum quoque ovium jecinoribus (u) quotannis, mensibus auctumnalibus, vermiculos illos latos, pleuronecten

AR-

(s) Quæ a RAI O *Cat. Pl. Angl. 33.* & BAUH NO *Hist. 2. p. 633.* repetuntur.

(t) Nescio tamen, cur idem optimus Amicus c. l. flori odorem manifeste virosum adscribat, qui semper & mihi & aliis gratus ac mellitus est visus. An differens odor: pro ratione diversi soli? in Smalandia forte mineralium particeps sicut & in Norvegia; quum heic terrarum in pura arena, leviter palludosa crescat.

(u) LINN, *Flor. Lapp. §. 136. litt. β.*

ARTHEDI Ichthyol. similitudine exscribentes (atque hinc patrio sermone *Bütte* nuncupatos,) generari, ovesque dictis in ericetis, ubi planta nostra provenit, pabulum frequenter quærere. Conf. LINNÆI *not. B. cit.* Sed hi quoque in ovium scirrhis jecinoribus inveniuntur, quæ nullum Narthecium, ericetorum aliorum, planta nostra carentium, pasua frequentantes, devorarunt. Nascitur enim heic terrarum ad aliquot miliaria longe lateque nullibi, ac circum sylvam Upieveranam, & in ericeto Ostringiæ. Quum autem nulla unquam ovis, in locis argillaceis, pingui lætoque gramine vescens, hisce vermibus inquinetur; omnino alia in re causam generationis horum vermium quærendam fore, patet. Jam vero indoles herbarum plurimarum exsiccantium & adstringentium, proindeque fervidiorem sanguini naturam conciliantium, (id quod potissimum e fimo elucet, qui multo fervidior ab ovibus in ericetis vitum quærentibus, quam abs iis qui locis argillaceis graminapinguia & magis humida decerpunt, excernitur,) quales in plerisque ericetis arenosis ac sylvestribus occurrunt, v. gr. ipsæ Ericæ, Empetrum, Myrica Linnæi, Carices, Jassione Linnæi, Succisa, Tormentilla, Geranium foliis myrrhidis, Columbinum, Acetosa minima, Filices, Vaccinia, Prunella, Bugula, Euphrasia, Pedicularis, Crista galli, salix minima repens, &c. multo propiorem nobis causam vermium horum largiri videtur. Scilicet sanguine hinc sicciore, magisque volatili facto, faciles in Hepate canaliculorum tam sanguinorum, quam biliosorum obstructions, scirrhi, vermium memoratorum nidi, oriuntur. Quæ res alio loco exponi commode posset, & illustrari dispositione ovium illarum hæreditaria, & translatione ovulorum e parentibus in prolem.

OBSERVATIO CXVIII.

Dn. D. PAULI GERARD. HENR. MOEHRINGII.

Caucalis involucro universalis monophyllo-partiali triphyllo.

Caucalis Mauritanica, vulgari similis, sed semine majore Walth. Hort. 2. p. 127.

PLANTA annua, bipedalis circiter.

RADIX longa, carnosio - fibrosa, perpendicularis; fibrillæ paucæ laterales.

CAULIS ramosus, ramis alternis, diffusis; angulosus, angulis 5. ad 8. hinc inde, ac præsertim inferne, raris pilis adsperfus.

FOLIA alterna, semiamplexicaula, infima petiolata, superiora sessilia, tripartita, pinnata, pinnis decompositis, pinnulis linearibus profunde incisus; costa nuda carinata, raris pilis hirsutula; petiolo plano-concavo, membranaceo.

CALIX. *Umbella universalis* inæqualis, patens, fere plana, radiorum 3. raro 4. aut quinque.

Partialis inæqualis, trisperma plerumque, florum 5. ad 12. quorum hermaphroditi majores.

Involucrum universale foliolum unicum, lineari-subulatum, breve, sæpe subito deciduum.

Partiale triphyllum, rarissime tetraphyllum, foliis lineari-subulatis, extrorsum ad pedunculos hermaphroditorum sitis, reclinatis tandem.

Perinthium proprium quinque partitum, inæquale, persistens, foliolis lanceolato-linearibus, acutis,

brevibus, quorum 2. exteriora duplo fere reliquis majora.

COROLLA. *Universalis*, ut in LINNÆI Gen. ; *propria discimmas*, ut in LINNÆI Gen. ; insidens pedicello, florum hermaphroditorum quadruplo circiter longiori, numero 2. 3. ad 7. ; *propria radii* hermaphrodita, ut in LINN. Gen. num. 3. raro 4. rarius 5. insidens pedicello brevissimo, florum masculorum quadruplo breviori, at tantundem crassiori.

STAMINA omnibus. *Filamenta* 5. capillaria, apice introrsum flexa *Anthera* parvæ, oblongæ intorsum patentem.

PISTILL. *Radii Germen* oblongum, fetis introrsum uncinatis, oblique erectis tectum, infra receptaculum proprium. *Styli* ut LINN. Gen. crassiusculi. *Stigmata*, ut Linn. Gen. tenuia.

PERICARP. *Fructus* ut in LINNÆI Gen. in acumine fovens perianthium, stylos & stigmata persistentia.

SEMINA ut apud LINN. l. c. fetulis subulatis, horizontaliter patentibus, uncinatis, introrsum incurvis.

Obs. a. Crescit, si fides synonymo habenda, in Africa ; & facies plantæ idem innuere videtur. Floruit in horto meo Junio, Julio & Augusto, femina maturuerunt Septembri & Octobri. Floris color albus in dilute purpureumurgens.

β. Synonymum Waltherianum subjunxi, feminibus sub eodem nomine ante triennium inde missis.

OBSERVATIO CXIX.

Dn. D. PAULI GERARD. HENR. MOEHRINGII.

Erysimum foliis radicalibus pinnato-dentatis, apice subrotundis : caulinis superioribus lineari-pinnatifidis acutis.

Sisymbrium folio tenuiter laciniato, flore luteo. Heist. Helmst. 1730. p. 29.

Differentia inter hanc & *Erysimum foliis* (omnibus) *pinnato-dentatis*, apice subrotundis. LINNÆI *Fl. Lapp.* §. 264. *Hort. Cliff.* 338. specifica adesse his ex rationibus videtur.

Nostra speciei *folia* tam *radicalia*, quam *caulina inferiora* basi pinnato-dentata, segmento extimo maximo, subrotundo; inciso, obtuso; *folia caulina media* & *superiora* pinnatifida, pinnulis linearibus, extimo segmento lanceolato-lineari, semel aut bis lacinulato.

In *Linnaana* specie *folia* tam *radicalia*, quam *caulina omnia* basi pinnato-dentata, apice maximo, subrotundo, obtuso.

Nostra siliquas triplo majores, laxas, lineares, *valvulis* ad apicem usque dissepimenti excurrentibus, habet, acumine obtuso.

LINNÆI species *reliquas* triplo minores, confertas, lineari-subulatas, *valvulis* dissepimento brevioribus, habet, acumine sive *rostro* subulato, acuto.

Ceterum florum structura, plantarum item altitudo, ac facies ramosa in utraque specie eadem.

Ergo proportio fati diversa, dum speciei nostræ folia

caulina pinnatifida multoque tenuiora sunt, nihilo tamen fecius *Linnaeanam* speciem siliquarum laxitate, crassitie, magnitudine multum superant, specierum differentiam sine dubio egregie arguit. His adde valvularum discrepantem terminum, rostrique in altero absentiam, in altero notabilem præsentiam.

(*Fevera in Frisiis Erfordiam missa*
d. 28. Novembr. 1740.)

OBSERVATIO CXX.

Dn. D. JOAN. SEBAST. ALBRECHT.

Spicilegium ad Historiam naturalem Scarabæi maximi platyceri, *Tauri* nonnullis, aliis *Cervi volantis*, Raji (a) seu *Scarabæi cornuti*, a Joh. de Muralto descripti. (b)

IN Historia naturali ita cum multis rebus comparatum est, ut, quoniam multæ naturæ actiones in occulto, & ab oculis nostris remotæ fiunt, non unius hominis, etiam vel maxime industrii, sæpe in eadem re sufficiat labor, sed aliorum quoque accedant observationes necessè sit. Clariss. FR. ERN. BRUCKMANNUS, naturæ scrutator diligentissimus, Collega, Fautor & ab academicis jam annis amicus honoratissimus, inter alias elegantes & curiosas *Epistolas itinerarias*, haud ita pridem anno 1759. in LXXVIII. de *Cervo volante ejusque hibernaculo* doctè egit, & Muraltianæ observationi nonnulla noviter adjecit. Sed cum & mihi casu notæ sint quædam circa hanc rem, non contemnendæ mihi

(a) *In Histor. Insector. Londini 1710. 4to p. 74.*

(b) *Ephem. Medic. phys. Acad. Nat. Curios. Dec. II. Ann. II. Obs. 83. p. 207.*

mihî visæ, observationes, licebit mihî, ad augendam hujus Insecti historiam naturalem illas addere & figuris quibusdam illustrare, ut pateat etiam in hoc insecto aliquam fieri mutationem, tum aliquamdiu quiescit, nec loco se movet, & in ediam patitur, ideoque omnino ad μεταμορφωμένα pertinere, (c) licet nemo, quantum novi, hujus status mutati vel aliquam adumbrationem dederit. Ratione temporis autem, præmonendum mihî videtur omnino necessarium, quemadmodum illa Cl. BRUCKMANNI observatio mense Junio facta est, sic meam natam esse paulo serius, nempe XX. Julii, cum in extirpandis radicibus, arborum occupati essent operarii, ut locus quidam prope urbem nostram, horto colendo aptior redderetur, & eum in finem summâ imis & ima summis miscerent. Casu enim sic factum est, ut glebam pugni magnitudine ex profundis craterent atque ad me deferrent, quam statim pro domicilio cujusdam insecti, Gryllotalpæ nempe habui, & sic cum cura aperui. Nec pœnituit erroris, inveni enim aliquid, mihî quidem, adhuc non visum, Cervi volantis Scarabæi in formam mutatam. Quod ad domicilium hoc attinet, nihil habeo, quod observationi BRUCKMANNIANÆ addere possim, nisi forte illud, quod domicilium hoc ita comparatum sit, ut non omnino expleatur insecto, sed spatium aliquod super sit, ut movere se liberius possit, & prudentes hac in re industrii architecti fibras arborum & radicum teneriores admiscere noverint luto, ut firmiori nexu cohæreat lutosa terra, quemadmodum eundem in finem, in ædificiis extruendis hominum industria luto admiscet straminis particulas, aut frumentorum paleas & locustas, ut cohæreant omnia firmius. In hoc spatioso, intus polito, & prudenter structo domicilio hospitatur insectum, uti ego observavi, eo si-

Ecc 3

tu,

(c) Vid. RAMIS l. c. in *Prolegom.* p. IX.

tu, quem *Figura 5. Tab. V.* monstrat, capite cum cornibus versus pectus, si ita dicere licet, declinato, pedibus sex versus abdomen contractis, alis tam superioribus, quæ vaginam duriorum constituunt, quam inferioribus membranaceis, contractis & ex parte rugosis, limbo duriusculo quasi cartilagineo cinctis utrisque substantia omnino, nec cornibus ipsis quidem exceptis, nunc quidem molli, & colore albo. In scutato capite quatuor latera, a MURALTO descripta, multum sunt evidentiora itidem, ut reliqua omnia, mollia & alba. Quatuor plumæ, tam majores superiores, quam minores inferiores, ex ore sub scuto nasali natæ, nunc non expansæ, sed contractæ atque in se invicem quasi convolutæ observantur. Mystax, utrinque duplex. magis tumidus adparet, Antennæ autem plicatiles libere fluctuant. Abdomen bisulcum in superiore parte, & imminutis utriusque generis alis quasi nudum, in novem circiter circulos divisum, terminatur in extremitatem cochleæ figuræ æmulam, in se convolutam, an penis? quod MURALTUS vult, an anus? nolo determinare, cui ab utroque latere adest elongatio parva oblonga, paulo durior, forsan ex complicatione foliacearum excrescentiarum oblongarum, quas in utroque latere binas notavit MURALTUS, nata. Hæc omnia ut eo melius possint intelligi, duplici figura curavi hanc observationem illustrari, ad rem ipsam formata, quarum prima *Fig. 5. Tab. V.* hujus insecti situm, ante oculos ponit, quem in cavo glebæ argillaceæ, fibris intertextis firmiter compactæ, obtinet, ideo extra glebam nunc positum, ut singula possint observari melius. Altera, *Fig. 6.* ejusdem Tab. autem partes extra situm protractas & nunc explicatas sistit, ut quæ plumarum ex ore, quæ proxime mystacum, porro antennarum, scutati capitis & pectoris, inprimis autem Vaginarum, sive elytriarum & alarum nunc mutata sit conditio, melius observare liceat. Unicum adhuc superest phæ-

phænomenon, quod addam : Colorem album hujus insecti statim mutatum esse in fuscum nigricantem, simulac ad ejus conservationem in vitro superfusus est spiritus vini, molliem autem adhuc, dum hæc scribo, durare.

OBSERVATIO CXXI.

Dn. D. JOAN. SEBAST. ALBRECHT.

Color florum Thlaspios Cretici utriusque,
Tabaci fumo mutatus.

Nihil in rerum natura esse durable & immutabile adeo verum est, ut quidam, qui mihi nunc in mentem non redit, Physicam definiverit, esse rerum mutabilitium scientiam. Mutationi autem citiori illa corpora inprimis sunt obnoxia, quæ delicatorem & teneriorem partium habent, quas *solidas* vocamus, structuram, & *fluidorum* mixturam, ad quam classẽ plurima vegetabilium referri possunt. Hoc non mirabitur experientia doctus, plurimum vegetabilium colores adeo esse fugaces, ut pictores illis parum fidant, cum noverint, pigmenta inde parata in nitore suo non perdurare, sed quam facillime mutari brevi tempore, solo etiam aëre. In hac re quemadmodum multum operæ olim impendit diligentissimus rerum naturalium contemplator & interpret, nec non philosophiæ experimentalis restaurator, celeberr. ROBERTUS BOYLE (a) & plures eruditi Physici, qui phænomena naturæ cum cura & debita attentione observant, numerum illorum experimentorum post illud tempus multum auxerunt, ut ex multis paucos, qui cum vegetabilium partibus pericula fecerunt, proferant,

---

(a) In *Experimentis de Coloribus pluribus.*

feram, JESSOPIUS, (b) HAGENDORNIUS, (c) TEICHMEYERUS, (d) VATERUS, (e) GODOFREDUS junior (f) ita & mihi licebit elegans addere experimentum. Cum mense Julio hujus anni in hortulo meo cum amicis versarer, & varios flores vegetos, qui ad manus erant, cum iisdem contemplerer & inter illos ipsos Thlaspios, Cretici quibusdam, flore albo & rubente I. B. 2. 924. quod Thlaspi, umbellatum, Creticum, Iberidis fol. nominat *Morison*. H. 2. 295. Thlaspi Cappadocicum autem flor. incarnato & flore albo vocatur in Hort. Eyst. Aestiv. Class. O. 7. fol. II. figur. 2. & 3. venit, nescio, quo fato, in mentem, periculum facere, annon ex Tabaci fumo alkalifato mutationem subeat tenerior hic flos in suis coloribus. In utroque ejus colore eventus ex voto respondit dubitationi. Namque ille rubellus, liberius admisso fumo hujus herbæ, jucundo spectaculo, confestim mutatus est in elegantissimum smaragdinum, vivacem admodum, hic vero albus eodem modo transit in flavo-viridescentem, cum præsentium amicorum admiratione & delectatione.

OBSER-

-
- (b) In Epist. Philosophic. JOH. RAJI. Vid. Act. Erudit. Lips. 1719. Mens. Januar. p. 19.
 (c) Ephem. Nat. Cur. Dec. II. Ann. III. Observ. 29. pag. 87.
 (d) In Element. Phil. Nat. Experim. pag. 113.
 (e) Physic. Experiment. systemat. Sect. II. C. IX. p. 224. sqq.
 (f) Memoires de l'Academie Royale des Sciences 1707. pag. 686. sqq.

OBSERVATIO CXXII.

Dn. D. JOAN. SEBAST. ALBRECHT.

Funesta febris suppressio, ob inde ortam paralyfin, sphacelum, mortem.

Verum est, quod dixit Excell. HENRICUS HENRICI, olim in Academia Halensi Pr. P. celeberrimus : (a) Plures alioqui sana rationis, quod mirandum est, inveniuntur, qui rem, qua sanitatem & vitam ipsam concernit, ejusmodi imperitis, tanquam ovem lupo, committere non verentur, cum tamen nullus tam stolidus sit, qui vestem conficiendam sartori imperito, nullus, qui suos agros villico rusticarum rerum inexperto, nullus, qui adificationem domus alienissimo ab archite-ctura, nullus, qui pecunia procurationem & dispensationem hujusmodi rei imperito commendet. Unde etiam sapissime accidit, ut infelices homines ab ejusmodi artis opprobriis spem salutis incertam pretio emant. Et nihil aliud hic in culpa est, quam nimia mortalium credulitas, qui enim facile credit, secundum illud, facile decipitur. Et verum quoque manet, quod Rex ille, quo non alius fuit sapientior : Prudens & peritus, inquit, artifex rem sibi concreditam bene perficit, imprudens autem & artis suae ignarus illam depravat & corrumpit. Hanc veritatem liceat nobis tristi exemplo confirmare, licet tot jam probatam experimentis. Utinam vero tandem in salute sua conservanda & recuperanda homines fierent prudentiores! Plura esse damna, quæ ex corruptis febribus nascuntur, pluribus argumentis probarunt viri in arte medica perfectissimi & celeberrimi, non solum beatus & post fata su-

Astor, Med. Ph. Vol. VI. F f f per-

(a) In Diff. de sinistro morborum eventu, Halæ 1713.

perites doctissimus G. E. STAHLIUS, (b) sed etiam, qui adhuc spartam, quam tenet, mirifice ornat eruditissimus JOH. JUNCKERUS, (c) novis vero exemplis hanc rem, quotidiana experientia notam, confirmatam legimus in *Select. medicis Francofurtens.* (d) Si vero adhuc quis dubitet, eum per sequentem observationem plane convictum iri nullus dubito. Fœmina XXX. annorum, robusta, alias plethorica, & gravioribus laboribus adsecta, superiori anno 1740. mense Majo febris intermittens anomalis adhuc motibus per aliquot dies tentata, consultum me veniebat, quid agendum sit. Circumstantiis bene pensitatis auctor fui, ut adhuc unam alteramve diem abstineret a medicamentis, interim vero diætæ, quam præscripsi, rationem cum cura haberet diligentissime, sic fore, ut tantilla mora concessa, vel cessent omnino motus illi, vel sublatis anomaliis typum certum sit acquisitura febris, tunc demum medicamentis debitis congrue debellanda. Sed consilio hoc neglecto, quod plerumque fit, *Medicorum enim consilia vitamus, adfidentum dissident unque, qui parum docti & satis seduli languidos multos officiosissime occidunt, sequimur,* (e) auxilium quærit apud empiricam mulierculam, bullati cujusdam Licentiati, tunc absentis, uxorem, quæ medicinæ exercendæ, aut si mavis, impune occidendi, æque sibi licentiam datam esse, rata, ac aliorum opificum uxoribus, quæ absente, vel mortuo marito, vel ipsæ opificia exercent, vel per alios perfici curant, temerario sane ausu, officiosa tamen,

(b) In *Diss. de febribus intermitt. turbatis atque corruptis.* Hale 1713. & passim alibi.

(c) In *Diss. de legitima febrium corruptarum tractatione.* Hale 1734. §. IX. sqq.

(d) *Volunt. Viro Tomi I.*

(e) SEMPRONIUS GRACHUS in *Medico hujus seculi, Libr. II. Sect. IV. p. 280.*

men, nihil intentatum reliquit, sed secundum ingeniosi illius Gallici Comici de *Moliere* methodum satyricam, venam fecari iussit & validum purgans subjunxit. Rebus vero in pejus ruentibus, proximis diebus ad aliud transeundum erat; exhibebatur itaque medicamentum febrifugum, quale illud autem fuerit, an chinatum, an forsan arsenicale, aut aliud? ignoro, nam diligentissime celatum est, hoc vero probe scio, me nimis sero iterum vocatum, & eo quidem die, quo medicamentum hoc accepit, ægrotam invenisse gravi paralyfi omnium inferiorum partium adeo tactam, ut crura instar demortui hominis sine motu, sine sensu, frigida obriguerint, alvus & urina fuerint suppressa pertinacissime, accesserit altero die febris inflammatoria, cum siti intensissima, quam postea excepit internarum partium gangrænosa & tanta quidem corruptio, ut sphacelo corruptæ partes a vivo adhuc corpore tandem una cum excrementis partitim secesserint. Sed ne tanti facinoris egregii abesset excusatio, fascinum, ut plerumque fieri solet accusatum est: *Die Krancke sey über eine böse Spuhr gegaugen*; cum tamen non statim graviores morbos pro fascino habendos esse, jam dudum b. WEDELIUS, Præceptor olim meus in cineribus venerandus, pronunciaverit. (f)

O miseræ leges! quæ talia crimina fertis.

O cæci Reges! qui rem non cernitis istam.

Vos! quibus imperium est, qui mundi frena tenetis;

Ne tantum tolerate nefas, hanc tollite pestem,
Consulite humano generi. Quot nocte dieque

Horum carnificum culpa mittuntur ad orcum?
 Vel perfecte artem discant, vel non medeantur.
 Nam si alia peccant artes, tolerabile certe est,
 Hæc vero nisi perfecta, est plena pericli
 Et sævit tamquam occulta atque domestica pestis.

Ita eleganter SEMPRONIUS GRACHUS (g). Sic vero tandem justissimarum querimoniarum finem futurum esse & Medicinæ antiquum splendorem, honorem & justum pretium restitutum iri sperare liceret. Nam de quo Celeberr. STENZELIUS conqueritur (h) intuitu Saxoniae, eandem palinodiam etiam in multis aliis locis & provinciis Medici, quibus patriæ salus curæ cordique est repetere necesse habent. Sic vero ille: *Insciis invitisque Medicis, hodie non Chirurghi saltem, sed & omnes perditii homines, medicinam faciendo, innumera per mortes agrotantium experimenta instituunt. Nihil detestabilius, nihil calamitosius, quam præsens artis salutaris status sisti potest. Nos Saxones in hac re omnium miserrimi sumus, ad nos enim pessimorum & imperitissimorum hominum, qui aliis locis non tolerantur, colluvies, quasi torrente acta, confluit. Exinde tam male apud nos audit Medicina, hinc nihili apud nos Medici astimantur, hinc Saxonia demum Empiricis obruta, genuinis carebit Medicis, exactum negligendo, qui in re medica constitutus est, ordinem.*

OBSER-

(g) l. c.

(h) In not. ad LINDERSTOLPE Tract. de Venenis p. 80.

OBSERVATIO CXXIII.

Dn. D. JOAN. SEBAST. ALBRECHT.

Laesio capitis gravissima, post sextam septimanam demum lethalis, cum sectione anatomica.

Servus agricolæ, homo robustus, proceræ staturæ, XX. annorum, secunda feriarum Pentecostes hujus anni d. 22. Maji circa vesperam per lapidem e longinquo, seu eminus jactum in capite graviter lædebatur, interim potens erat, ut solus ex alio pago, quo id passus est, adhuc potuerit domum reverti, sed statim, ac domicilium patris intravit, concidit quidem, mox autem vires colligit & ad se redit, & quid ipsi contigerit, exponit. Accersitus ex vicinia balneator, rem parvi æstimans, remotis capillis, quæ impedimento erant, nihil vulneri adplicat quam Emplastrum de Sperm. ranar. & sic satis negligenter tractat. Cum autem proximis diebus totum latus sinistrum debilitate paralytica adficeretur, id illustri nostro Regimini Ducali relatum est, quod pro ea, qua pollet, Reipublicæ & pro singulorum incolumitate cura, primum Chirurgo nostro provinciali jurato, deinde vero, cum hic majus subesse periculum denunciaffet, quoniam loquelæ difficultas aliqua paralytica accesserat, & mihi Physico provinciali mandavit, ut præsentibus personis, judiciali auctoritate munitis & vulnus majori cura, quale illud sit, & qua ratione adhuc ab ignaro balneatore tractatum sit, inspicerem & renunciarem, ægri vero una cum Chirurgo provinciali curam haberem, quorum illud factum est d. 27. ejus mensis.

Respexi ægrotum velato linteis capite, sub fasciis facculos cephalicos in vino coctos calide proximo demum die, ex consilio provincialis Chirurghi, impositos, antea neglectos, vulnus in sinistro bregmate versus os temporum oblique descendens duarum unciarum tectum erat Emplastro de Spermate ranarum, tumor aderat exiguus, inflammatio nulla. Remotis omnibus sub curatiore læsionis scrutinio, specillo facto, statim cranii fracturam adesse cognovi, cum aliqua fracti ossis subsidentia. Præter hæc in capite nihil, nisi levis quædam fugillatio versus nasum ad oculi cantum, a subsidente extravasato sanguine nata, conspiciebatur. Æger ipse compos omnino mentis, sine febrilibus symptomatibus, v. g. calore, siti, pulsu celeri, facile respirabat & æqualiter, totum vero corpus salutari madebat tepore calido, adpetitus sic satis constabat, quod referebant adstantes æque ac illud, urinam & alvum adhuc successisse, nec vomitu tentatum esse ægrotum, qui alias gravius in capite vulneratis admodum esse solet familiaris. Interim tamen vehementioris percussionis & læsionis signa erant, paralysis totius lateris sinistri, quæ ipsius etiam linguæ motum ita impedivit, ut, adposite quidem ad singulas judicis quæstiones interrogatus responderet, sed difficulter & per monosyllaba tantum se explicaret, qualia sunt, *Ja, Nein / hier, dar.* Præter hoc adstantes etiam proxime prægresso die vesperi circa horam septimam convulsiones in ægro observarunt; *Es hätten alle Glieder stark an ihn gezuckt.* Aliam itque curandi viam ineundam esse ratus, ante omnia vulnus ampliari iussi, ut liberior ad partem læsam pateret aditus, deinde autem illud suasi, ut leniter & successive separata ossium fragmenta cautè eximerentur, ne inde aliquid denuo pungendo, vel lacerando; læderetur; vulnus ipsum vero bene abstergeretur & linteis carptis, balsamico liquore humectatis, expletum desuper Emplastro de Betonica

ca muniretur, & tandem porro quam diligentissime facculis nervino-cephalicis discutientibus defenderetur, sub singulis deligationibus autem aëris accessus, qua posset fieri diligentia, arceretur a vulnere. Interna simul medicamenta itasin humorum resolventia, blande diapnoica, cephalico-nervina, cinnabarina, antispasmodica & alia, pro rerum exigentia, itemque analeptica cum potu diluente adpropriato, ordinavi, nec diætæ rationem, qualem observare deberent, docere neglexi. Spes etiam aliqua, a tanta læsione restitutum iri ægrotum, adfulgebat, sed vanam fuisse tristes monstravit eventus, nam d. 3. Julii vesperi circa horam tertiam, sexta jam hebdomade absoluta, moriebatur, interim per Chirugos duodecim ossis bregmaticis fragmentis, variæ figuræ & magnitudinis, exentis. In demandata mihi pro officii ratione, leguli sectione, remotis integumentis communibus, nullum adhuc aliud violentiæ aut læsionis signum, vel ex sanguine extravasato intra integumenta & cranium, vel ex fractura, aut contrasissura aliqua præsentem, præter indicatam I. unciam longam & I. unc. latam observare licebat in loco sæpius jam memorato, in cuius limbo, versus futuram coronalem, aliud adhuc fragmentum parum depressum, obtusum, non pungens, reliquo ossi firmiter adhuc adnexum deprehendebatur. Separato pericranio, in dextro quidem bregmate versus futuram lambdoideam, macula quædam nigricans adparebat, sed elevato cranio, seu calvaria, illam ipsam a fovea ex pulsante arteria subjacente, ut sæpius fit & hinc tenuiore transparente ossè, natam esse, extra controversiam erat. Porro quoque nihil quidquam peregrini, aut humoris, aut solidi, neque intra cranii ossa, & duram matrem, neque inter hanc & piam matrem reperiebatur; omnia erant ubique, si vulneris locum excipias, ab omni labe & impuritate immunia, sub vulnere autem utraque menin-

gum perforata, & in vulneris ambitu tam inter se, quam cum cranio coaluerant ita, ut neque ex vulnere illuc, nec ex his locis ad vulnus quidquam crudioris humoris potuerit pervenire, qui adfluxus etiam coalitum impedivisset. Mox autem sub fractura cranii in corticali crebri substantia plures sinus ulcerosi, altius per medullarem, ad ipsum ventriculum sinistram anteriorem progredientes & ultra uncias 3. materiæ sanioso ichorosæ fundentes, in conspectum veniebant & ulterore examine instituto totius hemisphærii sinistri substantia interior putredine foetente corrupta & adeo destructa erat, ut vix ventriculorum, nedum teneiorum partium structura & ambitus potuerint discerni, quæ fluxilior ulcerosa materia profunde penetraverat & inundatione quasi circumfusam tenebat medullam oblongatam non solum, sed & intra vertebrae colli descensu facta, inter media spatia intra spinalem medullam occupaverat, ita ut pro diversa capitis declinatione manu facta, modo hic, modo illic ascenderet atque descenderet ille humor corruptus. Habemus hic casum rarioribus adnumerandum, & ob plures circumstantias admodum memorabilem: Nam vel illud maxime mirandum est, ægrum gravissima licet cerebri facta percussione adhuc viam fatis longam absolvisse, deinde etiam omnibus sensibus integris ultra 6. septimanas superstitem vixisse, nullis divexatum symptomatibus febrilibus, sine vomitu, omnibus actionibus, tam vitalibus, quam naturalibus, etiam animalibus, si paralyfin excipias supra notatam, usque ad finem vitæ fere integris. Porro etiam de mortis causa dubitare quis posset, an ex balneatoris, sub initio adhibiti, negligentia & incuria, an ex læsionis conditione magis acciderit? Non excuso balneatoris vel ignorantiam, vel negligentiam, sed illud quærendum foret, an, licet omnibus adhibitis, ex interiorum partium centrali, ut vocant, contusione, orta sanies præcaveri in erebro,

utpo-

utpote viscere facile corruptibili, potuerit, ad quæ intimiora etiam fomentationum halitus vix penetrare possunt, nec arti accessus alius datur? Nam copiam saniei non in externis natam ad interna confluisse, sed interioribus genitam, vi gravitatis, deorsum descendisse, vulneris via licet satis patula, docuit inspectio, & coalitus membranarum cum cranii ambitu in loco læsionis, nec non absentia omnis impuritatis confirmat. Tandem argumentum illud, ad diuturniore mora, quæ inter acceptam plagam & mortis terminum intercedit, pro excusanda lethalitate desumptum, parum valere forte etiam denuo hoc exemplo evinci poterit, quod & alibi factum est, in *Vol. V. Actor. Phys. Med. Academ. nostræ Obs. 140.*

(*Coburgo Erfordiam missa
d 18. Decembr. 1740.*)

OBSERVATIO CXXIV.

Dn. D. JOANN. CONR. TRUMPHII.

De

Partus septimestris speciali quodam
signo.

Signa partus præmaturi, in primis septimestris & octimestris, qui tamen vitalis est, inter alios Auctores fusius recenset TEICHMEYERUS in *Medicina legali Cap. IX. pag. 57.* Decidendum aliis relinquo, annon inter illa hoc simul referendum sit, quod infans talis præmature in lucem editus papillam matris, aut nutricis, labiis non adripiat, neque fugat. Relatum mihi est a matronis honestis & obstetricibus, quod infantes tales per tot dies mammam recusaverint, quot pro adimplendo justo partus termino defecerint, postmodum vero rite fuxerint. Ipse ego quoque tale exemplum vidi puellulæ, quæ octavo mense nata erat

Actor. Med. Ph. Vol. VI.

Ggg

ubi

tibi præter alia signa præmaturi partus hoc quoque occur-
 rebat, quod nempe mammam non adriperet, adhibito
 cochleari parcissimum suum nutrimentum ipsi præberi de-
 buerit. Subsequente vero tempore eadem rite mammam
 nutricis (quoniam mater febre purpurata decesserat,) suxit
 vivitque adhuc trimestris. De reliquo heic loci nullus fere
 partus septi - aut octimestris diu invivis superstes mansit ;
 dicunt tamen de quodam, qui jam vitam militarem agit, &
 tum proceritate corporis, tum torositate membrorum
 præ aliis satis eminent, quod fuerit pufio septi - aut octime-
 stris. Verum hoc in passu calculum sæpe non debite for-
 mant mulierculæ, tum ex errore, tum etiam quandoque
 consulto. Mihi quidem sic videtur, quod partus octime-
 stris, quamvis vitalis, tamen ejus magnitudinis non possit
 esse, cujus ille est, qui tempore a natura statuto nascitur.
 Interim Jure consulti has circumstantias non perpendunt,
 sed meretricibus fidem quandoque adhibent, eum quoque
 pro patre spuriorum suorum infantum declarantibus, qui
 ante septem duntaxat menses coitum cum ipsis celebravit,
 freti sententia Medicorum veterum, quod & partus septi-
 mestris non solum excludi, sed & vitalis esse possit. Tali in
 casu cum aliquando judicium meum desideraretur, omnia
 illa signa in partu genuino septimestri occurrentia, fusius
 exposui, istumque infantem talem non esse demonstravi,
 quoniam ratione partium perfectus, robustus & torosus
 erat, insuperque jam adhuc in vivis est ; interim tamen
 hæ rationes in foro politico non attendebantur, quin potius
 ex modo adductis rationibus pro septimestri declarabatur.
 De signo autem illo suctionis adhuc recorder, aliquando me
 vidisse contrarium in puellula quadam. Hæc uterum de-
 serebat matris, per tres jam menses in summo gradu phthi-
 sicæ, & aliquot abhinc septimanis demortuæ, sub finem
 circiter mensis septimi aut initium octavi, eratque multo
 tene-

tenerior & ftatura minor , quam illa , de qua fupra dictum fuit ; nihilo tamen minus d'gitum vino madidum adripiabat & inde quafi fugebat , fexta vero poft partum hora expiravit. Inquirendum ergo foret , an illi tantum infantes mam- mam non adripiant , qui aliquamdiu in vivis funt fuper- futuri?

OBSERVATIO CXXV.

Dn. D. JOANN. CONR. TRUMPHII.

De

Paralyfi ex lafa spina dorfi.

Læfiones , quæ ita adficiunt fpinam dorfi , ut nervi qui- dam ex contufione fimul adfligantur , unde dein Paralyfis partium inferiorum fubjacentium oboritur , lethales plerumque effe , effato Illuſtr. HEISTERI , in Chirurgia fua , tum & experientia facile confirmatur. Bina ejusmodi exempla , in praxi mea obſervata , idem demonſtrabunt. Ante quatuor annos virgo 18. annorum luxationem vertebrarum patiebatur , cui , licet fatiſ exacta earum fuerit facta repositio , tamen paralyſis inferiorum partium ſucceſſit. Gangræna jam aderat ventris , neque octavum a læſione diem ægram effe exſuperaturam , omnes credebant. Interim tamen poſt aliquot dies deferri poterat in patriam , Cellerfeldam , Hercyniæ urbem , in qua adhuc per aliquot hebdomadas in vivis manſit. Illo tempore bulimiæ quadam ſpecie laboravit , & quamvis Dn. D. *Meienbergius* eam aliquo die circa vespèram , cum eum convenirem , jam mortuam fore crederet , tamen etiam tunc adhuc per ſex vel octo dies vixit. Hac occasione mihi retulit nominatus hic Medicus , quod tria ſimilia exempla ſibi in praxi obtigerint , quæ tum citius , tum tardius morti occubuerint manifefto teſtimonio , quod rariffime tales fa-

nentur. Nuper metallarius quidam sexaginta quinque annorum mole frustorum metallicorum oppressus, contusionem acceperat in medio vertebrarum & dorsi. Luxatio quidem non aderat plenaria, sed tamen semiluxatio & fractura spinæ unius vertebræ, cum immobilitate, vel movendi impotentia, in partibus subjacentibus atque inferioribus. Alvus sub initio per tres vel quatuor dies erat obstipata, urina autem postero statim die involuntario & sine sensu emittebatur. Alvus igitur primis diebus semper remediis sollicitanda erat. Accedebat tumor ingens durus ventris, cum calore febrili & dolore obtuso intra abdomen. Febris ipsa de reliquo non valde vehemens erat, neque admodum diu durabat, quamvis & circa nates & anum sphacelus aliqualis in superficie compareret. Superveniebat dein præter dolorem ventris & dorsi etiam molestissimus pedum dolor punctorius, qui omnes sensim cessabant, remanente tamen aliquali adhuc tumore. Alvus tunc temporis sponte iterum solvebatur. Cæterum dum hæc scribo, status ægri in sequentibus adhuc consistit: Urina non quidem absque omni sensu prodit, sed raro diu retinetur, dumque excretio ejusdem urgetur, uno impetu egreditur, ut eam voluntarie emittere nequeat, & hinc opus habeat vesica, noctu præsertim genitali membro adliganda; motus pedum, qui ab initio plane cessavit, successive tandem rediit, tumorque illorum œdematosus evanuit, ac infimul sensus in plerisque locis iterum percipiebatur, quamvis non firmiter pedibus insistere valeat, sed grallis suffultus incedere cogatur. Spes interim adhuc superest, fore ut facultatem liberius se movendi tandem iterum recipiat. De urinæ autem stillicidio dubito, an medelam plenariam illud sit admissurum. Remedia fuere sequentia: Venæsectio in brachio ab initio statim instituta. Potio sequens sæpius repetita: Rec. Decoct. Hord. cum C. C. & Scorzon. Aqu. flor.

flor. Samb. & Paral. Fœnic. antepilept. Lang. unc. 3. quibus proportionata addebatur quantitas Pulv. ad casum August. Lap. Cancr. Corall. rubr. Tart. vitriol. Cinnab. nat. Extr. Bellid. Mixt. simpl. rectific. & Syr. de Hyssopo. Dorso adplicabatur sequens Linimentum: Rec. Aqu. Anhalt. unc. 2. Spir. Sal. ammon. drachm. 2. Ol. dest. Succin. Caryoph. arom. ana scrup. dimid. Rorismar. Lavend. C. C. rectific. ana gtt. vij. Ol. Nucist. scrup. dimid. M. Aliquando etiam huic addidi Spir. vini camphor. & Ol. Therebinth. nec non Petræ alb. exiguam quantitatem. Primis diebus etiam bis vel ter ordinabatur decoctum laxans, quod subinde repetebatur: Constabat autem illud ex rad. Rhabarb. Monach. Rub. tinct. Pœon. Herb. Chærefol. Heder. terrestr. Rorismar. Salu. fol. Sen. flor. Arnic. Chamom. Bellid. Paralyf. Hyperic. Crystall. Tart. Sem. Anisi Passul. min. Colaturæ addebatur Syrupus de Fumar. & Rosar. solut. Clysteres aliquoties injecti ex sequentibus parabantur: Rec. Spec. emoll. Unc. 2. Herb. Rorismi. Salv. ana manip. I. Flor. Serpill. Paralyf. Hyper. ana pugill. 3. Chamom. manip. I. fol. Senn. Nicot. ana drachm. 2. Sem. Caru. unc. dimid. Anis. drachm. 2. Colatur. Rec. libr. unam & dimid. add. Ol. Olivar. unc. 4. Elect. Cathol. unc. unam & dimid. Sal. commun. drachm. 2. vel 3. Vitell. ovor. num. 2. F. I. a. Clyster, duabus vicibus injiciendus. Rec. Ungt. nerv. drachm. 6. Pingued. Taxi drachm. 2. Ol. dest. Succin. Anis. Chamom. an. Scrup. dimid. Origemi gutt. 5. M. eoque illinatur venter. Reliquis diebus sequentia ordinabam: Rec. Antimon. diaph. Scrup. 2. Lap. Cancr. drachm. I. Nitr. antim. Scrup. 2. Cinnab. nat. drachm. dimid. Rec. Pœon. scrup. 2. Succin. præpar. scrup. I. Spec. arom. caryoph. drachm. I. Ol. Citri gutt. 4. M. F. Pulvis, de quo vesperi fumatur, quantum duo cultri cuspides capiunt. Item: Rec. Eff. Cubebar. Rorismar. Succin. aromat. ana drachm. I. Tinct. antim. tartarif. drachm. unam & dimid. Spir. Sal.

ammon. anif. drachm. dimid. Ol. destill. Caryoph. gutt. ʒ. M. fumantur guttæ quadraginta matutinis horis. Tandem quoque ad inhibendam urinæ involuntariam excretionem sequens præscripti : Rec. Ungu. Comitiff. unc. dimid. Ol. Mastich. drachm. 2. Hyosc. expr. drachm. 1. & dimid. Ol. destill. Rorifin. Caryoph. ana gutt. ʒ. Anif. Carv. ana scrup. dimid. Petræ alb. drachm. dimid. M. eoque illinatur pectinis regio. Quid effecturum sit hocce unguentum tempus docebit.

(*Goslaria Erfordiam missa
d. 28. Decembr. 1740.*)

OBSERVATIO CXXVI.

Dn. D. JOAN. JACOBI FRIED.

Gravidarum urinæ suppressio, non remediis internis, sed catheteris adplicatione, unice curanda.

HIPPOCRATES judicium de cognoscendis curandisque morbis merito difficile pronuntiavit : valet enim effatum ejus non tantum generaliter, quoad cujuscunque sexus, ætatis, conditionisque morbos, sed & in specie ad symptomata gravidarum, parturientium atque puerperarum, præcipue vero ad theoriam praxinque artis obstetriciæ quam maxime quadrat : Nimirum, cum ex illo die, quo Senatus Atheniensis, legem antea sancitam : *Ne in posterum femina, sed soli viri, artem obstetriciam exercent,* ob seditionem, a mulieribus Atheniensibus, in favorem Agnodicæ, concitatam, rursus abrogavit, jus, gravidis, parturientibus ac puerperis medicinam faciendi penes obstetrices, unice & continuo steterit, facili negotio factum est,

est, ut, Agnodiceæ, in schola Herophili Medici optime edoctæ, discipulæ ac posteræ obstetrices, cum instructiones Medicorum neglexissent, artis suæ, alias principia vera, cum falsis ac præconceptis opinionibus, traditionibus erroneis, meris anicularum fabellis, immo & superstitionibus crassis permutaverint, morborum, ægrotis suis accidentium, veras neque causas eruere, neque medicamenta congrua adhibere potuerint, nec adhucdum possint, sed potius Medicis, in consilium vocatis, ac in morbi circumstantias rite inquirentibus, cum mutilis & insufficientibus suis relationibus imponant, ac hinc iudicium de morbi statu formandum, ac indicationes inde formandas, illis quam maxime difficiles reddant. Augetur certe maximopere hæc ipsa iudicii, de curandis mulierum, gravidarum, parturientium, atque puerperarum, morbis, difficultas, per intempestivam, mulieribus præcipue Germanis, præ aliis, propriam, verecundiam, qua de mensium solummodo negotio interrogatis, res multum laboris est responsio aperta, quibus etiam graviditas ipsa mysterii locum tenet, ac symptomatum, in illa occurrentium, exposcere causas, præcipue vero partes circumcirca Uterum sitas, ac ægrotantes, manu explorare velle, abominatio est. Quid mirum ergo? si Medicus talibus circumdatus difficultatibus, non ut DEUS, sed homo, facultate intus latentia perlustrandi destitutus, morbos, in similibus mulieribus occurrentes, quidem agnoscit, sed causas eorum tectas ignorans, illos ipsos sinistre tractat, immo curatu per se faciles in lethiferos, insons licet, permutat, uti subsequens id Observatio comprobat.

Mulier quædam, triginta circiter annorum, optima fruens sanitate, subitanea urinæ corripitur suppressione, eaque totali, Medicus vocatus, ac Calculum in vesica latitantem incusans, præscribit demulcentia, diuretica, semicu-

pia,

pia, clysteres, sed incassum, feligit hinc diuretica exquisita, fortiora, immo fortissima; sed nullo cum exoptato effectu, malum potius ingravescit : Tertio ab insultu morbi die ego accersitus offendo urinæ plenariam suppressionem, abdomen inde tympani instar elevatum, tensum, durum, ac perquam exquisite dolens, pulsusque celerem, frequentem, durum, nec non ferratum. Interrogo ægrotantem, an menses rite fluant ? respondet, per decem septimanas illos subsistere. Quæro, an gravidam sese esse credat ? annuit : ulterius, an vim quandam externam forsitan perpessa sit, inquirō ? Fatetur, sibi ante triduum, cum lectum sterneret, in loco lubrico stanti, pedem dextrum retrorsum flexum fuisse, cum insequente statim dorso aliquali, sed leviori, dolore, majori vero urinam reddendi nisu, sed hætenus inani. Peto, ut uteri dispositionis explorationem, cum digito per vaginam ejus faciendam, mihi concederet; renuit verecundia intempestiva. Insisto ac ob morbi vim, mortem & certam & instantem illi minor, unde perterrita, explorationem permittit, sicque invenio uterum ipsum, cum suo orificio, ad medium usque vaginæ procidentem, ac collo Vesicæ exacte adlidentem. Bono eam hinc esse animo jubeo, promptam promitto medelam, catheterem accerso, vesicæ intrudo, urinæ rubræ, densæ ac graveolentis plus quam mensuras sex, dimidiæ horæ spatio, educo, uterumque prolapsum a collo vesicæ digitis removeo, in statum naturalem repono, ægrotæ decubitus per aliquot dies supinum, diætam tenuem atque alvum clysmatibus emollientibus apertam servandam commendo. Et hac ratione, DEO curam dirigente, gravidarum urinæ suppressio quælibet, a vi externa producta, per se levis, diuturnitate gravis, methodo perversa accelerans mortem, (quemadmodum hoc doctiss. Dn. KULMUS in Disputatione, de *Uteri delapsu, suppressionis urinæ & subsequuta mortis causa*, Geda-

Gedani anno MDCCXXXII. habita, exemplo testatur,) unice curanda venit.

(*Argentorato Noribergam missæ
d. 23. Jan. 1741.*)

OBSERVATIO CXXVII.

Dn. D. DANIELIS HOFFMANNI.

*Lumbrici totius corporis tumoris &
Epilepsiæ causa.*

Juvenis 20. annor. studiosus, habitus corporis gracilis, faciei pallidæ, cardialgiam ac pressionem circa præcordia sentit, intumescere incipiunt, paulo post passim corporis partes, præsertim manus & brachia, ipsaque non nihil tumet facies, accedit lassitudo, horroresque per intervalla & rigores vagi corpus invadunt, adpetitu hætenus non deficiente, urina paulo tinctiore, parca; lecto dehinc tertio ab origine tumoris primum percepti atque horroris, affigitur die, ac decumbens immanes patitur capitis dolores, cum siti tantum non clangosa; increfcit sensim tumor, totumque jam occupat corpus, mollis, cum distensione insigni, accedunt tormina & stricturæ in abdomine acutæ, calore p. n. sensim urgente, donec septimo a decubitu die mane inopinato Epilepsia corripereetur, ita tamen, ut invadentem in manibus pedibusque stricturis ac oscillationibus quibusdam persentisceret paroxysmum matremque mone- ret, intare sibi nescio quid mali, duravitque ultra tres ho- ræ quadrantes insultus epilepticus primus, eumque duo alii eodem die sequuti sunt, breviores tamen, & vix per horæ quadrantem durantes, quos omnes adpropinquantem matri non sine metu & tristitia prædixit. Territa tunc demum

mater Medicum adcedit, opemque ejus implorat, qui ampla mox jussit brachiis vesicatoria admovere, quæ & vesicas mox prætumidas prompte excitarunt, præscripsitque simul remedia antispasmodica, antepileptica. Quia vero ex discursu cum matre & examine ægroti de vermibus latentibus & tragœdiam hanc ludentibus suspicionem haurit non vanam, dictis remediis antispasmodicis anthelmintica interponit, eo quidem felici cum effectu, ut ingens lumbricorum cohors repetitis vicibus per alvum excerneretur, urinaque minus tincta largius proflueret, tumore interim quarumvis corporis partium sensim subsidente ac vires proin novas brevi sub remediorum sedula adplicatione acquirente ægro, nec superstitite ullo spasmodici adfectus vel Epilepsia vitio.

OBSERVATIO CXXVIII.

D. D. DANIELIS HOFFMANNI.

Radicum Pastinacæ vis virulenta.

Comederant in prandio coctas cum butyro & jusculo carnis Pastinacæ radices majores, antiquiores consequenter, & post duos demum annos e terra effossas, vir quinquaginta annorum, ejusque uxor 36. annorum, cum duobus filiis; viro non longo a prandio intervallo cœpere nubibus obduci oculi, incrementa sensim capiente malo, visus enim reddebatur subinde obscurior, ut tandem plane videretur deficere, omnisque videndi vis eidem adimere-tur, nihil vero præterea symptomatum eum occupavit, licet harum radicum plus comederit, quam reliqui omnes. Uxor vero tres menses gravida paulo graviora perpeffa fuit: insignis enim debilitas omnia corripuerat membra, cœpit dehinc ridere mulier, tandemque per intervalla, post unam
alte-

alteramque horam a prandio, solvi in cachinnos, quos sum-
 mæ excipiebant anxietates præcordiorum ac stricturæ pas-
 sim spasmodicæ, novo mox cachinno interruptæ, pedes
 vero spasmodici occupaverant motus, ut involuntarie illi
 agitarentur motibus confusis. Filii vero præter nauseam
 ac vomituritionem frequentem capitisque obnubilationem,
 nihil perpeti videbantur. Vocatus inter tristes mulieris ge-
 sticulationes Medicus, medicamentum exhibuit purgans,
 lene quidem, quod tamen ventriculum simul ad nauseam
 vomitumque excitaret, nec defuit successus, quem spera-
 verat; rejectis enim per vomitum radicibus nondum plane
 digestis, tam visus obscuratio in viro, quam motus spasmodi-
 ci in uxore sensim remittebant, paucisque præterlapsis ho-
 ris plane cessabant.

(*Tubinga Erfordiam missæ*
d. 4. Febr. 1741.)

OBSERVATIO CXXIX.

D. D. JOAN. ADAMI RAYMANNI.

Fallacia Auri uvarum vegetabilis ulterius
 demonstrata.

Magno in Historia naturali receptam ad sensu, per præ-
 judicium partim auctoritatis, partim præcipitantiæ,
 de vera Auri vegetantis in uvis nostratibus existen-
 tia, opinionem, dum ante annos 20. & quod excurrit, tam
 in *Annal. med. phys. Wratislav. Tentam. VI. M. Octobr. Class. IV.*
Artic. 3. quam in *Ephem. Academ. nostræ Cent. IX. Observ.*
XLV. primus, quod præfiscine dixerim, in dubium voca-
 sem, adfixasque cortici exteriori uvarum miculas, nihil mi-
 nus, quam aurum esse, evidentissime, (absit invidia di-

Et!) ex absentia characterum auri essentialium, gravitate scilicet & fixitate in igne maxima, promptaque cum Mercurio amalgamatione demonstratam, fidem meam inter posui, quod revocatis porro ad examen miculis, seriatimque in naturam & originem harum facta indagine, quid reapse sint, determinare & declarare velim; hanc cum liberare promissioque meo, prout decet ingenuos, satisfacere intendo, tacito quod hactenus coquebam pectore, palam jam profiteor, miculas scilicet has nihil aliud, quantum conjectura & ratione adsequor, quam ipsum uvarum esse perfectiorem succum, qui, dum per acinorum pelliculas, ob maturitatem teneriores redditas, jamque pulchre colore fulvo perlucens (da die Beere Bachsaelve werden) transfundat, fervore solis in gummofam, prout in prunis & congeneribus fructibus aliis fieri adsolet, inspissatur & cogitur in substantiam.

Fato admodum propitio anno MDCCXXXVIII. suo adhuc turgentem succo, & pendentem pediculo, parique fucatam auro, obtinui uvam, quæ in oppidi *Mad* promontorio, *Becsek* nuncupato, frequenti lapide impeditum solum, adeoque generosiori gignendo vino peropportunam possidente, vinetoque *Perulustris Sigismundi Roth*, consobrini mei, casu, dum jam demessæ uvæ in labrum congererentur vinarium, inventa fuit. Hancubi, fervente vindemiæ opera, tantisper seposuissèm, eaque putredine flaccescere, & præter expectationem nostram diffuere moliretur, minutiores spiculas, aurum colore mentientes, humore hoc solvi & liquefcere, non sine tædio adverti. Ut ergo ulterius durare & perennare possit, suspensam in fornacis vicinia perficcavi, redux dein factus pristinum per ignem & mercurium cum binis residuis miculis prominentioribus resumere examen quidem volui, verum cum easdem nihil minus, quam metallicæ esse profapiæ, novo hoc argumen-

to, quod humore scilicet liquecerent, fatis convincerem, insolitum hoc naturæ phænomenon frustra disperdere displicuit, præsertim, cum gummi instar eas quodammodo pellucas esse, non solum ipse ego oculo armato conspexerim, sed alii etiam, quibus experimentum capere volupe fuit, observaverint. Quare, prout alias, *quidquid in rebus dubiis maxima sententium defendit turba*, ut meum Illustr. b. m. STAHLII proverbium faciam, *error ut plurimum est*; ita publicum per scholarum ignaviam de auro hoc vegetabili irrepsisse errorem, nemo amplius, nisi cui forte pro cerebro cucurbita adfuerit, dubitare potest.

Sed quid de nucleis acinorum, (*von denen Körnern der Weintrauben*) quos vulgus eruditorum *acinos* peperam nuncupat, & in aurum obrizum magno naturæ prodigio interdum converti somniat, censeam, hæreo. Congessit equidem SACHSIUS in sua *Ampelographia*, majori labore, quam iudicio, prout olim MICHAELI ETTMULLERO visum est, conscripta, itemque PATERSONIUS HAIN, in nostris Ephemeridibus nonnullas hujus rei historiolas, ut per sarcasum easdem in Lectione sua de *quatuor diateticis subjectis*, vocat NEUMANNUS, potiores tamen harum, non nucleos acinorum, sed corticem uvæ aureis conspersum exhibent miculis, adeoque nil ultra nostram docent experientiam. Hujus ni fallor, prout non fallor, census est, relatio HELDIANA SACHSIO quondam coram facta, adportatos scilicet fuisse Principi suo, cujus erat Archiater, in arce Patate prandium fumenti, botros, quorum acini compactis auri atomis, mire splenduerint, adeo, ut folliculi, seu membranæ auro quasi obductæ fuerint. Nec dispar est *Franckensteiniana* illi scripto data, possedisse scilicet se acinos, circa Tokainum inventos, auriq; granis imprægnatos & circumvestitos, ipsiusque BECHERI, æquivoca licet sit, enunciatio, d. m. in quibusdam acinis auri obrizi grana se

invenisse in Metallurgia sua prætendit, salva vi vocum tamen commode de inhærentibus cortici exteriori miculis interpretari licet. Est enim acinus fructus in genere, sub tenui cuticula liquorem continens, constans folliculo suo, carne & granis, vel ut COLUMELLA vult, vinaceis: unde PLINIUS, non uvis saltem, sed & Sambuco Hederæque tribuit acinos, ut hinc in eam fere devenerim sententiam, subnatam esse ex mala vocis acini acceptione, de aureis acinorum nucleis fabulam. Obstat tamen, ne quid dissimulem, PATERSONII HAIN auctoritas, qui *Ephem. Dec. 1. Ann. II. Obs. 113.* dono sibi, nisi miles barbarus præripuisset, destinatam fuisse uvam, refert, cujus acini omnes erant aurei, quive attrita per metallum cuticula, per parva foraminula erant conspicui: possedit idem extractum ex uva acinum, quem aurifaber in lapide Lydio 27. Caratorum fuisse deprehenderat: alium adhuc ex liberalitate Wayana obtinuit, quem manu sua donatarius exemisse prætenditur, quive auri optimi 40. grana pependisse dicitur; hic enim per acinos vinaceas, vel grana uvarum indicari disputare nec volo, nec possum. Non sum equidem adeo perfrixtæ frontis, ut omnem Auctori derogem fidem, sed nec tam vecordis & abjecti, humilisque animi, ut absque judicio dictis adsentiar: dabo rationem, si juxta antiquam PLAUTI parœmiam, *oculis major habenda sit fides, quam auribus*, licebit mihi jure optimo, quæ ille de acinis peregrina celebrat testimonia, in quætionem vocare, uvam quippe, prominentibus acinis conspicuam, ipse, cum militi in prædam cesserit, non vidit, incertumque est, annon fervore Solis, vel mora temporis, contracta in rugas uva, inhærentes ejusdem Cortici miculæ, prominentium acinorum non satis perito & cauto relatori mentitæ fuerint specimen. In facto altero, quid si PATERSONIO amphibologia imposuit, ipse enim acinum ex uva non extraxit, quali ipse olim, quod confiteri

teri non erubescō, deceptus fueram, dum aurifabrum talem decerpisse ex uva in *Ephem. loco citato* referrem, quem is præmissō per lapidem Lydium examine, adhibita per ignem docimasia in fumum abiisse expertus fuerat; non enim ex uva, uti quidem ego intellexeram, sed a cortice ejusdem avulsum fuisse, ex eodem artifice, seriatim ex post facta inquisitione, didici. Céleb. KOELESERIUS quondam, (nec enim post fata sua amplius est,) noster, dum in *Auraria Romano - Dacica*, uvas guttis aureis superbientes, (quas ex vaporibus auri, Sirio ardente in auram sublatis, ex præjudicata procul dubio opinione, & ex post nocturno frigore concentratis atque roris instar in uvas præcipitatis, aurum esse, ex præcipitantia iudicii perperam statuebat,) apud Comitum *Georgium Banfi*, Transylvaniae suo tempore Governatorem, se conspexisse, retulisset, subjungit, constare sibi ex relatione Familiae Nalaczianae, acinum aureum per carnem uvæ translucentem fuisse inventum: Sed nec hic ex rationibus dubitandi præmissis, tuta & certa est fides. Acinum denique 40. granorum metamorphosi Ovidianæ adscribere vellem, quoniam hujus ponderis granum in uvis subsistere posse, meam & forte aliorum etiam superat fidem.

Ego sane, sicut alios decipere, ita ab aliis decipi nolo & maxime caveo, dumque liberam cuivis hac de re opinandi relinquo facultatem, sancte testor, quidquid licet adhibuerim diligentiae, (adhibui autem quam maximam,) in oculatum tamen inter cives testem, hæcenus incidere me non potuisse: Non desunt ecquidem, qui fando se percepisse veritatem facti jactarent. sed non paucos horum, ut de vana credulitate & superstitione nil dicam, falsos fuisse dictionis amphibolia comperi, cum enim inaudivissent, aurum vegetans in uvis inventum fuisse, de acinorum nucleis id perperam pro suo præjudicio interpretantur, licet nil,
præ-

præter adfixas cortici miculas præsto fuisse, instituto paulo rigorosiori examine, cognoverim. Quidquid interim sit, nisi supra celebratos essentialia auri characteres nucleos hos acinorum possidere, sufficienti demonstratur experimento, verum eos aurum esse, ut credam, a me plane impetrare nequeo. Examen per lapidem Lydium fallit, nec sufficit, præsertim, cum multa intemptiva fingat credulitas, idque eo promptius, ubi raritas, quæ filia plerumque est ignorantia, pretium & admirationem rebus conciliaverit, tum enim, prout amor est facilis, quod quis cupit, illud se cernere, sibi & aliis persuadere summa ope nititur: valet autem & hic illud Poëtæ:

- - - - Nimum ne crede colori,
 siquidem non omne id aurum est, quod auri colorem præ se fert, non tamen ideo, quod sensus fallant, oculi enim objecta recte secundum regulas opticas repræsentant, sed quod iudicii nobis imponat præcipitatio.

Non sum equidem nescius illorum, quæ circa subtilisationem, volatilisationem & penetrabilitatem, auro conciliandam, præstare valeat sanior Chymia, nec me latet, qualia quantave argumenta, pro adferenda auri vegetabilis possibilitate nonnulli, ex principiis potissimum Becherianis, operose conquirant; ast nondum etiam mente excidit, quod olim in scholis didiceram, a posse nempe ad esse non valere consequentiam. Novi insuper etiam, quantum inter furni Chymici & naturæ ignem intercedat discriminis, adeo, ut dum hæc talem coloris gradum notumque igneum immediate adhibere, eundemque ad normam artis moderari nequeat, ne quidem eandem semper adsequi, vel imitari valeat, quod vel exemplo falsi alcalici fixi & ammoniacalis, quorum scilicet neutrum naturam sponte generare, post solidas NEUMANNI ratiocinationes, nemo facile inficias ibit, sufficienter probari potest, ut spiritus inflammabiles, &
 præ-

præcipue depurationes, separationes, homogeneasque tam mutorum mineralium, quam & metallorum collectiones taceam, in quibus naturam deficere, atque cedere, STAHLIUS inter alios luculenter demonstravit. Utinam Chymici doctas naturæ struendo insidias maluissent observare, quid re ipsa eadem agat & faciat, quam speculari, quid pro unius cujusque ingenii & judicii facilitate exequi possit, minus quidem opinionis, sed plus certe scientiæ possideremus practicæ. Referamus ergo, donec meliora edocti fuerimus, inter credenda physico-chymica, quæ de aureis uvarum nucleis, aureis dentibus, auro in Trutarum capitibus invento, vel ex alis cantharidum, aut virgulis Tamarisci, confecto, nonnulli fabulantur, aut somniant: absit enim, ut ab examine rerum recedentes, testimoniis horum, qui cæca credunt fide, & absque justo opinantur examine acquiescamus.

Neque tamen idcirco omnem, hoc ex capite auri vegetationem in dubium vocare, vel pernegare contendo, convulsi quippe instar aurum tale arbores, vites, (cujus rei iconem & exemplar celeb. patriæ Historiographus & nobis amicissimus MATHIAS BELINS, in suo exhibuit Prodro-mo,) immo & segetes interdum amplecti, non credo, sed certa teneo scientia portionemque filii vere aurei, intra tendum superioribus annis in Szedzikir, Possessione urbi nostræ vicina, dum falci messoriæ resisteret, deprehensi, dein facta indagine ex terra protracti, 16. aureos pendentis, coloris, prout omne aurum vegetans esse adsolet, pallidioris, actu possideo & demonstrare cuivis possum; quod pro fulcienda veritate Historiæ naturalis & facti simul in *Annal. phys. med. Wratislav. Tentam. V. Class. IV. Art. 4.* relati, hac occasione referre volui.

Ceterum, si vino vendibili haud opus est suspensa he-dera, Hungaricum sane facile carere poterit, commentitio,
Aëtor. Med. Ph. Vol. VI. Iii con-

consanguinitatis scilicet hæctenus disputatæ cum auro, præconio, tuebiturque illud absque dubio tandem & gloriantini Theologici, hoc est, optimi. Cum enim Theologi, Sorbonistæ Parisienses, Bononienses, Lovanienses, Colonienses, (itemque Clerus noster Hungaricus,) notante id eruditissimo ERASMO Roterodamo, talia deligere consueverint, ideo hoc ex principio Theologicum illud nuncupari, *Arnoldum Villanovanum* imitaturus, in suis Adagiis censuit. Solarium interim medicaminum, virtus in morbis quamquam per omnes superlativos, plus quam rhetorica extollatur declamatione, dubia tamen admodumque fallax est: neque enim morbi aliqua erga medicamenta pretiosa ducuntur reverentia. Vini e contrario præstantia, multis eadem superat parasangis, innumerisque, ipsius etiam vulgi, quotidie firmatur experimentis. Paraveram olim ex vino generosiori, quod superioribus annis ob copiam fere evuluit, cujus nunc vero, ob summam penuriam magno laboramus desiderio, per concentrationem dephlegmatoriam, vi frigoris intensioris, (nec enim facile alias in glaciem concrevit,) vinum essentificatum, aut PARACELSI termino, *Essentiam vini*, quæ, prout gratia, ita & prompta efficacique refocillandi virtute, multum se commendaverat, plusque eadem in omnibus morbis, ubi stimulo opus fuerat, vel oscillationes solidorum, pro imminente fluidorum tollenda stasi, viribusque reficiendis, intendere oportebat, profeci, quam quis conjectura adsequi, vel ab ulla Essentia dulci, vel solari expectare potuisset, præsertim, ubi eandem Aqua Naphæ, vel consimili, dilutam, pro cordiali mixtura exhibuissim.

(*Eperieso Erfordiam missa*

d. 24. Febr. 1741.)

OBSERVATIO CXXX.

Dn. D. JOAN. PHIL. BURGGRAPHII.

Dimidii dextri hemisphaerii cerebri inflam-
matio & suppuratio, a causa externa excitata, vi-
gesimo primo demum die lethalis.

Adolenscululus XV. annorum, cum aliis sociis in area horrei d. 7. Maji 1737. Rœdelhemii, quod uno lapide Francofurto distat, ludens, & vittam suam, quam alius ex loco nonnihil altiore in arenam projecerat, inclinato corpore confestim adrepturus, ab ipso illo socio, obtuso bidentis stercorarii altero dente in oculo dextro præter intentionem lædebatur, unde statim reclinatus cecidit & ejulavit, mox surgens domum se contulit, & quoniam nulla manifesta læsio, præter levem aliquam linearem cuticulæ palpebræ superioris, cum mediocri intumescencia in loco dolente, observabatur, haud sollicita satis plagæ habebatur cura. Postquam vero læsus quam maxime de dolore conquerebatur, post aliquot ab accepta plaga dies, cum patre suo huc Francofurtum ad Chirurghum quendam pedibus, sed moleste admodum, ibat, qui nescio quæ adplicavit & porro adplicanda suavit, sed nullo fausto successu secuto. Decumbere hinc, ob gravem capitis dolorem, cogebatur. Decimo quinto vero vel 16. ab accepta plaga die, gravibus corripiebatur convulsionibus, propterea nuncius ad me mittebatur, qui prægressa enarrabat consiliumque petebat. Indicabam huic, latere heic aliquid monstri, cui parum opis ex pharmacopolio, præter febriculam temperantia præscribendo, opponere valerem; opus ergo esse, ut ocyssime Chirurgi opera id fiat; sed malum inváluerat nimium, unde d. 27. dicti mensis, qui erat vigesimus primus ab accepto ictu, æger placide

expiravit. Sequentē die, jussu Illustrissimi Comitē de Solms in Roedelheim, ad explorandum causas mortis, caput aperiebam. Sollicite igitur id contemplando, præter bulbū oculi dextri sub clavis palpebris manifesto tumentem, præternaturale nihil externe, ne quidem diductis palpebris, in ipso bulbo oculi animadvertēbam. Ablato vero cranio

- 1.) dextrum cerebri hemisphærium dimidia & anteriore sua portione intra duram matrem, cum hac, bursam pure plenam referebat.
- 2.) Ossis ethmoidei pars plana dextra, orbitam simul formans in medio sui pertusa erat, oblongo quidem, sed irregularis figuræ foramine, quatuor circiter lineas longo, & duas lato, in cujus ora ne minimum cariei vestigium notari poterat.
- 3.) Ipsa orbita pure plena erat, ut si bulbus oculi externe digito nonnihil premeretur, pus per istud foramen ex orbita in cavum calvariæ quasi scaturiret.

Causam ergo proximam mortis satis manifesto patet fuisse dextri hemisphærii cerebri, ad dimidium suppuratione factam destructionem: causam proximam inflammationis & suppurationis hujus portionis cerebri, fuisse contusionem, a bidente stercoreario factam, nemo non intelligit: num vero foramen istud in osse plano orbitæ ab ictu bidentis, an per erosionem pure factam, natum sit, dispiciendum, quamvis nullum in partibus mollibus, intra orbitam contentis, gravioris contusionis ab alterutro bidentis stercorearii dente excitatæ vestigium, præter levem linearem cuticulæ palpebræ superioris vulnerationem, occurrebat, adeoque facile concludi potuisset, neutiquam a memorata contusione foramen illud in processu plano ossis ethmoidei pertusum, quin potius ab acrimonia puris illud ipsum erosum fuisse: ~~attamen~~ cum

Dimidii dextri hemispherii crebri inflammatio &c. 437

- a.) in ipsa dicti foraminis ora omni, ne minimum eariei vestigium notari potuerit;
- b.) nulla ratio aduerit, cur pus toti isti processui plano incumbens, totam illam superficiem ejus non adroffisset;
- c.) teneritudo hujus memorati processus plani tanta sit ut non adeo, ingens vis contundens, ad illud perforandum requiratur, inprimis in adolescentulo tenero, ubi simul attendendum, ossa recentia longe molliora esse, quam exsiccata, in sceletio observantur.
- d.) Haud itararo in praxi chirurgica observetur, os aliquod brachii, aut pedis, frangi, ut ut in partibus, os illud ambientibus, haud ingentem suggillationem a praegressa os frangente contusione animadvertere liceat;

Hinc quam maxime probabile mihi quidem videtur, ab obtuso bidentis stercorarii altero dente, ad os istud planum, tenue, tenerum, molle, impacto, hoc ipsum os pertusum fuisse, cum dens ille in palpebram superiorem impingens, hanc supra oculi bulbum, intra orbitae cavum, ita protrudere potuit, ut processui illi plano ossis ethmoidei illiferit, atque istum pertuderit, retracto vero statim illo dente, & palpebra naturali musculorum suorum actione in suum locum redierit. Adfuisse externe in initio aliquam laesae palpebrae intumescenciam vel fugillationem, ipsi parentes defuncti testabantur, quid vero intra orbitam actum fuerit, ignorabant.

Idem igitur ille ictus, dictum os planum perforans, & periostrium, orbitam interne investiens, ac duram matrem, os planum intracalvariam succingentem, in loco adfecto contudit & suggillavit; hinc per rationes circulationis sanguinis non potuit non primo in loco plagae, dein ulterius vicinas partes inficiens, inflammatio tandemque suppuratio succedere. Quid si mox ab accepto ictu venae aestio largiuscula instituta, eo que ipso

α.) impetus circulantis sanguinis a loco vulnerato revulsus, β.) extravasati vero in venas resorptio promota, γ.) utroque modo inflammatio præpedita fuisset, an putas tunc parvum foramen ossis tenuis & teneri, in homine cæterum sano, in optimo incrementi corporis vigore constituto, vi vitæ sponte sanari, adolescentulum servari potuisse? mihi sane in quacunque contusione, sive manifesto graviori, sive adparenter leviori, gravioribus vero symptomatibus stipata, præfens exemplum, summe urgentem phlebotomiæ necessitatem, evidentissime evincere videtur. Denique maxime notatu dignum puto, tam late pariter ac profunde serpentes inflammationem & suppurationem cerebri, in præsentem casu a causa externa inductam, ad diem 21. protrahi potuisse; ac præter gravem capitis dolorem, de quo æger continuo questus fuit, primis 14. diebus nulla truculenta symptomata, ac non nisi die 15. vel 16. convulsiones, tandem lethales; cum inflammatio duræ matris & ipsius cerebri a causa interna nata, nec sanguinis missione sufficiente infracta, terrificam mox inducere soleat symptomata.

OBSERVATIO CXXXI.

Dn. D. JOANN. PHILIPPI BURGGRAFI.

Diuturna, magna & valde molesta pulsatio in Epigastrio.

Vir 66. annorum, justæ staturæ, robustæ compagis, sat pleni adhuc corporis habitus, sanguineo-cholericus, factor, trigesimo secundo ætatis suæ anno, nuptias postquam celebrasset, mox magnam fortemque in epigastrio, ab umbilico ad scrobiculum usque sinistri orificii ventriculi pulsationem perferre cœpit, in hunc fere diem continuatam, & sæpe ita exacerbata, ut ab adstantibus audiri potuerit, ac collare linteum, supra sternum dependens

Diuturna, magna & valde molesta pulsatio in Epig. 439

dens, exinde subsultaverit, magnasque ipsi molestias excitaverit.

Statim opem exquisivit & illo ab tempore invasionis usque ad 66. ætatis suæ annum, adeoque per 34. continuos annos, multorum indigenorum & exterorum Medicorum præscriptis sollicitè usus est; sed quod maxime doluit, incassum. Ceterum satis bene valuit, aliquot liberorum pater. Voluit tandem, nescio cujus suasu, & meas in medendo huic malo experiri facultates. Manu mea mense Septembri MDCCXXXVIII. denudato ejus epigastrio admota, pulsationem hanc exploraturus, illam tam magnam, tamque validam, sed profundam, & quasi in epigastrii centro perentiebam, ac si baculus ultra pollicem crassus pulsaret. Conferebam hunc pulsum p. n. cum artèriarum in carpis pulsationibus, quæ naturales sanæque erant, & his contemporaneum, sed duriolem rigidiolemque deprehendebam.

Adeoque pulsationem hanc p. n. esse arteriosam mihi innotescebat; sed quænam arteria pulsaret dubius hærebam. Nullis enim præterea symptomatibus adfligebatur æger, quæ læsam alicujus partis functionem mihi signando, in cognitionem arteriæ p. n. pulsantis me adduxissent. Abdomen erat molle, æquale, nullibi p. n. prominulum, nec ex ejus attactu ullibi interius molestiam se percipere æger affirmabat. Nullam in corpore arteriam, quæ ratione tam situs perpendicularis a sinistri orificii ventriculi scrobiculo ad umbilicum, quam magnitudinis fortitudinisque pulsus; huic p. n. in epigastrio pulsui responderet, præter aortam, noveram. Hujus vero profundus juxta spinam situs, vetat ejus in epigastrio admota manu pulsum perferire. Quando enim p. n. illa pulsaret, tunc in postica potius, quam antica corporis parte, observaretur. Nec arteria cœliaca fuit: mox enim sub diaphragmate illa prodit.

non vero ad umbilicum protenditur. Forſan fuit ille arteriæ meſentericæ inferioris ramus inſignis, qui cum alio meſentericæ ſuperioris ſæpe communicans, rurfum ad ventriculum furgit? ſed quid hunc arterioſum furculum ita p. n. vehementer pulſare fecit? ſubibat mentem cogitatio, an aneurisma alicubi in abdomine & in memorata modo arteria forſan hæreret? Hanc conjecturam penſitando mens probabat quidem, ſed hæſitanter; quod aneurismatum temporis tractu pulſatio decreſcat, tandemque ita deſicat, ut amplius non ſentiat, quia arteria in loco dilatato, grumofa & polypoſa materia ita intus in cruſtari ſoleat, ut pulſum ibidem ſuffocet. Conferatur LANCISIUS in eximio opere de *Corde & aneurismatibus Lib. II. cap. VII. propoſ. LVIII. p. 142.* Et quidni in noſtro ægro per XXXIV. annorum tractum tale quid factum fuiſſet? ſed ſub hac mentis agitatione hanc natam dubitationem e veſtigio aliqua reſponſio ſequeretur: Nequaquam tumorem quendam latiuſculum, ſed integram, aut ampliataſque arteriam pulſare. Adeoque non tam legitimum aneurisma, in quo villis membranæ, præcipue muſcularis, continui ſolutionem paſſis, arteria ibidem impar ſuſtinendo impetui ſanguinis, e corde propulſi, reddita, ſe in peculiarem tumorem dilatari patitur, ſubefſe; ſed ſpurium aneurisma, quo arteria in omnibus illam contextentibus tunicis integra quidem, ſed ab adauſta vi impetus vel recti, vel reflexi, ſanguinem ſupra naturalem & ordinariam arteriæ reſiſtentiam impellentis, ita violenter diſtracta fuit, ut ad naturalem virtutis ſuæ contractoriæ terminum perfecte redire nequiverit. Qualia aneurismata præter alias cauſas, validi corporis in bajulis & tubicinibus conatus, qui motum atque impetum ſanguinis naturali conſtitutione longe voluntariis ſuis niſibus majorem reddunt, producere ſolent. Videatur LANCISIUS *l. c. l. l. prop. V. p. 94.* Non recordabatur æger, quod poſt talem

Diuturna, magna & valde molesta pulsatio in Epig. 441

aut similem corporis nifum, hæc pulsatio inceperit. An vita sedentaria, qua compresso antè abdomine factores sedere solent, in neogamo nostro, post pastum etiam, pleno contenta abdominis urgente ventriculo, in rebus opificii sui assiduo, adauxit impetum vel rectum, vel reflexum sanguinis, per dictum communem arteriarum mesentericarum furculum propulsi, ut dictus hic furculus, ultra suam elasticitatem distractus fuerit, sicque integritatem virtutis suæ contractoriæ, utcunque perdiderit? Hæc causa ad producendum tale ac dictum aneurisma spurium in hoc ægro haud sufficere videtur. Interim idea talismodi spurii aneurismatis, ex phænominis in præsentè ægro utcunque nata, tristem simul immedicabilis mali prognosin suggerebat. Qua enim arte arteriæ, quæ jam præternaturalem diutius, quam naturalem experta erat statum, utpote quæ per 34. annos perfectam suam vim constringendi perdiderat, & cui distractio hæc p. n. in habitum prorsus confirmatum degeneraverat, illa iterum integra reconciliari posset?

Quoniam vero lotium subflavum omni coctionis signo destitutum erat, crudosque sic satis succos arguebat, mihi haud visum fuit prudentiæ esse, ægro supra memoratam tristem prognosin omnem, ne nimium istum statim contristarem, plane & simpliciter exponere, sed de mali tantum difficultate, quod per 34. annos jam medelam nullam admisisset, admonere: addidi me prius tentaturum, an illam humorum cruditatem, multorum forsan insequendorum incommodorum feracem, subigere valeam, ac dein me indicaturum pollicitus sum, quid de abigenda ista in epigastrio pulsatione sperandum habeat. In hunc finem præscripsi Gumm. ammoniac. puriss. Extract. centaur. min. Saponis Veneti ana Misc. accuratissime. F. Pilulæ, quarum drachmam dimidiam mane itemque vesperi sumeret, & infusum quoddam

ex speciebus aperientibus paratum superbiberet, idque omne per aliquot septimanas continuaret, Tam læto cum successu id præstitit, ut non solum pulsatio ita successively imminueretur, ut admota epigastrio manu vix adhuc percipi potuerit, sed & ipsi ægro non amplius impedimento in negotiis suis fuerit, tandemque omnis cessaverit. Minxit & dein lotium prorsus sanum.

Quod usu istorum remediorum pulsatio hæc ablata fuerit, satis docet, aneurisma haud subfuisse, utpote talibus remediis neutiquam superabile. Quæ igitur tam gravi tam pertinacis, tam diuturnæ in epigastrio pulsationis causa fuit? fateor nondum adsequor! sit aliis me sagacioribus & peritioribus, si lubet, problema.

OBSERVATIO CXXXII.

Dn. D. JOANN. PHILIPPI BURGGRAFII.

Largior post longam inediam passus, peripnevmoniaë pituitosæ in vetula, causa.

Vetula 70. annorum, parvæ staturæ, macilenti, laxi, rugosi, frigidi habitus, a quatuor jam mensibus in dextro hypochondrio hypogastrium versus, tumorem durum, pugni magnitudine, senserat. Jejunium quadragesimale anno MDCCXXXIX. secundum Ecclesiæ Romanæ statuta severe observaverat. Die Jovis, diem Parasceves proxime antecedente, qui fuit 26. Martii, cum pransa esset, ab omni cibo usque ad prandium proximi diei Sabbathi, nempe 28. Martii, sicque per 48. horas abstinuit. Mox festis Paschatos diebus, qui erant 29. 30. 31. Martii, carniū estui paulo liberalius indulgit. Die 2. Aprilis ad sensum sana cubitum ibat; sed summo mane diei 3. Apr. oppressione pecto-

pectoris & anhelatione gravissime laborare cœpit. Proprio nec improbando consilio, e vena in cubito secta, uncias circiter quatuor sanguinis, rivo scilicet sponte subsistente, emisit. Hora 6. matutina ego vocatus inveniebam summe & anxie cum pectoris fervente strepitu anhelantem & frigidam, pulsu interim pleno, tenso, celeri. Cum causas morbum hunc pregressas & modo enarratas ab adstantibus percepissem, cognoscebam iners hoc ægræ corpus diuturniore inedia prius exhaustum, ex liberalius dein comestis, haud vero sufficienter a viribus viscerum chylopoieticorum subactis carnibus, crudo eoque justo copiosiore chylo obrutum fuisse, qui, cum vires hæmatopoieticas corporis cruditate & copia superaret, in lentam pituitam fatiscebat. Hæc vero partim successive in arteriis pulmonalibus adgesta, partim nunc tepore lecti agitata, subito dicta vasa infarciebat ita, ut summe periculosam peripnevmoniam spuriam, sive pituitosam, induceret. In ancipiti hoc casu, ubi effœta senectus gravissimo, & senibus utplurimum lethali morbo premebatur, eoque jam adulto, exposita adstantibus valde dubia salutis spe, pulmones omni studio confestim levare adnitebar.

Propterea cum pulsus plenus, tensus, celer, febrem, infarctos pulmones mox destrueturam, insurgere signaret, denuo in alterutro cubito venam secari & ad quinque vel sex uncias sanguinis emitti curavi. Ad liquandam vero pituitam crassam, vasa pulmonalia obstruentem, & adhæc ab eadem expedienda, linctum sequentem præscripsi: Rec. *Oxymellis simpl. Syr. Scabios. ana unc. 2. Misce*, sumat de eodem singulis dimidii horis cochlear semiplenum, superbibendo aliquot uncias infusi saturati, ex sequentibus speciebus parati: Rec. *Rad. Fœnic. Glycyrrh. ana unc. dimid. fol. Scabios. Tussilag. ana manip. 1. & dimid. Flor. Scabios. unc. dimid. incij. misce.* Factum hoc fuit, sed versus vesperam nul-

lum adhuc levamen percipiebat, quin cadaverosum fere frigus & fervens pectoris strepitus, jam attritos alias in hoc morbo pulmones pertendens, jam inexplicabili pectus comprimente anxietate, in ægra observabantur. Cum vero nil ulterius moliri morbus permetteret, iisdem medicamentis sedulo per instantem noctem, sed repetita tristi prognosi, continuare iussi. Bis ægræ inde soluta fuit alvus, & versus auroram d. 4. Apr. meliuscule habere cœpit: utcunque minus anhelabat, sed paulum liberius respirabat, naturaliter iterum calebat, pulsu nunc molli & fere naturali, sicque præter spem & opinionem pituitæ infarcentis liquatio, & infarctorum vasorum liberatio succedebant. Die 5. Aprilis melius habere pergebat, sed difficilem se jam ad usus Oxy-mellis continuationem exhibebat; cum interim nonnihil adhuc anhelaret, sequentem hinc præscripsi pulverem: *Rec. Sperm. Ceti recentiss. Sacchar. Canar. suæct. drachm. 2. Pulu. rad. Ari, Glycyrrh. ana drachm. 1.* Misce accuratissime, sumat singulis tri- vel quadrihoriis, quantum lata cultri cupis capere valet. Reconvalescentia jam non nihil tardius procedebat, cum per intervalla oppressiones pectoris strepentes adhuc sentiret, ex successivo decubitu pituitæ adhuc tenacioris: propterea ad detergendum suasi, frequenter utatur jusculis calidis, ex cerevisia cum melle, saccharo & vitello ovi paratis, tum d. 8. Apr. Pilulas sequentes ordinavi: *Rec. Gummi ammoniaci puriss. drachm. 2. & dimid. Succ. Liquir. inspiss. drachm. 1. & dimid. Therebinth. Venet. clariss. drachm. dimid.* Misce accuratissime, F. Pilulæ pond. gr. III. consp. pulv. Sem. Lycopod. sumat X. tam mane quam vespri: Inde successive, raro, forsan mihi saltem exemplo, ita convaluit, ut d. 13. Aprilis Moguntiam, unde venerat, commode rediret.

OBSERVATIO CXXXIII.

Dn. D. JOANN. PHILIPPI BURGGRAFII.

Sectio puelli singulari atrophiam rhachiticam defuncti.

Puellus ad nonum ætatis mensem pulcherrime valens, marcescere & penultima dorsi vertebra, extrorsum quasi luxata, paululum ipsi, absque ullo in ipso observabili incommodo, prominere tum incipiebat. Consul- tus, prævio sollicito rei examine, deprehendi, haud luxationem a violentia, vel injuria externa natam, sed spontaneam d'ctæ vertebræ protuberantiam subesse, atque Rhachitidem imminere. Suffulciebant hanc diagnosin & prognosin, quod duo uterini hunc puellum antecedentes, eodem morbo perierint. Mecum igitur studiose perpendens, Rachitidem pro causa proxima agnoscere, solidarum & fluidarum corporis partium ingentem inertiam, ubi illæ absumta decen- ter subigere & adsimilare nequeunt; hæ vero aliquamdiu crudæ permanentes, tandem corruptæ, omnia incommoda, sive ex crudis, sive ex corruptis succis, sive denique ex utrisque nascitura inducunt: sollicite ergo studui, utrum- que vitium emendare, ejusque geminos pravos effectus antevertere.

In hunc finem suasi parentibus, curarent thoracem parari, in regione protuberantis vertebræ lamina ferrea rigidum, ut puellus hoc thorare die nocteque indutus sit, & ulterior protuberantia arceatur. Præterea fricarent puello frequenter corpus pannis probe suffumigatis speciebus aromaticis, prunis inspersis: servarent corpus vestimentis siccissimis vestitum: victum minime pinguem, sed paululum calefacientem exhiberent: quo omni hoc apparatus

fibris , vasis & visceribus firmior elementorum illa componentium cohæsiō concilietur. Et ut natas cruditates tam ex canali alimentario , quam & visceribus interdum excuterem , præscripsi aliquoties radicem Ipecacuanhæ , unde puellus vomuit. Quo tandem compagem vasculosam firmarem , usum martialium varia forma circumspicte interpotui , sed omnia incassum. Puellus de die in diem extenuari , anhelare , ut plurimum æstare , aut febricitare cœpit & perrexit , ut cutis vix ossibus hæreret. Interea ille idem voracissimus & ad iram pronissimus factus , ita , ut nullo medio magis placari potuerit , quam cibo quocunque , rudiori etiam , tempore itidem quocunque oblato. Ossium artuum epiphyses , maxime prope carpos , protuberabant quidem p. n. sed paululum , nec tantum ut puellis admodum rhachiticis familiare esse solet. Caput justo paululum grandius erat ; sed nec hoc tantum ut in aliis infantibus valde rhachiticis quotidie videre licet : tandem nec abdomen ita prominebat , ut in dictis infantibus observatur. Denique cum vigesimum secundum ætatis suæ mensem ageret , d. 22. Maji MDCCXXXIX. parentibus & omnibus domesticis id nondum opinantibus , summo mane intra quadrantem horæ , qua solum moribundus observabatur , animam efflayit.

Vesperi illum secui. Tota musculorum per universum corpus moles consumpta & in membranas fere mutata cernebatur. Interanea fere omnia integra & salva exhibit ; nisi quod Hepar justo grandiusculum , cum vesicula fellea itidem majuscula , viridissima bile instructa , intestina adiacentia admodum tingente , invenirentur. Quamvis puellus voracissimus fuerit , & probe cœnatus quoque obdormiverit , ventriculus tamen corrugatus valdeque parvus erat. Intestina videbantur laxissima , & colon seorsim flatu distentum & teneritudine prorsus pellucidum. Glandulæ

dulæ mesenterii tumefactæ : vasa ejusdem sanguifera turgida: vasa lactea denique pulcherrimo spectaculo, chylo plena admodum conspicua erant. Intestinum rectum a contentis flatibus in medio sui ampliatur conspiciebatur, magnitudine grandiusculæ nucis moschatæ, contrectatum vero sponte corrugabatur subsidebatque. Externe protuberans vertebra interne distinctissime exhibebat illam nequaquam luxatam fuisse, adeo accurate locum suum occupabat.

Tertius, ut dictum, hic est eorundem Parentum infans, eodem fere modo extinctus, & quartus adhuc superstes, quartum jam annum egressus, ad eadem mala inclinatur, pallidi flavescentis luridique coloris, manibus semper calens. Quæ causa igitur tam funestæ dispositionis? an lenis venerea labe subest cum pater Gonorrhœa virulenta in juventute quondam laborans, mere adstringentibus curatus fuerit, nunc, intra annum trigessimum adhuc constitutus, jam calvus & leni labe venerea humoribus immersa & tenaciter inhaerente mulctatus.

OBSERVATIO CXXXI

Dn. D. JOANN. PHILIPP. BURG VII.
Intestinorum & Mesenterii coalitus præternaturalis.

Puellus quinque annorum, hucusque, ut videbatur, perfecte sanus & vegetus, nisi quod abdomen ejus nonnihil timidulum fuerit, quod tamen parentes plenitudini a cibis, ob voracitatem puelli, hætenus tribuerant. Cum vero aliquid herniæ intestinalis in dextro inguine adpareret, sed iterum dispareret, in sinistro vero latere mox prodiret, & dexter testiculus dein & abdomen intumescerent, artuum autem musculi extenuari inciperent, intelligebant parentes demum, hanc abdominis intumescentiam alii cau-

causæ quam copiose quotidie devoratis cibus adscribendam esse. Opem igitur primum chirurgi, ad mala genitalium, mox & Clar. D. von der LAHR implorabant, qui exposita parentibus mali causa, ab infarctu glandularum meseraicarum præcipue derivanda, curationem perite auspicabatur. Sed pertinacia radicati mali, vim medicamentorum eludens, sollicitis parentibus persuadebat, ut priori alium adhuc Medicum adjungerent, quo deliberato consilio, diro huic morbo obviam eatur. Accersor hinc de 5. Junii MDCCXXXIX. invenio supine decumbentem puellum, abdomine prætumido, facie pallida & emaciata, pulsu justo nonnihil frequentiore. Dum igitur & morbi & actorum historia mihi enarratur, monstrantur etiam genitalia puelli: invenio in sinistri scroti bursa herniam intestinalem, aliquot pollicum magnitudine, in dextra vero testem ita tumidum, ut ovum columbinum fere superaret. Convenit igitur inter nos Medicos, α .) herniam intestinalem, ob abdominis intumescentiam, ubi omnia contenta extrorsum urgentur, commode reponi haud posse; β .) testiculo tumido discutientia, propter enterocelen, æque incommode adhiberi posse; γ .) utrumque tentandum tamen; δ .) medelam hinc abdominis intumescentiæ primario adhibendam esse, liquefaciendo inertem mucum & stringendo laxata torpidaque vasa. Propterea sequens Mixtura præscribatur: Rec. Arcani tartari liquidi unc. dimid. Tincturæ Martis pomatæ drachm. 3. Misce, sumat guttas 30. ad 40. ex drachmis duabus vel tribus Syrupi Cichorii c. Rhab. bis vel ter de die. Abdomen probe fricetur sequi. Rec. Ungu. martiati, drachm. 3. Ol. Absynth. drachm. 2. Misce. Cum vero puellus in adsumendo pharmaco haud ita, ut decebat, morigerus esset, die 7. Junii præscripsimus Limat. martis finiss. non rubiginos. Tartari vitriolati, Elæosachari Cinnamomi ana gr. 5. Misce, terantur subtilissime, F. in sextuplo.

tulpo. Horum pulverum aut istius Elixirii, duas per diem doses ægro exhibebant parentes, prout ille admitteret. Inde, ex usu præcipue Elixirii, d. 8. & 9. Junii puello alvus nonnihil copiose, cum multis simul flatibus exonerata fuit, unde abdomen & sinister testiculus nonnihil detumescere; continuavimus igitur juxta normam pridie datam. Cum itaque ex istorum medicamentorum usu aliquoties per diem alvum deponere & limosa quasi excernere pergeret æger, abdomen quoque notabiliter detumesceret, quamvis testiculus iterum nonnihil intumuerit, in melius rem versam iri, d. 11. Junii sperabamus, & eorundem medicamentorum continuationi inhærebamus - testiculo vero tumido Emplastrum de Galbano crocatum, imponere & interdium sacculis discutientibus a Chirurgo suppeditatis, fovere suadebamus, sicque abdomen adhuc magis detumescere, mollescere, & enterocele multum retrocedere pergebant, die vero 12. Junii testiculi tumor incrementum aliquod capiebat. Non igitur erat, cur quidquam in medicamentis præscriptis mutaremus, sed iisdem peragenda esse statuebamus, sperantes eorundem effectus, ut hætenus videamus, progressuros, sed fefellit nos spes. Siquidem d. 15. Junii abdomen tensius, quam unquam antea, ut non tumidius erat: alvo excernebat adhuc limosa, sed quod minus faustum, spumescentia ac fere fermentescentia: testiculi tumor increscere pergebat, ovum columbium in puero quinquenni superans. Ad sacculorum applicationem morosus erat. Solo igitur utebamur Emplastro: difficulter etiam medicamenta hætenus usurpata porro admittebat. Aliud igitur æqui pollens & adsumptione commodius substituendum erat pharmacum. In hunc finem Tartarum solubilem eligebamus, ejusque drachmam unam bis de die, mane nempe & vesperi, singulis vicibus, aqua aut jusculo solutam, exhiberi curabamus. Admittebat

æger hoc medicamentum ultra ostiduum satis facile, sed absque notabili fructu : abdomen nunc nonnihil intumescebat, nunc iterum aliquantum detumescebat, nunc & ambo testiculi valde intumescebant, totus vero habitus corporis in dies magis consumebatur. Recusabat d. 30. Junii quidquam amplius adsumere, tandem Syrupum cum guttulis iterum desiderabat, unde sequentem Mixturam præscribamus: Rec. Arcani tart. liquid. drachm. 6. Tincturæ martis pomatæ drachm. 3. sumat guttas 40. 50. quin ad 60. ex Syrupo Diasereos Andernaci : continuabatur quoque emplastro ad scrotum, & cum hæc medicamenta ægro placuerint, iisdem aliquamdiu insistebamus quidem, sed nulum solidum juvamen præstabant nisi quod puellus interdum aliquantisper incedere audeat : testiculi non semper æque tumidi, nunc ambo, nunc alteruter tumore insignis ; sequens igitur fomentum commendabamus die I. Julii : Rec. Farinæ fabarum unc. 2. fol. Absynth. Tanaceti ana manip. I. & dimid. flor. Chamom. unc. dimid. incisa misce, eoque cum Aqu. simpl. & aceti vini ana libr. I. vase clauso per $\frac{1}{2}$ horæ, ubi refrixerit, coletur cum expressione, colaturæ adde Salis communis drachm. 2. spiritus vini unc. 3. Misce, cujus partem calefaciant, linteis excipiant & testiculis adplicent. Internis vero medicamentis pergebatur. Cum vero omnibus hisce ausibus nil prorsus efficeremus, malum arte nostra insuperabile, ob indurationem forsan glandularum, pronunciavimus, sibi que aliquamdiu relinquendum judicavimus, usque dum elucescat, an denuo adgredi illud liceat aut ægrum, quod sane timeremus, perfunderet, quod ultimum d. 4. Novembris mane accidit. Vesperi ergo cadaveris sectionem instituebamus.

Diffectis integumentis communibus abdominis, hisque reclinatis, ex musculis abdominis liquidum quoddam tenax, mucii instar, exsudabat. Cum musculos abomina-

les

les & peritonæum itidem dissecare ac reclinare adgredemur, id nobis impossibile erat : firmissime enim illa undique, & undique contentis abdominis adcreta erant, ita ut absque utrorumque, continentium scilicet & contentarum partium omnimoda dilaceratione, ab invicem separari nequibant. Peracta tamen hac, quam cautissime fieri poterat, separatione, ne vestigium quidem Omenti, nisi in dextro hypochondrio, aliquot pollicum longum & latum, inveniri poterat, & nisi scivissemus nos cadaveris humani abdomen, a nobismet ipsis apertum, inspicere, nemo nostrum ex inspectis partibus istud colligere potuisset : siquidem gyri intestinorum, præcipue tenuium, tam inter se, quam cum mesenterio ubique tam tenaciter concreti erant, ut cum manum sub ventriculo subter mesenterium in cavum abdominis, prope lumborum vertebrae, immitteremus, mesenterium cum concretis intestinis ceu unam massam, aut unum glomum elevare potuerimus, in quo glomo nil intestinorum & mesenterii, partim ob plenariam concretionem eorundem inter se, partim ob dilacerationem superficiei intestinorum, quæ sub dissectione & separatione abdominalium muscutorum & peritonæi, a subjectis partibus, ceu jam notatum, institui debebat, perfecte dignosci poterat. Hepar parte sua gibba ita fornici diaphragmatis & hypochondrii dextri adcretum erat, ut haud ventriculum & intestina tangeret, sed quasi sursum revulsum & fornici diaphragmatis adplanatum esset. Ulterius in examine dolor parentis & consanguineorum adstantium progredi vetabat, repositionem & consuitonem urgentium.

An forsan liquidum illud, quod viscera & seorsim abdominalia, hominis vivi naturaliter in cavum abdominis continue exhalant, & venæ bibulæ iterum resorbent, in puello hoc, ob ejus voracitatem & inde natam humorum cruditatem, ita lentum fuit, ut nec perfecte exhalare & vicissim

resorberi potuerit, sed superficiebus viscerum se contingentium inhærens, calore corporis vivi inspissatum tenaciusque redditum, glutinis indolem obtinuit, & superficiem viscerum se contingentium conglutinavit, quam conglutinationem calor corporis natus successive firmavit? sane tenax illud liquidum, quod ex musculis abdominalibus lente manasse supra retulimus, tale quid nobis persuadere videtur.

(*Francofurto ad Mœnum Erfordiam missa
d. 12. Martii 1741.*)

OBSERVATIO CXXXV.

Dn. D. BENEDICTI GULLMANNI.

Inopinata & vix expectata restitutio juvenis
phtisici in tertio stadio constituti.

Nobilis juvenis viginti annorum, temperamenti sanguineo-choleric-melancholici, in Academia Argentoratensi studiis incumbens, genio vero suo plus minus indulgens, revertitur quidem sanus in patriam, diætæ vero regulas minus adhuc observans & largiori vini Burgundiaci potui nimium deditus, incidit in febrem biliosam. Medici vocati præscripserunt Mixturam diapnoicam, nox vero insequens erat valde inquieta, ob sitis vehementiam, virium prostrationem & præcordiorum anxietatem; mane Medici illum invisentes, urinam valde tinctam, pulsum æstuosum durumqueprehendunt, statim itaque venæsectionem revulsoriam in pede instituunt, & emulsionem ex Semin. Aquileg. Card. Mar. Melon. ana ʒj. cum Aqua Scorzoner. Fl. Til. Cerasor. nigr. ana ʒiſs. cujus colaturæ Ocul. Cancr. ppt. Unicorn. fossil. Bezoard. mineral. ana ʒſs. Ni-

tri depur. ꝑj. cum Sacch. perlat. addita erant præscribunt. Sanguis extractus erat rutilans, compactus viscidus, cuticula crassa obductus, immo cacochymicus. Nullum levamen neque ex Venæsectione, neque emulsione, percepit æger, immo prostratio virium & sitis inexplebilis illum torquebant, ita, ut non levem suspicionem malignitatis subesse Medici judicarent, quapropter alexipharmaca cum paucis granis Camphoræ Mixturæ antifebrili immiscebant, pro potu vero, (quem secundum Dn. ægrotantis gustum, illiusque idiosyncrasiam sæpius immutare debuerunt,) acidulata ordinabantur. Febris nullum typum formabat, & quoniam æger conatum vomendi semper accusabat, naturæ ductum sequebantur Medici, ipsi præscribentes lene vomitorium, quod tribus vicibus materiam biliosam porraceam exturbavit, sed absque relicto levamine; dolor enim cardialgicus, cum spasmis circa diaphragma continuabat, clyster ex brodio carnis bubuli & oleo amygd. dulc. vesperi injectus, reddebatur absque effectu. Omnes hæ circumstantiæ docebant, materiam febrilem adhuc stabulare in primis viis & circa intestinum duodenum, ideo lene laxans ex Manna, Rhabarb. & Cremore Tart. fuit præscriptum, ex quo alvus ter respondebat cum notabili levamine & dejectione materiæ biliosæ, febris inde videbatur aliquatenus mitigata, manebat vero erratica, licet quotidianæ continuæ faciem præ se ferret, itaque Medici cum Mixtura antifebrili diapnoica pergere suaserunt. Cum autem post intervallum duorum dierum remissionem febris aliquam deprehenderent, ordinabant Electuarium antifebrile ex pulvere Cort. Peruv. Conf. Alkerm. & Syrupo Violarum, singulis bihoriis sumendum, magnitudine nucis moschatae, id quod optimum effectum tam ratione febris, quam reliquorum symptomatum post se relinquebat. Interim, quoniam Dn. ægrotus valde morosus, impatiens & inordinatus tam in

esculentis, quam potulentis, contra serias adhortationes, non leves excessus committebat, res eo devenit, ut postmodum varia fontica mala exin fuerint exorta. Prolixum tædiosumque esset, omnium hic mentionem facere, sufficiet ostendere, translationem hujus materiæ febrilis fuisse factam ad pectus, & præcipue ad lobum dextrum pulmonum, tubercula in ipso formasse, & veram phthisin excitasse. Optima & adæquata remedia fuerunt præscripta, præprimis lac asininum, &c. nullo tamen modo impediri poterat, quin adfectus ad tertium gradum pervenisset. Febris enim hæctica aderat cum tussi, quæ somnum plane interceptit, atque sputo copioso materiæ conglobatæ, striis sanguineis tinctæ, immo veri puris, nec non sudore colligativo vires plane depascente: verbo, totus emaciat, consumtus & sceleti instar erat, superveniebant interdum lipothymia, tempora concidebant, faciesque adparebat Hippocratica. Non aliam itaque, quam funestam prognosin dare poterant Medici; interim inculcabant Dno ægrotanti, ut curam lactis continuaret mane & vesperi in tanta quantitate, quam ventriculus perferre possit, ad libram semis usque & ultra, sepositis omnibus reliquis medicamentis, (emulsione duntaxat excepta temperante, cordiali & sedativa, ex qua semper summum levamen sentiebat,) nullum vinum ipsi concedebatur, & pro potu ordinario aquam fontanam, cum Conserva Rosarum præparatam ordinabant. Cum ergo Dn. ægrotans in hoc conclamato statu se videret, & sentiret, quam male sibi consuluerit per suam impatientiam, sæpiusque repetitum excessum indixta, cautius nunc mercari voluit, & aures benigniores Medicis præbuit.

Factum inde est, ut præter ejus & omnium expectationem, (intercurrentibus licet variis gravissimis hypochondriacis insultibus,) ex singulari gratia & benedictione

ne Omnipotentis Archiatri, plenarie convalescere inceperit, ita ut non solum *ευχυμος* & *ευσαρκης* nunc valeat, verum etiam proximis diebus ad Academiam Fridericianam sit abiturus, studiaque sua ulterius prosequuturus.

OBSERVATIO CXXXVI.

Dn. D. BENEDICTI GULLMANNI.

Subitanea & funesta catastrophe somni naturalis in somnum mortalem.

Vir illustris, quinquaginta annorum, proceræ staturæ, temperamenti sanguineo-melancholici, animi compositi, summis ornatus & functis officiis publicis & privatis, post obitum charissimæ suæ conjugis in cælibatu vivens, hucusque bene valuit. Anno MDCCXXXVII. d. V. Octobr. incidit in febrem continuam, (cujus paroxysmi sat graves ac diuturni, cum sudoribus colliquativis stipati, gratiosum huncce Dominum valde debilitabant,) quæ tamen decenti methodo intra spatium 6. hebdomadum feliciter fuit profligata, sanitasque integra, per DEI gratiam, restituta. Non opus erat, regulas diæteticas ipsi præscribere, quoniam illarum exactissimus ipse erat observator, suaserunt tamen Medici, ut anno insequente. Venæsectionem præservatoriam, tam ratione plethoræ, quam mali hypochondriaci, circa æquinoctium vernale susciperet, & postea acidulas Swalbacenses biberet; sed illustris Dominus consilium repudiavit, falso præoccupatus præjudicio, sanguinem esse vitæ balsamum, ideoque potius conservandum, promittens tamen, fontibus Swalbacensibus se proxima æstate usurum esse. Percepta hac responsione categorica, nihil amplius regerebant Medici, sed Domino gratioso valedixerunt, votum adnectentes de ulteriori continuatione san-

sanitatis inconcussæ. Anno ergo MDCCXXXVIII. cum tempus ordinarium, pro ejus nodi aquis mineralibus utendis adpropinquaret, illustris Dominus proprio Marte, quoniam bene valebat, ad easdem se præparavit, laxans rhabarbarinum, pro purgandis primis viis, adsumsit, paucis abhinc diebus ad curam ipsam se adcinxit, in suavi consortio, sepositis gravioribus negotiis, commoratus ruri per quatuordecim dies eandem continuavit, & portionem lagenarum majorum, nunc plus, nunc minus, pro lubitu scilicet & appetitu, adsumsit, nullum incommodum, bonum vero effectum exin persentiscit, tandemque omnibus absolutis laxans subjunxit, & animo & corpore bene se habuit. An. MDCCXXXIX. d. IX. Febr. hora sexta matutina gratiofus Dn. a somno excitabatur per insultum spasmodico - flatulentum, cum insigni cardialgia, quæ spiritum ducere ipsi vix permittebat; Medici accersiti, dum pulsum valde debilem deprehenderent, liquorem C. C. succinat. cum infus. Herb. Thee adsumendum, & Mixturem antispasmodico - analepticam præscripserunt; his parum efficientes, pediluvia instituerunt, & cum flatus ructusque per superiora urgerent, clystma ex antispasmodicis & emollientibus subjunxerunt, ex quo illustr. Dn. magnam sordium flatuumque quantitatem & copiam excernebat, cum bono levamine; quoniam vero pulsum celeriore circa vesperam deprehendebant, hinc Mixturem diapnoico - antispasmodicam cum Nitro & Cinnab. ordinabant; nox vero erat valde inquieta, ob sudores & sitim, ad quam mitigandam vinum Granatorum, cum aqua fontana mixtum, fuit concessum, & propter pectoris aliqualem adhuc oppressionem, clyster injiciebatur, ex oleo Amygd. dulc. cum brodio carnis bibulæ & sale gemmæ, unde etiam laudabilis effectus, ratione spasmodici adfectus, subsequabatur. Nihilo tamen minus videbatur latitare anguis sub hac herba, febris scilicet biliosa, qua illustr. Dominus

nus laboravit anno MDCCXXXVII. Urina enim adparebat valde tincta, & sudores continuabant cum magna virium prostratione : Necessitas itaque postulabat, ut antifebrilia, cum antispasmodicis & analepticis mixta, exhiberemus, & cum febris nullum typum adhuc formasset, opportuno tempore laxans rhabarbarinum subungere, a quo etiam multum materiæ biliosæ acris deponerat illustr. Dominus. Huic methodo insistebant Medici per spatium 14. dierum, omnia etiam secundum votum cedebant. Spasmi & sudores remittebant, febris erat iterum coercita, pulsusque æqualis, insuperque urina biliosa, quæ aliquatenus antea retenta fuerat, sumtis pulveribus salinis, libere iterum prodibat, ipse Dn. æger erat hilaris, erectus, & colloquiis delectabatur, quoniam spem restitutionis suæ augeri videbat. Medici itaque securissimum esse reputabant, si pro reliquiis fordium biliosarum eliminandis lene laxans castino die adsumeretur. Sed en ! tristissimam catastrophen ! Illi, altero mane hora octava Dn. ægrotum invisuri, percipiunt a famulis & domesticis, illum adhuc dormire, & ad quæstionem, num illustr. Dn. placide dormiverit, referunt, nullam tranquillio rem noctem per totum morbi decursum eundem habuisse, ideoque laxans præscriptum nondum adsumsisse ; post sextam enim matutinam evigilasse & interrogasse, quota nunc esset hora ? acceptoque responso, quod sexta sit, dixisse, se paululum ad quietem iterum compositurum se esse, denuo itaque lateri dextro incubuisse, & caput manu suffulcendo, iterum obdormivisse. Medici illustri Domino somnum interrumpere nolentes, cunctabantur per aliquod tempus, cum vero plura negotia illos premerent, & hora medica pro adsumendo laxante inflaret, ad lectum propius adcedunt, & spirans paululum remotis, ipsum mortuum, immo jam frigidatum, magno cum stuporeprehendunt in eodem situ, quo obdormiverat. Facies

cies erat pallida, nullum signum spumæ oris, neque cruoris narium in conspectum veniebat, sed potius suavitatem ordinariam faciei post mortem etiam retinuerat. Ad iteratam quæstionem rigorosam, quam Medici domesticis & famulis proposuerant: num plane nullam mutationem ratione respirationis, tussis, vel motus corporis animadvertissent, respondebant, ne minimam, sed semper illustrem Dn. placide respirasse, & tranquillum se gessisse.

Causa hujus subitanæ mortis per cadaveris apertionem absque dubio manifestari facile potuisset, si familia Illustris eandem permisisset; hac vero denegata, arduum nunc est negotium, inprimis cum propter summam averfationem V.Snis Medicis nulla dabatur occasio, judicium ferendi de sanguinis conditione. Probabiliter vero translatio materiæ adhuc restitantis biliosæ ad caput fuit facta, & summus gradus Apoplexiæ, Lethargus scilicet, exin obortus. Num forsan etiam aliqua concretio polyposa in corde habitaverit, viris, sublimioris eruditionis dijudicandum relinquo.

OBSERVATIO CXXXVII.

Dn. D. CHRISTOPHORI JACOBI TREW.

Bigæ observationum, sistens Picæ muliebris in Antipathiam vim diversam, subjunctis aliquot rerum aliarum effectibus insolitis.

Quid pica mulierum, quid antipathia præstare valeant, experientia clarius, quam ratione, hucusque demonstratum esse mihi videtur. Neutri passioni, nec corporis nec animi vires resistere posse, exempla ubique ferme ob-

obvia comprobant ; neutram vero altera semper potentior dici mereri, sequentes ostendent observationes.

I. Femina quædam, temperamenti sanguinei, corporis & animi viribus integris gaudens, a teneris abhorrebat a caseo omnis generis adeo, ut ne quidem odorem ejus perferre valeret. Aversionem hanc a prava forsan imaginatione potius, quam a vera antipathia, dependere parentes suspicati tentarunt, quum tenera adhuc esset, parcam casei quantitatem jusculis commixtam ei hujus fraudis insciæ propinare ; sed jusculum id, quamvis citra aversionem, quemadmodum etiam citra animadversionem, assumptum brevi post lipothymias atque anxietates moribundorum excitabat, & quidem iteratis etiam vicibus eodem semper modo. Crescentibus annis par tentamen suscipere nemo quidem audebat ; nihilominus tamen aversio hæcce caseo vel tantum viso semper eadem permanens argumento est, ab eo comesto haud mitiores, quam antea, expectandos fuisse effectus. Femina huic tandem mulieri & gravidæ factæ aliquando caseus ex improvise offertur, quo viso aversionem illico excepit acris in eum appetitus & hinc ad fatietatem usque ejus comestio. Nulla incommoda non solum excitabat hic caseus, quin potius ab eo tempore semper avide & absque omni noxa in usum vocabatur. Hoc quidem in casu pica feliciter superavit antipathiam, minus vero in sequenti.

II. Mulier, annum ætatis nunc agens quartum & trigessimum, a prima ætate vinum eo usque aversabatur, ut ne cibum, vel jusculum, cui vel tantillum vini commixtum erat, absque ægritudine illico subsequente assumere valeret. Adultior facta aliquoties tentavit ei assuescere ; sed omnes conatus excipiebat vomitus violentus, sive cum vino dulci, sive cum acidulo, sive cum generoso, sive cum ignobili, Germanico, Italico, Gallico aliove instituti fue-

rint. Matrimonium iniens mariti in gratiam, qui vino nimium contra delectabatur, iterum annifa est naturæ averfionem vi superare. Hinc, quum antea, tentamine male cedente vel post unum caliculum epotum adverfa virtute fe exferente, inde perterrita diu a novo conatu abftineret, nunc ferio cogitavit, quotidie iteratis experimentis tandem certior reddi, num felicem tentaminum aliquando fuccefum fperare poffet. Ut autem facilius res fuccederet, vinum elegit gustui omnium minime contrarium, fcilicet Tyrolenfe rubrum, quod vulgo *Vigerner* nominatur. Primo die quadrantis horæ intervallo poft affumptum caliculum vitreum fequebatur vomitus, ifque fecundo & tertio die modo eodem; quarto die vomitus proritabatur non folum violentior, fed alvi dejectiones quoque accedebant vehementes; quinto die ex eadem vini quantitate effectus hi eo ufque invaluerunt, ut neque languor neque aliæ circumftantiæ permitterent, finiftris hifce experimentis ulterius infiftere. Recuperatis viribus toties, quoties cum alio vini genere experimentum infituebatur, fimilis producebatur effectus. Naturam itaque inter hujus feminæ & vinum interfuiſſe antipathiam infuperabilem, nemo, recensitis probe penſitatis, in dubium amplius vocabit, idque omnium minime, fi intelligit, & picam fruſtra cum illa bellaffe. Nam gravida (num fecunda vel tertia vice, non amplius memini,) circa medium geftationis tempus mane expergefacta defiderium bibendi vinum animadvertibat; hinc lectum derelinquens ampullam vini, quæ jam ad manus erat, apprehendebat, fed finiftri fucceffus memor facta vinum nequidem guſtabat. Circa meridiem in cella dolium vinarium præteriens vinum vehementer denuo appetebat, quapropter omni metu excuſſo caliculum vitreum eo, quod ex Wertheimium felectu erat, replebat & citra omnem averfionem hauriebat alteriusque caliculi dimidium eodem

gustu superbibebat, tuncque se satiatam sentiebat. His bene peractis læta, agilis beneque valens culinam petebat cibusque parandis occupata erat, sed mox, nil mali timens, tantis anxietatibus corripiebatur, ut mortem instare putarent adstantes, quas brevi post solitus effectus, nimirum vomitus alvique purgatio excipiebant, simul vero ægritudinem solvebant. Hæc omnia impedimento nondum fuerunt, quo minus post octiduum, vini appetitu denuo excitata, iterum successus periculum illico faceret; sed hoc quoque tam male, quam antea semper, cedebat, ex quo tempore nunc ultra 10. annos ab omni vino abstinuit. Notandum adhuc est, hanc feminam antea semper commotam etiam fuisse, si vel visu tantum, & magis adhuc, si odoratu vinum percipiebat; postquam autem tot annorum decursu maritus quotidie & prandium & cœnam vino celebrasset, ex visu non amplius nunc afficitur, odoratum vero propiorem adhuc vel tabaco vel flore quodam fragrante corrigere cogitur, ceterum autem nec a male nec a bene olentibus aliis rebus ullo modo turbatur. Dum ad sacram cœnam accedit & ex calice benedicto bibit, aromatæ vel flore fragrante non solum odorem, sed etiam, accepto sancto symbolo, masticatione cujusdam aromatis saporem obtundit hisque adminiculis per DEI gratiam ab omni sensu contrariote liberat. Præter hæcenus recensita memoratu dignum quoque est, hanc feminam uvis recentibus atque siccatis, seu passulis majoribus & minoribus, itemque musto recens facto tanta quantitate, quanta lubet, uti posse absque ullo incommodo; quam primum autem mustum fermentationem subit, tam cito etiam molestias easdem, ac vinum ipsum, ipsi creat. Ex spiritu vini & aquis cum vino destillatis etiam non, nisi ut plethorica, afficitur. Acetum vini penitus jam defecatum optime etiam perterre potest, minus autem, si justam aciditatem nondum conse-

quutum est. Ex reliquis potulentis, æque ac cibus, nil averfatur, præter fraga, quæ, infans adhuc, femel tantum deguftavit fed vomitu & febrî scarlatina mox correpta fuit. Una circumftantia adhuc fupereft commemoranda, matrem nempe ejus pariter nec vinum nec fraga unquam ferre potuiſſe; hæc tamen viginti liberos enixa, nulli eorum hanc antipathiam communicavit, fi excipias hanc filiam, quæ decima ſexta erat, & natu ſecundam, quæ tamen vinum naufeatur tantum, ceterum caſu ſic ferente citra noxam bibere poteſt. Neque illius, de qua hætenus ſermo fuit, filiæ quatuor, quæ ex ſeptem liberis adoleverunt, ulla hujus affectus particeps facta eſt.

III. Inſolitus hic omnino eſt vini effectus; non tamen nunquam auditus, ſed accuratius tantum exploratus: plures namque mihi noti ſunt viri & feminæ a vino abhorrentes, examen vero tale rigorofum haud facile ſuſcipientes. Novi & alium, qui vini potum equidem non naufeatur, nec tamen a teneris illud appetit. Idem adoleſcens adhuc ſub primo ejus hauſtu ſemper notabilem horripilationem integrum dorſum, vel quaſi medullam ſpinalem, percurrentem ſenſit, a quo tamen, iter per regiones vini feraces faciens hincque ad illud bibendum quotidie coactus, liberabatur; nihilominus hodie adhuc illud quoad guſtum adia-phoris accenſet, quoad effectum vero, ex pauciſſima quantitate, præcipue ventriculo a cibus vacuo aſſumta, altero, quin & nonnumquam tertio quartove die cephalalgia & vomitu acidiffimo corripitur. His nonnullos aliarum rerum effectus inſolitos ſubnectere liceat. Novi virum robuſtiſſimæ corporis campagis, nec in cenſendis cibus potulentive adeo ſcrupuloſum, a medicamentorum vero uſu plane abſtinentem. Hujus alvus ab ovi vitello, juſculo vel tam parce admixto, ut aſſumens plane non animadverteret, quaſi a validiſſimo purgante movetur, quod experimentum con-

jux

juxta eius studio sæpius instituit. Comitissam quandam tene-ram hysterice affectibus commotam moscho illas optime sedasse & ego ex propria observatione confirmare possum; dum contra plures in praxi mihi obvenerunt feminae, in quibus pares affectiones a castoreo redduntur graviores. Similes observationes allegarem plures, nisi cuius medico clinico tales occurrerent.

Scholion.

Res, quæ in sensus corporis nostri externos incur-runt, varios producere effectus, in vulgus notum est: nam quæ visum, auditum, odoratum, gustum tactumque unius grate afficiunt, eadem sensus eosdem alterius affligunt. Neque hic effectus diversus semper a sola dependet imaginatione depravata & corrigibili: siquidem idem in illis quoque observatur, qui & ratione & voluntate contrarium desiderant. Earum rerum, quæ intra corpus assumuntur, effectus diversus hanc thesin magis comprobatur, quando absque omni hæsitacione vel præiudicio, quid? quod absque assumpti cognitione producitur. Discunt ergo ex his medici attenti, nec medicamenta omnia assumere posse omnes ægrotas, licet vel maxime vellent; nec eadem medicamenta iisdem morbis convenientia in omnibus eosdem producere effectus, adeoque, insolitis effectibus observatis, cuiusvis ægroti idiosyncrasiam, ut ajunt, prudenti & circumspècta experientia explorandam atque ne quidem specificis ita dictis remediis, vel maxime decantatis, cæcam fidem habendam esse; vel potius inde patere, cur spes in ea firmissime collocata nonnunquam frustrari queat. Docet porro hic effectus diversus, illos medentium insoliti cujusdam effectus causam veram facilius detegere posse, qui simplicia ita dicta remedia morbis opponere solent. Ergo, qui curam sanitatis & conservandæ & restau-
ran-

randæ legitimo modo suscipit, omnino rationem experientia, atque vicissim experientiam ratione certam reddere studet, idque æque feliciter præstare poterit, siue animæ immateriali directorium horum effectuum tribuat, siue causas eorum in corporis dispositione mechanica quærat.

OBSERVATIO CXXXVIII.

Dn. D. JOANN. CHRISTOPH. KÜHNST.
Nitri acidum ex acido salis & phlogisto concretum.

Et si acidum Nitri inter tria acida mineralia referatur interque ea locum suum obtineat, tam notum tamen est, quam quod notissimum, illud modo naturali nec per se, nec cum re alia conjunctum in terra offendi, sed sensim & sine sensu per vegetabilia putrescentia & animalia animaliumque excrementa primo loco in aëre oriri. Quomodo oriatur, quamplurimum scriptis, inprimis vero quam clarissime B. STAHLII *Opusculis chymico-physico-medici* p. 534. seqq. satis superque fuit traditum: Mixtio vero hujus acidi essentialis litem quandam inter eruditos concitavit, siquidem alii adserunt, acido hunc inesse principium inflammabile, vel Phlogiston, quod etiam STAHLIUS laudato tractatu cumque eo adscia eius Dn. D. Caspar NEUMANNUS, Prof. Berol. Tract. de Nitro pag. 64. demonstrat; alii e contrario id negarunt, inter quos præcipue celeberrimus Chymicus Parisiensis Dn. Lemery in Schediasmate de Nitro, ad Academiam Regiam Scientiarum MDCCXVII. misso, eminuit, quem vero NEUMANNUS commemorato jam scripto refutavit.

Illi, qui Phlogiston hujus acidi defenderunt, sufficientes adserunt rationes, quas experientissimi Chymici & Physici non tantum adprobaverunt, sed quas etiam experientia ipsa non
sine

sine fundamento esse docuit ; Veritati quidem respondet , eas maximam partem fuisse petitas ex ortu , generatione & Synthesi acidi hujus , itemque a quibusdam sensus externos occupantibus circumstantiis , cæteris vero & per ejus analysin minime adductas , sicut & non memini , ullum unquam Phlogiston in acido Nitri reperiendum & cum eo conjunctum acidum salis , mixtionem essentialem acidi perficiens , perspicue demonstrasse . Cum e contrario per experimentum cum auro hoc loco adlegatum satis docetur , quomodo Phlogiston ab acido Nitri se separet , auro adhæreat , cumque eo se jungat , a Phlogisto autem solutum acidum Nitri postea sub specie acidi salis communis adpareat . Hoc experimentum firmo & adcurato stat.talo , illud etenim plus simplici vice institui ; si etiam puritatem occurrentium corporum mixtorum in ejusmodi laboribus chymicis curatius examino , producta semper in repetitis experimentis eadem esse oportet , quare etiam res ea pari rectitudine gaudet cum demonstratione Problematis arithmetici .

Cum vero experimentum hoc eximium secundum omnes describam circumstantias , cuncta sane & vel observata etiam in eodem phænomeno adnotato , insimul mentionem faciens , tres imprimis operationes esse tenerdas . Primo loco aurum ab omni metallo repurgatum in aqua regis solvi , quæ ex duabus partibus acidi nitri & una parte acidi salis composita fuit , solutionem retortæ vitreæ immisi & igne leni aquositate abstraxi , residuo decuplam fere , quam prius factum fuit , adfudi spiritus Nitri quantitatem , aquositate iterum usque ad siccitatem extraxi . In prima hac operatione observabam , acidum nitri concentratum aquositate secum gerentem penitus amittere , insimulque plurimum salis illud acidum cum transpirante aquositate , extrudere , cæterum vero summe concentratum ad naturam auri adcedere .

Peracta hac prima operatione & collo retortæ ablato, residuumque ibi repertum cameræ subterraneæ fornicatæ, vel cellæ indidi, ut deliquesceret; deliquescens odoris expers, sed saporem instar Vitrioli Martis gerens, digitosque & cutem tingens, filtravi retortæque iterum immisi, retorta autem arenæ calidæ imposita aquositate receptam ad siccitatem usque transpirare coëgi, residuum siccum igni aperto imposui, ut in vitro, salis ad instar, flueret. In fluxu salis hujus aureo-metallici non prius minima rubra nitrosa exhalatio conscendit, quam ignis vehementissime vitrum penetraret & in minori exhalatione ejusmodi vaporis absque mora conspiciebatur auri aliquid in figura vegetationis metallicæ semet reducere. Metallicum vero sal auri in retorta non secus ac cera fluebat, & cum refrigeraret, speciem quoque ceræ flavæ referebat. His omnibus experiri coactus sum, acidum Nitri concentratum arctissime cum auro uniri. Postea aliquoties hoc cum acido Nitri concentrato unitum aurum in cellâ deliquescere curavi, receptamque aquositate iterum extrahi, semperque in fluxu illud retinui, quod priori loco adfuit. Quid? quod vice diversa sal istud per duas, quatuor & sex horas in retorta liquere fuit coactum, nullaque ejus mutatio fuit observanda, quam ea, cujus jam feci mentionem, quod nempe igne nimio subjecto rubræ quædam exhalationes nitrosæ sortæ fuerint, & simul aliquid auri in figura vegetationis metallicæ se reducerit.

Quoniam igitur de cunctis his phænomenis cogitabam, multum adhuc acidum salis per prius adfusam aquam regis adhibitum superesse, id ipsum secernere admissus fui, quam ob rem tertiam suscepi operationem, istique sali aureo-metallico minerale metallicum (certis de causis hoc loco reticendum) adjeci lenique igni sublimatorio tradidi. Effecerat quoque hoc intermedium, ut acidum salis non modo,

modo, verum etiam omne tenus hoc in auro latens acidum nitri concentratum sub forma acidi salis transferret & partem inflammabilem acidi Nitri in auro relinqueret. Tantum acidi salis recipiens ferme obstupescebam; magis autem, cum aurum residuum in aqua pura limpida destillata, picis in modum ad imum relabi conspicerem, aqua, ubi jacebat, neutiquam flava existebat, omnis sapor metallicus aufugerat, digiti, ad demonstrationem nullum amplius inesse aurum, minime tingebantur, & ex his patebat, acidum nitri concentratum in principia sua mixta, acidi salis videlicet & partis inflammabilis solutionem factam esse. Cum igitur acidum salis & phlogiston principia sint acidi Nitri, hinc certo modo, certa proportione certoque tempore eadem conjungi & laudatum acidum componere necesse est. Modus proculdubio haud aliter procedit, quam per putrefactionem, qua se invicem tangentia multo sale communi permixta vegetabilia & animalium excrementa, in pinguioribus & limosis terris sensim in corruptionem putredinosam degenerant, qua simul sal commune movetur, ejus mixtio dissolvitur, pinguiores vegetabiles & animales particulae cum ejus acido combinantur, & sic sal volatile urinosum producitur, quod deinde per semper adlidentem aërem ita mutatur, ut superfluum phlogiston partim abigatur, partim vero ab acido aëreo absorbeatur & ita in acidum Nitri permutetur. Porrigit itaque acidum salis fundamentum acido Nitri. Conjunctio acidi salis cum phlogisto certa quoque proportione institui debet, si demum genuinum acidum nitri inde oriundum desideretur, nam experientia optima rerum magistra abunde docet, acidum nitri per additionem materiarum inflammabilium redire in sal volatile urinosum, per privationem vero, quocunque modo etiam fiat, in acidum nitri; sique phlogiston omne auferatur, in acidum salis, sicut experimentum nostrum in auro

sufficienter monstrat. Eximium vero temporis spatium ad combinationem hanc proportionem adcuratam tenentem, absumi, iis optime est perspectum, qui norunt, quam diu parietes nitrosi exponi debeant aëri, priusquam nitri quædam particulæ abradi queant.

Nihil magis etiam in generatione Nitri potest respici, quam sal commune, si perpenditur, illud maximam fere partem Geocosmi nostri constituere, nec non quomodo vegetabilibus cunctis essentiam suam simul insinuet, vid. *Act. A. N. C. Vol. V. Obs. CI.* quomodo hæc non secus, ac sal commune ipsum, magna copia, tum ab hominibus, tum brutis animalibus consumantur, quomodo inde non tantum sanguis omnesque humores corporum animalium largiter impleantur, sed etiam illud in solidissimis partibus eorundem, in ossibus videlicet, offendatur, juxta *Act. A. N. C. Vol. V. Obs. XCIX.* & quomodo omnia animalium excrementa mirum quantum eo sint permixta; quid? quod si hæc omnino ad lydium revocantur lapidem, perspectu est facile, sal commune durante corruptione putredinosa vegetabilium & animalium excrementorum haud intactum manere, commune etenim sal cum aquosis & oleosis eorum particulis tam arcte est conjunctum, ut in nulla earundem motus oriri queat, quo cæteræ non simul moveantur, ita ut motu oleosarum & inflammabilium particularum una salinæ moveantur & immutentur, ideoque in corpus aliud salinam degenerare cogantur. Cuncta hæc probe perspicuens, satis superque convincetur, sal commune fundamentum primum acido nitri suppeditare. Illis sententiam suam lubentissime relinquo, qui acidum vitriolicum ceu ventilatum suum acidum universale & primigenium pro fundamento acidi nitri venditant, indeque demonstrationes suas formant. Allegatum nostrum experimentum aliud quid monstrans, illud ex acido salis & phlogisto concretum probat.

OBSER-

OBSERVATIO CXXXIX.

Dn. D. JOANN. CHRISTOPH. KÜHNST.
Sulphuri analogon.

Quod phlogiston ex se ipso & in pura sua substantia ad condensationem & congregationem nullatenus aptum fit, sed in mixtiones & societatem cum aliis corporibus (vid. STAHLII *Exper. & Obs. Chym. & phys. pag. 327.*) deducatur, atque a corpore in aliud arte & natura transferatur, Chemiæ peritis notissimum est, hujusque rei veritatem comprobatur etiam nostrum observatione præcedenti commemoratum experimentum per aurum & acidum nitri, ubi a posteriori se separans phlogiston aurum apprehendit eique se adjungit. Qui hoc loco bene attendit, sine difficultate capit, possibile minus esse, ut phlogiston substantiam suam puram in abundantia cum perfectissimo metallo unire possit, sed quod aliquid adhuc esse debeat, quod ceu intermedium auro illud adnectat. Haud igitur mihi possum temperare, illud hoc loco in specie adnotare.

Si itaque curate observamus, perceptum est facile, quod acidum nitri in mixtione sua substantiali quasi dissolvatur, ejusque pars acida sub forma acidi salis transeat, conjunctum cum eo phlogiston, vel pars inflammabilis remaneat, cum acido concentratissimo se uniat, & ita analogon sulphuri communi constituat, quod solutas auri partes recipit illasque eo disponit, ut cum substantia hac sulphurea resinæ instar ab aqua separari & ad imum relabi cogantur. Summatim, hac in operatione acidum nitri concentratur quasi, pars etenim ea, quæ illud præ aliis acidis mineralibus denominat, pars nimirum inflammabilis, postremo loco in specie sicca cum acido concentrato combinatur, & e contrario plurima acido - salina & aquosa pars

rejjicitur. Etsi igitur hæc inde oriens species sulphurea haud in & de se, sed cum auro conjuncta monstretur, certo tamen est certius, & aliis institutis experimentis manifestum, revera hoc esse concretum sulphureum. Adnectam probationis loco experimentum ejusmodi, quo nemo non percipere valet, id, cujus hic feci mentionem, veritati respondere. Solvatur cum præcipua cura Saturnus in aqua forti, ita nimirum, ne exhalationes rubicundæ, solutione durante, ascendant, sub iisque plurimum phlogiston Saturni cum parte acida aufugiat; immittatur hæc solutio Saturni retortæ vitreæ & observata proportione aliquid mercurii vivi addatur, tunc destilletur subtiliori ratione omnis humor usque ad siccitatem, subjiciatur demum ignis sublimatorius, hoc facto sublimatum rubicundum ascendet, speciem cinnabaris referens. Nunc quidem veritati consentaneum est, sublimatum hoc externo colore & figura haud ita esse comparatum, sicut cinnabaris cum sulphure communi præparata, non etenim illud inter sublimationem ita adhæret, ut radii a centro ad peripheriam linea recta penetrent, sed globulis subtilibus sibi invicem adhærentibus quasi se sublimat, coloremque nitidiorem præbet præ cinnabari communi; interea tamen per experimenta ulteriora firmum manet, illud ipsum genuinam esse cinnabaris speciem. In tota hac operatione multum phlogisti saturni acido nitri impertitur, cumque eo tam arcte connectitur, ut sulphuri analogon inde oriatur, quod deinde mercurium vivumprehendit, speciemque hanc cinnabaris sublimando exhibet. Et sicut in operatione hac species sulphurea producitur, ita quoque in supra adlegato nostro experimento per aurum fieri solet. Alchymia sine ratione solidaque cogitatione corporum mineralium studentes sententiam foverunt, quando sublimatum ejusmodi egregium rubicundum acceperunt, sibi jam Hermeticam assam columbam, Lapidem Philosophorum

phorum puta, in buccas venisse, cum tamen illud vix ad minima particulare adhibere potuerit.

OBSERVATIO CXL.

Dn. D. JOAN. CHRISTOPH. KÜHNST.

Volatilifatio Argenti.

Quos Chemici innumeri fere abhinc annis in volatilifatione nobiliorum metallorum exhausti labores, iis optime cognitum est, qui artis hujus hospites non manserunt. Aliqui eorum volatilifationem adjectis variis mineralibus, tum in forma sicca, tum in forma fluida, instituerunt. Ista se monstravit ceu sublimatum siccum, hæc vero ceu liquor, vel spiritus. Argentum diversimode tractare tentaverunt, ut cum eo, quod adjectum fuit, volatile redderetur, scopusque tandem vario modo obtentus fuit. Inter omnia regni mineralis subjecta acidum falis, genuinum ut fundamentum, si ratione diversa argento ingeneratur, volatilifationis ejusdem observarunt, sicuti manifestum est, quod sic dicta Luna cornua per se, accedente aëre, ex crucibulo igni aperto imposito penitus avolat, inclusa vero & retorta, adjectis sulphureis & arsenicalibus materiis, cinnabari nempe, arsenico, cobalto aliisque, mox tamquam sublimatum in altum, mox tamquam liquor in vas recipiens abit, ita quidem, ut fere omnes volatilifationes argenti ope admixti & adjuvantis acidi falis producantur. Alium modum volatilifationis argenti sine acido falis & ejus in forma fluida, ceu butyrum glaciale, ex retorta destillationis operatio quædam mihi ostendit, quæ alias ejusmodi experientiam neutiquam gignere solet. Nemo enim facile sibi persuadebit, argentum in spiritu nitri solutum genuinum & purum ex retorta, quæ solutione hac aquosam extrahere animus erat, instar butyri
metals

metallici glacialis prorsus fore transiturum, nihilominus tamen est factum. Experimentum totum clarissimis enarrabo verbis : Argenti puri & genuini quatuor uncias tribus in partibus aquæ fortis solvi, solutionem per chartam bibulam filtratam retortæ vitreæ immisi, pro aquositate ad siccitatem usque extrahenda. Judicans vero, aquositatem esse destillatam, experiri cogebar, residuum in retorta siccitatem haud amittere, & successu temporis semper decrevisse, donec postremo loco nihil plane in retorta restitit, & candidum pellucidum butyrum, speciem butyri Antimonii referens, in retortæ collo comparuit, quod die sequenti liquefactum penitus cumque transpirato phlegmate conjunctum erat. Totum hoc liquidum refudi iterum in retortam & vicissim destillatione secunda fui expertus, argentum cum menstruo suo transiisse.

Quæ causa hoc loco fuerit, argentum cum solvente suo in forma butyri volatile redditum & destillando retortæ collum fuisse supergressum, indaginis videbatur altioris, quandoquidem acidum salis, sal commune & sal ammoniacum argentum ex solutione hac veluti lunam cornuam præcipitabant, ex hoc patebat simul, solvens genuinam aquam fortem, vel spiritum nitri extitisse, hanc etiam solutionem ordinario modo fuisse tractatam. Quia vero minima quævis non curare solemus, sic quoque hic est factum, ut solutioni huic subtile quid admixtum fuerit, tamquam causa volatilisationis ejusdem. Quocunque cogitationes se vertebant, nihil aliud tamen indagare valebam, quam quod vel materia carbonaria, quæ argento aderat, (erat etenim argentum exustum, quod ornatus vestium, quem Germani *feine Drossen* adpellant, suppeditaverat,) vel pulvis carbonum ex adlatis eo die carbonibus in Laboratorio dispersus, laudatam constituat causam, & ecce ! cogitata hæc veritate sua gaudebant. Sine mora igitur drachmam unam argen-

argenti puri & genuini accipiebam, vitroque inamiffæ adfundebam drachmas tres aquæ fortis, & adjecto pauxillo pulveris carbonum, argentum in calida arenæ urna, vel capella, solvi curabam, solutionem percolans, post abstractionem phlegmatis idem recipiebam, quod ex antea dicto argento adeptus fueram, butyrum videlicet, & sic eadem ratione reddebatur volatile, quam illud experimenti nostri. Inde colligere licet, phlogiston pulveris carbonum, subtili modo admixtum, causam esse, cur argentum cum solvente suo ascendat & volatile fiat.

(*Ronneburgo Erfordiam missæ
d. 20. April. 1741.*)

OBSERVATIO CXLII.

Dn. D. JOAN. JACOBI KIRSTEN.

**Delineatio Cerei cujusdam scandentis, haud
ita pridem Altorfii in horto medico
florentis.**

Inter alias permultas, quibus hortus noster medicus Altorfinus exornatus est, plantas exoticas, is varia quoque *Cereorum* genera adservat; inter quos nuper demum *Cereus scandens, minor, polygonus, articulatus Hermannii*, elegantissimo flore suo multis spectatoribus admirationem excitavit. Dignum eum putavit, cujus accuratorem exponeret descriptionem, Belgarum paucos adhuc ante annos Aesculapius, HERM. BOERHAAVIUS; utpote qui in Indice suo plantarum, qui anno 1710. Lugduni prodiiit, non

nisi nomina plantarum recensuit; hujus vero folius floris brevem descriptionem operi suo inseruit, & statim ab initio ita scripsit: *Hæc planta, ad mirabili flore enato, suam nobis commendavit formam anno 1709. d. 17. Augusti, quo facile se omnibus aliis antecellere plantis elegantissima floris fabrica certavit, &c.* Non igitur inutile, multo minus injucundum erit, imprimis Botanophilis, si paulo accuratorem nostri floris delineationem suppeditavero. Est autem hic *Cereus* planta herbacea, duarum & dimidiæ ulnarum, in varios gyros complicata, sexangularis, & paululum spinosa, vix digitum minorem crassa, ætatis quatuor annorum; e qua anno elapso d. 3. Septembr. e medio inter duas articulationes tuber villosum & capillatum; quod ex sphærica in Cylindricam, quamvis inæqualem excrevit formam (quam & supra laudatus BOERHAAVIUS se observasse refert,) progerminavit; ita quidem, ut capitulum hujus tuberis, spithamæ minoris longitudine, tenuiter adpareret acuminatum, & quasi caput galli gallinacei, seu Indici, cum rostro, referret; calyx viridis esset; perianthium vero ex fusco luteum, seu aurantium colorem exhiberet, & ex radiis fere innumerabilibus compactis, constaret. Die autem 5. Octob. nona hora tempore nocturno sensim expandere se incepit, usque fere ad horam duodecimam, ubi penitus explicata atque expansa prostabat; ita quidem, ut petala haud quamquam reclinarentur, nec nimis dispergerentur, sed os floris semper ventre paululum angustius conspiceretur. Peripheria autem expansionis, comparari potuit ratione magnitudinis cum orbe vitreo minore. In duplici ferie circumcirca adpa-

adparebant petala triginta quatuor, eaque alba, immo fere argentea ; interiora lata & tenuia, exteriora crassiora & angustiora ; quæ circumdabantur exterius a perianthii quasi aurei coloris supra dictis radiis : E medio & fundo floris prominebat pistillum tenue, idque album, & usque ad os floris progressum, in cacumine fimbriatum, forma coronæ, id quod cingebatur innumeris, ac quidem tenuibus & albis staminibus, quibus luteæ insidebant antheræ. Odor sentiebatur plane singularis & quem vix cum alia planta comparaveris, suavissimus delicatissimusque, non quidem gravis, valde autem insinuans, ita, ut nonnulli diu iterum jam a flore remoti contenderint, se adhuc sentire specificum hujus floris odorem. Non diu autem hic splendor hortum nostrum ornabat, spectantiumque oblectabat oculos ; sed altera die, tempore matutino, post quartam horam, se complicare coepit, ita certe, ut hora nona plane reclusa spectaretur.

(*Altorflo Erfordiam missa*
d. 12. Maji 1741.)

OBSERVATIO CXLII.

Dn. D. JOAN. SEBAST. ALBRECHT.

Asthma gravissimum, cum tumore totius corporis cachectico œdematoso, subito ortum, brevique iterum debellatum.

Quantum detrimenti ceperint vegetabilia & animalium, hominum imprimis corpora ex tempestate infausta & horrida mensis Octobris & sequentium hibernorum anni præterlapsi MDCCXL. notissimum est, & multi secum adhuc, prohi dolor! tristi recolunt memoria. Apud nos Coburgi, qui status fuerit, si quis noscere cupiat, legat de hac re relationem nostram in *Commerc. litter. Norico phys. techn. medico 1741. hebdom. XVII. p. 134.* Nunc libet recensere historiam morbi gravissimi inde orti, cujus tamen eventus ultra omnem prognosin & brevitate & salute exhilaravit animos & Medici & ægrotæ cum marito. Fœmina 37. annorum, tenuioris fortunæ, gracilioris corporis habitus, scorbutica, infantem octo mensium lactans, humido illo cœlo & austerâ tempestate iter facere commerciorum causa cogebatur pedibus. Vix duo miliaria absolverat, cum toto corpore intumescendi & cum difficultate spirandi faceret initium, ita, ut consilium mutare & ob impotentiam curru vehi & sic domum reverti necessitas postulaverit. Hoc factò in consilium vocatus inveni ægram toto corpore frigidam, & pedibus, cruribus, abdomine, artubus superioribus, ipso ne collo & capite quidem exceptis, tumore œdematoso, molli, prementi digito facile cedente & foveas admittente turgidum & tumidum, cum difficillima, etiam erecto situ, quam Orthopnœam vocant, respiratione; decubitus declinati plane impatiens, pulsu simul ad-

admodum debili. Miratus sum omnino tam subitam mutationem, sed causæ procatarticae memòr, injuriæ aëris nempe toleratæ, ante omnia id curavi, ut calore refocillaretur corpus & sic humores in motum iterum reducerentur blande per externa & interna remedia. Illud per frictions, & adpositos pedibus asserculos calidos effectui dedi, hoc vero per potum calidum, tenuem, ex lignis & radicibus attenuantibus atque incidentibus paratum, largiter hauriendum. Præparatis sic aliquo modo humoribus, altero die subjunxi Mixturam ex Tinct. Tart. & Spir. C. C. ana concinnatam, ter de die cum illo potu ad ʒʒ. gtt. adsumendam. Hinc urinæ excretio auctior facta est, & cutis spiraculis aliquo modo apertis, madere corpus cœpit in facie & pectore. Difficultate autem spirandi ulterius urgente aliud consilium quærendum esse putavi. In mentem venit toties laudatus pulveris squillitici effectus; altero itaque die sequentem in modum compositum ordinavi: Rec. Pulv. rad. Squill. crud. gr. ʒ. Vincetox. Pimpinell. alb. ana gr. 4. Nitri puriss. gr. 6. M. F. Pulv. pro una dosi, mane in brodio carnis macilento propinatus. Hoc factò paulo facilius spirabat ægra, sed cum sono & sibilo a materia crassa pulmonum vasculis aëreis inhærente; ut itaque materia hæc soluta mediante expectoratione, per proximam viam removeri possit, Mixturæ sequentis cochlear unum alterumve exhibendum curavi sæpius. Rec. Aqu. Marrub. alb. Foenicul. Hyssop. ana ʒij. Aqu. asthmat. R. ʒiss. Oxymell. squill. ʒiss. Syr. de Glycyrrh. ʒij. M. D. ad Vitrum. Insuper etiam ad dyscrasiam humorum scorbuticam corrigendam & humores ulterius resolvendos addidi sequ. Rec. Elix. propr. antiscorb. ʒij. Ess. Gumm. ammon. ʒj. M. mane & vesperi cum decocto calido, noctu autem cum cerevisia tenui, tepida, exhibendam. Sed cogitandum nunc etiam erat de minuendo tumore & liberando corpore a colluvie sero-

ferosa per cathartica medicamenta ; die itaque quinto, viribus aliquo modo restitutis per calorem, & humoribus mobilioribus redditis, sequens ordinavi Electuarium cum salute aegrotæ. Rec. Roob. Ebul. Juniper. ana ꝑj. Pulv. rad. Vincetox Ari. ana ꝑj. Jalapp. n. r. ꝑiss. Bryon. Squill. ana ꝑss. Syr. de Spina cerv. q. s. M. F. Electuar. pro effectus & virium ratione ante meridiem & post eam etiam circa vesperam ad unam alteramve cultri majoris cuspidem porrigendum cum largo potu calido. Hac medicamentorum & Electuarii imprimis continuatione factum est, ut ægra die 14. tam gravi & alias contumaci chronico morbo, adjuvante gratia divina debellato, tumore sublato, restitutaque in integrum respiratione rebus iterum suis præesse inchoaverit & adhuc salva vivat, licet, quod sæpius miror, insequente mense Decembri gravissimas aëris injurias iterum sustinere necesse habuerit, quod de viscerum statu illæso præbet testimonium, omni exceptione majus.

OBSERVATIO CXLIII.

Dn. D. JOAN. SEBAST. ALBRECHT.

Asthma cum palpitatione cordis in cachectico hydropico in pectore & pericardio cum Sectione ejusdem anatomica.

Aia plane, ac in præcedenti casu, ratio & eventus fuit in viro 31. annorum, litterarum studiis & sic vitæ sedentariæ nimium dedito, & solitudinis amanti, temperamentum sanguineo-melancholici, staturæ & habitus corporis mediocris, qui ab anno, & quod excurrit, variis tentabatur symptomatibus, lassitudine totius corporis, & majori quidem, post (inquietum plerumque) somnum, qui
refi-

reficere vires debebat, adpetitu ciborum prostrato, immo calidorum nausea, his successit aliquis circa taleoles œdematosus tumor, qui successive sursum ulterius progressus est. Comitabantur hæc mala difficilis ab auctiori paululum motu respiratio, pulsus frequens, inæqualis, dolor in dextro hypochondrio pressorius, ita tamen, ut libera deambulandi adhuc potentia fuerit ægroto, etiam extra domum, donec d. 8. Aug. ann. præter. respirandi difficultas & cordis palpitatio adeo auferentur, ut viribus omnino fractis altero die placide exspiraret.

Quæ medendi methodus in hoc adfectu adhibita fuerit equidem ignoro, illud tamen probe scio, Venæsectiones æquinoctiales non fuisse neglectas, ac insimul stomachalibus plus, quam aperientibus, esse dimicatum. Uxor & consanguinei de subitaneo hoc eventu contristati & de causa dubii, a me petierunt, ut corpus aperirem & eam patefacerem. Neque illa etiam deerat multiplex morbi atque repentinæ mortis; parum enim abuit, quin in unico hoc subjecto omnes hydropis species præsentis fuerint, aliæ minus, aliæ altius progressæ, illa autem thoracis & pericardii imprimis mortem sine dubio acceperavit, ut ex dicendis patebit. Omnes namque corporis inferiores partes ab infimis pedibus, nec seroto & mentula exceptis, tumore seroso mediocriter tumescebant ad scrobiculum cordis usque, facies autem & artus superiores macilenti magis, quam tumidi erant. Statim ac culter anatomicus cutem penetraverat, serosa colluvies ex spongiata adipe undique confluebat, & robusto peritonæo aperto, aquarum copia etiam ex abdominis cavo profluebat. Ventriculus & intestina tam tenuia, quam crassa, omni tono amissa flaccida, fluctuabant in illa colluvie, & circa intestini recti superficiem externam plures ab extensa illa membrana nati conspiciebantur adiposi appendices ex-

basi tenuiori in figuram conii inversi aucti, quæ omnia omen-
 tum nihil præter naturam alens tegebat. Hepar e contrario
 omnino erat scirrhum, coloris pallidi, qualis est in cocto
 hoc viscere, flavescens, in ejus parte convexa hydatis uncia
 dimidiæ, seu minoris nucis moschatæ magnitudine eminebat.
 In vesicula fellea, mediocris magnitudinis, bilis aquosa &
 iners reperiebatur. In vena portæ, sanguine spisso, nigro
 ab infarctu tumente, sub ingressu in substantiam hepatis
 polyposam quasi, vel spuriam concretionem inde natam
 conspiciere licebat & extrahere, omnes vero & multiplices
 hujus vasis per viscera abdominis dispersæ ramificationes, in-
 primis in mesenterio, turgebant eodem nigro, spisso li-
 quore, & lienem idem tumor occuperat, & nigro sangui-
 ne majorem, quam in statu naturali est, in molem auxerat.
 Nec renum quoque sinister ab omni labe liber erat, sed in in-
 feriore ejus parte acula, a stagnante cruore nigricans adpa-
 rebat, & licet nec in utriusque pelvi nec ureteribus quid-
 quam peregrini inhæreret, omnes tamen hæ partes, una
 cum vesica, vacuæ & urina destitutæ reperiebantur. Pro-
 gressu nunc ad pectus facto, sub elevatione sterni statim
 novus calamitatis fons, magna scilicet, feri flavescens co-
 pia ex utriusque lateris cavo profluebat, & in ipso pericar-
 dio tumido circiter uncia octo ejusdem colligi poterant.
 Cor magnitudine quidem excellebat, sed flaccidum & exsan-
 guine nihil polyposi, neque in ventriculis, neque in auricu-
 lis, neque in proximis vasis alebat. Pulmonum dexter lo-
 bus leviter cum pleura coaluerat, sinistro omnino libero,
 uterque vero a copioso in illorum substantia scirrhusa hu-
 more, gravis nigricans, & in externa superficie varicosus,
 adacto cultro, non sanguinem floridum, sed corruptum,
 serosum, lutulentum, flavescens, spumosum, plorabat.
 Omnes autem membranosæ partes, uti in abdomine, sic
 etiam hic in thorace abmodum validæ & robustæ depre-
 hende-

hendebantur. Ex quo viscerum statu corrupto & inde ortis plurium actionum læsionibus, in primis autem Hydrope pericardii & thoracis nata, patet mirandum non esse, quin etiam in juniore corpore gravissima oborta symptomata, palpitationem cordis & asthma, ipsi vitæ terminus ad finem fluxerit passibus celerrimis, nec curam admiserint ullam, cum hæc tanta mala sint, *quæ*, ut Clarissimus olim Daniæ Medicus, *Olaus BORRICHIUS* de casu nostro fere analogo dicit (a) *ne vix ipse curasset Æculapius*. Illud vero magis mirari licet, quod quidam Hydropem Pericardii, rarissimum adfectum, & in *artificum* magis *inventis*, quam *natura operibus* quærendum esse, pronunciaverint, (b) cum tamen exempla plura, tum passim alibi apud observationum Scriptores, (c) tum a *Theophilo BONETTO* (d) collecta reperiuntur & ipso sensu teste confirmantur per experientiam quotidie.

(*Coburgo Erfordiam missæ*
d. 20. Maji 1741.)

-
- (a) *Thom. BARTHOLINI* Act. Hafniens. 1671. & 1672. Observ. LXXXIX. p. 175.
- (b) *Excell. Jo. JUNCKERUS* in *Consp. Medic. theoret. pract.* Tab. LXVI. p. m. 437.
- (c) *Eph. N. C. Dec. II. Ann. I. p. App. 98. Cent. III. & IV. Obs. CXXI. p. 321. Vol. II. Obs. VII. p. 17. Carolus PISO* de morb. a. colluv. serosa 3. C. II. p. 168. *TULPIUS* *Obs. med. Lib. IV. c. XX. HILDANUS* *Obs. Cent. IV. Obs. LI. confer. etiam Illustr. BERGERI* *Diff. de Palpitatione cordis §. VI. p. 13. & Günth. Chr. SCHELHAMMERI* *Diff. de Aqua pericardii Sect. V. §. 3. p. 42.*
- (d) In *Sepulchreti Anatomix pract. Libr. II. Sect. I. Obs. LX. LXXXVI. & Sect. VIII. Obs. XXI.*

OBSERVATIO CXLIV.

Dn. D. PAULI GERARDI HENR. MOEH-
RINGII.

Raia varia, dorso medio glabro, unico aculeorum ordine in cauda. ARTED. Ichthyol. Gen. 37. syn. 102.

I. *Fœmina.*

- a) *Dentes* in quibusdam obtusi, in aliis individuis subtilissime acuminati.
- b) *Dorsum* & *venter* glabra. Color similis descripto ab ARTEDIO.
- c) *Foramen* utrimque mox sub oculis.
- d) *Aculei* 2. ad angulos superiores oculi utriusque; unicus ad angulum interiorem & inferiorem. Aculeorum ordo unicus, per medium caudæ decurrens.
- e) *Pinna ani* unica utrimque, deorsum bifida: lacinia inferiore latiore. *Pinna* 2. ad extremum caudæ, quas inter aculeus unus est; una caudæ pinna terminatrix tenuior.

II. *Mas*; siquidem secundum ARTEDI l. c. opinionem ad hanc fœminam pertinet.

- a) *Dentes* granulosi, obtusi.
- b) *Venter* glaber, sed versus rostrum subtilissime aculeatus.
- c) *Dorsi* medium glabrum; circa spinam vero, oculos, rostrum, & pinnas laterales subtilissime aculeatum. *Aculeus* unicus, deorsum uncinatus, utrimque ad internum & superiorem oculi angulum; unicus ad initium spinæ dorfi; 12. ad 20. ad utrumque marginem e regione oculorum, oblique deorsum uncinati

cinati, quorum interiores majores; circiter 18. longi, cuti adpressi, horizontales, dorso spinam apice suo respicientes, in medio pinnarum lateralium: unicus aculeorum ordo in cauda, sed utrimque aculei 2. laterales e regione pinnæ infimæ ani: unicus tandem aculeus inter pinnae caudæ.

d) *Foramen* utrimque mox sub oculis.

e) *Pinna* 2. utrimque, altera sub alteram, ad anum.

f) *Appendix* una utrimque, *penis* nomine venientes.

b) *Pinna* 2. prope extremitatem caudæ, & una terminatrix.

Obs. I. Sicut ad esum ex omnibus Rajarum speciebus foeminae seorsim maribus anteponuntur, quippe suaviori carne, & subtilioribus fasciculis carnositas præditæ: sic hujus speciei foeminae, piscatoribus *glatte Rochen* dictæ, præsertim minores, reliquas omnes superare creduntur. Atque hanc foeminam sine omni dubio intellexit SCHOENVELD. *Ichthyol.* 58., de Raja lævi loquens.

2. Differentias, ab optumo LINNÆO & b. ARTEDIO in *Ichthyol.* l. c. jam enarratas, filii, ne superflua egisse videar.

OBSERVATIO CXLV.

Dn. D. PAUL. GERARD. HENR. MOEHRINGII.

Rajæ clavatæ Auctorum adfinis.

a) *Dentes* granulati, obtusissimi; planos dixeris.

b) *Corpus* totum aculeis minimis in ventre & dorso scabrum.

c) *Foramen* unum sub oculo utroque.

- d) *In dorso; aculeus* unus in rostro: in dextro oculo unus ad utrumque angulum internum superiorem & inferiorem: in sinistro oculo unus ad angulum internum superiorem: (inferioris aculei heic defectus non tamen excludet ejus præsentiam in reliquis individuis,) unus aculeorum ordo laxus per totam spinam dorfi, ad extremum caudæ usque excurrens: *in cauda* aculei aliquot laterales, laxè positi: unus aculeus inter pinnas 2. caudæ.
- e) *In ventre aculei* circiter 5., ad utrumque latus, a pectore ad abdomen usque, situ longitudinali.
- f) *Pinna* ani nulla: pinnae 2. prope extremum caudæ: pinna una, caudam terminans.
- g) *Cartilago transversa*, septi transversi fulcrum, ad initium abdominis, utrimque deorsum in processum latiusculum styloideum oblique decurrens.

Obs. I. Capitur in Oceano septentrionali cum reliquis apud nos; piscatoribus *rauche Roche* vocatur; lato nomine ab asperitate cutis desumpto, sicut illam, superiori observatione descriptam foeminam a levitate insigniunt.

2. Quodsi ergo cartilago transversa essentiam speciei hujus constituit, individuum nostrum esset varietas RAJÆ *aculeata*, *dentibus tuberculosis*, *cartilagine transversa in ventre*. ARTEDI *Ichthyol. gen. 72. synon. 99.* Sed quum plures species hoc diaphragmatis fulcro gaudeant, (quod *sequens observatio* commonstrabit,) quæritur, annon magni illi in ventre aculei, paucis hujus generis concessi, speciem diversam innuant? vix certe varietas denominari poterit, o-mnec certiora innotescant.

OBSERVATIO CXLVI.

Dn. D. PAULI GERARD. HENR. MOEH-
RINGII.

Raja varia, corpore medio glabro, cartilagine transversa in dorso & ventre, triplici aculeorum ordine in cauda.

Hæc nondum descripta videtur, neque ARTEDIUS ejus meminit. *Marem* nondum vidi.

Fœmina.

- a) Tres circiter pedes *longa* quandoque evadit, qualem habui.
- b) *Latitudo* maxuma in eodem specimine $1\frac{1}{2}$ pedes rhenan.
- c) *Rostrum* satis longum, acutum.
- d) *Os* extensum.
- e) *Dentes* acuti.
- f.) *Corpus* medium in dorso & ventre glabrum, in rostro autem, prope oculos, & ad latera superiora extensionis pinnæformis pectoralis, munitum subtilissimis aculeis, qui ad apicem rostri, & in margine oculorum tantillum conspicui magis adparent. Ceterum nullus aculeus major, vel aduncus in toto corpore.
- g) *Cartilago* diaphragmatis transversa utrimque in dorso & ventre.
- h) Triplex *aculeorum* magnorum ordo in *cauda*, quorum ordo medius laxior & magis aduncus.
- i) *Pinnæ* duæ ad *anum* utrimque, lateraliter fere positæ, internis parum modo longioribus.
- k) *Pinnæ* duæ prope extremitatem *caudæ*, quas inter aculeus. *Caudæ* extremum pinnæforme.

Obs. I. Haud ita copiosa hæc species apud nos in Oceano septentrionali capitur, ac reliquæ. Piscatores eam *Flüte* nuncupant, vel *Vlüte*, cujus nominis significatio ignota.

2. Quam SCHOENEVELD. *Ichthyol. 58.* apud insulam, Hilliglandiam *Fleten* (cui propinquum piscatorum nostrorum *Flüte* nomen) vocari dixit, ea pertinet ad *Rajam spec. 9. ARTEDI Ichth. gen. 73.* Forte tamen piscatorum vulgus, differentiarum verarum specificarum imperitum, omnes Rajas prægrandes sine ulteriori discrimine *Vlüten* vel *Fleten* adpellat.

(*Fevera Frisonum Erfordiam*
missa d. 17. Jun. 1741.)

OBSERVATIO CXLVII.

Dn. D. GOTTLIEB. HENR. KANNEGIES-
SERI.

De

Frigoris ann. MDCCXL. effectu notanda
quædam.

De brumæ elapsæ inclementia, frigiditatis gradu & effectu variis passim enotationibus jam extantibus multa qui dicere vellet, bis coctam modo adponeret crambem, Interea cum pro regionum differentia, frigiditatisque qualitate pariter discrepet effectus, quæ in hanc nostram ejus fuerit vis, breviter rursus describere operæ duxi pretium. Noctibus anni superioris MDCCXXXIX. lucem vincere vix incipientibus jam graviter irruerant minæ atque tunc temporis quilibet huic inepte de insequuturo metuebat hyperboreo. Die 12. Calend. Febr. anni MDCCXL. hic loci frigus summum attigerat fastigium, & Thermometra quædam, liquoribus intra spheram sese occultantibus,

bus, ne gradus quidem indicare poterant. Quæ tunc fuerit frigoris asperitas, ex ipsa marium ventis agitatorum, conglaciatione facile colligitur. Ora portus Kilonensis securi trajicebant cum quatuor rotarum rhedis, ac mirandum sane, quod ruricolæ, horrendum maris abyssum non metuentes, a Dænisch - Neuhoff ad præfecturam Preetzenstein, quæ loca tribus distant milliaribus, multos lignorum orgyas oceanum transportaverint Balthicum. Ex hoc frigoris vehementia non leve cepimus detrimentum. Puppæ rostro undas scindere atque ita frumentariam neutiquam demere poterant curam. Fluviales præcipue pisces, atque omne natantium genus plenariam fere sustinuit stragem. Nec terrenis bestiis, sylvis fruticibusque pepercit frigoris inclementia, & quam hominum gens cædem perpeffa sit, verbis exprimi vix potest. Phthificis ac decrepitis frigus maxime fuit infensum. Per omne hibernum tempus plurimos admodum vehementes grassati sunt morbilli. Qui nonnunquam sanguinis evacuationes admiserunt artificiales, jam naturalibus, mulierculæ videlicet variis mensium ataxiis nimisque uteri cruentationibus, mares vero gravibus narium hæmorrhagiis atque hæmoytysibus erant obnoxii. Ac praxi clinica mihi satis ampla existente, per lustrum tamen me vix ac ne vix tot hæmorrhagicorum, quot per mensem hiemis elapsi, reperiisse, facilis possum significare. Neque silentio prætereundum, quod morbillis decumbentibus superveniens narium hæmorrhagia nunquam fuerit nociva: longe tamen aliter in reliquis se habuit subjectis. Quibus enim sanguis supra mediocritatem abundans, vel natura, vel arte non fuit detractus, tabem vix evitare poterant funestam. Remittente demum frigoris atrocitate, simul ac morborum evanuerunt colortes, & per reliquum hucusque tempus plurima gens de salute gloriari potuit non interrupta.

Maximam insuper frigus annonæ intulit caritatem. Etenim per hæc confinia nostra, arboribus, de cortice gemmas trudere vix incipientibus, scarabæorum multitudo saginam corripuit penitus, avidaque recondidit aluo. Pruinis nocturnis per æstivum quoque tempus non cessantibus, gramina paululum progerminata, armentorum gregi tenuem dummodo suggessere victum. Hordei ac tritici parum fuit demessum, siliginis tamen copia largiter refarsit penuriam. Inter aquatilia, cyprinis & scombris, illis propter lacuum planitiem, his propter urticarum marinarum defectum, stragem frigus haud dedit tenuem.

Urticæ Balthici maris, in primis littoribus familiarissimæ sunt: imitantur hæc mollium animalium in marinaturam, sentiunt enim manum admotam, & quæcunque tactæ sunt alimenta devorant; os in medio corpore habent, nullum autem in iis excrementum esse videtur. Tactæ urticæ uredinem movent, instar herbæ terrestris, quæ ab *urendo* nomen obtinuit. vid. *Stephani à SCHOENEVELD Ichthyologia pag. 77.* Sombri avidè sectantur urticas marinas, ac istas præter vix alio gaudent pabulo. Urticis itaque intenso frigoris gradu catervatim interemtis, accidit ut pauciores scombri, hic loci in deliciis habiti, maris nostri attigerint ostia. Reliquos frigoris in hanc nostram regionem effectus fusius percurrisse vel huc traxisse denuo: ingratum foret atque tædiosum, brevitati ea propter insistere quam latius hic evagari, volo

(*Kilonio Holsatorum Erfordiam missa
d. 28. Jul. 1741.*)

OBSERVATIO CXLVIII.

Dn. D. JOAN. GODOFR. HAHN.

Præfens a Carolinis auxilium in pertinaci
faciei spasmō, visum de-
struente.

Incomparabilem Carolinarum in corrigendis nervorum vi-
tiis virtutem publice hic collaudandam fas duxi, post-
quam filium meum a malo, in superabili viso, illarum usu
modo liberatum cum exultatione vidi. Digna certe, quæ
cum orbe medico paulo curatius communicetur & morbi
& auxilii historia. Juvenis hic duo de viginti annos na-
tus, robustus satis densa cute nec facile perspirabili
præditus, per quadriennium gravi, eoque plane singulari,
convulsionum genere aliquoties vexatus decubuit. Infans
quidem, nec cum dentiret, nec cum variolis, quæ arden-
tissimæ erant, laboraret, epilepticus extitit. Decimum
quintum autem ætatis annum agenti die Maji secundo ca-
put mane acerbius dolebat. Post meridiem convellebatur
syncopticus. Ex ea die convulsivi motus bis quotidie re-
petebant, levi semper horroris sensu invitante angores, su-
spiria, jectigationes, tendinum subsultus, involuntarios
raptus, tetanum, opisthotonon, anæsthesiam, idque adeo
adcurate servata temporis ratione, ut quovis mane ab ho-
ra nona ad undecimam, & post meridiem a quarta ad sex-
tam nervea hac febre detineretur æger. Jam quamquam
morbi die quarto splendentes quædam albæ, eaque con-
stantes maculæ, (petechias albas diceres, sive nerveas,) per
thoracem passim diffusæ comparerent, sudor etiam

quinto die manaret, & sputa viscida prodirent, invalescebat tamen de die in diem malum. Caput dolore adfectum pugno percutiebat convulsus; genas unguibus lacerabat, cervicem retro torquens, corpus & singula membra mire volutans. Excipiebant quemvis paroxysmum violentissimæ cordis palpitationes & deficiebant per horæ dimidium loquela & sensus. Tum demum ad se rediens morosus erat & truculentus æger, decimo quoque die tremens & singultuosus. Undecimo vomitus præcedebat spasmes & frigus febrile: Lingua intumescebat, atque in oculo sinistro phlyctæna efflorebat. Duodecimo cutis subarida & leviter rugosa cernebatur, perinde ac si deponendis exuviis adaptaretur. Decimo quinto tandem spasimi conquiescebant, urina, quæ ante instar aquæ fontanæ prodierat, in naturalem mutabatur colorem, pristinoque simul calore algida membra iterum refocillante. Circa vicesimum diem cuticula decedere coepit per totum corpus, quod collectis sensim viribus, mole sua paucis abhinc mensibus insigniter auctum erat.

Trimestri exinde instituta ventæfectione & frequenti equitationis exercitio, præpedire tamen non potuimus, quin Decembre illius anni secundum, & Septembre sequentis tertium in idem morbi genus fieret præceps. Latus quidem hac tertia vice dextrum præ sinistro rapiebatur. Atque uti olim flexores artuum, ita nunc extensores violentius agitabantur. Colli præcipue molesta tunc erat distorsio & pectoris natura paulo depressioris, animam diu præfocans oppressio. Igneus oculorum splendor, pallentibus, cum horroris crebra perceptione, extremis. Decimo quarto die favis & aphthis & fugitivis uredinibus efflorentibus, magnoque falsi mucii saburra vomitu rejecta, sopitæ

pitæ convulsionum turbæ , ita tamen , ut diu tunc superstes permaneret lassitudinis morbosæ sensus , socia intolerabili cordis palpitatione. Hac imprimis quadragesimo secundo a morbi initio die sæviente , magnam subito cruoris copiam per asperam arteriam exturbabat orthostados , lurida facie miser , & glaciali frigore algens , mox tetano convulsus. Repetita illico venæsectione ultra annum siluit malum , duplici illa sanguinis effusione quasi justa crisi sedatum. Interim æque larga hæmoptysis sequenti anno MDCCXL. mense Octobri eosdem spasmos introducebat , per quatuordecim dies bis quotidie , more solito , stans horis redeuntes.

Tandem Martio hujus anni MDCCXLI. similis nervorum adfectus quartum redux rigidum maxillæ inferioris spasmus post se relinquebat. Hoc perdurante , die vicesimo tertio Martii subito vertiginosus concidebat noster per gradus præceps. Convellebantur eo ipso momento omnes faciei & colli muscoli a latere sinistro , dextro quasi a paralyfi immoto. Illi faciei spasmi plane a prioribus , qui periodici & universales fuerant , distincti , sine remissione vellicabant faciem , tandemque os ad oculum constringebant , loquelam intercipientes & visum. Elapsis octodecim diebus aperiebatur iterum oculos ; sed non sine stupore deprehendebamus *ἀμαρῶμενον ὄμμα* , oculum sine externa labe conspicua a folio nervi optici obstructione excœcatum. Oris dein spasmō tantillum relaxato balbutiens manebat & hæsitans lingua. Ipse autem æger perennantibus faciei spasmiss tractu temporis extenuabatur.

Calamitoso hoc rerum statu cum spes restitutionis domi vacillaret , tum aut nullibi , aut certe in Carolinis adju-

tum iri filium sperabam. Licet enim bis hæmoptysi laboraverat, tabis tamen pulmonalis suspicio nulla contrarium suadebat. DEI ergo auspiciis haurire Carolinas a die Junii decimo tertio cœpit, felici quidem adeo cum successu, ut quarto curæ die mitescerent faciei spasmi, septimo loquela expeditior fieret, atque undecimo lucis aliqua perceptio observaretur. Decimo quarto die oculus æger etiam objecta cœpit & decimo sexto acutissime iterum cernere. Scilicet illo die sub finem secundæ curæ, quæ cum mitiore illo fonte, qui ad molendinum est, instituta fuerat, ex improvise videbantur oculo obversari deciduæ quædam squamæ. Mox advertebatur tremor oculi momentaneus & statim aderat pristina oculi acies, minutissimum etiam scripturæ genus commode discernens. Hæc tam subita & spem superans in melius mutatio, tertia cura cum altero Carolinarum fonte, quem *furiosum* vocant, (der Sprudel) suscepta, ita confirmabatur, ut integerrima sanitate gaudens domum reverteretur noster.

(*Wratislavia Erfordiam missæ*
d. 26. Septembr. 1741.)

OBSERVATIO CXLIX.

Dn. D. JOH. GUILIELMI WIDMANNI

De

Atrophia incurabili ex, intercepto aliment-
mentororum in ventriculum in-
gressu.

Non sine acumine a quibusdam vita nostra, totius cor-
poris & singularum ejus partium dispendium affi-
duum & successiva mors fuit proclamata, eo quod
eadem sit causa, eademque vis & virtus, quæ corpus
nostrum conservat ac ea, quæ singulis momentis idem
atterit atque consumit, solidis namque ejusdem partibus
per actionem, quam in fluidas perpetuo exercent, (quæ
tamen intercepta fluidæ mox vitium caperent) continuo
aliquid decedit, fluidæ vero, quamvis ipsarum solidarum
substantiam multa ex parte constituent, iisdemque vires &
robur concilient, vi atque impulsu illarum expelluntur, ita
quidem, ut perpetuo hoc circulo, cujus ope corporis hu-
mani functiones qua vitales, qua naturales rite succedunt,
ejusdem quoque vires debilitentur, idque tandem ad in-
citas plane redigeretur, nisi nova accedente nutrimenti
materia deperditi restauratio fieret atque universum corpus
denuo reficeretur. Quod si itaque contingit, ut naturalis il-
la actio, quam nutritionis nomine Physiologi appellant,
quacunque de causa depravetur, aut plane aboliatur, to-
tius corporis atrophiam atque contabescentiam insequi, ne-
cessè est:

Sic morimur sensim & momento extinguimur uno,

Non secus, ac Lampas deficiente oleo.

Tanto magis exitiosum itaque humano corpori erit, si

quando in primæ statim cœctionis officina, sive qui universi corporis promus condus esse debet, ventriculo vitium, omnem medelam respuens, atque causæ sufflaminatæ plane nutritionis hæreant, quibus vel omnis alimentorum introductio intercipiatur, vel depravata aut abolita plane digestionis chyli elaboratio præpediatur, aut elaboratus ex parte chylus ad ulteriorem perfectionem duci & ad partes nutriendas vehi nequeat, exemplo triplicis, quam hic sisto observationis de Atrophiis funestis & lethalibus, quarum prima ex denegato alimentorum in ventriculum ingressu, altera ex denegata ciborum in ventriculum quidem ingestorum digestionis, tertia denique ex denegato alimentorum ventriculo ingestorum & ex parte etiam digestorum e ventriculo egressu ortum duxit, quas in diversis subjectis diverso tempore observare mihi licuit.

Primam observationem mihi suppeditavit vir quidam annos natus circiter 60. Hic ceterum bene valens, postquam ex litibus, quas coram variis judiciis sequebatur, atque ex enatis inde curis, ærumnis atque sollicitudinibus multa perpeffus esset, tandem in deglutendis assumtis cibis, circa cardiæ regionem remoram quandam animadvertit. Augmentum autem mox cepit hoc malum, & assumptorum in ventriculum ingressus in dies magis magisque reddebatur difficilior, adeo, ut post unum alterumve mensem cibos solidiores deglutitos quidem, non amplius in ventriculum propellere potuerit patiens: sed illos circa cardiæ regionem, in qua obstaculum persentiscit, collectos, repleto tandem œsophagi canali, per vomitus rursus rejicere coactus fuerit; Cœpit itaque alimentis tenuioribus & mollioribus uti, quæ, licet semper remoram aliquam ipsis positam esse, animadvertit patiens, ipsum tamen ventriculum intrarunt, cum autem & his tandem ad stomachum præcluderetur via, solis junculis & potulentis pro
sui

fui conservatione uti cogebatur, nec nisi tenuibus fluidis in ventriculum amplius aditus patebat.

Eo cum res devenit, emaciatus & viribus fere jam exhaustus me accedit patiens, consilium & auxilium medicum anxie efflagitans, quod ipsi lubens volensque imperitus fuisssem, modo non allegatæ jam circumstantiæ & phænomena de malo difficillime aut nunquam tollendo certissima præbuerint indicia.

Spasmodicam orificii sinistri ventriculi constrictionem, alimentorum in ventriculum ingressum hoc in subiecto non prohibere, ex eo judicavi, quod obstructio illa œsophagi, quæ alimentis aditum præcludebat, pedetentim ac per gradus oborta & aucta fuerit, in ipsis organicis partibus vitium potius malæ conformationis subesse conjeci, nec ipsi hanc de suo morbo sententiam meam celavi: Me scilicet esse penitus persuasum, quod stomachi principium, in cujus regione etiam de obtuso doloris sensu oppressivo conquerebatur, vel ex crescentia quædam aut tumor præternaturalis obsideat, alimentis solidioribus viam præcludens, quam nec Chironia manus tollere amplius poterit.

Quod si ex generoso remedio quodam auxilium sperandum fuisset, in vomitorio illud quæsissem, an ex commotione sub ejus operatione facta, vel ruptio, si forsan tumor in abscessum abiisset, aut translocatio corporis obstructuentis obtineri posset; sed & hujus ancipitis remedii eo facilius superfedere potui, quo validiora vomitoria ipsi ab aliis frustra jam jam exhibita fuerint.

Aliam medicinam ipsi, utpote desperato incassum adhibere, non tantum Hippocrates, sed & misera ipsius conditio & res angustæ, cum jam omnes suas facultates in eos, qui rem ejus gerebant, impenderit, vetabat. Ne tamen illum absque omni consilio a me dimitterem, proresolvendo, quoad ejus fieri posset, quem prope ventricu-
lum

lum hæere credebam, tumore, tincturam antimonii tartarifatam ipsi præscripti, atque ut esculentorum & potulentorum loco, lac vaccinum tepidum larga quantitate hauriat, suasi, an præter facultatem nutriendi, emolliente etiam sua virtute, affectam partem alluendo, aliquem usum forte præstare posset: quibus a me discessit. Ego vero, ne occasio in hujus affectus causam proximam accuratius inquirendi, mihi deficeret, amico cuidam rem commendavi, qui, si aliquando diem suum obiret patiens, iste sine mora me, ea de re certiore redderet; Per plures autem menses ex usu lactis adhuc vitam protraxit, donec tandem plane exaruerit & tabe consumtus, illam cum morte commutaverit.

Quo comperto sine mora ad dissectionem cadaveris me accinxi, & aperta abdominis cavitate, ventriculum ejusque orificium sinistrum sub examen anatomicum revocavi, & ecce, quem suspicabar tumorem, stomachum obsidentem re ipsa deprehendi. In Oesophagi namque extremitate inferiore, quæ cum ipsius ventriculi corpore continua est, & orificium sinistrum, quod proprie stomachum appellant, format, tumorem offendi steotomatoso-schirrosam, cujus exterior pars dura admodum & schirrosa erat, interius sebaceam materiam contineus, videbatur autem, hunc tumorem primam suam originem inter ipsas tunicas oesophagi earumque glandulas obtinuisse, quippe qui non tantum in externa oesophagi superficie protuberabat, ita ut ab initio crediderim, illum oesophagum saltem compressionem angustiore reddidisse, hocque pacto alimentorum transitum interceptisse, sed & tactus & postea facta ipsius ventriculi & oesophagi dissectio adhuc evidentius me edocuit, hunc tumorem in interna etiam oesophagi superficie multum prominentem, ventriculi orificium sinistrum omni ex parte fere obstruxisse, adeoque solidioribus omnibus assumtis ingressum denegasse.

Silentio præterire nequeo, quod in hoc subjecto, cum,

cum, omni consumpta pinguendine, arteria magna & vena cava supra spinam dorsi excurrentes, plane denudatæ fuissent, ipsis adjacens ductus thoracicus, nil nisi tenuem lympham licet continens, in conspectum non modo venerit, sed & facillimo negotio ad insertionem suam usque ipsum profectui poterim.

OBSERVATIO CL.

Dn. D. JOH. GUILIELMI WIDMANNI

De

Atrophia funesta, ex depravata alimentorum
assumptorum digestionem.

Hanc atrophiam ex depravata alimentorum inventriculum ingestorum digestionem abortam speciem observavi in viro quodam annu agente 46. qui quondam Zytopyæi servus mercenarius ingentem & vix credibilem panis copiam quotidie devoravit, & haud minorem cerevisiæ quantitatem ingurgitavit, aliis vero alimentis præ parsimonia vix aut raro usus fuit; Hic quamdiu duros suos labores strenue peregisset non male inde habuit, postquam vero aliam & quidem admodum quietæ vitæ rationem iniisset; mox coepit languere & sensim exarescere, appetitus prosternebatur, & si quæ assumerentur difficulter non modo digerebantur, sed & eo tandem res devenit, ut, quæ ingerebat, prægresso ventriculi ardore revomeret rursus patiens, atque simul his pituitæ viscosæ tenacissimæ & acidum spirantibus largam quantitatem rejiceret, & cum vomitus isti per octiduum continuassent, fractis jam viribus lecto affigere-

Actor. Med. Ph. Vol. VI.

Rrr

tur

tur patiens, vocatus ego, ipsum debilem & tabe fere consumptum offendi. Quæ sub crebrioribus vomitibus excernebantur manifestum præbebant indicium, suburram acidopituitosam ventriculum gravantem omnem mali causam esse, quæ digestionem plane inverterit, & laudabilis succi nutritii proventum hætenus impediverit, atque, si recuperandæ sanitatis spes superesset, primariam in curando morbo indicationem suppeditabat, vomitus nimirum illos nec siste nec patienti levamen afferri posse, nisi generoso remedio evacuante ventriculus a suburra ista pituitosa a longo tempore jam collecta quam primum liberetur; Obstabant autem non modo virium defectus, sed & digestivorum medicamentorum usum ejusmodi remedio præmittere maxime necessarium duxi, pulveres itaque ex absorbentibus, aromaticis & salinis aut acidis concinnatis, ut & Essentiam ex amaricantibus & aromaticis incidentibus per unum alterumve diem ex congruo vehiculo ipsi propinavi, quorum frequens usus tantum effecit, ut acido fermentifico alimentum infracto vomitus cessarent, & quæ patiens hauriebat, juscula retinerentur atque ex eorum frequenti usu nonnihil reficeretur. Sed recruduerunt mox vomitus, meticum igitur remedium in tempore adhuc adhibere non amplius hæsitavi, & tartarum emeticum cum sale digestivo remixtum ipsi propinavi, quod pharmacum exoptatum edidit effectum, & sub quatuor vomitibus ingentem materiæ biliosæ-pituitosæ tenarissimæ quantitatem evacuavit, egregio cum levamine, Ventriculi tonum itaque jam restituere, atque digestionem juvare operam dedi, & præter essentiam stomachicæ ex amari antibur. & aromaticis compositum Frageam quoque ex pulvere cachetico Quercet. stomachii Birck. Spec. aromat. Imperat. Cortic. Winter & deofach. aromat; ut & Balsamosach. Peruvian. constan-
em commendari, eorumque usu obtinui, ut juscula nu-
tricu-

triculia meliori cum appetitu assumeret patiens ; Verum enim vero vix biduum effluxit, quod de molestissimo illo ardore & gravativo ventriculi dolore anxie rursus conqueretur, & gravissimis etiam Lipothymiis sæpius tentatus fuisset ; Ardori huic ventriculi ab acido & viscido in eo hærente potentissimo, pulveres acidum invertentes & viscidum incidentes ulterius opponere ; Vires vero fractas Mixtura cardiaca refocillare congruum atque necessarium duxi.

Nihilo tamen minus ardorem illum, & gravativum dolorem vomitus denuo insequabantur ; sub quibus non minor pituitæ tenacis quantitas, ac ante vomitorii usum rursus rejcebatur, cum virium jactura, & subsequente demum calore hectico ; Cum ergo crebriores vomitus pituitosi ventriculum a corrupta ista saburra nondum satis repurgatum esse clare edocuerint ; quatuor a primo assumpto vomitorio elapsis diebus ejusdem usum repetere nullus dubitavi, & tartari emetic. gr. ij. cum salibus digestivis mediis remixta, præmissis pulveribus salinis & aromaticis incidentibus, denuo exhibui, quæ aliquot vomitibus, excitatis glutinosæ materiæ instar visci tenacissimi ingens quantitas rejecta rursus fuit ; Sed nec ardor ventriculi exinde mitigabatur, nec vomitus cessabant ; quin potius altero die supervenientes denuo vomitus spontanei tantam istius glutinosæ pituitæ acidæ projecerint copiam ac si nullum unquam evacuans medicamentum ægro exhibitum fuisset, manifesto indicio, saburram istam humorum vitiosorum nondum esse extirpatam, nec extirpari amplius posse, cum, ne illum, quem servari voluerim, occidisse videar, ab ejusmodi pharmacorum alteriore usu, viribus in dies magis descrescentibus desistendum fuerint, præcipue cum spontaneos vomitus gravia jam deliquia comitabantur. In-

ter sacrum itaque & saxum nunc versabatur æger : Vomitus sistere nec congruum nec possibile fuit, nec stomachica medicamenta, utpote ex quorum usu ardor ventriculi magis exacerbatus fuit, ferre amplius potuit patiens, continuato itaque saltem Elixir. proprietatis dulcis cum spiritu salis ammoniaci anisat : nonnihil acuati, & pulverum, acidum præcipitantium usu, malum sopire allaboravi, sed frustra, recruduerant enim in dies ventriculi ardor & vomitus pituitosi, donec tandem omnibus viribus exhaustus atque tabe consumptus post aliquot dies morbo succubuerit patiens. Tanto autem majori flagravi desiderio defuncti cadaver incidendi, quanto difficilius concipi potuit tantus materiæ peccantis proventus.

Postquam autem abdominis integumenta communia & propria dissecueram, ventriculus præter naturalem magnitudinem & situm obtinens atque inflatus, cum impetu prorupit, tanta enim erat ejus moles & magnitudo, ut extrema ejus pars, cum intestino jejuno continua ad pelvis usque cavitatem extensa esset, superior vero ejus pars, diaphragma superiora versus præter naturam reprimeret. Ipse vero ventriculus adeo erat expansus, ut 8. circiter aquæ cantharos capere potuisset ejusdem cavitatis. Aperto tandem ventriculo magnam glutinosæ istiusmodi tenacissimæ pituitæ, qualis sub spontaneis & per pharmaca excitatis vomitibus rejecta fuit, residuam quantitatem in eo reperi, 3. fere libras civilis ponderis adæquantem.

Ex quibus facile patere arbitror, atrophix hujus funestæ causam eam existisse, quod ventriculus tum propter nimiam expansionem, atque exinde amissum tonum, tum propter exsuperantem in eo contentam materiæ corruptæ copiam, jam a longo tempore officio suo, ingesta alimenta digerendi & coquendi non amplius rite functus fuerit,

rit, quin potius cibi in ventriculum ingesti, a faburra illa acido pituitosa mox corrupti fuerint, atque in viscosum illaudabile magma abierint, benignus vero ille succus, qui ex alimentis sub digestionem elici atque postea pro nutriendo corpore, sanguineæ massæ denuo affundi debuisset, tandem defecerit.

Quod si tamen in tempore & cum vires adhuc essent integræ, auxilium medicum implorasset patiens, per reiterata & validiora vomitoria & digestionem iuvantia medicamenta sanitati omni sine dubio restitui potuisset.

OBSERVATIO CLI.

Dn. D. JOAN. GUILIELM. WIDMANNI.

De

*Atrophia lethali ex denegato alimentorum,
ex parte digestorum, e ventriculo
egressu.*

Tertiam atrophix, quæ ex denegato ciborum in ventriculum ingestorum, atque ex parte digestorum egressu ortum duxit, speciem annotavi in femina quadam, annos nata 45. nuper demum viro nupta, quæ mox post initum matrimonium in gravissimos dolores abdominis, qui pro colicis haberi potuerant, & quibus antehac jam sæpius tentata fuit, incidit, per frequentiores & graviores paroxysmos redeuntes, cum vomitibus biliosis fere continuis, adeo quidem ut & esculenta & potulenta nec minus omnia, quæ pro debellando malo ipsi propinerentur, medicamenta revomeret; accedebat nonnunquam

Rrr 3

calor

calor febrilis cum subsecuturæ inflammationis internæ metu, qui tamen cessantibus ad tempus hisce symptomatibus adeo urgentibus rursus evanuit, & ægra, magnam licet ex morbo & alimentorum defectu virium jacturam passa, multumque emaciata melius habere cæpit.

Verum enim vero haud diu hæc durarunt induciæ, quin potius elapso saltem unius alteriusve septimanæ intervallo vomitus recrudescerent, cum inflatione ventriculi, & crebrioribus eructationibus materia, quæ sub vomitibus excernebatur, biliosa erat coloris ex atro virentis tantosque acrimonia alcalcina infecta, ut vasa cuprea mox crederet, ejusque color in cœruleum, qualis vitrioli veneris esse solet, mox immutaretur. Superveniebat ardor ventriculi acutissimus, ab omnibus etiam simplicissimis, ipsaque limpidißima aqua ingestis exacerbatus, nec prius mitigatus, quam rejectis, quæ assumpta fuerant cunctis. De erosione atque ipsius ventriculi substantiæ ex acrimonia illa humorum vitiosorum ibidem collectorum producta; illiusque inflammatione novus abortus, est metus tantoque major, cum febris accederet lenta quidem, cum deliriis tamen juncta, frustra adhibitis omnibus, quæ locum haberem poterant, medicamentis tam internis quam externis, atque vomitibus continuo urgentibus postquam per tres fere menses miserissimam vitam degerit patiens, tandem exhausta viribus e vita decessit.

Abconditam & peculiarem quandam pertinacissimi hujus mali causam sectionem vero laturam esse penitus fui persuasus, qua instituta ventriculum præ omnibus rimari sollicitus eram: Visui autem mox & tactui sese offerebat tumor quidam scirrhusus pylorum ventriculi occupans: Priusquam autem probe examinari potuerit, hæc affecta ventriculi regio, ventriculus & hepar inter se etiam ibidem præ-

præter naturam connexa ab incumbente diaphragmate & peritonæo separanda erant, cum quibus partibus ar&iffime cohærebant hæc viscera. Omentum ubi pyloro adhæret, scirrhosum quoque & inflammatione, imo gangræna corruptum, ipsiusque ventriculi vasa & quidem minima præcipue ea, quæ circa dextrum orificium excurrunt, ex inflammatione turgescabant, adeoque conspicua magis reddita erant. Extracto ventriculo aëre inflato & nonnihil materiæ liquidæ continente tentavi, an his ventriculi contentis liber per pylorum ad intestinum duodenum pateret transitus; verum nonnisi magna adhibita pressione obtineri illa poterat, & tenui saltem rivo contenta liquida profuebant.

Aperto ventriculo tunica ejus interna ragosa dicta adeo expensa & explanata erat, ut ne quidem hoc nomen illi amplius conveniret; relictis saltem nonnullis levioribus rugarum vestigiis circa pylorum, ubi locorum etiam inflammatio quædam notanda erat; ab acrimonia humorum corruptorum producta. Orificium autem ipsum ventriculi dextrum, totumque pylori antrum, in statu secundum naturam satis patens, tumore scirroso parietum membranacearum antri & ipsis etiam valvulæ adeo constrictum & coangustatum erat, ut tenuen tubulum anatomicum vix admitteret. Constipatio itaque hujus orificii, alimentis assumptis & in ventriculo ex parte quidam jam digestis egressum, denegavit. Atque in intestinorum canali ulterius perficiendam chyficationem sufflaminavit, omnemque succi nutritii, pro conservando corpore tam necessariam elaborationem atque proventum intercept, sicque tabem induxit. Contenta a ventriculi diutius justo retenta præternaturali fermentatione corrupta, & acris reddita perpetuo stimulo spasmos dolorificos continuosque

vomitibus excitarunt, quos etiam motus peristalticus fibrarum ventriculi per tumorem scirrhosum jam interceptus & repressus atque inversus pertinacior & vehementior reddidit. Causæ instar procatarcticæ hujus mali allegari posset, continua instrumenti cujusdam sub textura tæniolarum ex serico confectarum qua olim victum quærebat pater, contra ventriculi regionem facta allisio & perpetua corporis inclinatio, quæ etiam notatæ diaphragmatis & peritonæi, ex crebriori attritu productæ accretioni ansam præbuerunt.

Ceterum modo recensiti tres casus singulares cum ex iis evidentissime elucescat, quam variæ & quidem invincibiles possint esse, in uno saltem viscere hærentes, causæ unius ejusdemque morbofi ac plane incurabilis effectus, iniquos in Medicos censores satis superque convincunt.

Non esse in Medico semper, relevetur ut æger.
Sæpius & docta plus valet arte malum.

APPENDIX
AD
VOLUMEN SEXTUM
ACTORUM
PHYSICO MEDICORUM
ACADEMIÆ CÆSAREÆ LEOPOLDINO-CAROLINÆ
NATURÆ CURIOSORUM
IN GERMANIA.

WILHELM

NO. 1000

ACTOR

THEATRE

...

...

...

CONTENTA APPENDICIS.

- I. Dn. D. *Job. Hartmanni* DEGNERI Relatio hi-
storica de casu singulari, quo per Mercuri-
um sublimatum, in emplastro adplicatum,
mors inducta fuit. pag. I.
- II. Dn. D. *Francisci Josephi* GRÜNWALD *Noua*
Febris miliaris, sub exitum anni 1733. et ini-
tium anni 1734. in celsissimo Alpium pen-
ninarum Bavariae iugo epidemice grassantis,
historia. pag. 37.
- III. Dn. D. *Joann. Conrad* TRÜMPHII Obser-
vationes Pathologico-Practicae de *Purpura*,
per annos 1737. et 1738. in confiniis Gosla-
riae epidemice grassante. pag. 71.
- IV. Dn. D. *Mariani* SEGUER Schedula monito-
ria de *Jusculo pulli Lienteriae* specifico.
pag. 89.
- V. Dn. D. *Joann. Samuel* CARL de *Natura Indi-*
cationis & Indicati in genere in usu ac habi-
tu *Aquarum soteriarum* epistolaris inquisitio.
pag. 99.
- VI. Dn. D. *Joann. Samuel* CARL *Lapis* ac *Lutum*
pro renouatione *Laboratorii Chymici* pag. 109.
- VII. Dn. *Alberti* RITTER Schediasma de *Nucibus*
margaceis, vulgo *Mergel-Nüsse*, pag. 119.
- VIII. Dn.

- VIII. Dn. M. *Samuel Theophili LANGII* Meditationes de *Schisto*, ejus indole atque genesi. pag. 133.
- IX. Dn. D. *Tobie Henr. HAEHNE* Disquilitio de veris effectibus *annorum climactericorum* in corpus humanum, illorumque causis. pag. 149.
- X. Memoria Dn. D. *Danielis NEBELII*. pag. 159.
- XI. Memoria Dn. D. *Joann. Christiani LEHMANNI*. pag. 180.
- XII. Memoria Dn. D. *Elie Friderici HEISTERI*. pag. 191.
- XIII. Memoria Dn. *Joann. Henrici LINCKII*. pag. 225.
- XIV. Memoria Dn. *Alberti SEBAE*. pag. 239.

JO. HARTM. DEGNERI

CIVITAT. NEOMAG. ARCHIATRI ET ACAD.
CÆSAR. NAT. CUR. COLLEGÆ

RELATIO HISTORICA

DE

CASV SINGVLARI

QUO

PER MERCVRIVM SUBLIMATVM IN
EMPLASTRO ADPLICATVM

MORS

INDUCTA FUIT,

LECTORI SALUTEM.

Nescio quo fato accidat, *Amice Lector*, ut novum de *venenis* sermonem Tecum instituere cogar.

Cum enim vix a meditatione, Volum. V. Acto-
rum horum inserta, de *veneno dysenterico-bilio*so re-
cessissem, historiamque *morbi illius Epidemici* absolvissim, ec-
ce, iterum abripior in aliud *venenum & malum Epidemicum*,
quod pari pernicie, si non majore, in vitas hominum graf-
fatur, ac modo dicta lues: nimirum *in Circulatorum graf-*
fantium veneficos & temerarios ausus.

Ausus sane humano generi eo perniciosiores atque ma-
gis lethiferi, quod non tam a morbo, aut morte naturali,
cui omnes mortales obnoxii sunt, sed a peste longe atrocio-
re, quam omnes homines summopere horrent, nempe a
manibus truculentissimis male feriatorum hominum prove-
niant. His enim si ubique licenter & impune grassari permit-
teretur, brevi tempore tot incolas e societate humana tolle-
re possent, quot *morbus Epidemicus* vix interficeret, immo
perpetua Reipublica pestis existerent.

Crudele enim hoc genus hominum nemini parcit, nec
adultis, nec parvulis, nec ditioribus, nec egentioribus, sed sine
discrimine iis omnibus adhibet *violentissima & maxime venenata*
medicamina, quæcunque audacia impudens ei suppeditat; ad-
fectosque, qui in ejus manus incidunt, in tam ancipitia

mala præcipitat, ut eadem nec naturæ vires, nec artis auxilium superare valeant; adeo ut ii, quos ipsa mors in morbis naturalibus non superaret, mortifera ultius manu auferantur.

Vagantur quippe isti errones per orbem, nullo charactere, nisi solo impudentiæ & audaciæ dono ditati. Infrant in urbes, inhiant crumenæ, insidiantur fanitati, impugnant vitas famamque civium, necantque immisericorditer; deinde abeunt, corrasa maleque parta secum portantes, nihilque civibus relinquentes, nisi notas male peractæ artis, aut non raro tragœdiarum reliquias.

Verum enim vero hujus furfuris ardeliones non solum solida artis Medicæ cognitio deficit, studiique physici ignarissimi sunt, sed etiam eadem illa inscitia in illud ipsum malum præcipites feruntur, ut arrogantia turgentes, tamquam strenui artifices, nil nisi medicamenta heroica & potentiora deament, & quidem talia, quæ vehementissimis venenis etiamnum accensentur, qualia sunt ex. gr. ex *arsenico*, *mercurio sublimato*, &c. parata.

Hæc tamquam arcana & panaceas secum circumferunt, audaci impetu indiscriminatim iisdem utentes, merasque curas heroicas animo cogitantes, quales nullus Medicorum præstare possit; in quo postremo quidem adeo falsi non sunt, cum horum nemo tam interneciva remedia in usum adsciscere debeat.

Cum autem, uti jam diximus, magna illorum hominum audacia consistet, ita nullum non negotium, quodcunque ipsis offertur, in se tractandum suscipiunt, etiamsi in illo nullam peritiam nacti sint; fere ubique aut cum periculo aliorum discere, aut periculum facere haud verentur, nihil pensi habentes, si conamina sua infelicem exitum nanciscantur, nulla conscientia tacti, etiamsi re pessime confecta, æger sub eorum manibus intereat.

Tales medici grassatores, publica animadversione omnino digni, innoxium proximum splendido adparatu interficiunt. Et tamen magna audacia & thraasonica ambitione undique conquirunt ægros, in ignorantiae victimas cessuros, nec eos alieni sanguinis fatietas unquam capit. In tecta irreptant, & sesquipedalibus ac phaleratis verbis & jaëtantia, ipsis propria ac consueta, aures hominum implent, ac dolosa fraudulentia ipsis persuadent, ut sua ipsis capita credant, quibus nemo prudens secandos ungues commiserit.

Ne tamen crassa illorum crimina atque delicta publico semper lateant, exemplum improbitatis, e variis urbibus, ob artem suam internecivam ejecti homuncionis, ut jam omnibus patefaciam atque ostendam, ad id, casus infra memorandus me permovit, simulque ut omnes Medicos quam maxime adhorter, ut quilibet non tantum suo loco curatius attendat ad hoc latrunculorum genus, sed etiam operam det, quo Magistratus curent, ne quid vita civium per tales Circulatores detrimenti patiatur, nimis facile iisdem indulgendo, ne eosdem lethiferos effectus experiantur, quales apud nos cum interitu Nobilissimæ Matronæ & summo nostro cum dolore producti fuere.

Prout enim in quavis bene constituta civitate nulli chirurgorum licet, ne ullam quidem graviorem operationem chirurgicam solus & sine inspectione constitutorum Medicorum ac Chirurgorum adgredi, ita hoc minus circulatoribus permitti debet, cum tristes eventus jam fati docuerint, a talibus lanionibus homines pecudum instar maëtari, si modo nummos corradere queant.

Fugiendi potius, & in Republica bene constituta nullo modo tolerandi sunt ejusmodi interfectores Medicastræ & rei Medicæ imperiti; nam sunt aptissima instrumenta ad committenda certissima homicidia Medica & Chirurgica. Satius

esset naturaliter mori, quam ab ejusmodi tenebrionibus interfici.

Tristissimum violentæ talis mortis exemplum & experimentum, nostris oculis vidimus, & quidem hoc notabilius, quia accidit in Matrona, quæ superioris anni autumnò cum dysenteria graviter conflictata, sed feliciter restituta fuerat. Hæc Matrona sinistro quodam fato in venenatas pestimi bipedum manus incidit, quæ eidem loco salutis ipsam mortem intulere.

Facinus autem hoc perpetravit nasutulus iste Empiricus & thrafo carnifeca per venenum, quod ipsi familiarissimum fuit, nempe per *Mercurium sublimatum album corrosivum*, quem sub specioso *arcani caustici* titulo, recte & artificiose sub forma *Emplastri* in variis affectibus adhibere, ægrosque & sanitate & vita privare solitus erat.

At quid non audet truculentissimum hoc hominum genus, quod Circumforaneorum & Agyrtarum nomine venit?

Eo minus vero illud reticendum erat, quod hic temerarius ardelio putabat, se invenisse novam viam, homines clandestino modo & sub titulo artis, e medio tollendi. Hinc speciatim ægerrime tulit, doluitque, lethiferum hoc arcanum, quod sibi soli servaturum putabat, hac occasione patrefactum, ipsum vero de vetito suo exercitio & possessione deturbatum esse.

Spero autem, me generi humano officium haud contemnendum præstiturum fore, si tale arcanum venenatarum artium detexero & publicum admonuero, ne plures id cum vitæ sanitatisque jactura, experiantur. Proverbio dicitur: *alieno periculo cautius mercari discimus.*

Et quamquam hæc methodus, *Mercurium sublimatum in forma Emplastri* adplicandi, non nova, sed etiam pridem a chirurgis castrensibus usurpata fuit, tamen vix quisquam crede-

crederet, eo temeritatis hos homines processuros, ut nulla habita ratione, in omnibus fere adfectibus oblatis, vehementissimum hoc venenum adplicent, *neque de modo applicandi neque de dose satis solliciti*; prout hic circulator egit; specimenque summæ petulantiae & inscitiae, quod non nisi triste & exitiosum esse poterat, edidit.

In promptu quidem habent commune refugium atque asyllum istiusmodi Medicastris; nam ubi in usum vocarunt aliquod remedium, quod lethalis effectus infecutus est, statim suum, facinus excusare, & ignorantiam suam velare fatagunt, perhibentes, *hunc vel illum Medicum medicamen illud laudavisse, aut ipsummet eodem cum successu usum esse.*

At insulsi isti homines virtutes & effectus physicos huiusmodi medicaminum, non solummodo ignorant, vel saltem non satis perspectos habent, qua nimirum occasione, in quo adfectu, qua quantitate, quibusve cautelis illa adhiberi, aut quando rejici debeant; Verum etiam illos effectus physicos, remediis proprios, contra apertam veritatem & constantem experientiam negare audent.

Jactant modo & crepant mera miracula, quæ per sua venena edidissent, admodum callide celantes, quantum noxæ per eadem aliis intulerint. Si vero de malis effectibus pariter gloriari ipsis congruum foret, enectorum majorem sane catalogum recensere possent.

Vanissima hinc & ineptissima hæc sunt istorum blateronum effugia, quibus suam ignorantiam & commenta infucare tentant.

Duo cum faciunt idem, non esse idem, ex vulgari proverbio constat. Multum differt peritus & prudens Medicus ab ignaro circulatore, cum scientia, tum doctrina.

Inde enim non sequitur, quod, dum unus aut alter Medicorum ex. gr. *Mercurium sublimem* adhibuit, nec tamen is,

CUI

cui adhibitus est, interit, ergo quis ineptus eum adhibere, nec per illum damnum inferre possit.

Omnia in genere medicamenta sunt instrumenta, quæ prudentem & cautam periti Medici manum exposcunt, quo bonum, qui inde expectatur, effectum fortiantur. Si vero incautus Medicaſter idem medicamentum in auxilium adhibet, idque perverso tempore & ordine, aut nimia quantitate &c. tunc non tantum omnes Medici, sed & quilibet, sensu communi præditus dicet, etiam *simplicissimum pharmacum* perversum & noxium effectum edere debere.

Quid vero de *remediis minus tutis*, minusque probatis, immo de *venenis* expectandum erit, quando ab ignorante Medicaſtro adplicantur, qui ex inopia solidioris artis, fallacibus solummodo suis experimentis nititur, sicque absque ulla methodo observata & ullo iudicio crude & crasse in sanitatem & vitam humanam grassatur?

Ut nunc nondicam ex. gr. de *opii* quantitate, quanta differentia deprehendatur, qualisque effectus sperandus sit, si cui, loco *trium* aut *quatuor granorum*, *triginta*, *quadragesima* aut plura propinentur.

Sed adhuc aliud remedium lethiferum in medium producam, quod talibus erroneis & Chirurgis castrensibus familiare quoque est, nempe *Arsenicum*, quod sub varia forma, modo pulveris, modo Tincturæ, modo pilularum &c. ægris adversus febres intermittentes aliaque mala propinare fatagunt. At si ex magno numero laborantium, unus vel alter, naturæ robore istud venenum superat, aut, ut isti dicunt, sanatur, quod non contra eo intereunt?

De *Arsenico*, *externe* tantummodo *adplicato*, ante aliquot annos mirum vidi effectum; namque rustici quidam præparant ex *Arsenico decoctum*, eoque corpus lavant; mirifice illud contra *scabiem* facere, prædicantes. Tale decoctum duo milites a quadam anicula accipiebant, eoque scabiem
ablue-

abluebant; scabies quidem hac ablutione evanuit, sed utriusque genitalia tanta inflammatio atque intumescencia invasit, ut adspectu horrendum esset, quibus conjuncti erant intolerabiles dolores, vehemens febris, vigiliæ, sitis &c. totusque locus adfectus brevi tempore tantam contrahebat nigredinem gangrænosam, ut de perfecto sphacellojam sollicitus essem. Tandem vero multa adhibita cura separatio sphacelatarum partium succedebat, & laborantes paulatim restituebantur.

Specificus autem hic editus in istis partibus effectus Arsenici, externe applicati, vel ideo magis notatu dignus existit, quod nemo ad hoc venenum respexerit, cum istæ partes hoc decocto ablutæ non fuerint, nec dubium est, quin hi milites *causa* quadam *occulta*, ut quidam Medici, læsionum & mortis rationes ignorantes, loqui amant, interituri fuissent; si idem decoctum liberaliore quantitate adhibuissent.

Vices vero eorum dolendæ sunt, quibus accidit, ut in tam immites carnifices incidant; Nam etiam si vitæ periculum effugiunt, tamen sanitatem admodum labefactata referunt, nescientes sæpius, unde hoc incommodum illis natum sit,

Et si casus, de quo hic agimus, evenisset apud inopes, aut obscuro loco natos, ad quos Medicus vocatus non esset, adhuc tenebris obtectus lateret, atque ignoraretur; quæ fuit opinio & expectatio ipsius circumforanei, quod ex ipsius adhibito interdicto, *de non arcessendo Medico*, satis superque patet; at, quia stupidus hic Matronam tractabat, quæ ejus arti non amplius fidebat, fieri nequibat, quin horribile ejus arcanum divulgaretur.

Jam quidem in ipsam ægram aliquis culpam conjicere posset, dicens: Hæc Matrona admodum imprudenter egit, dum inconsulto Medico & clam & incertæ fidei homini salutem credebatur, imprimis cum illa per complures annos meo

consilio usa, & in supra dictæ dysentericæ cura adhibita diligentia mea ipsi adhuc novissime probata fuisset; Verum enim vero non tantum pudor sexui sequiori propius in causavit, cur locum adfectum a viro noluerit inspicere, & initio ne quidem ab isto circulatore, sed etiam res fere inaudita extitit, quempiam per emplastrum fuisse extinctum; itaque hæc Matrona de adplicando emplastro nihil mali suspicari potuit, sed opinione vulgari inducta, id quod externe adhibetur, interne noxam adferre non posse, credidit. Et hinc etiam adeo obstupuit, cum ego ad eam vocatus, statim, antequam mihi emplastri adplicatio indicata fuisset, pronunciarem, ipsi venenum datum esse.

Erronea vulgo opinio apud rei ignaros obtinet, id quod externe per emplastrum adhibetur, in corpus non penetrare, nec in eodem male operari posse. At si paulo curatius animum attendamus ad hanc positionem, inde sequeretur, bonum quoque emplastrum nihil utile præstare posse, & consequenter omnia emplastra esse inefficacia & supervacanea.

Cum vero quotidiano usu constet, emplastrorum ingredientia se per poros cutis in corpus insinuare, necessario bonum aut malum præstant effectum, pro salutari aut noxia ingredientium facultate; testante hoc solo *emplastro vesicatorio*, quod, si nimia quantitate, aut nimis sæpe adplicatum fuit, mictum cruentum insecutum fuisse, observationes docent.

Remedia itaque quædam externe adplicata eundem sæpius edant effectum, quem interne adhibita; hac sola intercedente differentia, quod ea, quæ intro adsumuntur, minori dosi, & quæ externe in usum vocantur, majori quantitate sumi debeant, ut aut bonum aut malum effectum consistant; Nec quisquam sanæ mentis inficias ibit, quin etiam
exter-

externe tantum veneni in aliquo adplicari possit, quantum ad eum enecandum sufficiat.

In specie vero de *omni mercurio*: sive vulgaris, currens, sive quocunque modo præparatus sit, experientia jam dudum notum est Medicis, ipsum, cuicunque corporis parti *externe* adhibeatur, admodum celeriter per poros se corpori insinuare, inque eo efficacem se sistere. Adplicantur ex. gr. alicui modo *externe tria vel quatuor grana Mercurii sublimati* simul & una vice, quacunque corporis parte quis velit, certe, eum non sine mago incommodo feret, quamvis eo non statim morietur; Adplicantur autem alicui etiam *externe & quocunque loco placuerit, una, vel duabus, vel tribus vicibus, se invicem subsequenteribus, ut noster circulator fecit, triginta, quadraginta aut plura ejusdem Mercurii sublimati grana tunc patebit, an non certe tantum adplicari queat, ut inevitabilis inde mors secutura sit?*

Cautissime itaque in exhibenda & augenda dosi *Mercurii sublimati* procedendum esse, omnes consentiunt Medici. Experientia enim abunde constat, quanta damna minus providæ externæ adplicationes *mercurialium remediorum suspectorum* concitaverint. Et extant observationes, ubi per pauca & *vix quinque vel sex grana Mercurii subl. externe tantum adplicata, faucium & gingivarum insignem tumorem, & largam salivationem* excitarunt. vid. *Commerc. litt. Ann. 1732. pag. 246.*

Rei etiam cardo quam maxime in *nostro casu* vertitur in *quantitate Mercurii sublimati*, quam circulator adhibuit; Ipse circulator hoc animadvertens in Apologia sua ad Amplif. Magistratus *pondus Mercurii sublimati* in Emplastris adhibiti *definire aut confiteri nunquam ausus est*; contra, quovis modo, & quantum potuit, illud obscurare & diminuire, eoque, si fieri posset, malum suum factum obtegere, conatus est; semper enim de *duobus tantum Emplastris* corrosivis men-

tionem fecit, & *tertium* malitiose celavit; Ac præterea contra veritatem prætendit, *primum Emplastrum causticum* nullum effectum edidisse; cum tamen *tria* ejusmodi *emplastra* successively adhibuerit, quorum quidem *primum* non in adfecto loco, at infra eundem profundam corrosionem induxit, & sic certe vires suas in corpore ægræ etiam exseruit.

Variatio vero & inconstantia sermonis circulatorem suspectum reddidit, ob mendacium autem præsumitur dolus apertus, præsertim si commodum inde captare putet mendax.

Si circulator bona fide egisset, & si aquam sibi hæere non sensisset, certe non tergiversatus esset, veram & præcisam Mercurii sublimati Matronæ adhibiti quantitatem profiteri.

Si divinando rem adsequi licet, circulator *primum Emplastrum corrosivum* famulæ tradens tanta Mercurii sublimati quantitate conspersisse videtur, quanta ab ipso ad absolvendam curam sufficere putabatur, quia credebat, illud extra urbem Ottmarsiam missum iri. Cum vero illud effectum quidem, sed non in justo loco ediderit, ipseque insuper *adhuc duo* caustica adplicaverit; ex eo utique statuendum videtur, eum *triplo majorem* dosin, quam alias solitus erat, huic Matronæ adhibuisse.

Immo ex historia morbi, ubi de Emplastris, eorum magnitudine, & modo inspergendi Mercurium subl. ut & de latitudine loci adfecti agitur, concludere licet, *ultra dimidium scrupulum Mercurii sublimati* unicuique emplastro additum fuisse. Dum enim Circulator Mercurium sublimatum non *ad pondus*, sed *præterpropter*, adstante famula, emplastro adspersit, impossibile videtur, pondus illud accurate definire. Nam ita procedendo tam *integrum*, quam *dimidium scrupulum* emplastro inspergere potuit, siquidem oculus, in judican-

dicanda re tam ponderosa, facile fallere potest, & sic errore ponderis casus insigniter mutatur.

Immo ex supra dictis colligendum videtur, ipsum circulatorum veram & præcisam quantitatem Mercurii subl. quam Matronæ nostræ adplicaverat, nec scire, nec scire posse, immo forsan ad hanc rem ne quidem attendisse cum enim accusatus, ad se purgandum attulerit, se nullibi legisse, tale causticum ejusmodi effectus salivationis funestos edere posse. Et præterea non erubuit, in supplice quodam libello publice coram Amplissimo Magistratu declarare, *Mercurium sublimatum sine metu & periculo externe posse adhiberi, nec, ut bonus sequatur effectus, quantitatem justam determinandam, sed eam artifici relinquendam esse, ut ipsi liceat adhibere, quantum libeat;*

Ex eo sane, luce meridiana clarius patet, istum in nostro casu *Mercurium sublimatum in indeterminata quantitate & nulla ponderis habita ratione* adhibuisse.

Homini vero talia agenti vel profitenti nec sinciput nec occiput sanum esse videtur. Hoc ipso enim non solum indeterminatæ quantitatis adplicationem Mercurii subl. sed etiam illatæ mortis se ipsum convictum esse, tacite profitetur, cum Mercurium subl. nostræ Matronæ in tanta copia adhibere non veritus fuerit, ut exinde producta mala nec natura nec arte amplius superari potuerint.

Jam vero felices illi dicendi sunt, qui licet ipsis mortiferum hoc virus adhibuit, truculento ejus ausu extincti non fuere. Fati enim beneficio, non Empirici cura illos evasisse constat.

Namque dum coecus & audax hic Empiricus omnino physicum & specificum effectum sui veneni ignoravit, & defeos convenientis inscius, tantam ejus copiam adhibuit, quantam coecus impetus ei suggerebat, non potuit non fieri,

quin omnes adfectos ægrosque, apud quos illud in usum vocavit, in summum vitæ discrimen adduceret.

Est vero *Mercurius sublimatus* productum chemicum acidissimum, quod omnibus Medicis notum est; Compositum est ex *mercurio vivo* & *sale communi*; utrumque, nempe Mercurius vivus & sal commune per se & separatim nullam corrosionem excitant, & notabili quantitate intra corpus humanum adsumi possunt; sed si certa quantitate una mixta, & violentia ignis conjuncta atque sublimata fuerint, ex iis terribile fit *venenum*, quod omnium rerum venenatarum potentissimum, penetrantissimum, perniciosissimum, & funestissimum habetur, arsenico par, vel ut nonnulli credunt, violentius; Estque tam vehemens *corrosivum* & *causticum*, ut in regno animali, suo contactu, sive foris applicetur, sive intra corpus sumatur, omnia corrodat, destruat, enecet, corrumpat, putrefaciat, ac instar *ignis urentis* ad ossa usque adurat, eique inhibendo nihil fere satis efficax sit.

Sunt quidem, qui arbitrantur, *Mercurium sublimatum* corpori humano externe adhibitum, ubi in aliquo loco Escharam fecerit, in *corpore reviviscere*, ita, ut erodentem suam acrimoniam amittat, ipse vero denuo in Mercurium vivum ab eat; ac proinde existimant, eum tunc facta eschara, & deposita in ea acrimonia, corpori non amplius, aut saltem non multum nocere posse.

At hæc ratiocinia sunt eorum, qui artis chemicæ expertes, processus chemicos ignorant; quos si nossent, viderentque, quanta vi ignis opus sit, ut spiritus salis & Mercurius intime uniantur, atque hac ratione Mercurius sublimatus præparetur, certe etiam facile intelligerent, tam facili modo, & tam leni calore, qualis in corpore humano obtinet, hoc compositum non dissolvi, nec in priores formas redigi posse.

Hoc si extra corpus humanum facere cui adlibuerit, illi non tantum additamenti opus erit, quæ in corpore nostro semper & tuto adhiberi nequeunt, verum etiam tanta vehementia ignis requiritur, quæ citius hominem exustura, quam Mercurium sublimatum suis salibus corrosivis liberatura, & in formam currentem redactura foret. Ita ut *Mercurius sublimatus*, ubicunque etiam corpori nostro adplicatus vel adsumtus sit, nunquam se a suis particulis causticis liberari sinat, sed *maneant Mercurius sublimatus*, & quamdiu in corpore nostro est, uti talis operetur.

Eius vero *qualitates & effectus* physici ut & *pathemata* eum sequentia, quando incaute & imperite, aut in notabili quadam quantitate, licet solum externe, exhibetur, experientia teste hæc sunt: Ut crystalli seu spicula ejus caustica, salina, tamquam totidem *cultelli*, effectu physico omnes corporis partes solidas earumque texturam & membranas, contactu suo non solum *vuinerent, discendant, corrodant*, & in *Escharam* redigant, ut gangrænescant, sed etiam non diu in eadem parte hæreant, verum semet statim in *poros corporis & vasorum sanguiferorum extremitates* insinuent, & foris introrsum penetrent, sicque per *universam sanguinis & humorum massam* transeant, *eos fundant, colliquant ac destruant*; donec tandem in *partibus & tunicis glanduloso-nervosis* & speciatim in *faucibus & ore* hærentia, itidem excitatione *salivatore*, exitum quærant atque inveniant.

Hoc enim omnis *Mercurius* & consequenter etiam *Mercurius sublim.* peculiare immo proprium & specificum habet, ut præcipue *fauces cum larynge, linguam, palatum & gingivæ* petat & adficiat, & in hic *evacuationem salivatoriam* excitet.

In omnibus vero corporis partibus, quascunque *Mercurius sublimatus* transit, *caustici effectus & sequelas* relinquit.

Mox enim hinc inde *vasis capillaribus* tenaciter adhærescit, sicque *sanguinis* in suis vasis *stagnationes, coagulationes, corruptiones & putrefactiones* inducit. Inprimis autem in trajectu suo *partes nervosas* vehementer adgreditur, ut e corrosione illius non solum *intolerabiles dolores* excitentur, verum etiam *spasmi intensi & convulsiones perfectæ* insequantur. Hic comites adsunt *intestinorum ac viscerum erosiones, inflammationes, interni angores, ardores graves, cardialgia, nausea, vomitus, suffocativa faucium & colli inflationes & inflammationes, ulcera oris & laryngum profunda, dentium vacillatio, &c. &c.*

Tandem hoc virus usque ad *membranas cerebri & ossium* penetrat, atque etiam ibidem ingentes cruciatus, *vigilias* continuas, *mentis aberrationes, motuum defectus, virium prostrationem*, aliaque mala concitat; cujusmodi symptomata, cum maxime periculosa & ominosa existunt, tum etiam re ipsa in partibus læsis, erosio, inflammatio & a Mercurio sublimato obsessis, actuales oriuntur *gangrana & sphacelationes*; quibus tandem æger succumbit, & moritur.

Omnia vero hæc phænomena ita in nostra Matriona, quæ ante Mercurii sublim. adplicationem optime valebat, effectu & necessitate physica evenisse, ipsa morbi hystoria clare ostendit.

Mercurius enim sublimatus in hac Matriona a circumforaneo valde enormi & indefinita quantitate externe in femore adplicatus fuit: Hoc factò statim corpori adhæsit, & in duobus diversis locis partes corrodit, erodit ac magnum vulnus, & supra hoc escharam cum tumore & inflammatione adeo ingenti excitavit, ut etiam tumor cum escharam post ipsum ægræ decessum, atque adeo post intervallum tot dierum, referente chirurgo, duorum pugnorum magnitudinem adhuc æquaverit: Atque ita non tantum intolerabiles cruciatus conculavit, sed etiam ulterius in corpus & sanguinis massam
pene-

penetravit, ac *genus nervosum* affixit, quo ingentes *spasmi* & *convulsiones* universales oborti sunt.

Sic progrediens in interiora, inprimis in *stomachum* & *fauces* se insinuavit, ibique tot turbarum origo exitit, nempe *cardialgia*, *nausea*, *vomitus*, *angustiarum* & *ardoris summi*, *tumoris*, & *inflammationis* in *ore* & *faucibus*, *inflationis* in *capite* & *collo*, *difficultatis loquendi*, & *deglutiendi*, *vacillationis dentium*, *salivationis immodica*, *saliva* primo *limpida*, deinceps *cruenta*, *hæmorrhagia faucium* & *oris notabilis*, *exulcerationis* & *separationis* in *partibus solidis*, *denudationis* in *ossibus* & *maxillis*, *lapsus dentium spontanei*, *oris* & *fecum alvinarum factoris summi* &c.

Tandem Mercurius sublimatus in ipsas *membranas cerebri* penetravit, ibique vim suam exseruit, atque insignes *capitis circa tempora dolores*, *vigilias continuas*, *abalienationes mentis* & *deliria* leviora intulit. Hæc secuta est *summa virium* & *pulsus imminutio* & *cessatio*, *angoves animi*, *sudor frigidus*, utpote indicium *gangrænæ* & *phaceli* in *partibus internis*, quæ omnia postremo *mors* excepit.

Immo ipsum hoc venenum, postquam *egram vita* jam *privaverat*, nondum grassari cessabat, verum ulterius intus operari pergebat, quod *post Matronæ obitum* vel inde liquebat, dum *labia oris nigra*, *palpebra rubra* & *protuberantes* seu *inflammata* evadebant, & deinde subsidebant; denique etiam *nasus* in *extremitatibus* suis post aliquot dies adhuc rubebat, tanquam ex inflammatione.

In his vero omnibus *Mercurii sublimati* vestigia quasi de die in diem & quoties ab initio adplicationis usque ad finem tragœdiæ scenam mutaverit, adeo clare atque distincte ex ipso effectu physico legere possumus, ut non putem, quempiam rei peritum de veritate facti dubitaturum,

vixque credo, notabilius certiusve hujus rei exemplum extare posse.

Inde etiam conijcere licet, quam misere *corpus interne maceratum & exesum* fuerit; Nam quemadmodum e phænomenis conspeximus, corpus externe quam miserrime habitum fuisse, ita etiam, prout ex perpessis doloribus colligere licet dubio procul interne longe miserius constitutum fuit; id quod clarius deprehendi potuisset, si ejusdem sectio concessa fuisset.

Cum jam luce meridiana clarius adpareat, quod adplicationem *Mercurii sublimati* omnia illa symptomata presso pede infecuta sint, ex eo etiam jam a posteriori decernere possumus, Mercurium tanta quantitate adplicatum & ab exterioribus partibus ad interiora, & forte in ipsum usque cerebrum adactum esse, ut humanæ artis non fuerit, ullo remedio aut ope ægram levare, aut e mortis periculo fervare; Non enim est in potestate ullius Medici *mercurium sublimatum*, semel intra corpus ingressum, & partibus solidis infixum, quocunque remedio, arti cognito, sive purgans illud sit, sive decoctum, sive quidquam aliud, satis corrigere & obtundere, & salivationem ab illo excitatam prohibitu moderari ac mitigare, hocque modo Mercurium adeo commodo & facili modo e corpore expellere, ne ægri periculum mortis incurrant. Hoc arti non datur, ejusque rationes ex supra dictis abunde patent.

Unicum auxilium, unde aliqua spes secundum principia physico-chemica adparere videretur, forte petendum esset a remediis *alcalinis*, utpote quæ acido corrosivo directe opposita sunt; si nimirum *mercurius sublimat.* iisdem alcalinis immediate contingi, atque ea simul ita sufficienter adplicari possent, ut ope illorum alcalinorum *Mercurii sublimati* vis acida & corrosiva obtunderetur, enervaretur,

tur, saturaretur, & quasi mortificaretur, ut hoc verbo utar.

Verum talia remedia nullo pacto cum successu adhiberi possunt, nisi statim primis horis post adsumtum aut applicatum in corpore *Mercurium sublimat.* illi opponantur, antequam in partes solidas & massam sanguinis transeat, ibique sedem figat. Si vero id non a primis horis post applicatum *Mercurium sublimat.* fiat, sed tunc demum cum jam firmiter tenaciterque in corpore hæret, fieri nequit, ut ad coërcendum *Mercurium sublimat.* tantum ex alcalinis remediis per circulum sanguinis & humorum ad locum affectum devehatur, quantum necesse est ad tollendam infringendamque ejus vim corrosivam, aut ad reddendum eundem innoxium.

Ita etiam in nostro casu ego eo demum tempore accessitui fui, quo *Mercurius sublim.* se per totum corpus diffuderat, & jam partibus solidis infixus adhæserat, in quibus non alium nisi lente progredientem, magis magisque tamen invalescentem effectum, tandemque lethalem exserere poterat.

Et licet jam aliquot dies citius, cum nimirum *Mercurius sublim.* in corpore efficaciam suam exserere jam inciperet, vocatus fuissém, tamen non opinor, in artis potestate fuisse, *mercurium* e partibus corporis solidis & latifundio humorum eliminare, postquam sese penitus in interiora corporis & massam sanguinis jamjam insinua-
verat.

Hoc statim, ægra explorata, quibusvis declaravi, qui e prognostico meo scire cupiebant, quem exitum res esset habitura? Nempe ipsam in magno versari periculo, inprimis cum nescirem, qua proprie quantitate *mercurius sublim.* adhibitus sit, nam quantitati hujus mercurii *eventum & ef-*

fectus morbi responsures : Nisi enim nimia quantitate applicatus fuerit ita , ut natura adhuc auxilii capax , eum e corpore expellere , atque illatas læsiones recuperare valeat , spem aliquam restitutionis superesse ; At si in quantitate modus servatus non sit , eum non amplius e corpore expelli posse , quin potius nimis profunde in viscera , & partes solidas descendere eaque destruere debeat ; Ideoque Naturam tot damna illata reparare non posse , & consequenter nimiam veneni hujus quantitatem exitium necessario inferre.

Extant etiam hujus rei hinc inde apud scriptores multæ observationes , quæ non solum virulentiam & efficaciam *mercurii sublim.* lethalem abunde testantur ; sed & ubi a mercurio , quocunque fere modo præparato , aut etiam quacunque sub methodo , incongrue & copiose nimis applicato , salivatio lethalis inscuta fuerit ; Eaque singula multis consentientibus scriptoribus & exemplis firmari & adstrui possent , si necessitas exigeret.

Iis autem ad nimiam prolixitatem evitandam superfedens , casum nostrum prudentibus & integritatis atque doctrinæ fama claris Viris & integro Collegio Medico examinandum & dijudicandum proposui ; Non quidem eam ob causam , ac si Ampliff. Magistratus ac Proceres nostri de homicidio ab circulatore admisso , dubitaverint , atque controversia nata fuisset , quæ Responso & Judicio Facultatis alicujus Medicæ decidenda fuisset ! Minime gentium ; totum factum vix dubitationi obnoxium erat ; verum eum in finem doctissimorum Virorum ingenii lanci casum hunc adpensum volui , ut illi , quos rei ordo latet , & hinc de uno vel altero , quod ab aliis fando acceperunt , judicium ferre nequeunt , videant , quid sentire debeant.

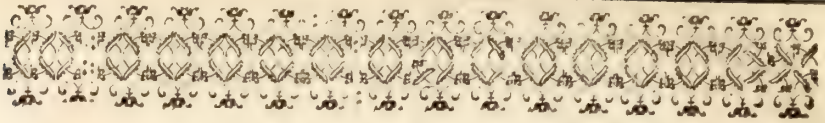

Dantur enim non raro invidi & malevoli, qui plus adfectibus, quam veritate, ducibus utuntur, quique, cui invident, ei etiam male cupiunt; Talium immodestiae repagulum objiciendum, ostendendumque est, fas verumque nunquam lucem subterfugere.

Impulit me & alia ratio: palam est Chirurgos, licet vires medicamentorum parum aut non calleant, tamen maxime pronos esse in tam suspecta & vehementia remedia. Ut ergo & his, & quibusvis aliis ex hoc tristi eventu periculosus illorum medicaminum usus innotescat, de eorum effectu luctuosum hoc specimen producendum esse duxi, quo discant, tutius esse ut tam *periculosa remedia*, ob noxas & pericula prope continuo inde timenda *e foro medico & chirurgico prorsus proscribantur*, quam aegri in tanta discrimina praecipites fiant. Haud unquam enim bono animo in ejus usu esse possumus, & ingenue fateor, me in tota mea praxi, licet satis ampla, ne unico quidem ejus grano, sive externe, sive interne, unquam usum fuisse.

Gravissimum & capitale periculum est; Iuditur de corio humano, occiditur homo, non moritur. Vulgo enim *occidisse dicitur, qui mortis praebeat causam*: Et homicidii crimen est, hominis peccare salute.

En vero *morbi historiam*, seu ipsum *factum medicastris*, in actu illicito deprehensi, quo *Auctor mortis*, huic Matronae illatae, coarguitur; & *suffragante Illustri Facultate medica Halensi* convincitur.

HISTORIA MORBI.

Matrona Nobilis AGNITA ELISABETA DE BALVEREN, ex Nobili Familia DE HEVCKELOM, circiter XLVII. annos nata, optima utens valetudine, querebatur, ante X. circiter annos, januæ carpenti humerum suum & femur dextrum allisise, & ex eo tempore dolorem aliquem in regione musculorum, femur moventium, sensisse, quo impediretur, ne in idem latus cubare posset, seque successu temporis duritiem ibi percepisse, quæ vix duos digitos latitudine, unum longitudine superavit, in inferiore parte aliquantum acuminata, non admodum dura; at extrinsecus nihil adparebat, tantummodo dolebat pars affecta, si eidem incumberebat. Diversos Medicos consuluerat, multaque medicamenta adhibuerat, sed frustra. Tandem adfectum hunc circumforaneo chirurgo, nomine J. H. FRANKEN, qui huc venerat, per famulam proposuit, ac si illo adfectu ipsius famulæ matertera laboraret, quæ *Ottmarsia* habitaret; famula interrogabat, num huic adfectui mederi posset? id quod artifex statim adfirmabat, se pollere; hinc famula porro ab eo petebat, ut ipsi remedia dare vellet, materteræ suæ transmittenda. Quo facto ei exhibebat *Emplastrum causticum*, chartæ involutum, magdaleonem emplastrum digestivi, capsulam aliquot pilulis instructam, lagenulam, ita dicto cardiaco repletam, & insuper alias quatuor lagenulas, addito præcepto; ut *emplastrum causticum* loco dolenti adplicaret; Et si hoc effectum suum edidisset, tunc illud removeret, & de magdaleone emplastrum digestivi alia emplastra faceret, hæcque adfecto loco quotidie imponeret, pollicitus, eo temporis spatio, quo emplastrum hoc digestivum consumeret, ipsam plane sanatum iri. Et
ideo

ideo tantum emplastrum digestivi suppeditabat, quo, dum ægra extra Neomagum habitaret, ipsi sufficeret ad plenam perianationem, intra septem hebdomadas absolvendam: de pilulis quotidie tres deglutiret vesperi, de cardiaco omni mane dimidium digitalis in potu Coffeæ sumeret, & id, quod singula quatuor reliquarum lagenularum continebat, misceret cum quatuor cochlearibus vini adusti, atque hac mixtura calefacta singulis diebus vespere lumbos & coxas liniret, sed ne locum adfectum tangeret.

Emplastrum ergo causticum die Saturni, qui erat *IV. Maji 1737.* vesperi hora decima adplicabatur, sed emplastrum, quod noctu recesserat, rodendo magnum vulnus infra locum adfectum faciebat.

Ægra de hoc eventu sollicita, famula die solis *V. Maji* sub vesperam circumforaneum adiit, dicens, materteram suam in loco esse, & se ipsi hesternò vespere emplastrum imposuisse, sed id a loco recessisse, interrogans num hoc noxam adferre posset? Circulator negabat, e contra dicens, bonum esse. Atque illi tradebat *alterum Emplastrum causticum*, apertum palmæ ipsius impositum, præcipiens, ut illud circumspecte ferret, & loco adfecto accurate adplicaret.

Hoc *alterum Emplastrum causticum* famula, ne noctu de novo a loco recederet, die Lunæ *VI. Maji* matutino tempore adplicavit, eoque vesperi remoto, emplastrum de magdaleone adhibuit.

Quo factò, ægra die Martis, *VII. Maji*, in femore tantum dolorem sensit, ut juberet famulam redire ad circulatorem, eique hoc indicare; Iste suspicans, ægram in urbe habitare, petebat, ut sibi liceret, ipsam invisere, quia in obscuro non posset rem tractare.

Postquam famula redux hoc Dominae retulerat, ea circulatori ipsam conveniendi veniam dabat, qui eadem vespera hora decima adveniens, inspecto loco adfecto, mensæ imponebat emplastrum, huicque *pulverem album*, e lagenula quadam vitrea defumtum, adspergebat, & sic ipse *tertium Emplastrum causticum* femori adplicabat, injungens, ut hoc non ante horam quartam matutinam diei Mercurii *VIII. Maji*, removerent, commendans,

ut

ut largam potus Coffe quantitatem ægra biberet, nec in lectum se componeret, iuvidens addebat, ipsam a somno non oppressum iri. Abiens famulæ repræsentabat, Dominam quingentis florenis non redimere posse utilitatem inde orituram. quod ipse in pexerit malum, adesse *cancrum*; Matrona hoc deinde audiens circulatori dicebat, *cancrum* adesse non posse, nec Medicos pro cancro affectum suum unquam habuisse: ad hæc circulator regerebat; Medicos rem non nosse nec intelligere, sese ipsam sanaturum. Modo eschära separata fuerit, Dominam posse curru vehi, invisentes excipere, omniaque agere, adfectum nulla in re impedimento futurum, eamque illo magdaleone emplastri vulnus claudere posse.

Interea *adhibito* ultimo seu *tertio Emplastro caustico*, Matrona non tantum adeo intolerabili dolore excruciabatur, ut tamquam alienata mente per conclave discurreret, & alta voce clamaret, sed etiam per totum diem Mercurii, *VIII. Maji* usque ad vesperam *spasmus & convulsionibus universalibus* ad ipsas pedum & manuum extremitates usque, visu horrendis, invadebatur.

Die Jovis *IX. Maji* conatus vomendi superveniebant, immo *actuales vomitus* sequebantur.

Die Veneris & Saturni, *X. & XI. Maji* fauces valde intumebant.

Hæc omnia Matrona circulatori, illam invisenti, exponebat, & ipse rem ita se habere videbat, sed regerebat Dominæ, nihil mali hæc portendere, tantummodo vehementer illi commendabat, ne omnino admitteret Medicum, & discedens famulæ injungebat, ut ipsum moneret, si dentes inciperent vacillare; Interea fauces adeo intumescabant, ut noctu inter *XI. & XII. Maji* ægra crederet, se suffocatum iri.

Die Solis *XII. Maji* ego ante meridiem advocor, omnium, quæ a circulatore acta essent, & supra relata sunt, in eum diem ignarus. Vidi externe *caput & collum* valde tumens, *linguam rigentem, & tumescentem, faucesque* sic inflammatas, ut ægra summa cum difficultate loqueretur, vel deglutiret: *dentes vacillabant, & oris factor* idem erat, qui solet esse in iis, qui Mercurialibus usi sunt. Rem miratus interrogabam Matronam, an aliquo

quo Medicamento usa esset? Ad quæ post multas ambages, & postquam ipsi rotunde declaraveram, ipsi venenum datum esse, tandem fatebatur, se sex pilulas, singulo vespere tres, a circulatore traditas sumfisse, sed simul artificem excusans, hæc phænomena inde oriri non posse, quia famula vna vice novem de istis pilulis sine ullo damno deglutivisset. Cum ulterius instarem, Matrōna tandem adplicationem *Emplastri caustici* confitebatur. Inspecto loco adfecto inveniebam in musculo femoris moventium primo, *Escharam* integra manu latam, & ad contactum duorum pignorum crassitiam æquantem, & infra escharam aliud *vulnus* apertum eadem latitudine, & circa locum adfectum *ingentem* cum *intumescencia inflammationem*.

Cum jam nescirem, quo caustico illa eschara inducta fuerit, & mihi hac vice tantum pauca quædam, sed non tota scena relata esset, suspicabar, illa salivationis symptomata esse ab illis Pilulis, quas putabam Mercuriales fuisse. Hinc ipsi præscripsi *purgans* ex *resina jalape* grans XII. in Spiritus vini drachmis duabus cum semisse solutæ, quod etiam V. vel VI. sedes procurabat, sine ullo levamine. Et quia Matrōna difficillime deglutiebat, porro interne nihil aliud propinare poteram, quam *Essentia pimpinelle alba* unciam cum dimidia, cujus singulis trihoriis XL. vel L. guttas, cum *Syrupo violarum* mixtas, guttatim hauriret; insuper injungebam, ut os & fauces assidue gargarizaret *lacte dulci* tepefacto solo, vel cum *ficibus* cocto, conjuncto regimine leni diaphoretico; salivam quantum posset projiceret; quoad diætam *juscula carniū gelatinosa*, *pinguia*, *gelatinam cornu cervi*, *lacticia*, *hordeum tenuiter coctum* &c.

Interea circulator hoc meridie me adiit, ad constituendum diem pro operatione herniæ, qua occasione istum interrogabam, quid in Matrōna adhibuisset? adfirmabat in pilulis suis nullum fuisse Mercurium; sed *Emplastrum* Matrōnæ adplicatum factum esse ex *Mercurio sublimato corrosivo*, adfectumque Matrōnæ, pro sua sententia, esse *Cancrum*, qui *hoc caustico*, tanquam supremo remedio, esset curandus, addens, fieri non posse, ut symptomata quæ ipsi commemorabam, in Matrōna adesse, a *caustico hoc suo* excitentur, cum idem sæpius & in aliis adplicuisset nec unquam tale quid inde expertus esset, cum causticum hoc NB. *circiter .iij. die serva-*

pulo Mercurii sublimati constat. Sed ego ipsi non solum possibilitatem rei exemplis, ex aliis scriptoribus speritis, sed & symptomata Emplastri sui applicationem infecuta rem confirmare, ostendebam. Ad quæ nihil reponere habebat, quam quod diceret: *ipsa me decepit. & ego ipsam decepi*, atque adeo *alter alterum decepit.*

Interea die Lunæ; XIIIto *Maii* intumescencia faucium, omniaque supra dicta symptomata continuabant, ut propemodum nihil liquidi ægra absorbere valeret; adhæc conquerebatur, se tantum *ardorem in ore & faucibus* sentire, ac si *candentes prunæ* illis inessent; in usu medicamentorum uti priore die pergebatur.

Die Martis, qui erat XIVtus *Maii* miserrime laborabat, integra *frusta cruoris* ejiciebat, *membranas palati digitis* extrahens, & multum *sanguinis liquidi* rejiciens, ut vererer, ne hemorrhagia eo ipso die interiret. Tunc præscribebam *gargarisma* ex *rad. alth.* unica una, *herb. malu. beton. hyssop.* ana manipulo uno *flor. rosar. rubr. manipulo semis, sem. sæn. grec.* drachmis duabus, cum aqua coquendum & melle edulcorandum, ut hoc *lacti dulci* interponeretur, eoque os elueretur.

Eadem die etiam ad Matronam hanc pharmacopola *Dom. van Sichem*, me incio, accessit rogabatur, ut fauces inspiceret. Hic *palatum, fauces ac linguam* adeo *tumescentes & inflammatas* deprehendit, ut ægra ægre loqui posset; in ipsis *faucibus* detegebat *ulcus apertum* magnitudine pili majoris, & ad latus sinistrum *palati actualem partium solidarum separationem, dentes vacillantes & laryngem* *salvationem.*

Die Mercurii XVto *Maii* omnia in tristi hoc statu manebant, salivatio semper procedebat, *avo sapius deposita. Excrementa* eundem foetorem exhalabant ac fauces; quam ob causam præscribebam *Tincturæ thei* cum aqua cichorei & sale Tartari præparatæ uncias duas cum dimidia, pro dosi cochleare dimidium semel vel bis de die; reiterato usu *Essentiæ pimp. albæ*, quæ non nisi cum *Syrupo violurum mixta* adhiæri poterat.

Die Jovis, XVIto *Maii* *collum* exterius non adeo tumidum videbatur, at *facies & genæ* eundem tumorem & duritiem retinebant. Iterabatur *gargarisma.*

Die Veneris XVIIto *Maii* & die Saturni XVIIto *Maii* eadem

dem erant miseriæ. Per omne hoc tempus de *cardialgia* & *conatibus vomendi* querebatur, iisdemque *faucium doloribus* æ *vigiliis continuis*, *salivam sanguinolentam* projiciebat semper. His jam accedebant *magni dolores capitis*, inprimis *circa tempora*; iterabantur *Ess. pimp. alb. Tinet. rhei & gargarisma*.

Die Solis XIXno Maji superveniebat *delirium leve*, & ægra de eo valde conquerebatur, dicens, *se insanire, & nescire quid ageret*. *Essentia pimp. alb. & gargarisma* continuabantur,

Die Lunæ XXmo Maji eadem continuabant, insuper majore delirio vexata vix amplius regi aut moveri poterat, omnem fere medicinam & victum respuens, dicensque se *nimis doloribus* excruciiari, nec quidquam adsumere posse. Hoc die præter *Essent. pimp. alb.* etiam in usum vocavi *Elect. diascord.* scrupulum unum, vesperi sumendum.

Die Martis XXIimo Maji omnia in deterius abibant; adhuc quotidie multa *frusta cruoris & membrana* ex ore rejiciebantur & sensim sensimque ægra ita *debilitabatur*, ut jam non amplius electo surgere posset, salivatio adhuc continua. Præscripsi *Tinctura myrrhæ* unciam unam *gargarismati* addendam.

Die Mercurii XXIIIdo Maji malo aucto *Essentia pimpinella albæ* uncia uni & dimidia addidi *Tinctura antimonii alcal.* drachmas tres, sed ægra vix quidquam amplius adsumere poterat; *gargarismati* denuo unciam unam *Tinctura myrrhæ* admiscui.

Die Jovis XXIIIto Maji nulla in melius mutatio. Per chirurgum præter *gargarisma*, cum *Tinctura myrrhæ* mixtum, adhiberi curavi *mellis rosarum* unicas duas cum *Tinctura myrrhæ* uncia femis, pro elutione oris; nam ipsa id facere dehinc non poterat. Præscripsi quoque *Tinctura antimonii* drachmas sex, 30, guttas pro dosi, ut cum *Syrupo violarum* propinentur.

Die Veneris XVIIVto Maji *tumor in gena* dextra aliquanto minor erat, in sinistra nihil subsederat, remanente eadem durtie. Noctæ inter XXIVtum & XXVtum Maji sponte *dens* exidebat.

Eodem XXVto Maji *salivatio* quidem adhuc procedebat, sed sensim minuebatur, & ægra debilior facta magis *delirabat*, eadem *Tinctura antimonii* cum *Syr. violar.* iterabatur.

Die Solis XXVIto Maji mane *pulsus deficiebat*, *imminuta salivatione*, *dormitare* non nihil videbatur, cum antea per totum

tempus omnis somnus abfuisse, sed & *subito pavore* excitabatur non amplius *de doloribus* conquerens. Ex quibus omnibus colligebam, mortem instare. Eodem tempore ab aliis alia proponebantur, sed uti ægra per totum statum medicamenta tantum *guttatim & cum difficultate* sumere potis erat, sic jam ne guttam quidem amplius adsumere poterat. Et hæc erat hujus diei conditio.

Die Lunæ XXVII^{mo} Maji *pulsu plane cessante de summis anxietatibus* jam cum morte colluctans, querebatur. Noctu ejulatus & *clamores* ægræ totam domum personabant.

Die Martis XXVIII^{vo} Maji hora quinta matutina jam mente alienata *membra maxime torquens & agonizans*, hora septima expiravit.

Per totum morbi decursum nulla aderat *febris*; *urina* naturali similis, album depenebat sedimentum. Præterea conclave *fætere* vix ferendo infectum erat, & *miseria*, quas ægra perpessa est, neque animo concipi, neque verbis describi possunt. Porro notandum est, ægram ab initio, quo ad eam vocatus eram, usque ad finem, non tantum *liquidi nutrientis, vel medicamentorum* una vice capere potuisse, quantum parva scutella porcellana continet, querentem, se præ faucium dolore, ardore & tumore haurire nihil posse. Sed quia semper nauseabunda & ad animi deliquia prona erat, roganti permittebam interdum cochleare unum vel alterum *vini gallici vel rhenani*, quo solo aliquantum recreabatur.

Chirurgus nomine J. Z. Vos, cujus opera die XI^{no} Maji uti incepimus, loco Circulatoris, quem ægra videre non amplius volebat, ut vulnus in femore ungento & emplastro digestivo tractaret & postea os faucesque repurgaret, declarabat, non solum *genas, gingivas, palatum, fauces &c. exulceratas*, sed etiam *ossa*, inprimis *maxillarum insecta & denudata* fuisse.

Separatio escharæ in femore, decrecente inflammatione paulatim succedebat, sed die mortis adhuc multum restabat.

Vir honestissimus *van Selem*, qui consolandi ægros munere fungitur, adfirmabat, ægram die Martis XXVIII^{vo} Maji, hora matutina secunda manus tam vehementer torfisse, ut putaret, eam digitos fracturam: tunc manus ægre tangens eandem sudore frigidum

frigido madentes deprehendit, ac manum suam per contactum fœtore, quem ægrotans exhalabat, imbutam esse: sed adhuc dubitans removebat manum, paulo autem post eam naso iterum admovens hocque vel sexies repetens, semper eundem odorem persensit; quem cum abstergere non posset, cogebatur manum aqua abluere; insuper referebat, noctem illam ægræ & sibi adeo luctuosam fuisse, ut verbis exprimere non posset:

Post obitum, die Mercurii XXIXno Maji totum casum Amplissimis Magistratibus, ratione officii, exposui. Sectionem quidem & inspectionem cadaveris judicalem optassem, sed cum Nobiliss. agnati ab ea abhorrerent, instituta non est; nec ad rem absolute necessaria erat, cum ipsa res per se satis pateret.

Matronæ famula declarabat, cadaver statim initio totum album evasisse, sed paulatim in plumbeum colorem mutatum esse.

Cum ego illud die Saturni, qui erat *primus Junii* viderem, inveniebam labia oris atra, & palpebras rubras ac protuberantes, ceu inflammatas.

Die Martis IVto Junii nigredo labiorum paulo minor erat, ad rubedinem vergens, sed palpebræ ita subsederant, ut pollex in cavitatem immitti posset. Nasus etiam in extremitatibus rubebat, ut inflammatus.

Tria illa *Emplastra caustica*, quæ mihi famula tradidit, in diametro quatuor circiter pollices lata sunt, nimirum quodlibet eorum & ut adhuc videre est, illa undique *Mercurio sublimato* conspersa fuisse, nam etiamnum ab omni parte alba a residuo *Mercurii*, etiam vulnus & eschara fœmoris eadem, immo majori erant magnitudine, quam emplastra.

Cum jam Circulator ille ob malum eventum sui ausus publicam censuram incurreret, qua, prout ipse ait, tanquam maleficus non sine ignominia urbe nostra pulsus est, factum suum jam excusare, & causam ac sequelas mali successus in me transferre conatur, ac si ille ipsissimus auctor violentæ hujus mortis non fuisset, sed potius ego!

In Apologia autem sua ad Amplissimos Magistratus innocentiam suam tueri vult argumentis sequentibus, in ordinem dispositis;

I.) Mercurium sublimatum corrosivum non cuilibet notum.

sed adhuc pro singulari arcano adversus tumores scirrhosos aliaque mala habendum esse.

II.) Illum sine metu & periculo externe posse adhiberi, nec quantitatem illius determinandam, sed artifici relinquendum esse, quantum, pro re nata, necessum ducat.

III.) Emplastrum suum semper adpellat *causticum*, constans e Mercurio sublimato, nunquam indicat, quo pondere eum adhibuerit.

IV.) Mercurium sublimatum per sua Emplastra adhibitum salivationem excitare non posse.

V.) Ad excitandam salivationem vel decuplo plus Mercurii sublimati opus esse, quam ipse in Matrona adhibuisset, nec salivationem posse induci semel aut bis adplicato tali emplastro aut partiuni corporis illito, sed omnes artus per omnes articulos aliquot diebus continuis illinendos, & hoc pacto salivationem procurandam esse.

VI.) Licet Mercurius sublimatus salivationem casu fortuito excitet, eam tamen minime lethalem, sed nota & facili methodo sanabilem esse.

VII. Aegræ nostræ præscribendum fuisse purgans & decoctum conveniens, ad promovendam salivationem, tunc ea salivatione, per *suum causticum* excitata, Matronam eo saniolem potuisse evadere.

VIII.) Hinc licet forte salivatio in Matrona infecuta sit, emplastra sua seu caustica e Mercurio sublimato nec extitisse, nec existere posse causam mortis Dnæ, de *Balveren*, nec se auctorem interitus ejus dici posse, sed potius me, utpote Dnæ Medicum, quod aut methodum medendi ignoraverim, aut Matronam hanc malo animo sciens volensque neglexerim, ut ipse urbe ejiceretur.

IX.) se, si ullus in urbe Medicus adfirmare posset, quod talis salivatio a Mercurio sublimato excitata, dirigente perito Medico, periculosa vel lethifera sit, meritam poenam subire paratum esse.

Nereferam plura per nasutum hunc circulatorum admiffa pertinacis inscitæ sphalmata, quæ recensuisse idem esset ac refutasse.

Vt tamen veritas rei, laudatorum virorum sententiæ roborata,

rata, hoc clarius & evidentius constet, sequentes quæstiones ex arte & peritia decidendæ, Illustri Ordini Medico Halensi proposita sunt, cujus Responsum reliquæ paginæ dabunt.

Qu. I. *Num Mercurius sublimatus corrosivus pro singulari remedio & arcano habendus sit, quod adversus varios tumores scirrhusos, cancerum, aliaque mala tuto & secure adhiberi possit?*

Qu. II. *An circulator adplicando hoc Emplastrum corrosivum, recte egerit, & annon potius tristium illorum Symptomatum & mortis auctor fuerit in Matrona, qua ante illius adplicationem optime valebat?*

Qu. III. *An Medicus eo demum tempore in auxilium vocatus, quo calamitosa symptomata medicamentorum deglucitionem fere omnem excludebant, lethalem eventum prohibere potuerit, præcipue si, suadente Empirico, salivationem adhuc magis promovisset?*

RESPONSUM FACULTATIS MEDICÆ HALENSIS.

IN causa & statu controversiæ periti cujusdam, docti & legitime promoti ac probati Medici Practici, contra indoctum ac audacem quempiam operatorem atque Empiricum, certa quædam relatio casus alicujus, fatali decursu terminati, Facultati nostræ ad cognitionem, indagacionem & dijudicationem oblata fuit, cui petito ut fiat satis, ab ordine nostro deliberatio de eo instituta cognitam reddidit Nobilem quandam Matronam, optime valentem, quadraginta septem annorum. quæ ante decennium aliqualem contusionem dextri humeri æque ac femoris perpeffa & temporis successu duritiem absconditam in eodem femore, tactui solum obviam, erat experta, quæ vix duos digitos latitudine unumque longitudine, quadantenus acuminatam, superavit, interea autem molestis doloribus perennem præbuit causam. Posteaquem hæc afflicto ad prædictum circumforaneum *Franckium* delata fuit, hic promptam pronisit medelam, eaque propter confestum causticum quoddam emplastrum tradidit, additis digestivi emplastri magdaleone, nonnullis pilulis, variisque lagenulis incogniti medicaminis, adnexa informa-

tione,

tione, ut causticum emplastrum dolenti imponeretur loco, cui, si effectum ediderit suum, substituendum esse indicavit, digestivum, & ita etiam reliquorum ordinatorum usum disposuit. Adplicato itaque caustico emplastro, contigit, ut eodem loco quem attigit, magnum excitaverit vulnus, id quod IVto a. c. Maji accidit. ast quoniam eadem nocte emplastrum a loco recessit, exquisito novo consilio, idem Empiricus alterum causticum emplastrum provida manu gestandum, eidem loco iterato imponendum præcepit, quod sexto Maji mane adplicatum, vesperi autem remotum, subinde vero digestivum appositum fuerat: inde autem evenit, ut VIImo Maji in femore magnus obortus fuerit dolor, cui mitigando accersitus Empiricus hora vespertina emplastrum cum pulvere albo è vitrea lagenula adperso adposuit, quod itaque intra triduum, a nocturna decima 4ti Maji hora, ad decimam 7mi ejusd. horam, tertia vice adplicatum fuit, abhinc audax & imperitus hic circulator canceri præsentiam in ægra indicabat, insuper autem pro more hujus furfuris hominum omnia fausta promittebat, liberumque vivendi genus permittebat: interea autem dolor adeo increbuit ac adcrevit in adfecto loco, ut ægra quasi mente capta adparuerit, subinde is autem in manuum pedumque extremitatibus spasmodum & convulsionum comitatu, exacerbatus fuit; Supervenerant vomitus fauciumque tumor, id quod circumforaneus haud metuit, modo aliorum Medicorum convocationem & consilia prohibuit: subinde fauces ad strangulationis metum intumescere: XIImo Maji accersitus prior peritus Doctor, antea doctorum plane ignarus, observavit caput & collum tumidum, linguam densam turgidamque, fauces inflammatas cum loquelæ & deglutitionis difficultate: accessit dentium vacillatio orisque foetor; ægra insuper consitebatur, se hæctenus quolibet vespertino tempore sex pilulas adsumsisse: in femore adparuit eschara ad manus latitudinem & duorum pugnorum crassitiem accedens, infra se vulnus detinens, in ambitu autem ingentem tumorem inflammatorium comprehendens. Data occasione testabatur Operator pilulis nihilum de mercurio, sublim. ast emplastrum sublimatum illum ingressum fuisse, quocum, tamquam supremo, uti opinabatur, remedio, cancerum femoralem, quem suspicabatur, extinguere arbitratus fuit: male autem inter alia, dum perniciosi ejus-

eiusdem effectus adnotati erant, pro excusatione edixit, ipsa me decepit, & ego ipsam decepi, atque adeo alter alterum decepit. Ab hoc tempore frustra ordinatis minusque salutari effectu adhibitis auxiliis, ita atrox redditus fuit idem adfectus, ut præter refractariam salivationem, horrenda faucium symptomata, inflammatoria, ulcerosa, aliaque supervenerint, usque demum 28. Maji ægra hæc miseranda expiraverit morte. Hic tragicus casus causam subministravit sequentibus, ad rationis & artis fundamentum decidendis quæstionibus.

I. Num Mercurius sublimatus corrosivus pro singulari remedio & arcano habendus sit, quod adversus tumores scirrhusos, cancerum & alia mala secure adhiberi possit?

Hanc quæstionem quoad singula sua membra negativa decidimus sententia. Etenim hoc subjectum chymicum non nisi scientia, experientia & conscientia privatis temerariis medicis hodierni ævi arcanum audit remedium, dum multis casibus confirmari potest, quanta damna topicus etiam usus illius sæpius intulerit, & quam frivolo autu in levibus & arduis casibus eo confugiant audaces Empirici; Quemadmodum famosæ aquæ phagædenicæ nondum hucusque peritis ac circumspèctis Medicis sese probarunt; & ita etiam vix ullus imperitorum ac scatophagorum unguentariorum invenietur, cui non hoc medium cognitum fuerit, ideo fraudulentam omnino olet iactantiam, id pro arcano quodam declamare velle, licet illud singulare exitiosum existat: qua de causa crumenimulgi non nisi ad desperatos adfectus scabiosos, ulcerosos, gangrænam &c. illud ordinare non verentur: Præterea autem id ipsum in scirrhis, cancro aliisque malis infelicissimum & stygiale, minime omnium vero securum est remedium, ita ut omnium rarissime unquam fidam, regularem & salutarem obtulerit opem. Constant hujus judicii multa testimonia, scriptis acore relata, fide digna, & vix ullus assiduorum, judiciorum & attentorum Medicorum erit, cui non tragici effectus sublimati hujus, extrinsecus licet usurpati, consent. Wolfii Obs. Chirurg. Lib. 2. Observ. 1. p. 179. sq. Act. N. C. Dec. 3. ann. 5. obs. 204. Bonetus Polyalth. lib. V. c. 35. p. 561. Commerc. litterar. Ann. 1732, hebd. 31. p. 245. sq.

- II. *An Circulator applicando Emplastrum hoc corrosivum recte egerit, aut annon potius tristius illorum symptomatum & mortis auctor fuerit in Matrona, qua ante illius adplicationem optime valebat?*

Ad hanc interrogationem reponimus decisionem affirmativam, quod videlicet imperita, audax & terna vice continuata Mercurii sublimati adplicatio in hac, antea sana Matrona, periculosa præcipue pathemata in femore, dein etiam subitanam ac impetuofam congestionem inflammatoriam cum consequente turbulenta salivatione concitaverit: Haud quidem in relatione historica, tragici hujus casus, aliæ, scitu dignæ, ejusdem generosæ mulieris qualitates commemoratæ sunt, qua videlicet corporis constitutione ipsa prædita, an plethorica, temperatis aut intemperatis humoribus instructa, cui diætæ, vitæ generi, quibus moribus animique adfectibus dedita fuerit, quo ordine quotidianæ & reliquæ evacuationes in eadem processerint (a) &c. Nihilo tamen secius series atque nexus dirorum multorum & periculorum symptomatum caustico illi Emplastro suam debent originem: nec deficient testimonia, quibus vehemens, repentina & turbulenta salivatio, per sublimatum hunc mercurium, infelici plane successu concitata probatur: Quamvis etiam paucis ab obitu diebus salivatio remiserit, cum jam ob perditissimum morbi statum vires extreme defecerint, sat strenue tamen illa præce-

- (a) Cum hic non fuerit casus morbi & mortis naturalis, sed violenti & artificialis, omni circumstantias scitu necessarias, quæ in vulgaribus morborum historiis alias recensere moris est, maxime ideo, quia nihil in iisdem occurrebat, quod extraordinarium extiterit, aut casum ipsum mutare possit. Ipsa autem Matrona erat temperamenti cholericisanguinei; habitu corporis firmo, repleto, plethorico; temperatis humoribus prædita; animo facile quidem adsciebatur, at & satis moderate; lautæ & sedentariæ potius quam agili vitæ generi dedita; semper optime menstruata; ante duos & dimidium annum matrimonio junctæ, nullos suscepit liberos; evacuationes omnes per totum morbi decursum satis regulariter procedebant; nec ipsa per complures annos illum notabilem morbum passâ est, præter dysenteriam superioris anni, a qua tamen adeo bene convaleuit, ut omnes sapientem ejus firmam mirarentur.

præcedentibus successit diebus, ut nullo monitore, nedum impulsore opus habuerit, ni oleum igni infundere ac præsentia terribilia omnique commiseratione digna morbosa pathemata acerbiora reddere, crudele dicitaverit consilium. Quod porro infelix hoc medicamen, usu topico adhibitum, salivationem impetuofam provocet, doctos atque peritos Medicos vix latet; nec ullus horum vadem se promittere poterit, fore ut talis salivatio unquam modica & innoxia extiterit. Quoniam etiam in arte sua peritus Medicus adhibitus in eodem miserabili casu purgans sat validum, diaphoretica, balsamica, mundificantia, putredini resistenta, lenientia, discutientia, sedantia selecta & probata auxilia ordinavit, haud tamen singula hæc virus illud mercuriale sufficienter subjugare potuerunt; & licet essentia pimpin. alb. usus in paulo minorem quantitatem b) redigi & temperari debuerit, minus tamen eadem tantum obesse potuit, quin innumeris casibus salivationi promovendæ, faucibus purificandis & stagnationibus discutiendis, quippe eximie fructuosam illa se exhibuerit, ideoque singulari ordinatione masticatoriis & apophlegmatizantibus selectis remediis adnumeretur.

Tandem quaeritur:

III. *An Medicus, eo demum tempore in auxilium vocatus, quo calamitosa symptomata medicamentorum deglutitionem fere omnem excluderant, lethalem eventum prohibere potuerit, præcipue, si suadente Empirico salivationem adhuc magis promovisset?*

Quam ultimam quaestionem haud alia, quam negativa resolvere possumus responsione: Non raro enim vix decem periti Medici id in meliorem statum convertere minus valent, quod unus audax, impudens & imperitus Medicafter perdidit atque corripit, ideo prudentis Medici officium est, ut quantum Religio Christiana & Medica concedit, tumultuariis circulatorum aulibus ipse

(b) Sed vide rationem in *Histor. med. de Dysenteria biliofo - contagiosa*, Cap. III. §. XXXVI. XXXVII. LXXXVI. Cap. IV. §. XXVII, pag. 73. 97. & 122. *Append. Volum. V. Actor. Nat. Cur.*

36 *Incautus Mercur. sublim. usus extern. mort. infer.*

suas nequaquam immisceat manus, rectiusve τὸ πείθει exerceat, quoniam ut plurimum nihil ad salutem ægrorum perficitur. Subinde autem certo certius evenit, ut impostor fatales temeritatis suæ eventus, impudica fronte in peritum devolvat Medicum.

In præsentī casu octavus adfulserat dies, quo demum, forte ægræ in pessimum statum conjecta, Medicus peritus vocatus fuit, ut damno, a medicaastro illato, salutare ferret consilium: at cum humores & motus in misera ægra summopere feruerent, & in femore æque ac capite partes valde irritatæ essent, sane, non fuit in Medico tantisque resistere telis atque tumultibus: in eo enim contigit, quod Plato edixit, facilius esse movere quietum quam tranquillare motum: hoc autem adsertum erat Empirico ignotum. Vehementia, atrocitas, multitudo & contumaciâ symptomatum prohibuerunt. quo minus Medici docti solertia, sollicitudo ac providentia salubres adsecuta fuerit successus & eventus, qui propterea omni caret culpa dum hæc contra in Empiricum merito derivanda est, quem illatæ noxæ eximere juxta scientiæ & experienciæ fundamenta nulli possumus. Id quod judicium suffragante ordinis nostri consensu ac auctoritate, sub sigilli nostri confirmatione, ad petitum exhibemus. Dab Halæ Magd. d. 28. Sept. Ann. 1737.

(L. S.)

Decanus, Senior und sämtliche Professores der Medicinischen Facultæt allhier.

NOVA
FEBRIS MILIARIS

SVB EXITVM ANNI 1733. ET INITIVM
ANNI 1734. IN CELSISSIMO ALPIVM PENNINARVM
BAVARIÆ JVGO EPIDEMICE GRASSANTIS

HISTORIA,

CVI SVBIVNCTA INSVPER EST SVCCIN-
CTA MORBI ISTIVS ÆTIOLOGIA, ITEMQVE
RATIONALIS SVB EIVS CVRATIONE OBSERVATA
MEDENDI METHODVS;

OMNI, QVA FIERI POTVIT, ASSIDVITATE
ANIMIQVE ATTENTIONE ET SINCERITATE
CONSIGNATA,

AC

ILLVSTRI ET EXCELLENTISS. NOMINI
BÜCHNERIANO

DEVOTISSIME DICATA ET CONSECRATA.

PER

FRANCISCVM JOSEPH. GRUNWALD,
Med. Doct. Circuli Monacensis Physicum Provincia-
lem, & Inclytæ S. R. I. Academia Natur. Curios.
Polybium II.

BAGLIVIVS

*Opp. suor. Lib. I. cap. 5. n. 4. p. m. 9. Edit. Venet.
& ibid. Lib. II. cap. 3. n. 2 p. 109. sqq.*

*Historia morborum tota quanta est ,
pendet a sedula, & patienti descriptio-
ne eorum, quæ doctus observator de
morborum invasione , progressu &
exitu adnotaverit , & eadem , qua
observavit , simplicitate, chartis ex-
posuerit.*

MORBI HISTORIA.

Autumnum, præ reliquis anni temporibus gravius ut plurimum adficere humanum corpus, apud omnes in confesso est; præsertim vero, si inopinatae & frequentes fiant aeris calidi in frigidum, aut hujus etiam in calidum mutationes, sicuti hoc satis exacte confirmat divus HIPPOCRATES *sect. III. Aph. 1.* his verbis: *Mutationes temporum potissimum pariunt morbos: & in ipsis temporibus magna mutationes aut frigoris, aut caloris, caterorumque ad proportionem his respondentium.* (a) Idem quoque demonstratrum legimus a Celeb. PET. GERICKIO iu dissert. de *Valetudinis ratione & praesidiis, autumno.*

Mœstissimum pro dolor! ejus rei exemplum sub finem supra dicti & principia sequentis anni præbuere, qui salubriores communiter habentur locis planis, *montes pennini*: (b) vix enim circa finem *Novembris* & initium *Decembris* copiosæ per excessâ quaqua versum montium cacumina floccorum nivalium turmæ dispersæ erant, frigusque sua incrementa, loci & temporis indoli convenientia, in dies sumere ceperat, cum inopinato circa Solstitium hiemale (quod cum ingressu ☉ in ♄ die 21. Decembr. contingit) tempestas præter incolarum, etiam grandævorum, ibidem memoriam, inaudita vicissitudine & subitanea mutatione adeo tepida ac insolita ingrueret, ut non tantum omnis nivium copia uno impetu deleretur, sed hiems quoque, quasi non hiems, veris suaviter adspirantis mansuetudinem æmularetur.

Mirandum ergo haud est, si ad *insolitum* temporis tractum novum plane & *inusitatum* morbi genus resultarit. Adgressus est hic morbus illustres pueros ibidem, potissimum adolescentes (c) & juvenes, forte, ut, cum provectoris ætatis hominibus & adul-

(a) Non absimile est effatum ejusdem Auctoris, quo Librum suum de *aere, aquis & locis* auspicator.

(b) Ita a IOAN. AVENTINO, Bavarix Historiographo, adpellati.

(c) Luem pestiferam in agro urbeque *Ambergensi* ann. 1613. desævientem, juniore quoque etati maxime infestam fuisse, testatum reliquit JOAN. INGOLSÆTERVVS *Physicus ibidem sat celebris*, in *Epistolis ad D. SIGISM. SGHNIZERVM, Archiasrum t. t. Bambergensem*, datis, quæ ex-

adultis nocere haud potuit, in ontibus exitiosior esset tenellis? Telam exordiebatur in principio sub schemate non adeo magni morbi, per insolitam morositatem, adpetitum imminutum, in nonnullis nauseam, levem horripilationem, pulsum celerius modo micantem, modo debilem, & NB. quod apud omnes fuit, *tumorem anginoidem plus minus auctum, cum deglutendi molestia*; sitim non raro contra morem febrium aliarum, exiguam, sed in progressu & statu morbi auctam. Urina quorundam subjectorum in principio non adeo insigniter mutata adparebat. Udor & sudor in aliquibus intolerabiliter foetidus erat atque graeolens. Proteiformis ergo & multiplici facie incedebat: Corpus universum variegati coloris conspiciebatur, prodeuntibus innumeris pustulis, milii semen figura & exiguitate referentibus, nunc *albis*, nunc *rubris*, interdum utrisque in uno individuo. His iungebat se insuper aliud exanthematum genus, modo *variolarum*, modo macularum rubicundarum, ad instar *puncturarum pulicis*, verarum nempe *petechiarum*: quæ tamen efflorescentiæ non eodem semper tempore & modo protuberarunt, nec justum typum aut stata tempora servarunt, usque deque interdum habentes omnia. Erumpentibus tamen exanthematibus *tumorem anginoidem vel cessasse*, vel notabiliter saltem *remisisse* notavimus. Symptomata nonnunquam præter omnem malam suspicionem accessere, eaque gravissima & atrocissima, inquietudines nempe, præcordiorum angustiae, fluxus alvi, deliria & motus convulsivi, omnes *exquisita malignitatis* testes. Inter hæc sanguis in multis per nares prorupit. Cutis, post prægressas puncturas satis molestas

---

tant in *Cista Medica* JOAN. HORNVNGI. Non ab simile exemplum notatum reliquit PHIL. MENZELIVS, in carmine, Libro de *Peste* RAYM. MINDERERI præfixo:

— — — *Illa est*
Aut cæli vitio, aut contagio, aut sponte suborta
Dira lues, flammam, putri per fusa veneno,
Intus alens, maculosa cutim, bullataque inustis
Tuberibus: quæ seva die dans funera mille
Sternit humi intactæ florentia robora pubis
Nec tenera atati parcat &c.

itas in corporis peripheria sine manifesta aut exquisita ulceratione, in sine desquamata fuit, ubi res ægri in vado erat. Restitutis jam ægris, cum capillorum profluvio, nunc caput, nunc pedes intumuere, relicta circa malleolos serpigine miliari. Eorum nonnulli, qui arctius quoddam cum decumbentibus commercium evitare haud poterant, morbi quoque malitiam sunt experti. In permultis tamen malum in prima quasi herba, annuente divina gratia, suppressum fuit. Finis tandem Februarii morbo quoque imposuit finem.

RESOLUTIO.

A defectum prolixius delineatum *febrem continuam*, epidemicam, *malignam & miliarem* fuisse, facile dignosci potest.

Ad genus *februm*, tamquam *morbus calida intemperiei*; vel si mavis, *totius substantia*, quod pertineat, testatur motus humorum inordinatus & præternaturalis, caloris & pulsus mutatio, eaque a principio invasionis usque ad finem morbi: ergo fuit *continua*.

Ex eorum saltem numero quod sit, quos dicunt *sporadicis*, exinde luculenter adparet, quod culpa aeris enata, licet non in omnes promiscue grassata sit, juniorum tamen plerosque adfecerit.

Dixi porro febrem hanc *malignam* fuisse, quo stigmate eadem hoc in casu nunquam eximere se poterit; cum, uti fuit pessimæ indolis, ita pessime quoque per totum suum decursum se gessit, incertos ac minime regulares paroxysmos habuit, & quando maxime blandiri videbatur, tunc plerumque cum gravissimorum symptomatum cohorte prorupit, maximum vitæ periculum, immo ipsam subin-

de mortem subitanam induxit. (d) Quamvis non uno eodemque tempore, omnes tamen eodem invasit modo, neque illis, prout in ipsa Historia dictum, pepercit, qui suam ægrotantibus operam commodarunt, ita quidem, ut cum forte decumbentium nonnemo, quasi gratias acturus, manum alterius deoscularetur, e vestigio maculæ varii, coloris in circumferentia solidi imperialis magnitudinem referentes, exorirentur, relicta quoque in medio pustula variolosa, certo certius per reliquum quoque corporis spatium latius grassaturæ, si amicum fomitem porro invenissent. Cæterum modo ruber, modo albus, modo discolor adparet, immo mirificam sæpe larvam induit Proteus hic nequissimus.

Recensita itaque phænomena conjunctim sumta, tamquam *producta morbifica*, nonne de *malignitatis causa* abunde testantur?

Pro *specificis* ab aliis exanthematicis febribus *differentia*, etsi petechias quoque & variolas hinc inde junctas habuerit, a potiori tamen denominavi eandem *miliarem*, ob papulas minutas, seu pustulas, post efflorescentiam figura spherica & exilitate sua granis milii adsimilatas; unde & latinum *febris miliaris* vocabulum originem traxit. Quoniam vero superficies corporis, ob dictas papulas, denso agmine erumpentes, aspera redditur, Germani hinc, præsertim *Saxoniæ incola* morbum ipsum *den Friesel* nuncuparunt, eo quod aliquam sibi similitudinem conceperint inter exasperatam hoc modo cutem, & pannum pariter asperum, & exiguis in superficie globulis, aut nodulis gaudentem, qui vulgo

(d) Pertinet huc Illustr. Ettmülleri adsertum *Opp. suor. pag. 385.* *Febris purpurata*, inquit, *acutus, non raro præceps est adfectus, qui, dum maxime videtur blandiri, subito jugulat.*

vulgo *Fries* audit. Vid. NIC. AMON. *Dissert. de febre miliari.*

Nolo hic inquirere, an vestigia *febris miliaris* apud antiquos Medicos Scriptores inveniantur. Sunt, qui ex HIPPOCRATE *Epid. Lib. 2. Sect. 3. p. m. 100.* locum quendam huc trahere adlaborant.

Sunt insuper, qui defendunt, HIPPOCRATEM *purpuram* descripsisse *Lib. II. de morb. tit. 68.* item in *Pranot. Coac. n. 243.* Alii citare in hanc rem non verentur RVFFVM EPHESIVM, itemque AEGINETAM & ORIBASIVM.

Agere hi cum iis videntur, qui *Variolarum antiquitates* nunc primum e Græcis eruere contendunt. Conf. *Acta Erud. a. c. Mens. Majo p. 207.* Ast sicut juxta FREINDIVM *Hist. med. p. m. 305.* nullum Variolarum vestigium in Græcorum Medicorum Scriptis, ita vix ullum de nostra febre exanthematica textum genuinum ac fundamentalem inibi reperiri posse, non immerito arbitrantur alii. Quidquid sit, id certum habetur, febrem hanc pestilentialium speciem esse apud Germanos penitus *novam* & circa an. 1652. Lipsiæ primum observatam a Cel. LANGIO. (e). Anno autem 1666. cum passim in Bavaria grassarentur febres mali moris, primum a Medicis Bavaricis heteroclitas ejusmodi maculas, cum tumore & cutis elevatione adparentes, notatas fuisse existimo. *Nesciunt febrem miliarem quam plurimæ nationes, regiones ac civitates,* adeo ut tamquam singularissimam *observationem* in *Ephemerid. Nat. Cur. Dec. I. Ann. III. pag. 428.* istum morbum in Pannonia adnotarit D. RAYGERVS.

Subiectum hujus morbi peracuti ut plurimum erant *adolescentes, vel juvenes,* & tota illorum corporum officina:

f 2

(e) Vid. pariter WELSCHII *Historia Med. de novo puerperar. morbo* Ann. 1655. edita,

cina : omnes enim partes in febrī adficiuntur , ut sic universalis sit intemperies. Constat autem corpus ex partibus *solidis & fluidis* , *solida* vero unice , intuitu fluidarum , ut in statu naturali temperatæ , ita in præternaturali intemperatæ dicuntur , adeoque genuinum & *principale subiectum* constituit *massa fluidarum* , tum ipse *sanguis* , tum *fluidum nervæum* ; & cum M. S. in corde & visis immediate hæreat , ideo etiam ex solidis hæ partes primario subiectum una constituunt. Exanthematum autem *sedes* est superficies universi corporis , non tantum *externa* , sed nonnunquam etiam *interna*.

Post considerationem subiecti , recto tramite pergimus ad causarum inquisitionem.

Causam materialem febris nostræ miliaris *immediatam* esse miasma malignum contagiosum febrile , ad massam fluidorum delatum , extra omnem dubitationis aleam est positum.

Jam cum nihil utilius sit , quam adfectus morbosos ad *causas* reducere , ideo ad earum indaginem nunc progrediemur. In promptu statim esset responsio , si ad *occultas qualitates* cum antiquis confugere liceret , vel si cum iis sententiam proferre fas esset , qui *naturam* , sicuti *morborum medicatrix* communiter audit , (f) ita pariter *effectricem morborum* esse , liberali nimis commento adferunt , eaque propter febres *salutares esse conatus natura* , vel animæ nostræ rationalis , ad ravim usque clamitant. Ast , ignoscant mihi auctores ac defensores illius *ὐπὸ θεῶν* , quod existimem , ipsos in naturam nostram haud parum esse injurios , quando huic attribuunt effectum morbi , qui unice debetur *causæ materiali* , quam in morbo enarrato universaliter fuisse putamus venenum aliquod , seu miasma malignum.

De

(f) HIPPOCRATES *Epid. 6. Sect. 5.*

De malignitate isthac prius, quam specialius differam, pauca quædam prælibanda duco ex *non-naturalibus*, de *aere*. Hunc vitæ & morborum causam esse, ait COUS, pro diverso puta respectu; varias etenim ille a *superioribus* non minus, quam illis, quæ *infra* & circa nos versantur, mutationes subire coactus est. *Superiora* erant astra, quorum distemperata commistio sero autumno, (ubi morbi *in universum maxima ex parte acutissimi fieri solent & exitiales*, juxta HIPPOCRATEM *Sect. I. aph. 14. & Sect. III. aph. 9.*) simulque circa *Solstitium hiemale*, natura existente imbecillima, mutationes varias, tum in aere, tum in corporibus nostris excitavit. Manifestior autem erat mutatio, quæ ab *inferioribus* aeri nostro accidit; cum enim alpes & valles sub nivium huc usque copia undiquaque sepulti jacerent, *præter exemplum* & omnium expectationem subita tempestatis vicissitudine factum est, ut una eademque nox, tepida admodum, nives, per tempus jam fere multum collectas, non abstulerit modo, sed insuper ligatis antea brumali frigore, nocivis exhalationibus, per vallium & montium fauces, fissuras & specus, liberum aperuerit exitum.

Talismi modi effluvia heterogenea & meteora varia cum ob ventorum id temporis insuetam clementiam ventilata & dissipata non fuerint, utique miasma aliquod malignum, specifica etiam commixtionis indole, (ut inde diversi specialiores effectus & similis mixtura in humoribus hominum emergerent,) ex iis ortum capere potuit, quod *aeri* postea, omnium feminarum universali receptaculo, communicatum, tandem in hominibus tenerioris texturæ, vel talibus, qui, fortassis propter diætæ errores, impuritates humorum sibi contraxerant, sicque *causa mediata*, sive *antecedentis* vices simul gerebant, per inspirationem, sive capitis foramina, sive poros cutaneos, humorum latifundio interspersum atque innidulatum, instar fermenti, ad suam illos

indolem & naturam induendam disposuit, similemque iis motum introduxit, tum progressivum, tum intrinsecum: quo in motu sanguinis, & fluidorum dyscrasia, febris nostræ *causam immediatam & formalem notionem* habendam esse putamus.

Dari autem ejusmodi miasmaticas & pestilentes materias, a particulis M. S. constitutivis in ipsa præternaturali fermentatione & ab ordinario cujuslibet speciei febrium materiali principio plane diversas & distinctas, confirmatur utique per Pestilentiam, quæ de loco in locum transfertur, hominibus etiam insciis, cum rebus promercalibus, malignis effluviis contaminatis.

Id ipsum quoque differte loquuntur morbi chronici atque alii acuti, uti Dysenteria, Lues Venerea, Scabies, Lepra, &c. item Phthisis, (utpote quæ communi Practicorum suffragio itidem contagiola est,) rabies canina hujusque generis plures.

Veneri morbifici determinatam vim & veram atque realem existentiam porro probat jam ubique nota insitio & inoculatio variolarum, atque recens inventa eas per transplantationem excitandi methodus, insuperque nuperrima febris catarrhalis maligna anni 1732. quæ vix non omnes Europæ regiones & civitates perreptavit.

Si quæris, in quo consistat materiale febris & malignitatis hujusce principium? respondeo, quod prudens Medicorum solertia abundanter jam demonstraverit, adeo subtile esse illud principium, ut omnem sensum a *priori* fugiat, & nonnisi a posteriori cognoscatur. Ab effectu ergo credibile nobis videtur, quod fuerit *sal quoddam volatile, destructivum, ad acidam* ut plurimum *naturam accedens*, juxta SYDENHAMIOS quippe DOLÆOS, HELMONTIOS & SCHELHAMMEROS in enodanda specialius principii materialis in *malignis* natura admodum operosos; perniciosum

namque

namque virus est *salinum*, præsertim quando ex terræ effluvis ortum sumit, ac de Vitrioli vel aluminis, Nitri vel Sulphuris mineralis, aut Arsenici indole participat. Vid. BERNH. CONNOR *Tract. de antris lethif.*

Salsum autem miasma illud *subacidum* quod fuerit, puto manifestum evadere ex statu sanguinis apud omnes quibus detractus fuit, coagulatorio & ad debitam circulationem profus inepto, ita, ut cruor e vena secta extractus, nigricans, grumofus, omni sero orbat, crassaque, viscida, alba, magna crusta, qualis in acutissima pleuritide laborantibus & omnibus inflammatoriis morbis conspicitur, per omnem superficiem præditus fuerit. Sequitur ergo, descriptum hæctenus miasma virtutem habuisse subacidam; certum enim est in Senatu medico, *acidum omne coagulare sanguinem*, quamvis & alia subesse potuerint coagulatoria, e.g. frigus, quod inopinatam illam cœli tepiditatem & terræ aperturam sensim insequatur.

Causa igitur *antecedenti, occasione, materiali & formali* quantum ad scopum hunc pertinet, æqualiter exposita, ad *phenomena* morbi nostri explicanda me accingo.

Hinc, si quæritur, unde enumerata superius in historia clinica, tempore invasionis nata sit *tristitia, merofitas, & hilaritatis* imminutio? respondemus, partim a sanguinis lentore, partim a spirituum fixatione & ligatione. Omnis enim febris oritur, si M. S. fluiditatem suam naturalem deponit, lenta & viscosa redditur, vel aliquo modo coagulatur. Lentor sanguinis etiam lentorem spirituum producit, cujus rei exemplum habemus in melancholicis. Immo salia acida maligna simul spiritus animales figunt, & tristitiæ gradum augent. *Horripilatio*, quam febricitantium aliqui sentiebant in lecto & hypocausto calido, lentori sanguinis pariter tribuenda erit. Etenim si sanguis crassus per arteriosos arcus subcutaneos non movetur, tunc nervi sub-

cutanei

cutanei calore suo destituuntur : ergo necessario frigoris sensus excitatur. *Calor*, vel æstus febrilis, pulsus nunc auctus, nunc debilis, sanguinis spissitudini & lentori originem debet. Suppositonamque (ut in simili statu accurate pro more differit TEICHMEYERUS *Dissert. qua Historia morborum hiemis præterita sistitur,*) durante frigore febrili sanguinem non moveri per vasa subcutanea ; ergo necessario magis interiora versus reprimitur. Compressus vero sanguis, vi suæ elasticitatis, postea in æstu auctiori se magis magisque expandit, & motu accelerato receptam in humoribus materiam salino - subacidam, pro salutari ejus discussione, ad partes colli excretorias & salivales protrudere tentabat: quid ergo mirum, quod, depositis dein ibidem partibus ad nocendum jamjam partis, in glandulis colli, musculis laryngis atque pharyngis, cum subtili sanguineo - salivali floridior humore, in prævio infarctu & coacervatione, seu repentina congestione, segnem, obstructoriam, acrem & subtiliter inflammatoriam, maligne ulcerosam statim denuo induxerit, unde communis apud ægros nostros erat dolor faucium & præcipuarum ibi existentium partium febrilis inflammatio, ut musculorum laryngis, pharyngis, uvulæ, ossium, *hyoides* dictarum, glandularum tonsillarum, sublingualium, thyroidearum, isthmi & faucium, una cum ingravescente tunnicula vespertina, a rodente utique ulcerante stagnatione exorta. Propulso autem ita ad collum sanguine, Diaphragma & pulmones respiratione faciliori gaudebant. Porro cum prava materia, ob mucidam suam implicationem intimioribus partibus arctissime cohærens, inflammationem, ardorem & ulcerationem partim excitaret, partim minaretur, sicque sanguinem in interiore palato magis adhuc condensaret & comprimeret: compressæ vero iterum partes ichoroso - sanguiferæ, facta porro, motus intestini & elastici, itemque accedentis novi humorum motus beneficio, salutifera me-

tastasi a partibus nobilioribus ad ignobiliores, ab interioribus ad exteriores, a faucibus ad peripheriam corporis & partes subcutaneas, hostiles copias rectissime propulsarunt; peracta enim materiæ morbidaë, non equidem critica sed symptomatica translatione, tumores anginoides confestim evanuisse, & insigne levamen subsecutum fuisse, recensita primitus morbi historia docuit: adeoque juxta HIPPOCRATEM *securissimum est totam secessionem extraverti.*

Proscriptæ itaque ad confines corporis partes malitiôsæ, in transitu cutis acriores redditæ & spiculis suis ad contractionem vasa sollicitando, exitum sibi præcludebant, liquidiorique parte exhalante, crassiores particulæ ad se invicem accedentes per motum intestinum intime commiscebantur, combinabantur, ac pro varia diversitate modificatione & relatione materiæ ad vascula excretoria capillaria, modo *alba*, modo *rubra* adparentes, focia quoque *atta* habuere *exanthemata*, nunc maculas, pulicum morfui similes, nunc papulas majores minoresve referentia. Cutis vero extrema *pellicula*, seu cuticula, quatenus per ichorem interfusum semel separata fuit, ad crescere rursus nequibat, sed velut mortua *dehiscibat*, ac in forma furfurum, aut squamarum, amplitudinis diversæ decidit.

Ad gravissima illa *Symptomata* quod attinet, dari nobis postulamus, quod in vulgus quoque notum est & cognitum, adesse videlicet in illis febribus, quæ semper aut ordinarie deprehenduntur malignæ, diversum malignitatis gradum, & talem cum quantitate, tum qualitate; *qualis nempe & quanta est causa, talem oportet sequi morbum.* Jam, si malignæ ejusmodi particulæ in copia, subtilitate, aut activitate minori vel majori, massæ cuidam sanguinæ, in antecessum scorbuticæ, aut ad putredinem inclinanti, commisceantur, ut iis, quomodocunque etiam attenuatis aut subjugatis, sufficiens, in corporis superficie, spatium non suppetat, vel si

ad partes cutaneas quidem non tamen debito modo, deferantur, aut intempestive, a causis occasionaliter accedentibus, vel internis vel externis, nondum remota primaria causa, repente aut successive iterum evanescant, retrocessione sua sanguini, in vasis minimis pectoralibus, itasin, inducant, fieri utique aliter nequit, quin *anxietates & pressiones precordiales* oriantur, tam diu perdurantes, donec nova exanthematum eruptio subsequatur, aut ad minimum alia excretionem periphericam conveniente illorum defectus suppleatur. Ab obstructis simili ratione vasculis cerebri, *deliria*, aut ab irritatis per retrogradas acres particulas villosis intestinorum glandulis, periphericæ excretioni e diametro contrariantes *diarrhæa* excitantur, quæ non criticæ, sed vagæ omnino erant. Dictæ vasorum sanguiferorum obstructiones nervos quoque blande comprimunt, facileque itidem obstruunt, & ita fluidi nervei & sanguinis circuitum plane intercipiunt, vel nervos irritant, quibus irregulariter & spasmodice contractis fiunt *convulsiones* in hoc adfectu, in augmento & statu omnino lethales.

Capillorum in convalescentibus, finito morbo, *profluvium*, originem debet principii maligni corrosivæ qualitati, quale quid contingit in morbis venericis. Tumor *pedum & faciei*, cujus pariter in historia mentio facta fuit, in declinatione, aut circa finem morbi contingens, sane ad oculum ostendit, quod lymphæ retrograda atque a sanguine in extremis vasculis & appendicibus arteriosis secreta, amiserit debitam suam fluiditatem, & a malignitate in aliquam viscositatem mutata fuerit, quia libere per glandulas fecerentes permeare non valebat.

Demonstrata sic phaenomenorum & nostri symptomatum ætiologia, ad *Semioticen* propero, & primo quidem ad *signa aïagnostica*, inter quæ, cum in aliis febribus acutis malignis reliqua plerumque communia sint, unicum possi-

tiffimum notandum esse autumo, quod hæc nostra tamquam certum omnino habuit, idque PATHOGNOMICUM, *faucium* nempe *tumorem doloremque*, una cum læsa *deglutendi facultate*, quæ semper hostem præ foribus esse palam denunciavit. Talem autem febris exanthematicæ prodromum aliquando observatum fuisse, hucusque in Practicorum scriptis invenire non potui. *Acta* equidem *Berolinens Vol. VI. part. 6.* perhibent, *purpuram epidemicam prope Berolinum invasisse cum dorsi tensionibus, horore, vomitu, & conjuncta statim aut in aliquibus tantum, faucium inflammatione*, quam per accidens quoque notavit BOETTICHERUS *Diss. de Purpura rubra §. 2. p. 6.*

Eventus hujus morbi, quia tales maligni nunquam sine metu sunt, erat dubius & anceps: in compluribus tamen per Dei gratiam salutaris erat, in nonnullis vero lethalis. Exanthemata festinanter & post primum ab invasione diem prodeuntia, ambigui successus justum metum incutiebant. Miliaria *alba* cum *rubris*, aut *petechiis* juncta, majus involvebant periculum & noxas graviores producebant. Eruptio blanda & constans, cum ægri & adpetitus levamine, erat optima. Urina versus statum intense ruffa pessimum signum præbebat, ob malignitatem intime cum sanguine junctam. Sedimentum urinæ causam morbificam a M. S. separatam indigitabat. Repetitæ hæmorrhagiæ narium nil sinisteri portendebant; e contrario sputum sanguinis malum in iis præsertim individuis, quæ hæmoptæ aliove solidæ texturæ, aut viscerum structuræ vitio antea laboraverant. Superveniens in augmento, vel statu morbi, anxietas præcordialis, fluxus alui, maculæ evanescentes, & pedisequæ convulsiones tantisper pulsantes, de ægro pæne conclamatum esse significabant.

Progressum jam facimus ad curam, sive *methodum mendi* quæ est vel *προφυλακτική* vel *θεραπευτική*. In epidemico

nostro omnium vota eo dirigebantur, ut a contagio immunes esse valerent. Laudavimus ergo suffitus, revera aërem contagiosum atque malignis effluvis inprægnatum corrigentes, ex *Olibano, Mastiche, Benzoë, Storace, Juniperi ligno & baccis.* (g) Item *masticatoria*, vel Morfulos præservantes, ex Spec. pro trochisc. sublingual. Aug. vel liberant. Extr. Angel. Zedoar. c. Sacchar. in Aqua Scorzon. solut. aut ex *Cort. Citr. Zedoar, Spec. de Hyacinth. &c.* Pro *errhinis* ordinavimus Olea destillata *Angel. Cort. Citr, Cinnam. Rut. Camphoram, Theriacam. Ess. Ambr. &c.* Plethoricis *venesectionem*; cacochymia laborantibus ope Elix. propr. c. Rhab. & Pil. Ruffia. narum *evacuationem*, & sæpius post *infusum herba Thee*, vel adfumptionem *Theriaca*, aut *Consect. Alkerm. utriusque* SUDATIONEM modestam, præ omnibus tamen separationem & *aeris mutationem*, atque ad avertendam tristitiam *musicos concentus*, cum *dieta laudabili*, magnopere commendavimus. Vid. si placet, *Prophylaxis Medica in malignis*, in vernacula conscripta & publici juris facta a Melch. LINDAVERO, *Physi o olim Burghusiano Bavaro*, a. p. 61. usque ad p. 77.

In methodo *therapeutica* consideravimus causas, & quidem 1.) malignitatem & salla corrosiva, acidæ naturæ; 2.) sanguinem a malignitate coagulatum; 3.) tandem symptomata connexa. Primum quod attinet, non aberrare me

---

g) Illustris b. m. G. W. WEDELIUS in constitutione aëris maligna *undsuata venenata corrigi* jubet *accensis baccis atque fruticibus Juniperi foliis Absynthii ac Ruta*, utemque *cornibus varii generis.* Vid. ejus Dissert. de *Dieta literarior.* pag. m. 10. *Wolffg. Sigism. BREM. Prof. Med. olim. Ingolstadtensis*, in *luffi* u suo plusquam *aromatico* f. 14. dilaudat poma Ambræ, Herb. Majoran. Rorismar. Flores Lavend. spicæ, Lign. Junip. Cort. aurant. Citr. Cinnamom. Macis, Benzoë, Storac. Calamit. quæ omnia fragrantem vel per se, vel sub calore lenissimo sparant odorem.

me crederem, si, supposita causa morbi, in acido corrosivo consistente, in usum vocarem ant-acida, qualia sunt *absorbentia*, acidumque volatile in se recipientia, insimulque primum præ omnibus absorbentibus, alcalinis & ant-acidis, concederem locum Lapidibus Cancror. cum aquis diapnoicis commixtis: Hi namque *eximiam virtutem in resolvendo lentore humorem vario & coagulo possident.* Confer. Dissert. de *Lapidibus Cancrorum* sub Præsidio Illustr. b. m. BAIERI ventilata, §. XXIII. p. 20. *Cornu Cerui utrumque*, (h) *Conch. Ebur. os de Cord. Ceru. Antimon. diaph. simpl. & martiale, Bezoard. anim. & mineral. Spec. de Hyacinth. & Confect. ejusdem*, quæ omnia *resolvendi* quoque facultate pollent, proindeque ad coagulum dissolvendum summopere faciunt, præsertim si misceantur aquea, quæ serum simul restituunt, diapnoën promonent, quales inprimis sunt, hoc placidissime & benignissime perpetrantes, *Aqua Rub. Idai, Fl. Papau. rhead. Fung. 3 mar.*

h) Das Hirschhorn, sonderlich das gebrannte ait. *Fo. Georg. AGRICOLA Physicus circa finem Sec. XV. Ambergensis in P. lat. super. de Cerui in Med. usq. C. III. n. 43 p. 34.*) wird in allen Stricken, so für Gift und Pestilenz gebraucht werden, in doppelten Gewicht, an statt des Einhorn, genommen, und mit genossen, auch für sich allein und neben andern zur Fürsorge gebraucht, dieweil es vor Gift verwahret — Das gebrannte Hirschhorn eingeben, treibt die Flecken und Blattern fort, und befördert dieselben: & paulo ante: In den bösen hitzigen Fiebern und Haupt-Kranckheiten, da sich kleine rothe, oder auch braune Flecklein anzeigen, sollen sie mit Eingebung des gebrannten Hirschhorns befördert und heraus getrieben werden, und wird daneben in das Franck nützlich gehencet: auch neben andern im Wasser gesotten und getruncken, wird in solchen Beswehrungen dienstlich genossen zc. *Contrariam vero huic sententiam fouet Dn. D. MICH. ALBERTI Dnb. vexat. mat. med. §. 170 fol. 41, & G. E. STAHLIUS de Criter. Experim. med.*

mar. C. B. Scorzon, Flor. Samb. Galeg. Acetos. è typh. Ceru. Scord. & Scabios. præscribendo nempe hæc omnia vel in forma *Mixturar.* vel *Syrupor.* vel *Pulverum* aut *Emulsionum*, cum Semin. *Aquileg. Nasturt. Pæon. Nap. Cort. Citr.* & aquis congruis. Modesta tamen ut sit talis resolutio, non abs re erit, si addantur nitrosa, (i) videlicet *Lap. prunell. Nitrum antimoniat.* &c. quæ omnia pro varietate indicationum, prudenter alternari, proportionari & eligi possunt ac debent: separatione etenim rite succedente remedia quoque fixiora propinanda veniunt.

In symptomatibus ea dedimus, quæ circumstantiarum ratio postulavit, sic faucium inflammationi succurrimus, præter interna convenientia, Gargarismatibus & injectionibus tepidis, ex infuso *Thea, Veronica* &c. *aqua plantag. cum lact. viccin. Herb. Prunell. Decoct. hord. comm. Fl. Malu. Rosar. rubr. Spir. Sal. ammon. C. C. rasp. Nitro depur. & antimoniat. Rob diamor. Melle Rosar. Syr. de Ros. Sicc. Rub Id. Berber. Acetos. Citr. fol. Semperviu. succo ejusdem. Canc. viu.* &c. item Cataplasmatibus calidis ex *Rad. Alth. fol. Malu. Viol. Flor. Chamom. Melilot. Farin. sem. Fœnu. gr. Hord. Nid. hirund. in pulverem redact. Ol. Amygd. Violar. Chamomill. vel Empl. de Melilot. Camphora largiter imprægnato vel linteis complicatis Spir. vin. camph. calide irroratis.*

In talismodi casu colli ardorem nec non difficiliorem deglutionem per *Ol. Amygd. dulc. Syr. diamor. & aqu. Fl. Acac. mixtum* interius? exterius autem per *Empl. de Melilot. c. Ol. bezorrd. Wed. illitum, Dn. D. Jo. Georg. HASE-NE-*

- i) Hæc enim prudenter usurpata in febris malignis exanthematicis eo sunt præstantiora, quod plus valeant alterativa salutari, quam evacuatoria (diureticam intello) efficacia, insuperque juxta laudatum G. E. STAHLIUM putredinam fermentationem vehementer infringant, nec non sensum roborum ardorum mitigent, adeoque ipsas inflammationes imminuant atque temperent.

NESTIUM mitigasse refertur à DIRECTORIBUS *Commerc. Litterar. phys. techn. med. ad ann. 1732. Hebd. VII. p. 54.* Huc quoque conferri meretur *Differt. de Angina maligna sub Præsidio Excell. Dn. D. Jo, Jac. JANTKII* haud admodum nuper habita p. 27. sqq.

Exanthemata, vel legitime non erumpentia, aut post eruptionem retrogata, & creatæ exin angustia præcordiales indicabant *Salia volat.* moderata dosi adhibenda, aut *vesicantia.* De salutari usu *vesicatorii* in febribus exanthematicis vide sis *observ. 167. Ephemerid. N. C. Decur. III. Ann. V. & VI. p. 378. sqq.* item FREINDIUM. Facit huc *Vesicatoriorum in tenera etiam ætate salutaris usus*, occasione morbi variolosi notatus in *Actis Med. Berolin. Decad. II. Vol. III. n. 7. pag. 94. sqq.*

Diarrhœis pertinacioribus & diutius durantibus opponerentur leniter adstringentia & simul miasma noxium per peripheriam corporis expellentia, uti *C. C. ustum, Bol. armtn Terra sigill. r. aut Siles. Pulv. antidyfentericus*, &c. addendo, ne talia nimium increassent, mucilaginosâ & probe prius advertendo, an *critica*, an *symptomata* fuerint istæ diarrhœæ.

Convulsiones vero & motus spastici, purpuræ nostræ accedentes, mitigabantur *cinnabarinis.* (k) *Castorin. succinatis, Pulv. epil. March.* aut potius & potissimum ita dicto *nigro, Specif. cephal. c. Aquis Pæon. Cer. sor. nigr. epilept. Lang. Perl. ust. c. Pyr. Fl. Junic. Pæon. Man. Christ. perl. &c.*

Cæterum *emesin, catharsin, & V. Snem* quod attinet, cum res malignis in febribus Practicos inter sit anceps & dubia, in nostro epidemico ita tunc quidem cogitabam: Ex una parte certum est, principium morbificum non tam
per

(k) Vires namque *Cinnabaris* sunt polychrestæ in omnibus morbis, ubi *humores coagulari* incipiunt; hinc specificam illa obtinet virtutem in curatione convulsionum, febrium malignarum, variolarum, morbillorum &c.

per vias alias, quam & maxime mediante salivali fermente scibili latice per fauces ad ventriculum vectum, ciborum fastidium, nauseam, vomendi conatum, nec non ipsum vomitum, excitasse. Ex altera parte inter omnes convenit, cacochymia laborantes maxime morborum contagiis suscipiendis aptos & expositos esse, qui stabulantem primis in viis impuram & crudam massam alunt; hæc saburra hostem ab extra adventitium amice recipere, malignitatem augere & variorum symptomatum per totum morbi decursum supervenienti catervæ ansam præbere valet: Ergo recte præsentem tali, vel simili indicatione, in *morbi*, quod notanter dico, *principio* (1) adhiberi potest canalis alimentarii abstersio, nunc catoterica, nunc quoque anoterica, quæ posterior felicissimo sæpe cum successu præcordia a saburra inhærente, fauces vero a congestionibus inflammatoriis, easdem nempe potenter disturbando, liberat. Dein quæro: Cur ordinarie Practicorum cordatiores omnes in variolarum inoculatione, aut conjunctione sanorum cum variolosis corpus *ἀπο καὶ κριτῆ* præparandum tam sollicitè commendent? Nunquid, ne quidquam, turbas forsitan daturum hosti intus recipiendo, relinquuntur? Hæc ergo cautela cur hic locum omnino nullum habeat vix video. Insuper cum sanguis esset multa tenaci pituita, inquinatus & crassus, purgantia si SYDENHAMIO credendum, tunc videbantur maxime convenire. A positive quidem purgantibus & humores nimium exagitantibus hic ferme abstinendum esse, ad unum fere omnes præcipiunt Practici. Ipse HIPPOCRATES diligentem hic cautionem adhibendam esse ait *Sec̄t. I. Aphor. 24.* Quam ob rem

1) An forsitan recte cathartica hæc *Mercurio illo dulci*, rite parato, veluti galea, lorica & telo, roboranda jusserint alii, ego quidem non determinaverim.

rem *mitiora* (m) solummodo in usum vocarem, mixtis emeticis cum solventibus, e. g. in forma potiunculæ ex aqu. scorzoner. speciatim pulv. cornach. crem. tartari. tart. solub. rhab. Infus. fol. senn. aqu. laxat. Vienn. pulv. radic. Hypecuanhæ, in robustioribus Tart. emetico conjunctis alexipharmacis, e. g. sale scord. C. C. In forma linctus ex syr. de cichor. c. rhab. ros. solut. violar. solut. addita con. & alkermes; aut in forma Electuarii ex Cassia recenter extracta, Manna elect. Pulp. Tamarind. &c. quæ omnia blande eyacuant, nullumque orgasmum in sanguine concitant, sed aliquam saltem malignitatis partem unacum excrementis ex corpore relegant. Sin tamen ad vomituritionem subjecta talia non inclinarunt, aut de cruditatibus aliunde jam præsentibus justa non adfuit suspicio, utrumque omisimus.

De V. S. ne administranda duplex pariter dubium oriri potest: unum quidem ob morbi malignitatem, quæ per sanguinis detractionem & imminutionem evacuari non potest: alterum ob ætatem juniorem, utpote quam ut plurimum infestavit hic morbus. Sed facile ad ea respondetur: Etsi enim per V. S. nem non omnis, tamen pars materiæ malignæ saltem aliqua auferitur, insuperque sanguis residuus majori libertate movetur & facilior etiam fit secretio per insensibilem transpirationem atque udorem, in morbis epidemicis perquam necessariam. Aetas puerorum ut ut alias (quod tamen meticulositati potius, quam eorum, qui desuper suam firmare mentem sustinent, cultiori paululum judicio adscribendum esse reor,) contraindicet sanguinis missionem, nostro tamen in casu ponderosiori ex fundamento requiritur, ob metum nempe *anginosarum in-*

Append. A. M. Vol. VI.

h

flam-

(m) An sub reliquo morbi decursu quoque *cathartica* exhibere liceat, inferius notabitur.

flammationum, in ægrotis nostris omnibus vel jam præsentium, vel imminentium. Huc accedit, quod adlata morbi theoria, una cum experientia, fatis manifestaritur, statum sanguinis in Epidemia hac fuisse omnino *coagulatorium*, viscidum, & fero omni destitutum; an igitur de V. Sne in hac rerum circumstantia vel probanda, vel reprobranda, cuiquam dubium superesse amplius valeat, non video. Venæ Snem in *juniorum* quoque ætate aliquando, & in acutis præsertim, esse proficuum, testatur SYDENHAMIVS *Opp. suorum Sect. IV. Cap. 6. de morbillis.* Vid. *Acta Erud. Lips. An. 1690. Mens. Jun. p. 297. & Ephemerid. Acad. N. C. Dec. I. Ann. III. Observ. 55.* ZACVTVS LVSITANVS ex AVERHOE observationem practicam adducit, quod *in puerulo trium annorum angina correpto, talis V. S. cum evidenti emolumento instituta fuerit.* Sic quoque citat. *Ephemerid. Acad. N. C. Dec. III. Ann. X. obs. 245.* de V. Sne *puerulis bimulis, trimulis, quinquennibus, septennibus, &c. utiliter adhibita*, exempla in medium proferunt. Vide, quæso, desuper THIERMAIRIVM nostrum, & OSW. GREMBSIVM; illum in *Consil. hunc in arbore ruinos. Lib. I. C. 3.* ab extraneis quoque hac super re honorifice citatos, prout videre est in *Mantissa annexa Spec. I Satyr. Med. Siles. p. 85.* Constat mihi, quod hic *Monachii* olim frequentius in infantibus paucarum septimanarum, extra omnem morbosam afflictionem, tantum præservatorio scopo V. S. instituta fuerit. Quæ forsitan causa esse petuit, quod JOAN. FVCKSIUS, *Ser. ac Pot. Princ. Elect. MAXIMILIANI I. BAV. DVC. Consil. Med. Cubic. nec non Comes Pal. Cas. suum concinnarit Compendium, de abusu purgat. & sangu. detract. an. 1629.* hic locorum in 8vo editum.

JO. LEON. BOSCIUS Profess. Med. Ingolst. Bavaricus in *Tract. d. Peste*, ducentos ferme ante annos publicato, in Lue etiam pestifera sanguinis missione his patrocinatur

tur verbis : *Missionem sanguinis, præter eam, quæ cucurbitulis fit, quidam, ex quorum numero FRACASTORIVS est, minime admittunt. Et sane, nisi ab initio mittatur sanguis, non poterit non postea, ubi prostratæ fuerint vires, esse periculosum. Attamen fere Medici omnes alii fatentur, ab ipso morbi exordio, constantibus adhuc viribus, atateque permittente, si nusquam tumor adpareat, vel exanthemata, secandam esse venam. Quibus autem ob atatem incidere venam minus fuerit tutum, his phlebotomia loco extrema corporis membra scarificentur, & scarificatis cucurbitula adponantur. Hæc est omnium fere medicorum de mittendo sanguine in Peste censura, præter experientiam solidissima etiam firmata ratione.*

Si hæc valent in *Pestilentia*, eccur non etiam in *purpura*?

In hac *Bavariæ Metropoli* circa an. 1664. cum juniorum medicorum alicui nervos roderent, ob administratam in puella quinquenni, erumpentibus jamjam variolis, venæsectionem, Practici nonnulli a V. Sine simili in adfectu ac ætate præter rationem abhorrentes, ad MALACHIAM GEIGERVUM, Medicum Electoralem Bavaricum, Praxi & theoria longe clarissimum, quæstio devoluta fuit : *An in puella quinque annorum, habitus firmioris, febre correpta, erumpentibus post paucas horas rubris quibusdam pustulis in fronte & cervice, sed paucis, parvis & parum exertis, morbillis simillimis, possit tuto sanguis mitti, saltem ad uncias quatuor?* ubi vir celeberrimus, ex artis præscripto juvenem doctissimum fecisse, palam pronuntiavit. Huc opportune faciunt, quæ apud JOAN. FREINDIVM de vena incidenda, etiam post eruptionem variolarum, erudite non minus, quam solide congeruntur *Epist. de purgation. in secunda Variolar. confluent. febre adhibend. p. 53. 199.*

De reliquo præter hætenus adlegata scripta, hic quoque conferri merentur *Illustr. b. m. STAHLII Dissert. de V. S.*

in febb. acut. nec non RVD. JAC. CAMERARII Dissert. de Abusu Venæsectionum.

Sed adlata hæctenus de V. Sne in adfectu nostro celebranda, non nisi cum limitatione, relatione, adplicatione subjecti & virium consideratione intelligenda sunt. Harum circumstantiarum intuitu non promiscue omnibus, sed iis potissimum, & quidem sub ipsius morbi initio, primis ab invasione horis, venas secuimus, cucurbitulasque cruentas substituimus, qui, præter congestiones ad oris interiora sanguineas, ex hæreditaria dispositione moliminibus hæmorrhagicis non raro obnoxii, aut in calido climate, aut diæta calida, educati, vel V. Snem, vel hæmoptoën jam iterato juniore in ætate perpeffi fuere. Dolemus interea, immo quam maxime dolemus, venarum in pedibus quoque incisionem rarius omnino institutam fuisse, juxta commendationem inprimis Dn. D. SYLVA *Traité de l'usage des différentes sortes de Saignées, principalement de celle du pied.*

Diæta porro exigebatur tenuissima, nihilque nisi juscula vel per se, vel ex Hord. aut aven. excort. & succ. citr. aut acet. vin. parata admittebantur. Potulenta fermentantia abesse jussimus, temperata solum frequenter & largiter concedendo, quorum pertinebant aqua simplex, potus Thee, veronicæ, (n) aqua c. pan. tosto & flaved. cort. citr. deco-

(n) *Potus calidi Thee usus opportunus est ad vasa leniter stimulanda, humores versus cutem propellendos, & hanc apte relaxandam: si regressum exanthemata minantur, vel faciunt, verba sunt supra cit. P. GERICKE Dissert. de Purpura § XXVIII. p. 25. In casu tamen nimix massæ humorum rarefactionis, usum ejus vitandum caute monet, quia sudores copiosiores movet, & san. uinem hinc spissiore reddi. Vid. Theophili Boislean ficto, sed veriori nomine JO. FR. D. KARGII, Insign. Eccles. Colleg. ad D. V. Monachii olim Desani, surke Vorstellung des*

decocta c. gutt. aliquot spir. vitrioli. Decoctum Hordei cum rasura C. C. & rad. scorzonerae omnium erat optimum. Ante omnia vero prospiciendum erat, ut aer, aëgro-
tantes ambiens, nequam nimis calidus, attamen *tempe-
ratus* existeret; sane enim vix ullum genus exanthematum ab intemperato aëre facilius alteratur, quam istud febr*mi-
liari* proprium.

Aegros propterea continuimus in conclavi moderate calefacto, stragulis non adeo densis coopertos, lectum vero munivimus coriopeo, ne aer incongruus a fenestris aut januis liberius posset impetere decumbentes. Alvum ad-
strictam nunquam sollicitavimus; (o) sin tamen alvina de-

h 3

jectio

Gebrauchs und Nuzens des heilsamen Thee wider etlicher Athee-
isten ungütige Meinung. München 1687. in 8vo gedruckt. Sie
quoque in *Annal. phys. med. Wratislaviens.* passim com-
mendantur, sanguinem diluendi scopo Infusa Theiformia,
e. g. ex herb. Millefol. Beton, Tussil. Veronic. Scord. Fu-
mar. &c.

- (o) Contrario modo procedere solent Medici Batavi, qui præ-
eunte JO. FREINDIO *Epist. de Purgationibus in secunda Vari-
olarum confluxione febre adhibendis*, præsentibus certis indica-
tionibus, non tantum Enematibus, etiam acrioribus. ve-
rum exhibitis quoque cathartici paulo valentioribus, *pur-
gationem* circa 8. 9. & decimum diem, non sine euphoria,
sæpe instituunt, in ipso febrium maculosarum acutissima-
rum curriculo. Ast apud nostros, qualem apud Arabes
olim fuisse eorum monumenta perhibent, tantus etiamnum
est timor, ut in ejusmodi febrium incremento statu, ac de-
clinatione, ventrem præmuniendum potius, quam moven-
dum esse censeant, eo usque anxii ac scrupulosi, ut ex quo
febris interquievit, etiam non nisi post longius dierum in-
tervallum purgandi viam nimis meticulosi sustineant. Me-
mini me olim in Adnotationibus M. S. quæ clariss. Dn D.
MORASCH p. m, suamet *Praelectiones Academicas locupletavit*,

jectio naturalis sponte sequeretur, scutellam ligneam admo-
veri curavimus, ne patientes sese erigere vel lectum dese-
rere opus habuerint. Animi pathemata graviora omni mo-
do evitanda fuerant. (p) Morbo superato diætam lauda-
bilem continuavimus, tandem exhibito purgante blandio-
ri, quod restabat in corpore vitiosi, & collectæ per morbi
decursum cruditatis, evacuavimus. Et hac ratione, qui a
febre dicta liberatis ordinarie supervenit tumor pedum, vel
capitis, omnino itidem evanuit.

Appendicis loco adnectere placet supra adductam il-
lam decisionem casus, *circa venæsectionem tempore eruptionis
variolarum instituendam*, auctore videlicet jamjam nominato
Clariss. Dn. D. GEIGERO.

Quæritur: *An in puella quinque annorum, habitus fir-
mioris, plethorica, febre correpta, erumpentibus post paucas ho-
ras rubris quibusdam pustulis in fronte & cervice, sed paucis,
parvis, & parum exertis, morbillis simillimis, possit tuto san-
guis mitti, saltem ad uncias quatuor?* utpote quam exan-
thematum eruptionem sequebatur summa anxietas, summa
fritis, summa anhelatio, crassum lotium; urebantur inter-
na, externa tepebant; aderant levia deliria, vehemensque
pulsus concitatio, & metuendum erat de febris malignitate,
& magno quodam orgasmo. Erasmus autem in hora deci-
ma sexta post febris invasionem.

RE-

---

legisse, quod cum Ingolstadii Illustri cuidam adolescenti alvum
constrictam per dies a superatis variolis omnino duodecim, Clysteris
ope, Medicus ordinarius solvisset; sed secunda, ni fallor, die ex-
tincto, ab omnibus mortis causam in medicam injectionem coniectam
fuisse. Historiæ tamen hæc plures circumstantias adjectas
esse oporteret, ut probabile inde iudicium formari posset.

- (p) Accurata hujus regulæ observatione in malignis plus profici,
quam pharmacorum multitudine, melioris notæ fatentur
Practici, queis licuit rerum cognoscere causas.

RESPONSVM.

Tametsi Practici nostrates (nempe Bavarici ,) raro admodum secare venam soleant, præcipue in simili adfectu ; tamen cum non de facto, sed de jure quaeratur, & non quid fiat, sed quid fieri debeat ex artis præscripto, rogetur, censeo, venæsectionem, dummodo vires, & aliæ circumstantiæ eam permittant, non utilem modo, sed etiam necessariam esse ; & quidem in hac puella, in qua plethora, febris acuta, omniaque illa symptomata observantur, quæ copiam sanguinis, & febris ardorem sequi consueverunt.

Ita autem ut statuam, movet me primum AVICENNÆ auctoritas qui *Lib. IV. Canon. Fen. 1. tract. 4. cap. 10.* sanguinis missionem hisce in adfectibus suo calculo probat. Deinde rationes sequentes : 1) quia venæsectione superflua sanguinis quantitas prompte atque expedite imminuitur ; 2) quia natura, aliqua oneris parte detracta, quod reliquum est, facilius superat ; 3) quia evacuata materiei portione, exanthematum & variolarum multitudo inhibetur, sicque corpus minus deformatur, & multæ partes abinde defenduntur ; 4) quia conjuncta febris mitigatur, sive synochus putrida sit, sive putredinis experta, habitus corporis refrigeratur, & symptomatum obtunditur vehementia. Volo autem phlebotomiam in principio statim administrari ; motus rursus auctoritate AVICENNÆ, primo, quia in principio vires adhuc constant ; secundo, quia sanguis in principio nondum in magna quantitate ad corporis circumferentiam fluxit, sed adhuc majori ex parte in illius centro, ipsis scilicet vasis, consistit : nec deterreat meam, de venæsectione administranda, opinionem macularum illarum, publicum stigma referentium, in principio statim eruptio, quæ symptomatice hic, non critice contigit, febrim mini-

me

me mitigavit, sed fomitem potius constituit materiæ malignæ in vasis effervescentis, & naturam, aut quantitate gravantis, aut qualitate ad excretionem stimulantis, aut utraque molestiam illi creantis, uti supra jam dictum. In hoc autem motu venam secare licet, ut redundantia illius minuatur, &, veiuti GALENVS *Lib. I. method. medendi cap. 15.* loquitur, levata natura, excretoque eo, quo, tamquam sarcina, premebatur, reliquum, quod est facilius, domet, vincat atque expellet.

Cæterum, an in hac tenella ætate, nempe puella quinque annorum, liceat secare venam, nec ne? contra GALENI doctrinam, qui non vult, ut pueris ante decimum quartum ætatis annum sanguis mittatur, quæstio est; negat hoc GALENVS *Lib. IX, meth. mod. cap. ultimo*, item *Lib. II, meth. med. cap. 14.* nec non *comment. 4. in Lib. HIPPOCRATIS de victu aucto Sess. 19.* rationem hanc adferens: quoniam corpus habent calidum, humidum, tenerum, rarum ac patens, quod cum per se ac sponte sua per meatus cutaneos evacuetur quotidie, noxa artificiali yacuatione minime indiget, calor enim nativus multum spirituum humidæque substantiæ per patentiores corporis meatus dissipat, atque excernit; secundo quia pueri juxta HIPPOCRATEM plurimo opus habent nutrimento, non tantum pro corporis sustentatione, dum, uti jam dictum, spirituosam humidamque substantiam per cutis poros, ob caloris copiam, haud mediocriter transpirare solet, verum etiam pro ejusdem incremento: at sanguinis missione, & nutritionis, & accretionis materia pueris subtrahitur. Tertio quia pueri sunt humidi, unde accidere facile potest, ut in symptoma aliquod satis fonticum incidant ex venæsectione.

Verum hoc non simpliciter de omni venæsectione, sed tantum de pleniore illa, veteribusque imprimis solemniter intel-

intelligendum esse FERNFLIUS, FUCHSIUS, ARGENTRIUS, & alii monent; veteres enim in mittendo sanguine admodum fuerunt liberales; moderatam vero, nostroque tempore usitatam sanguinis ventilationem, quæ tum viribus, tum adfectus magnitudini aliqua ex parte respondet, tuto, comodeque pueros ferre posse, præsertim si sunt sanguinei, carnosî, robusti, plene ac liberaliter educati, quibus amplæ venæ cocto puroque sanguine tument, & adfectus aliquis, gravis v. g. *peripneumonia, pleuritis, angina, hepatitis, febris continua, petechialis, morbilli*, aut *variola, hæmorrhagia narium, & plethora* imminet, quæ tum vasorum ruptionem, tum caloris nativi extinctionem, minatur, ratione, experientia atque auctoritate præstantissimorum Medicorum doceri potest.

Ratio prima est, quia Medicus naturam bene operantem imitari debet; at natura interdum motu spontaneo in- & extra morbos sanguinem in pueris e naribus profundit, uti quoque in moribillis & variolis accidit, nulla corporis, aut virium jactura.

Secunda ratio est, quia puerilis ætas ob caloris, sanguinis & spirituum copiam suis iisque sat robuistis instructa est viribus itaque urgente necessitate, sanguinis detractio- nem, viribus & adfectus magnitudini proportionatam, tollerare potest.

Tertia ratio est, quia in casu necessitatis purgantia pharmaca puerulis offeruntur, cur ergo & venam iisdem fecare dubitaremus? multo enim tutius detrahitur sanguis, quam corpus purgatur; venæ enim sectio in nostra potestate sita est, ut sistere sanguinis fluxum liceat, quancumque libuerit, secus autem res se cum purgatione habet, ubi factum infectum fieri nequit: quod enim semel in ventrem ingestum est pharmacum, quo minus totum ingestum sit, fieri non potest, nec licet, ubi plus justo jam purgatur homo, partem ejus, quod est oblatum, auferre, quemadmodum GALENUS *Cap. 12. de sangu. miss.* & *Libro de venesectione adversus Erasistratum Cap. 7.* monet.

Quarto quia GALENUS hoc in capite præcipit, non ad numerum solum annorum animum advertendum esse, sed & ad corporis habitum & vires, quare, si licet, & senibus interdum & septuagenariis, (quos tamen & idem GALENUS *cap. 6. & 9.* hujus Libri, nec non *Lib. 1. ad Glaucom. cap. 4. & comm. 3. Libro de victus ratione Sect. 19.* a venesectione immunes pronunciat,) sanguinem mittere, quidni & pueris eum liceat mittere.

Experientia vero in promptu est, immo AVENZOAR, qui, ut AVERRHOES testatur, filio suo trimulo utiliter venam secuit, deinde FERNELIUS, qui observasse se ait, quinto & sexto ætatis anno tres, quatuorve sanguinis uncias *pleuritidem*, interioresque inflammationes, & his[gravior]es morbos persanasse.

Huc & auctoritas Cornelii CELSI, *Hipocratis latini*, accedit, sic *Lib. 2. cap. 10.* scribentis: *Si juvenis inbecillus est; aut si mulier, quæ gravida non est, parum valet, male sanguis mittitur, emoritur enim vis, si quæ supererat, hoc modo erepta. At firmus puer, & robustus senex, & gravida mulier valens tuto sic curantur*, itemque ipsiusmet GALENI auctoritas venesectionem in pueris salutarem esse confirmat: nam *Lib. 1. cap. 14. ad Glaucom.* dicit: *Minus detrahimus, quam plenitudo imperet, per atates quidem in pueris, per corporis habitum in iis, quibus mollis teneraque est caro, & candidis, quales sunt Celta: per tempus autem sub cane: similiter vero per regiones temporumque constitutiones*, quibus verbis etiam id probat, quod supra a nobis dictum fuit, nimirum pueros a venesectione immunes esse, non tamen simpliciter & absolute ab omni, sed tantum a largiori.

Quod si objiciatur: Tenella puerulorum corpuscula vena secta dissolvi, viresque debilitari; tunc respondet FERNELIUS: Primo negando, tantum enim abesse, ut sanguinis quantitate, viribus, ætate, regioni, anni temporis & magnitudini adfectus accommodata detracta, vires de-

jician-

ficiantur, ut etiam magnopere juventur ac reficiantur; causa siquidem morbi tollitur, symptomata mitescunt, ipsaque natura onere, quo premebatur, levatur.

Secundo concedendo; posito enim, quod per phlebotomiam virium robur in pueris frangatur, tamen, cum inter tuo mala minus eligendum sit, præstat, secta vena vires quodammodo minuere, quam neglecta illa in vitæ discrimen, quod a magnitudine morbi imminet, ægrum præcipitare.

Phlebotomia itaque in hac puella morbillis laborante, & acriter Febricitante, & quidem in principio morbi statim instituenda est. Ratio ab auctoritate HIPPOCRATIS desumitur; is enim *Aphor. 29. Sect. II.* scribit: *Incipientibus morbis. si quid movendum videtur, move: nam iis vigentibus quiescere satius est; & Aphor. 10. Sect. IV.* ait: *Purgandum est in peracutis morbis, si humor sit efferus, eodem ipso die, cunctari etenim in hujusmodi adfectibus calamitosum, siquidem dilatio vitæ discrimen creare solet.*

Qua propter quicumque de variolis & morbillis scripserunt, unanimi consensu in sanguinis missione convenerunt, præsertim peritiores, doctioresve in arte. Videatur *Daniel SENNERTUS Institution. Med. Part. II. Sect. I. cap. 17.*

Itaque in nobilissima puella quinquenni, habitus firmioris, plenioris & bene nutrita, dum paucis variolis, seu morbillis, aut petechiis adfligebatur prudenter in principio venesectio a clarissimo viro instituta, concurrentibus symptomatibus, *dolore capitis intensiori*, immo *vigilis*, inde cum *sonnolentia*, *siti*, *calore vehementi*, *inquietudine*, *anxietate maxima*, *pulsu celeri & inaequali*, *dolore ventris*, *levi delirio urinis crassioribus*; neque obstat ætas, passim enim in *Gallia*, *Hispania*, *Italia*, & regionibus calidioribus felici cum successu exercetur: immo plerumque, si illa ommittitur, tunc maxima ex parte ægotantes tales succumbunt; indicationes enim a morbi magnitudine, causis, viribus &

temperamentis defumitur ; ætas vero non annis, sed secundum vires dimetienda. GALENUS jam in subjectis octo annorum ausus est mittere sanguinem. MERCATUS in infante Regio trimulo, itemque RIVERIUS, nec dissentit *Horatius* AUGENIUS, alvo etiam fluente, si nempe ab excretis alui fluxu, non sublevantur ægri, atque febris majora incrementa capit, prout in in præsentia casu.

Neque obstat GALENI auctoritas supra allegata, inhibens venesectionem ante quartum annum ; hoc enim intelligit de adfectibus levioribus, & de larga sanguinis missione, prout fieri solebat ad animi usque deliquium : nam venesectio parva etiam repetita movet a centro ad circumferentiam, ut doctissime explicat ZACUTUS *Lusitanus*, *Petrus a CASTRO*, MERCATUS & alii.

Excretiones vero symptomaticas malignas fuisse, exitus infelix comprobavit, nempe hæmorrhagia sine levamine, dejectiones nigrae, maculae varii coloris, cum morbillis, seu variolis.

Haud igitur mirum, venenata putredine intensioris gradus nobilissimam puellam obiisse, vix millesimus enim evadit inter tot symptomatum syndromen, quibus nec Æsculapius, nec Hercules restitisset. Secundum rationem ergo & methodum, qua decet, omnia ab ingeniosissimo & doctissimo Juvene instituta adferimus. Verum fati cedendum, & felix ille Medicus, qui inciderit in morbos natura curabiles: ast in *epidemicis*, *peracutis* divinum quid elucet, incerta sunt prognostica ; quod vero malum prævaluerit, & natura succubuerit, non remediis methodice adhibitis, sed fato & legi divinæ adscribendum, siquidem secundum SENECAM.

Fati agimur, cedite Fatis ;

Non sollicitæ possunt cura

Mutare rati stamina fati,

Quidquid patimur mortale genus

Quidquid facimus, venit ex alto

*Poma ut in arboribus pendunt sic corpora nostra
Aut matura cadunt, aut cito acerba ruunt.*

Itaque absit dolor;

Abiint inani funere Nenia,

Luctusque turpis, querimonia:

Æterna hac, & a Deo lex est, nasci, denasci, oriri & aboriri.

Malachias Geiger,

Electoralis Proto-Medicus &
Chirurgus Monacens.

Superest porro, ut quæ mens de morbo nostro, quique curandi modus tunc temporis ad nos transcriptus fuerit ab Excell. Dn. D. PRAUN (q) hic quoque adjiciamus.

P. P.

Nachdem der Ursprung des Febris miliaris entweder dem superfluo tenui, acriori sero, a suppressione transpirationis insensibilis per frigus hiemale inducta, oder auch zugleich einiger Stasi sanguinis, qua talis, ex ipsius nimia spissescencia oriunda, zuzuschreiben, welches bey jezigen morbo, inter Juvenes Illustres epidemice grassante, ex tumore anginode, mit welchem es alle zusammen anzugreifen pfleget, sich deutlich zeigt: als wäre meines unvorgreiflichen Dafürhaltens, die Cur sub regimine dia-pnoico, mit Stasin sanguinis resolventibus, & feri acrimoniam corrigentibus folgender massen vorzunehmen:

- 1.) Per venæsectionem ætati competentem das Geblüt zu ventihren.
- 2.) Si indicatio urget, ein Vomitorium ex Hypecacuanha zugeben;
- 3.) In warmen Zimmer Hrn. Hrn. Patienten in æquali tepore zu erhalten, sonderlich den Hals mit 5. oder 5. fachen Flor wohl zu versorgen; von Mitternacht 12. bis Mittags 12. Uhr nichts als Thee trinken lassen; von Mittage 12.

i 3

der

q) Est is Reverendiss. Princip. Campodun. Archiater & Physicus Urbis Imperial. Campod. Ordin. cujus de Magnesia alba Epistola inserta legitur in VALENTINI Praxi infallibili.

bis Nachts 12. aber ad temperandum nimium æstum von der Ptisana No. 1. lau, nach Durst. Bey dem Mittags und Nacht: Essen giebt man zur Stärkung des Magens etwa $\frac{1}{2}$ Viertel lau Brod-Wasser mit 2. bis 3. Löffel voll Quitten-Wein, welches auch in Schwachheiten omni tempore Platz hat.

Von der Fieber Essenz No. 2. giebt man Morgens im Thee, Abends in der Ptisana, jedesmahlen, ætati convenientem dosin, gtt. 20. 26. 30. 36. ein.

Horis intermediis aber alle 4. Stunden 4. Löffel voll von der Mixtur No. 3.

In diæta wird alles sauer, gewürzte und scharf: gesalzene, Wein und kaltes trinken zu meiden seyn.

Ob und was die Vesicatoria bey zunehmenden Hals-Geschwulst vor Nutzen gebracht, wird vielleicht ex usu schon bekannt seyn.

GOTT wende alles Ubel von Hochwürdigem Gottes. Hauß in Gnaden ab, und erstatte vollkommene Gesundheit. Rempten den 31. Jan. 1734.

Otto Phil. Praun
Med. Dr.

* * *

Rec. Ras. C. C. Pass. min. ana Vnc. ij. Rad. Liquir. Drachm. vj. Nitr. depur. Drachm. ij. vel iij. Sem. Anis. Drachm. iij. Conc. & cont. M. decoqu. c. addit. Hord. crud. man. ij. in Aqu. simpl. Mens. IV. ad confunt. Mens. j. Col. S. Ptisana No. 1.

Rec Essent alexiph. Claud. Vnc. j $\frac{1}{2}$. S. Fieber Essenz No. 2. Rec. Aqu. Flor. Samb. ceras. n. ana libr. β . Oc. cancer. ppt. Antimon. diaph. Marg. or. ppt. ana Drachm. j. Flor. Sal. ammon. Scrup. ij. Sacch. ad grat. sap. M. S. Mixtura No. 3.

Der Herr Med. Ord. wird nechst höflichen Empfehlung / davon und dazu thun / pro indicationum exigentia, dessen prudentiæ practicæ alles submitiret wird.

D. JO-

D. JOANNIS CONRADI TRUMPHII
MEDICI OPERARUM METALLICARUM
SYLVÆ HERCYNIAE INFERIORIS, QUÆ SERENISS.
DOMUI BRUNSUICO - LÜNEBURGICÆ SUBEST,
ORDINARIÏ ET ACAD. NAT. CUR.
COLLEGÆ

OBSERVATIONES
PATHOLOGICO-PRACTICÆ
DE
PURPURA,
PER ANNOS 1737. & 1738. IN CONFINIIS
GOSLARIE EPIDEMICE GRASSANTE.

§. I.

Duobus proxime elapsis annis, nempe 1737. & 1738. regio nostra circa urbem Goslarianam, immo urbs quoque ipsa, morbo vere epidemico fuit infestata, febre nempe exanthematica, cum purpura aut petechiis conjuncta. Equidem sæpius contingit, ut præcipue tempore hiemali & vernali ejusmodi Febres hicce locorum grassentur; verum in tanta frequentia easdem observatas, atque adeo perniciosas, uti hac vice, unquam fuisse, vix ullus incolarum recordari poterat. Anno 1737. tempore verno frequentiores jam jam deprehendebantur; quam alio; parum tamen idcirco curabantur. Æstate denuo recurrebant, sed more non plane infueto. Ast enim vero subsequente tempore tam ob gravitatem symptomatum, quam majorem frequentiam metum incuriebant non levem.

§. II.

Purpura, quando morbum denotat, vox jam est, hicce in locis admodum formidabilis. Non nova est purpura miliaris, siquidem majoribus nostris jam nota fuit. Neque insolitum est, distinguere purpuram in *scorbuticam* & *cum febre complicatam*. Nota quoque est distinctio ejusdem in *rubram* & *albam*. Verum an morbus, hicce, prout hodie observatur, quoad omnes sub ejus decursu occurrentes circumstantias, majoribus olim cognitus fuerit, ambiguum forte manet. Persuasum est nostris civibus, ante triginta annos illum plane fuisse incognitum, immo Medicum quendam nostratem veteranum miratum fuisse referunt, quod nova excogitentur nomina, nullum plane usum inferentia, & majorem in niedendo difficultatem excitantia, qui tamen ipse dein confessus fuerit, cum similis æger ipsi occurreret, se non observasse hætenus talem morbum. Certum interrim manet, aliis in terris purpuram non plane fuisse incognitam

nitam, dum v. g. jam An. 1650. Lipsiæ innotuit, quo tempore communis opinio fuit, ipsam per contagium a Polonis investam esse; hinc etiam hodie dum alii suspicantur, provenisse eam a populis Moscoviticis, qui sufficienti licet pecudum copia haud destituti, tamen quoque cadavera eorum comedere olim solebant. An vero origo exinde, aut ex aliis subsequen-
 tium temporum causis, deduci queat, determinare haud ausim. Forte autem sub nomine *petechiarum* veteribus notum fuisse hunc morbum diceres. Extant equidem omnino aliqua ejusmodi vestigia in Operibus *Hippocratis*, e. g. *Epidem. Lib. V.* ubi adducit ἡξανθήματα οἷα τῶν κωνόπων δάγματα, *pustulas culicum morsibus non absimiles*; it. *Lib. VII.* ἕξανθήματα δὲ ὀλίγον κνησιμώδεα θερμὰ ὡς περ πυρίκαυσα, *pustulas pruriginosas calidas, velut ambusta cute*; it. *Coac. prognostic. Edit. Linden. p. 530.* οἷσιν ἐν, συνεχέσει φλυζάκια κατὰ πᾶν τὸ σῶμα ἐκφύει, θανάσιμον: *Quibus per febres assiduas pustula toto corpore enascuntur, lethale est*; de quibus locis tamen pariter nihil certi statuere audeo. Ad componendam enim hanc litem requireretur sedula Auctorum veterum lectio; talem autem eum potissimum in finem suscipere non pateretur ordinaria laborum moles: neque is ego sum qui iudicem agere valerem. Vix se extricarunt in negotio, de *antiquitate Variolarum*, quod susceperunt celeberrimus D. WERLHOFFIUS, Patronus ad cineres colendus, & D. HAHNIUS, Medicus Wratislaviensis. Alii liti, an nempe HIPPOCRATES stet a parte mechanicorum, an hylarchicorum, implicavit se celeberr. GESNERUS, Professor Gœttingens. ex libris HIPPOCRATIS *de Diata* decisionem peti posse existimans; at dum laborem suscipit in emendando, alium subingredi coactus est in emendando toto libro, seu corrigendo textu. Adeo difficile est, ex antiquis vera eruere. Nihil igitur moror circa antiquitatem morbi, de natura ejusdem

potius sollicitus, quam experientia duce, quousque licet, investigare nunc animus est.

§. III.

Requirere equidem naturalis ordo videtur, ut decursus morbi primo statim describeretur; sed de hoc ut tutius agam, haud necesse fore reputo. Videri de hoc potest, præter alios, dissertatio inauguralis b. D. & Profess. SCHMIDII Helmstadiensis, amici olim nostri, sub præsidio BOETTICHERI habita. Symptomata enim, quæ sub eo observabantur, nihil extraordinarii monstrabant. Notari tantum meretur, initium morbi non raro fuisse lene, sine graviori aliquo symptomate, illis saltem exceptis, quæ febribus catarrhalibus alias solemnia esse deprehenduntur; at progressus morbi malitiam ejus satis prodidisse. Exanthemata enim in nonnullis proruperunt sine regimine calido, aut adhibitis ullis remediis. Ex quo palam fit, non excitatam fuisse remediis calidioribus purpuram, sed materiam illius antea jam in massa sanguinea latitasse. Verum est, multos sine remediis evasisse, sed verum quoque est, multos neci fuisse traditos, e quibus dubio procul plures fuerunt, qui sine Medico, aut remediis morbum tolerarunt. Indubium igitur manet, morbum huncce omnino fuisse malignum, qui nempe absque manifesta causa & indiciis sufficientibus crasi massæ sanguineæ & spiritibus corporis tantum destrinxit, ut œconomia animalis inde turbata & dissoluta fuerit.

§. IV.

Pauca hæc de morbi decursu notasse sufficiat, reliqua enim ex libris practicis facile hauriri possunt. Subjungimus ergo nunc definitionem ex dissertatione dicta b. Schmidii, utpote quam nostram hic facimus. Per purpuram nempe intelligimus *adfectum cutis, quo, facta specialis inquinamenti subtilis excretionem ad corporis peripheriam, eadem cocineo*

cineo (ego addo : coerulefcente , albo, rubello,) *tingitur colore, fubfequente cuticula defquamatione,* (modo fine, modo) *cum febre, ut plurimum continua, acuta, plus minus maligna, conjuncta.*

§. V.

Descriptio hæc clarior omnino reddetur, fi differentiam consideramus. Dividitur autem purpura communiter in *rubram* & *albam*. Observavit autem jam dum JOAN. LANGIVS, *albam* infidere interdum *rubræ*. Mihi experientia fequentes fubministravit differentias : Purpura eft vel *cum febre*, vel *fine febre*, quæ ultima alias vocatur *febricitans* ; ea nempe fanguinis temperies, ubi nimia falforum adefl quantitas, sæpe emendatur excretionem & depofitionem illorum naturali motu ad extrema cutis. Hinc in illa maculæ confurgunt miliares *rubræ*, interdum quoque *laticulæ*, in nonnullis, præfertim fenibus, *lividæ* & *coccineæ*, prurientes, falutari cum effectu confpiciuntur. Purpura cum febre eft, vel cum *febre maligna*, vel cum *benigna*. Si motus febrilis non infidias ftruit principio vitali, (de quo nunc non difputo, quale illud fit,) cum febre *benigna* conjunctam effe purpuram, merito ftatuendum eft, quamvis motus febrilis fit vehementior ; fi autem contraria adfunt figna, quæ hic defcribere non vacat, fed facile ex libris pathologicis peti poffunt, *maligni* moris effe febrim communi loquendi modo exiftimamus. De tali febre valet illud vulgare diæterium : *Urina bona, pulfus bonus, ager moritur*. Ego femper de maligna ejusmodi febris indole timui, quando tædium, aut iram graviorem, itemque mentem ægroti mortis præfagam observavi. Talis modi maligna purpura communiter dein diftinguitur in *rubram* & *albam*. Experientia fedula & attenta plures dein fuppeditat ejusdem diftinctiones : Datur enim purpura *rubra miliaris*, *rubra petechizans*, *rubra cum petechiis intermixtis*, *rubra*

cum intermixta alba, rubra qua in pustulas albas, seu parvulos furunculos, elevatur, purpura sic dicta, sed pura alba, in qua scilicet conspiciuntur vesiculæ cum sero tenui, vel albo, vel flaviore, nunc majores nunc minores, tandem purpura rubra & alba cum furunculis.

§. VI.

Hasce differentias hæcenus experientia propria suppeditavit. An omnes attigerim, illi dijudicare valebunt optime, quibus hic morbus sæpius occurrit curandus; animus enim hic non est exactam dare hujus morbi tractationem. Hinc & libere fateor, quamvis non obiter hoc in morbo tractando sim versatus, me tamen nondum firmum invenisse fundamentum statuendi, cuinam temperamento vel rubra, vel alba, potissimum quasi propria esse soleat, & ex qua causa differentia illa suam in primis originem trahat. Admodum probabile tamen esse existimo, quod alba maxime ex sero sanguinis, a naturali diathesi plane deficiente, oriatur.

§. VII.

Causas proximiores nunc lubens mitto, cum præsentis non sit instituti, eas exactius rimari: id tantum judico de remotioribus, secundum aliorum, propriamque meam observationem, quod miasma speciale in aëre latitaverit. Constat enim, illos, qui ratione officii magis sese liberiori aëri exponere coacti fuerunt, sive elatioris, sive humilioris fuerint sortis, præ aliis hoc morbo fuisse correptos. Neque tamen negari potest superiori anno complures ex contagio huic non solum morbo, sed & morti ipsi obnoxios redditos fuisse.

§. VIII.

In quo vero hoc miasma consistat, & qua ratione in aëre extiterit, dictu non est adeo facile. A metallis aërem fuisse infectum, vix probabile est: nam & in aliis locis, uti

uti Halberstadii, stragem non levem edidit idem morbus, ubi tamen aër nullis effluviis metallicis est inquinatus. Si quis forte cerevisiæ nostræ, præ aliis meliori, culpam tribuendam esse, contenderet, is itidem per experientiam refelli posset, qua constat & illos locos, qui generosiori non gaudent cerevisia, haud liberos fuisse a pernicioso hoc morbo. Multo minus ii fidem merentur, qui potui Coffee attribuent causam remotiorem hujus mali, uti id relatum legitur in novis litterariis Hamburgensibus. Mea enim quacunq; experientia utique evinci potest, dimidiam eorum partem, qui purpura laborarunt, vix olfactu decoctum istarum fabarum percepisse. Vero igitur simillimum videtur miasma illud specificum, quod tam perniciosum in corpore humano produxit motum, hæsisse in atmosphæra.

§. IX.

Verum cujus potissimum naturæ & indolis sit istud miasma, specialius nunc determinare non sustineo, quoniam, præeunte SYDENHAMIO, nimis id est difficile. Equidem in dicta differt. b. SCHMIDII, de *Purpura rubra*, non conceditur, confugiendum esse cum SYDENHAMIO ad miasma quoddam in aëre occultum, sed a qualitatibus sensibilibus, calore, frigore, pluvia, aut siccitate morbos tales facile posse deduci. Mihi vero probabilius videtur, quod, quoniam genius morbi varius est, varia hinc quoque debeat esse causa, eundem producens. Hinc, dum nobis dictæ tantum qualitates aëris innotescunt, contenta vero atmosphæræ haud ita patent, quamvis eo usque scientia nostra procedat, quod omnino varia debeant illa esse, nempe salina sulphurea, terrestria, &c. merito hinc statui potest, hære in atmosphæra occultum miasma, hunc vel illum morbum procreans. Non negari interim potest, aëris sensibiles conditiones symbolam suam huc

quoque contulisse. Nam, ut omittam, aërem nostrum in universum multo magis esse humidum, quam in aliis terris, certum utique est, quod etiam hisce annis non solum humiditate, sed & inconstantia & insolita temperie noxam fat gravem intulerit. Esse eum valde humidum inde probō, quod anno 1728. quantitatem pluviae & nivis observaverim decem pedum Londin. dum Parisiis viginti digiti tantum, Ulmæ triginta saltem, & quod excurrit, adnotati fuerint. Sic quoque a mense Junio 1737. usque ad Januarium 1738. inclus. 5. ped. 3. dig. 5. lin., porro 1738. a mense Julio usque ad Decembr. inclus. 5. ped. 1. dig. 2. lin. adnotavi. Præter hanc vero humiditatem aëris, proximo elapsis annis insolitam & temporis minus convenientem, passi quoque fumus tempestatem, quæ plerumque humida fuit & pluviosa. Hinc venti sicci, uti orientalis & septentrionalis, (O. & N.) fuere rariores, frequentiores autem humidi, uti Zephyrus. Orientalem, seu Eurum hieme præterita plane non observavi. Exinde forte minus bene sanitati humanæ ominari licuisset, nisi certum esset, quod divina clementia sæpe mala illa, ex mala tempestate timenda, avertat. Itaque præterito vere febres maximam partem, fuere intermittentes tertianæ, nostro in loco non valde perniciosæ, aut diurnæ. Verum jam non de præfagiendis morbis, sed causis purpuræ sermo est.

§. X.

In vermibus fortasse quærendam esse causam morbi aliquis diceret; minimum plebeji sæpe sæpius malum vermibus adscribunt. Peculiare equidem id fuisse hocce in morbo, quod lumbrici perquam frequenter sint excreti, non diffitemur; neque etiam insolitum est, in morbis acutis æque, ac chronicis, ab adultis etiam excerni lumbricos. Verum hoc fortasse insolitum est, ab omnibus ægrotis tales excerni. Excretionem hanc lumbricorum per 18. men-

mensis frequentem fuisse, animadverti, deinde raro talis deprehendebatur; hacce vero æstate iterum solemnis fuit. In omni cæteroquin ætate & utroque sexu hæc excretio observata est, quæ tum per os, tum per anum fiebat. Multoties anxietas per eam tollebat, sed morbus ideo non cessabat; sæpe enim, durante morbo, aliquoties lumbrici ejiciebantur. Absorum igitur esset, causam morbi hujus potissimum vermium præsentia tribuere. Minime ab hisce lumbricis excretis producitur morbus; sed exiliores deberent esse vermiculi, quales hodierno tempore armatis oculis quidam conspiciunt, tum in statu naturali, tum præternaturali; sed hanc litem dirimere jam non lubet. Consideravi quidem in proprio meo corpore purpuram rubram & albam per microscopium, sed non nisi serum pellucidum rutilum in utraque conspiciendum se præbebat. Si vermes in statu naturali deteguntur, id concipio ita, quod particulæ subtiliores in motu videantur, non vermiculi; in statu autem præternaturali fortasse non possunt negari. Adeoque certum hoc manet, a lumbricis nequaquam posse deduci causam purpuræ; in aëre autem miasma hæsisse manet probabile.

§. XI.

Invasit autem perniciosus hicce morbus variæ ætatis, temperamenti & sexus homines, excepta ætate puerili. Infantes enim fere omnes & singuli ante initium hujus maligni morbi purpura benigna laborarunt, eamque feliciter superaverant. Quantum quidem recordari possum, ex infantibus hocce morbo laborantibus nullus mortem oppetiit, quamvis in nonnullis status periculosior fuerit. In plurimis autem tunc Leucophlegmatia, in paucioribus Hydrops relinquebatur, nec tamen inde aliquis decessit. Pauci quoque infantum eo tempore variolis extincti sunt, sed plurimi illas feliciter superarunt, dum e contrario, decre-

scente

scente sævitia purpuræ, variolæ in infantibus adultioribus perniciosiores erant. Quoad sexum neuter fuit immunis a purpura ista; hinc fœminarum demortuarum numerus fere æqualis erat numero virorum extinctorum. Pleræque tamen fœminæ non adeo diu decubuerunt, sed plerumque nono vel undecimo die vitam cum morte commutarunt; reliquæ autem morbum feliciter exsuperantes satis diu ægrotarunt.

§. XII.

Erat ergo morbus hicce omnino malignus, contagiosus & exitialis. Patebit hoc ex sequentibus, quæ circa decursum, eventum & prognosin adhuc notata fuerunt. Contagium & exitialis mos majori in gradu observabatur priori anno, quam subsequente. Ex iis ægrotis, in quibus nulla adparebant mala signa, dum nempe purpura versus criticum diem erumpebat, boni erat coloris, pruritus etiam interdum perfentiscebatur, sudor lenis prodibat, & somnus fere naturalis erat, complures præter opinionem & expectationem medici, fato inevitabili succumbebant. Illorum vero qui statim ab initio pejora monstrabant symptomatica, vix unus & alter evasit. Aestate dein anni 1738. genius morbi fuit mitior; singulis enim mensibus mihi aliqui saltem recurrerunt, hocce morbo afflicti, quorum tamen paucissimi mortui, sed potius per Dei clementiam plerique servati sunt. Fuit inter illos senex 72. annorum & alius 40. annorum, qui per 4. aut 5. hebdomadas lecto fuere adfixi, non certe pure benigna laborantes purpura, uti ex anxietatibus & pulsu satis patebat. Fuere in illis etiam 4. aut 5. qui apoplexia tacti per aliquot dies semi-paralytici decubuerunt, tandemque contra expectationem evaserunt. Hæcce altero anno observavi in hoc morbo, quo tempore excretio lumbricorum fere penitus cessabat. Priori enim morbus erat multo malignior, quo frequentior lumbrico-

rum

rum excretio erat, & tantum non in omnibus conspicua. Ex iis ægris, quorum ego curam gessi, primis morbi diebus nullus est mortuus, præter unicum, qui tertio morbi die remedia poscens eodem quoque fati cessit. Reliqui superarunt octavum, plurimi decimum tertium, nonnulli quoque plures morbi dies. In paucis pleuritis fuit conjuncta. Plurimi de dolore capitis maxime conquesti sunt, qui plerumque obtusus magis, quam pulsatorius fuit, interdum tamen lancinans & pungens. In junioribus & plethoricis aliquando ante crisin observavi præcedentes insultus apoplecticos & epilepticos, adstantibus metum graviolem, quam quidem mihi, incutientes, probe utpotè gnaro, non adeo insuetas esse ante crisin talismodi motus nervorum impetuosiores. In paucis hæmorrhagia narium crisin absolvit: in plerisque hæc sudore perficiebatur; sed notandum est, rarius crisin exactam fuisse observatam, sed sudore quamvis præsentem, mortem nihilo secius infecutam fuisse. Non tamen omnes morti succubuerunt, in quibus non exacta crisis adparuit, sed multi leni sudore per multos dies madentes, Deo benedicente, ab instantæ vitæ periculo sunt liberati. Interim semper pejora erant timenda, quoniam sub bonis signis æque moriebatur, ac sub malis, quod ultimum tamen frequentius eveniebat.

Non diffiteri tamen possum, quod, ubi mitior fuit morbus, nec non si minor exanthematum copia præsto fuit, (quamvis multi existiment, in copiosa horum eruptione salutem esse positam,) si pedes magis illis scatere deprehendebantur, quam reliquæ partes, plerumque eo meliorem de sanitate spem concipere licuerit. Copiosam excretionem, quæ ἀθρόως καὶ βίαιως evenit, raro sine vitæ discrimine vidi.

Qui amentiam ex morbo relictam sufferre debuit, unicus tantum notus fuit, fortasse dein restitutus. Unicam

quoque mulierem novi, cui suffusio unius oculi metuenda erat, post annum tamen disparens. In tribus, aut quatuor visus & auditus per aliquod tempus debiles permanferunt. In uno furunculi fucefferunt; in alio tumor genæ & parotidum cum *ευφορία* tamen. Bubones autem & anthraces eo tempore nunquam adparuerunt. Gravius symptoma, quod durante isto morbo adfligebat, erat dolor capitis, unde nonnullis *morbus Hungaricus*, *die Haupt-Krankheit*, vocabatur, ut ideo ex sphacelo cerebri complures obiisse non plane absontum videatur. In multis tamen, ubi non adeo vehemens fuit dolor, malignus morbi mos exitium attulit: Pulsus quippe in quam plurimis debilis erat, in paucis durus & frequens; & licet quoque his tempeftive fecaretur vena, tamen non omnes mortem evitarunt. Urina plerumque boni eventus signa monstrabat, hujus vero in locum fatalis & funestus sæpe succedebat. Diarrhœa in paucis falutaris, in plerisque funesta fuit. In paucis angina fuperveniebat, eaque plerumque lethalis. Vomitus fpon-taneus in initio obortus, quantum quidem ego novi femp-er falutaris fuit, arte autem productus non æque in omni-bus profuit.

Verbo: Ita varius fuit genius morbi, ut non facile exacte describi poffit, immo difficilius fuit eum rite inda-gare, & exinde indicationes neceffarias elicere. Interim fuccurrendum erat ægrotis, quod, qua ratione factum fit, in fequentibus explanabitur.

§. XIII.

In multis ægris aderat Plethora, atque infimul dolor capitis pulfatorius, qui venæ fectionem indicabat. In prin-cipio morbi eam idcirco fuafi, multique eam admiferunt, fed non femp-er exoptato cum effectu, ut ideo a quibus-dam plane exitiofa reputaretur. Abftinui itaque dein ple-rumque

rumque ab ea, præcipue quoniam primum tempus ordinariæ fere ſine Medico quoad maximam partem præterlabitur. Non tamen omnes, quibus Vena ſecta fuit, indiſcretim mortui ſunt.

Evacuationem primarum viarum Natura in plerisque ſponte intendebat, cui idcirco obediens, utpote ſalutariter eam agentem videns, evacuantia præbebam ſed non niſi leniora. Plerumque vero morbi tempus opportunum nempe primum, præterlapſum erat, quando ægroti opem poſcebant. Neque etiam adſeverare poſſum, quod ſemper morbum mitigaverint exhibita evacuantia. Secundum inſtitutum naturæ tum vomitoria ex Ipecacuanha, &c. tum purgantia: rhabarbarum adhibui. Bilem in magnâ copia adſuiſſe effectus purgantium monſtrabat.

Ad hanc igitur temperandam & eliminandam cura præcipue dirigenda erat. Quoniam vero morbi principium plerumque negligitur, hinc in potionibus vel pulveribus temperantibus abſorbentibus, bezoardicis nitroſis, acidulatis, ſubſtititi. Ad temperandam bilem ſub-acida ſedulo interpoſui; aſt ſi verum fatendum eſt, raro ea exoptatum præſtiterunt effectum, ſed plerumque pectori obfuerunt, quare ab iis deſiſtendum fuit. Continuandum autem eo magis erat cum bezoardicis temperationibus. Quapropter ordinavi potiunculas, conſtantes ex pulveribus cum aquis bezoardicis & temperantibus. In initio morbi liquida ſpirituoſa, quæ Eſſentiæ & Tincturæ vocantur, ſemel vel bis de die interpoſui, e. g. Mixt. ſimpl. ordinariam & rectific. Eſſent. alexipharm. Stahl. Cort. Caſcar. aut Cort. Peruv. Scord. Spir. Nitri dulc. itemque Elix. pector. Wedel. Hæc vero & ſimilia in ſtatu plerumque erant omittenda & in declinatione iterum in uſum revocanda. Decocta pectoralia multis ſalutaria fuere & neceſſaria addita herba Scordii. Quando motus naturæ fuere torpidiores, tunc Camphoram in po-

tiunculis, dictis cum Nitro, aut Arcano dupl. remixtis, a gr. ij. usque ad gr. v. intra 15. vel 20. horas exhibui; simul vero etiam de ea notavi, quod eo tempore, quo morbus vehementer sæviebat, primo nempe anno, rarius optatum monstraverit effectum; secundo autem anno frequentius insignem opem attulerit. Magis adhuc salutaria expertus sum vesicatoria: Delirium enim talia plerumque avertabant. aut saltim mitigabant; mortem autem ipsam illa profligasse non adfero. Imposui ista vel brachio, vel pedi, vel nuchæ & quidem modo unum, modo duo, aut tria, semel, vel repetitis vicibus, prout necessitas urgebat. Nonnulli ægrotorum eadem prorsus averfabantur utpote ex aliorum exemplis edocti, quod vulnuscula admodum chronica & rebellia reliquerint. Me vero quod attinet, fateri teneor, quod, experientia teste, nunquam fere non eadem salutaria deprehenderim. E contrario theriacalia & anodyna rarius vidi a circumstantiis morbi fuisse indicata, hinc rarissime illa præscripsi. Reliqua in medendo observata coincidunt cum illis, quæ in libris practicis ordinarie continentur.

§. XIV.

Supereff nunc regimen quoad res *non-naturales* observandum, quod tamen cum eo fere coincidit, quod aliæ febres requirunt. De aëre vero externo, itemque de excretis pauca hic speciatim notanda sunt. Constat nempe, quod diarrhææ in purpura communiter noxiæ reputentur, ob timendam exanthematum retrocessionem; aut sub hac purpuræ specie tantum periculi de iis haud erat pertimescendum, quamvis & nonnunquam excretiones plane involuntarie successerit. Mitigandæ hinc tantum erant lenioribus medicamentis, e.g. Electuario diascord. Frac. & paucifimis anodynis. Criticam autem in ullo aliquo subjecto fuisse

fuisse talem diarrhoeam, nequaquam observavi. Ratione aëris externi ad calorem imprimis respiciendum erat, qui quo magis immoderatus fuit, eo magis quoque nocuit. Certum enim est, sudorem nimium ut plurimum in exanthematicis febribus perniciosum esse, caloremque externum anxietates nimias excitare, confirmantibus id ipsum etiam nostris ægris, utpote in quibus sub his circumstantiis quidem ex voto, uti adstantes reputabant, minime tamen cum *υφ'η* purpura efflorescebat, manifesto documento, quod regimen nimis calidum plus obsit, quam profit. Interim tamen in hunc usque diem quibusdam adhuc in more positum est ut vel sub metu, vel actuali eruptione purpuræ, hypocausta vehementer calefaciant, eum in finem, ut hac ratione, & subjunctis insimul bezoardicis calidis, facilius expellatur miasma peregrinum & noxium. Robustiorum aliqui citra noxam quidem sustinuerunt incongruum tale regimen, maxima autem pars aliorum, eidem expositorum, fatis cessit, nec tamen propterea mos hic penitus ubrogari potuit; nimis alte enim insidet hominum animis opinio a majoribus (non quidem seculi prioris,) hausta, tegi nempe debere corpus unde quaque, quo malignitas eliciatur. Ille quidem mos aliquo modo exolevit, dum pedes tibialibus, manus autem chirothecis muniebant, ne aliquis aër peregrinus accederet: verum calorem externum adhuc curæ cordique habent multi, paucis non nisi, aliter per experientiam edoctis, secus sentientibus. Equidem aërem frigidum; aut nimis temperatum admittere non auderem, cum, sicuti in aliis exanthematicis febribus, ita & in purpura, inde statim graviores præcordiales anxietates exoriantur; sed nimis fervidum merito damno, ipsis ægrotorum effatis roboratus, adfirmantium, anxietates jam præsentis inde magis exacerbari.

Certum igitur manet, quod temperatus aër purpura laborantibus optime conveniat.

§. XV.

Sufficiat nunc hæc de purpura adnotasse, inprimis cum animus mihi non fuerit, tractationem exactam de hoc morbo conscribere, sed tantum observationes aliquas in propria Praxi factas communicare.

In quantum de reliquo noster morbus conveniat cum illis, quos alii descriptos dederunt, ex collatione utrorumque facile adparebit. Liquet vero ex adlatis, morbum omnino fuisse mali moris & revera contagiosum. Prius ex eo probatur, quod ægroti, præsentibus licet bonis signis tamen mortui sint, manifesto indicio, adfuisse simul plenariam destructionem spirituum vitalium. Posterius ex historia morbi demonstrari potest. Multi utique, per contagium infecti, morti succubuerunt, quamvis is, a quo illud communicatum fuerat, eandem aufugerit, siquidem contagium plerumque agit secundum conditionem ejus, qui illud recipit. Interim & hoc verum est, non nullos omnem plane vim & activitatem contagii elusisse. Admodum igitur probabile videtur, quod in aëre potissimum oberraverit illa materia, quæ sanguinem inquinando, ejusque partes subtiliores & nobiliores destruendo hunc morbum induxit, uti in prioribus id monstratum fuit. Hanc autem speciatim compositam fuisse ex particulis salino-sulphureis, orgasticis, mixtioni humorum nostrorum perquam insensis, hincque motum peregrinum, in massa sanguinea excitantibus non absque omni ratione autumo. Hac autem causa in illis maxime locum habet, in quibus neque errores diætæ, neque animi pathemata graviora præcesserant: in multis enim hæc bina etiam solitarie fere ansam morbo præbebant. Catarrhales febres simul adfuisse, non mirum est,

ob

ob conditionem nimirum aëris nimis humidæ, adeoque multa concurrerunt, quæ morbosas ejusmodi afflictiones excitare & augere valuerunt. Accedebant insuper calamitates paupertatis, siquidem ægrotorum plurimi fortis vilioris fuerunt, quibus victus aliaque in ejusmodi morbo necessaria defuerunt. Certum proinde quoque est nonnullos eorum, qui purpuram jam exsuperaverant, iterum febre fuisse correptos cum furunculis & bubonibus, ex quibus etiam aliqui fati cesserunt. Mihi non nisi tres occurrerunt, in quibus tumores & bubones adparrebant, cum crisi tamen morbi salutari. Pariter quoque dubitandum haud est, quin in vicinia eadem cum sævitia, vel etiam majore grassatus fuerit contagiosus hicce & perniciosus morbus. Goslariæ anno 1738. numerus natorum fuit 186. demortuorum autem 312. unde morbi pernicietas fati superque elucescit.

Martio mense quidam nostrorum Medicorum eo morbo corripiebatur, atque per multo s dies in magno vitæ periculo versabatur. Mense Aprili me ipsum quoque hic morbus invadebat. Occasionem præbebat tum ira, tum labor, tum moeror, tum etiam sine dubio contagium. Tanta in primis noctu erat anxietas, ut cor ipsum non amplius moveri, omnemque circa præcordia sanguinem stagnare putarem, licet pulsus non intermitteret, & talis anxietas per 3. noctes redibat. Prima nocte adeo vehemens erat, ut derepente mortem adfore metuerem, ea propter ad eam more Christianum deente me præparabam. Delirio tamen & calore vehemente non superveniente, purpuram reputabam esse benignam, atque ideo tranquilliore animo morbum tolerans pristinam me recuperaturum esse sanitatem sperabam, quam etiam benignissimus Deus immerenti largiebatur, ut post 16tum diem foras iterum prodire potuerim. Verum secunda vice in majori constitutus eram periculo. Occasionem morbo
sub

sub finem Februarii 1739. ingruenti, suppeditabant omnia fere illa, quæ ante annum eundem accelerarunt, præfertim obitus charissimi fratris. Perpetua insomnia & deliria, oculorum convulsio tendinumque subsultus continuo inquietum me detinebant. Efflorescebat dein purpura rubra & alba, quam rubra exulcerata & hinc alba cum petechiis & furunculis complicata excipiebat, pedibus tamen ab initio prorsus liberis manentibus, Binis igitur diebus, interposito uno tolerabiliori, non nisi mortem mihi præfagiebant, ad eamque subeundam paratus eram, neque adstantes lætiora sperabant. Latus sinistrum multo erat debilius dextro & magis in sopore, convellebatur; oculi nictitabant & labia tremula erant, nullo tamen concurrente dolore capitis. Si ad somnum me componebam, respiratio, seu inspiratio, in totum per satis notabile temporis spatium cessare videbatur, donec cum concussione totius corporis expergerem. Tandem & in pedibus purpura efflorescebat, nuncque somnus aliquis, sed cum lethali quasi corporis infirmitate, redibat. Præter omnem igitur meam expectationem divina misericordia tandem & ex his me eripiebat angustiis, ut post aliquot hebdomadas, cutis desquamata facta, ad consuetos labores, satis quidem infirmus, redire valuerim. Tandem progressu temporis vires restitutæ sunt, ita tamen, ut auris sinistra perpetuo susurret, & metus purpuræ subindæ recrudescat, quamvis usum medicamentorum convenientium, & inter ea præcipue potum selteranæ & Pymontanæ, non intermiserim. Faxit ergo Summum Numen, ut vires relictas bene collocem, concedatque benignissime, ut labores meos, in ipsius honorem atque proximi emolumentum feliciter perficiam.

MARIANI SEGUER,
MED. DOCT.
REGIÆQUE ACADEMIÆ,
QUÆ MADRITI EST, SODALIS,
SCHEDULA MONITORIA
DE
JVSCVLO PVLLI
LIENTERIÆ SPECIFICO,
INSCRIPTA
ROMANO HIPPOCRATI,

MEDICO CONSUMMATISSIMO,
PRÆILLUSTRI DOMINO
D. ALEXANDRO PASCOLI
PERUSINO

IN PATRIA ACADEMIA PROFESSORI
NOVO ANTIQUÆ MEDICINÆ PATRONO,
IN SAPIENTIA ROMANA
ANATOMES CORYPHÆO,
ET ANTECESSORI PRIMARIO,
BENEDICTO XIV. PONTIFICE,
ECCLESIASTÆ DITIONIS PROTO-MEDICO;
OPE SUA, ET LIBRIS DE PRAXI MEDICA
EUROPÆ ACADEMIARUM, ET SAPIENTUM
ÆSTIMATIONEM PROMERITO
ROMÆ AESCULAPIO,
HISPANIS REDIVIVO APOLLINI:
TANTO VIRO
SAPIENTIA, AFFABILITATE,
ET HUMANITATE CONSPICUO,
HONORIS, ET OBSERVANTIÆ ERGO,
SCHEDULAM MONITORIAM SACRABAT
VALENTIÆ ÆDETANORUM KAL. JANUAR. MDCCXLI.

MARIANUS SEGUER
MED. DOCT.

Lectori industrio, prudenti, aegrotantium
salutem sedulo procuranti
Salutem.

Novum, ne mireris amice, a felicioribus huius aetatis practicis praetermissum, *Lienteria specificum* Tibi pando, id certum esse comperies, si in memoriam revoces, quae multoties legisti Lienteriae destinata remedia, in MERCATO, SENNERTO, RIVERIO, ETTMÜLLERO, SYLVIO, DOLAEO, TOZZIO, Musitano, ALLENIO & recentissimis, STAHLIO huiusque discipulis, ALBERTO, JUNCKERO, NENTERO, itemque aliis, HOFFMANNO, BOERHAVIO, PASCOLIO & BAGLIVIO: in quibus universam Medicinam contineri, & potiora morborum specifica, nullus ambigo. Perfacile mihi foret, ex laudatis Auctoribus singula transcribere Lienteriae specifica, id tamen eo libentius omitto, quod cum Viro in praxi exercitatissimo, & in lectione accurata praestantissimum Medicorum versato, sermo sit: praeterea mihi nunquam placuit, nec placebit, longis Auctorum transcriptionibus operam perdere, ita enim a natura constitutus sum, ut observatione morborum & remediorum, quantum fert valetudo querula, & a diuturnis morbis in iuvenili aetate, pene confecta, delecter; cuius rei specimen dedi superioribus annis in *Notis ad Enchiridion Jacksonii* quam brevibus, sed diligenti observatione prognatis. Tincturam Chinae Mangeti non esse praefendam ejusdem residuo, polleque illam virtute epileptica, observavi, & cum excellentissimo MANGETO communicavi, Epistola ad ipsum missa anno 1733. quam Vir clarissimus dignam judicavit, prelo ut sudaret, in *Notis* ipsius ad ETTMÜLLERUM, Editionis Genevensis, anno 1736. *Tom. II.* pag. 554.

Hanc Chinæ epilepticam virtutem ulteriori praxi confirmatam & observationibus aliquibus illustratam, Dissertatione epistolica mihi Madritum, Regiæ Academiæ anno 1739. pro adimplendo munere ejusdem Sodalis, quam publico communicandam spero in *Appendice ad Bibliothecam Illustrium Medicorum Mangeti*, vel *supplemento inter Notitias Medicorum Hispanorum*, quas nuper mihi Genavam. Cum autem *jusculi Pulli* efficaciam sæpius observaverim, ut *Lienteria* laborantibus solamen promoveam & salutem, hæc communicanda decrevi. Deus enim misericordiarum Pater, & totius consolationis fons & boni, qui singulos Medicos adloquitur, Ecclesiast. VII. v. 39. *Ne te pigeat visitare infirmum; ex his enim in dilectione confirmaberis*: quasi in præmium visitationis, confirmatam promitteret charitatem, quæ virtutum omnium præstantior est, Medicis abunde retribuet, si non tantum infirmos visitent, sed efficacioribus remediis, tuto, cito & jucunde morbos pellere conentur. Ignoscas quæso tenuitatis nostræ conamen, jube & vale.

§. I.

Jusculi Pulli descriptio.

Pullum éviscera, ejusque ventri immitte Rosarum siccarum unciam unam, vel siccarum & balauftiarum ananicam semissem, mediæ Rosarum parti insperge pulveris infra notandi, pro adulto tres drachmas, duas pro puero grandiori, infante, vel minoris ætatis etiam: consuatur sursum & deorsum pullus, ne inter coquendum Rosæ elabantur, coque pullum in scutellis duodecim aquæ ad consumptionem duarum, vel in scutellis quindecim ad eandem consumptionem, pro adulto in decem & octo, ad decem usque & sex scutellas, quæ contineant aquæ uncias decem singulæ, & conserva jusculum calidum, sine ebullitione

litione ulteriori, immittendo ollam in aquam calidam igni admotam.

§. II.

Ufus.

De hoc jusculo capiat æger Scutellam unam quam primum, singulis binis horis repetendam, præmissa inunctione ad os ventriculi cum Unguento Comitissæ, vel Balsamo catholico, aliove roborante, superimposito cataplasmate, ex mica panis facto, cum vino, in quo decocta sunt Absynthium, Mentha, Rosæ siccæ & Balauſtia, eaque repetantur singulis binis horis, & jusculum, exhibeatur. Si dormiat patiens, a somno excitetur, & jusculum, inunctio, & cataplasma repetantur, idque cotinuetur, donec absumpta sit tota jusculi quantitas, nullo alio interposito jusculo Gallinæ, quod si lientericus debilis admodum sit, propter prægræssam nimiam evacuationem, convenit, ut in cochlearibus duobus hujus jusculi Confectionis Alkermes completæ, vel incompletæ, prout necessitas urgeat, drachma semis propinetur, admotis etiam exterioribus roborantibus naribus, ut in his casibus fieri solet. Quod si, adsumta tota decocti quantitate, Lienteria persistat, repetatur iterum necessum est, eodem ordine proposito. Nec mirum videatur, quod æger a somno excitetur singulis binis horis, pro decocto capiendo; nam somnus frequentissime decoctum insequens, non a remedio narcotico & opiato admixto provenit, sed a mirabili, naturæque amica jusculi bonitate: unde spes conciliandi iterum somnum novo jusculo, provocat & movet, ut æger a somno excitetur, novo jusculo iterum conciliando. Quamquam fere omnes Practici contrarium sentiant, in nixi regula illa, cæteròquin vera: *Quod somnus omnes excretiones moderetur, præter sanguinis, & sudoris;* hoc tamen comprobatur experientia, quæ optima est Magistra, quam ubique, quavis humana auctoritate seposita, sequi debemus.

Hac methodo nontantum fera illa sitis, qualienterici torquentur, sine alius potus solamine mitigatur, sed subsequen-
tibus una vel altera alui egestione, Lienteria cessat, æger-
que frequentissime convalescit. Absoluto hujus jusculi usu, se-
mel aut bis, prout opus fuerit, jusculum primum Gallinæ ca-
piat.

§. III.

Quibus conveniat.

In diarrhoea cruda, & Lienteria præcipue, in quibus
ventriculi, & intestinorum fibræ crispatae sunt, aut levi in-
flammatione tenentur a catarrho, (vide BOERHAVE *Praxin*
Medicam Part. III. pag. 350. qui omnium optime de diarrhoea
scripsit,) divinum fere medicamen existit: item quando
ab humoribus acris, fibrillas stimulantibus ad expulsio-
nem, quod ex ingenti siti, & aliquali dolore ventriculi
cognoscitur, ut optime notat Gallorum Hippocrates, DU-
RETIUS, super *Hollerii Praxin in adnotatione, pag. 340.* edi-
tionis in quarto: si autem diarrhoea cruda, & Lienteria
ab humoribus frigidis, solaque intestinorum laxitate, sive ab
aphthis ventriculi & intestinorum, vel hectica harum
partium intemperie proveniat; subsequanturque febrem
hecticam confirmatam, vel Phthisin, aliumve inmedicabi-
lem morbum, his in casibus poterit jusculum Pulli eva-
cuationem aliquatenus diminuere, inducias ferre, at cura-
tionem conciliare nequit: diarrhoeis serosis biliosis, quoniam
his in casibus acrimonia dominatur, itidem medetur, etiamsi
febris adsit.

§. IV.

Illud sedulo notandum velim, ne Pulli decoctum ex-
hibeatur in dejectionibus liquidis quidem, sed cinericeis
omnino & crudo lixivio adeo similes, uti lac lacti; quas
ex observatione Caroli PISONIS notavimus in declinatione
februm intermittentium & continuarum; quales dejectio-
nes

nes quidem quasi lientericæ sunt , ast potius tamquam salu-
tares & criticæ haberi & minime cohiberi debent. Vide
laudatum eximium Practicum , de *Colluvie serosa* , pag. 265.
Edit. Lugd. Batavor. curante BOERHAVIO jam denato.
Si post assumptam secundam vel tertiam jusculi dosin æger
dormiat, sitis remittat, etiamsi una vel altera evacuatio sub-
sequatur, continuato jusculi usu plerumque convalescit
æger, ut sæpius vidimus.

§. V.

Methodi probatio.

Cum nihil magis ægrotantibus sub diarrhœa, vel
Lienteria, noceat, quam si multos ingurgitant cibos, juscu-
laque pinguia, ut solide Practici docent, imitantes Græco-
rum dogmata, non timui idcirco jusculum Pulli in Praxin
introducere, confirmam te præcipue experientia; deinde
quia SENNERTUS *Tom. III. de Lienteria*, pag. 441. ait:
*Cibus sit paucus, & æger in ediam, quantum potest, ferat. Pau-
lus SORBAIT cap. de Cholera & Lienteria*, pag. 136. suæ Pra-
xeos, secundæ editionis, ait: *Cibus sit paucus, concoctu fa-
cilis, gratus & adstringens, ne materia quantitas gravet &
corrumpatur: hinc etiam ab AVICENNA omnino prohibetur,
& ejus loco rerum fragrantium jucundi odores, recreandis viri-
bus aptissimi, substituuntur.* His innixus rationibus, puellum decem mensium febre & Lienteria laborantem, lac si-
ne ulla mutatione tandem per alvum excernentem, siti ma-
xima adeo urgenti ut vix mater, femina robusta beneque
alita, lactationi sufficeret, methodo usitata, ex roboranti-
bus, absorbentibus, nitrosis, juxta HARRISII methodum
(quæ mihi in morbis puerorum curandis instar omnium
est,) nihil præstare potui, sed puellum fere funeri destina-
tum jam, decocto Pulli, singulis binis horis, laudata me-
thodo, propinato, quamquam lac fugeret, liberavi.

§. VI.

§. VI.

Pulvis pro jusculo.

Ad compositionem pulveris quod attinet, vere artificiosam eam esse, & indicationes, quæ §. III. recensentur, adimplere, per experientiam constat, ipsaque manifestabit, jusculum Pulli, conjuncto pulvere, remedium esse eximium. Unica est ejus præparatio, quæ feliciter adhibetur, non ab extero homine communicata, sed ex manuscripto Codice LUDOVICI COLLADO Medici Valentini anno 1570. celeberrimi, desumpta, & nostris temporibus ad praxin tuto deducta; (de cujus erga rempublicam medicam meritis, & practica felicitate vide MANGETUM in *Bibl. Illustr. Medicorum Tom. I. part. 2. pag. 100.* RODRIGUEZIUM in *Bibl. Valentina pag. 297. col. 1.* & Notitias nostras Medicorum Hispan. in supplem. ad *Bibl. Manget. edendas*) hæc a nobis aliquatenus aucta, juxta STAHLII praxin, decoctum Pulli constituit, adimplens mentem HIPPOCRATIS *sect. VI. Aphor. I. & lib. II. Epidem. sect. 2. sent. 22.* itemque VALLESII, commentatoris doctissimi, sententiam. Sapienti sat!

§. VII.

Nec mihi grave foret utramque pulveris compositionem manifestare, (*) justis tamen de causis eam jam omitto, con-

(*) Placuit tamen Celeberr. Dn. Auctori, pro ingenio suo candore & laudabili erga similes ægrotantes affectu, nuperime aliquam hujus quoque remedii suppeditare notitiam, in litteris ad modernum Academiæ nostræ Præsidentem, Dn. D. ANDR. ELIAM BUCHNERUM, datis, quæ sequentia continent: „Propter singularem observantiam erga Academiam Nat. Cur. & Dominationem Tuam, rogo, ut in Actis Schedam hanc edendam præcipias, & Tibi, Vir Optime, simul descriptionem „pul-

oleis scorpionum simplici, Violarum & Lumbricorum; sic
urina provocabitur, & fugabitur abdominis intumescencia.

Epilogus.

Manifestavi in Schedula hac talia, quæ alii sanctiori
silentii peplo involvenda, & in arcanis numeranda, judi-
carent; eam vero ob rationem id a me factum est, quo-
niam hæc ipsa, non ludendo, sed attenta, sagaci & multi-
plici observatione, Practicorumque lectione assidua didici.
Ast majorem vim apud nos obtinet Dei Optimi Maximi, quam
respicimus & devote veneramur, gloria, proximique salus,
quam quorundam levium nummorum cupiditas. Rogo
autem Lectorem, ut sequentia serio pensitet, & valeat.

Beatus ille, qui procul negotiis,
Et otiosis curiositatibus,
Et vanitate propriæ scientiæ,
Et irritæ artis gloria, & jactantiâ,
Et aucupanda fordide pecunia,
Prudenter induxit lubens mentem suam,
Summæ sapientiæ sacras leges sequi:
Quas si vereri discet, in tacito sinu,
Ejus benignitate gaudebit frui,
Scientia, atque conscientia fatur:
Et serviendi proximo vere potens,
Aut gratitudinem feret, aut merebitur.
Quisquis secus faxit, Deus vindex erit.

D. JO. SAMUEL CARL,

SERENISS. AC POTENTISS. REGIS DANIÆ
ARCHIATRI ET IMPERIAL. ACADEM. NATUR.
CURIOS. COLLEGÆ,

DE

NATURA

INDICATIONIS

ET

INDICATI

IN GENERE

In USU AC HABITU

AQUARVM SOTERIARVM

EPISTOLARIS INQUISITIO.

Amice æstumatissime!

REdeo tandem aliquando ad litterarum commercium, quod non oblivio aliqua veteris amicitiae, sed nescio quæ fatorum necessitas interruptit. Redeo præcipue ad id commercii genus, quod initium familiaritatis nostræ fecerat, dum *nunquam otiosum* esse menti præfixeram, indeque omnem occasionem arripui, ubi quidpiam cognoscere, addiscere & in meos trahere usus valerem. Inde & hac vice ansam & argumentum scribendi capio ex aquarum scaturigine, quam mihi abs TE aperiri velim. Fateor, me multa in rerum recessibus deprehendere, quæ plenum ingressum remorentur, ut inde abs TE, qui uberrima experientia doctior ex istis antris regressus es, fide edoceri sperem. Quodsi enim hodegos mortuos & vivos adirem, tot inveni scopulos, quos nullo modo præternavigare poteram, qui certus fieri avebam, ubi syrtes, ubi uniones lateant, i. e. ubi verus & adæquatus usus, ubi damnum cognosci debeat. Confundebatur inde animus, ut nec vivum amplius consulere, nec mortuum legere potuerim, maxime dum solum fundamentum *indicationis generalis* ad strictiorem adplicationem deductum, obtinere nequiverim, scilicet in quo statu p. n. œconomiae animalis in specie hoc medicationis genus locum habeat: Id enim primum definiendum foret per experientiam & rationem, si non levis momenti tum ad intellectualem conceptum, tum ad practicam adplicationem deduci debeat.

Clarius rem eloquar, & specialia circa aquas medicatas fata recensebo. Discedens olim a Præceptore meo ad medicinam faciendam, omnia conquisivi argumenta, in quibus instructio quasi oralis mihi necessaria videbatur. Inter illa mihi proposui *aquarum medicatarum* thema. Interroga-

rogabam, cur ipse in scriptis dictisque parum aut nihil docuerit, cum ejus in observatione clinica acuta sagacitas nil facile præterlabi patiatur. Ille subridens, quando morbum nec dijudicare, nec tractare valemus, tum ægrum dimittimus ad acidulas & thermas, respondit. Ego subirascens tali levidenti & frigida responsioni, petebam solum informationem generalem circa usum & regimen. Ille aquis, inquit, ægri intus & extus eluuntur, si candidiores evadunt, bonum. Ego indignabundus abrumpo sermonem, virum peritum in hac re humani quidpiam pati ratus. Illico tum inviso acidulas & thermas, discendi & cognoscendi summa cupiditate flagrans. Conveniebam Medicos celebres in aquarum medicina, rogans apertam & sinceram communicationem observationis specialis, circa usum & effectum harum aquarum, ut sciam, in quo labascentis fanitatis statu potum illarum commendare queam. E numerabant magno conatu insignem morborum copiam, in quibus possint adhiberi, licet exempla per experientiam confirmata, oculis manibusque incredulis deessent. Eadem audita legi quoque in scriptis, quæ uberrime in acidularum nundinis prostabant. Indignabar denuo his hodegis. Egredior summo diluculo ad hospites perlustrandos, video maximum numerum athletica floriditate magis splendentium, quam ægro livore pallentium: perpauca erant eorum, quos vera necessitas ad hos urgebat fontes. Succensebam tacite cauponariæ jactantiæ, & damnatæ luxuriæ, quæ donis DEI in perditam avaritiam ac voluptatem abutantur. Doctor ita non poteram exire. Ipse tum in orgasmo sanguinis extenuatorio eas suasi, cum eo effectum, quem simplicior aquosa temperatio reliquit.

Ante biennium, cum, in novam medendi provinciam delatus, aulicos reperirem, siti acidularum consueta algentes, antiqua illa hæsitandi calamitas rediit, num simplici-

ter moribus inservire, potum petentibus indulgere, an vero secundum mea præjudicia adpetitum dirigere debeam. Priorem partem sustinui, ubi mature id observatio docuit, quod ad generalem acidularum indicationem facere videbatur. Quoad *subiectum* enim deprehendi, quod acidulæ, (nec non etiam thermæ haultæ,) puerili & senili ætati, aut consistentem super gressis, non convenient, sed magis præ aliis virili. Quoad *objectum* didici, eas nullum esse indicatum in lymphæ vitiis, viscerum labe, motuum a priori aberrationibus, scilicet morbis spirituum, itemque sanguinis in tota substantia, mala mixtione sanguinis scorbutica coagulatoria. Contra vero magis adpropriatum remedium cognovi in sanguinis quoad mixtionem quidem boni, quoad consistentiam vero aberrantis, vitiis.

Quoad *subiectum inadequatum* ea subesse intelligitur ratio, quod tum in puerili tonus solidarum debilior, quam ut ita simplicioris diluentis principii abundantia transitum felicem elargiri possit, tum etiam in hac ætate vitia vitia, maxime chronica, in lymphæ largiore, mucosiore, coagulatoria, &c. consistentia potissimum deprehendantur, ubi aquositatis prædominium connexionem maxime utilem non reperit. In senescente ætate toni vitalis labescentia, viscerum debilitas aut læsio, sanguinis vapescencia, activitatis motivæ imminutio, &c. obesse videntur.

Contra vero *subiectum magis adequatum* esse videtur consistens ætas, ob sanguinis, in sui mixtione quidem boni, in consistentia vero depravati, & quidem vel volatilioris qualitatem temperandam, vel crassioris attenuandam. Et hæc subiecti applicatio ad indicationem generalem, etiam objecti rationem involvit, quod scilicet in parte negativa lymphæ vitia sive in inviscatione, sive in coagulatione consistant, ab aquositatis prædominio, sal contentum

nimum expandente, connexionem & alterationem inveniunt. Vitia viscerum, vel martiali vitriolica constipatione augentur, vel aquosa humectatione flacciditas promovetur. Excipiendi autem videntur casus, v. g. chlorotici, ubi vitriolica roboratio tonum viscerum & sanguinis restituere putatur, quod firmiori experientiae & interpretationi relinquendum. Manebit vero experientia, licet limitatio optanda, quod hectica, cachectica, hydropica viscerum labes parum solaminis hic reperiatur. Deinde in morbis veris spirituum directa medicatio, satis raro adferri poterit, nec denique scorbuti veri coagulatores vappescitiae.

In parte objecti affirmativa, si experimenta specialia ad generales classes redigere lubeat, deprehendimus, quod sanguinis consistentia, sive in salino-sulphureo tenuiore organico principio excedat, sive terreum lentescens mobilius elementum praegravet, medelam in aquis his reperiatur. Nota enim est ratio, mixtionis animalis, & praecipue sanguinis, ad putredinem summe proclivis, quae motu perpetuo secretorio ac depuratorio avertitur, hujus vero motus impedimento directe vel indirecte acceleratur. Fieri hoc valet, si consistentia sanguinis crassior ad immobilitatem & stagnationem disponant, vel si elementum ejus sulphureum, tamquam causa caloris motusque interni, tum in abundantia aequilibrii supra principium reliquum aqueum & terreum, tum in qualitate acriore & aestuosiore vitalem temperiem transcendit & exsuperat. Ad utrumque hunc generalem scopum, acidularum effectus veri & constantes referri poterunt. Prior effectus in attenuatione sanguinis celebratissimus putatur in adfectibus hypochondriacis, hysteris, splenicis, ubi dilutoria & concussoria sanguinis attritio per acidulas earumque regimen, amicum refugium ad spasmos anxios demulcendos, stagnationes & infarctus referandos, ac melancholiam delendam esse judicatur.

Nota-

Notarunt vero hic observatores, quod in suspitione latitantis læsionis in viscere aliquo, cautus earum esse debeat usus, ob majorem adstrictorium infarctum, & impeditam ita secretoriam depurationem, proxime ad hæctica & hydropica confectoria ducentem. Pariter quoque notatum fuit, quod largus usus multusque corporis motus requiratur, si durus nodus emolliri debeat, quod pariter circumspectæ tractationis opus est.

Posterior effectus consistit in temperatione sanguinis generali & speciali. Illa, quando tota massa sanguinea in mixtione sua principium oleosum sulphureum, vel abundantius, vel acrius, & ex intestino motu fervidius fovet, indeque ad varios orgasmos oppletivos œconomiam vitalem disponit. Hæc vero est, quando ex eodem principio massa sanguinea ad speciales orgasticas congestiones jam est deducta. In hoc dicto priore scopo experimur, ægros alias vividos, orgasticam æstuosamque commotionem sanguinis universalem cum oppletiva lassitudine sentientes, acidularum potum expectare & usurpare cum bono effectû, maxime quod gulæ grata similiaque *luxuriantia* nutrimenta simul adipiscantur. In posteriore scopo, quando abundans principium sulphureum, præter orgasticos motus generales, jam fervidam commotionem specialem, & ad peculiarem locum & cum peculiaribus confectariis induxit: ibi medicina hæc generalis temperans turgescentiæ commotionis mitigationem procurare censet. Propterea hoc fine conducere videntur in orgasmo hæmorrhagico in genere, cum ea quidem cautela, ne læsio visceris subsit, neve diæta spiritiuosa, aromatica, acris, turgescentiæ foveat ac refuscitet.

Conferunt quidem in ejusmodi commotionibus ad specialem locum, uti in commotionibus sanguinis æstuosis acris ad pectus, tussi sicca spasmodica; ad caput, hemi-

crania

crania æstuosa , ophthalmia acri periodica , chronica &c. ubi tamen nec observatio deest , quod ejusmodi speciales casus motus sanguinis , si jam actualem excretionem insequantur & foueant , aut in consuetudinem jam degneraverint , huic generali temperationi non obtemperent , nisi exitui actuali via præcludatur ; alias ad pejora damna veloci gressu ducunt.

Ad scopum temperationis particularis poterit referri quidem temperatio acrimoniæ nephriticæ , biliosæ & ulcerosæ , quæ certo respectu & loco ab acidulis expectari posset ; erit tamen simplex congestio nephritica acris , sulphurea , orgastica , distinguenda ab ulceroso statu , mitigationem saltem non nunquam admittente. In biliosa acrimonia , itases ictericas , colicas , spasmodicas , cardialgicas , anxias vomibundas generante , ex simili fonte medelam debitis sub cautelis sperare licet. Nec deerunt exempla maxime in junioribus , stagnationum ulcerosarum in pedibus , sub ista æquali humorum distributione ac diluitione discussarum.

Hæc est mea acidularum consideratio , respectu subiecti , objecti & attributorum generalium , ut exinde viam ad indicationem reperiam. Num metam attingam , aut ab ea deflectam , cultiori experientiæ propriæ & alienæ relinquam. Interea tamen fundamentum tam a posteriori productum , quam a priori defunctum , suo talo stare arbitror. Ita enim perpendo in acidulis duas partes , scilicet continentem & contentam. Illam dico aquositatem simplicem puram ; hanc vero substantiam vitriolico - martialem.

Aquositas simplex ut plurimum saltem quoad nudum respectum diluentis effectus , tamquam instrumentum omnis motus in natura univèrsa spectatur : In œconomia vero animali , cum fundamentum sanitatis consistat in mixtionis conservatione , per continuos motus secretorios &

excretorios, qui partim mobilitatem fluidam substantiæ depurandæ requirunt, partim materialem contemperationem & refrigerationem substantiæ sulphuræ æstuosæ, ad putredinosam fermentationem proxime dispositæ & disponentis, quid inquam in animali œconomia, simplex aquositas valeat, facile a priori colligi potest; immo & a posteriori docet hoc abunde experientia, & quidem generalis, dum nempe subjecta agresti vitæ dedita, raro vel nunquam acidulas in usum vocare, & tamen a quamplurimis dictorum adfectuum prorsus fere immunia manere deprehendimus, cujus circumstantiæ præter simpliciore dietam vitamque mobiliorem, non levem rationem in potu aqueo ponendam esse arbitror, qui præ potu spirituosiori crudiori & fœculento omnino aptior est ad motus humorum in æquali successu & gradu conservandos. Specialis experientia pariter quoque confirmat, quod in multis dictis adfectibus simplex pura aqua acidularum vices optimo cum effectu obierit: quot enim casus sunt orgasmi hæmorrhagici potu aquæ, loco vini, aliusque spirituosissimi & calefacientis potus substituto, tandem contemperati? Quot sunt exempla æstuosorum motuum congestiorum, spasmodicorum, cephalalgorum, hemicranicorum, ophthalmicorum, tussis siccæ, asthmatis sicci, &c. simili potus correctione tandem mitescuntium & quidem tam diu ad minimum, donec forsitan post menstruum usum, antiqua consuetudo spirituosam dietam revocavit? Annon multa exempla supersunt? immo prostant plura, si humanæ naturæ mollietis veram dietæ vitæque conformationem, ad individualem suæ œconomiae statum accommodatam, tributariis illis annuis curationibus anteferre studeret, forent, inquam, plura exempla nephriticorum simplicium & calculosorum, cardialgiæ & colicæ sanguinæ, biliosæ, spasmodicæ, &c. quæ tali vitæ coordinationi facilius auscultarent. Usus po-

tus calidi illud poterit confirmare, utpote quo multi ejusmodi recensiti graves adfectus magis mitescunt, quam ullis aliis medicamentis.

Pars contenta vitriolico - martialis certius omnino per experientiam manifestatur, quam alia supposititia concrementa; quæ alias de spiritibus volatilibus salibus variis nitrosis, sulphureis, alcalinis, innominatis, prædicantur, sunt plerumque chimææ physicae. Hanc vero vitriolicam indolem salis contenti monstrant abunde experimenta chymica, physica & medica. Illa offert vulgus etiam in tinctura nigra fæcum & decoctorum terreorum, ut plura criteria vix quisquam hinc expetat. Hæc vero monstrat experientia a posteriori, in martialium operationum parallelismis maxime circa hypochondriacos, ubi necessitas hujus contenti a priori patescit, dum clementia divina in munere hoc mortalibus concessa, pro sanctissima & sapientissima quasi consuetudine talia principia commiscuit, ne unius qualitas in ratione operandi excedat modum. In acidulis est principium aqueum emolliens, diluens, humectans, & principium martiale roborans ac lene adstringens. Necessitas hujus mixturæ patet in effectu anti-hypochondriaco, ubi sanguis crassus lentescens, stagnans, attenuandus præcipue ac diluendus est; quæ necessaria operatio utique tonum viscerum, ex infarctu spissorum humorum jam labefactatum, magis flaccidum redderet. Necessaria idcirco sunt conjuncta principia roborantia, leniter constringentia, tum ne attenuatio nova ex altera parte noceat, tum ut viæ ita ac pori organorum colatoriorum roboratæ, resolutoriam attenuationem & secretoriam depurationem promoveant. Hoc ergo totum fundamentum esse arbitror, cur acidulæ aliis simplicioribus aquis in hoc usu medico sint præferendæ: uti & e contrario, quod acidulæ præsentem aliquam viscerum tabe usurpatæ, pejorem communiter effectum exserant, &

facile cachectica, hectica, hydropica damna, i. e. obstipationes plenarias viscerum post se trahant, promoveant & obfirmant. De reliquo martialium adplicatio medica combinationem duplicis in acidulis principii pariter demonstrat: scilicet cum hujusmodi medicaminum effectus consistat in tonica roboratione viscerum, pro obtinenda stagnationum imminentium præservatione & factarum discussione, hæc vero facile vel nimia evadere possit, vel præmatura, humoribus scilicet nondum attenuatis; Hinc suadent Practici conjunctionem ac subordinationem medicamentorum emollientium, relaxantium, ne roboratio toni in constrictoriam obstipationem fatiscat. Ejusmodi sapientem circumspeditionem natura in mixtione acidularum offert, quam dein ministerium illud naturæ bene imitari docet, uti id quidem in intermittentium suppressione per Chin. chinam aliaque adstringentia, nec non in hæmorrhagiarum adstrictoria suppressione patet, cui satis mature emollientia remedia subjungi debent, nisi pariter hectica, cachectica, similiaque damna inducere velimus.

Sed nolo Te hisce erroribus diutius detinere, cum mihi forsitan cras ipsi displiceant. Scripti hæc, ut tandem aliquando ex uberrimo ærario Tuo adferas, quas collegisti merces; poteris, si volueris, cum omnibus iis me, aliosque veritatem quærentes, optime delectare. Age id, ut hæcenus fecisti, & alia in posterum feliciter. Vale & fave

T. T.
J. S. C.

LAPIS AC LUTUM
PRO
RENOVATIONE
LABORATORII CHYMICI
IN ET AD
SCHOLAM MEDICAM
COLLECTA
A
D. IOANN. SAMUEL CARL,
SERENISS. AC POTENTISS. REGIS DANIÆ ARCHIA-
TRO, ET IMPERIAL. ACADEM. NAT.
CURIOSOR. COLLEGA.

Quemadmodum Medicina clinica, iudicio plebis, requirit, ut curatio morborum *cito, tuto ac jucunde* perpetretur, aut, ut, aptius eloquar, morbi tractatio in *experientia ac ratione* solida, peragatur: Sic dogmatica Medicinæ tractatio postulat, œconomix microcosmicæ, in statu vitalitatis, secundum & præter naturam intimiorem enucleationem, & evolutorum recessuum per omnes vitalitatis actus planam repræsentationem, quo mentes manusque discentium eo securius, facilius ac certius introduci valeant.

Cum vero hoc opus in studio tractandi ac docendi summe arduis difficultatibus sit implicatum, ut aliena, immo ea, quæ Physicas macrocosmi evolutiones utiles, necessarias ac curiosas suppeditant, omittere non liceat; utique tamen ea, quæ cum medicina commune ac inseparabile vinculum habent, immo cognatione aliqua sociantur, seligere, ac instar scientiarum sororiarum sollicitè tractare, earum utilitates legitime separare, hodegi munus esse iudico.

Optandum sane esset, ut aureum illud seculum pro Medicina dogmatica adpareret, sub quo illæ occasiones in singulis Medicinæ doctrinalis partibus, per nosocomia academica suppeditarentur, quarum ope, analytica methodo eadem doceri & addisci posset, dum nempe statim alumni hujus artis perita manu ad ægrotos ducerentur, sicque oculis mentis ac corporis universæ Medicinæ, tam internæ, quam externæ faciem ac conditionem, in systematica connexionem, intuerentur & plenarie perspicerent: Ast cum mores temporum magis luxui mortifero inserviant, quam vitæ salutiferæ, hinc ejusmodi desideria in Rempublicam Platonicam erunt releganda.

Interea cum tenebræ densissimæ scholas medicas, uti & aliarum scientiarum, opprimant, ut supremum omnium solidioris cognitionis punctum sæpe in minutis curiositatum quæ-

quærat, ideo omnibus eo adlaborandum est viribus, in encyclopædia medicinæ synthetica; ut ex omni scientiarum latifundio τ utile ac necessarium seligatur, ac scientiæ medicinæ effectivæ, aptum ac conveniens admoveatur.

HIPPOCRATIS effatum de *arte longa* ac *vita brevi* hanc prudentiam suadet docendi æque ac discendi, ne curiosis physicis, omnem hodie in Medicina dogmatica paginam absolventibus, immoriamur, quamquam immorari paululum, ornatus, aut vitium seculi jubeat, quoniam indagatio occultorum physicorum phænomenorum, nescio qua lege, Medico potissimum injungitur, ut quidquid ad Macrocosmici centri ac peripheriæ scientificam enodationem pertinet; non nisi ab illo stricto jure deponatur.

Sit ita, sed ambitus systematicus vitalitatis factæ ac læsæ, in habitu materiali, instrumentali, finali, formali tam amplus est, ut in factis naturæ generalibus, specialibus, & individualibus perscrutandis totam ætatem impendere debeamus, si debitam ipsi opem præstare velimus. Tanto magis mens a nebulis opinionum, commentorum, hypothesium, per æva variabilium ac risibilibus, libera esse debet, ne tempus viresque vitæ per tales ineptias perdantur.

Quo circa prudentis hodie officium indispensabile esse existimo, ne quid doceat, cujus momentulum vel ipsum, vel discipulum mox pœnitat, & quod tyro mox iterum didicere debeat, ac cum aliis temporum ac sumtuum dispendiis repudiare.

Theoriam eam tradat, quæ non ex commentis opinionum, vel antiquitatis, vel recentissimæ novitatis sit hausta, licet curiositatis alias gratissimæ palato adrideat, sed quæ factis naturæ, per dies indelebilibus sit superstructa, immo quæ actibus experimentalibus respondeat. Effectus vero tales mon-

stren-

strentur, immo praxis medica talis doceatur, quæ minime vagis & fallacibus experimentis sit superstructa, aut sesquipedalibus agyrtorum fucis colorata: sed quæ inconcussa experientia, ac solida ratione unice nitatur. Quæ vero ex aliis scientiis pro cultura ac ornatu medicæ scientiæ atque artis adferuntur, ea ut strictissime ad usum, non autem impedimentum totius systematis adhibeantur, docentis prudentia ipsa suadet.

Consultissime itaque agitur in collegiis; quando scientiæ fororiæ in partes docentium abeunt, ut unus Anatomiam, alter Botanicam, alius Chymiam demonstret, & exinde, nihilo minus utilia, non speciosa, separet, ac in Philiatorum utilitatem ducat. Hinc omnes pro scopo habeant, ut nucleum, non corticem adponere, utilia, non speciosa, necessaria, non curiosa congerant, utpote qua ratione scopus ultimus, vitæ nempe ac sanitatis apta conservatio facillime obtinetur.

Quodsi itaque Chymiam, tamquam aliquam ancillarum artis medicæ, huc vocare & ejus culturam selectam optare ac promovere velimus, tum sane necessitas hujus indagationis patefcet, quod non solum physicæ scientiæ exquisitissima clavis existat, & ita Medicus incipiat, ubi Physicus desit; sed &, quod in actu ultimo, artis scilicet usu clinico, remediorum, pro effectu medendi habitum essentiæ ac effectus intimius cognoscere debeat. Hinc licet anatomica structuræ animalis, itemque fundamentorum botanices ac matheos notitia omnino requiratur; tamen mixtionum corporearum, in macrocosmo occurrentium, atque in microcosmi usum trahendarum, analysis chymica pro theoriæ ac praxeos emolumento, summe necessaria merito judicanda est, ut gladio hoc contra morbi furores eo aptius uti, nec Pharmacopœorum fraudibus nos exponere,
immo

Immo Physicorum deliramentis in corporum resolutione cœcis oculis confidere debeamus.

Pro obtinendis ergo hisce scopis *Laboratorio chymico* in Acedemia, Collegio, Societate, aut Facultate quacunque doctrinali medica opus est, & quidem, si rem rite expendam, magis utique, quam Theatro Anatomico, quam Horto medico, quam Museo curioso, quam cumulis mechanicis, aut mathematicis machinis & instrumentis. Necessitas verò cum in genere patefcatur, nec non utilitas chymicæ culturæ pedissequa, ideo cultores de natura, essentia, habitu & mediis investigandi, immo scholam hanc igneam adornandi tanto magis erunt solliciti, quæ etiam solerti animo facile sese manifestabunt, quum multi viam per carbonem tritam iuerint ac monstraverint.

Locus Laboratorio chymico adæquatus seligatur, ut tum solitudo operationibus ac contemplationibus attentis faueat, tum aëris libertas vaporum dissipationem ac sanitatis conservationem adjuvet. In systematibus plurimis chymicis loci generalis instructio est descripta ac per figuras explicata.

Furnorum ac vasorum, itemque instrumentorum apparatus sufficiens adsit, ne vel defectus operationes, & experimenta impediatur, vel nimia eorum copia ostentationem fami faciique plenam arguat: BECHERI *Laboratorium portatile* & VIGANI *Medulla Chymia* talia sufficienter exhibent, quibus mediantibus labores omnes facile absolvi ac demonstrari possunt. Interim Chymicus exercitatus facile paucorum lapidum & carbonum ope negotia sua absolvit, tyrones autem ampliori adparatu opus habent, pro diversitate operationum absolvendarum & demonstrandarum. Sic ignis reverberii cæmentationis, fusionis, digestionis, &c. in variis furnis demonstrari solet; & operationes chymicæ, metallurgicæ, docimasticæ, fermentativæ, in instrumentis sine usu quoque doceri possunt.

Matariarum etiam copiam corpus chymicum offerat ſemper promptam, veluti metalla, mineralia, fulphura, ſalia, terras, menſtrua, &c. in & ad operationes chymicas neceſſaria, & quidem in ordine chymico diſpoſita, ne ad quamvis operationem hinc illinc deſum ea conquirere & componere neceſſe habeamus. Labores vero ſi adgredi variaque producta Tyronibus monſtrare velimus, tum factum ac vacuum erit conamen, ſublīmioris Chymicæ, immo Alchymicæ tentamina in medium deducere, ſed alphabetum minerale & prima mixtionum principia prius doceamus, immo diſcamus neceſſe eſt. Quamobrem vulgatiffimas immo uſitatiffimas pharmacicæ merces primitus in medium producamus, immo ex angulis educamus, maxime eas, in quarum uſu & adplicatione aliqua certitudo, utilitas, encheireſis fundamentalis atque experimentalis inquirenda ac reperienda venit. Haud enim dedecori erit Chymico experimentatori, immo doctōri, ſi diſcipulis ſuis vel ſolum in primitiis, aquarum & ſpiruum, vegetabilium aptam deſtillationem, ſuccorum, ſyruporum, extractorum, eſſentiarum, ſalium, &c. præparationem, ſubjectorum ac objectorum indoli convenientem, demonſtret, immo talia producta, prout in pharmacis uſu exponuntur, tamquam regulam & normam aliarum encheireſium oſtendat: ſic Laboratorium chymicum erit pharmacopolium in nucleo ac Gymnaſio aſceticō. Immo uſui ac honori nihil decedet, ſi inde etiam communia pharmaca, rite ſolum parata, aliis diſpenſari poterunt.

Quando itaque communiores operationes & uſuſtatiora producta juxta aptam manipulationem ſunt demonſtrata, tum altius aſcendere valebimus ad ea quæ ſtriſtius ad corpus chymicum pertinent. Ante omnia autem neceſſe erit, ut quorumcunque ſimplicium, mixtorum compositorum & oncretorum corporum notitiam adquiramus, indeque promptuarium materiæ phyſicæ ac medicæ colligamus, ſuper

per & ultra ea, quæ in simplicibus pharmaceuticis laboribus requiruntur. Sic varia mineralia, mineræ metallicæ, lapides ac terræ variæ, aliæque, quæ alias pro Museo curioso colligi solent, in Laboratorio chymico commodam supellectilem & ornatum adæquatum præbere poterunt, quantum etiam ex regno Naturæ triplici, immo ex quovis regionum antro conquirere valemus. Ipsa autem producta, quæ haud singulis diebus ac annis de novo præ-ac reparari possunt, omni diligentia sunt adservanda, ut ita recordatio operationum & encheiresium semper sub ejusmodi intuitu menti, oculo, manique impressa maneat, ac insimul aliis discrepantia à frivola, fugitiva & inepta imitatione possit demonstrari. Si vero corpus chymicum, seu receptaculum præparatorum semper splendorem suum retinebit, quando producta ex mineralibus, metallis, salibus, sulphuribus, sub exacta operatione semper præsto erunt, scil. Mercur. præcipitatus, sublim. varius, Cinnab. antim. factit. sulphura antimonialia varia, spirit. miner. volat. ac fixi, salia media, acida, enixa, fixa, volatilia, croci minerales ac metallici, tincturæ & extracta omnia mineralia, ac vegetabilia, per diversa menstrua, oleositates variæ, &c.

His præsuppositis adscendimus altius ad chymiatriam, & inquirimus, an veritas vel fucus sit in variis promissis solarium, lunarium, martialium & mercurialium præparationum sublimitatibus hujus vel illius ævi, ne quidpiam vel novarum, vel antiquatarum mercium rejiciatur, aut adsumatur. Quæ fors ac fortuna diligenti scrutatori demandavit, ea etiam pro præsentis ac futuro usu, immo informatione scholæ chymicæ adservantur. Plus ultra si adniti placeat, tum non incongrue hermeticorum universalis & particularis, panaceas animales & minerales examinare valebimus, aut ad minimum experientiam capeffere de mercuriis corporum, de sulphurum metallicorum ac fixorum extractione, de menstruis al-

cahestinis, &c. sique alium scopum ac usum non reportabimus, quam terminos ac phrasas ænigmaticas discendo, sufficiet utique, dum ita ad minimum contra fucos fallaces præmunire nos poterimus.

Ad Chymiam autem physicam totius universi, etiam si solummodo contemplativus scopus nos impelleret pro obtinenda mixtionis cognitione, suscipere possumus ante omnia docimasiæ & metallurgiæ exercitium, ut ita scientia chymicæ certæ subtilitatis ac sublimitatis sub demonstratione didactica hauriatur ac doceatur, quomodo scilicet metalla ac mineralia utilia ex terris, lapidibus, scoriisque impuris educantur. Hac ratione peculiaris quasi, sed ampla satis Chymia, utilitatem suam cuilibet prudentiori statim demonstrans, prodibit, maxime vero metallorum discrimen etiam in perfectiorem statum ducendum, manifesto sese offeret, quale speculatorum acumen eruere non valebit. Non minus alii Chymici, itemque pyrotechnici, rivuli inde dimanabunt. Ars vitrificatoria, tinctoria, fermentatoria, &c. immo variæ utilitates œconomicæ, mechanicæ, &c. rationis æque ac experientiæ ope eliciendæ descendent. Taceo specialiores adhuc fodinas chymicas, salis nempe communis, nitri, aluminis, vitrioli, boracis, &c. extractiones, quarum fundamenta vera discere ac docere physica scientia jubet, non pro speculativo, sed practico scopo ac usu in simul conjuncto, maxime ubi artificia inventa ac trita in leviolem, certiolem & commodiolem normam fuerint redigenda, ut ita inventis semper aliquid addatur.

Diarium actorum suppeditat argumentum collectioni ac scripturæ, partim ut memoriæ demandetur id, quod in singulis operationibus fuit observatum, maxime vero encheiresium apex probe notetur, immo quoque errores forsitan commissi, utpote qui sæpe intimiori perscrutationi ansam

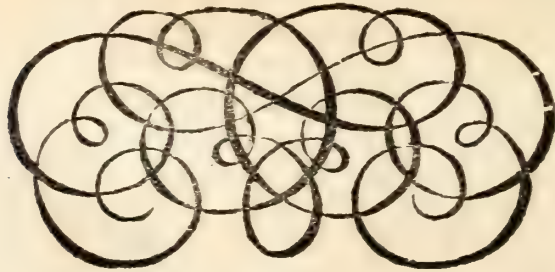
ansam præbent, nec non pro aliorum, ac in primis posteriorum institutione inserviunt.

Possunt etiam insuper observationes chymiatricæ, seu medicamentorum adplicationes speciales ad morbos, exinde formari & cognosci, quando nempe non solum dextre præparata in usum clinicum trahuntur, sed & eorum effectus pro intimiore perscrutatione ac imitatione debita cum attentione considerantur. Et ita utilitas pharmaceutica, physica, therapeutica, metallurgica, mechanica, œconomica, in infinitos ramos increscet, ac ita docebit, culturam hujus artis scientificæ in universam scientiam medicam, immo vitæ humanæ necessitatem sese plano flumine diffundere, ut boni malique hominum mores sitim hic explere gestiant. Prout enim artificia bellica nitri abusum in perniciem hominum trahunt; sic artificia culinaria, medica, metallica efficiunt, ut hoc sal catholicum in animalium, vegetabilium & mineralium spagyricam vergat. Ita ergo vinorum, cerevisiarum, spirituosorum & farinaceorum fermentationes, culinæ ac cellæ; ita calcium exustiones architecturæ opitulantur; ita terrarum mixtiones rusticis inserviunt; ita salina & aromatica, itemque ignis regimina coquis subsidio sunt; ita colorum mixturæ pictoribus; ita salium & saponum adplicationes opificum operibus famulantur, & alia innumera commoda resultant, quæ vita civilis ex Chymicæ latifundio haurire potest, solet, ac debet.

Majus ergo emolumentum expectare omnino licebit, si sensuale ejusmodi *εργον και πάρεργον* studio academico medicinæ dogmaticæ adjungetur, quam si tyro artis salutiferæ cunctas antiquæ ac recentis Philosophiæ hypotheses delisset, immo plane in succum & sanguinem convertisset. In Theoriam medicam si nullus inde resultaret usus, tamen vel is summi foret ponderis, quod ex fermentatio-

nis theoria salium naturam, applicationes crudas in vitalitatis organismum in statu secundum & præter naturam tanto exactius tam a priori, quam a posteriori cognoscere valeamus: Sic enim mixtionis vitalis habitum; sic conservationem ejus per motum humorum progressivum ac intestinum; sic separationis ac secretionis mechanismum; sic digestionis & concoctionis actum unitivum ac separativum chymica analysi ac synthesi perfectius indagare & explanare possumus.

Ultimo quoque de auctoribus chymicis aliquid adhuc in gratiam tyronum monendum est, quod tum pro medico, tum physico scopo nil, vel certe parum emolumentum adferant scriptores chymici, ætiologiam & experientiam mechanicis fulcris superstruentes, vel alii hermeticis sculpis sua arcana involventes. Utrumque hoc genus doctorum atque magistrorum per ignem intra phantasiæ labyrinthos oberrat, suosque imitatores pariter eo seducit. Becheriana & Stahlia schola theoriæ & praxeos chymicæ mercaturam certiozem elargitur. Manus hic oculatæ sunt, quod vident, credunt. Angulis & figuris hic non luditur, nec pavones, corvi, leones, angues in igne oberrant.

VIRIS,

ACADEMIÆ CÆSAREÆ LEOPOLDINO-CAROLINÆ
NATURÆ CURIOSORUM

PERILLUSTRI ATQUE MAGNIFICO

DN. PRÆSIDI

D. ANDR. ELIÆ BÜCHNER,

ARCHIATRO ET COMITI PALATINO CÆSAREO,
S. R. I. NOBILI, MEDICINÆ ET CHYMIÆ PROFESS.
PUBL. ORDINARIO, FACULTATISQUE MEDICÆ ADSES-
SORI IN ACADEMIA GERANA, SOCIETATIS SCIEN-
TIARUM REGIO-PRUSSICÆ SOCIO,

RELIQUISQUE MEMBRIS

EXCELLENTISSIMIS, CONSULTISSIMIS, EXPERIEN-
TISSIMIS, DOCTISSIMIS, SPECTATISSIMIS

PRO CUJUSVIS ORDINE AC DIGNITATE HONORATISSIMIS

*PATRONIS, FAUTORIBUS, COLLEGIS
NOSTRIS*

DEMISSE ATQUE MIRIFICE COLENDIS

SCHEDIASMA

DE

NUCIBUS MARGACEIS

VULGO

Wergel = Gänse

MIS SUM

AB

ALBERTO RITTER

GYMNASII REGIO-ILFELDIACI PRO-RECTORE ET
ACADEMIÆ CÆSAREÆ LEOPOLDINO-CAROLINÆ NATURÆ
CURIOSORUM COLLEGA.

Divinus Plato :

DEUS semper geometrica
exercet.

Res naturæ mirabiles sæpius, immo sæpissime negligi, propter vel hominum incuriam, vel ignorantiam, vel minorem curiositatem, vel frequentiam, vel denique nullam notabilem utilitatem, quotidiana edocet experientia; & quamquam non *Vos* solum, *Viri Excellentissimi*, sed etiam saniores omnes nobiscum consentientes habere facillime credimus, nihilo minus rei veritatem exemplo evincemus luculentissimo.

Exiguam ante tempus cum quodam amico nobis quam honoratissimo eramus in colloquio; hic forte fortuna sermones inter alios mentionem injiciebat nucum quarundam, *Mergel- & Nüsse* dictarum: nominatio vero hæc singularis quum nobis videretur, de qua antea neque audiveramus quidquam, neque legeramus in ullo Curiosorum scripto, curiosos nos reddebat, ut in rem eo diligentius inquireremus, quo minus noster amicus præter nomen, figuram externam, gravitatemque aliud quid, nobis sciscitantibus indicare poterat. Quæ nunc hac ex parte in nostram pervenerunt notitiam, ea *Vobiscum*, *Viri doctrina præstantissimi*, *Patroni summi*, brevibus tamen verbis, communicare hoc ipso schediastmate decrevimus, id quod sit pensæ symbolici loco, pro consuetudine, *Vobis* ab *Antecessoribus vestris* tradita, quando nos dignati estis *Vestro* in ordine splendidissimo nobis locum nuperrime attribuere, quam plane singularem gratiam atque favorem heic debite prædicamus & celebramus, animoque agnoscimus gratissimo.

Nominatarum *nucum margacearum* locus natalis, (a) pro Physicorum colloquendi more consueto, sunt duæ præfecturæ *Ertzen* & *Sternberg*, ad latus occidentale *Vifurgis* fluminis sitæ; illa pertinet ad Ducatum *Calenbergi*.
Append. A. M. Vol. VI. q cum

(a) De hoc concreto marchasitico Ertzensi conf. Dom. D. BRUCKMANNI *obs. in Commerci Litt. Norici An. 1740. Hebdomad. VI. pag. 44.* cum fig. ænea.

cum, hæc ad finitimum Comitatum Lippensem, sed jam paret quasi pignus pro grandi pecuniæ summa, mutuo in illam data, jurisdictioni Hannoveranæ, ambæ sunt maximæ, commodissimæque, propter agros optimos & fructuosissimos, silvas utiles, prataque herbosa; in præfectura *Ertzen* jacet pagus judicialis Dn. de *Münchhausen*, *Schwöbber*, adpellatus, qui in tota Saxonia Inferiore satis fama celebratus propter vivarium, instructum variis animalibus rarioribus, ambulacra læta ex abietibus altissimis, umbrosis, præprimis hortum suum amœnissimum, cultissimumque, propterque fructus in eo exoticos plurimos, rarissimos, Indiæ tam Orientalis, quam Occidentalis; hic namque primus omnium fructum Americanum dulcissimum, Europæis antea ignotum, *Ananas* dictum, (b) 1717. maturum protulit; tempore, quo aquæ salubres Pymontanæ bibuntur, a quibus haud procul abest. Maxima in eo est hominum celebritas, optimo jure hunc hortum omnibus Principum, immo multis Regum hortis longe præponimus; versus in eum elegantes, ejusque ædificatorem, a Poëta anonymo compoliti, quondam ad manus nostras pervenerunt, quos, cum typis non sint exscripti, Lectori benevolo non ingratos futuros autumamus, quando heic illos inserimus, qui sunt cum epigraphæ:

Othoni de MUNCHHAUSEN, Brunsv. & Lüneb. Provincialis ararii Consiliario, ex terra & longinqua ex regione quasitis arboribus, mira fructuum olerumque rariorum copia

- (b) Fructum *Ananas* Neuhof in der Gesandtschaft der Ost-Indischen Gesellschaft an den Tartar Cham und Sinesischen Kaiser, pag. 345. sq. describit, delineat, ejusque plantationem, saporem naturalem, utilitatem atque noxam indicat pluribus. Similiter vide MICH. FRIDER. LOCHNERI Commentar. de *Ananasa, sive Nuce pinea Indica, vulgo Pinhas*, quæ prodiit Norimbergæ forma quarta, cum figuris.

copia, hortos splendide condecoranti, sed proximiorè agnato ex fratre nepote de MUN. HHAUSEN, Equ. Legionis Chiliarcha, in generum ascito, vetusta familia perennitati feliciter consulenti, amica gratulantur Musæ.

Quidquid ab Indorum pretiosis provenit arvis,

Munichhausiadiis splendidus hortus habet.

Nympha loci miratur ibi felicia nasci

Prodigia, & rigidum non metuisse gelu.

Climata mutavit cultor, dum messe beata

Saxonis Eoas gleba ministrat opes.

Hic mala Hesperidum sol hic maturat Anhana,

Quæque dedit Ganges, ripa Visurgis alit.

Sed licet extrema renovet pomaria fronde,

Non amat antiquum sic renovare genus.

Ille peregrinas hortis studet addere stirpes,

Sed generum stirpis gaudet habere suæ,

Quem Bellona diu duris exercuit armis,

Ad dulces pugnas nunc volat almus Hymen,

Fœcundant foceri Flora, & Pomona labores,

Fœcundet generi sic quoque Juno Torum.

Prolifer hortorum cultor nisi debita reddas

Promeritæ genti germina, iniquus eris.

Noster *Otho* raris Viridaria fructibus ornat,

Tu thalamo fructus grate priape para.

Domus autem prætoria *Ertzen*, cum ceteris ædificiis œconomicis, ex lapidibus novissime & bellissime constructa, direttore Præfecto supremo Dn. *Jost Henrich Voigt* piæ memoriæ, qui vivus excellens Mathematicus & Oeconomicus in terra Hannoverana floruit, sibi que memoriam condidit non vulgarem in orbe mathematico, inventione sua nova, præclara, utili molæ tritorix; (c) alter hujus fi-

(c) Vide sis *Miscellanea Berolinens.* Tom. I. pag. 325. sq. tab. 31. VALENTINI *Museum Museorum*, Part. III.

lius, jam placide defunctus, paternam gloriam imitatus, *Otto Ludvig Voigt*, Præfectus supremus Calenbergicus, nec non Commissarius Anglicano - Regius, æque egregius Mathematicus immortalitatem nominis sibi comparavit directione ædificationis cataractæ Hamelenfis, quondam *die Hämeliſche Schlacht*, propter frequentiores in ea fractas oppreſſisque naves dictæ, operis mirifici, operoſi, quod prioribus temporibus exercitatiffimi Mathematici desperaverunt, fumtuofi, plus quippe centum millia thalerorum in illo ſunt conſumta, quare etiam in rei memoriam ad ſeros poſteros duraturam, moneta argentea major, vulgo *medaille*, eſt cuſa, valens ipſos duos thaleros & ſedecim groſſos, cõmmuniter *zwey* ſpecies - *Thaler*, quæ repræſentat in uno latere imaginem regis pectoralem, cum epigraphe: GEORGIUS II. D. G. M. BRIT. F. ET H. REX F. D. B. ET L. D. S. R. I. A. T. ET E. ſub imagine legitur: *Hannibal*; in altero autem latere videmus Urbem Hamelam cum ſuis munimentis, flumini Viſurgi adſitam, & ponte, itemque *den Werder*, in hoc parmulam, vulgo *ein Ravelin*, & cataractam noviffime exſtructam, in hac navem tranſeuntem, adhuc etiam in flumine, infra legitur:

*Vndarum impetu Cataractis temperato prope Hamelam
M. D. C. C. XXXIII.*

In adductis vero præfecturis ſunt fodinæ margaceæ plurimæ, in ſummam ruſticorum commoditatem utilitatemque, qua terra margacea ſimi loco, agros refovent ſuos, in quibusdam harum, ſed non omnibus, in primis ad pagum *Ertzen*, occidentem verſus, leguntur *nucēs* noſtræ *margacea*, & quidem notandum, ſtratum eſſe in fodi- nis indicatis ſupra ſtratum, modo margæ optimæ, modo ochræ, quam agricolæ vocant *taube Erde*, quia non apta ad terram refovendam, atque in hac ipſa ochra reperiuntur ſæpius, aſt non cumulate, quoque aratro eruuntur dictæ *nucēs margacea*, interdum etiam cryſtalli minores

nores elegantissimæ, splendidissimæ, perlucidæ, quinquangulares, sexangulares simul fodiuntur, rarissime quamvis.

Nomen quod attinet, nequaquam in has nuces quadrat, neque quoad formam externam, neque quoad structuram internam: illa enim plerumque rotunda, vel huic proxima, perraro alia, hæc splendens, solida, & ex centro versus peripheriam radiofa. Equidem sunt, qui narrant, quasdam fuisse repertas, quæ fractæ continuissent terram laxiorem, friabilem, fusco-rubram, ochraceam: nobis autem hoc non evenit, quamquam plures viginti vel quadraginta malleo diffregimus, & si ita esset, non videmus, quomodo talis terra nucis nucleo possit comparari, interim cogimur, hanc denominationem retinere, tamquam semel receptam, notamque cuius plebejo illorum locorum.

Quando vero has nuces paulo accuratius contemplamur, & perquirimus, nihil aliud sunt, quam metallum immaturum & imperfectum, (d) vel metallum embryonatum, (e) fugax, radiosum, splendens, varie coloratum, grave, durum, fragile, ex mercurii principiis, sed magis digestis & coagulatis, ortum; variis notatur nominibus, (f) communiter audit *pyrites metallaris*, *marcasita*, *ovum philosophicum*, *Kieß*, *Kieß*, *Müsse*, *Berg*, *Eyer*, *Erzt Blumen*, quoniam metallifossore credunt, illud spem facere de argento futuro.

Differentia vero pyritæ est multiplex & varia, differt enim:

Primo ratione internæ *essentia*, & est vel *pyrites ferro-sulphureus*, *Eisen*, *Schwefel*, *Kieß*, quando nimirum ferrum prævalet, cujusmodi major pyritarum pars est, qualis ipse noster *pyrites* in examine metallico repertus,

q 3

infu-

(d) VALENTINI *Armamentarium Natura* pag. 158.

(e) VATERI *Physiologia* pag. 398. seq. VOLCKMANNI *Silesia subterranea*, pag. 244.

(f) Vid. *Experient. D. HENCKEL Pyritologia*, pag. 64. seqq.

insuper centumpondium continuit viginti quinque ad usque triginta quinque libras sulphuris ; reliquas etiam pyrites ferreo - sulphurei notas habet characteristics, videlicet, 1.) colorem albo - splendentem argenti ad instar, 2.) emissionem spiculorum martialium, quando chalybe percutitur, 3.) malleo contritum magnes ad se trahit, 4.) colorem in superficie ferruginosum ; porro vel *pyrites cupreo-sulphureus*, Kupffer : Schwefel : Kieß, quando cuprum prævalet, vel *pyrites sulphureus*, Schwefel : Kieß, quando prægnans sulphure ; vel denique *pyrites sulphureo - vitriolatus*, Vitriol : Schwefel : Kieß, quando prægnans vitriolo, & hic brevi tempore se prodit, dum aëri libero expositus, vel humore conspersus, facile emittit sal vitriolicum capillare canum, & redigitur in pulverem canum ; experto credere poteris Roberto, siquidem sæpius locellos scrinii nostri, in quibus adservabamus alteritas pyritofas, coenua Ammonis pyritofa, ligna pyritofa, alia, invenimus vacuos, horumque loco nihil aliud reliquum, quam pulverem canum, & initio cogitabamus, donec rem aliquanto amplius animo amplectebamur nostro, manum furacem illa abstrulisse ; præterea notamus, pyritem existere posse sine vitriolo, sed nunquam sine sulphure (g)

Secundo ratione *coloris* præsertim interni, qui triplex erit, nimirum *color albus* vel argenteus, & hic est proprius pyritæ ferreo & vitriolato ; *color subflavus*, qui proprius pyritæ cupreo ; denique *color flavus*, qui proprius pyritæ sulphureo : Ceterum quidem pyrites aliis coloribus pulcerrimis, hilarissimis, videlicet rubicundo, rufo, flavo, cæruleo, viridi, smaragdino, vel in superficie, vel in fissuris, vel in scissione violenta & inæquali, pingi solet, horum vero causam rectius effluviis metallicis, atque horum adflatui vulgo *Unwitterung* / & variæ fractioni radiorum lucis incidentis tribuimus.

Quare

(g) Curiosiss. D. HENCKEL *loc. cit.*

Fig. VI.

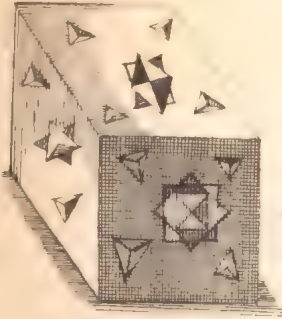

Fig. VII

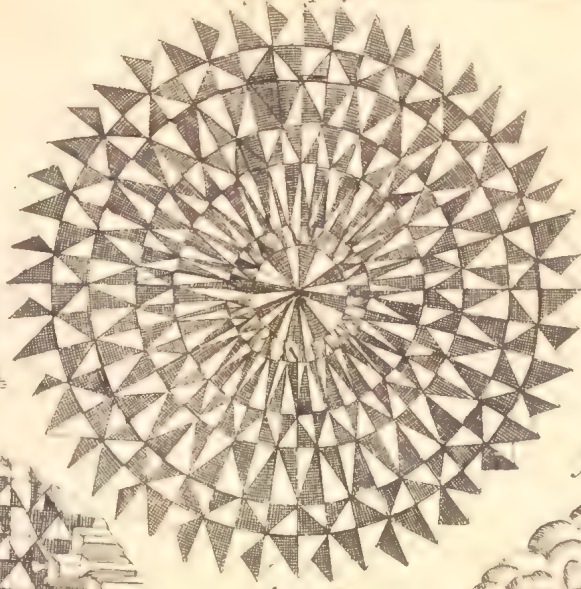

Fig. II.

Fig. III.

Fig. IV.

Fig V

Fig. X.

Fig. X.

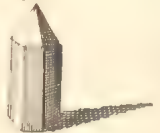
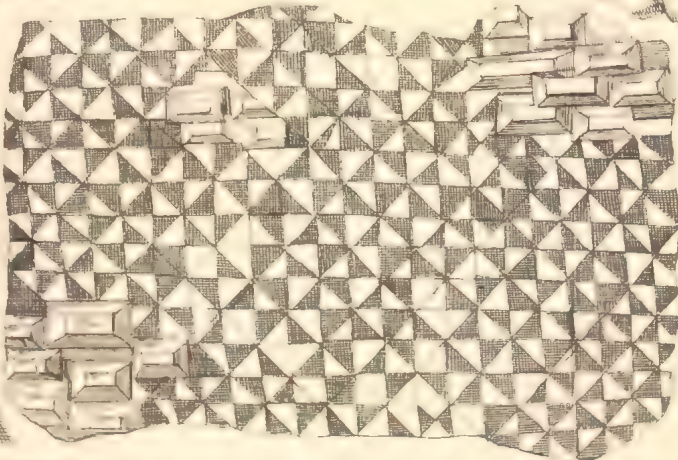

Fig. VIII.

Fig. IX.

Quare etiam frons pyritæ prima, dicam, *color ejus aureus*, decepit multos, in primis auri avitissimos Alchimistas, quos diis iratis natos esse censemus, miserrime fefellit, ut carbonem pro thesauro invenerint, qui tamen proverbium teutonicum vetustissimum, verissimumque cum animo suo debuissent cogitare:

Es ist nicht alles Gold, was glänzet.

Tertio ratione *forma*, quam dispertimur in *ordinariam*, hæc est globosa & angularis, in *extraordinariam*, hæc est cellularis, fistularis, cristata, prismatica, lamellosa, tabularis, tubulosa, botryformis, stiliformis, stellata, ovata, reniformis, & cylindrica; (h) in *singularem*, ex pyritis nostris exemplaria aliquot eximia sane & pulcra, *Vobis, Viri Excellentissimi*, curiosisque omnibus ante oculos ponimus ære excusa, hisque describimus verbis:

Tab. æn. Fig. I. est pyrites exacte sphaericus, quamvis aculeatus, magnitudine naturali, ponderat unam libram & sedecim semuncias, colore aureo jucundissimo tinctus, cujus diameter emetitur tres digitos cum semisse; de hujusmodi pyritis Excellentiss. D. KUNDMANN: (i) Marcasita, inquit, aurea, **Gold** : **Rieß**, polygona rarissima, ex meris cubis formata, qualem delineavit, descripsitque WORMIUS. (k)

Fig. II. Pyrites globosus aculeatus, intermistis parallelogrammis rarioribus, magnitudine sua naturali, ponderat viginti & duos semuncias, colore badio; hujus diameter metitur duos pollices cum semisse.

Fig. III. Pyrites rotundus, quasi nubilus, magnitudine naturali, cujus diameter emetitur duos digitos cum semisse, ponderat viginti & septem semuncias ochra involutus, vel incrustatus.

Fig.

(h) Idem ibidem pag. 155.

(i) vide ejus *Promptuarium rerum natur. & artificial.* p. 279.

(k) *In suo Museo Libr. I. cap. III. pag. 40.*

Fig. IV. Pyrites orbicularis denticulatus, magnitudine sua naturali, cujus diameter ipse pollex est, pendit tres femuncias, colore ferrugineo.

Fig. V. Pyrites tabularis, ex meris cubis & parallelogrammis conflatus, cujus longitudo quatuor digiti, latitudo duo digiti cum dimidio, crassities semidigitus, pendit quatuordecim femuncias cum dimidia.

Fig. VI. Cubus perfectus, superficiebus planis & æquis, corpus est pollicare, ponderat quatuor femuncias, ochra obtectus.

Fig. VII. Cubus antecedenti magnitudine & pondere similis, in hoc autem differt, quod ex ejus sex superficiebus, in medio quasi progerminent anguli novorum cuborum, & quis non videt, hanc progremiationem esse veram, adæquatam primariam originem omnium globorum pyritosorum, dum cubus cubum progerminat, donec excrescat in globum, horum vero vel regularitas, vel irregularitas, est modo accidentale quid.

Fig. VIII. & IX. Hi duo cubi a prioribus descriptis plane non differunt, nisi magnitudine & pondere, illa in minore cubo est semidigitus, in hoc unica femuncia.

Pyrites nostri reliqui fere omnes sunt globi inæquales, paucissimi regulares, & ochra, in qua jacent, incrustati. Ceterum hoc loco non intermittimus, quod nostrum a nobis requirit officium, publice gratias agere quam maximas Dn. *Adolpho Friderico Voigt, Praefecto supremo Ertzenst,* pro ejus humanitate & gratificatione plane singulari, quod non prompte solum rescripserit nostris ad eum exaratis litteris, nosque docuerit de circumstantiis necessariis, sed etiam ad ducenta pyritarum exemplaria transmisit, quæ humanitas & gratificatio sane non vulgaris haud tacenda, potius multis, minus officiosis prædicanda atque adprecanda.

Varias pyritarum figuras, cubicam, sphaericam an-
angu-

gulosam, quadratam, parallelogrammaticam, hexagonam, octangularem, dodecangularem, alias, quod concernit, hae omnes originem suam debent salibus delitescentibus, varie crystallifatis sibi coaptatis, dum sal commune format figuram cubicam, nitrum prismaticam, tartarus & vitriolum figuras angulares quascunque. (1)

Singularibus pyritis optimo jure adnumeramus illos figuratos, communiter eleganter signatos, vel quos *naturalis* vocare consuevimus, vel qui testantur de fatali, tristi cataclysmo Noachico, quosque partim ipsi in scriniis nostris sepositos adservamus, partim ex aliorum Curiosorum scriptis collegimus:

Primum omnium occupabit locum *Cornu Ammonis* pyritosum, hoc legitur diversis in locis tantaque copia, ut iis currus quadrigarum onerare possimus.. LANGII *historia Lapid. figurat. Helvetia pag. 91. 98.* SCHEUCHZER. *Oryctographia Helvetia pag. 260. seq.* KUNDMANN. *Seltenheiten der Natur und Kunst tab. IV. num. 4. seq.* Excellent. D. BRÜCKMANN *Epist. Itin. VII. pag. 7.* BAJERI *Oryctographia Norica pag. 63. seq.* BAUHINUS *de Balneo Bollenſi lib. IV. pag. 15. seqq.* D. BYTMEISTER *in Catalogo Adparat. Curiosorum pag. 51. tab. XXII. num. 268. seqq.*

Buccinities }
 Turbinities } LANGII hist. Lap. fig. pag. 109. III. 157.
 Terebratula }

Coablites }
 Pectunculus } SCHEUCHZER Oryct. Helv. pag. 278. seq. 306.
 Tellina } & 159.
 Belemnites }

Append. A. M. Vol. VI.

r

Mu-

1) LANGIUS *in Historia Lapid. figur. Helvet. pag. 2. seq. it. pag. 14.*
 Celeberr. HOLLMANN *in Philosoph. naturali pag. 715.*

- Musculi bivalves* }
   fluviatiles }
Glossopetra } Celeberr. D. } Epist. Itin. 64. p. 5.
Belemnites } BRÜCKMANN } Epist. Itin. 19. p. 6.
   } } Epist. Itin. 65. p. 12.
Pectines bivalves. } } Epist. Itin. 84. p. 10.
- Astroites* BAUHINUS l. c. Experient. D. HENCKEL in
   Pyritologia tab. VII.
- Mytilus minor fluviatilis* } BAYER *Oryct. Nor.* pag. 74.
Belemnites } tab. 4. f. 5. 6. it. pag. 38.
- Lapis judaicus* } BAUHINUS l. c.
Cochlites }
- Fungites* } Curios. D. HENCKEL, loc. cit. 8. tab. 8.
Concha fatiscens }
- Trochi lapidei*, orbis superior ænea armatura fulgens,
 SCHEUCHZER l. c. pag. 277. & LACHMUND in *Orycto-*
graphia Hildesimensi pag. 20 armari, inquit, solent lapides
 pyritæ, ut Belemnites, cornu conchites, ceteri.
- Lithoxylon pyritosum*, LISTER de Font. medic. Angliæ p.
 23. WORMII *Museum* p. 4. Excellent. D. BRÜCK-
 MANN. Epist. itin. 84. p. 12. BÜTTNERI *Coralliogra-*
phia subterranea p. 36. VOLCKMANN. *Silesia subter-*
ran. p. 88. MYLIUS *Saxonia subterr.* Part. I. p. 63. Ex-
 perient. D. HENCKEL l. c. p. 336.
- Echinus rarissimus*, SCHEUCHZER l. c. p. 318. oculatissi-
 mus LANGIUS l. c. p. 118. scribit. *Echinos marcasitaceos*
huc usque non observavi.
- Integram *cancris fluviatilis chelam* marcasitaceam ex Maris
 Germanici insula *Helgeland*, Littori Schlesvicensi con-
 fine, aefervat Curiosiss. D. BRÜCKMANN in *Techno-*
phylacio suo instructissimo, id quod nobis litteris suis
 nuperrimis benigne significavit. Usus pyritarum exit
 triplex, vel *mechanicus*, vel *physicus*, vel denique *medicus*.
Mecha-

Mechanicus :

Rieß. Drusen inserviunt exornationi cryptarum, scriniorum, caminorum, propter colores varios ac suaves, etiam propter figuras suas & repræsentationes sæpius mirabiles & gratissimas, ab humido vero aëreo facile rediguntur in pulverem.

Pyrides ferreus ad excitandum ignem est aptissimus, nullus quippe ictus incassum erit, hinc in ignariis utiliter adhibetur, & Germani veteres pyritis præparatis communiter utebantur in catapultis rotatis & in bombardis manuariis ad ignem eliciendum sclopeti explodendi.

Pyrites quandoque utilis fusoribus metallicis, fluoris loco ad metallâ liquanda.

Ex pyritis coquitur sulphur, arsenicum, vitriolum, si tibi volupe, plura hac ex parte legere poteris in *Lehneisens Bericht von Bergwerck*, p. 80. & in *Röslers Berg-Bau-Spiegel* Lib. VI. cap. XVI. pag. 155.

Physicus.

Dn. LEMMERY ad demonstrandum terræ motum utitur sulphure, limatura martis, & ope aquæ cogit in massam, hæc libero in aëre posita post paucas horas incalescit, rimas agit, exhalat vapores calidos, immo igneos. *Memoires de l'Acad. Royale*, l' an. 1700. pag. 131. seq. Fere simile quid nobis nec sperantibus, nec cogitantibus quidem evenit, cum argilla Walbeccensi, (*Walbeck* autem est oppidum sine muris, Helmstadio proximum, Ducatus Magdeburgici cum ecclesia cathedrali Canonorum Secularium in monte sita, quod fluvius *Allera* perfluit,) qua in latent frequentiores pyritæ rotundi, multo vitriolo prægnantes, quales describuntur Almerodani Hassiæ a Dn. ROSINO; vide sis hujus epistolam in *Experient. D. HENCKEL Pyritologia* p. 976. sqq. Hanc adservabamus in olla fictili minore, optime cocta, nullo operculo tecta, ceterum collo satis amplo, factum vero, ut, post aliquod tempus in superficie adparerent efflo-

rescentiæ atramentosæ, albæ, crystallinæ ac plumosæ, ac si massa mucore obducta esset, porro hæc fermentare incipiebat, & plane ollula effluebat, denique ipsam ollam disrumpebat.

Argilla, ex qua prodeunt marcasitæ, aëre sub tecto per aliquot menses exposita infrustula fatiscit, quæ in nigrum abeunt pulverem, eaque odorem spargunt acidum, tumque ex iisdem vitriolum elici potest. Interjecto aliquot annorum spatio hoc argillæ genus odorem spirat sulphureum, & in marcasitas cujusvis magnitudinis abit. *Dn. HAMEL Historia Regiæ scientiarum Academia p. 18. seq.*

Medicus:

Pyrites ex sale & sulphure originem habens, natura sua summe est calidus ac corrosivus, hinc calefacit, siccatur, discutit, humores attenuat, mundificat, oculorum obfuscationibus auxiliatur, & carnis excrescentiam prohibet & absumit. *LANGIUS l. c. p. 14. & 21.*

Ex terra solari Hassiaca inprimis, quæ nihil aliud, quam pyrites Martialis, in officinis pharmaceuticis paratur Tinctura Vitrioli Martis Ludovici aliaque medicamenta.

Quod reliquum est, ne huic scripturæ positos limites transgrediamur, summum Dei Numen vehementer etiam atque etiam oramus, jubeat, Tu, præprimis, *Vir Illustris, Mæcenas summe*, quam diutissime adhuc super sis, tanquam firmissimum Societatis, fidei *Tua* a Cæsarea Majestate conceditæ, fulcimentum, quo reliqua membra nullo non tempore rute & feliciter nitipossint, fidus fulgentissimum orbis literati, ornamentum plane singulare vetustæ Academiæ Geranæ, non minus Familiæ *Büchnerianæ* florentissimæ, celeberrimæ, solamen auxiliumque certissimum ægrotorum, morbis gravibus oppressorum omnium; Vigeant, floreat in super cuncta Societatis membra ac *Socii reliqui, Collegæ nostri maxime suspicendi*, sint salvi incolumesque, quo sufficiant laboribus suis doctissimis atque, laudabilibus, agantque quam felicissimæ semper!

De

DE
SCHISTO

ÈJUS INDOLE ATQUE GENESI

MEDITATIONES

CUM DESCRIPTIONE DUORUM
VEGETABILIIUM RARIORUM,

FLORIS ET ARISTÆ,

IN SCHISTO REPERTORUM

TRANSMISSÆ

M. SAM. THEOPHILO LANGIO,

PASTORE LAUBLINGENSIIUM, IN DUCATU MAG-
DEBURG. ACADEMIÆ IMPERIAL. NAT. CUR.
APOLLONIO PERGÆO II.

L. B. S.

L Egibus Academiae nostrae satisfactorius, in studio Historiae naturalis ea potissimum discutienda mihi summi, quae locus, in quo nunc dego, quotidie suggerit. Est ille pagus *Laublingen*, praefecturae *Beesensi* ad *Salam* proximus, quatuor milliaribus distans ab *Hala* Magdeburgica, duobus a *Wettino*, & tribus a *Gibichenstein*, locis, propter fodinas Lithantracum, haud ignotis, uno a *Berenburgo*, uno a *Rotenburgo*, ubi officinae fusoriae sunt, in quibus ex Schisto, cupri feraci, metallum hoc excoquitur, quae minera in vicinum Comitatum Mansfeldensem excurrit.

In media itaque Schisti patria habitans, primum quoque eidem dicavi laborem, alia, quibus haec regio abundat, naturalia, etiam successive descripturus. Quae opera, tantum abest, ut muneri meo sacro impedimento sit, ut suavem potius saepissime experiar nexum inter eas, quae verbum DEI revelatum pro objecto habent, meditationes, easque, quibus librum Naturae scrutor, in ea regione, quae totius quasi regni lapidei compendium dici meretur. *

§. I.

Præſens lapidum ſpecies, cujus brevem jam delineationem ſiſtere placet, varia obtinuit nomina : Plerisque enim ſub denominatione *lapidis ſciſſilis*, ſeu *fiſſilis* nota eſt, quod vero nomen, tamquam magis generale, omni lapidi, ex lamellis ſibi invicem incumbentibus conſtanti, Spatone mpe, Glaciei Mariæ, &c. eſt commune. Ab aliis vocatur *Ardofia*, ſeu *Ardeſia*, ab *ardendo*, quod ſolis radios, ceu flammas, ex tectis reflectat. Nomen vero ejus proprium & ſpeciale eſt *Schiſtus*, germanice *Schieffer*.

§. II.

Ut autem tanto melius ea lapidum ſpecies, circa quam occupati ſumus, dignoſcatur, adferam ex celeberrimi LINNÆI *Systemata Naturæ* ea, quæ ad illam pertinent, ut Schiſti noſtri convenientia cum aliis lapidum ſpeciebus, & denominationum ratio eo melius pateat. Hoc etiam in poſterum nobis proderit, ſi occasione Spati lamellati, Gypſi, Oolithi, Piſolithi & aliorum, quibus regio mihi vicina abundat, de his quoque meditationes quasdam communicavero. In *Linnaæana* (a) *diſpoſitione regni lapidei* agmen ducunt *lapides ſimplices*, particulis ſimilaribus conſtantes, qui *Petrarum* nomine communi inſigniti, claſſem regni

-
- (a) *Systema Naturæ CAROLI LINNÆI*, ſive tria regna naturæ ſyſtematice propoſita. primum prodierunt Lugduni Batavorum, in charta regali maxima. Idem *Systema* prodiit Halæ, tempore nundinarum Lipſienſium vernalium anni 1740. in forma quadripartita majori, cum verſione germanica, opera fratris mei, JOANNIS JOACHIMI LANGII, Mathematicum apud Halenſes Prof. Ord. Acad. Nat. Cur. Apollonii Pergæi I. Eodem tempore in forma octiſpartita ipſe LINNÆUS *Systema Naturæ* Stockholmiæ denuo quoque edidit. Prior vero & ultima harum Editionum, cum apud nos ſint rariores, hinc unice uſus ſum Halenſi noſtra.

regni lapidei constituunt primam, in tres ordines subdivisam, *apyrorum* nempe, *calcariorum* & *vitrescentium*. Secundo ordini, *calcariorum* videlicet, qui usti & aqua rigati in farinam reducuntur, ita Schistus accensetur, ut ordinis huius peculiare constituat genus, caractere generis a fragmentorum indole & figura desumpto. Sic Schistus est lapis calcarius, constans fragmentis fissilibus, Spatum fragmentis rhomboidalibus, & Marmor fragmentis incertis. Schistus autem tamquam genus, ex recensione LINNÆI, quatuor sub se comprehendit species:

1. Fissilem (inutilem) rudem, cinereum. **Schlechter grauer Schieffer.**
2. Fissilem vulgarem nigricantem, friabilem. **Gemeiner schwärzlicher Schieffer / so sich zerreiben läßt.**
3. Fissilem lapidem nigrum duriusculum. **Schwarzer harter Tafel-Schieffer.**
4. Ardesiam tegularem, colore cum specie tertia convenientem, sed ob paulo majorem duritiem clangosam. **Schwarzer harter klingender Dach-Schieffer.** His speciebus Linnæanis addimus speciem.
5. Videlicet Massas reniformes. **Schieffer-Nieren.**
6. Schistum flavum Pappenheimensem. **Gelber Schieffer aus dem Pappenheimischen.**
7. Schistum brunni coloris, particulis squamosis micaeis refertum, Laublingensem. **Braunrother Schieffer, mit weißer gemeiner Blende von Laublingen.**

§. III.

Ex hac systematica dispositione notionum, classis, ordinis & generis, sequentem Schisti formamus definitionem, aut si mavis descriptionem: *Schistus est petra calcaria, constans fragmentis fissilibus.*

§. IV.

§. IV.

Dum Schistum cum LINNÆO in classe prima, *Petrarum* nempe, ad eos refero lapides, qui, quod particulis similaribus constant, *simplices* audiunt, non diffiteor Schistum quoque reperiri, qui ad classem secundam Linnæanam, *minerarum* nempe, (quæ petrae sunt, particulis peregrinis imprægnatæ,) sit referendus. Pertinet enim huc *fissilis aluminaris, Bitumen solidum in Schisto*, sive Lihantrax, vel Carbo fossilis, *Schistus sulphure prægnans*, pyritem ostendens, cupro fere nativo præditus, mineram cupri coeruleam, vel violaceam, in se continens, *Schistus plumbo & argento imprægnatus*. (Ulaun: Schieffer, Stein: Kohle, Schwefel: haltiger Schieffer, Schieffer mit Schwefels Kiesen, darin gediegen Kupffer, Kupffer: Lasur, Kupffer: Glas, Bley: und Silber: haltiger Schieffer.) Immo nec ex tertia regni lapidei classe Linnæana, *fossilium* nempe, quæ constat particulis dissimilaribus, petrosis, aut mineralibus mixtis, exulat Schistus: Cum enim in hac Classe ordo tertius *petrificata* sistat, & nos in Schisto habeamus dendritas, phycitas, pseudo-astroitas, Baum: Steine, Moos: Steine, unächte Stern: Steine, totque vegetabilia atque animalia in eo reperiamus, hinc merito & in ea Schistus potissimum est considerandus.

§. V.

Dum Schistus in classe prima petrarum ad ordinem secundum calcariorum lapidum refertur, respicitur ad terram calcariam in simplici Schisto occurrentem. Haud mirum vero est, quod Schistus fusione fortiore in vitrum abeat: Non enim omnis terra calcaria solum, vehementissimo igni speculorum causticorum exposita, in vitrum abit, sed & heterogenea terra vitrescibilis, ipsæque metallicæ in Schisto occurrentes particulæ, faciliorem reddunt ejus vitrificationem, ut nihil dicam de heterogeneis reliquis, quæ

in variis metallorum fusionibus & excoctionibus adduntur Schisto. Hinc nec alienum plane ab aliquibus Schisti speciebus, quod fusionis facilitandæ causa soleant adhiberi, eaque propter etiam hi recte ad *fluores* sic dictos referuntur, & in scorias vitreas post fusionem abeunt.

§. VI.

Character Schisti genericus est, quod constet fragmentis fissilibus (aus *Stücken, die sich spalten lassen*,) quæ autem certa figura non sunt præditæ, unde differentia generica Schisti a Spato, quod non nisi fragmentis rhomboidalibus constat, & a marmore, quod fragmenta exhibet incerta, in propatulo est. Non ignotum quidem est, quod marmor & lapis calcarius in certis reperiantur stratis, plerumque parallelis; at nunquam in tenuiores lamellas dividi possunt, & propterea Schisto accensendi minime sunt. Plura vero de spato & marmore nunc studio non adfero, quoniam ad præsentem non faciunt disquisitionem.

§. VII.

Ad *species* Schisti quod attinet, specialia quædam supeditabo in regione mihi propinqua, agro nempe Halensi, Gibichensteinensi, Wettinensi, Rotenburgensi, Laublingensi, Mansfeldensi & Berenburgensi occurrentia.

§. VIII.

Prima species fissilis rudis, seu inutilis cinerei, occurrit potissimum in agro inter Halam & pagum Gibichenstein, cui multa reperiuntur inclusa esse vegetabilia. Ad eandem speciem refero Schistum Sachsenburgensem, cujus frustum elegantissimum, Corallio prægnans, possideo.

§. IX.

Secunda species apud nos occurrit, & ita quidem, ut stratum carbonis fossilis Wettinensis Schisto nigricante tegatur, qui non penitus quidem friabilis est, magis tamen ad hanc, quam ad tertiam speciem referri meretur. In hoc

hoc omnia, quæ alibi solent occurrere, vegetabilia reperiuntur. In Schisto vero illo, qui in dictione Judicii metallici Rotenburgensis apud nos reperitur, itemque in Mansfeldensi, qui uterque Sulphure abundat, & cupri est feracissimus, nec argento caret, plurimi reperiuntur pisces. In eodem tamen reperiuntur aliquando vegetabilia, quorum arista nostra est referenda. *Vid. Tab. II. Fig. I.*

§. X.

Massæ reniformes apud nos rariores occurrunt, frequentiores autem reperiuntur in fodinis Ilmenaviensibus, atque piscibus & vegetabilibus refertæ sunt. Inter rariora hujus speciei numerandum esse censeo florem nostrum, *fig. 2.* delineatum.

§. XI.

De Pappenheimensi flavo Schisto non plura adferam, quam quod in eodem pisces habeamus, ubi spinæ squamis utrinque adhuc obtectæ sunt, & alios, quorum nudæ spinæ in sceleto quasi occurrunt; item cancri & stellæ marinæ, de quibus specimina nonnulla frater meus supra nominatus possidet & in Lithophylacio suo fatis instructo adservat.

§. XII.

Septima species est, quam hic locorum reperi, & propterea *Laublingensem* nominavi, licet etiam alibi occurrere possit. Colorem ex rubicundo brunnum habet ex peculiari principio martiali, quod in eadem hac nostra regione se prodit in argilla rubra, rubrica, saxo rubicundo, (unde pagus *Rotenburg* nomen accepit,) & terra brunna pictoria, *Umbria* dicta. Mica, particulis squamosis huic Schisto inspersa, adfinis est spato lamellato, inter lapidem calcarium atque Gypsum apud nos quoque reperiundo.

§. XIII.

Generatur Schistus in terra, cumque omnipotentia

summi Numinis cum terra in genere omnes etiam ejus species simul produxerit, fatis esset, si hoc simpliciter de Schisto affirmarem. Cum vero non omnes lapides, qui jam lapides sunt, in creatione quoque tales fuerint, sed longo abhinc tempore eam acceperint naturam, hinc facile liquet, non omnem Schistum hodiernum absolute ortum suum creationi debere.

§. XIV.

Quamquam autem certum sit, quod non omnis Schistus in creatione fuerit productus, tamen etiam probabile est, aliquem cum mundo fuisse productum. Prioris adferri veritatem demonstrant conditio ejus, structura ac configurationes; siquidem etiam curiosa ejus illustratio & consideratio, ortum hujusque modum fieri nobis non solum ob oculos ponit, sed & clare fatis exponit atque declarat.

§. XV.

Structura ejus nobis ostendit strata super strata, laminatim & foliatim fissilia, ita ut stratum superius non arcte connexum sit cum inferiori, &, quamquam adhæreat, tamen non cohæreat. Sicuti omnis Schistus tali modo compositus est, ita in primis Helveticus, quem laminatim effodiunt *auf dem Blattenberge*, qui mons exinde nomen accepit, hoc comprobat. Singulæ Schisti tabulæ duabus constant planitiebus, quarum semper superior durissima & polituræ capax, inferior autem mollior, asperior magis, disruptior & ad polituram inepta est. Sagacissimus naturæ indagator, JOH. JAC. SCHEUCHZER, Acad. Nat. Curiosorum quondam decus, hanc Schisti qualitatem ulteriore meditatione dignam judicat in sua *Meteorologia & Oryctographia Helvetica* p. 110.

§. XVI.

Figuræ Schisto impressæ novum subministrant argu-
men-

mentum, quo probare possumus ortum ejusdem post creationem. Eo lubentius me accingo ad hanc demonstrationem, quoniam in præsentiarum de duobus Schisti fragmentis rarioribus specialius agere mecum constitui, atque jam tali in regione vitam dego, quæ Schisto varie figurato, & pisces & vegetabilia continente, abundat. Petrefacta in genere suam nequaquam debent originem ludenti nescio quali Naturæ archeo, sententia hæc communissima haud tanti est, ut anxie eam refellere adnitar. Naturæ notitia & indagatio nullum archeum, & curatior oculorum inspectio nullum lusum admittit, siquidem etiam hunc cum aliquali omnium generum petrefactorum adparatu, in meo Lithophylacio (b) occurrente, fatis exacte refutare possum. Si enim lusum admittendus esset, concedendum quoque foret, lusum etiam ea in lapide perfecte posse produci, quæ ad aliud naturæ regnum simpliciter pertinent. Possideo ostream

s 3

par-

(b) Hac occasione brevibus propositum meum, in usum *Illustris Academia Imperialis Naturæ Curiosorum* conceptum simul exponam: Data mihi a celeberrimo Præside moderno, Dn. D. A. E. BUCHNERO, Promotore meo ad cineres usque omni honoris cultu prosequendo, venia visendi Museum modo nominatæ *Illustris Academia*, animadverti deesse adparatum naturalium & curiosorum e regno minerali & vegetabili. Hoc desiderans optavi, ut essent, qui liberali manu defectum istum, transmittendo similia specimina supplerent. Statim vero quod ab aliis ut impleatur optaram, id ipsum mihi injunxi; ast cum studium meum physicum, sepositis reliquis, ad regnum solum minerale directum sit, ideoque quoque unice ad hoc regnum pertinentia congeram, & in usum *Acad. Nat. Curios.* colligam, obnixè simul rogans, ut omnes, quibus emolumentum hujus Academiae curæ cordique est, me adjuvent, quo tandem aliquando *Societas nunquam otiosorum* conjunctis Collegarum viribus, collectum Lithophylacium possideat instructissimum.

parvulam, cujus valvæ discussæ sunt, quæ matrix alterius ostreæ minutissimæ est. Primo intuitu in exteriori ejus cortice conspicitur naturalis & perfecta ostrea, adest enim structura naturalis, cum suis striis ac colore & nitore proprio, interior vero pars nil nisi lapidem ostendit. Si petrificationem hic quispiam negare vellet, ille absolute concedere deberet, naturam ludendo & quasi, in somnio per accidens miracula edere. Plura possem ex museo meo adducere specimina, sed de eo in præsentiarum prolixus esse nolo. Forsan favente divina gratia de petrificatione aliquando ex instituto agam. Interim quædam hac de materia notarunt SCHEUCHZERUS, LEMKERUS, Conrektor Lüneburgensis (in scripto D. *Patryck*, *Revelation examin'd whit candour*, translato, sub titulo: *Aufrichtige Untersuchung der Wahrheit der Offenbahrung*, p. 483. - 578.) LESSERUS, LIEBKNECHT, BUTTNERUS, &c.

§. XVII.

Ut ortus Schisti per diluvium eo magis probetur, ad dam adhuc, me habere nonnulla fragmenta, quæ piscium varias species ostendunt. Invenies nempe in lapide duro ac nigro pisces exacte expressos *cum ipsis papillis nondum petrefactis & albis*. Accidit aliquando, cum malleo ubi cauda piscis alicujus subtili strato tegebatur, hoc stratum avellere contenderem, ut cum strato etiam subjacentes squamæ defilierint, & spinam ubi desinebat, cum omnibus striis conspectui dederint, quæ spina in hoc fragmento tota squamis tecta & abscondita erat. Plura intelliges ex figuris, de quibus mox mihi sermo erit.

§. XVIII.

Ex supra dictis ergo patet, hunc Schistum specialio-
rem & recentiore habere originem. In hanc inquirenti-
bus

bus nihil magis probabile occurrit, quam quod oriatur per maris & aquæ abundantem in terram excursionem, eamque vel particularem, vel universalem, seu diluvium. Sequenti vero modo Schistus generatus & ortus esse mihi videtur: Cum aqua vehementiori impetu terram suffodisset, limoque permixta deinde stagneret, ac pedetentim particulæ heterogeneæ & terreæ, ob gravitatem deorsum labentes, se præcipitarent, atque sic subsiderent, hinc & inde strata super strata enata sunt. Hæc, defluente postea aqua, exsiccata longiori temporis decursu, vaporibus metallicis & mineralibus imprægnata, duriora reddita, & sic simul cum eo, quod includebant, petrificata & in Schistum commutata sunt, qui in tabulas dissectus, laminas sistit ad ordinem, secundum quem antea diversis vicibus limus & molle lutum per subsidentiam stratum strato superstruxerat, quod cum subjecto strato non arctius cohærere poterat, cum hoc jam majore condensatione gaudebat, quam limus, sensim delabens & subsidens. Hoc est, quod me iudice de ortu Schisti cujusdam post creationem mundi, statuere possimus.

§. XIX.

Omniem vero Schistum ratione temporis eundem habere ortum adfirmare non audeo, cum contrarium, productum scilicet aliquem esse per creationem, majori si non certitudine, tamen probabilitate adfirmare queamus. Potest vero Schisti per creationem productio, cum illa per diluvium similem habere rationem, talem nimirum: Cum Deus vehementissimo tonitru & gravissima concussione ac terræ motu, in terræ massa, die tertio adhuc undique limo aquoso simili circumfusa, aridum produxisset, per omnipotentiam id effecit, ut spatio unius diei
pau-

paucarumque horarum, tenerior terra eo modo lamina-
tim subsideret, quali ratione dein post diluvium Schistus,
etsi longiori temporis intervallo, subsidebat.

§. XX.

Adgredior nunc tractationem, quæ concernit bina
Schisti fragmenta singularia & memoria digna, quorum
unum *aristam*, alterum *florem* ob oculos ponit. Variæ in
Schisto reperiuntur figuræ, pisces omnium specierum per-
fecte expressi, quos curiosis ipse ostendere possum, can-
cri, vel quoad totum, vel quoad denticulatas forcipes,
vel quoad caudam impressi, quos adservat frater meus
suavissimus, Academiæ Imperialis *Apollonius Pergæus I.*
In Museo *Richteriano*, quod Lipsiæ est, insectum, nobis
sub denominatione *Libellula* notum, in Schisto albo; & in
Museo *Linckiano* Crocodilus in Schisto nigro adservatur.
Ex regno vegetabili Schistus dives conservator existit rei-
quiarum; in primis invenimus in eo varias herbarum &
florum species. Collegi, & in Lithophylacium, quod in
usum Academiæ Imperialis adornabo, reposui, fragmen-
ta curatissime referentia non tam figuras, sed ipsas species
Filicis, Cannæ, Equiseti, Gallii albi & Molluginis mon-
tanæ, quas herbas & flores regio, loco meo adfinis, ab-
unde satis in Schisto offert. Immo possideo albescentem &
calcarium Schistum, de *Sachsenburg* adlatum, qui Coral-
lium, cujus crassities pennam anserinam æquat, & colore
fusco gaudet, includit pulcherrimum. Præ ceteris emi-
nent supra jam nominata fragmenta duo, Lithophylacium
meum ornantia, *aristam* & *florem*, quam exactissime expres-
sa, monstrantia.

§. XXI.

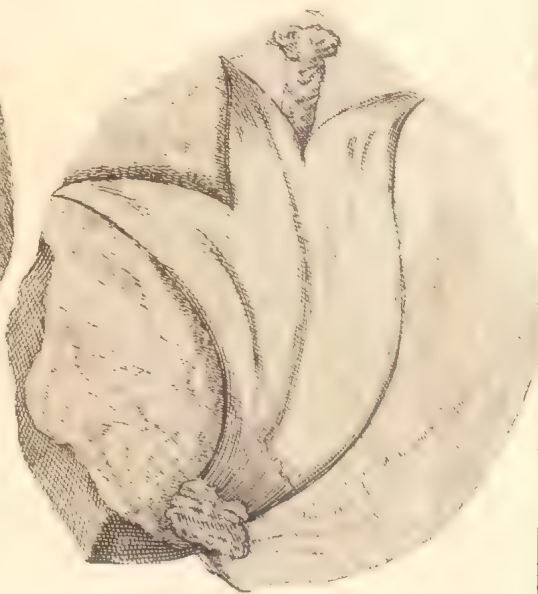
Fig. 1.

Fig. 2. pitó

Fig. 3.

§. XXI.

Aristam, cum multis aliis Schisti fragmentis, qui piscium varias & rariores species pulchritudine exprimunt naturali (quibus etiam adnumerandum est notabile duplicatum, *eine doublette*, quod hirundinem marinum ex utroque latere ostendit, punctis aureis ex sulphure ortis condecoratum) liberali manu fautor meus honorandus, Dominus *Hanevald*, qui *Hetstadii*, urbe argentifodinis & Schisto figurato prædivite, redivitis regis præest, mihi dono dedit. Conspicitur illa in nigricante durissimo Schisto & depicta est colore atro ac splendente. Dolendum autem est, alteram fragmenti tabulam, seu duplicaturam, deesse. Si arista, quam SCHEUCHZERI *Herbarium diluvianum* nobis sistit, non picturam superat, & in Schisto non propius ad naturalem configurationem accedit, quam in tabula ænea, tunc sane hæc mea illam longe antecellit, utpote quæ non solum granula in suis folliculis & perfectam aristæ structuram, sed etiam notabilem monstrat calami particulam. Culmen aristæ leviter tantum & obscurius est expressum, vel potius notatum. Addendum insuper est, in Schisto nihil, nisi figuram aristæ, superesse, atro depictam colore. Vid. *Fig. I. Tab. II.*

§. XXII.

Rationem Physicam hujus delineationis sequentem esse puto: Vapor mineralis, Schistum penetrans, in inclusa arista per longius temporis intervallum commorans se continuit, & exinde secundum aristæ figuram lapidi inhæsit, illumque aristæ pictura, colore maxime atro, notavit & insignivit. Arista ipsa interea, quoad naturam suam minus durabilis, in pulverem redacta, nil nisi terram suam, per vapores minerales atro colore imbutam, reliquit, ac secundum positum suum lapidi adpersit. Hanc lapidis partem

fortuna conservavit, alteram vero, quæ impressionem sistere debuisset, tamquam deperditam valdopere doleo.

§. XXIII.

Schistum illum, qui florem repræsentat, ex abundantia cujusdam collectionis, permutationis (optimo in hoc studio ditescendi & acquirendi modo) jure possideo. Est ille nigricans & durissimus Schisti globulus, ex fodinis Ilmenaviensibus depromptus renis figuram formareferens, unde etiam fossoribus sub nomine *eine Schieffer : Niern* venit. Hic durissimus lapis, æqualiter in partes discursus, in utroque latere (est enim duplicatum, *eine doublette*) atrum & splendescentem florem marinum, *Tulipa* similem, ostendit. In latere concavo adparent tria folia, unacum impressione pistilli; in altero latere flos est præeminens & elatus, & pistillum cum partibus suis, quoad dimidiam crassitie portionem, ex lapide, cui inclusum est, eminet. Inferior floris pars desinit in calicem, qui extrema globuli tangit, sicuti in *figura 2.* hæc hæmisphæria sistuntur. Medium floris folium, sub pistillo in lapide positum, & Spato albo flavescente obductum est, ejusdem quoque coloris spatium in inferiore calicis parte deprehenditur. Flos hic pistillum verum & folia petrefacta cum naturali uniuscujusque situ & crassitie ostendit. Hoc floris fragmentum in suo genere vere unicum, & ob distinctam figuram, omnium curiosorum notitia dignum merito a me ex latebris protractum, una cum arista publicæ describendum fuit. Optandum est, & optamus, ut plures subministrentur naturæ scrutatoribus relationes de pluribus rarioribus, quæ hinc & inde in Museis tam publicis, quam privatis, adservantur, vel potius abscondita reservantur, & sic ob desidiam & ignorantiam vel possessorum, vel custodum, non raro quoque ob invidiam eorum

eorum, pulvere obducta & multa circumvoluta aranea latent.

§. XXIV.

Naturæ lusum fortuitum hic, qui statuit, maximam simul in historia naturali prodit ignorantiam. Nunquam petrae in arboribus crescunt, & nullibi florem lapideum & aristam petrosam ex agro videbis progerminantem. Tria naturæ regna, animale, minerale & vegetabile, quoad essentiam inter se differunt, & confusa ac promiscua effectuum permutatio aperte contradictoria est, & sapientiæ Creatoris & ordini repugnans. E contrario petrificatio non solum ex principiis physicis indubitatis, sed etiam ex quotidiana experientia, immo, uti ex innumeris millibus, sic etiam ex descriptis probatur fragmentis. Et arista & flos ex intimis terræ visceribus ac tali profunditate prolata sunt, ut eorum rationem in particulari inundatione qui quæritat, nunquam inveniet. Historia fida, rerum actarum adfervatrix, ejusmodi inundationem unquam in his regionibus evenisse ignorat; cataractæ etiam non tam alte se insinuant, & fluviorum excursionses haud adeo profunde suffodiunt terras. Hetstadium, Rotenburgum & Ilmenavia non adjacent mari, ita ut olim eas regiones submergere potuisset. Nihil ergo non dicam verosimilius, sed verius, immo nil certius est, quam sententia de diluvio universali, quod limum cum intermixtis piscibus, conchis, insectis, ossibus, herbis, & in specie cum his perfectam aristæ picturam, & florem & corallium petrificatum sistentibus Schisti fragmentis, in profundo terræ, saxi & terra obrutis, reliquerit, quæ deinde vaporibus metallicis im prægnata, obdurescentia in lapidem mineralem, argentum & cuprum simul continentem, commutata sunt, qui lapis,

id quod antea tamquam limus & mollè lutum includebat, nunc sifit petrificatum.

§. XXV.

Cum itque omnia DEI opera, vilissimæ etiam velut herbæ, aristæ & flores, in gloriam Creatoris crescant, sic inprimis notatu dignissima diluvii rudera & reliquiæ, tamquam venerandæ antiquitatis vestigia & sacræ Scripturæ veritatem probantia testimonia, cum summi Numinis veneratione sunt consideranda. Non solum enim testimonium scriptorum profanorum veritatem scripturæ sacræ & historia & narratione de diluvio probat, prout hoc egregie demonstravit *Samuel SCHUCKFORD* in *Harmonia Scripturæ sacræ & profanorum*, sed etiam lapidicinæ, metalli, arenæ, argillæ & limi fodinæ veritatem iudicii universalis defendunt. Hic muti clamant lapides, tacentibus cum loquela præditis hominibus. Creaturæ omnipotentis, quæ tunc in glorificationem Creatoris non adhibeantur, ne sine fine adfuisse quis credat, pensitationi posteritatis adservatæ sunt, ossaque hominum, per diluvium submersorum, quæ tunc temporis cum adhuc viverent, arma & instrumenta iniustitiæ erant, nunc post decursum tot annorum, ex abyfso terræ eruuntur, ut iustitiam DEI vindicem, hodie a mutis in dubium vocatam, immo negatam, vindicent, resonent atque deprædicent. Hoc ergo studii & indagacionis genus non solum jucundum, ac docens est, sed etiam *gloriam DEI* evehit. Hæc ergo, cum primaria Illustris Academæ Cæsareæ Leopoldino-Carolinæ Naturæ Curiosorum l. x sit, me impulit, ut eam primo hoc Specimine quoad vires adimplere conatus fuerim, & sic non solum Collegæ Societatis tam illustris, sed etiam Concionatoris, tanquam promotoris gloriæ divinæ, fungerer officio.

DISQUISITIO
MEDICO - PHYSICA
DE
VERIS EFFECTIBUS
ANNORUM
CLIMACTERICORUM
IN CORPUS HUMANUM,
ILLORUMQUE CAUSIS,
ILLUSTRI ACADEMIÆ IMPERIALIS
NATURÆ CURIOSORUM
PRÆSIDI

Dn. D.

ANDR. ELIÆ BÜCHNERO,
CHYMIÆ IN ACADEMIA ERFURTENSI
PROF. PUBL. CELEBERRIMO, FACULTAT.
MED. ADSESSORI ORDINARIO
ET p. t. DECANO
STRENÆ LOCO
OBLATA

A

D. TOBIA HENRICO HÆHNE,
PHYSICO LEOBERG. SILES ET ACADEM.
NATUR. CURIOSOR. COLLEGA,

PYTHAGORAS primus fuit, qui numeris ad divinarum naturaliumque rerum cognitionem, magnam adscripsit efficaciam, maxime autem *numerum septenarium* venerabatur. Et quanta apud omnes Philosophos hujus fuerit æstimationo, neminem credo eruditorum latebit. Peripatetici erant, qui hujus efficaciam causam reddere nitebantur, quia scilicet constaret *ex tribus & quatuor*, utpote qui ambo totum essent sui numeri & perfectum in suo genere. Perfectionem ejus inde eruere volebant, dicentes: Numerum imparē indicare *spirituale*, parē autem *corporeum*. Continere enim imparē unionem & indivisibilitatem indeque durationem & æternitatem, ita, ut etiam divinæ essentia symbolizet; numerum vero parē, quia incipiat dividi, demonstrare materiam & creaturarum materialium essentiam, causamque corruptionis esse. Adnotavit veneranda antiquitas, ipsum DEUM hoc numero usum fuisse circa gubernationem rerum humanarum, tum respectu sui ipsius, ubi septimum diem sanctum sibi que dicatum statuebat, septimum annum libertatis annum pronuntiabat, &c. tum respectu macro- & microcosmi. Sic luna septimo die semiplena, ter septimo semi deficiens, & quadriseptimo prorsus deficiens obseruatur. Septem planetæ & ipse Zodiacus septenario moventur numero. Septimo enim mense a bruma evenit solstitium æstivum, & in septimo ab æstate contingit hiemale; in septimo æquinoctium vernale, in septimo itidem autumnale. Quoad microcosmum jam antiquissima VARRONIS sententia erat, septimo die fieri conceptum, bis septimo figuræ reddi capacem, ter septimo spinam

nam & caput formari, ter septima hebdomade observari motum infantis & animæ vim sese exerere, sexies septima tandem edi, quo etiam PLATONEM animum intendisse reor, quando in *Timæo* dicit: *DEUM animam ex septem portionibus conflasse.* HIPPOCRATE teste & experientia constantissima confirmante, septimus dies in febribus, præcipue acutis, semper est criticus, sive decretorius, quo ipso, nisi impediatur natura per incongrua medicamenta, vel inconueniens regimen, solutio fit morbi, vel in melius, vel in deterius. Ex prædictis argumentum arripuerunt, quo etiam demonstrare valerent veritatem *annorum climactericorum*, qui in annum quemque septimum cadunt, utpote quorum consideratio non Philosophis tantum, sed & inprimis Astrologis hinc inde ansam præbuit diversimode de iis sentiendi. Verum cum ultimi horum rem nimium extendant, & omne punctum absolvere contentur per astrorum influxum, materia vero hæc in medicina rationali altioris sit indaginis; hinc rationalem connexionem, quam cum corpore vivo habere, & qua illud qualitercunque alterare valeant, unacum veris horum annorum causis, accuratius perscrutari conabor.

Derivatur annus climactericus ἀπὸ τῆς κλίμακος, sive a *scala*, quod scilicet his annis vita hominis quasi per scalas & gradatim ascendat ad vigorem, & iterum a vigore suo ad plenariam usque dejectionem virium, hoc est, mortem, descendat, sicuti *PLINIUS Lib. VII. cap. 49.* hos annos appellat *scansilem annorum occidentiam legem*, id est legem mortis.

Septem-

Septenos annos notabilem mutationem inferre œconomix vitali, ac naturalem connexionem habere cum corpore vivo, illamque à septenario uno ad alterum manifeste sese exere, ex sequentibus satis liquet : Septimo enim anno, & sic primo statim septenario, clauditur *Infantia*, decidunt dentes ; ad decimum quartum usque annum extenditur *Pueritia*. Hic fœminis potentia generandi accedit, mammæ elevantur ; menses erumpunt ; in masculis separatur semen a sanguine, unde titillationes venereæ variæ. Ter septimo clauditur *Adolescentia*, barba erumpit & corpus ad longitudinem debitam extenditur. Duobus sequentibus septenariis, nempe ad trigessimum quintum usque annum *florida* accedit *etas*, ubi membris & ossibus legitima procuratur firmitas debitaque illius producitur venustas. Post hos duplicato iterum septenario, ad septies septimum annum durat *Virilitas*, recte a *vi* & *viribus* dicta, quia tunc homo secundum animi & corporis excellentiam in summo vigore constitutus est, unde etiam *etas consistens* vocatur. In fœminis hac annorum periodo ingens se exerit mutatio : cessat nempe potentia generandi, ordinarius mensium fluxus imminuitur, & sub tantis tumultuariis motibus plane desinit. Nunc prodromi lapsus Adamitici sensim in conspectum prodeunt, nunc indicia fragilitatis humanæ sese sistunt, & sicuti adscendimus a certis hisce gradibus ad summam perfectionem & vigorem, sic nunc iterum descendimus gradatim, seu decrescimus.

Sexta accedente ætate accedit simul jam *prima Senectus*, ubi incipit rugari facies, venustas corporis fatiscit, musculi languinosa mollitie palpabiles contabescunt, cutis contrahitur, induratur. Uno verbo : dum duplicato hoc septenario ad annum usque sexagesimum tertium humidum radicale nutritium sensim sensimque evanescit & quasi exsiccat, secedit quoque, per roscidam hujus evaporationem sustentata corporis venusta agilitas. *Altera senectus* ad septies decem, seu ad septuagesimum annum sese extendens, vitam ut plurimum claudit, inde *decrepita ætas* dicta, ubi maximus corporis & animi virium defectus contingit, & senectus hæc ipsa morbus est. Observamus autem etiam efficaciam annorum climactericorum in corpore vivo circa obtingentes morbos. Hic firmum ordinem servat naturâ per totam vitam, ut quilibet septenarius suos sibi vindicet morbos. In infantia & pueritia, sive primo septenario proveniunt morbi, qui caput ejusque partes adffigunt. Sequentibus, ut in adolescentia & juventute, thorax gravibus adfficitur pathematibus. Viri morbos abdominis varios experiuntur. Senes tandem & decrepiti de extremarum partium & artuum adffectibus gravioribus conqueruntur, hinc & *morbi atatum* dicuntur. Præ omnibus vero illa annorum periodus, quæ continet septies novum climactericum annum, magnam sane œconomiae vitali incutit alterationem, non solum quoad vitalitatem, sed & quoad moralitatem. Cum enim natura corporis sui constitutionem nunc persentit constrictiorem esse, ita ut libertas & vigor agendi incipiat fatiscere, hinc trepidat animo & sibi in moralibus quoque prospicit, ut cum majori circumspectione & intentione nunc incedere inci-

piat. Exempli loco fit sanguineus. Talis, cum sanguine optime fluxili sit præditus, vias etiam habeat patulas, multas & liberas, ut non solum moderato impulsu omnia facile, commode & absque ullo impedimento procedere, sed etiam rebus sic stantibus de nullo in posterum metuere queat periculo, etiam in animo suo est tranquillus, hilaris & in primis securus, ita, ut etiam ipsius passio prædominans non voluptas sed potius *securitas* sit. Talis inquam, quando ad dictam annorum periodum pertingit plane mutatus ab illo incedit. Secundum enim corporis temperaturam strictiorem factam, temperatur & animus in moralibus; inde fit, ut nunc in omnibus suis actionibus majorem adhibeat curam, in negotiationibus majorem sollicitudinem, circa bona acquisita, vel acquirenda, majorem tenacitatem, unde non inique senes avaros & tenaces nuncupamus. Miranda hic interim provenit summi Conditoris sapientia & providentia insignis: quidquid hic deficit exteriori corporis habitui, nunc animo accedit, ita, ut hoc tempore judicium deprehendatur firmiter æque ac maturius, ut recta a veteribus dicta sit hæc ætas *consiliaria*. Ratio in promptu est: in senio tanta humiditas non residet in capite sicut in juventute, memoriam quidem sustentans, non vero judicium, inde & HERACLITO aridus animus *sapientissimus* dicitur; & alterum adhuc addo, quod hic summa potius Creatoris sapientia elucescat in reverentiam senectutis, ne forsitan omni venustate destituta & rugosis plieis circumsepta senectus opprobrio sit juventuti, sed quod denegatum est exteriori habitui, nunc devenerandum restat in animo, quando

unum senem millenis hominibus, immo integro regno unico suo iudicio sufficere observamus.

Perspecta itaque connexione naturali horum annorum, quam cum corpore vivo habent, eo melius inquirere poterimus in verissimam horum causam. Vir perspicacis ingenii, SENECA dicit, se exponere non posse per philosophiam, quare septenus quisque annus ætati signum imprimat. Mathematici e contrario & Astrologi hanc climactericorum annorum virtutem ex potentiis astralibus & conjunctionibus malignorum Planetarum probare conantur. Saturnum has causare fortunæ & humorum mutationes dicunt, propterea, quod singulis septem annis ad quadratum & sibi oppositum signum, una cum horoscopi profectione, progrediatur & quod tot annos fere, quot Luna dies in uno signo commoretur. Ast ! cur gemelli, uno quasi momento & puncto stellarum positu exclusi, plane diversa temperamenta, plane diversas actiones, immo plane diversas fortunæ infortunique conditiones experiuntur? Septenario numero, ut numero, causam efficientem adsignare velle, nimis durum esset. Alia ergo inquirenda est causa : Sapientissimum omnium rerum conditorem, singula creata certis quibusdam numeris, mensura, pondere, ordine & harmonia ita condonasse & conjunxisse, ut etiam inde a tota rerum corporearum œconomia omnes operationes certo tempore certoque ordine perficiantur, & S. Scriptura nos docet & quotidiana experientia confirmat. Certum requiri tempus ad formationem humani corporis in Utero, & ad exitum ejus ex Utero, certis posthac temporum gradibus corpus ad perfectionem pervenire,

certo denique temporis progressu morbos fieri, qui & certis temporibus sanantur, iterum ex antecedentibus patet. Cum nunc omnis mutationis effectus non nisi per motum debitum, certum sufficientem & ordinatum contingat; tempus autem non nisi mensura & duratio motuum sit, facile inde patet, omnes mutationes & alterationes, quæ vitali œconomia septenis annis contingunt, non numero, utpote forma carenti, aut ejus naturæ aut operationi, quæ etiam nulla est, sed harmoniæ & causarum ordini, præcipue vero motui, adscribendas esse. Motus etenim est instrumentum illud generale & perfectum, quo anima & vitales & morales operationes in corpore perficit, quo totum corpus dirigit, gubernat, conservat. Et quando anima justis, ordinatis ac determinatis motibus aliquam in œconomia vitali peculiarem mutationem, seu alterationem suscipit, tunc ipsi hi motus constituunt illud tempus, quo alterari dicimus corpus. Hic motus est, cujus beneficio in statu præternaturali omnes perceptas noxas abigit natura, & præcipue in febribus citatiore & auctiore hoc motu, miasmata maligna foras expellit. Interim tamen verum est, quod hic motus, quando in climactericos annos incidit, plane peculiaris evadat motus. Et quemadmodum in febribus acutis videmus, quod natura exquisitas habeat periodos, quibus motus suos contra materiam peccantem febrilem exercet & per septenarios absolvit, dum prima periodus, qua febris quædam acuta decurrere posset, septimo die absolvitur, altera decimo quarto, tertia vicesimo primo, unde dies septimus, quo exitus salutaris febris contingere debet, a judicando & discernendo

do *dies judicatorius*, vel *decretorius*, vel etiam *criticus* dicitur : Ita etiam hunc motum circa annos climactericos contingentem mere criticum esse statuo. Unum vero adhuc restat disquirendum : cur sexagesimus tertius, & non alius annus pro periculosissimo vitæ termino habeatur ? Rationes habeo sequentes : I.) Ex SOLONIS sententia post periodos septenarias animus & corpus simul alterantur ; ex aliorum vero opinione corpus suas alterationes & mutationes tantummodo post periodos septenarias, animus vero novenaria qualibet periodo patitur ; hinc cum anno hoc sexagesimo tertio convenient periodi septies novem & novies septem, merito ob numerum istum duplicatum fatales judicantur. II.) Cum quolibet tali climacterico anno notabilis accidat corpori vivo mutatio, atque post septimum annorum septenarium jam fatiscere incipiat naturale robur corporis, & duplicata hac periodo plurimum jam imminuatur energia vitalis, ut propter notabilem virium defectum ab activitate sua insimul deficiat natura, majoris hinc periculi esse judicatur hic annus sexagesimus tertius. III.) Imaginationem hic quam maxime accusandam esse judico. Cum enim omnibus hominibus ex relatione notorium sit, imminere hoc anno œconomiae vitali periculum magnum, plerumque idcirco inquieto sunt animo, tristantur, anguntur, perturbantur semperque metum fovent, quod & idem illud periculum sibi nunc immineret ; sub qua perturbatione motuum moralium etiam perturbantur & confunduntur motus vitales ; cumque œconomia vitalis vix unquam magis pervertatur & alteretur, quam ab animi pathematibus ; hinc contingit, ut

sub hac alteratione etiam in energia sua gravius fatiscat & citius ad interitum ruat.

Quid de reliquo Medicina ad evitanda & removenda annorum climactericorum *pericula* valeat, consistit potius in *Præservatione*, quam *Curatione*. Animus ergo sibi semper sit constans, ab omnibus pathematibus liber & hilaris, præcipue illo tempore, quo ingruunt fatales periodi. Errores quilibet circa res non-naturales vitentur quàm maxime. Se- & excretiones naturales in justo ordine conserventur & si consuetudo aliqua evacuationum artificialium decesserit, tunc non negligantur, sed promoveantur studiose. Diæta sit mollis, lubrica, euppepta, regimen vero in singulis moderatum.

MEMORIA

VIRI EXCELLÉNTISSIMI , EXPERIENTISSIMI
ATQUE DOCTISSIMI

DN. DANIELIS NEBELII,

MEDICINÆ DOCTORIS ET PROFESSO-
RIS HEIDELBERGENSIS PRIMARII, SERENISS. ET PO-

TENTISS. PRINCIPIS AC DOMINI CAROLI PHILIPPI

S. R. I. ELECTORIS ET ARCHITHESAURAR,

CONSILIARII INTIMI ET ARCHIATRI,

ACADEMIÆ NATURÆ CURIOSORUM

ACHILLIS SECUNDI,

JUXTA CUM

VITA AB IPSO CONSIGNATA

ET MORBI FATALIS ADJECTA HISTORIA

AB

INTIMÆ FAMILIARITATIS AMICO

POSTERITATI COMMENDATA.

Dignum laude virum Musa vetat mori. Virtus intaminatis honoribus fulget, atque integri & optime meriti Nomen nulla unquam oblivio involvit: Recte Judæi, quod Proverb. X. 7. dicitur: *Memoria justi in benedictione*; inter præcepta referunt, grata siquidem eorum recordatio, qui egregie factis immortalitatem consecuti, potissimum humanitatis officium est, atque unica fere, quæ inter mortales expectari potest, compensatio: *Ex omnibus enim, ut CICERO Orat. pro Milone dicit, præmiis virtutis amplissimum est præmium gloriæ, quæ vitæ brevitatem posteritatis memoria consolatur, quæ efficit, ut absentes adsumus, mortui vivamus, hujus etiam gradibus homines in cælum videntur ascendere.* Eam tamen, quod bene feceris, mercedem haud tuleris, si chartæ sileant, quæ demum optime meritos immortales faciunt. Reipublicæ vero etiam interest, viva virtutum & gloriæ exempla ut conserventur, quæ secula posteritas admiretur, atque maximo suo emolumento imitari queat: Quare non tantum laudandi sunt, qui laudabilia patrarunt, sed &, ut alii intelligant, quibus gradibus ad honorum culmina profecerint. Vere & gloriose vixit, qui eo totam vitam direxit, ut DEO inserviat, proximo utilem se præstet, suæque salutis operetur, & ita quidem ut nullum non tempus in usus hos convertat. *Magni, inquit SENECA, crede mihi, & supra humanos errores eminentis viri est, nihil ex suo tempore delibari sinere*; addo vero, simul ad omnes gressus attendere, & in variis eventibus Divinam Providentiam agnoscere, atque per totum vitæ cursum observare, quo fugientem retrahere, præsentem sistere, futuram autem quasi anticipare queas. Utrumque est *numerare dies*, quod MOSES nos a DEO edoceri cupit, ut cor sapientiæ induamus.

Hanc vitæ rationem tenuit, quem nobis ereptum ferio lugemus, vixisse tamen, & ipsi, & orbi, & Patriæ gratula-

Octobr. sacro baptismatis fonte ablui & Proavi prænomen imponi mihi voluerunt, susceptore *Joh. Florentso ab Eickel*, Conliario Electorali Palatino & ejus uxore *Susanna Maria de Spina*. A parte enim Patris Proavum habeo *Danielem Nebelium*, Juris Professorem Heidelbergensem, qui Festo seculari secundo illius Academiae interfuit; Avum *Ludovicum Danielem Nebelium*, Consiliarium Palatinum, qui uxorem duxerat *Elisabetham, Petri de Spina*, Archiatri Palatini & Professoris quondam Med. Heidelbergensis filiam, ex qua duos filios, totidemque filias suscepit, quorum natu minor filius charissimus mihi pater fuit. Ex matris profapia avum nactus sum præfatum *Adolphum Vorstium*, conubio junctum cum *Susanna Margaretha, Joh. Leurelii*, Med. Licentiati & Poliatri Heidelberg. Filia unica, ex qua itidem filia unica mater mea charissima, prognata fuit: Proavum *Theodorum Vorstium* primum apud Mœrsenses Pastorem, qui *Ælii Everhardi Vorstii*, Profess. Med. in Acad. Lugdun. Bat. celeberrimi patruelis erat, uti avus meus maternus fuit filius hustricus *Adolphi Vorstii*, Profess. Med. Heidelberg. qui filius erat prælaudati *Ælii Everhardi Vorstii*. A meis parentibus sollicite quidem educatus, sed iisdem, proh dolor! puerili in ætate orbatus fui, matre anno MDCLXVII. defuncta, & patre, post secundum cum *Anna Catharina, D. Mathæi Hyles*, Præfecti Baccharacensis, filia, matrimonium initum, anno MDCLXXII. præmaturamorte abrepto. Ab agnatis igitur & tutoribus educatus, ac in Pædagogio patrio bonarum artium literis informatus, annoque MDCLXXIV. ex patria, ob hostium Gallorum vim imminentem, Hanoviam translatus, brevi tamen patriæ ubi redditus, in Gymnasio Heidelbergensi rursus sub *Joh. Frider. Rombergii*, *Jacobi Martini*, *Joh. Zachariae*, *Joh. Danielis Humberti* & *Joh. Gerlaci Wilhelmi*, Rectoris Gymnasii Heidelbergensis, institutione fidelissima ita, favente

te DEO in literis profeci, ut tandem anno MDCLXXX. ad publicas lectiones promotus fuerim. Noluerunt tunc quidem mei Tutores, ut studiis academicis operam navarem, quod ex patris voluntate Pharmacopolio aulico, mihi in hæreditatem cum domo, quæ Electoris Palatini feudum erat (a Majoribus jam a temporibus RUPERTI Palatini, Regis Romanorum, in me unicum devolutum) relicto, præficiendus essem; at mihi magis placuit Medicinæ studium, cui, dum adhuc in patrio Gymnasio versarer, operam utcunque navavi, simplicium medicamentorum cognitionem ex quotidiana illorum inspectione (in meo enim Pharmacopolio enutritus fui) & frequentibus excursionibus botanicis cum Pharmacopœis & Chirurgo aulico *Petro Carré*, exercitato satis Botanico, institutis, jam ante mihi comparans, quam ad lectiones publicas promoverer. Constitui igitur his studiis immorari, & licet jam ad Pharmacopœi agnati duriora servitia Manhemii per Tutores meos coactus, immo & ex albo stultiosorum Academiae Heidelbergensis (in quod jam inscriptus eram) ad Tutorum desiderium, animi a studiis abalienandi causa, per Rectorem deletus essem, feci tamen, ut impetrata ab Electore, CAROLO LUDOVICO, summo literarum Mæcenate, licentia, salvo feudo, studia prosequendi, a servitiis mox liberatus fuerim, & deinceps citra interruptionem Philosophiæ & Physices studia sub Dno. *Joh. a Leuneshlos* in Academia Patria utcunque excolere potuerim. Anno MDCLXXXI. ad Academiam Marburgensem secessi, & ibidem sub celeberr. Dn. *Joh. Jac. Waldschmidio* & D. *Henrico Majo*, Medicinæ ac Chirurgiæ fundamenta jeci per annum, & postea iterum a Curatoribus in Patriam vocatus ibidem sub Illustri *Georgio Franco* & *Frider. Christiano Wincklero*, Medicinæ studiis magis imbutus fui, & licet post aliquot annorum decursum mihi licentia summos in Medicina honores petendi ultro offer-

retur, nolui tamen Professorum admonitionibus hac in parte fatiscere, sed curtae supplectilis conscius, iter in Helvetiam suscepi, ubi Basileae venerandum *Joh. Caspar. Bauhinum* & *Joh. Rud. Burcardum*, *Jacob. Rot* & *Joh. Jacob. Harderum*, Professores & Doctores Medicinæ celeberrimos, per annum audiui, & postea Scaphusium fecessi, ibidemque sub candidissimi *Henrici Scretæ a Zworziz*, Poliatri exercitatissimi, manu ductione, certiora Praxeos medicæ fundamenta jeci, simulque famigeratissimi *Joh. Conrad. Beyeri* sectionibus anatomicis accuratissimis sedulus interfui, sicque per sex menses, quos Scaphusi traduxi, tantam rerum medicarum adeptus fui notitiam, quantam alibi in Academiis per annum mihi comparare non potuissem, suavissimis tunc commilitationibus, *Joh. Jacob. Mijero*, *Lud. Lucio Scretæ*, *Joh. Jac. Orvaldo*, & *Joh. Jac. Meistero*, Scaphusianis Medicis exercitatissimis. Incidit tunc præmatura CAROLI, Electoris Palatini, ultimi in linea Simerensi, mors, quæ me, vocantibus Curatoribus, coëgit, ut in Patriam redirem, & sequenti anno MDCLXXXVI. studiorum redderem rationem, exantlatis examinibus consuetis & habita Disputatione inaugurali, de *Malo Citreo*, lectioneque cursoria de *Scrophulis*. Eodem anno festum seculare tertium celebrante Academia patria, unacum aliis pluribus in Doctorum numerum relatus fui, & anno sequente, quo per Helvetiam, Genevam & postea in Gallias studiorum gratia profectus sum, in Academiam Naturæ Curiosorum Germanorum, ex commendatione *Georgii Franci*, receptus & *Achillis secundi* cognomine insignitus fui. Anno MDCLXXXVIII. ex Gallia redux, Patriam ab hostibus misere devastatam, meque ipsum illorum ludibriis expositum vidi, utcunque per Dei gratiam belli impedimenta eluctatus. Cœpi enim fervente bello praxi Medicæ Heidelbergæ navare operam, & simul Theoriæ studium ita excolere, ut

anno

anno MDCXCII. extraordinarius Medicinæ Professor in Academia Professor in Academia patria constitutus fu-
rim, habita tunc Oratione inaugurali, de Polytrilieto illo:
Medice vivere esse possime vivere. Videbar mihi tunc obti-
nuisse stationem, in qua aliquando honeste & tranquille vi-
vere possem : sed longe aliud placuit Divino Numini, cujus
permissu factum, ut paulo post, anno MDCXCIII. Galli
Heidelbergam invaderent, & ob Gubernatoris nequitiam,
an timiditatem dicam? mox occuparent, incenderent, fun-
ditusque everterent. Hæsi tunc in arce Heidelbergensi,
omnibus fere honeste vivendi adminiculis, exusto feudo &
destrueto Pharmacopolio, præcipuo redituum meorum pri-
vatus, & ex hac arce hosti tradita cum ingenti Profugorum
Palatinorum numero per syivam Ottonicam Francofur-
tum me contuli, unde suavis celeberrimi D. J. L. Fabritii &
D. J. C. Brunneri, Professor. Heidelbergensium & in-
signium meorum Fautorum, Marburgum concessi, ubi
post aliquot menses Professor Medicinæ primo extraordina-
rius, & quæ fuit Serenissimi Cattorum Principis erga exu-
les clementia, anno MDCXCV. ordinarius constitutus sum,
anno sequenti Decanatu Facultatis Medicæ & anno
MDCXCVII. Rectoratu Academiæ functus. Anno sequen-
ti uxorem duxi ornatissimam virginem, *Saram Catharinam*,
Dn. *Joh. de Spina*, J. V. D. & Profess. in Academia Heidel-
bergensi, ut & Consiliiarii Ecclesiastici Archi-Palatini b. m.
filiam natu majorem. Anno eodem Decanus Facultatis Me-
dicæ fui constitutus & Ærarii vidualis Academiæ Marbur-
gens. Curator. Anno MDCXCIX. d. 3. Julii filium ex di-
lectissima uxore suscepi, *Wilhelmum Bernhardum*, cujus d.
VI. ejusdem mensis susceptores ex sacro Baptismatis fonte
fuerunt D. *Wilhelmus Fuchs*, Consiliiarius Elect. Branden-
burg. & ejusdem Residens in Imperiali urbe Francofurto,
ut & D. *Bernhard Melchior*, Consiliiarius intimus Serenissimi

Principis Nauvovio - Idsteinenfis. In matrimonio per DEI gratiam cum uxore dilectiffima vitam pro voto placide traxi, faepeque mediis in caftigationibus divinis & adverfitatibus Summi Numinis gratiam & faluberrimæ crucis fructum fenfi. Anno MDCCI. cum Comite Lippiaco, *Augufto*, copiarum Haffo - Caffellanarum fupremo Duce, cujus valetudinem Marburgi curavi, per aliquot menses in Belgium profectus fui, & domum reverfus d. XVII. Junii fecundum ex uxore filium accepi, *Paulum*, quem d. XXI. Junii ex facro fonte lotum fufcepit *Paulus von der Labr*, Mercator Francofurtensis integerrimus, uxoris agnatus. Hic magnæ fpei filiolus dum bonæ mentis indolem Parentibus proderè cœperat, Anno MDCCIII. d. XX. Aprilis fubito ex dentitione difficili, magno cum meo mœrore, mortuus eft. Anno MDCCIV. d. XXIII. Martii tertium ex uxore filiolum *Job. Conradum*, fufceptore D. *Rumpel*, Cameræ Confiliario Caffelano, Divinum Numen dedit. Anno MDCCV. Rectoris in Academ. Marburgenfi munus iterum gelfi, & circa finem anni, quinto fcilicet Decembris, filia *Maria Catharina* mihi ex uxore nata fuit. Anno MDCCVI. poft mortem Collegæ mei, D. *Dorftenii*, a Sereniffimo Principe noftro primarius Med. Prof. conftitutus fum, & anno fequ. d. XII. Aprilis fecundam filiulam *Ameliam Sufannam*, uxor feliciter peperit. Sed fequ. anno MDCCVIII. d. X. mennis Februar. filiolus *Job. Conradus*, variolis epidemicis extinctus obiit; fequente mense Martio valedixi Mufis Marburgenfibus & vocatus in Patriam redii, ubi Profef. Med. Primarius & Medicus Electoralis nunc ftudiofæ juventuti ac civibus meis, ea, qua poffum, opera, infervio; DEUS conationibus meis clementer benedicat! Anno eodem d. XXVI. Sept. uxor filiulam peperit, *Catharinam Louyfam*, quam ex facro Baptifmatis fonte fufcepit D. *Lud. Christianus Mieg*, Theol. Prof. Primar. & Confiliar. Ecclefiæ.

fiast. cum uxore, sed brevi post mors eam e viventium numero sustulit. Anno sequ. tussi convulsiva confecta filiola, *Amelia Susanna*, obiit. Anno MDCCX. quo Reſtoratum Academ. gessi, ex uxore d. II. Iunii mihi nata filiola, *Anna Louysa*, quam e sacro Baptismatis fonte suscepit D. *Lud. de Bolzing*, & ejus uxor, *Anna Pasquai*. Anno MDCCXI. post autumnum ad Serenissimum Electorem Palat. Suezingæ periculose decumbentem, vocatus, una cum Illustri D. *de Brunn*, Archiatro Palat. medicinam feliciter, per DEI gratiam, feci & postea singularem gratiam & munificentiam Serenissimi sensi: Anno MDCCXIV. Reſtoratum Academ. gessi, & anno MDCCXV. Decanatum Facultat. Medicæ. Ab anno MDCCX. ad annum MDCCXVIII. quo morbo periculoso correptus, per DEI gratiam, convalui, Archiatrum Episcopi Spirensis egi, & multis itineribus ad Primates & alios defatigatus, senii adpropinquantis indicia sensi. Circa finem MDCCXXI. filium unicum, *Wilhelmum Bernhardum*, postquam Facultati Medicæ Heidelbergensi in examinibus tam publicis, quam privatis, satisfecit, cum ejus commilitone, filio meo lustrico, *Daniele Fabro*, Medicinæ Doctorem creavi & publice renunciavi. Anno MDCCXXIII. filiam natu majorem D. *Behr*, Consiliario Nassovio - Dillenburgico & Archi-Prætori Herbornensi despondi; natu vero minorem, *Annam Louysam* MDCCXXIV. d. I. Martii febre continua anno ætatis XIV. defunctam, proh dolor! amisi. Filius autem meus *Wilhelm Bernhardus* eodem tempore Professor ordin. Mathes. & Philosoph. experiment. mox quoque Medicinæ constitutus fuit in Athenæo Herbornensi. Anno MDCCXXVI. Reſtoratum Academ. tertia vice feliciter gessi. Anno MDCCXXVII. ad finem properante, Mannhemium vocatus Electori Palat. & Sereniss. ejus Filiæ medicinam feci, & sequenti anno MDCCXXVIII. Archiater Sereniss. Electoris ut & Con-

filia-

filiarius intimus declaratus fui, filiusque Medicinæ Professor ordinar. in Acad. Heidelberg. declaratus ac mihi in officio Medici Collegii Sapientiæ, Scholæ Nicrinæ & Orphanotrophii adjunctus, gener vero meus D. *Behr*, Confiliarius in Camera reddituum Ecclesiasticorum constitutus fuit.

Sic ipse vir beatus totius vitæ rationem, & quæ ipsi ad laudem DEI potissimum commemoranda fuere visa, nude & absque fuco exposuit, morbi vero & beati exitus historiam Medicus ipsi familiaris ita refert:

Vir annorum LXVII. anno MDCCXXXI. mense Majo de appetitus imminutione & lenta totius corporis extenuatione conquestus est, absque tamen virium sensibili jactura, cujus morbi vera causa videbatur esse dispositio hæreditaria ad Podagram, quam quidem, ob vitam multis itineribus & amplissima praxi Medica valde laboriosam, nunquam passus fuit, sed ejus loco, ab anno ætatis circiter trigésimo ad annum ætatis LXVII. scilicet usque ad prædictum annum MDCCXXXI. impetigine primo quidem solum digitum medium alterultrius manus occupante, & quoties ob studia, quibus avidissime incumberebat, prandio vel cœna per aliquot tempus abstinebat, iterum evanescente, dein vero paulatim latius serpente, & utramque manum, tandemque dorsum, pectus & artus hic illic infestante, laboravit. Cæterum vero per totum illud tempus bene habuit, nisi quod anno ætat. LIII. febre biliosa graviter decubuerit, qua, per DEI gratiam, superata, hæmorrhoides fluentes cum euphoria semel, cœcas autem postea frequentius passus fuit; supra dicta vero impetigo, postquam ab anno MDCCXXXI. magis in aula, quam civium ægrotantium visitatione occupatus, corpus minus commovit, sensim evanescere cœpit, a quo tempore appetitum imminutum, cum corporis extenuatione, absque tamen notabili febre, sensit, quæ symptomata paulatim

latim incrementa sumserunt, donec disparente magis magisque impetigine, anorexia, nausea omnium fere ciborum, præcipue vini, sequente interdum vomitu, nec non ptyalifimo, quo multam salivam viscidam excernebat, correptus fuit, quibus vires quidem valde debilitatas sensit, suo tamen officio fungens usque ad finem anni MDCCXXXII. aulam frequentabat. Mense vero Decembri hujus anni successit ante dictis symptomatibus tumor pedum oedematosus, sensim versus abdomen adscendens, illudque tandem etiam occupans, & metum Hydropis incutiens, cum urina pauca, lixiviosa, sedimentum copiosum ac biliosum habente. Somnus interim erat satis quietus & placidus, neque sitis ægrum adfligebat, neque pulsus febrem lentam indicabat, flatus vero in intestinis valde molesti, cum alvi tarditate & tandem obstructione non nisi clysteribus aperienda, ructus frequentes producebant; clysteribus autem emollientibus & carminativis per plures septimanas frequenter adplicatis, semper longe major copia fœcum, interdum consistentiæ & coloris naturalis, interdum limosarum, nunquam vero albarum, educebatur, quam quidem paucissima alimenta adsumta potuerunt producere, adeo, ut vix credibile fuerit visum, intestina tantam fœcum copiam potuisse capere. Ita, liberatis primis viis a suo onere, tumor hydropicus paulatim fere totus evanuit; sed circa initium anni MDCCXXXIII. vehementi tussi, quæ noctes insomnes reddidit & vires valde debilitavit, adfligebatur, unde tumor pedum oedematosus denuo rediit, paulo post vero in pectore & pedibus cutis multis exiguis squamulis albicantibus exasperata videbatur, quæ ab impetigine prior non nisi colore in illis albo, in hac rubro, differebant. Abhinc tussis mitior facta & expectoratione mucis flavescentis liberiore reddita, plane cessabat, tumor etiam pedum disparebat, urina non amplius lixiviosa, sed solum natura-

li paulo tinctior, & in quantitate potui adsumto proportionata, excernebatur, adpetitus quoque huc usque plane prostratus paulatim redire videbatur, alvus sponte aperta multas adhuc fæces egerebat, & quamvis æger valde debilis & emaciatus fuerit, tamen extra lectum per manere, in sella federe & per hypocaustum obambulare potuit. Tandem disparentibus etiam supra dictis squamulis albicantibus, dolores acutissimos ardentis modo in calcaneo, modo digito majore, modo per totam plantam alterutrius pedis, modo in cubitis sensit, qui spem futuræ salutaris Podagræ fecerunt, sed frustra, erant enim dolores vagi, qui brevi rursus evanescebant; postea denuo vehementi tussi correptus multum mucum subflavum rejiciebat. Variâ quidem remedia, sanguinem depurantia, leniter diaphoretica, aperientia, resolventia, salina. Ess. alexiph. Stahl. decocta lignorum, acidulas Selteranas cum & sine lacte, juscula quoque incoctis viperis medicata, interpositis nonnunquam lenissimis laxantibus, præcipue ex Rhabarbaro, fumisit æger, sed a plerisque, imprimis salinis, vel cum spiritu vini paratis, mox ardorem ventriculi, nauseam, immo interdum vomitum sentiebat, proptereaque non nisi pauca remedia ferre poterat. Interim, omnibus non juvantibus, vires magis magisque decrescebant, præcipue vero tempore matutino circa horam nonam maxime, fere ad lipothymiam usque debilis erat, reliquo vero diei tempore paulo melius sese habebat, adeo, ut quotidie ad antepenultimum usque vitæ diem, per unam alteramve horam extra lectum in sella federet. Tandem vero exhaustis viribus & consumto corpore, pio & constanti animo mortem expectavit, & postquam filio suo nonnulla post ipsius obitum facienda mandavit, d. XV. Mart. hora IV. matutina inter ipsius suorumque preces placide obdormivit, & animam DEO reddidit. Die XVII. ejusdem Mannhemii in
tem-

templo Reformatorum, juxta Antecessorem suum *Lib. Bar.*
 a BRUNN, beatæ memoriæ Virum, sepultus est. Mœ-
 stissima vero ejus Conjux, Filius & Filia Ipsi sequens monu-
 mentum exstrui curarunt :

D. O. M. S.

Beatiss. Memor. Viro

DANIELI NEBELIO, Heid. Pal.

Med. D. & Prof. Marp. dein Heid. prim.

S. & P. P. CAROLI PHILIPPI

S. R. I. ELECT. & ARCHITHES.

Consil. intimo & Archiatro

Expertiss. Feliciss.

Soc. Cæsar. Nat. Cur. Achilli II.

d. XV. Martii An. MDCCXXXIII. æt. LXIX.

Mortalitate heic deposita

Erud. Virt. Cand. & Illustr. merit.

fama immortalis

Sara Cathar. de Spina Conjux

& ex VII. libb. superstit. filius & filia

Mœstissimi

H. M. P. C.

Hæc brevis & succincta *VIRI immortalis* vitæ inter mor-
 tales exactæ, summa est. Injuriam ejus fecissemus mode-
 stiæ, si encomiorum floribus *historiam* ab ipso conditam
 interpolare & exornare tentassemus. Rerum delectabatur
 ille pulchritudine, non verborum pompa. Non indiget
 pigmentis, sive ortum, sive progressum, & res felicissime
 gestas, sive exitum spectemus; omnia nude relata *VIRUM*
optimum, & Reipublicæ utilissimum; omnique laude con-
 summatum sistunt, ac æternitati commendant. *Majorum*,
 quas prætulit longa serie *imagines*, jam diu veneratus Eru-
 ditorum Orbis, atque illa Patrum virtus in Nepote dupli-
 cata emicuit. Non *hominum*, ipse parentibus in pueritia or-
 bus,

bus, sed DEI consilio, & hinc ingenua indole, ad ardua, & maxima generis humani emolumenta destinatus, proprio instinctu generosum studiis artique Medicæ adplicuit animum, atque ex variis, quæ Ephebo objiciebantur, impedimentis eluctatus, non immaturos, quo in liberales artes ferebatur, ardoris, mature fructus protulit. Jactis autem feliciter sublimiorum studiorum fundamentis, Doctores quæsit & nactus est clarissimos & expertissimos, quorum famam sua diligentia, atque egregiis ubique profectibus celebriorem reddidit. Sic in variis regionibus dotes & virtutes circumtulit & auxit, adeo ut illustrium & celeberrimorum ubique virorum amicitiam mereretur, quam & religiose coluit, & semper conservavit, ipse omnibus charus & desideratissimus. Tota vita virtutis palæstra, atque uti egregie factorum, sic ad altiora semper tendens, continuus progressus erat. *Honores*, quos non ambivit, fugientem quasi ad supremum usque culmen profecti sunt, & maximo quidem, sive dotes eximias, virtutumque splendorem, sive factorum gloriam spectemus, suo merito, ingenio, memoria, judicio felicissimus, labore indefesso, in omni scientiarum genere versatus, eruditionem consummatam acquisiverat. Elegantiore literas, puramque dictionem amabat, & rei literariæ historiam colebat, qui & ipse ad *monumenta pietatis & literaria* Palatina multum ex thesauris suis contulit. *Natura* sagacissimus erat scrutator, & in explorandis ejus viribus, quas variis cum successu tentavit experimentis, solertissimus & felicissimus. Corpus humanum συναρμοσολογούμενον καὶ συμβιβασόμενον διὰ πάσης ἀφ' ἧς τῆς ἰπιχορηγίας penitus ut cognosceret, propriisque & oculis & manibus scrutaretur, *anatomem* fecit sæpissime, spectator non tantum, sed & Professor, vel χειρουργῶν Director & interpret. Botanices incredibili flagrabat amore, ut ad rem herbariam ornandam augendamque natus & factus

Etus videretur : Simplicium enim medicamentorum , & facultatum , quæ iis insunt , cognitionem adeo necessariam Medico , ut sine ea nemo rite mederi queat , ratus , investigationi ut mineralium , sic stirpium & plantarum se dabat exoticarum , sed & maxime domesticarum , quas patria ferebat tellus , cujus rei causa in vicinos campos montesque excurrerebat , eorumque , quas natura proferebat , divitias lustrabat , ac in usus suos congregabat. Quo vero & rariores & peregrinas sibi præsto haberet , aliisque ostendere posset , easdem in hortos transplantabat , quales , ubicunque vixit , privatos instruxit , publicum vero etiam *hortum botanicum* Academia Heidelbergensis ejus industriæ debet. Neque ullam studii Medici partem neglexit , qui , quidquid eo pertinebat , ut artem istam certiores , utiliores , vel illustriores redderet , pari cura & sollicitudine excoluit. Non *Medicos* tantum , eorumque medendi methodum , sed quidquid etiam eruditi & solidi in hac scientia sive antiquitas reliquit , sive recentior ætas superaddidit , in numero habebat , propriisque experimentis & observationibus augere contendebat. Itaque *doctrina* & *experientia* consummatissimus , Medicorum suo ævo facile Princeps , Medicinam & *docuit* , & *fecit* ubique felicissime. In *docendo* promptitudine , perspicuitate , industria clarissimus & celebratissimus , quod numerosi , qui ex ejus disciplina prodierunt , insignes Medici , grati profitentur ; Scholam ideo habuit , pro ratione locorum & temporis , satis semper frequentem , ad ipsum confluentibus , qui & ab expertissimo & solidissimo Doctore discerent , & Medici axioma ab Eodem impetrarent , ut quinquaginta & ultra numerari facile possent , quibus ipse *Promotor* titulum & honores Doctoris Medicinæ , more in Academiis consueto , publice & solemniter contulit. Atque sic Academiis sua celebritate lumen adfudit , & splendorem dedit , discentibus veneran-

dus, & docentibus observandus, adeo, ut sæpius *Rectoris Magnifici* munus ei delatum fuerit, quo in utraque Academia aliquoties summa cum laude, & insigni prudentia functus est. Quemadmodum vero *praxis medica* ipsi viam ad functiones Academicas straverat, ita *Professor Medicina* constitutus, eandem cum docendi munere semper conjunxit, atque jam inter *Hassos* eam *Archiatri* felicissimi & optimi celebritatem consecutus fuerat, ut ubivis, cujuscunque conditionis ægri ejus operam desiderarent, quam etiam promptissime & cum successu prospero præstitit, omnibus hinc, ipsisque Magnatibus charus & necessarius visus, non absque communi omnium mœrore amittendus. In Patriam autem reversus, eo majori exultatione & lætitia conspiciebatur: Sospitatorem enim & valetudinis restauratorem salutabant, quando *anagramma*, quo vir quidam nobiliss. & ampliss. nullo necessitudinis vinculo ei junctus, immo nec ex facie notus, nomen NEBEL in illud LEBEN transformaverat, per ora volitabat, ac passim læta auspicia dabat. Ipse vero magnus ubique ægris auxiliator aderat, inquilinis, exteris, minimis, maximis nocturno æque ac diurno tempore, & eo quidem eventu, ut, si penderet a Medico, hujus Nostri certe consilio, æger relevaretur, quare ab omnibus, animis & studiis licet disjunctis, communibus tamen votis expetebatur ejus auxilium, quod etiam cuivis præstabat sine discrimine. Semper clientum turba obsidebat atrium, sæpe etiam evocabatur ad aulas Principum, nec unquam ei vacatio, utpote quem omnes, sua, vel suorum afflictâ valetudine anxii, consulebant, vel, si votorum compotes fieri possent, præsentem sibi adesse cupiebant, cujus vel sola præsentia se refocillari sentiebant. Et certe in Praxi Medica omnes, quæ in *Archiatro* desiderari possunt, *dotes* demonstravit, *virtutesque* complevit, *Facilem* se præbebat summa humanitate omnibus opem imploran-

plorantibus, etiam cum proprio incommodo, detrimento & periculo. Nihil in ipso durum, nihil acerbum, nihil profanum, nulla timiditas, nulla jactantia; comitate vero atque modesta in statum morbi inquisitione, saluberrimisque consiliis fiduciam inspirabat afflicto; simul tamen nil timide, nil temere agebat, utpote qui summa semper circumspeditione & prudentia morbos tractabat. Totus ægrorum saluti intentus, non modo iis præsens, sed & absens prodesse studebat, quare sollicitè in diario notabat morborum incrementa & decrementa, medicamentorumque effectus, quos ut exploraret, sæpe etiam non vocatus aderat curæ suæ commissis, atque inter alias etiam occupationes animo voluebat, si quo modo adjumentum ferre posset, præsertim ubi morbus pertinacior esse videbatur: Solebat enim ita adfieri, ut familiares & domestici ex facie, & animo sollicitudinis pleno, morbi ægrotorum momentum & difficultatem judicare potuerint, quando sui quasi oblitus, omnes sensus & cogitationes iis, quibus medicinam parabat, ne quid negligereetur, impendebat. Agnoscebat solum Deum vitæ humanæ *arbitrum*, absque cujus benedictione nil valet Medicina, & cui etiam, ne temere medendo vita in discrimen trahatur, aut perdat, ratio reddenda est, quare pharmaco non modo prudenter propinato, sed & votis ac precibus ægros juvare solebat. *Pietate* enim in DEUM, quæ Medicum per conscientiæ teneritudinem præcipue cautum & vigilem facit, eximius erat, religionisque, quam profitebatur, juxta verbum DEI, Evangelico - Reformatam, absque rixa tamen & contentione, tenacissimus, qui Ecclesiæ & ornamento & emolumento esse cupiebat, & vere erat. *Temperantiæ & sobrietas* studiosissimus, a sotiam omnem, & voluptatum illecebras severe abominatus, nunquam cibo & crapula distentus, ut sui semper compos, proximi usibus aptus, & ad
infer-

interviendum ægris semper paratus esset. Hæ ipsæ virtutes formabant, Medici non minus ac Christiani ornamentum & requisitum, *animi constantiam*, quam omnibus admirabilem ubique prodidit, nunquam in prosperis successibus elatus, nunquam in adversis abjectus, in utraque fortuna semper sibi similis, qui nihil sibi, omnia providentiæ divinæ tribuebat, cujus etiam voluntati acquiescere didicerat.

Dotibus hisce & virtutibus mactus, optimi & felicissimi Medici, non minus tamen & solertissimi familiæ capitis & nobilissimi Reipublicæ membri partes abunde explevit. *Maritum* se exhibuit fidelissimum & conjugis dignissimæ amantissimum, ut hinc conjugium *absque querela* fuerit felicissimum, & laborum levamen jucundissimum. *Patrem* se præstitit ut indulgentissimum, sic optimum, atque & educationis liberorum in Domino, & familiæ ad avitam gloriam contendentis, providum. In omni *conversazione* lenissimæ consuetudinis erat, neminem vel verbo, vel facto sciens læsit unquam. In *sermonibus* & *moribus* procul fuco, procul vanitate sinceritatem amabat & testabatur. Quum omnia, ex quibus vera paratur gloria, possideret, nihil tamen ostentabat, sed occultabat modestia, *virtutem* solam dissimulare nescius & candorem. Amicorum, quos ipsi, præter doctrinam & merita, rara virtus conciliavit omnis ordinis plurimos, cultor erat religiosissimus, favoremque iis conservabat constantissime, ipse vicissim omnium bonorum amore, veneratione & cultu dignissimus. Quanto in pretio, quamque charus summis etiam Principibus fuerit, inde adparet, quod Sereniss. & Potentiss. Elector Palatinus ei præcipuam corporis & valetudinis suæ curam commiserit, ipsiusque virtutes & merita singularis non modo clementiæ, sed & amoris & benevolentiae signis honoraverit.

Talem

fervaverat, suasque *observationes* indicaret, ne quid periret, cujus notitia posteritati utilis esset. NUNQUAM itaque, ut Natur. Curios. fert symbolum, OTIOSUS, illustribus egregie factorum meritis *laudes* sibi comparavit, nostra laudatione longe majores, & nunquam fatis celebrandas.

Neque etiam divina deerat *benedictio*, DEO sua coronante dona: Dici potest, quod de *Viro beato* Pfaltes prædicat, *quidquid faciebat, prosperabatur*. Summos ipsi honores Medicina peperit, sed & opes; quin immo, quod inter hujus seculi bona & felicitates præcipue æstimandum, vitæ rationem inter labores tranquillam & jucundam divina clementia ipsi indulisit. Conjugem nactus profapia, propriisque virtutibus nobilissimam, corporis ac animi dotibus ornatissimam, pietate, sapientia, prudentia atque familiæ regendæ peritia, morum integritate & venustate, sexus sui ornamentum & decus, mariti amantissimam vitæque sociam jucundissimam. Exoptatissimi hujus connubii fœcundique thalami *pignora* suscepit etiam charissima, & quamvis quorundam, utriusque sexus, vel in prima infantia, vel pueritia fato ereptorum, & cum primis filiæ jam adfœcundæ, *Anna Louysæ*, virginis egregiis dotibus & virtutibus ornatissimæ, venustate & morum suavitate lepidissimæ, jacturam acerbe doluerit, in iis tamen, quos superstites habuit, quidquid in amissis detrimenti sensit, divina *benedictio* compensavit. *Filiam* enim natu majorem, omnibus sexus sui ornamentis præstantissimam, honestissimo & felicissimo conjugio elocatam; *Filium* autem primogenitum, avitæ virtutis hæredem, Medicinæ Doctorem & Professore celeberrimum, Med. Aulicum expertissimum & felicissimum, collegam sibi datum, atque ex hoc pariter ac illa nepotes dulcissimos vidit.

Quidſi itaque , arbitro SYRACIDE Cap. XL. v. 19. *liberi & adificatio civium ſtabiliunt nomen* , abunde ſuppent, quæ illuſtre NEBELII noſtri *nomen* immortale faciunt, quod præcipuum noſtri ex obitu ejus doloris lenimentum eſſe poterit : Equidem Ipſe Sereniſſimus & Potentiſſimus Princeps Elector cum Aula ſplendiſſima fideliffimi Archiatri deceſſum dolet , quem Patria, Academia, Familia, Clientes & Amici acerbe deplorant ; (& inter hos plurimis licet flebilis, flebilior tamen nulli , quam mihi accidit, qui illos annos , dies, horas , quibus jucundiſſima converſatione ejus frui licuit, inter vitæ meæ delicias habeo, & ſicut ipſe morti proximus, noſtræ amicitiae recordari dignatus, ita Ego , quem vivum colui, in ejus honeſtanda memoria , quod unicum leniendo dolori ſuperest, nullum pietatis officium prætermittam ;) Ipſe vero beatus noſter NEBELIUS inter cœlites beata tranquillitate cum gaudio ineffabili fruitur, nobisque inſimul monumentum , quod virtus ſtruxit , aere perennius reliquit. Manent ipſius virtutes & merita apud conſcios, cultus & memoria apud gratos, fama apud poſteros, atque *Illuſtri*, quod ſibi in hac mortalitate paravit , *Nomine* ſuperſtes perpetuus erit & immortalis.

MEMORIA

VIRI MAGNIFICI, EXCELLENTISSIMI,
EXPERIENTISSIMI ATQUE AMPLISSIMI

DOMINI

JOANNIS CHRISTIANI
LEHMANNI,

PHILOSOPHIÆ ET MEDIC. DOCTORIS,
PHYSICES IN ACADEMIA LIPSIENSI PROFESSORIS
PUBLICI ORD. ET MEDICARUM INSTITUTIONUM EX-
TRAORDINARIÏ, ACADEMIÆ DECEMVIRI, COLLEGII
MAJORIS PRINCIPUM SOCIÏ, FACULTATIS
PHILOSOPHICÆ SENIORIS,

ACADEMIÆ LEOPOLDINO-CAROLINÆ
NATURÆ CURIOSORUM, ET REGIÆ SOCIETATIS
SCIENTIARUM BORUSSICÆ SODALIS,

D. XIX. Jan. A. S. R. clv lvs CC XXXIX.

PLACIDA MORTE EXTINGCTI,

EX FUNEBRI RECTORIS ACADEMIÆ LIPSIENSIS
PROGRAMMATE DECERPTA.

Budissina, celebris Lusatiae (a) superioris urbs, haud infœcunda bonorum ingeniorum mater, quæ, ut alios viros eruditos, ibidem prognatos, taceamus, Academiae nostræ M. *Petrum Preschevitz* A. MCCCCXLVII. M. *Joannem de Gedau* A. MCCCCLIX. & *Andream Emmenium* A. MDCVI. tres Rectores, atque eodem sæculo *Joannem Ottonem Taborem*, Academiae Giessensis Cancellarium, Jctum magni nominis, dedit, LEHMANNUM etiam nostrum in lucem edidit d. XVI. Junii A. MDCLXXV. Renatus est statim puerulus ex aqua & Spiritu, & JOANNES CHRISTIANUS nominatus fuit. Patrem coluit *Eliam Lehmannum*, Philosophiæ & Medicinæ Doctorem, Hereditarium Zschiefschitzii, Baschitzii & Nieder-Keynæ, Serenissimorum & Potentissimorum Saxoniae Electorum JOANNIS GEORGII II. & JOANNIS GEORGII III. Archiatrum, matrem autem, *Annam Magdalenam*, *Jochimi Westphali*, Consulis Budissinensis, pertriginta quinque annos, bene meriti, filiam unicam. Avus paternus fuit *Elias Lehmannus*, Consul Budissinensis, & avia paterna *Cunigunda Kellera*. Proavus paternus fuit *Elias Lehmannus*, Jctus, & proavia paterna, *Catharina*, *Wenceslæi Agricole*, Con-Rectoris Budissinensis relicta filia. Abavus paternus fuit *Adamus Lehmannus* & atavus *Blasius Lehmannus*, Invictissimorum Imperatorum, MAXIMILIANI II. & RUDOLPHI II. tribunus militum vicarius. Abavia paterna fuit *Gerdrudis*, Nobilis a Planitz. Hic *Blasius* ob virtutem bellicam, Imperatori RUDOLPHO II. probatam, A. MDXCIX. singularia pro se posterisque suis insignia est consecutus, Hæc est series majorum nostri LEHMANNI, quos in gente sua coluit, & quorum exempla, in primis autem splendidi-

a) Conspectum Lusatiae Litteatæ tribus dissertationibus Vittenbergæ A. 1703. exhibuit M. *Petrus Janichen*, quæ deinde Cel. *Hoffmanni* Scriptoribus rerum Lusaticarum illatæ fuerunt. Agunt speciatim de viris eruditis Lusatiae inferioris,

diffinæ Parentis virtutes, somnum Ei excutere potuerunt. Contentit etiam noster, a tenera ætate, ad virtutes majorum suorum se componere, tum pietatis, tum bonarum literarum cultura. Usus est præceptoribus domesticis, *Augustino Holtzhammero*, & *M. Joanne Caspate Wagnero*, qui nostrum JOANNEM CHRISTIANUM Christianæ fidei principia & literarum elementa docuerunt, eo successu, ut in Ludum Bischoffswerdensem ablegari, fideique Rectoris illius Scholæ, *Valentini Schultzii*, concedi potuerit, qui domi pariter ac in Schola in fundamenta, Budissæ jacta, inædificaret. Inde in Gymnasium Zittaviense d. XI. Nov. MDCXC. se contulit, & domesticus *Christiani Weissii*, celebris tunc hujus Scholæ Rectoris, factus, ab ejus, & aliorum doctorum ore pependit, atque ex eorum institutione, uti tum erat, pro virili sua, profecit. D. XIX. April. A. MDCCXXXVII. in nostra Academia in numerum discentium, & d. Maji A. MDCXCIV. numerum civium est receptus. In Philosophia auscultavit *Joanni Cypriano*, *Otoni Menckenio*, *Joanni Henrico Ernesti*, *Joanni Schmidio*, *Joanni Gottlieb Hardtio* & *Joanni Hübnero*, Magistro tunc apud nos legenti. In arte medica excolenda duces sibi elegit, *Joannem Bohonium*, quem in oratione sua auspicali, infra citanda, *Virum incomparabilem & vere Magnificum, ac præceptorem suum ad cineres usque colendum*, vocat, *Martinum Fridericum Frisium*, *Augustum Quirinum Rivinum*, *Joannem Guilielmum Pauli*, *Joannem Fridericum Ortlobium*, *Joannem Christianum Schambergium* & *Christianum Joannem Langium*, excellentes artis salutaris consultos. A. MDCXCV. ab inclyto Philosophorum & Medicorum Ordine prima diligentia suæ præmia reportavit, ab illo d. XXX. Nov. Philosophiæ, ab hoc d. XXX. Dec. ejusdem anni Medicinæ Baccalaureus creatus. D. XXX. Jan. MDCXCVI. summos in Philosophia honores obtinuit, quorum privilegia anno sequenti d. XXII. Junii disputatione publica, An. MDCXCVII. de *transmutationibus corporum*

extra-

extraordinariis, ventilata, sibi adscivit. D. I. Jul. A. MDCXCVIII. defensa a se, sub Præsidio *Jo. Christ. Schambergii*, dissertatione, de *Peripneumonia*, Medicinæ Licentiatu, & tandem d. XX. April. MDCXCIX. Medicinæ Doctor hic fuit renunciatus. D. XXII. Martii A. MDCCVII. Professor Medicarum Institutionum Extraordinarius constitutus, hoc munus auspicatus est oratione publica de *requisitis Philatri, quoad naturam, doctrinam & usum*, ad quam Programmata invitavit, quo *Arcanum catholicum adversus quoscunque morbos sperari posse negat, & Helmontii aliorumque id adferentium rationes confutat, Lapidem Buttléri Helmontianum & Joannis Ludovici a Frundeck Elexis arboris vitæ rejicit*. D. XI. April. ejusdem anni pro loco in Facultate Medica obtinendo, de *Balsamo Peruviano nigro* disputavit. D. X. Sept. A. MDCCX. Professio Physices ordinaria, quam *Joannes Cyprianus*, in Theologorum Ordinem adsumtus, deposuerat, Ei fuit collata. Adgressus est eandem d. XXXI. ejusdem mensis oratione de *sororio philosophiæ naturalis & medicæ artis nexu*, atque ad eandem Programmata de *duabus naturalis philosophiæ alis, ratiocinio & experientia*, invitavit. Commemorat in oratione citara, se coram Serenissimo ac Potentissimo Rege atque Electore, FRIDERICO AUGUSTO, gloriosissimæ memoriæ, in præsentia potentissimi Danorum Regis, FRIDERICI IV. & totius aulæ splendidissimæ, varia tentamina physica fecisse, id quod occasionem dedisset, similia tentamina, coram Serenissimo tunc Principe Regio, nunc autem Potentissimo Poloniarum Rege, FRIDERICO AUGUSTO II. suscipiendi. b) Contigit etiam nostro ea felicitas, ut coram Magno Russorum Imperatore, PETRO I. rerum quoque naturalium longe peritissimo, tentamina physica adornarit, quam operam Imperator magna perspicacia dijudica-

b) Typis exscripta est hæc Oratio, cum Programmata auspicali, Lipsiæ 1711, 4to plag. 6.

dicavit, & clementissime est interpretatus. D. XX. Dec. A. MDCCX. disputationem Physicam de *Siphonibus* pro Loco, in Facultate Philosophica obtinendo, publice defendit, & d. XXI. Dec. A. MDCCXI. in eandem est receptus. A. MDCCXII. d. IX. Febr. Academiae Cæsareæ Leopoldino-Carolinae Naturæ Curiosorum, sub nomine *Antenoris II.* & d. VII. Jun. MDCCXIII. Regiæ Borussicæ Scientiarum Societati fuit adscriptus. Ordinis Philosophorum Decanus quinques electus est, d. XII. Octobr. A. MDCCXV. d. XI. Oct. An. MDCCXXI. d. XI. Oct. A. MDCCXXIII. d. IX. Oct. An. MDCCXXXIII. & d. XII. Oct. A. MDCCXXXVII. ne quid dicamus de Pro-Decanatu d. XV. Jan. A. MDCCXXXII. suscepto. Magistratum Academicum quater gessit, d. XVI. Oct. A. MDCCXVI. A. MDCCXXVI. A. MDCCXXXII. & A. MDCCXXXIV. eidem præfectus. In tertio Magistratu Academico cum aliis Professoribus, solemnibus juramentis, Serenissimo ac Potentissimo Regi atque Electori Nostro præstandi causa, in Curiam convocatus, orationem ad Clementissimum Patriæ Patrem habuit, & postea cum reliquis Collegis ad osculandam manum regiam fuit admittus. Pro-Concellarius Ordinis Philosophorum bis fuit, A. MDCCXX. & A. MDCCXXXII. atque A. MDCCXXXIV. Ordinis sui Senior est factus. A. MDCCXXIII. d. XVII. Martii in Collegio Majori Principum socius electus, d. XXVII. ejusdem in Collegium cooptatus fuit, bis ejusdem præpositus, A. MDCCXXIII. & A. MDCCXXIX. & post septem annos A. MDCCXXXVI. Præpositus Magnus. Eodem anno Director Oeconomiae fuit, A. MDCCXXXII. d. XXVIII. Jan. Academiae Decemvir jam electus. Quæ quidem munera omnia, magna fide & solertia, administravit, atque ad spartam suam ornandam, & doctrinam Physicam tentaminibus illustrandam, multum pecuniæ, coëmendis instrumentis & machinis impendit, sibi potius philosophandum, quam dis-

tescen-

rescendum esse arbitratus. Conjunxit noster cum hoc insigni instrumentorum adparatu scientiam Chemiæ, scientiam rerum metallicarum, quam *profundam* ei fuisse judicat Cl. *Jordanus*, c) sed in nostrum simul iniquus, immo injurius. Publicavit etiam eruditionis suæ physiciæ documenta, in quorum censum præcipue *sex illa specimina utilitatis physiciæ veræ & XVI. Programmata*, ambo infra commemoranda d) referri possunt, quorum duo moverunt bilem *Andree*

e) in libro Gallico: *Histoire d'un Voyage litteraire, fait en MDCCXXXIII. en France, en Angleterre & en Hollande &c.* Hagæ Comitum A. MDCCXXXV. 12. publicato p. 16.

d) Prodierunt illa sub his inscriptionibus; Utilitatis Physiciæ veræ Specimen I. de Terebra Metalloscopica, oder Beschreibung des Berg-Bohrers. Lipsiæ A. MDCCXIV. cum tab. æneis. 4.

Specimen II. vollkommene Beschreibung einiger neuen Puchwerke, ibid. A. MDCCXVI. 4. c. tab. æn.

Specimen III. de Florum maturatione media hyeme, d. i. wahre Erlangung eines vollkommenen Blumen- Gartens durch den ganzen Winter. Lips. MDCCXVIII. 4. c. tab. æn.

Specimen IV. de Fontium medicatorum & salinorum genuina Diagnosti, d. i. gründlicher Beweis, daß der Kadeberger Gesund- Brunnen innerlich und äußerlich sicher zu gebrauchen sey, &c. Lips. A. MDCCXXII. 4. cum tab. æn.

Continuatio I. ibid. A. MDCCXXV. 4to.

Specimen V. de Fontis soterii noviter inventi qualitate & salubritate, d. i. von der Königin Christianen Eberhardinen Brunnen bey Reibolds-Grün. Lips. A. MDCCXXVI. 4.

Continuatio I. ibid. A. MDCCXXVII. 4to.

Specimen VI. Ars lucrandi lignum, d. i. Universal-Holz- Spar- Kunst. ibid. A. MDCCXXXV. c. tab. æn.

Utilitatis physiciæ veræ Spec. VI. contin. I. de eodem argumento c. tab. æn. A. MDCCXXXVI. 4to.

Sachsen kan alle arme Salt- Quellen, welche es in grosser Menge
Appnd, A. M. Vol. VI, a a

drea Rüdiger, Philospho Lipsiensi, ut & in foro Academico,

- hat, mit Nutzen und Ausbeute bauen innerhalb 2. bis 3. Jahren sich selbst mit Salz verlegen, es widerspreche solches, wer da wolle nachdem sieben neue Verbesserungen erwiesen. Lips. A. MDCCXXI. und MDCCXXIV. 4.
- Zweymalige Aufweisung einer Heiß- und Siede-Machinæ. Lips. A. MDCCXIX. 4to.
- Bersiedung einlöthiger Sole in Boserne. Dresdæ. MDCCXIX. 4to.
- Zusammen-Ordinirung derer Gradier-Häuser, Gradier-Dächer, Gradier-Machinen, Gradier-Röhren und Fässer, an, unter, und über denen Siede-Pfannen und ihren Rauch-Fängen. ibid. A. MDCCXX. 4to
- Programmata hæc fere sunt 1.) inaugurale ad Med. Prof. Extr. Lips. A. MDCCVII. 4to pl. 1.
- 2.) inaugurale ad Prof. Physices. Lips. A. MDCCX. 4. pl. 1.
- 3.) de principiis intelligibilibus Neo-Scholasticorum circa doctrinam physicam de gravitate & levitate Lips. A. MDCCXVI. 4. pl. 2.
- 4.) de gravitate & levitate corporum naturalium contra D. *Andr. Rüdigerum* Lips. A. MDCCXVI. pl. 4.
- 5.) DEUM hominibus omnia laboribus concedere. L. A. MDCCXX. fol. pl. 1.
- 6.) de Principio contractivo. L. A. MDCCXXII. 4to pl. 2.
- 7.) de hominis dominio in creaturas ex principiis physicis demonstrabili. L. A. MDCCXXII. 4. pl. 1.
- 8.) de materiæ capacitate formas diversas adsumendi. L. A. MDCCXXVIII. 4. pl. 2.
- 9.) de impenetrabilitate materiæ ad demonstr. dominium in creaturas L. A. MDCCXXVIII. 4. pl. 1.
- 10.) de materiæ ingenerabilitate & incorruptibilitate. Lips. A. MDCCXXXII. 4. pl. 2.
- 11.) de nullitate divisibilitatis materiæ in infinitum. L. A. MDCCXXXII. 4. pl. 1.
- 12.) de forma auri, metalli pretiosissimi. L. A. MDCCXXXIII. 4. pl. 1.

mico, &, in Appendice Physices suæ, quam vocavit, Divinæ, cum nostro congregaretur.

Quod ad consanguineos nostri attinet, habuit ille tres fratres, unamque sororem. Maximus natu frater fuit *Joachimus Lehmannus*, Hereditarius Zsieschitzii & Baschitzii, Medicinæ Doctor, & Serenissimi ac Potentissimi Polonia- rum Regis atque Electoris Saxoniae Consiliarius rerum metallicarum d. XXIII. Nov. A. MDCCXXIX. Dresdæ beate defunctus. Minor natu frater *Elias Henricus Lehmannus*, & minimus natu, *Joannes Elias Lehmannus*, in tenera ætate obierunt. Soror autem ejus *Helena Margaretha* virgo illustri Viro, *Joanni Wolffgango Beuvvertenio*, Serenissimo ac Potentissimo Borussiae Regi, a consiliis sanctoribus Berolini, in matrimonium collocata fuit. A. MDCCI. animum noster ad matrimonium adpulit, & d. XII. April. cum Virgine nobilissima, *Margaretha Regina, Friderici Benedicti Carpozovii*, Polyhistoris, Senatoris & Ædilis Lipsiensis celeberrimi, relicta filia, natu minore, nuptias celebravit. Dici non potest, quantum res litteraria nostra huic *Carpozovio* debeat. Duxerat is d. 24. Oct. MDCLXXVI. *Annam Elisabetham Jegeriam*, celeberrimi Mercatoris Lipsiensis filiam, ex qua nostra *Lehmannia* nata fuit, & non possumus non ex ejus ad *Christianum Daumium* Epistolis MSSis, quas adservamus, fragmentum Epistolæ d. XXII. Oct. anni ejusdem ad *Dau-*

a a 2

mium

-
- 13.) quid & quale Principium determinans, agens atque gignens sit, quod producit formas & differentias specificas in corporibus, & quale physici demonstrare possint. Lips. A. MDCCXXXIV. 4 pl. 1.
- 14.) quam utilitatem situs corporum naturalium generi humano præstet. L. A. MDCCXXXIV. 4. pl. 1.
- 15.) de diversissimis utilitatibus generi humano per dominium creaturarum ex doctrina physica de loco accretentibus. L. A. MDCCXXXVIII. 4. pl. 1.
- 16.) de Tempore L. A. MDCCXXXVIII, 4. pl. 1 $\frac{1}{2}$.

mium exaratæ , huic scriptioni intexere , in quo de matrimo-
 nio suo & vitæ , quam iniit , ratione , quædam exponit :
 „Superiori mense , *inquit* , studia mea sic partiri cœpi , ut
 „ex parte Mercurio ejusque filio Mercaturæ , ex parte Musis
 „& literis vacarem , futura septimana , & ad diem XXIV. Oct.
 „etiam Veneri litabo , nuptias cum Nobilissima virgine ,
 „*Anna Elisabetha Jegeria* celebraturus. Adeo jam confor-
 „tio Deorum Dearumque gaudeo. „ Eadem fere laudatus
Carpzovius ad *Nicolaum Heinsium* perscripsit T. V. Sylloges
 Epistolarum a Viro celeberrimo , *Petro Burmanno* , evulgatæ ,
 qui T. IV. laudatæ Sylloges p. 401. nostrum *Carpzovium* ,
Polyhystorem & Macenatem eruditorum celeberrimum , vocavit.
 Ita autem *Carpzovius* ad *Heinsium* : „ Ut de privatis etiam
 „rebus meis aliquid ad te perscribam , cum lectissima virgi-
 „ne , *Anna Elisabetha Jegers* , celeberrimi apud nos Merca-
 „toris , filia , & vitæ & fortunarum contubernium facere
 „constitui , & nuptiis quidem earumque solemnibus dies
 „IX. Kal. Novembr. dicta est. Ambo floremus ætatibus ,
 „& ut studiis Musisque commodius servire possim , nec mo-
 „lestis officiis (quæ nancisci facile possem ,) ab iis abstrahar ,
 „lautius tamen vivam , simul ut ipsius fortunæ me magis
 „similem reddam , ad mercaturæ studium animum adplicui :
 „ita Musis & Mercurio simul vacare , & dies posthac inter
 „eruditas & Mercuriales litteras , noctes inter somnum &
 „Cypridem partiri potero. „ Hactenus *Carpzovius* , cujus
 XXVII. Epistolæ ad *Nicolaum Heinsium* in P. V. citatæ Syl-
 loges extant , cujus & *Heinsii* mutuas Epistolas *elegantia &*
& rerum , Historiam litterariam illustrantium , plenissimas ad-
 pellat laudatus *Burmannus*. Sed redeundum est a laudibus
Carpzovii foceri ad matrimonium nostri LEHMANNI cum
Carpzovia sua , non infæcundum. Sustulit ex ea duos
 filios I.) *Christianum Fridericum* , natum d. XVII. Jun. A.
 MDCCXII. & d. XXIX. Oct. anni ejusdem extinctum 2.)
Joannem Gottlieb d. XVI. Sept. A. MDCCXIV. Juris utriusque
 Can-

Candidatum, quem illustria in paterna & materna gente, quæ habet exempla, ad imitationem etiam eorum invitabunt.

Hæc est narratio vitæ nostri *Joannis Christiani*: Vixit autem noster ita, ut non perpetuo sibi vivendum esse arbitraretur, philosophatus est ita, ut, qui in Physices doctrina dominium hominis in creaturas subinde adstruxit, etiam DEI & Creatoris & vitæ mortisque nostræ arbitri, haud oblivisceretur, sed optimam Christianorum philosophiam, meditationem mortis esse, existimaret. Censuit cum ERASMO ROTERODAMO, e), non contemplationem mathematicarum formarum, a materiis abstractarum, aut idearum Platoniarum imaginationem præstare, ut bene moriamur, sed si fidei oculis, subinde speculemur, omnem humanum sensum excedentia bona, quæ DEUS per filium suum, JESUM, promisit ipsi fidentibus, mala, quæ comminatus est incredulis & inobedientibus. Hinc etiam factum est, ut noster LEHMANNUS frequenter oraret, oraret pro se, oraret pro suis, oraret pro Academia nostra, quam *opus divina providentia* vocare consuevit. His precibus etiam ad ultimum illum, qui omnibus subeundus est, conflictum, se præparavit, e cujus eventu vel æternus triumphus speratur, vel nota sempiterna expectatur. His armis non demum lecto adfixus est usus, sed dudum iis est usus, ut eo feliciter pugnaret, ut eo certius victoriam reportaret. Redierat noster, sub finem mensis Julii anni superioris, Dresda, sed vix redierat, quum animadverteretur, Ejus animi corporisque vires admodum debilitatas esse, Has infractas vires, vertigo & dolor cervicis, apoplexiæ prodromi, per intervalla comitabantur. Quamquam autem Experientissimus D. *Jacobi* huic malo occurrere, nervosque debilitatos confirmare tentabat; ægrotus etiam interdum melius cule se habeat: illa tamen spes brevi evanuit, quin potius malum ulterius serpsit, memoria paulatim magis magisque debilitabatur, ner-

aa 3

vique

e) In libro de præparatione ad mortem, qui Parisiis, ap, Nicol. Buffet A, MDCCXXXV. 8. primum prodit, p. 7.

vique latius relaxabantur, donec paralysis dextri lateris observabatur. Durante hoc diuturno & semestri fere morbo, animæ quoque Nostri curam non neglexit Ejus Confessarius, Vir plurimum Reverendus atque Amplissimus, Dominus M. *Christianus Weissius*, ad D. Nicolai Diaconus. Hic frequentius Nostrium invisit, hic verbo divino, quod animas nostras salvas facere potest, Eum corroboravit, hic sollicitam virium animi rationem Nostri habuit, & die XI. Nov. anni superioris quinque illas horas, per quas DEUS integras animi vires nostro concesserat, tam salutariter convertit, ut Eum peccata suo serio confessum, sacro illo, quod anhelabat, epulo, sacramento corporis & sanguinis Christi, recreare potuerit. Confirmat etiam laudatus *Weissius*, nostrum *JOANNEM CHRISTIANUM*, quotiescunque eum adiit, & in ultimo, quod cum illo instituit, colloquio, redemptione Christi, ejus intercessione apud Patrem, magna DEI misericordia, se consolatum, & ad quæstiones propositas confessionem edidisse præclaram. Ita præparatus noster, ita redemptioni Christi confusus, non potuit non in ultimo illo conflictu triumphare, qui apoplexia correptus, animam suam Servatori suo, *JESU CHRISTO*, reddidit, die unde vicesimo mensis Januarii hujus anni, circa dimidium horæ VII. matutinæ. Vixit noster annos sexaginta tres, septem menses & tres dies. Anima ejus in illum locum evolavit, ubi erit *intellectus sine errore, memoria sine oblivione, sensus sine offensione, incolunitas sine debilitate, salus sine dolore, vita sine morte, facilias sine impedimenta, saturitas sine fastidio & vota sanitas sine morbo*: Hæc enim *PROSPERI AQUITANICI* Verba, ex ejus L. I. C. IV. *de vita contemplativa* (f) ad felicitatem illam, quam Noster, post diuturnum conflictum, obtinuit, aliqua ex parte exprimendam, repetiisse juvabit., corporis Ejus exuviæ de XXI. Jan. tempore matutino, inter comitatum suorum, & quorundam amicorum ac familiarium, Templo Paulino fuerunt illatæ, ubi resurrectionem, novam cum anima conjunctionem, atque æterna expectant præmia. ME-

f) Vid. editionem Operum Prosperi Aquitanici Coloniensem A. MDCIX. 8, excusam p. 190.

MEMORIA

VIRI

PRÆNOBILISSIMI, EXPERIENTISSIMI

ATQUE DOCTISSIMI

DOMINI

ELIÆ FRIDERICI
HEISTERI,

SEREN. DUCI BRUNSVICO - LUNEBURG.
A CONSILIIS, ARTIS MEDICÆ DOCT. ORDINISQUE
MEDICORUM ADJUNCTI, ACAD. NAT. CUR. COLLEGÆ
ET DESIGNATI MED. PROFESSORIS,

IN IPSO ÆTATIS FLORE ET MEDIO AD GLORIAM
CURSU
LUGDUNI BATAVORUM

d. XI. M. Novembr. A MDCCXL.

MAGNO REI MEDICÆ ET CIVITATIS ERUDITÆ
DAMNO

PIE DEFUNCTI,

CONSTANS EX

PANEGYRICO,

QUO

SUPREMUM HONORIS ET AMORIS OFFICIUM
EIDEM MOESTI AC LUGENTES PERSOLVEBANT

PRORECTOR ET SENATUS ACADEMIÆ JULIÆ,
IN INTERPRETE

JOH. LAURENTIO MOSHEMIO,
THEOLOGO JULIO, SEREN. DUCIS BRUNSV. ET
LUNEBURG. A CONSIL. RERUM SANCTIORUM, ABBATE
GOENOBIOR. VALLIS S. MARÆ ET LAPIDIS S. MI-
CHAELIS ET RELIQU.

MAгна vobis, CIVES, & tristissima funera hoc anno nuntianda proh dolor ! fuerunt : nullum ad lacrymas duris etiam & ferreis ciendas aptius, quam id, quod nunc in ipso anni exitu indicere cogimur. Heu ! spes mortalium fallaces, vanas, inanes ! Heu ! luctuosa illustris scholæ hujus fata ! Occidit (ipse calamus fugere & horrere videtur dirum hoc verbum) occidit eheu ! in ipso ætatis vere unicus parentum, isque amabilissimus filius, unicum gentis nobilissimæ solatium & præsidium, certissimus universæ rei Medicæ amplificator, sidus hujus Academiæ oriens quidem, sed in ipso jam ortu illustre & splendendum, pietatis, modestiæ, diligentiæ, omniumque virtutum, quæ magnos & immortales facere solent homines, exemplum admirabile ; Et quid laudibus opus ? Ipsum nomen ad magnitudinem damni, quod lugemus, declarandam sufficiet. Occidit Vir Amplissimus, Nobilissimus & Experientissimus, ELIAS FRIDERICUS HEISTERUS, Seren. & Clementissimi Ducis & Heri nostri a consiliis, artis Medicæ Doctor & Amplissimi Medicorum Ordinis Adseffor, Academiæ Naturæ Curiosorum membrum, futurus & designatus jam collega noster, quem non MEIBOMIUM tantum, cujus morte nuper afflicti sumus, sed ipsum etiam aliquando parentem redditurum nobis esse, confidebamus. Disputarunt olim in scholarum umbris Rhetores : utrum senum præclare meritorum, an juvenum summa quævis merita spondentium mors rei publicæ vehementius deploranda sit ? Et facilem habebant ad exornandum causam, nisi qui tardi prorsus & pingues erant, sive hanc, sive illam partem amplecti mallent. At siluissent, opinamur, magistri etiam exercitatissimi, si quis hanc illis quæstionem posuisset : Magisne flere decet in funeribus senum, an juvenum, qui senes jam prudentia, doctrina, virtute referunt

runt & æquant ? siluissent, dicimus, sic quæsit, aut potius, omittis litibus, omnes respondissent : Duplicandas esse bonorum omnium lacrymas, quum juvenes ejusmodi gbeunt. Talis, CIVES, talis beatus HEISTERUS noster decessit, si annos numeretis, juvenis ; si facta, labores, virtutes, scripta, senex, immo multis senibus, literatis etiam, major. Nolumus vos hæc nobis tantum credere, quos amor fallere potest : Credite auribus vestris & communi, quæ numquam tota decipit, famæ, immo ipsis illis credite, quibus alienæ virtutes molestæ sunt : Sine hoc quidem fati tutum putatis, quia livor post fata quiescere solet, ipsis rerum documentis & factis, quorum veritas in clarissima luce versatur, credite. Suppeditabit ea vobis vita pie defuncti, tempore quidem brevis, at rebus longa, quam ex ipso ejus ore recitabimus. Vates nimirum imminenti obitus sui, ipse ad Batavos proficiscens Historiam suam, ut modeste ac simpliciter, ita concinne & eleganter exaratam parentibus reliquit, eo sine dubio consilio, ne posteris frustra vixisse, acceptasque a supremo Numine tam animi, quam ingenii dotes, sine fructu collocasse videretur.

Salutavit hanc lucem decimo quinto hujus sæculi anno, die mensis Aprilis vigesima octava, Altorffii Noricorum, ubi parens, LAUR. HEISTERUS, collega laudibus nostris major, tum temporis Medicinam & felicissime faciebat, & magna cum nominis sui fama docebat. Genitricem coluit sexus sui decus, EVAM MARIAM, summi quondam Jureconfulti, HENRICI HILDEBRANDI, in Academia Altorffina Prof. Juris Ordinarii, Seren. Ducis Palatino - Solisbacensis, inclytæque Noricorum Reipublicæ a Consiliis, viri in summa doctrinæ & ingenuitatis laude positi, filiam unicam : cujus squalorem & luctum in funere filii, ex tribus superstitis, is demum rite æstimaverit, qui

novit, quam beatam & ipsa semet tanto nato merito putaverit & ab omnibus iudicata sit. Sexennis puer noster factus est. Vigésimus enim sæculi hujus annus agebatur, quum parentis gloria Potentissimam gentem Brunovicensem commoveret, ut eum ad Academiam suam ornandam & exteris etiam commendandam arcesserent. Qua ratione pueritiæ annos consumserit, referre, nihil attinet. Nec enim quemquam nostrum fugit, quam sancta & sapiens sit Heisterianæ domus educatio. Litteras, quarum amorem ab ipsa accepisse natura videbatur, infans pæne adhuc non secus complexus est, acsi non in re ignota & aliena, sed in patrimonio & hæreditate sua versaretur. Præter ceteras tamen artes & disciplinas, quarum amore ducebatur, ad eas magis occulta quadam vi propendebat, quibus Medicorum saluberrima doctrina continetur: quas inter scientiam illam, quæ florum, fruticum, plantarum genera, vires, notas scrutatur, puerulus jam naturæ quodam instinctu consecretabatur. Adultior paullo factus optimorum magistrorum fidei & peritiæ a parente concreditus est, ex quibus cum linguarum & liberalium artium, tum severiorum doctrinarum semina & rudimenta hauriret. Et horum diligentia ita præclara juvenis indoles & uberrimum ingenium respondit, ut exiguo temporis spatio non linguarum modo tam eruditam, Latinæ & Græcæ, quam earum, quæ hodie inter gentes Europæas maxime florent, Gallicæ, Italicæ, Anglicæ, verum etiam utriusque eloquentiæ, Historiæ, Matheseos & Philosophiæ insignem cognitionem consequeretur. Vivit adhuc, & diu vivat optamus! locupletissimus & gravissimus felicissimorum horum progressuum testis, Vir maxime Reverendus, JO. CHRISTIANUS ZIMMERMANNUS, facundissimus hodie & fidelissimus divinæ veritatis apud Hannoveranos interpret. quo potissimum magistro usus est. Noluit beatus posteros opti-
mi

mi hujus & ingeniosissimi præceptoris in se merita ignorare : in narratione enim de vita sua , quam discedens consignavit , luculentam gratissimæ voluntatis suæ erga virum eximium significationem reliquit. Hic vicissim non sine lacrymis confirmat , vix sese molestias illas , quæ juvenum institutioni plerumque adjunctæ sunt , in formando discipulo sensitse , immo maximam ex inopinatis ejus in omni eruditionis genere incrementis lætitiã percepisse.

Parens interea , etsi filii alacritate & profectibus maximopere delectabatur , pro prudentia tamen sua statuit , temperandum esse nonnihil ardorem istum , ne vim valetudini afferret. Quocirca comitem sibi illum in nonnullis , quæ vel officium , vel negotia imperabant , itineribus adfcivit , quo mens tota in litteras defixa variarum rerum & hominum aspectu paullulum a contentione sua sevocaretur , & ad graviores curas & meditationes firmaretur. Primum A. MDCCXXVI. mense Junio Francofurtum ad Mœnum , ubi nasci ipsi contigit , juvenem duxit , hinc ad fontes Embenses , quorum usum majori natu filio , maximæ pariter spei juveni , ex tabe tum laboranti & anno consequenti pie defuncto , salutarem fore sperabat. Hoc in itinere beatus Cassellas , Marpurgum , Gieffam , Moguntiam , Wisbadam , Swalbacum , Confluentes ad Rhenum , castrum , quod ipsa natura inaccessum hostibus reddidit , Ehrenbreitstein , aliasque clarissimas urbes & quæ in eis notatu digna sunt , accurate lustravit. Biennio post Saxoniam , amœnissimam Germaniæ provinciam , spectandi & percurrendi oportunitas ipsi nata est. Parens enim ab illustri ægroto in illis oris invitatus , occasionem hanc amplexus est filio præstantiores Saxoniae urbes & quidquid in illis pulcrum & memorabile est , Dresdam , ubi & Potentissimum Poloniarum Regem , Saxoniaeque Novemvirum venerari licuit , Lipsiam , Servestam , Torgaviam , Magdeburgum , aliasque monstrandi

di. Sequenti anno, qui vigesimus nonus sæculi erat, negotia domestica HEISTERUM nostrum Norimbergam & Altorffium vocabant. Aderat ei rursus gnatus & præter multas alias urbes in via occurrentes Altorffium, dulcissimam patriam, qua puer egressus erat, non sine insigni voluptatis sensu salutabat.

Ex hoc quum itinere rediisset, maturus omnibus, quibus dotes ejus perspectæ erant, videbatur ad vitam Academicam inchoandam. Nam & moribus & tota ratione virum magis referebat usu rerum edoctum, quam juvenem alienis præceptis erudiendum & fingendum. Sed parens nil temere agendum esse ratus, rerum testimoniis malebat, quam suo & aliorum judicio, certus reddi, ad interiora litterarum mysteria filium admitti posse. Neque in hoc ulla mora erat, quo minus desiderio genitoris satisfaceret. Primum scilicet A. MDCCXXX. venustam Oratiunculam *de utilitate litterarum elegantiorum in Medicina* plaudentibus, quotquot audiebant, recitabat & formis deinde describi curabat. Nihil in ea jejunum, nihil fractum & humile, nihil juvenile: sana omnia, solida & ex ipsis rerum visceribus deprompta. Paulo post, quo Græcis etiam Medicis legendis sese parem ostenderet, (his enim haud parum a parente tribui non ignorabat) PLUTARCHI *de educatione puerorum* libellum, Germanice, stylo facili & naturæ rei accommodato, convertebat. Accedebat binis his speciminibus oratio numeris poeticis illigata *de studi Botanici*, cujus innatus ipsi amor erat, *utilitate & jucunditate*. Victus tot argumentis parens, non resistebat diutius, ne inter cives Academiæ nostræ cooptaretur: receptus igitur est A. MDCCXXXI. mense Octobri, fasces tum vice Rectoris gerente Venerabili nunc Sene, RUDOLPHO CHRISTI WAGNERO, Physices & Matheos doctore publico longe celeberrimo.

Ab hoc tempore quanta industria & labore ad perficiendum sagacem animum, quanto studio ad limandum & ornandum felix ingenium incubuerit, plerique nostrum non tam recordantur, quam cernere sibi adhuc videntur. Principio, quod Medicum Philosophiæ ignarum altero veluti oculo captum esse putabat, tam avide Philosophorum sese scholis committebat, ac si consenescere in illis cuperet. Utebatur vero in primis institutione præstantissimorum virorum, GOTTL. SAM. TREUERI, nostræ quondam, nunc almæ Georgio - Augustæ gloriæ, & IO. NICOL. FROBESII, collegæ nunc conjunctissimi, cujus singularem facultatem abstrusa philosophorum dogmata perspicue explicandi innumeri celebrant. Orbem Medicum universum quo duce peragraverit, vix dicere necesse est. Illustrem nimirum parentem, cujus ex copia tot alii ditescunt, strenue sequutus est: quod quanto cum fructu & successu fecerit, sentient facile, qui paternum amorem, filii virtutem & discendi cupiditatem cogitabunt. Neque diu publica, ex quibus hoc intelligi præclare poterat, monumenta desiderabantur. Annum enim vix inter cives Academiæ consumserat, quum cathedram parente comitante conscenderet atque commentationem *de foliorum utilitate in constituendis plantarum generibus*, mirabili facilitate defenderet. Sequenti anno, qui trigesimus tertius sæculi nostri erat, quanta artis illius, quæ corpora dissectare, partiumque situm, nexum & usum dignoscere docet, peritia valeret, ostendit. Nam JACOBI DOUGLASSII, excellentissimi Anglorum Anatomici & Medici, *descriptionem anatomicam peritonæi*, libellum eximium, ex Anglico sermone Latine convertit & pereruditæ observationibus locupletatum, duodeviginti annorum adolescens edidit. Neque has graviores inter curas amœniore artes & disciplinas neglexit. Testis est luculentum & elegans carmen, quo eodem anno

Salisburgensium, religionis melioris causa patriam magno animo linquentium, quorum magna pars nostras in itinere regiones attingebat, pietatem & fortitudinem cecinit: quod quidem amicus Hanoveranus, ipso incio, venutatis causa formis exprimi curavit.

Necessaria animo tot arduis contemplationibus per aliquot annos distracto & fatigato requies erat, ne cum corpore succumberet. Conenserunt igitur parentes, ut itinere per inferiorem Saxoniam instituto sibi succurreret. Id cum amicis quibusdam A. MDCCXXXIV. ingressus, sic more suo obiit, ut partis jam eruditionis opibus novas non contemnendas adjiceret. Nec enim tantum celebriores tractus nostri urbes, Brunsvicum, Guelpherbytum, Cellas, Hanoveram, Lüneburgum, Hamburgum, Altonaviam, ubi tum Potentissimus Danorum Rex forte degebat, curiosissimis oculis spectavit, nihil prætermittens eorum, quæ vel oblectare in illis, vel prodesse possunt, verum etiam viros doctrinæ & ingenii laude claros ubique adiit, quorum ex colloquiis ac museis uberrimos sese fructus ad culturam animi percepisse, ipse gratissimus memorat. Aëdibus paternis redditus, precibus nonnullorum id dedit, ut discipuli personam cum doctoris munere aliquamdiu commutaret. Poscebat Illustrissimus Comes, CHRISTIANUS ÆMILIUS de RANZAU - RASTORF, qui paternas tum ædes incolebat, pro incredibili, quo in omne litterarum genus ferebatur, studio hominem, qui viam sibi ad scientiæ salutaris recessus aperiret: commilitonum præterea aliqui, qui alterum in filio parentem colebant, certissimam sibi ex ejus institutione utilitatem pollicebantur. Illi igitur parentis *Institutiones Medicas breviores* interpretatus est: his *Osteologia*, quam vocant Medici, & *Anatomia* accuratius cognoscendæ princeps & auctor extitit. Nemo erat horum, quin plenissime satis sibi factum esse fateretur.

Ipse

Ipse doctor solus longius sibi abesse adhuc a perfectione, quam appetebat, videbatur, nec ad discipulorum subsellia redire, quo gloriosius cathedram aliquando occuparet, recusabat.

Favebat præclaræ juvenis supra ætatem prudentis modestiæ voluntas parentis. Et qua ratione adversari potuisset, quo nemo unus cognitum magis habet, posse quidem præceptis & meditatione belle instrui futurum artis magistrum, at eundem, si exercitationem, si observationem, si alienam virorum peritissimorum experientiam, si exterorum inventa præceptis addat, multo excellentiorem & ad corporum nostrorum mala pellenda aptiorem fore? Placuit igitur filium Berolinum A. MDCCXXXV. mittere, quo in nobili, quam ibi magni quondam Regis providentia non ita pridem tyronibus Medicis construxit, palæstra & majorem cadaverum disseccandorum facultatem, & simul in amplissimæ urbis nosocomio morborum varii generis accuratiorem notitiam sibi pararet. Hic messem beatus invenit copiosissimam: in quam tanta cupiditate ingressus est, ut doctores certatim insoliti exempli discipulo favere & obsequi studerent. Comitabatur sæpe Excell. SPROEGELIUM, primarium nosocomii Medicum, ad ægrotos adeuntem: Et hic tam erudito comite & virtutis suæ non inepto exultatore gaudebat. Aderat fere semper SENFFIO, Chirurgus tunc illius magni nosocomii & dexterimo & felicissimo, quoties curatio difficilior & rarior incidebat, & peritissimam viri manum in *Operationibus*, ut vocant artis consulti, valde periculosis admirabatur: Hic vicissim tantum aberat, ut spectatorem hunc repudiaret, ut dignum potius haberet, quocum operas sæpenumero partiretur, quemque in auxilium vocaret. In Chymicis studiis magnum vaum, CASP. NEUMANNUM, diligentissime confectabatur: quem virtute, modestia & docili-

tate eo usque capiebat, ut sponte copiam ipsi faceret splendidum pharmacopolium Regium & incomparabile, quod ei junctum est, *Laboratorium* pro lubitu adeundi & explorandi. Anatomicam scientiam firmaturo & amplificaturo adiutorem sese liberalissime præbebat Excell. BUDDEUS, cujus perpetuis demonstrationibus assiduus interfuit. Quamquam aviditati ejus tanti nominis præceptor haud sufficiebat: ipse potius virium suarum periculum facturus, in varii generis cadaveribus dissolvendis, inspiciendis inter se conferendis, magnam hyemis partem tam studiose collocabat, ut noctes sæpe insomnes duceret. Anxie interim, quorsum immoderata hæc animi contentio evasura esset, familiares & fautores expectabant, maleque sæpius industriæ ejus ominabantur. Nec fefellit metus sollicitos. Invadit nimirum morbus acutus & valde formidolosus subito inter mortuos versantem, quum in exitu annus esset, injurias corpori illatas ulturus veluti, & juvenem Medicum, quemadmodum aliis aliquando consulere, unice quærentem, sibimet ipsum consulere jubet. Colluctandum ipsi cum hoc & vitæ & studiorum suorum pertinace adversario per aliquot dierum hebdomades fuit: fracto nempe malo, causæ ex quibus natum erat, morosius aliquandiu resistebant: sed recens tamen adhuc naturæ robur, virtuti optimorum remediorum junctum, molestias omnes postremo dissipavit.

Utinam gravi hoc periculo cautior & valetudinis amantior redlitus fuisset! Atqui rapiebat convalescentem & imbecillum adhuc vis animi ignea & publici commodi desiderium, nec inter ipsos discedentis morbi languidiores licet impetus quiescere patiebatur. Repleverat tum temporis maximam Europæ partem nominis & inventorum suorum fama, TAYLORUS, Anglus, qui se unum post hominum memoriam cunctis oculorum morbis Medicum divinitus

vinitus datum esse gloriabatur & plurimis magno eorum malo persuadebat. Pervenerant autem ad nostrum certissima documenta, ex quibus constabat, longe minus in hoc homine fidei & virtutis esse, quam credi sibi volebat, & innumeri credebant: tristissimum maxime amici exemplum in manibus habebat, quem cataracta laborantem crudelis Medicus misere primum satis diu vexaverat, ad extremum omni plane luminis usu privaverat. Ne qui igitur in posterum imprudentes aut mediocris aut dubiæ facultatis viro male affectos oculos committerent, *narrationem* sermone patrio *de vita & factis* ejus, nondum prorsus confirmatus & pristinae valetudinis cum vere reditum expectans, conscribebat & apud nos edi curabat. Exiguæ molis libellus apertissime noxias Angli artes, ne dolos dicamus, in lucem profert, legentesque, in argumento licet parum jucundo versetur, voluptatis tamen quodam sensu accendit.

Berolino mense Aprili A. MDCCXXXVI. recuperato prorsus vigore corporis, Lipsiam, præcipuum illud in Germania omnium fere litterarum domicilium, commeaturus, sic iter instituebat, ut inclytas antea Academias, Viadrinam, Vitembergensem, Fridericianam Halensem, inviseret, magnorumque, quorum ore & scriptis illustrantur, virorum benevolentiam sibi acquireret. Francofurti profuerunt ipsi maxime celeberrimorum Medicorum, GOELICKII & BERGENII, colloquia: Vitembergæ ex BERGERI, VATERI, STENZELII, quos nominasse, idem est, quod laudasse, favore & sermonibus haud parum fructus cepit: Halæ quanta, quamque utili delectatione imbutus fuerit, quum æternum illud scholæ Medicæ decus, Venerabilis Ordinis Germanorum Medici pater, FRID. HOFMANNUS, litteratissimus SCHULZIUS, sagacissimus CASSEBOMIUS compellandi se & de rebus maximi momenti

confulendi copiam ipsi liberalissime suppeditarent, ex suo quisque sensu haud difficulter existimabit. Nulla vero re, quod ipse testatum reliquit, magis & efficacius in erudito hoc itinere exhilaratus fuit, quam locupletissimo & simul nitidissimo *preparatorum Anatomicorum* thesauro, quem Summus Vir, ABRAH. VATERUS, partim sua sibi industria paravit, partim ex FRID. RUYSCHII incomparabili suppellectile concessit.

Lipsiæ, ubi optime valebat, dimidium annum in audiendis hujus loci celeberrimis artis Medicæ doctoribus, aliisque exercitationibus & laboribus conterebat. Operam nempe assidue dabat SCHACHERO, WALTHERO, PLATNERO. Et WALTHERUS quidem hortum suum rarioribus plantis divitem numquam ei non patere volebat, ex PLATNERO autem multum in rebus anatomicis & chirurgicis profecit. Præter hos præstantissimum HEBENSTREITIUM, ex Africano itinere, totque magni & cultissimi ingenii monumentis illustrem, horti & musei Bosiani splendidissimi, Linckianarum item & Richterianarum gazarum præfectum, maximopere observavit, quem multa sibi nuda & aperta naturæ rerum arcana monstrasse, quæ valde antea obscura & involuta visa fuerant, non dissimulavit. Adscribi etiam sese voluit collegio eorum, qui a multis jam annis Lipsiæ de variis rebus, ingenii alendi & limandi causa, stans inter se diebus amice disputant, alternisque vicibus nunc defendentis, nunc oppugnantis partes in eo frequentissime sustinuit. Moderabatur sodalitium hoc Celeb. PLATZIUS insigni prudentia, qui, ut ceteri doctores Lipsienses, nullam prudens perdebat occasionem nostro, cui grave videbatur circa ima & humilia subsistere, facilem & benevolum sese præstandi. Ex hac exercitatione duplex ad se beneficium, utrumque eximium, pervenisse, ipse noster in vitæ Historia prædicat. Primum non medio-

crem

crem consequutus est facultatem de variis quæstionibus ad rem Medicam & Philosophicam pertinentibus scienter & iusta lege differendi, & quæ in veritatem animo comprehensam ingeniorum subtilitas commovere potest dubia perite disjiciendi : Deinde amicum inter commilitones in erudito isto pulvere reperit ut doctissimum, ita sanctissimum, Celeb. LUDWIGIUM, Philosophiæ tunc, nunc & Medicæ artis Doctorem & in alma Lipsiensi publicum Professore, qui HEISTERI olim sui præmatura fata flebilibus & concinnis modis pro amoris sui copia his ipsis diebus prosequutus est. Junxit vero hos animos studiorum communitas : Est enim celeberrimus LUDWIGIUS ut omnium illarum rerum, quæ Medicum absolunt & commendant, sic earum maxime disciplinarum, quæ in corporis humani fabrica & herbarum potestatibus & formis cognoscendis versantur, id est, deliciarum HEISTERI nostri, & amantissimus & peritissimus. Hæc publice & in conspectu omnium Lipsiæ a nostro acta sunt : privatim horas, quotquot occupationes & necessitates corporis vacuas relinquebant, *Apologia*, quam ante biennium jam meditatus erat, cujusque maximam partem hic Helmstadii jam consignaverat, *pro Medicis cum summa erga Deum impietatis, tum gravissimorum in religione errorum temere incusatis*, perficiendæ & expoliendæ impendebat. Prodiit libellus elegans & tam sententiis, quam orationis cultu atque amœnitate nitens, hoc ipso anno Amstelodami, neque auctoris sui nomen, dum litteris honos suus constabit, mori patietur. Semel Lipsiæ degentem cupido incessit experiundi, num ex vicinis, quas nondum viderat, Academiis partas jam opes animi & ingenii augere posset. Quare opportuno tempore dato, Jenam & Erfurtum excurrendum sibi esse putavit. Hic illustris BUCHNERI, cui spectatissima virtus Præsidis Academiae Naturæ Curiosorum dignitatem peperit, item-

que JUCHII, variorum Principum Archiatri celeberrimi, mirifica prorsus humanitate & erga se benevolentia, illic excellentissimorum virorum, WEDELII, TEICHMEYERI & HAMBERGERI, amore & promptissima commodis suis inferviendi voluntate maximopere gavissus est.

Occidente anno paternis ædibus restitutus est. Iamque res ipsa monebat, in humani generis solatium & utilitatem expromenda esse bona illa, quæ tot vigiliis tamque pertinaci labore conquissiverat. Proinde totum, qui sequebatur, annum in utraque Medicina, tam illa, quæ manu, quam quæ consilio malis hominum succurrit, parente viam designante & providum, hærentemque interdum impellente, facienda posuit. At bis tamen quo citius & facilius mens insuetum hoc curarum genus ferre disceret, solum & aerem mutandum esse censuit: quod ea quidem ratione fecit, ut simul instituti & officii, quod susceperat, rationem haberet. Etenim A. MDCCXXXVII. æstate ad *Pyrmontanas* primum cum parente aquas profectus est, quo fontium istorum naturam, quorum ope desperati sæpe ægroti convalescunt, ipso usu penitus cognosceret: Autumno postea Goettingam properavit, non ea tantum re, ut novæ Academiæ a Potentissimo Magnæ Britanniæ Rege ibi conditæ solemnibus inaugurationibus interesset, verum etiam ut clarissima ejus lumina, Medicos maxime, sibi, litterisque suis conciliaret.

Nihil deerat ad fiduciam facultatis ejus in laborantibus consummandam, quam publicum testimonium summorum in arte quam profitebatur virorum. Id An. MDCCXXXVIII. modestissime a Gratosissimo Medicorum apud nos Ordine petiit. Exploratus, num eo dignus esset, tantam cunctorum animis de se opinionem promte respondendo & objectos nodos expediendo iniecit, ut in defendendo, quod leges poscunt, eruditionis Medicæ specimine adjutoris haud indigere judicaretur. Solus ergo
d, XXVIII.

d. XXVIII. qui natalis ipsi erat XXIV. Aprilis certamen eruditum viriliter sustinuit atque commentationem non politè minus, quam accurate conscriptam *de principum cura circa sanitatem civium sive subditorum* facundissime ab eorum, qui vel vere, vel simulate dissentiebant, rationibus vindicavit. Quo superato labore, Medicinæ Doctor, parente Decani, quem nominant, munus administrante, propitiis omnibus, creatus est. Has inter molitiones & meditationes, quas persona Medici, quam sumserat, desiderabat, ad philosophorum tamen præcepta & demonstrationes divertere sæpe solebat, quibus nullam eruditionis humanæ partem carere posse, dudum animadverberat. Cujus moris, omnibus, qui sapere volunt, commendandi, brevi tempore interjecto non spernendum prodiit indicium, quum *mentem a corpore humano ipsa natura sua non posse non differre*, ex sublimioris philosophiæ decretis nervose ac subtiliter ostenderet. Gratulabatur hac commentatione amico a teneris conjunctissimo & suavissimo, CHRISTOPH. AUGUSTO HENNINGES, provinciam, quam acceperat, sacras veritates apud nos docendi. Hic, vir certe optimus & in ipsa jam juventute ob morum sanctimoniam & doctrinæ copiam venerandus, vicissim sequenti anno Dissertatione *de officio Medici circa animam aegrotantium* magnos, quos jam jam memorabimus, honores in necessarium ab Optimo & Clementissimo Principe collatus prosequabatur. Utriusque gratulationis vim divina fata interceperunt, quæ egregium hoc amicorum par, quod animorum & ingeniorum similitudo, educatio, studiorum societas arctissime copulaverat, eodem fere tempore exturba & collisione nostra ad meliorum & perfectiorum animarum concilium proficisci voluerunt.

Fatigato continuo, quos diximus, laboribus Serenissimi Ducis & Heri nostri mandata opportunè ineunte autumnolevationem afferebant. Vir amplissimus & fortunatus, JO.

HENR. a SPREKELSEN, Hamburgi in celebritate & luce hominum vivens, ingenti plantarum rariorum & præstantissimarum numero, quas sollicitè adhuc foverat, jam negligere paullulum a mole negotiorum graviorum cogebatur, hortum nostrum Medicum, magni Principis immortalis liberalitate haud ita pridem magnifice instauratum & amplificatum, commodi publici amore ductus, ditare constituerat. Quærebatur vir rerum istarum peritus, qui thesaurum hunc & ex Domini manu recipere, & salvum ad nos perferre posset. Delectus est noster: qui Hamburgum mense Septembri profectus, quæ in mandatis habebat, tam fideliter, quam feliciter exsequutus est.

Haecenus prospere satis & ex voto cuncta fluxerant: nec enim pauca, quæ senserat, incommoda, quæ ne beatissimus quidem mortalium effugit, in malis numerare fas est. Nunc vero atram illam scenam cum luctu & horrore ingredimur, quæ spes omnes parentum, Academiae, reipublicæ litterariæ, tanto majori cum omnium tristitia, quanto minus illæ dubitationis habere videbantur, evertit. Belle satis valebat ex Hamburgensi itinere domum reversus: verum novos jam foecundissimæ mentis foetus parantem, sævissimus morbus, quem *cardialgiam*, Medici nominant, acerbissimi scilicet ventriculi dolores, die XXVII. Octobris post prandium subito, tantoque impetu aggrediebantur, & una cum alvo obstructa per aliquot dies tantopere excruciabant, ut mera mortis imago cum ejus, tum parentum oculis obversaretur. Hoc sequentium calamitatum initium, hæc immaturi funeris origo. Causa mali atrocissimi in corpore si minus robusto, at sicut parentis, vegeto tamen & sano, incerta est. Ipse beatus cuspide cultri, quam imprudens aliquot antea diebus inter cœnandum cum cibo deglutivisse sibi visus est, adscribit: quia mox ab eo die, in ea ventriculi regione, quæ sic dicto scrobiculo cordis subjacet, dolores sensit,

fensit, quamvis obtusos. Utcumque est, restabat, victis primis doloribus, per menses aliquot summa corporis infirmitas, quæ incredibili obstinatione vigilantissimo parentis amori, remediorumque efficacissimorum virtuti adeo resistebat, ut per aliquot hebdomades vix e lecto surgere aut cibum capere posset : quæ inedia totum fere corpus depascebat. Nihilo tamen minus, conclamata quum omnia jam viderentur, revixit veluti : quod magis est, sic revixit, ut vivacem fore, signis minime fallacibus sperari posset.

Recreatus igitur ad intermissa studia securus sese referebat, nec multo post novo animi salutis generis humani unice intenti documento DEO Servatori gratias veluti agebat. Mense enim Martio remittente aliquo modo frigore, A. MDCCXXXIX. *novam brachium amputandi rationem*, a parente quidem excogitatam, ipso tamen præsentem & negotium dirigente institutam publice doctioribus examinandam exhibebat. Ipse conflictum eruditum ex superiori cathedra moderabatur : tela contra venientium ornatissimus juvenis, RUD. HENR. ZEIDLERUS, Verdensis, excipiebat. Sed inducias tantum fecerat infaustus morbus, visceribus ipsis reconditus. Extremo nempe mense Aprili, eadem, qua antea, vehementia præsentiam suam demonstrabat, totiusque corporis, stomachi maxime, vires denuo haud leviter labefactabat. Mora paullo brevior erat : arte enim, tristi experientia, firmata, constantissime oppugnatus, modico intervallo elapso, prorsus cedebat. Relinquebat quidem furoris sui in illo ventriculi loco, quem diximus, vestigia : verum tolerabilia & quæ temperata vivendi ratione & medicamentorum virtute sensim extingui posse videbantur. Cui spei dies ipse pondus adjiciebat, quum beatus, dum apud nos erat, per integri anni spatium non omni quidem infirmitate, molestiarumque circa ventriculum sensu vacaret,

ret, at labores tamen tam litteratos, quam Medicos facile ferret, itineribus nonnullis commode defungeretur, equitatione & ambulatione sæpius corpus exerceret, reliqua item humanæ vitæ officia sine magna difficultate obiret.

Labebatur spatium hoc boni plenum augurii inter laborum quibus impigre instabat, & honorum, quibus nemini bono indignus videbatur, catenatas vicissitudines. Illustris BUCHNERUS, quo Præside celeberrimum Naturæ Curiosorum collegium merito sese effert, faustum veluti omen futuris meritorum præmiis præbebat. Suis enim fociis virum, quem magnum aliquando fore nil dubitabat, *Sostrati secundi* nomine, adscribebat: quod perhonorificum sibi iudicium quo mature latum esse doceret, non modo commentationem supra indicatam *de nova brachium amputandi ratione*, verum etiam singularem *de Phelandrio, ejusque seminis virtute traumatica* observationem, Commentariis, quos edere solet Academia, inferendam, ad patronum mittebat. Potentissima deinde domus Brunsvicensis, indulgentissima nutrix nostra, quæ recta via ad verum decus properantibus nunquam deesse solet, Medicorum in hac Academia ordini *Adjuncti* titulo eum aggregavit: quod munus solemni Oratione *de secta Methodistorum antiquorum hodie reviviscente* aggressus est. Huic honori per se luculento eodem fere tempore, & insigne decus & magna auctoritas accedebat, quum a Serenissimo Duce & Hero nostro nulli beneficentia secundo, *Consiliarii* dignitate & munere honestaretur. Ipse sic interea vitam omnem & actiones ea lege componebat, acsi non præmia rei bene & laudabiliter gestæ, sed rei præclare gerendæ incitamenta accepisset. Hinc & Medicinam tam facere, quam discipulis tradere, utrumque secundissima fortuna, diligentissime pergebat, & in materia operum, quæ animo conceperat, variorum, laboriosissimorum partim & amplissimorum,

convehenda & disponenda occupatissimum sese præbebat. Mense Augusto Orationem de *hortorum Academicorum utilitate*, publice recitavit, partim ut magnitudinem beneficii, quo Celsissimus Dux noster Academiam suam affecit, hortum nostrum instaurando, demonstraret, partim ut liberalissimo ejus patrono, Illustri SPRECKEISENIO, verbis Academiæ gratias, quas meretur amplissimas, ageret. Extat & hæc nostris formis descripta oratio: quam qui legerit, eundem oportebit fateri, ingeniosam styli elegantiam rerum gravitati & dignitati respondere.

Mense Septembri HEISTERO parenti ad ægrotum juxta Hercyniæ montes commorantem proficiscendum erat. Opportune hoc iter filio accidit, qui jamdudum rei metallicæ inspiciendæ & accuratius cognoscendæ desiderio flagraverat. Adjunxit igitur se lateri parentis atque una cum ipso in antra illa subterranea, ex quibus omnis generis metalla eruuntur, cupidissime sese demisit, ut qua ratione opes, quarum amore immodico mortales ardent, a natura fingantur, qua arte & industria extrahantur, intelligeret: hac re perspecta, totum etiam illud artificium, quo æs omnis generis a fæcibus suis secernitur & purgatur, & quæ præterea in regionibus illis admirationem quandam & utilitatem habent, particulatim ostendi sibi & explanari voluit. Sequenti mense, alio amœnissimo spectaculo Serenissima Dux Brunsvicensis, quam viduam perennis memoriæ Princeps, AUGUSTUS GUILIELMUS, reliquit, naturæ indefessum speculatorem perfrui voluit. Invitavit nimirum generosissima Princeps pro singulari, qua dudum in patrem & filium fuerat, clementia, utrumque ad rarissimam & splendidissimam arborem *Musam*, in horto ejus Brunsvicensi non flosculos tantum, sed & certos, deformatosque fructus ostendentem, contemplandam: cujus mandatis quanta cum alacritate & voluptate paruerint illi, nemo difficulter

conjicit. Reliquum hyemis tempus in erudiendis rei Mexdicæ studiosis, & ægrotis consilio & auxilio solandis consumtum est.

Inter reliquos, qui opem ejus implorabant, ægrotos juvenis forte quidam erat hydrope, ex febris quartana nata, miserandum in modum laborans. In hoc desperatæ salutis homine experiendum sibi esse ratus est, quousque celebri illi *cortici Peruviano*, in cujus alios virtutibus, alios vitiis enumerandis facundissimos esse constat, Medico confidere liceat. Exitus experimenti hic fuit, ut mirificam in eo potestatem esse ad utrumque contumacissimum hoc malum expugnandum disceret: Infelix nempe juvenis sibi & sanitati restitutus est. Lætus tam felici successu, censuit pro suo erga genus humanum amore illustre hoc exemplum ad communem usum transferri debere, ideoque die IX. Aprilis A. MDCXL. singulari Dissertatione *de quartana & hydrope per corticem Peruvianum curatis*, quam publice defendendam juvenis egregius & simul affinis auctoris suavissimus, CHRIST. FRIDER. GOECKELIUS, Norimbergensis, nunc Doctor Medicinæ, defendendam suscepit, exposuit & declaravit.

Unum virtuti tot documentis probatæ deesse videbatur: & ipse hoc sibi deesse putabat: consuetudo nimirum cum magnis hominibus illis, qui per Belgium, Galliam, Angliam rei Medicæ & Chirurgicæ tam decori, quam præsidio sunt. Neque hoc commodo tam diu carere eum insitus mentis ardor sivistet, nisi corporis ex atrocibus, quos sustinuerat, morbis nondum profus resecti debilitas currentem retraxisset. Atqui hoc, quem vivimus, anno, quoniam asperrimæ hyemis vim feliciter superaverat, nec a multo tempore vehementioris aliquid doloris perceperat, ceterumque haud male valebat, robustum sese satis fore ad perferenda itineris incommoda opinabatur. Confirma-

bant,

bant consilium hoc & ipse parens, & fautorum plurimi; neque temere & inconsulto. Nam & aberant a corpore, infirmiori licet, signa illa, quæ gravioris periculi præsentiam nuntiant, & spes minime vana affulgebat, fore, ut ipsa jactatio, frequens corporis motus, rerum, morum, hominumque grata oculis & auribus varietas, cœli mutatio, animus a cogitationibus severioribus avocatus, & reliqua, quæ peregrinantes sequuntur, veterum malorum reliquias plane fugarent, corpusque affectum novis tamquam nervis, quod sæpissime fit & ipse parens in se olim expertus erat, instruerent. a) Optimæ igitur spei plenus die XIII, mensis Maji in viam sese dabat, Belgas primum salutaturus, ab his, si valetudo ferret, ad alias gentes abiturus.

Quæ absenti potiora evenerunt, ipse sedulo parenti per epistolas narravit: ex quibus nos præcipua repetemus. Bremam primo via consueta delatus, aliquot dies nobilissimæ urbis deliciis & ornamentis spectandis impendit, maxime nosocomium, quod ea optime instructum alit, & Theatrum Anatomicum, cum melioribus comparandum, accuratissime lustravit. Mystagogum, ut ita dicamus, ad hæc sacra habebat Cel. RUNGIUM, Chirurgum nobilissimum & in primis solertem. Hinc per Comitatum Oldenburgersem in Academiis, quæ Gröningæ & Franeckeræ florent, sese contulit, in quibus cum omnia, quæ visu & memoratu digna habent, ostendi & demonstrari sibi curavit, tum summorum virorum, JO. BARBEYRACII, CROESERI, TIB. HEMSTERHUISII, BURMANNI, DU BOIS, quem Franeckeræ in Anatomia occupatum invenit, favorem & amicitiam sibi comparavit. Per mare porro, quod ab Austro nomen accepit, Amstelodamum secundo cursu navigavit, in quo & mercaturæ & variarum artium, scientiarumque splendido & simul jucundo theatro consistere aliquamdiu constituerat.

dd 2

Com-

a) Frid. HOFFMANNI *diff. de perigrinationibus sanitatis causa instituendis.*

Commendatus erat per epistolas a parente celebrioribus urbis amplissimæ tam Medicis, quam Chirurgis: qui locum sibi datum esse tanto viro in filio gratificandi, gaudentes, ipsis etiam advenæ moribus & quam modestia occultare nullo modo poterat, doctrina incitati, nullum in se officium desiderari ab eo patiebantur. Superarunt ceteros humanitate & bene de eo merendi voluntate ex Medicis JO. BURMANNUS, horti Medici Amstelodamensis præfectus & Botanicæ in illustri schola Professor longe celeberrimus, GRASHUSIUS & EILERMANNUS, quorum in Medicina faciendâ felicitas omnium merito in ore versatur; ex Chirurgis VERDUINIUS, ULHORNIIUS & MAJERUS, viri universæ artis suæ inter primos gnari, & singulari potissimum calculos ex humano corpore extrahendi facultate valentes. Ab utrisque ad ægrotos, ex insignioribus morbis & malis decumbentes, deducebatur, quumque aliquid in corporibus male affectis, præsertim manu ac ferro, tentandum esset, spectatum admittebatur. Posuit hanc benevolentiam, quod debebat, in maximi beneficii loco, patrique in omnibus fere litteris prædicavit: cui etiam quæ a tantis viris dextre & feliciter effici viderat: copiose & perite referre solebat. In nosocomio præterea frequens & assiduus erat, nec segnior in horto reipublicæ Medico, in quo inclytum, quem jam pro merito laudavimus, BURMANNUM plantarum paucis cognitarum naturam & vires demonstrantem, attentissimus audiebat. Nonnunquam vicinas etiam urbes & vicos, quæ adjuncta scientiæ promittebant, petebat, Harlemum maxime, Hartecampum, Lugdunum Bavorum, ubi ALBINO, ROYENO, GAUBIO, GRONOVIO, magni nominis viris, sese, studiaque sua probabat, nihil sibi reliqui faciens eorum, quæ suscipere oportet Medicæ cathedræ candidatum. Hartecampi mentio monet nos, ne singularem profus benevolentiam sileamus, qua Illu-

stris

stris CLIFFORTIUS, inter lumina & delicias ævi nostri jure summo referendus, eum excepit. Bis tantum virum compellare ipsi licuit Hartecampi; ubi sedem sibi vixit splendidissimam: toties admiratione incomparabilis ejus favoris elatus quodammodo & stupens inde discessit. Nec enim grave ei erat, cum erudito hospite per omnes horti, quem regis sumptibus construxit, angulos exspatiari, & quidquid ille selectum, præclarum & inusitatum habet, cum cura designare, reliquas etiam copias suas, quas in arce magnifica servat, ex omnibus tribus naturæ, quæ dicuntur, regnis incredibili labore & solertia conquistat, fidemque fere & expectationem omnem superantes, particulatim lustrare. Addebat his, aliisque beneficiis, numquam satis laudandis, munera jucundissima, plantas nimirum paucis visas, & in his nobilem illam *Musam*, quas ad parentem studii sui testandi causa mitti jubebat. Beatas terras, quibstanti, tamque copiosi & divites Maecenates obtingunt!

Inter has occupationes, & amœnas, & utiles, bini abibant menses, neque corpus majoris aliquid impedimenti objiciebat quotidie proficienti, & longas ad parentem litteras, quibus exquisitas subinde plantas jungebat, futura horti nostri ornamenta, sæpenumero danti. Die vero XXVI. mensis Julii repente pristinus ille cardialgiæ morbus, quem aut necatum, aut saltim fractum putabat, denuo eum prosternebat. Concurrerant ad profligandum vitæ carissimæ inimicum omnes fere, quos antea memoravimus, Medici & Chirurghi, officio non minus, quam amore ducti: & is quidem diu sociatis hisce viribus haud restitit, sed repressus, corpus magna roboris sui parte exhaustum & inerme reliquit. Tristi hoc nuntio accepto, parens, qui ad Gallos eum, leniori cœlo utentes, autumnio imminente abire volebat, consilium mutabat, reditumque ad suos maturare filium jubebat: nec alienus a decreto parentis filius erat,

qui ex sensu suo vires prudenter æstimans, novum illud iter vix sine vitæ periculo suscipi, nec hibernum tempus apud Belgas tuto a se transigi posse, judicabat. Verum ut augendæ eruditionis cupidior fere semper solebat esse, quam salutis, ita nefas existimabat, Bataviam deserere, nisi celebriores ejus urbes, quas nondum spectaverat, Hagam Comitum, Roterodamum, Trajectum & alias antea contemplatus esset. Ad has ergo videndas & perscrutandas Septembri mense Amstelodamo proficiscebatur.

Haga Comitum lustrata, Lugdunum Batavorum pergebat, ut fautoribus & amicis supremum vale diceret; hinc Amstelodamum reverti & sub hyemis ingressum patriam repetere constituerat. Secus fatis, aut DEO potius, fatorum Domino, visum est. Dum Lugduni per dies aliquot agit, splendor Academiæ, discendi summa opportunitas, Professorum favor & præstans eruditio, animum mirabiliter allicit & reditum potentissime dissuadet. Corpus, utrum manendi consilium præbet, an respuat, consulenti etiam hoc favere videtur. Rectene judicaverit, an spes Lugduni mentem ditandi explorantem fefellerit, difficile dictu est; Hoc certum, de crescente corporis sanitate, renovatisque viribus minime ab eo dubitatum fuisse. Hinc litteris obnixè a parente petit, veniam sibi largiatur hyemem inter Musas Lugdunenenses consumendi.

Epistola hæc mense Octobri demum parenti, non litteras filii, sed filium ipsum singulis diebus expectanti, redditur. Huic vero, quem amor tenerrimus metuere cogebat, ne cœli ipsius, quod asperius Lugduni, quam hic, non ignorabat esse, conditio, latens malum irritaret, vehementer istud gnati, consilium displicet: graviter igitur, ne reditum differat, exhortatur. Hic, leviolem licet iterum consueti morbi impetum perpeffus, modestissime obnititur & per omnia, quæ sacra & cara parenti noverat, rogat, ne in colligendis fortunæ

tunæ suæ & salutis alienæ præsidii occupatissimum impedi-
 diat : demonstrat, oblatam sibi Lugduni opinione omni
 majorem copiam esse doctrinam suam locupletandi : præ-
 ter viros utriusque Medicinæ peritissimos ingentem ibi ear-
 rum rerum affluentiam esse, quæ naturæ, maxime huma-
 næ, exploratorem juvare & erudire queant : licuisse sibi
 magno suo commodo in familiaritatem pervenire clarissi-
 mi DIONYSII, (belgice Denys) qui celeb. RAVII discipulus
 est, nec temere se sperare, futurum, ut hæc amicitia summam
 sibi in rebus chirurgicis utilitatem afferat : singularem in
 primis in hoc viro facultatem esse calculos, qui in humanis
 sæpe gignuntur corporibus, ex latebris suis protrahendi:
 vidisse se insigne hujus artis specimen in puero, quem Ro-
 terodami felicissime sectione; ex RAVII lege instituta, im-
 portunissimo calculo liberaverit. Parens, rebus his omni-
 bus bene ponderatis, nihil sibi decernendum, (in utramque
 enim partem peccari posse præclare intelligebat) filiique
 prudentiæ, sensui & arbitrio committendum esse statuebat,
 utrum ad suos reverti, an Lugduni per hyemem consistere
 vellet. Filii rationes hoc forte decretum patri timido &
 unici nati supra modum amanti haud expressissent: at valde
 movebat animum ejus inclinatus annus & hyems Octobri
 jam mense solito vehementius sæviens. Verebatur nimi-
 rum, & rectissime verebatur, ne corpus, iteratis aliquoties
 exquisitis doloribus enervatum & frigoris ipsa natura sua
 non admodum patiens, in via, illa maxime, quæ per West-
 phaliam domum ducit, ista tempestate vehementer mole-
 sta & laboriosa, graviter offenderetur & in locis, ubi & Me-
 dicus & salutaris ægrotanti victus desideratur, sine auxilio
 concideret. Filius optione sibi data, eam, in quam animo
 propendebat, partem eligit, hybernumque sibi Lugduni
 domicilium constituit.

Diximus jam, morbum, qui vitæ ejus infidiabatur, gravissimum Lugduni, incertum adhuc manendumne esset, an abeundum, denuo tentasse. Sed tolerabili is tum sævitia accesserat, nec summi in arte sua viri, GERARDI van SWIETEN, quem in auxilium vocari jusserat, studium & vigilantiam diu fatigaverat. Facilis hæc victoria securum fecerat liberatum & propositum illud in Batavia commorandi pepererat. Conveniebat, (ex magni viri epistola ad parentem data hæc recitamus) hilaris & mente prorsus confirmata Æsculapium suum, cui & gratias, quas debebat, persolvebat, & magnam sibi ortam esse fiduciam significabat, fore, ut in posterum meliori corporis habitu uteretur. Atqui hic vir prudentissimus, & præterea HEISTERI & patris, & filii, cujus in ipso morbo ingenium & doctrinam accuratius cognoverat, studiosissimus, quoniam & debile, deficiensque corpusculum esse videbat, & ex antegressis malis reditum morbi vaticinabatur, monebat, non esse nimis præsentī tranquillitati fidendum, optimis potius remediis, quæ & præscribebat, imminentibus periculis continuo occurrendum, corpus denique modice exercendum, menti plane parcendum esse: ad extremum iter in patriam suadebat. *Promisit*, ipsa hic præclari viri verba damus, *quidem beatus, sed studiis nimis delectatus, postea dixit, se statuisse hyemem Lugduni transigere.* Eheu! quam durum & luctuosum est, mortes eorum referre, quos ipsa aliorum vitæ & salutī consulendi cupiditas vita exiit!

Non negligebat plane præcepta Medici noster: postremo vero num morem gesserit, judicent, qui causas intellexerunt, a quibus Lugduni detentus fuit. Hinc quæ ille formidaverat evenere. Mensē annus Novembrem attigerat, quum inveteratus jam morbus, vehementissimis, nec antea perceptis malis terribiliter armatus summum vitæ discrimen nuntiaret. Objiciebat sese grassanti cum residua
natu-

naturæ haud male constitutæ vis, tum excellentissimi van SWIETEN probatissima solertia & experientia. At quæ tanta est hominum cura & ratio, ut decreta divina morari valeat! Novem inter spem & metum transierant dies, quum ingravescentes ærumnæ omnes & nostras & litterarum spes decerperent, animamque pulcherrimam & sanctissimam ex attrito dudum domicilio suo expellerent. Decessit felix, inter carorum sodalium & amicorum preces & lacrymas, die XI. Novembris post horam secundam pomeridanam, natus annos viginti quinque, menses septem, dies quatuordecim. Expectabat ad superos abeuntem tertia Medicorum apud nos cathedra, illustris MEIBOMII morte patefacta: huic enim Potentissima & Serenissima domus Brunsvicentis virum tot meritis & dotibus condecoratum imponendum esse, jam censuerat & decreverat. Defuncto Academia & urbs Lugdunensis, quo & studium suum erga hospitem inter ceteros eminentem testaretur & moestissimis parentibus fomentum, quod poterat, doloris adhiberet, tantum honoris haberi voluit, quantum ibi primi ordinis viris post fata haberi solet. Venerabile collegium illud, cui rerum sacrarum in cœtu Lutherano procuratio commissa est, exanime corpus sepulcro illi, quod nullis ceteroquin patet, nisi divinæ veritatis publicis doctoribus, eorumque uxoribus, in primaria æde S. Petro dicata, inferri permisit. Deportandi officio sedecim juvenes nobilissimi ex natione Germanorum, pullis vestimentis dolorem animi ex socii obitu conceptum declarantes, fungebantur. Parentum & cognatorum absententium personam sustinebant egregii juvenes, quorum consuetudinem in primis beatus amaverat, HOFFMEISTERI fratres, Hildesienfes, atris stolis amicti, vultuque lacrymis madente acerbo funeri proximi. Consequabatur universus Academiæ Senatus, cunctique aut muneribus, aut eruditus titulis ab inferioribus civibus sejuncti: quod

splendidissimum agmen ministri Academiæ ducebant, scepra nigro velo obducta demisse gestantes. Excipiebant hos oraculorum sacrorum in coetu Lutherano interpretes cum senioribus sive *presbyteris*, pauperum curatoribus seu *Diaconis*, ceterisque rerum ad religionem pertinentium administris. Venerandi Ordinis vestigia premebat tota fere juvenum studioforum, quos Lugdunum fovebat, concio: nec enim quisquam fere horum erat, quin tanto commilitoni supremum præstare amoris officium cuperet. Claudebant lugubrem pompam multi ex præcipuis urbis civibus: nam & horum partem non modicam publici fere luctus sensus quidam occupaverat.

Habetis, CIVES, ut vixerit, quas, quantasque res brevi spatio egerit, quemadmodum obierit HEISTERUS noster. Jam facile VOBIS erit constituere, quantas omnes lugendi causas habeamus, quam justus maxime parentum, fororum, totiusque nobilissimæ gentis, cui decori & gaudio fuit, dolor sit. Erat in eo excellens ingenium & ad magna audenda & perficienda natum, memoria felix, quæ & facile percipiebat, quæ offerebantur, & percepta fideliter custodiebat, animus naturali quodam veri, boni, rectique sensu præditus & vel ipsam turpitudinis umbram horrens. Neque deerant, quæ fortuita veteres, parum licet apte, vocant, quia non arte & consilio parantur, sed in ipsa hominis natura veluti insunt, decens nimirum corporis & oris habitus, vox suavis, sonora & in aures jucunde influens, lingua facilis & prompta, nativa quædam humanitas & modestia, mores placidi & ad benevolentiam ab invitis etiam impetrandam comparati. Discendi studium habebat tantum, quantum paucissimi, nec minorem in tolerandis laboribus constantiam & patientiam. Quibus si quis iungat sagacitatem, qua valebat, in abditissima quævis sese insinuandi, constabit, unde tantam maturitatem, quantam
scripta

scripta & edita & latentia ostendunt, tam exiguo vitæ spatio consequi potuerit.

Deum, si quis alius, sanctissime colebat, neque hoc mente tantum & verbis, verum etiam tota vita & actionibus. In primis præcipuum illud Christianæ religionis officium, quod amore humani generis & ingenuo omnes pro viribus juvandi desiderio continetur, diligentissime servabat. Quod si nobis testibus firmandum esset, turba nobis pauperum & miserorum cum ex hac urbe, tum vicinis locis præsto foret, qui se & consilio & auxilio ejus ex morbis, egestate & calamitatibus ereptos esse, non sine gemitu fatentur. Nec obscurum inter nos est, quanto animi dolore tristissimum de morte ejus nuntium plurimi hujus generis apud nos homines exceperint: quorum quidem alii Medicum sibi liberalissimum, alii patronum & amicum periisse, cum lacrymis significabant. Verbo: si cui placebit in posterum (nec sterilis & inanis labor hic erit) *Apologiam*, quam pro Medicis impietatis suspitione immerito oneratis conscripsit, exemplis illustrare, illi auctoris nomen in prima collocare classe integrum erit. Quam insigni in parentes pietate fuerit, copiose dicere nolumus, ne lacrymarum, quas minuere officii nostri est, causas auxisse videamur. Et loquitur id, quod silendum ducimus, inexhaustus ille parentum mœror, signis pæne innumeris expressus, qui utrique civitati nostræ commiserationem minime fictam objecit. Eruditionem scripta, quorum indicem infra dabimus, commendant. Comprehenderat omnes, quibus Medicorum ars & ratio constat, disciplinas, nec facile fugiebat eum aliquid eorum, quæ ad singulas vel dilatandas, vel emendandas & antiquorum & recentiorum industria & usus invenerunt. Ceteris tamen naturæ quodam impulsu Botanicam, Anatomiam & Chirurgiam præferre videbatur: quarum scientiarum fines, si vitæ spatium divina pro-

videntia prorogasset, sine controversia insigniter prôlaturus fuisset. In his rebus maximam licet partem versaretur, haud tamen a philosophia sese plane abstrahi patiebatur, nec indecorum existimabat, graviores curas amœnioribus litteris distinguere. Nam & facili vena carmina ludebat haud inficeta, & commodis, apteque cadentibus verbis sententias eleganter vestire noverat.

Sed quid agimus? Imprudentes commemorandis virtutibus & ornamentis, quibus in uno homine privati sumus, dolorem, quem religio cum ratione restringere jubet, accendimus. Colligamus nos potius & divinorum decretorum sanctitatem & sapientiam in hoc etiam luctuoso casu veneremur. Nos, OPTIMI CIVES, agemus id, quod nostrum est, nec solatio parentibus supra omnem modum dejectis & afflictis deerimus: præpotenti etiam Deo supplicabimus, ut, quod fecimus, insigne damnum pro infinito amore suo cum aliis compenset beneficiis. VOS vicissim officii vestri memores estote. Ostenderunt hunc fata tantum orbi: At quis, nisi excors, sine causa ostensum esse dixerit? Sumite igitur ab hoc funere primum fragilitatis nostræ testimonium, & quam infirmo spes omnes humanæ, optimæ etiam & in primis probabiles, fundamento nitantur, discite. Rapitur ex improvviso, cui longum ævum ipsa virtus pollicebatur, boni omnes votis decernebant, obituque suo magnum gaudiorum proventum, maturum jam & florentem, enecat. Quid ceteri minores expectent? In vitam deinde HEISTERI quondam nostri, tamquam in speculum quoddam, intuentes, accipite, quid deceat homines bonis artibus & litteris deditos, qua cura reprimendæ sint, quæ juventuti insidiantur & plurimos corrumpunt, libidines, quem cursum tenere oporteat, qui feliciter in portum, quem omnes optatis, invehi cupiunt. Demite, .. vultis, ex beato nostro immensum illud, quod
vale-

valetudini forte vim attulit, sciendi & proficiendi desiderium, in se tamen laudabile, nec exilibus & parvis animis innatum: nec majus & illustrius, ad quod fingere vos queatis, exemplum proponi vobis poterit. P. P. in Acad. Julia d. VIII. Decembris, A. MDCCXL.

INDEX

SCRIPTORUM

B. ELIÆ FRIDER. HEISTERI.

- I. Oratio de *utilitate litterarum humaniorum in Medicina*, Helmstadii 1730. 4.
- II. Dissertatio Botanica de *foliorum utilitate in constituendis plantarum generibus*, eisque facile distinguendis, Præsidente parente defensa. Helmstadii 1732. 4.
- III. JACOBI DOUGLASSII *Descriptio anatomica peritonæi*, ex Anglio sermone Latine conversa & observationibus aucta. Helmstadii 1733. 8.

Hunc libellum quidam *Lugduni Bâtaavorum 1737*, 3. iterum edi curavit, interpretis non modo nomine, sed etiam animadversionibus omissis, paucisque verbis, at sæpe fati imperite, in ipsa interpretatione mutatis.

- IV. Narratio de *fatis & factis celeberrimi tum temporis ex Anglis oculorum Medici*, TAYLORII: qua sigillatim exponitur, quam imprudenter & infeliciter cataractam sanandam sibi sumserit. Germanice. Helmstadii 1736. 8.

- V. *Apologia pro Medicis*, qua eorum depellitur cavillatio: qui

- qui Medicinam ad Atheismum, aliosque in Theologia errores abducere perhibent. Amstelodami 1736. 8. Hanc multo auctiorem & locupletiore edere aliquando constituerat, quod ex variis, quas exemplo suo magno numero adscripsit, accessionibus manifestum est.
- VI. Dissertatio inauguralis *de Principium cura circa sanitatem subditorum*, sine Præside defensa. Helmstadii 1738. 4. Et hanc pariter non secus, ac reliquas commentationes suas, multis modis locupletatam reliquit.
- VII. Epistola *de mente a corpore humano natura sua longe diversa*. Helmstadii 1738. 4.
- VIII. Dissertatio Chirurgica *de nova brachium amputandi ratione*, Respondente RUD. HENR. ZEIDLERO, Verdensi. Helmstadii 1739. 4. cum fig.
- IX. Oratio *de hortorum Meditorum in Academiis utilitate*, occasione doni Sprekelseniani & constructi novi a Seren. Duce Brunsv. & Lüneburgensi, Hero nostro hodie feliciter regnante, horti Academici recitata. Helmstadii 1739. 4.
- X. Dissertatio Medica *de Quartana & Hydropse per corticem Peruvianum curatis*, pro loco in Ordine Medicorum obtinendo, a CHRIST. FRID. GOEKELIO, Norimbergensi, nunc Medicinæ Doctore, defensa. Helmstadii 1740. 4.
- XI. *Poetische Beschreibung der Salzburgerischen Emigration*. Hannover 1733. 4.
- XII. Epistola Anglico sermone exarata, de Analogia inter Theologiam & Medicinam, ad Joh. Sigism. Hahnium, Silesium, Med. Doctorem. Helmst. 1732. fol.

His multa addenda sunt carmina, variis occasio-
nibus & temporibus edita.

Satis hæc multa sunt, si ad ætatem referantur; at pauca & lævia, si cum iis comparentur, quæ moliebatur & si vixisset, sine dubio daturus fuisset. Expectabunt forte etiam lectores, horum ut mentio quoque fiat: indicabimus igitur, quæ vel inchoata jam, vel perfecta prope reliquit.

I. *Sylloge observationum Anatomicarum & Chirurgicarum.*

Hanc ante quam ad Belgas proficisceretur, edere jam constituerat, maximaque pars imaginum, quibus opus illustrandum erat, expressa est. Sed urgente itinere, editionem in reditum, quem cum parentibus felicem sperabat, tanto libentius differebat, quanto minus dubitabat, ipsum iter novam sibi messem observationum ejusmodi utilissimarum adhuc suppeditatum esse.

II. *Historia Botanices.* Hujus in materia colligenda octo jam annos, quum decederet, occupatissimus fuerat. Sumfit nimirum jam tum consilium eam conscribendo, quum primam Dissertationem Botanicam *de foliorum utilitate* emitteret. Hinc non contemnendus ad eam apparatus inter chartas ab eo relictas extat.

III. *Institutiones Anatomica majores & pleniores.* Opus ejusmodi parens in *Præfatione breviorum Institutionum Anatomicarum* pollicitus est. Huic quum filius infinitam negotiorum vim obsistere animadverteret, ne fidem elatam liberaret, faciendum sibi esse ratus est, ne tot eximii viri desiderio necessarii hujus laboris accensi, frustra sese sperasse, conquererentur. Et erant pluri, qui volentem & conantem stimulabant & incitabant.

IV. *Præ*

- IV. *Praelectioniones de Medicamentis & eorum virtutibus.* Has superiori ætate, quo Medicinæ studiosis absentiam parentis, Brunsvigæ maximis de causis degentis, tolerabiliorem redderet, habuit. Laudant eas mirifice & cum optimis in hoc genere scriptis de principatu certare posse, confirmant viri harum rerum periti, quibus inspiciendi & legendi potestas obtigit.
- V. *Variae Dissertationes Medici & Chirurgici* argumenti, omnes utilissimi. Harum aliæ aliis perfectiores relictæ sunt, multæ sic jam instructæ, ut copiosa materia architectum requirere tantum videatur.
- VI. Oratio de Medicina Methodicorum hodie reviviscente, qua A. 1739. Adjuncti sive Lectoris publici ordinis Medici munus auspicatus est.
- VII. Flora Helmstädiensis campestris ab A. 1729. ad 1739. collecta.
- VIII. Addenda his sunt nonnulla, quæ vix pueritia egressus composuit & manu exarata reliquit.
1. Theses de perennitate corporum 1728. exaratae.
  2. De causis, cur heroum filii noxæ, Commentatiuncula 1729. scripta.
  3. Theses de Geographiæ utilitate.
  4. Tacitus de moribus Germanorum Germanice conversus.
  5. Plutarchi libellus de *puerorum educatione*, una cum auro Pythagoræ carmine civitate Germanica donatus. Et alia.

MEMORIA
VIRI
NOBILISSIMI ATQUE CELEBERRIMI
DOMINI
JOAN. HENRICI
LINCKII,

ACADEMIÆ CÆSAREÆ LEOPOLDINO-
CAROLINÆ NATURÆ CURIOSORUM COLLEGÆ,
PLINIUS III. DICTI, SOCIETATIS REGIÆ ANGLICANÆ,
NEC NON BONONIENSIS SCIENTIARUM ET ARTIUM
INSTITUTI SODALIS,

PHARMACOPÆI ET MERCATORIS APUD
LIPSIENSES SPECTATISSIMI,

D. XXIX. Octobr. A. R. S. clb lb CCXXXIII.

PLACIDA MORTE DEFUNCTI,
CONSCRIPTA

A

CRATEVA.

Tristissimo perfungimur officio quotiescunque bene de nobis meritis ex nostro ordine Viris, postquam illi fati cesserunt, funera ducimus. Quotus quisque nostrum est quin istam optimo cuique socio pietatem sero præstandam optet. Verum ea est rerum humanarum inconstantia, ut accidant, quæ vel nolles fieri, vel successura suspicatus haud esses. Tristissimus certe nobis omnibusque extitit de morte viri nuncius, quem nec Virum nec senem, florida tamen quam ajunt senecta vigentem, virium robore constantem & juveniliter laboriosum mediis, qui in commodum reipublicæ litterariæ cessuri erant, laboribus immortuum aliquot hinc annis percepimus. Recrudescit istud vulnus novumque animo dolorem adfert, quando defunctorum ex nostra hac Academia sodalium memoria recolenda est, quam sicut aliis, ita & huic integerrimam debemus, nulloque tempore interituram, Viro scilicet magnæ inter suos & externos famæ, JOANNI HENRICO LINCKIO, *Academia hujus Casarea Leopoldino - Carolina Natura Curiosorum Collegæ*, quem PLINIUM III. ob scientiarum præstantiam lubentes adpellavimus, *Societatis regie Anglicanæ nec non Bononiensis scientiarum & artium sodali, Pharmaceutæ & Mercatori apud Lipsienses spectatissimo*. Aegre nos ferre neutiquam decet, alios ante nos optimo Viro, meritorum & honoris præmium statuisse, fecissemus, nisi variis impedimentorum generibus distenti abstractique ab opere fuissemus. Immo vero insigne nobis oblectamentum & voluptatem haud mediocrem peperit conjunctissimæ nobis celeberrimæ Lipsiensium Academiae publicum existimationis, qua suum nostrumque civem persecuta est, argumentum, si nova non adferimus, postquam Nostri vita illic eleganter admodum exposita fuit, ea tamen peragimus, quæ pro instituto majorum nisi cum piaculo, omitti a nobis haud poterant: Quæ ingenio fertilitate abun-

abundat Lipsia, hunc etiam nostrum orbi felicibus auspiciis dedit anno post reparatam salutem MDCCXXXIV. die VI. Mensis Decembris. Fortes creari fortibus & bonis & ingnatis Parentum virtutem esse, votum magis est, hac, qua vivimus, tempestate, quam veritas. Nostro autem non tantum insigne attulit ornamentum, sed & ad recte agendum stimulos addidit Parentum conditio haud mediocris, Patris maxime nobilitas & germana vitæ sanctimonia morumque integritas : Fuit ille ex primoribus civitatis Lipsiensis civibus & mercatoribus, qui eruditorum insimul ordine dignus merito censeretur, nam pharmaceuticeni ita quidem ille excoluerat, ut ingenii plus quam dexteritatis ineffet, clarissimus vir *Henricus Linckius*, primarius inter illos, qui tabernas salutis, quas Apothecas adpellare solemus, eo tempore Lipsiæ exstruxerant. Eam potissimum nomini suo felix iste pater celebritatem fecerat, quod officinam aureo leone notatam antiquissimam, nam insigne istud sub Academia Lipsiensis auspiciis, anno MCCCCIX. inter alia spolia Praga cum studiosorum exercitu Lipsiam delatum fuit, restauraverit, talique luci admoverit, qualem ante hæc tempora nullam habuerat. Felix iste nostri Pater pluribus nominibus extitit, fataque expertus est haud vulgaria. Memoria dignum est, eundem An. MDCXCIV. cum forte fortuna fucci Aloës massam, qualis in cortices cucurbitarum effundi sicque divendi solet, diffringeret, admota etiam, quod fortius resisteret, securi, sex millium Imperialium valore nummos aureos, cum regis quibusdam insignibus, Coronæ parte & loricæ aureæ fragmento, invenisse, quæ hodiernum in rei monumentum ornatissimo Museo adservantur, domino, qui sic thesaurum suum absconderat, sine dubio in itinere mortuo, quo factum, ut divenditæ merces egregias istas opes secum abstulerint, faustamque Linckianam domum orientali hoc munere bearint.

Ita certe concessis opibus usus est Pater, ut quam eidem *Benigna Schalleria*, *Joannis Schalleri* Aurificis apud Lipsienses incluti & Collegii aurificum Senioris primarii filia, Joannis Springeri Mercatoris vidua, dederat prolem in spem & expectationem futuri sæculi educaret, nihilque intermitteret eorum, quæ in ornamentum & polituram ingenii, quod in filio fertile admodum & luxurians animadverterat, cedere possent. Equidem pharmaceutices studio hunc suum dedicaverat, quandoquidem illa olim Medicinæ pars, ut ut a corpore divulsa, eruditioni proxima esset, verum ita eundem Carbonarium aut fumivendulum, quod plures esse solent, existere noluit, ut puerum jam melioribus artibus, quæ mentem ad altiora quæque adpetenda, excitant, linguis potissimum imbuendum curaverit, quo quidem in negotio expectationi Parentis egregie respondit, ita quidem, ut tesseram studiosi bonarum artium a Rectore Magnifico illius temporis *Hesbusio* Anno MDCLXXXV. obtineret essetque academicus civis & pharmaceuta, quæ duo conjunctissima esse haud difficulter possunt. Noluit autem parens filium inter delicias enutrire, veritus ne indulgentia optimi mores corruptos redderet, inde eundem Hainiam ad Danos ablegavit Anno MDCLXXX. ut ibi potissimum artis suæ rudimenta jaceret, Magistrumque ei destinavit celebris nominis virum *Joannem Gottofredum Beckerum* Chymicum inter suos præstantissimum, cujus manu ductione per quatuor annos usus est, a quo postquam haud mediocriter profecisset, cum honore dimissus fuit. Itinerum jucunditate illectus Sueciæ Regnum Anno MDCLXXXIII. invisit, & oryctographiam illius terræ profus hausit. Animo ad summa quæque artis suæ fastigia attingendi excitato, Gedanum discessit An. MDCXCVI. quæ patria patris sui urbs eidem percara per omnem vitam extitit. Ibi nova ad rerum naturalium historiam incitamenta a celeberrimo

Breynio, cujus Museum inter famigeratissima illius temporis exitit, accepit, neque desit posthac doctissimis istius urbis viris, *Breynio*, *Kleinio*, aliisque familiariter uti, a quibus scilicet postea haud leve rerum suarum augmentum literarum commercio accessit. Omnibus, quæ juvenem decent, virtutum cumulis, scientiarum thesauris onustus ad patrios lares redux factus fuit. Sed otii domestici pertæsus denuo emigravit, & ad Belgas commigravit, ubi Musea illius temporis famigeratissima, Ruyschianum, Vincetianum, & quod jam fama increbescere cœperat Sebœ, sibi paulo post conjunctissimi, collectionem rariorum, sæpius perlustravit, nam rerum naturalium contemplationibus impense jam ab ineunte ætate delectabatur, exemplumque ab omnibus, quo suo tempore ufurus erat, desumpsit. Deventus inde ad Britannos tum alia, tum id quoque peregit, ut thesaurum immortalis viri *Joannis Sloane*, tunc in infantia constitutum, nunc nullum in omni mundo parem sibi agnoscentem, perlustraret, suumque apud illum nomen profiteretur, quæ res ipsi paulo post maximam cum *Sloano* literas conferendi opportunitatem peperit. Neque vero suæ commoditati & emolumentis domesticis antea prospexit, quam pietati erga parentes satisfecisset, adeoque patrem consiliis ipsaque re sedulus adjuvit, donec e re esse arbitraretur suæ etiam utilitati consulere. Inde Numburgum secessit An. MDCCVI. artemque pharmaceuticam ibidem per quatuor annos feliciter exercuit, donec a parente revocatus An. MDCCX. viribus fractum prorsus sublevaret inito cum fratre *Christiano Linckio*, itineribus per Galliam susceptis celebri, societatis & commercii pacto. Dicit vix potest, quanta fratrum istorum concordia fuerit, quantoque invicem exarserint communem causam consiliis reque adjuvandi desiderio, successu conatibus respondente: nam officinam, quam a Patre satis superque instructam obtinuerant,

rant, instructissimam socia opera effecerunt. Adscivit sibi noster tori sociam hoc ipso, quo Lipsiam Numburgo reverterat, anno, nobilissimam virginem, *Mariam Elisabetham, Godofredi Dæringii*, mercatoris gemmarum aulici Dresdenfis pereximii filiam; nunc viduam, quæ incomparabilis mariti jacturam dolere non desinit. Ex hac, quam non tantum thalami, sed & rerum gerendarum fidam comitem habuit, quarta vice, cum viveret, pater fuit, obtinuit scilicet ex eadem *Godofredum Henricum*, natum d. V. Novembr. Anno MDCCXI. denatum d. XIII. Novembr. ejusdem anni; *Christianam Dorotheam*, natam d. XXIII. Febr. A. MDCCXIII. mortuam d. VI. April. A. MDCCXX. *Joannem Henricum*, qui lucem vitalem d. XXVII. Aug. An. MDCCXV. adspexit, eademque d. XV. Decembris ejusdem anni privatus est; *Christianam* denique *Elisabetham*, fortunæ, corporis, animique dotibus ornatissimam virginem, natam d. XI. Maji An. MDCCXX. quam potissimum in deliciis habuit noster, unicam tunc gentis suæ fiduciam. Sicut autem omnem famæ suæ celebritatem studiis unice debet, ita, quamvis non uno nomine commendationem laudesque mereatur, hac saltem, qua eruditus percarus summæque inter ipsos existimationis extitit, parte, nobis inducendus est, utpote qui humanis opibus, quas abundantes lucratus est, minus fuis, carere aliqua illarum parte, in sui perennitatem maluit, quam obscuram inter nummorum cumulos vitam degere. Id adeoque potissimum egit, ut eruditorum suæ Academiæ selectissimos in familiaritatem adscisceret, eorumque, in adornando quodam rerum naturalium thesauro, consiliis uteretur. Ante omnia historiæ naturalis patriæ suæ curiosus indagator extitit, nec antea exterorum sibi curam esse passus fuit, quam indigenorum naturæ miraculorum plenissimam rationem habuisset. Ipse agrum Lipsiensem pedestri itinere longe lateque pervestigavit, &, qui in eodem
repe-

reperiuntur passim, lapides figuratos, domum contulit, inde longius progressus vicinarum regionum Querfurtensis, Franconicæ, Thuringiacæ, & quæ Bohemiæ confinis est, montes etiam Hermundurorum peragravit, & rariora, si quæ essent, secum abstulit. Fossilia potissimum metallo prægnantia, mineralia, semimetalla, aut metallica, notabili copia congestit; videas aurum quod statim purum est, vel attritu aquarum perpolitum & corrugiis elotum, vel rude, aut lapide suo conciusum. Argentum varia forma nativum, dendroides, bracteatum, capillare, anthracinum, rude plumbi colore rubrum, fuscum, Aes nativum ex Sueciæ potissimum fodinis, quas ipse juvenis inviserat, vel cæmentitium Hungaricum, aerisque lapides vario habitu variaque pulchritudine eminentes, plumbi candidi, lapillos albos, virides, nigros, nigri vel cinerei mirabiles venas; Ferri non lapides tantum, Schistique nodos aut Hæmatites oppido raros, sed & varia exinde ad speciem viventium configurata Minerarum potissimum, sulphurum scilicet, saliumque, aut si quæ venæ semimetalla dici fuerunt, Cobalti, Bisemuthi, Stibii, Minii, quod recentioribus Cinnabaris, Sulphuris nativi, inde Atramentorum, quæ Vitriola adpellantur, Salium fossilium, insignis ipsi statim ab ineunte Musei sui ætate adparatus extitit, partim quod patriæ fodinæ hisce omnibus locupletissimæ fuerint, partim quod simplicium doctrinam hæc omnia propius attingerent. Hanc scilicet limpidissimæ luci prorsus admove-re sedulo adlaboravit, inde peculiare adornavit in thesauris suis materiæ medicæ ordines, quæ sine voluptate a nemine conspici possunt. Favebant nostris fortuiti, qui semper vigilantibus valent, casus, Musea Curiosorum Lipsien-sium publica, quam auctorem vocant, lege divendita, inter quæ celeberrimum Medicorum, *Wolffii* & *Nabothi*, collectiones primum locum obtinent, suppellectilem nostri haud parum

parum auctam effecerunt. Jam increbescere ejus apud exteros fama ceperat ; quamvis enim illa, qua maritima emporia luxuriant, rerum acquirendarum opportunitate non perfruamur, nostra tamen etiam nobis sunt, quæ exteris placent, commoda, hæc permutationis lege haud difficulter reliquorum usum nobis conciliant. Maxima, potissimum amicorum & commercii fœdere lucrique capiundi necessitate junctorum, copia nostro uberrimum exoticorum confluum adduxit. Sumptibus autem parcendum ipsi in tam arduo opere neutiquam fuit, monendi, excitandi, muneribus augendi fuerunt amici, & prout rerum naturalium studium divinis prorsus inescat illecebris, ita postquam noster rapidissimo desideriorum plura possidendi & ad fastigium emergendi, flumine abreptus fuerat, temperare sibi porro haud potuit, quin omnem moveret lapidem, nec imperfectum in medio relinqueret opus. Inde plurimorum annorum indefessio studio eam denique faciem induxit Linckiana, quod Saxonix urbisque Lipsiensium voluptas est & ornamentum, supellex, qualem elegantiorum equidem habitura erat, si Dominum superstitem a DEO exorare potuissemus : sed nec desiderare poterat, nam quantum eorum judicio constat, qui æqui rerum aestimatores, qui peregrini existunt, quorum adeoque laudes suspectæ esse nequeunt, quantum etiam collata vastissimi apparatus consignatione cum famosissimis quibuscunque rerum naturalium thesauris adparet, systematis omnium rerum creaturarum titulum largiri eidem haud difficulter poterimus. Conchyliorum ordo, tria quatuorve genera, quæ eidem semper in votis fuerunt, si demas, omnibus numeris absolutus est, Malacostrea ita quidem diligenter supplevit, ut quantum nunc, collatis Auctorum testimoniis, constat, nihil addi possit. Stellas solesque marinos numerosissimos collegit. Plantarum marinarum, Lithophytorum,

Spon-

Spongiophytorum, cerathophytorum, Botanophytorum rariora extant genera non dicam plura, de eo sibi pauciores gratulari poterunt privati, Vides tamen Eschoras, Re-teporas, Madreporas, Poros, Titano ceratophyta, Isidif-plocamos, corallia, quæ regi decent cimelia. Animalium utriusque Indiæ aliorumque exodiorum non mediocris est series!, parvo Nostrum spatio clarissimus *Seba* post se reliquit, qui duo in vita conjunctissimi, nobili æmulationis studio excitati, mutua sibi utrinque præstiterunt officia. Habentur in illustri hac sylloge quadrupedes Tatou, seu Armodille, Scalopedes, Philandri, Tardigradi, Ignavi, Cy-nocephali, Myrmecophagi, Ichneumones, Sciurni, Canes, Felesque prout dici solent volantes & Vespertilionum diversitates. Aves quales a *Catesby* in illustri opere depinguntur Indiarum plures Cacotochas, Colubrides, Mellifugas, Coccothraustes, Manucodiatas, & id genus alia, Indiæ septentrionalis vel Grœnlandiæ fere omnes possidet, & prout primam rerum patriarum curam esse passus fuit, ita avium indigenarum nulla desideratur, quas artificiosissime implendas curavit. In serpentum numero *Sebam* si non exsuperat, certe æquat, futuræ certe sunt, quæ hinc, quæ illinc desiderari possint. Scire enim unumque decet, insignes istos duumviros, antequam *Seba* Operis sui edendi consilium caperet, conjunctim historiam serpentum edere voluisse. Videas Hæmorhoos, Scytalas, Amphisp hænas, Caudifonas, Dipfades, Serpentes, aut serpentum exuvias, viperas, Acontias, aliaque, quæ ex hac creaturarum familia prostant. Contemplaberis Caymanes, Crocodilos, Cordylos, Lacertas spinosas, volantes, guttatas, stellatas, Iguanas, Leguanas, Caudifonas, chamæleontes, ranas, Rubetas, Stelliones, Pipal, Salamandras, Scorpiones, Arachneos Surinamenses, Ceylanicos: Insectorum

volantium membranaceorum Phalagnarum, Libellarum, Vaginnipennium, Scarabæorum, reptiliumue non omnino nulla ipsi cura extitit. Accedunt partes grandium animalium, maxilla craniumque Elephantis, cranium Hippopotami, animaliaque varia integra, passim in Museo suspensa. Quæ omnia eo majorem Collectori honorem ferunt, quo nitidius conservantur, quo ornatus disponuntur, classicisque continentur catalogis, quos ex schedis Collectoris, post mortem ejus, rev. d. t. supplevitque aliquis ex sodalibus nostris, beato percarus. Accedit instructissima bibliotheca, Auctorum numero nobilis, quorum fontibus, quidquid ad præmemoratarum rerum uberiores declarationes facere potuit, extractum catalogisque insertum fuit. Dubitare semper fas fuit, major ne fuerit nostri in quærendo industria, an in inveniendis felicitas. Eo certe quorsum divino benedicente favore rerum suarum acquisitionibus pervenit, non pervenisset, nisi fida amicorum exterorum æque ac indigenorum manu adjutus fuisset. Insignis eidem concessa fuit amicos sibi comparandi, comparatos in officio continendi, facilitas, sive adloquio, sive literarum commerciis ita omnes sibi devinctos effecerat, ut elabi non possent, quin mitterent, habituri paulo post non leve plerumque præstitæ operæ pretium. Veneratus semper fuit generosissimi Equitis *Sloanii*, Præsidis Societatis Regiæ Anglicanæ, patrocinium, celeberrimum *Woodwardum*, *Luidiumque* inter Britannos sibi prorsus obtinuit faventes. *Ludovicus Ferdinandus Comes Marsigli* ita eundem dilexit, ut ultra non posset. Præter amicissimum sibi *Albertum Sebam* inter Batavos olim præclarum *Ruychium*, cujus opera in serpentibus Musei sui describendis usus est, præ cæteris coluit. Per Italiam curæ cordique ipsi fuit celeberrimos viros, *Petr. Antonium Michelli*, & *Johannem Hieronymum Zanichelli*, *Josephumque Monti*

Monti suis partibus addictos servare, quorum ille prorsus illustre amoris erga nostrum condidit monumentum, in scripto nomini ejus novo plantarum genere, quod *Linckianum*, adpellat, id quod factum fuisse profitetur in *Novis plantarum generibus*, Florentiæ An. cl. Io CCXXVIII. 4. p. 176. in animi argumentum erga D. Johannem Henricum Linckium, Pharmacopœum Lipsiensem præstantissimum rerumque naturalium studiosissimum. Inter Helvetos, celeberrimos viros, Joh. Jac. Scheuchzerum, cujus Biblia iconographica suis serpentibus liberaliter communicatis, auxit. Carol. Nicol. Langium, amicosque præ cæteris caros Lavaterum, Eschertumque operis sui ministros obtinuit, quorum nomina in Catalogis transmissorum cum honore recensentur. Ex Muscovia & magna Tartaria obtinenda rarissima quæque, Mineras, Stellas & capita præprimis Medusæ aliaque, insignem commoditatem Nostro fecit non satis laudandus D. Gmelin, sicut D. Kanoldum per Hungariam historiæ naturalis causa iter facientem, sibi addictum obtinuit. Dolent ejus excessum passim commercio literarum eidem conjunctissimi eruditissimi viri Johannes Philipp. Breynius, Joh. Joh. Theodorus Kleinus Gedanenses, Franciscus Ernestus Brückmann eidem præcarus, qui nostrum epistola itineraria cohonestavit alique, quibus omnibus necessarius noster extitit, & a quibus mutua semper obtinuit officia. Fieri sane prolixissima ista, quam sibi longe lateque acquisiverat, fama non potuit, quin variæ Societates eruditæ ejus Commilitium exoptarent. Nostra hæc Academia primam bene merenti Viro lauream decrevit, eundemque in consortium adscivit. A. cl. Io CCXXII. addito honestissimo *PLINII tertii* titulo, quo ad præclara quæquæ extimulatus haud semel fuit, siquidem Ephemeridum nostrarum Volumina Observationibus suis frequenter auxit, nempe : de *Vegetabilibus quibusdam exoticis*, spe-

ciatim de *radice Mexicana Contrayerva*, quæ est XXIX. Voluminis I. Actorum physico - medicorum Ephemeridum continuationem exhibentis, Norimb: MDCCXXVII. 4. Porro de *fætubumano monstroso similitudinem leonis habere, sed perperam, putato*, quæ extat loco LXXIV. ej. Vol. Inde de *arbore Coffee Lipsiæ florente*, quæ extat ibidem N. CVI. & tandem de *lacerta aquatica per vomitum reddita*. Magno scilicet eundem pretio habebat immortalis memoriæ vir J. J. Bajerus, Præses ordinis nostri, qui eidem Sciagraphiam Musei sui & supplementa oryctographiæ Noricæ, Norimb. MDCCXXX. 4. editæ inscripsit. Secutæ sunt nostrum exemplum aliæ, Societas scilicet Regia Anglicana, quam de *Cobalto* dissertatione Latina Transact. no. 396. p. 192. An. MDCCXXVI. hoc ipso, quo receptus fuit, anno, ornabat, & quæ *Aloisium Ferdinandum* Comitẽ *MARSIGLI* fundatorem agnoscit Academia Bononiensis, quæ *Institutum Scientiarum & artium* dicitur. Hisce honoribus se vario modo dignum jam antea præstiterat, emissis in lucem eruditionis suæ testimoniis: Magnam eidem existimationem peperat insigne istud, quod Lithophylacii sui coryphæum est, Sceleti Crocodili, prout videtur, simulacrum, Suhlæ in Franconia effosum, de hoc Naturæ opere prodiit ejus ad Clarissimum *Johannem Woodwardum* de *Crocodilo petrefacto* epistola A. MDCCXVIII. multo magis istos, pluresque si concedi potuissent, honores sibi vindicabat, splendido isto de *Stellis marinis opere*, anno MDCCXXXII, edito, (*) quod Societa-

---

(*) Titulus ejus sequens est: *Joan, Henrici LINCKII, Acade.*

Ciuitatis Regiæ Anglicanæ Præsidi, *Joanni Sloanio*, reliquis-
 que sodalibus inscribitur, cui par aliud in suo genere non-
 dum extitit. Adjutor ipsi in vasto opere fuit celeberrimus
 vir, *Christian. Gabriel Fischerus*, Regiomontanus, cui nunc ex
 itinere reduci patriosque penates salutanti felicia fata &
 vitæ tranquillitatem adprecamur. Meditabatur plura ea-
 demque se suaque eruditione digna futura, prout ad splen-
 didiora se eniti in alloquio ad Societatem Anglicanam pro-
 fitetur. Non deerat ipsi nova declarandi opportunitas, dum-
 modo id ipsi per temporis angustiam licuisset. Serpentes vipe-
 rasque Musei sui eleganter admodum delineatas vivis coloribus
 editurus erat, nec obscurum jam istius rei factum fuerat pri-
 mordium. Pisces quondam utriusque Indiæ, quorum me-
 moria vel icon apud Ichthologos nondum extat, ex Guaper-
 varum & Acaraunarum, aut Ranarum piscatricium gente,
 opusculo cuidam destinaverat. Forte & Musei sui uberrimos
 & optime dispositos Catalogos editurus erat. Hac spe
 omnes frustrati cum Parente partum periisse dolemus, per
 vegetam ætatem, qua pollebat, utpote aliquot mensibus
 sexagenario minor, sperabant amici fatalem diem divina
 gratia adhuc aliquo abesse spatio. Sed aliter decretum fue-
 rat summo Numini mortis enim nuncius ei adlatus est, ut ut
 tetrica adeo morbi facies primum non extitisset. Diarrhœa

gg 3

col-

---

miæ Naturæ Curiosorem Cæsarnæ, & Societatis Londinensis
 Regiæ Sodalitatis, de *Stellis* Liber singularis tab. ænæis, Figur.
 exemplaribus naturæ apprimè similibus & auctoris Observa-
 tionibus disposuit & illustravit *Christian. Gabriel FISCHERUS*,
 Regiomontanus Acc. *Eduard Lindsi*. de *Reanmur* & *Dan. Kalds*
 huj. argumenti opuscula. Lips. MDCCLXXXIII. Fol.

colliquativa laborare incepit, qua suppressa in febrim tertianam incidit, quæ paulo post in quotidianam intermittentem, Tertianam duplicatam & denique continuam degenerans omnem convalescendi fiduciam eidem præscidit. At quo id tulisset animo, prout fortem piisque Christianum decet, nisi gravidam nosset carissimam uxorem, quam mascululum sibi parituram confidebat, Sed nec ita quidem res Nostrum ab animæ cura dimovit, quin eandem placide DEO redderet die XXIX. Octobr. Anni cD Io CCXXXIV. magno suorum omniumque luctu. Nec vitam saltim memorabilem egit, sed mortem hoc ipso celebrem obiit, quod Filium posthumum habiturus esset, qui omnium, Matris potissimum vota adimplens felici omine die XXV. Novembr. anni modo dicti lucem adspexit, vegetæ fanitatis, quam DEUS ipsi perennem faxit, ingenui vultus magnæque spei puer *Johannes Henricus Linckius*. Hoc præclarioris suæ perennitatis monumentum aliud habiturus non est Noster, dummodo, quod precibus experimus, isto adflictam gentem solatio, diutissime divina gratia perfrui patiatur.

MEMORIA

VIRI

NOBILISSIMI AC PRUDENTISSIMI,
DOMINI

ALBERTI SEBA,

PHARMACOPOEI AMSTELAEDAMENSIS
CELEBERRIMI, AC ACADEMIÆ IMPERIALIS LEO-
POLDINO-CAROLINÆ NAT. CURIOSO-
RUM COLLEGÆ,

XENOCRATES DICTI,

SOCIETATIS REGIÆ ANGLICANÆ,
UT ET BONONIENSIS INSTITUTI SCIENTIARUM
SODALIS

POSTERITATI COMMENDATA

A

CRATEVA.

Non nobis tantum, sed omnibus, quibus de vero virtutis & scientiarum pretio constat, desideratissimus, ut utinam tibi senii, vir, ante diem tamen obiisse visus est, cujus suavissimo sodalicio & commercio prorsus utili hodiernum & in feros annos perfrui, nisi divinæ providentiæ fecus placuisset, optassemus, Dominus *Albertus SEBA*, Apothecariorum lumen, quem nominis honorem eidem ex *Quirici de Augustis* hunc titulum gerente libro decernere non dubitamus. Hunc, etiamsi conjunctissimus nobis, prout extitit, non fuisset, suffragiis cum viveret dignum, planctibus postquam excessit dignissimum judicavimus. Effectura id erat in animis nostris æquitas, qua non nostra tantum, sed & aliena, probitatis documenta collaudamus. Multo majora habituri sumus ingenui luctus argumenta ex Viro inter suæ artis peritos primicerio immo vero qui angustos illos Pharmaceutices, quam potissimum profitebatur, terminos egressus, universi mundi creati immensam rerum seriem magno animo, nec inferiore ausibus suis felicitate adgressus est, quandoquidem ille angustis istis, quibus conjungimus Societati Cæsarei nominis vinculis, & ipse, detentus, paria nobiscum, in nominis Germanici magis magisque evehendi dignitatem, officia contulit, communem causam consilio reque adjuvit, & postquam nominis sui celebritatem ad posteros evexerat, suæ gloriæ, cum noster sit, partem nobis fancivit. Hunc, Nostro, quem tamen exteris, quorum eruditas Societates pariter ingressus est, haud invidemus, more majorum funebrem pompam ducimus facesque succendimus ferales, cujus ossa, patria, qua reconduntur, terra, molliter cubent interea, dum æqui rerum æstimatores justa Viro persolvunt Bono, Pio, felici, sapienti, quem equidem non muliebriter flemus, quandoquidem ille rerum gestarum pondere suæ ætatis limites fere superavit, peterat ille suos lacrymis interdicere,

quod

quod ENNIUS fecit, cujus ultima habetur hæc voluntas in ejus a se statuto Epitaphio, quod habetur inter Fragmenta Epigrammatum,

Nemo me lachrumis decoret nec funera fletu
Faxit: cur? Volito vivu' per ora Virûm.

Interim instituti ratio postulat Sodalis vitam, nascendi conditionem, mores, fata, merita, quantum ejus ad cognitionem nostram devenire potuit, condere, bene merentis urnam laudibus coronare, in ejus perennitates aliorumque ex nostris, in quos, quo sero illud collocetur officium, DEUM precamur, incitamentum.

Natale illi solum est *Frisia orientalis*, cujus oppidum *Etzelen*, gloriari de ejus incunabilis potest: Germanus hoc ipse natalibus, utut educatione Belga utramque gentem ce- leberitate nominis sui implevit. *Germanus* tamen dici semper præoptavit, neque enim tantum Germaniæ superioris idioma feliciter expressit eodemque impense delectatus est, sed & officinam efficacissimorum remediorum, quam Am- stelædami instruxit, *Germanicam*, adpellari, id quod & nunc moris est, maluit. Natus autem est parentibus probis & ingenuis, quorum tamen tenues omnino facultates, opu- lentia filii, quam labore & industria sibi conciliavit, pror- sus impares, efficiunt, quo dici possit humili loco natus esse noster, id quod in laude maximorum quorumcunque vi- rorum repositum semper fuit. Equidem, quod semper do- luit, ingenuarum artium cultura animum ab ineunte æta- te perpolitum haud obtinuit, rebus angustis domi, non quo sciret, sed quo faceret, imperantibus, ita tamen hæ- rentem humi lucroque immorientem vilemque animam non gessit, quin mentem ad contemplationes ab ineunte ætate erigeret, delectatus maxime rerum creatarum varie-

tatibus, quas adhuc puer pueriliter congerere, conchas vel
 lapillos legendo, ad suevit. Pridem instinctui istius fecit,
 inter Medicos ævi nostri facile princeps, & quod in gloriam
 cedit, Sebæ amicissimus, clarissimus *Hermannus BOERHAA-*
VIVS, qui nostri splendidum opus ejusque Tomum primum
 hoc potissimum elogio exornavit: „*Albertus Seba totam*
„dedit ab unguiculis vitam, ut per diligentiam infinitam cogno-
„sceret quam accuratissime id omne, quod vel ullo respectu pertine-
„ret ad materiam medicam, colligeret sibi ex locupletissimo vasta
„nature thesauro, qua omnium optima forent & lectissima in uno-
„quoque singulari remediorum genere.“, Ephebis vix egressus,
 mentem ad Pharmaceutices studium adpulit, non pertun-
 ctoria opera, sed egregio conatu, artem hanc suam, quæ
 mercenaria pterumque esse solet, ab ignorantia aut præju-
 diciorum ignominia vindicaturus, quod tamen uno impetu
 efficere haud potuit. Postquam enim tyrocinia artis fecis-
 set penes maxime expertos Pharmaceutices magistros, pro-
 prio alarum remigio adspirare ad meliorem fortunam cœ-
 pit, susceptis per Belgium Germaniamque inferiorem itineri-
 bus, quo & instructissimas quasque officinas perlustraret &
 virorum, qui in colligendis naturæ thesauris desudabant, ci-
 melia coram intueretur, a quibus, maxime a præstantissimis
 suæ ætatis viris, *Schvammerdamio, Ruyschio, Vincentio, Kog-*
gelerio, Witsenio, agendi stimulos & imitationis exempla cepit.
 Primus eidem fuit, simplicia quæ virtutem medicam conti-
 nent, penitus nosse, impetus, quo adactus diu multumque
 per Belgium divagatus, primum mediocria, quæ parvo
 constarent pretio, ære redemit, aliisque divenditis, servato
 sibi quidquid ex omni optimum haberetur. Non puduit eun-
 dem disertis coram peregrinis, cum quibus ipsi magna sem-
 per fuit familiaritas, verbis, pristinae vitæ rationem exponere.
 Navium magistros, vel classarios, aut nauticam plebem plu-
 rimis officiorum generibus sibi obstrinxit, ipse eriticacissima
 quæ-

quæque remedia commiscuit, quorum usum potissimum esse peregre abituris non verat, vel viliori divendit pretio, vel dono dedit, quo reduces nova quædam eidem adferrent, paciscens. Nemo ex illis, quos dulci verborum lenocinio demulcere, vel officiis devincire noverat, ex Africæ meridionalis & Promontorii bonæ spei, unde plurima eidem adlata fuerunt, vel magis Orientalibus, maxime Surinam Ceylanque insulis, vacuus rediit, quin serpentulum, Lacertam, concham, plantam marinam, insectum amico adferret. Non expectavit Seba donec mercibus liberarentur naves, ipse advolavit lætos, lucro tumidos patriæ aurentes Nautas blanditer compellavit. Itineribus fractos sublevavit, munuscula sparsi & invitis fere curiosissima diffusi orbis producta, extorsit, si quæ plus unavice obtinisset, Thesaurorum patronis divendit, sua domi digessit, perpolivit, figuræque, quam viva servaverant animalia, arte, qua potissimum excellebat, reddidit. Non anni, sed annorum labori isthic extitit. Deterritus rerum difficultatibus & obscuriore primum suppellectilis suæ incremento neutiquam fuit Seba, quin persisteret, premeret, urgeret opus: Qui enim fortuita quævis, prout primum oblata ipsi fuerant, cupidus amplexus fuerat, nunc selectum ex omnibus instituere, in ordines redigere adparatum, de uniuscujusque historia sollicitus esse cœpit, jam imperabat, quid adferrent, jam amicis suffultus, & quid in quavis externa Provincia desideratissimum esse possit, de meliori instructus, novis plantarum, animalium

lium, mineralium, marinorum generibus inhiabat. Plurimum favet animis novitatum studiosis orbis ille in orbe nostro, Amstelædamum, de quo verius dici possunt, quæ jactanter admodum in Lugdunensis Galliarum urbis Curia porticu leguntur:

Quod nolis alibi quæras, hic quære quod optas,
Aut hic aut nunquam vincere vota potes.

Maximus hic est omnium gentium, quas lucri odor attrahit, confluxus, concilium mundi hic agi crederes, miraturque in Præfatione splendidissimi Operis sui noster, quæ denique penuriæ istius Curiosorum in vastissima urbe causa esse possit. „*Dolendum profecto est*, ait, *hac nostra in patria,*
„ *quæ iis omnibus, quorum ad detegenda naturæ mirabilia, ad*
„ *scientias promovendas, & illustrandam historiam naturalem*
„ *usus est, adfluit, immo vero diffluit, adeo tamen parvam ha-*
„ *beret rationem cultura ingeniorum & eruditionis amplificandæ.* „
Hæc ipso quod negligebant alii cum unicus *Seba* intentus esset negotio, parvo temporis spatio congestis in unum utriusque Indiæ Naturæ cimeliis, ad insignem rerum copiam adcrevit benedicente Numine opesque largiente, quibus adspirare, solutoque aere, prout precario plurima, ut ipse fatetur, adlata fuerant, nunc de industria animi votum implere poterat. Factum id potissimum est anno post reparatam salutem millesimo sexcentesimo nonagesimo septimo, quo Pharmaceutices *Magister strenuus & Myrepsus* industrius esse Amstelædami cœpit, alium scilicet mercatorem, qui simplicium, ad materiam medicam facientium, peri-

peritior effet, supra se non agnovit, maxime vero rem medicam utriusque Indiae ingeniose discussit, comparatis sibi uniuscujusque nitidissimo exemplari, in quo nascendi conditio, forma, genus, historia concreti plurimum elucesceret; quo ipso nobis alter *Garzias*, *Piso*, *Bontius*, *Hernandezius* alter extitit, quorum commentationibus, limpidissimam lucem adfundere oculari demonstratione solebat. Illa potissimum ætate, qua florente forte & viridi fortuna uti incipiebat, ad studia animum adpulit, consortio eruditissimorum virorum usus, quorum familiaritate illectus, ad uberiores rerum suarum explicationem & secundum Auctorum placita dispositionem omnes ingenii vires adplicuit. Plurimum semper deprædicavit laudibusque magnis extulit celeberrimi RUYSCHII in se propensionem, a quo potissimum in Serpentum Viperarumque ordinibus adjutus fuit. Magno ipsi honori fuit, clarissimi BOERHAAVII consiliis uti potuisse, cui ex paucis carus extitit, id quod summi istius viri præmissa Operis Tomo primo testatur præfatio. Fieri sane aliter haud potuit, quin tum aliorum, tum horum potissimum in historia naturali versatissimorum virorum doctrinis imbutus, opibus adjutus, instinctu, quem naturalem semper ad hosce thesauros habuit, propendens ad summa quæque grassaretur. Secuta est indigenam, quam apud cives obtinuerat, gloriam, famæ apud externos celebritas, paucique fuerunt istius temporis eruditi, per Angliam, Italiam, Galliam, Germaniam & septentrionales Provincias, quin ad Viri familiaritatem devenire optarent. Plurimum eidem largitus est celeberrimus HANS

SLOANIUS, Eques Britannus & Academiae Regiae princeps, a quo magno honore habitus cultusque cum studio fuit. MARSIGLIUS Comes, Instituto Bononiensi, quod condidit, celeberrimus, conjunctissimus eidem literarum commercio fuit. Helvetorum lumen, SCHEUCHZERUS, admiratus eundem est haud semel. Ex Germanis potissimum coluit magnoque pretio habuit celebrem virum Pharmaceutam LINCKIUM, cum quo plurima rerum suarum permutavit, datis quibus abundaret, acceptis quibus careret. Fautorem & statorem veneratus est Perillustrem BAIERUM, Academiae nostrae Praesidem gravissimum, cujus in transmittendis lapidibus figuratis munificentiam depraedicare magnopere solebat. Dolent ejus excessum superstitis per orbem amici, quos literarum commercio coluit, post adlegatos Generosus HEUCHERUS, Consiliarius & Archiater Regiae Majestatis Polonicae celeberrimus, KLEINIUS, Gedanensium lumen, JOSEPHUS MONTI, Italorum decus, JOANNES LANGIUS, Helvetorum gloria, pluresque alii. Dubium fuit apud omnes, an mirari doctrinam viri, an qua omnium literas exceperit humanitatem & in respondendo promptitudinem, & variorum idiomatum, praeter latinitatem, quam floridam habuit, peritiam deberent. Sicut autem absentibus facilis, ita praesentibus, qui eundem inviserent & haud raro nominis celebritate illecti peregre accederent, per quam commodus extitit. Neminem, nisi de meliori instructum, dimisit. Dies, spectatum venientibus, unus haud suffecit, desiderium, iteratis vicibus immensam rerum copiam perlustrandi, nemo

mo unquam explevit, hoc potissimum nomine, quod hospitalitatis jura sedulus exerceret accessusque haberet faciles, agnomen ab Academia nostra *Xenocratis*, Principis hospitem, impetravit. Nempe maximum illius temporis inter Septentrionales coronatos Principem, PETRUM MAGNUM Imperatorem Moscoviarum, & ipse hospitio excepit. Nemo est, qui ignoret itineris istius amplitudinem, quo Heros iste florentissimas Europæ Provincias attingit, ut Regnum suum politissimis moribus, artibus scientisque Germanorum, barbarie extraheret, quod, quam felici successu factum sit, omnes norunt. Istius temporis opportunitas *Sebæ* nostro auspiciatissima exitit, adductus viri fama Princeps ad ejus domum secessit, sæpius ibi commoratus est, nihil ex omni thesaurorum ambitu intactum reliquit, quin oculis usurparet magnamque exinde jucunditatem perciperet. Nec discessit Amstelædamo Imperator, quin *Sebam* honoribus auctum, & ut Museum suum aere redimi pateretur adductum, suis opibus fere exueret, ex civili Regium effecturus thesaurus, qui nunc Petropolitanae Academiae honor est & ornamentum; factum id est anno hujus sæculi decimo octavo. Crederes pertæsum laboris nostrum, refarciendæ, quam feliciter passus erat, jacturæ, consilium dimisisse. Tantum ejus abest, ut potius majore animo viribusque & opibus auctior ad opus redierit, non modestus, sed impetuosissimus Collector, utpote qui paucorum exinde annorum spatio non tantum pristinam Museo suo faciem reddiderit, sed & nitidiorem conciliaverit, nitidiore post extractas exuvias succrescente, non secus ac

serpen-

serpentibus, pelle. Contemplatus noiter, quam hoc exemplo edidicerat, rerum humanarum vicissitudinem, ab illo tempore ad condendam supellectilis suæ historiam mentem adpulit. Maturius id peracturus erat, nisi dispartiri se in tot tantaque negotia maluisset. Occupabat eundem haud mediocriter, præter res domesticas, vastissima universo fere regno Moscovitico simplicia medicinalia subministrandi, quam hæreditariam a PETRI M. reditu obtinuerat curam. Inde a variis doctissimorum virorum Societatibus in consortium adscitus, & hoc ipso non levem temporis jacturam, sed nec levem exinde gloriam habuit. Nostri corporis amicum vinculum primus iniit An. MDCCXXVII. d. XXIV. Maj. inde a Regia Societate Anglicana adoptatus fuit, donec & Bononiensis Scientiarum Academia hunc eidem honorem decerneret.

Nemo est quin operis istius splendidissimi, quod vere Thesaurus, prout sonat, dicitur, dignitatem noit. Publica Acta literaria Lipsiensia, aliaque, laudes istius magnifici laboris cecinerunt, nec opus fuit mendicato elogio uti, cum res ipsa Magistrum collaudarit. De isthoc *rerum naturalium* Sebæ nostri *Thesauro* nuperrime Gallus quidam anonymus in Catalogo Conchyliorum, qui prodiit anno MDCCXXXVI. Parisiis in octavo, ita professus est: „*Termini energici satis, quibus ambitus & rerum perfectio aque ac varietas istius Musei describi debeat, inveniri nequeunt. Justitia interest, quo dicamus, incredibile esse, quo usque in hoc historia naturalis genere collectio quadam euehi potuerit.*„ Longo ab-
hinc

hinc tempore , quod illi facere solent , qui magnifica extruunt palatia , materiem ex probatissimæ fidei auctoribus collegerat , composuerat. Dubium superesse potest intuentibus , an sumtuum , quos Prætorios diceres , impensorum prolixitas , an artificum , quos exercitatissimos aluit , dexteritas , an rarissimorum triplicis naturæ regni productorum , sua , quam nativam habent , elegantia in hoc theatro mundi comparentium , selectus , an denique , quamvis id primo loco dicendum fuisset , Auctoris fides , eruditio & historica accuratio , primum debeat admirationi locum facere. Primus herculei fere laboris missus , anno hujus sæculi trigésimo quarto , nominibus Collegarum nostri Ordinis cum aliis inscriptus , lucem adspexit omnium bonorum adplausu. Alter elegantia priori haud inferior , Regia itidem forma anno sequenti prodiit , utrumque Volumen a munifico Sodali nostro liberaliter transmissum , amoris ejus in Bibliotheca nostra pignus extitit. Facile rem penitus considerantibus perspicitur , vitam suam inter ista studia peregisse nostrum , id quod ex orationis genere non nisi historiæ naturalis peritissimo cuique familiari potissimum elucescit. Neque vero istud immortalitatis unicum est , quod sibi erexit , monumentum , sed variis opusculis ad summum istud Opus prælusit. Ephemeridum nostrarum insigne habetur ornamentum de *Sceletopæia foliorum & fructuum* commentatio , qua totum pro arcano habitum , prout a RUYSCHIO id edidicerat , artis fundamentum ingenue exponitur. Insignis illi in vegetabilis istius anatomix administratione facilitas æque ac felicitas

exstitit. Inter encomia , quorum manipuli in honorem Nostri a celeberrimo GAUBIO , in præliminari Tomo primo præfixa Ode , sparguntur , ista recensetur dexteritas :

Quin & docebit te Seba candidus
 Cutim tenellam glubere frondium
 Et fructuum extricare villos
 Ut fabricam videas stupendam.

Hoc ingenii sui foetu, masculæ prolis , qua divino consilio caruit , defectum mascule supplevit , habiturus hoc ipso æternum perennitatis suæ argumentum. Ex matrimonio enim , quod anno superioris sæculi octavo supra nagesimum cum honestissima virgine iniit , tres saltim suscepit filias , a quarum natu media tres nepotes masculos obtinuit. Magnum seni fuit solatium , Generum suæ virtutis & thesauri heredem obtinuisse optimum virum *Jacobum Marcum* , Mercatorem inter Amstelodamenses primi ordinis , qui Avo nepotes non natura tantum , sed & nomine dedit , *Jan Seba Marcum* , *Albertum Seba Marcum* & *Jacob Fridericum Seba Marcum*. Voti sui omni ex parte compos haud redditus , tertiam quartamque Thesauri sui partem disposuit equidem , sed ad finem haud perduxit. Tomo tertio , prout in præfatione totius operis sperare jubemur , elegantissimæ continebuntur species eorum , quæ suppeditat Oceanus , Plantæ , Musci , Echini , Stellæ solesque marini , Conchylia exotica rarissima , tum & plurima fossi-

fossilium peregrinorum specimina, lapides denique vario miroque modo figurati utriusque Indiæ. Quarta tandem pars reptilia dabit plurima atque insecta, tam terrestria, quam aquatica, ex quatuor orbis partibus. Parum nobis de operibus istis omnibus posthumis sperare liceret, fatumque habiturus esset *Seba* mutilorum numerum augendi, nisi magnam nobis omnibusque jam collaudatus *Gener* fiduciam, proxime jam proditurarum operis partium posthumarum, fecisset; sic enim habetur in ejus ad *Sodalem Lipsiensem* epistola: „ *Partium operis sui duarum,*
 „ *qua inedita supersunt, curam mihi testamento legavit, va-*
 „ *riis, qua ab executoribus mota sunt, impedimentis distur-*
 „ *bor, sed benedicente DEO ineunte vere edere utramque adni-*
 „ *tar.* „ Gratulamur bono viro de insigni hoc suæ erga *Socerum & Promotorem pietatis* specimine, eundemque ne diu eruditos isthac voluptate carere patiatur, exoramus. *Fractus* scilicet viribus *Noster*, seniique gravi pondere oppressus, mature virum hunc sibi carissimum in laboris communionem adscivit, consilia cum eodem contulit, ita, ut eundem expectationi omni satisfacturum non speremus, sed confidamus. Sic mortuum se vix sensit *noster*, postquam ille naturæ debitum lubens, & prout *Christianum* hominem decebat, fortiter exsolvens, ad divos exiit die *Mensis Maji secundo* anni *MDCCXXXVI.* exhaustis quatuordecim dierum *Ileo* morbo viribus, magno omnium & nostro cumprimis luctu, undecim mensibus & viginti uno diebus *septuagenario* major, pius, prudens, sapiens,

Christianus , Civis , Sodalis , Paterfamilias , cui nostra Academia bene de se merenti ultimam hancce feralem pompam sciens lubensque duxit , suspensa lugubri tabula , qua hæc habentur :

Care SEBA , nostrum decus & sincera voluptas ,
 Care SEBA , Batavi lucida stella poli ,
 Docte Senex nihiloque minus juveniliter audax ,
 Quandoquidem vitæ terminus exit , have.
 Et tibi terra levis , qua seclis inde futuris
 Stans tua gesta nepos enumerare queat.

